

VARIAE LECTIONES
VETERIS TESTAMENTI

EX IMMENSA

MSS. EDITORUMQ. CODICUM CONGERIE HAUSTAE

ET AD SAMAR. TEXTUM, AD VETUSTISS. VERSIONES,

AD ACCURATIORES SACRAE CRITICAE FONTES AC LEGES

EXAMINATAE

OPERA AC STUDIO

JOHANNIS BERN. DE-ROSSI S. T. D.

ET IN R. PARMENSI ACAD. LING. OR. PROFESS.

VOLUMEN III

ISAIAS, JEREMIAS, EZECHIEL, XII PROPHETAE MINORES,

CANTICUM, RUTH, THRENI, ECCLESIASTES, ESTHER.

Veterum librorum fides de Hebraeis voluminibus
examinanda est.

Hieron. Epist. ad Lucin.

PARMAE

EX REGIO TYPOGRAPHEO

cIↃ. IↃCC. LXXXVI.

FACULTATE OBTENTA.

VARIAE LECTIONES
VETERIS TESTAMENTI

EX IMMENSA

MSS. EDITORUMQ. CODICUM CONGERIE HAUSTAE

ET AD SAMAR. TEXTUM, AD VETUSTISS. VERSIONES,

AD ACCURATIORES SACRAE CRITICAE FONTES AC LEGES

EXAMINATAE

OPERA AC STUDIO

JOHANNIS BERN. DE-ROSSI S. T. D.

ET IN R. PARMENSI ACAD. LING. OR. PROFESS.

VOLUMEN III

ISAIAS, JEREMIAS, EZECHIEL, xII PROPHETAE MINORES,

CANTICUM, RUTH, THRENI, ECCLESIASTES, ESTHER.

Veterum librorum fides de Hebraeis voluminibus examinanda est.

Hieron. Epist. ad Lucin.

PARMAE

EX REGIO TYPOGRAPHEO

cIↄ. Iↄcc. LXXXVI.

FACULTATE OBTENTA.

MSS. EDITIQUE CODICES
ADDENDI

MSS. CODICES SACRI TEXTUS
BIBLIOTHECAE AUCTORIS.

892 **P***entateuchus*, *V Meghilloth*, *Aphtaroth*, cod. ms. membr. italic. 2 colum. fol. minori an. 1484.

Ad calc. „ Absolutumque est artificium operis sancti, quod ego feci *V librorum Pentateuchi*, *V Voluminum* et *Aphtar.*, testorque ego super me caelos et terram, quod nullos in eo errores reliquerim, majori quam potui, attentione adhibita curansque omni contentione correctissime illud describere juxta manum Dei bonam super me, et secundum exemplaria quae fuerunt mihi. Completum est autem omne opus, laus sit ei qui exaltandus est, scriptumque, et obsignatum hodie feria 1 initio mensis sivan an. 244 min. supp. per manum Josephi fil. Abbà Nathan fil. R. Samuel Galli de Trani, quae sita est ad oram maris. Descripsi vero illud, et perfeci et absolvi in gratiam R. Mardochaei Coèn fil. R. Abrah. Coèn habitantis Neapoli „. Bis haec inscriptio occurrit, iisdem verbis, nisi quod in secunda post *absolvi* addatur *praeter puncta et accentus*. Initiales librorum litterae majores, et liber Esther inscribitur *Assueri*.

893 *Pentat.*, *Apht.*, *Meghilloth* cum Com. Jarchì, memb. germ. in 4. maj. sub fin. sec. XIV, vel in. XV.

Incip. Gen. II 20, estque exterorum codicum 122 a primo ejus possessore D. Petro Vitali summa mihi comitate concessus una cum selectiorum nonnullarum variarum lectionum, quas ipse decerpserat, sciagraphia. Librorum exordia aureis litteris majoribus, et ornatibus varii coloris, in quibus etiam hominum extant imagines, condecorantur, et in multarum, quas suppeditat, discrepantiarum numero optimae et insignes occurrunt, quaedam etiam rariores. Lev. I 5 primo אל פתח, ut meus 185, et VII 8 לו, quod Syrus non legit, sine punctis relinquitur ut abolendum. In aliis locis corrector saepe ex amasorethico textu masorethicum emendavit. Ad calc. antiqua manu ac forte codici coaeva legitur possessoris nomen Jehudae fil. David, seriori alia Abrahami Coèn.

894 *Psalmi* occ. in Machaz., memb. rabb. in 4. maj. sec. XV.

Extat ad calc. contractus vendit. anni 238, Ch. 1478.

898 *Psalmi* cum *Sect.* aliquot *biblicis* occurr. in Libro precum, membr. germ. mutil. in 4. sec. XV.

899 *Psalterium*, et *V Meghilloth*, membr. rabbin. 12. sec. XIV exeuntis, vel ineuntis XV.

Praecedit elenchus Psalmorum, qui tum hic, tum in textu numerantur 149. Tituli litteris paullo majoribus ac quadratis distinguuntur. Sub fin. Psal. *Benedictus qui scribit, et benedictus qui legit. Amen. Amen Sela.*

900 *Pentateuchus* cum *Meghilloth*, membr. ital. in 12. majori an. 1482.

Incip. Gen. II 4. Sectionum ac librorum tituli litteris majoribus exarati sunt, et ad calc. haec leguntur: „ Absolutumque est hoc opus *Pentateuchi* per manus exigui discipulorum et minimi scribarum Abrahami fil. doctoris legis R. Matathiae de Treves feria VI die XXIX mensis Tebeth anni 242, scripsique illum in grat. optatissimi domini Raphaël, qui semen videat diesque suos prolunget, habitantis in urbe Rekanatensi „.

901 *Levitici* ac *Numerorum* Fragmentum cum Targ. versibus alternis, memb. germ. fol. max. 3 colum. sec. XIII.

A Levit. XXVII 33 ad Num I 28, et a Num. V 8 ad 30. Num I 20 addit פקדיו tum in textu, tum in Targ., contra v. 22 deerat hoc verbum in Targum, ut in binis aliis meis mss., LXX et Syro. Cap. V 10 pro איש יהיו legit ואיש יהיה cum Sam. Textu, et v 15 יצק עליה in foem., et secundum עליו Targ. in foem. vertit, ut utrobique habet Samaritanus.

902 *Ruth* Fragm., membr. germ. 3 colum. in fol. sec. XIII.

Inc. Cap. II 21, et desinit Cap. IV 11.

903 *Ecclesiastes*, *Jonas*, *Sect. biblicae* ac *Psal.* occurr. in Parte II Machazor, memb. germ. in 4. maj. sec. XIV.

904 *Levitici* Fragm. cum Targum vers. alternis, memb. germ. fol. 3 col. sec. XIII.

Incip. Lev. I ad II 7, et a Cap. VIII 25 ad IX 17, tegebatque vetustum librum Rosarii Villaenovae. Cap. I 7 primo בני אהרן הכהנים, ut pauci alii, Samar., ac veteres plerique interpretes, v. 8 iterum cum Samar. ואת ראש, sicque VIII 30 ואת בגדיו, ועל בגדיו. Cap. VIII 33 עד מלאת ימי *donec impleantur dies*, omisso יום intermedio, ut Kennic. 84, 103, et Syrus.

905 *Jonas*, *Sectiones* quaedam *biblicae*, ac *Psal.* excerpt. ex Machazor, membr. german. fol. init. sec. XV.

907 *Psalmi* occurr. in Ordine jud. precum, memb. germ. in 8. sub fin. sec. XIV, vel in. XV.

908 *Psal.* ac *Sect.* nonnullae in Ord. prec., memb. ital. 12. sec. XIV.

909 *Psal.* et Pirkè avoth in Ord. precum, membr. rabb. mutil. 12. sec. XIV.

910 *Psalterium*, memb. ital. in 32. sec. XV.

Incip. Psal. XXII, et desinit Psal. CXL 14.

911 *Psal.* Frag. memb. rab. 12. s. XV.

A Psal. CXXXIX 5 ad CXL 4, et a Psal. CXLIV ad CXLV 6.

912 *Oseae* Fragm. cum Targ. vers. alternis, Comm. et Masora, memb. germ. in 4. sec. XIII.

Complectitur Cap V 5, 6, 9, eratque integumentum vetusti libri in 8. Codex, ad quem pertinebat, erat in fol.

913, 914, 915 Estheris Volumina.

917 *Psalmi* plures occurr. in Ord. prec., memb. rabb. 12. sec. XV.

919 *Psalmi* occurr. in Ord. prec. membr. rabb. 12. sub fin. sec. XIV, vel in. XV.

Extant ad calc. notae venditi libri an. 5179, et 193, Christi 1419, 1433.

920 *Psal.* occurr. in lib. precum pro die expiationis, memb. rabb. 12. exeun. sec. XIV, vel in. XV.

921 *Psalmi* occ. in Ord. precum totius anni, membr. rabb. 12. sec. XV.

922 *Psalmi* occ. in Ord. precum, memb. rabb. 16. sec. XV.

923 *Biblia* cum Masora, membr. hisp. fol. 3 colum. sec. XIV.

Incipit cod. Genes. XXXIX 23, et desinit II Paralip. XXXV 7. Desunt nonnulla in Exodo, Ezech., Amos, Zacharia, Malachia, Psalmis, et Jobo, et integri libri Oseae, Joelis, Prov., Cant. et Ruth. Josue XXI habet binos celeberrimos Rubenitarum versus cum duplici additamento את עיר מקלט, et במדבר, item omisso nexu את יהצה. Isai. XXVII 2 legit כרם חמר, XXIX 13 נגש per *sin*, Zach. XII 10 in textu אלי, ad marg. אליו ק׳. Ad marg. sub florum et ornatuum multiformis generis figura masora exhibetur. Codicis usus incipit a libro Threnorum.

924 *Pentateuchus* cum Targ. versibus alternis, *Aphtaroth*, v *Meghilloth*, *Job* et Comm. Jarchi, membr. germ. fol. 3 colum. sec. XIII.

Incipit Gen. VI 9 a sect. Noach. Majoribus, aureis, argenteis litteris varioque colore librorum tituli exornati, illudque singulare in hoc codice, quod post Estheris librum sequitur inedita Amanis Epistola, *Epistola, quam misit Aman impius in omnes provincias regis Assueri, cujus anima spiret in gehenna, sicut scriptum est* et vocaverunt scribas regis. Initium *Scripsi ego Aman magnus regis eique secundus*, finis *Expliciunt verba epistolae Aman*. Sequitur Job 3 columm. vers. alternis, ordo lectionum totius anni, preces antea dicendae, et ordo sect. Pentateuchi. Codex nuperrime acquisitus post excusos Threnos, et init. Ecclesiastis.

925 *Genesis* Fragm. cap. I ad v. 23, memb. rabb. sine punctis 4. sec. XIV.

CODICES EXTERI.

127 *Jonas*. Fragmentum excerpt. ex *Apht.*, vel Machaz. in unico fol. memb. sine punctis 2 col. charactere intermed. in fol. min. *Pragae* ap. cl. Dobrowsky.

128 *Prophetae priores* ac *posteriores*, *Dan. Esd. Nehem. Paralip.* cum Masora, cod. ms. memb. germ. in fol. maj. sec. XIV. *Vratislaviae Bibliotheca S. Mariae Magdal.*

De hoc ac sequentibus codicibus Vratislaviensibus conf. cl. Samuelis Theoph. Wald *Schediasma* insertum Tom. I *Repertorii monumentorum inedit. ad hist. Germ. spectantium*, et *Spicil. var. lect. codicum IV V. T. Heb. Vratislav.* 4. Lips. 1784. Ex epigr. quam Waldius ipse humanissime nobiscum communicavit, patet scriptum fuisse codicem a Josepho Gallo in gratiam R. Menachem fil. David, et ex verbis בימתי הנביאים בעזרת אלהים, seu litteris ה, ע, י, מ notatis conjicitur absol. anno 125, min. supp., Ch. 1365. Constat foliis 392. Wolfius, qui hunc codicem describit *Biblioth. heb.* T. 2 pag. 321, addit *Psalmos*, *Prov.*, *Jobum*, Masoram sub habitu variorum animalium repraesentatam, subditque donum esse Eliae Hutteri. De hisce codicibus Vratisl. consul. quoque Scheibelius in peculiari Commentatione in 4. Lipsiae 1756.

129 *Pentat.* cum Targ. versibus alternis, *Aphtar.*, *Agiogr.* et Masora, memb. germ. splendidiss. an. 1238. Ibid.

Inscriptio: אני יוסף בר קלונימוס הסופר נקדתי ומסרתי זה הספר לר׳ חיים בר׳ ישראל ז״ל הנעים מעם עשה שמים עזרו ושמרו כרועה עדרו וכתבו ר׳ משלם בן דודי ר׳ יוסף הסופר אמרי שפר על הספר בדיו בארץ אשכנז המתורגמת הדייב בשנת תת״קצח בעזר דודי ברוך זכרו וכבודו לנצח „ Ego Joseph fil. R. Kalonymi scriba punctis et masora instruxi librum hunc in grat. R. Chaiim fil. R. Israel fel. mem. jucundissimi. Ab eo qui fecit caelos, sit adjutorium ejus, custodiatque illum, sicut pastor gregem suum. Scripsit autem illum R. Mescullam fil. patrui mei R. Josephi

scriptor verborum elegantiae super libro per atramentum, seu elegantissimus librarius, in terra Germaniae vulgo dicta Hadjev anno 998 cum auxilio patrui mei. Benedicta sit memoria ejus et gloria ejus in aeternum „. Incipiunt Agiographa a v Meghilloth, habetque Estheris Additamenta a Pontificiis, quae edidi, variantia, ac plerumque consententia cum cod. Ambros. ac Vaticano. Const. foliis 454.

130 *Prophetae priores, posteriores, Agiographa*, membr. germ. an. 1300. Ibid.

Ab alia manu sunt Agiographa, quamobrem bini hic diversi codices continentur, multorum usu valde detriti, et sec. XVI in unum volumen compacti. Prior, qui Prophetas omnes sistit foliis 232, habet epigraphem, in qua scriba ait *se hos XXIV libros descripsisse in grat. R. Josephi Coèn an. 5060 ab orbe condito, illosque absolvisse feria I die II mensis Adar primi*. Ita בשנתה׳ אלפים וס׳ primo, sed ה recent. manu factum ד, ut major codici antiquitas conciliaretur. Jeremias Isaiam antecedit, habetque Josue XXI controversos versus. Posterior fol. 113 libros poeticos hemistice divisos complectitur, Paralip. Dan. Esd. Neh.

131 *Ruth Eccle. Cant. Threni Job, I Jerem. pars* cum *sect. bibl.* occur. in Machaz., memb. germ. Ibid.

132 *Cantic.* in Machazor, membr. in fol. 2 voll. an. 1430. *Hamburgi Biblioth. Seligman.*

Anno קץ, seu 190 min. supput., et charact. majori eleganti, ut notat *Catalogus* fol. 12.

133 *Ecclesiastes* in Machaz., memb. in fol. min. Ibid.

134 *Ecclesiastes* in Par. II Machaz., memb. antiquus in fol. Ibid.

135 *Canticum Ruth* in Machazor, memb. in fol. an. 1342. Ib.

Quatuor hi codices recensentur cit. fol. 12 *Catalogi*, sed non expressis *Meghilloth* illis contentis, in quibus selectiores quasdam, quas adnotaveram, varias lectiones possessor ipse humanissime pro me contulit. In cod. 117 et 118 ejusdem Bibliothecae quatuor extant Meghilloth, non quinque, ut habet Catalogus, quem nos sequuti sumus. Deficit in utroque Esther, ut in plerisque Machazorim, et in 117 desunt quoque priora capita *Cantici*.

EDITIONES BIBLIOTH.

AUCTORIS ADDENDAE.

273 *Biblia Ven.* Bomberg. 4. 1521.

Impressa 2 vice magno studio per fratres filios Baruchi Adelkind mense Ellul an. 281 nomine Dan. Bombergii et in domo ejus, ut leg. ad calcem. Rarissima editio, de qua praeter Le-Longium ac Wolfium fuse doctiss. Maschius T. I p. 19, collata *Appendice* nostra ad ejus *Biblioth.* p. 37. Absunt variae lectiones marg. edit. 1518, abest et Haphtararum distinctio, textus etiam 1 editionis in multis immutatus ac reformatus. Meum hoc exemplar compactum habet Pentat. anni 1525.

274 *Biblia Veneta* Jo. de Gara 4. an. 342, Ch. 1582.

Editio et ipsa rarissima, quam vix innuunt bibliographi. Voluminum tituli non hic architectonico ornatu notaque typographi, urbis, anni distincti, ut in prima Garae editione 1566, sed solis verbis expressi נביאים ראשונים, נביאים אחרונים, כתובים, ut in Bombergianis. Quae in priori editione apparet ad marg. Haphtararum distinctio, vel sacrorum verborum expositio, eliminata. Nonnullas habet marg. lectiones, seu Kerian, quae in prima desiderantur, alias quae in hac aderant, praetermittit. In prima editione super. pagina notatur *Esdrae liber I*, vel *liber II*, in hac *Esdras*, *Nehemias*. Alicubi etiam utriusque textus differt. Isaiae XV 2 גדועה per ד legit editio 1566, haec גרועה, Jerem. XLIX 21 illa קולה, haec קולם *vox eorum*.

275 *Biblia Ven.* Bragad. 4. an. 1678.

Anno לחת, seu 438 *Nella Stamperia Bragadina per Domenego Vedelago*. De perrara hac editione multa Abichtius *De restituendis duobus Josue versibus* pag. 31, sed Abichtius, quique eum secuti sunt Henricus Michaëlis, Wolfius ac Maschius, omnes italicam verborum expositionem memorant, nemo exemplaria cum exposit. hispanica rabbinicis typis, quale hoc nostrum est. Si externam editionis conditionem respicis, ea inelegantissima. Separati ipsi voluminum, seu Prophetarum priorum, posteriorum, Agiographorum tituli, qui in nulla quod sciam edit. Veneta omittuntur, hic desiderantur, ac majoribus typis supra textum tantum expressi sunt. Sed singularis est ob usum qui in ea factus est, ms. codicis hispanici, Kennic. 572, (V. Josue XXI 36, 37 T. II p. 105), et ob varias lectiones et textus emendationes ex hispanicis codicibus institutas, quas deinde sequentes editiones Venetae an. 1690, 1705, 1730, 1739, 1766, Pisana 1781, receperunt. Singularis ob marg. notas, in quibus saepe hisp. codicum auctoritas producitur, dubia lectio definitur, mendosa emendatur. Singularis tandem in eo, quod arabicis numeris versus distinguantur, quod in nulla alia editione Veneta factum est.

276 *Pentat.* Sectiones quae Sabbatho leguntur 16. Ven. 1573.

Ad calc. *Absolutae ac finitae sectiones Pent. totius anni ... feria VI die XXVII mensis tebeth an. 5333 a creatione in domo Joh. de Gara*.

277 *Psalterium Prov. Job* in 4. min. Neapoli 1491.

Ignota hucusque editio, ad quam pertinet fragmentum illud Jobi paucis abhinc annis a me erutum, quod breviter recensui *De ignotis antiquiss. edit.* p. 12, et *Var. lect.* T. I p. CLI. Incipit pag. versa a I Psalmo sine titulo, cujus vicem gerit vocabulum אשרי majoribus litteris excusum. Ligneus in hac pagina ornatus textum circumdat, qui et in libro *Aghur* Neapoli edito conspicitur. Typi sunt quadrati cum punctis et accentibus, valde similes iis, quibus impressa sunt Biblia antiqua sine anno et loco. Nec folia, nec plagulae numerantur. Psalmi saepe in hemistichia divisi, ineffabile nomen יהוה per tres jodin exaratum, Kerì in textu plerumque retentum. Dissidet textus a Psalt. Neap. 1487, et a Bibliis sine anno. Ad calc. Psalterii legitur: *Absolutum opus perpulchrum hic Neapoli feria I die XXIX mens. caslev anno 251*. Sequitur elenchus Psalmorum. Librum Psal., qui quum epigraphe claudatur, elencho, et pagina alba, seorsim videtur editus, excipiunt Job ac Proverbia absque ullo titulo et inscriptione.

278 *Psalterium* in 4. typis germanicis sine anno et loco, sed ut videtur Isnae circa an. 1540.

Nam congruunt germ. typi cum Psalterio illic excuso cum Comm. Kimchii anno 1542. Sed textus ab eo differt Isnensis 1542 Psal. XVI 10 habet חסידך, hic mendose חסדיך *misericordias tuas*, XVII 7 ille הפלא, hic הפלה, XXIV 4 prior נפשי, hic נפשו etc. Titulus: *Liber psalmorum dispositus juxta dies hebdomadae, et qui recitat illum quotidie, spes est illi, quod futurus sit filius seculi venturi*. Constat fol. 36.

279 *Psalterium Venetum* Justin. 16. an. 1546.

Titulus: *Liber Psalmorum impressus Venetiis urbe magna ac celebratissima, quae est sub dominio Serenissimae cujus regnum augeatur et exaltetur Amen, anno 306 min. supp. vespere festi Paschatis in domo ministri domus D. Marci Antonii Justiniani*.

280 *Psalt. Venet.* 12. 1738.

Anno 498 min. supp. ex mandato Meir de Zara et ex typogr. Vendramina, praefecto typographiae David Bueno, artifice Zevi fil. Joseph Coèn Hamburgensi.

281 *Job Cant. Ruth Threni Eccle. Esther* 12. ex officina Raphelengii 1608.

282 *v Meghilloth* et *Apht.* 8. Amstelod. 1675.

MSS. CODICES

COMM. AC SACRAE CRIT. BIBLIOTHECAE AUCTORIS.

155 R. Joseph Kimchì *Milchemeth mitzvà* cum Com., cod. ms. chart. rabb. ined. 4. sec. XIV.

Rariss. opus antichristianum, in quo fuse plurimarum prophetiarum textus producuntur. Ceteros codices antichristianos omittimus.

201 Anon. *Notae in Pent.* sub tit. *Pirkè scoscanim*, chart. rabb. 4. sec. XV.

280 Maimonidis *Morè nevochim*, memb. rabb. fol. min. sec. XIV.

417 Saadiae *Liber Emunoth* et alia, chart. rabb. 4. an. 1433.

Extat etiam id. liber in cod. 83 vetustiore. De variis quas suppeditat, lectionibus V. Kenn. *Diss. gen.* §. 43 p. 19.

471 Kimchii *Comm. in Prophetas priores*, memb. chart. rabb. fol. an. 1447.

488 R. Elkanà hisp. *Clavis grammaticae*, item *Expositio punctationis*, et R. Jehudae fil. Bilham *Accentus bibl.*, memb. rabb. 4. min. sec. XV.

557 Maimonidis *Morè nevochim*, memb. rabb. in 4. sec. XV.

660 Maim. *Morè nevochim* chart. rabb. fol. an. 1472.

738 Kimchii *Liber radicum*, memb. rabb. in fol. an. 76, Ch. 1316.

809 Josephi Kimchii *Liber ziccaron* ined., Chiug *Liber punctationis* ined., R. Immanuel fil. Salom. *Even bochen* ined., memb. rabb. 4. sec. XIV exeun.

In postremo cel. R. Imman. opere grammatico-critico bibliographis omnibus ignoto ac pretioso Parte I illustrantur sacrae dictiones, in quibus littera aliqua deficit, eaque V. T. loca, in quibus deficiunt vel subintelliguntur integra verba, II ea, in quibus litterae redundant, III ea, in quibus litterae, vocalia, numeri, genera etc. permutantur, IV multa alia varii sed huc pertinentis argumenti afferuntur.

861 Dav. Kimchii *Miclol jophi*, membr. chart. rabb. 8. an. 156, Ch. 1396.

895 R. Salom. Norzii *Praefatio in Comm. crit.* inedita, chart. charact. quadr. in 4.

896 R. Aben Esrae *Comm. in Pent.*, memb. rabb. 4. sec. XV.

897 R. Dav. Kimchì *Com. in Psal.*, memb. rabb. in. sec. XV.

EMENDANDA.

Tom. I ad cod. Kennic. 67 *Praga* corr. *Braga*, ad cod. 158 *die XXV* lege *XXIV*, ad 421 lege *feria IV die XVII*. Pag. 24 l. 5 הדר *Adar*. Ita quidem per ר omnes qui hic producuntur, codices et interpretes. Sed in postrema littera dissentiunt. הדד *Adad* per ד legunt mei 262, 404, Sam. T. et Sam. versio, ceteri per ר, ut varia lectio hujus loci. Supra vero p. 23 l. 13, ubi sub *Chadad* affertur Samar. T., is de solo ר intelligendus est. P. 115 *Vigorniae Stawkins* lege *Hawkins*. T. II p. XIII ad Machazor Sonc. sine anno *paullo post* corr. *paullo ante*, p. 141 col. 1 l. 15 *Versuchius* lege *auctor Versuch* seu *Specim.* in h. l. *Repert. orient.* T. II p. 131. Pag. 151 col. 2. l. 17 *Biblica* lege *Biblia*, p. 195 ad II Sam. XXII 21 *foem.* corr. *masc.*, p. 200 col. 2 l. 31 *Lugdunensi* lege *Legionensi* (vulgo *Leon*, non *Leone* etc., idem p. 201 l. 14, pag. 236 col. 2 l. 6 *Veneta 1579*, *Veneta 1580*, *Veneta 1583*, corr. *1479*, *1480*, *1483*, p. 252 ad II Reg. XIX 23 ארנו l. ארני.

ISAIAS

Cap. I 3 עמי *populus meus* — ועמי *et populus meus*, Kennicottiani codices 56, 76, 93, 95, 96, 109, 150, 151, 168, 187, 191, 196, 224, 249, 384, primo 72, ex meis primo 2, 16, 20, 226, 265, 305, 380, 419, 440, 554, 594, 596, et ut videtur, 262, nunc 230, primo exteri meae collationis 1, 65, Lxx, Aquila, Theodotio, Syrus, Vulgatus, hancque lectionem praeferunt Lowthus ac Doederlein in notis ac versione Isaiae. Pauci codices pro התבונן legunt יתבונן *intelligit*, ut Kenn. 151, 196, primo 95, meus 440 ante correctionem.

I 7 עריכם *civitates vestrae* — ועריכם *et civitates vestrae*, cod. Kenn. 17, 18, 72, 93, 95, 96, 107, 109, 136, 145, 150, 158, 180, 182, 187, 210, 384, primo 115, 130, mei 4, 562, 592, 614, 663, 715, primo 2, 11, 16, 196, 226, 262, 265, 380, 419, 440, 543, 545, 596, 656, 721, nunc 248, ext. 65 prima manu, Syrus, Arabs, quamquam latinae horum interpretum versiones nexum reticeant.

I 9 לעמרה *Gomorrae* — ולעמרה *et Gomorrae*, Kenn. 17, 18, 30, 56, 72, 76, 93, 95, 96, 109, 126, 130, 136, 145, 150, 151, 158, 160, 182, 187, 196, 198, 223, 224, 228, 294, 384, 601, 602, primo 154, 295, mei 6, 20, 174, 230, 419, 440, 547, 562, 592, 665, 715, 722, primo 2, 16, 200, 211, 226, 262, 305, 345, 380, 443, 486, 543, 596, 663, 721, 825, nunc 594. Kennicottianis adde ex Bibliis Halensibus 375, seu Erfurtensem 5 primo, ut primo in iisdem Bibliis legit 601, Erfurtensis 2, non aperte, ut refert Kennicottus, qui saepissime, ut monuimus, hanc codicum distinctionem neglexit. Mss. codices confirmant Prophetae Soncinenses, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus, et Arabs, quos sequitur Doederlein.

I 12 לְרָאוֹת *ad comparendum*, vel *conspici* in Niphal — לִרְאוֹת *ad videndum* in Kal. Ita cod. meus 575 hispanus prima manu, et Syrus. Melior lectio ac verosimilior ex Davidis Michaëlis sententia *Biblioth. or.* T. XIV p. 99. Antiqua tamen manu in codice passivae conjugationis puncta restituta sunt. Versu 16 in multis codicibus reperi והזכו contra fidem veterum interpretum.

I 18 כשנים *sicut vestes coccineae* — כשני *sicut coccinum*, Kennic. cod. 224, 384, primo mei 262, 721, Isaias Polyglottus Basileae excusus sine anno, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs. Kenn. 224 ad emendatos codices refert Lilienthalius *Comm. crit.* pag. 326.

Ibid. אם יאדימו *si fuerint rubra* — ואם יאדימו *sique fuerint rubra*, Kennic.

cod. 18, 50, 56, 72, 95, 96, 107, 125, 126, 150, 170, 173, 175, 181, 182, 210, 384, primo 114, 128, 154, 172, mei 1 in Apht., 4, 26, 187, 200, 226, 230, 248, 264, 341, 384, 443, 486, 518, 547, 562, 592, 614, 674, 789, 850, 851, primo 1 in textu, 6, 16, 20, 24, 262, 291, 295, 463, 543, 575, 594, 656, 667, 715, 721, 815, nunc 174, 413, 554, Prophetae Soncinenses 1486, Pentateuchus antiquus membr. in 4. in Aphtar., Machazor Soncin. 1486, Machazor aliud Soncin. sec. xv, Lxx, Symmachus, Syrus, Vulg., Arabs, Chaldaeus in codice meo 737, Talmud Hierosolymitanum. In codicum numero plures hispani.

I 26 אחרי כן *postea*. Etiam hic copulam praefigunt codices non pauci, ut Lxx, Syrus, Chaldaeus, et Arabs. Ex Kennicottianis 30, 56, 95, 96, 109, 111, 145, 150, 187, 191, 196, 223, 228, 253, 384, primo 82, 136, nunc 72, ex meis 16, 230, 262, 419, 554, 715, primo 2, 11, 20, 226, 380, 440, 594, 663, 721, nunc 547, 562. V. 27 ושביה. Nullus ושביה, quod legendum conjicit Doederlein, nullus v. 28 ושברו in plurali, quod placet Houbigantio.

I 29 יבשו *pudore afficientur* — תבושו *pudore afficiemini*, cod. Ken. 150, 182, primo meus 226, Biblia Munst. 1536, et Chaldaeus, cui parum accurate Vulgatum addit doctissimus Doederlein. Scriptio germana est תבשו *erubescetis*, quae concordat cum תחפרו, inquit Houbigantius *Not. crit.* in hunc locum; eamque receptae merito anteponunt Lowthus, Doederlein, ac Michaëlis *Bibl. or.* T. XVIII pag. 75.

I 30 עלה *folio suo*. Plene ac plur. עליה *foliis suis*, Kenn. cod. 1, 3, 17, 30, 72, 89, 93, 96, 126, 128, 150, 158, 160, 168, 182, 187, 224, 225, 226, 227, 228, 253, 601, 687, primo 2, 82, mei 2, 20, 23, 24, 60, 174, 196, 380, 554, 663, 667, 789, 815, primo 1, 187, 226, 305, 341, 413, 440, 596, 737, 824, nunc 295, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Veneta 1518 ad marg., Amstelodamensia 1639, Veneta 1766, Pisana 1781, Isaias cum Comm. Veronae 1652, ac versiones omnes antiquae. Kennicottianis addendus ex Bibliis Halensibus Erfurt. 5 prima manu.

II 2 הר *mons*. Deerat primo in codicibus meis 211, 737.

II 3 אל בית *ad domum* — ואל cum ו praefixo Kenn. cod. 1, 4, 23, 30, 72, 93, 114, 145, 149, 154, 158, 172, 182, 187, 228, 253, primo 3, forte 130, nunc 150, mei 1, 4, 20, 24, 226, 380, 815, primo 440, 579, 667, nunc 174, 305, 554, Biblia Soncinensia, Prophetae Soncinenses, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs, Targum cod. mei 737. Kennic. 89 pro עמים legit גוים, ut in Michaea, et meus 226 pro *Jacob* legebat primo *Israel*.

II 4 לא ישא *non elevabit* — ולא *nec elevabit*, Kenn. cod. 1, 2, 17, 23, 72, 93, 96, 113, 126, 144, 145, 149, 150, 158, 180, 182, 187, 225, 226, 228, 245, 246, primo 154, 168, 297, forte 3, 130, nunc 198, mei 4, 26, 196, 226, 380, 411, 440, 518, 579, 663, 737, primo 2, 305, 341, 554, 596, 789, nunc 20, 545, 824, ext. 84, Biblia

Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Prophetae Soncinenses, Lxx, Theodotio, Syrus, Arabs, Targum cod. mei 737, et Mich. IV 2.

II 6 ובילדי *et in filios* — וכילדי *et ut filii*, cod. Kenn. 175, primo 245, mei 24, 25, 226, 463, 512, 554, primo 380, et ut videtur, 663, Biblia Pisaurensia 1517, Prophetae posteriores Pisaurenses cum Com. Kimchii 1516, iidem cum Com. Abarb. 1520, Isaias cum Com. Veronae 1652, Targum cod. mei 737. Haec Michaëlis olim conjectura *et ut filii alienigenarum imprudenter peccant*, collato سفه *imprudens duraeque frontis fuit*. V. *Bibl. or.* T. XVIII pag. 76. Pro ישפיקו codices nonnulli, et Biblia Sonc. יספיקו, etiam hispani, ut meus 782 prima manu.

II 17 ושפל *et deprimetur*. Melius ושַפַל cum *patach* Biblia Soncinensia.

II 18 יחלף *concidet* — יחלפו *concident*, cod. Kenn. 224, ut analogia postulat, et antiqui omnes interpretes vertunt. Hinc ab Houbigantio ac Lilienthalio anteponitur.

II 20 לו *sibi*. Inutile censet Lowth, et abesse notat a codice uno antiquo, quem Kenn. Biblia sub num. 30 memorant. Deerat in meo 226, deletum in 663. Ibidem לחפרפרות *talpis* uno verbo, ut vult Aben Esra, legunt pauci codices. R. Parchon in inedito suo *Lexico Biblico* notat esse sicut unum verbum, quamvis scribatur ut duo, ut similia alia in Scripturis multa occurrunt.

III 6 אביו *patris sui*. Addunt לאמר *dicens* Kenn. cod. 30, 182, Talmud Babylonicum, Lxx, Chaldaeus. Addunt et Syrus, et Arabs, sed in fut. ויאמר *et dicet*, ac verbum לאמר perperam omissum fuisse autumat Houbigantius, qui tamen illud legit post שמלה.

Ibid. ידך *manu tua* — ידיך *manibus tuis*, Kenn. cod. 1, 4, 30, 89, 96, 112, 126, 141, 150, 158, 175, 182, 224, 245, 249, 250, 252, 253, primo 17, 82, 130, mei 2, 4, 226, 305, 380, 518, 554, 596, 667, 789, primo 440, nunc 663, exter. meae collationis 55, nunc 1, Biblia Soncinensia, Amstelodamensia 1639, Prophetae Soncinenses, Talmud Babylonicum.

III 7 לא אהיה *non ero*. Cod. meus 26 hispanus et accuratus לו ק׳ *lege ei*, quod est contra veterum omnium auctoritatem.

III 8 עיני *oculos* in textu exhibent mss. codices quamplures, etiam hispani, item Biblia Soncinensia, Brixiensia, Isaias Polyglottus Basileensis sine anno, Chaldaeus, Vulgatus. Sed Lxx et Arabs sequuntur Chediv, ac Kerì rejiciunt Houbigantius, Zeltnerus in *Humilitate gloriosa Jesu Christi* 4. Altorfi 1720 pag. 17, Michaëlis *Biblioth. or.* T. XIV pag. 104, legentes עֳנִי. Cod. meus 196 primo עני. Mendose Syrus in Polyglottis ܠܟܠܡܐ pro ܠܟܠܡܐ, ut idem Michaëlis animadvertit in notis.

III 10 צדיק *justus* — לצדיק *justo*, codex meus 226, suppleto ל antiqua ipsa ejus, qui puncta apposuit, manu. Favet syntaxis, immo ita requirit, si vocabulum hoc connectis cum praecedenti אמרו *dicite*, ut connectunt vetusti omnes interpretes, ac recentiorum plerique. Kimchius connectit cum כי טוב, exponitque צדיק כאשר יהיה טוב שלא ישוב מצדקתו ועשה על אמרו כי פרי מעלליהם יאכלו *Justus quum fuerit bonus, qui non avertet se a justitia sua, ut faciat*

iniquitatem, dicite, quod fructum operum suorum manducabunt. Exponi etiam potest אמרו כי טוב להיות צדיק *Dicite bonum esse, esse justum, quia justi operum suorum mercedem obtinent.* Targum in Polyglottis impressum habet in sing. לצדיקא, melius לצדיקיא *justis* in plur. Targum ms. codicis mei 737, quia sequitur טוביכון *beati estis vos.* In אמרו, quod Lxx legisse videntur אסרו, et אשרו legendum conjicit Michaëlis, superstites codices non discrepant. Repetitum כי omittunt Kennicottiani codices 145, 187, ac prima manu mei 305, 663, qui praeterea legebat מפרי *de fructu.*

III 10 יאכלו *comedent* — יאכל *comedet,* cod. Kenn. 224 primo ac Vulgatus. Placet Lilienthalio not. ad eundem codicem pag. 326.

III 11 רע *malo.* Vocabulum hoc ob לרשע, seu impii nomen, quod jam praecedit, redundans et incommodum, deerat primo in codice meo 24. Exprimunt tamen omnes veteres.

III 12 מעולל *puer,* vel *parvulus* — מעולל *racematus,* vel *exactus, redactus,* cod. meus 226, relato verbo ad עמי. Potest tamen in eadem significatione sumi verbum in conj. Pihel, exponique, ut Syrus, ܡܥܠܠܝܢ ܠܗ *racemantes illum,* vel ut Chaldaeus, *spoliant illum* כמעללי *quasi vindemiantes vineam.* Ibidem נָשִׁים *mulieres.* Veteres plerique נֹשִׁים *foeneratores.* Ita Lxx, Aquila, Theodotio, Chaldaeus, et Arabs, quos sequuntur Michaëlis ac Doederlein. Symmachus, Syrus, Vulgatus masorethicam lectionem exhibent.

III 15 מלכם *Quid vobis?* Keri מה לכם, recta textus emendatio, in nonnullis codicibus in sacro ipso contextu conspicitur, inter quos meus 815 hispanus. Singularis lectio codicis mei 2 מַ־לכם.

III 17 אדני *Adonai.* Multi codices mss., Biblia Soncin., ac Proph. Sonc. 1486 יהוה *Jeoàh.* Idem vers. 18.

Ibid. פתהן. Emendatius פתהֶן cum *segol* codices quamplures sive mss., sive editi. Ex editis Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Veneta bina 1518, Basileensia Munsteri omnia, Biblia Roberti Steph. in 4., Hutteriana 1587, Wittebergensia ejusd. anni, Hartmanniana 1595, Prophetae posteriores Pisaurenses utriusque editionis 1516, et 1520, Isaias Ulyssiponensis 1492, Isaias Triglottus Basileensis sine anno.

III 23 הגליונים *Specula* — והגליונים *Et specula,* Kenn. cod. 1, 2, 3, 4, 17, 26, 30, 89, 93, 94, 96, 99, 101, 102, 113, 114, 130, 144, 145, 150, 154, 158, 172, 176, 206, 225, 226, 227, 228, 230, 242, 245, 246, 249, 253, 356, 601, 602, primo 91, 141, nunc 172, 128, 198, codices mei 2, 3, 4, 20, 26, 196, 210, 211, 226, 305, 341, 380, 440, 463, 512, 518, 545, 554, 576, 579, 596, 663, 667, 715, 737, 782, 789, 824, primo 23, 187, nunc 24, 174, 411, ext. 1, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine an. et loco, Veneta utraque anni 1518, Ven. 1521, Munsteri omnia, Hamburgensia Hutteri, Nisseliana 1662, Ven. 1678, Veneta 1730, Mantuana cum Norzii notis 1742, Veneta 1766, Liburnensia 1780, Prophetae Soncinenses, Isaias Polyglottus Basileensis, ac versiones omnes antiquae. Kennicottianis mss. adde

ex mea collatione 421, ex Bibliis Halensibus 375 primo, seu Erfurtensem 5. Ex allatis editionibus extant nonnullae, quae praeterea notant ad marg. כ"צל עם ו' בר"ת *Sic legi debet cum* vav *sub initium dictionis*. Ita Biblia Veneta 1678, 1730, 1766, Pisana 1781, quamquam in horum textu omissum sit ו. Quod adhuc luculentius monent Biblia Veneta 1690, etsi sequantur et ipsa aliam lectionem: והגלינים *cum* ו *sub initium dictionis in codicibus hispanis, et sic legendum est*. Norzius ad h. l.: *In quibusdam mss. libris accuratis, et antiquis editionibus scriptum est* והגלינים *cum* ו *sub initium dictionis, sicque legitur in Targum, in Jarchio, Aben Esra, et Kimchio*. In codicum numero multi sane hispani, et accuratissimi. Codex meus 815 post והצניפות legebat ex prima manu והרעלות *et bracteolas*.

III 24 כי תחת יפי *quia pro pulchritudine*. Particulam כי, quae sensum turbat, non legebat primo cod. meus 596 cum plerisque veterum.

III 25 וגבורתך *et fortitudo tua* — וגבורותיך *et fortitudines tuae*, cod. Kenn. 150, primo meus 596, Proph. Soncinenses, quos primo sic legere tum hic, tum alibi notat Kennicottus ex emendato exemplari, quod habebat ad manus. In plur., sed defective וגבורתיך, Kenn. 96, ac versiones omnes. Kenn. 224 וגברך *et fortis tuus*, vel *fortes tui*.

IV 1 ושמלתנו *et vestimento nostro* — ושמלתינו *et vestimentis nostris*. Ita saltem plene, et cum *jod* plur. numeri indicio Kenn. codices 1, 82, 93, 96, 113, 115, 126, 150, 154, 155, 168, 175, 187, 195, 225, 227, 245, mei 1, 4, 174, 295, 305, 380, 440, 554, 575, 596, 663, 667, 737, primo 211, 782, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Pisaurensia 1517, Prophetae posteriores Pisaurenses utrique anni 1516, et 1520, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs. V. 4 pro אדני Biblia Soncin., ac Prophetae Soncin. cum multis codicibus יהוה.

IV 5 וברא *Et creabit* — יביא *Adducet*, cod. meus 663 primo. Lxx et Arabs ויבוא in Kal *Et veniet*.

Ibid. מקראה *convocationem ejus* — מקראיה *convocationes ejus*, Kennic. cod. 17, 23, 25, 30, 72, 91, 93, 96, 112, 150, 153, 154, 155, 158, 168, 176, 180, 182, 187, 224, 228, 245, 249, primo 82, 94, mei 2, 4, 20, 174, 196, 226, 295, 305, 380, 440, 518, 554, 663, 667, 715, 737, 815, primo 1, 187, 211, 579, 596, 789, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Pisaurensia, Veneta bina 1518, Veneta 1525-28, Veneta 1533, Munsteri tria 1534, 1536, 1546, Veneta 1544, Parisiensia Rob. Stephani in 4. et 16., Veneta 1551, Veneta 1563, Plant. 8. 1566, Veneta 1582, Veneta 1566, Antwerp. 1573, Sanctandreana 1586, Hamburg. 1587, Wittebergensia 1587, Veneta 1595, Hartmanniana 1595, Leidensia Raphelengii 1610, Veneta 1613, Veneta 1615, Genevensia 12. 1618, Veneta 1627, Amstelodamensia sine punctis 1630, Amstelodamensia Menassè ben Israel 1635, Veneta 12. 1635, Veneta Lombrosi 1639, Amstelodamensia 1639, Veneta 1647, Veneta 1690, Amstelodamensia Torresii 1705, Ven. 1730, Mantuana cum Norzii Comm. 1742, Veneta 1766, Liburn. 1780, Pisana 1781, Prophetae Soncinenses,

Pisaurenses utriusque editionis 1516, et 1520, Sulsbacenses 1769, Isaias Polyglottus Basileensis sine anno, Isaias Raphel. cum vers. latina interlineari 8. 1610, Isaias cum Com. Veron. 1652, Lxx, Syrus, Arabs.

Idem מקראה *convocationem ejus* — כל מקראיה *omnes convocationes ejus*, Kenn. 1, Lxx, Arabs.

Ibid. על כל כבוד *super omni gloria* — על כבוד *super gloria*, Ken. 93, 94, 150, 178, 182, mei 174, 782, primo 319, 667, 815, Syrus. Biblia Veneta 1678 monent ad marg. alios libros omittere כל, Ven. 1690, 1730, 1739, 1766, alios libros legere על כבוד. Norzius in h. l.: *In uno ms. non extat vocabulum* כל, *nec in duobus antiquis codicibus hispanicis*, *seriori vero manu notatum ad marg.* ס״א כל *alii libri* כל. Unus ex hisce duobus est certe meus 782, quem habebat prae manibus Norzius, qui reapse habet ad marg. ס״א כל. Conf. Houbigantius.

V 4 בו *in ea* — לו *ei*, cod. Kenn. 128, 250, Prophetae Soncin. 1486, Lxx, Syrus, Chaldaeus, Vulg.. Codex meus 319 ad marg. ס״א לו *Alii libri ei*.

V 8 והושבתם *et habitatores efficiamini* — והושבתם *et habitare faciatis*. Ita in Hiphil apud Lilienthalium codex Regiomontanus 2, et apud Henricum Michaëlis tres Erfurtenses, cum quibus pauci ex meis concinunt, videlicet 4, 554, 737, primo 26, nunc 295, ex editis vero Biblia Soncinensia, Brixiensia, Veneta 1551, Veneta 1563, Veneta Rabbinica 1568, Ven. 1570, Veneta 1595, Veneta 1613, Veneta 1615, Veneta 1635, Amstelodamensia Menassè ben Israel 1635, Veneta 1647, Veneta 1678, Veneta 1690, Veneta 1730, Veneta 1766, Pisana 1781. Ast in hispanis codicibus, ac melioris notae, et in antiquis editionibus ex illis derivatis, ut in Bibliis antiquis sine anno et loco, in Pisaurensibus Prophetis, in Isaia Ulyssiponensi legitur hoc verbum cum *surek* et in Hophal.

V 9 באזני *in auribus meis, Dominus exercituum* — באז׳ י׳ *in auribus Domini exercituum*, codices mei 4, 596, 789, primo 715, et ut videtur, 440, Biblia Munsteri 1534, alia ejusdem 1546, Isaias Polygl. Basileensis, Lxx, et Arabs. Lectio proculdubio melior, quam tuetur Michaëlis *Biblioth. or.* T. XIV p. 110, habetque in paucis quidem codicibus, sed varii generis, hispanicis, italicis, germanicis, antiquis, accuratis, auctoritatem. Vulgatus supplet אמר *dicit*, Lxx, Syrus, et Arabs נשמע *auditum*, Targum שמעתי *audivi*.

V 11 משכימי בבקר *Iis qui diluculo surgunt*. Cod. meus 380 משכימים in statu absoluto priori manu.

V 12 יביטו *respicient* — הביטו *respexerunt*, Kenn. cod. 1, 17, 96, 139, 145, 153, 158, 172, primo 155, 173, 187, 250, mei 440, 737, primo 2, 226, nunc 380. Sequitur praeter. ראו. Cod. meus 24, et 226, uterque primo, legebant ותוף, ut veteres omnes praeter Chaldaeum.

V 13 צחה *arens* — צחי *arentes*, cod. Kennic. 150, primo 96, primo meus 596. Ibid. צמה. Plurimi codices mss. et editi utriusque collationis צמא. Vers. 14 לבלי. Codex meus 440 primo מבלי.

V 18 ובעבות *et veluti funibus* — ובעבות *et in funibus*, Kennic. cod. 89, 150, 160, 206, 253, 309, 392,

421, 526, 587, 590, 596, 612, forte 168, 366, meus 663, ac Biblia Soncinensia, reluctantibus antiquis versionibus.

V 23 צדיקים *justorum* — צדיק *justi*, cod. meus 226 primo, Biblia Soncinensia, Prophetae Soncinenses, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs. Ita etiam codex meus 4 hispanus, et accuratus, sed cum ה demonstrativo הצדיק.

V 27 בו *in eo*. Deest in Bibliis Soncin., in Lxx, Syro, et Arabe. V. 29 ישאג in textu codices nonnulli, Biblia Complutensia, Isaias Polyglottus Basileensis.

VI 1 אדני *Adonai*. Plurimi codices יהוה *Jeoàh*, ex Kennicottianis 1, 4, 18, 19, 30, 50, 56, 72, 80, 89, 91, 93, 94, 95, 96, 107, 108, 110, 111, 115, 125, 126, 129, 136, 144, 145, 149, 150, 154, 170, 172, 177, 178, 180, 181, 182, 187, 191, 195, 198, 210, 223, 224, 225, 226, 227, 244, 245, 252, 294, 384, ex meis 1 in Apht., 3, 6, 16, 20, 174, 196, 197, 200, 211, 230, 248, 262, 266, 267, 291, 341, 384, 408, 411, 419, 476, 486, 507, 512, 518, 535, 547, 554, 562, 579, 592, 594, 662, 667, 700, 721, 737, 789, 815, 825, 850, 851, 868, 883, primo 1 in textu, 11, 265, 305, 440, 575, 596, 656, 663, Prophetae Soncinenses, Isaias cum Comm. Veron. 1652, Pentateuchus antiquus membran. in 4. in Aphtar. hujus loci.

VI 7 עונך *iniquitas tua*. Quidam codices Kennicottiani, Biblia Brixiensia ac Nisseliana plene ac plur. עוניך, ut Lxx, Chaldaeus, et Arabs.

VI 8 אדני *Adonai* — יהוה *Jeoàh*, Kennic. 1, 3, 4, 18, 25, 30, 50, 56, 80, 82, 83, 89, 93, 96, 107, 108, 109, 110, 111, 115, 125, 126, 129, 136, 149, 150, 151, 154, 170, 173, 175, 177, 178, 181, 191, 196, 210, 223, 224, 226, 244, 245, 252, 294, mei 1 in Apht., 2, 6, 16, 20, 23, 187, 197, 230, 248, 262, 266, 267, 291, 341, 380, 384, 408, 419, 476, 486, 507, 543, 547, 594, 662, 665, 667, 700, 721, 737, 789, 815, 825, 850, 851, primo 1 in textu, 211, 305, 440, 545, 579, 596, 656, 663, 824, Prophetae Soncinenses, Isaias cum Comm. Veronae 1652. Eadem varietas versu 11 in multis codicibus ac Proph. Soncinensibus.

VI 9 ויאמר *Et dixit* — ויאמר לי *Et dixit mihi*, cod. Kenn. 80, 109, Syrus.

VI 10 ולבבו *et cor ejus*, vel *corde suo* — ובלבבו *et in corde suo*, Kenn. cod. 17, 76, 80, 93, 96, 107, 150, 180, 182, 223, 245, 294, 384, primo 95, 177, forte 115, mei 1 in Aphtar., 248, 266, 562, 592, 594, 715, primo 1 in textu, 20, 230, 419, 656, 737, et ut videtur, 291, Biblia Soncinensia, Prophetae Soncinenses, Lxx, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus.

VI 13 בם *in eis* — בה *in ea*, cod. Kennic. 1, 18, 56, 96, 129, 149, 150, 168, 213, 220, 225, 226, 232, 242 marg., 253, 325, 335, 337, 342, 356, 365, 368, 383, 384, 390, 403, 437, 442, 446, 461, 475, 476, 486, 490, 494, 507, 514, 519, 531, 536, 544, 562, 563, 564, 569, 586,

589, 590, 593, 596, 597, 598, 602, 608, 610, 624, primo 154, 170, 173, 187, 196, 198, 205, 206, 244, 308, 309, 379, 452, forte 249, 343, 432, 526, 541, 575, nunc 481, codices mei 1 in Apht., 20, 197, 226, 291, 380, 419, 476, 486, 502, 507, 592, 594, 596, 662, 665, 715, 721, 825, 850, 868, 883, primo 2, 16, 262; 266, 384, 440, 443, 554, 579, 656, nunc 174, exter. 33, Biblia Soncinensia in Kennicott. Bibliis omissa, nec aliter fert conjectura scribarum. Norimbergensis tamen primus, seu Kenn. 198, habet, teste Doederleinio, ad marg. Kerì בה. Ex antiquis versionibus nulla pronomen hoc separatum exprimit, sed Syrus, Vulgatus et Arabs illud pro suffixo nominis praecedentis vertunt.

VII 3. נא *nunc*. Omissum prima manu in codicibus meis 20, 486, in Lxx, Syro, Vulgato, et Arabe.

VII 5 יען כי יעץ עליך ארם רעה אפרים ובן רמליהו *Eo quod consilium inierit contra te Aram malum, Ephraim et filius Remalijhav*. Deerant haec verba prima manu in cod. meo 789, nec habet Syrus. Eorum partem omittunt etiam Lxx.

VII 8 ששים וחמש *sexaginta quinque* — עשרים וחמש *viginti quinque*, cod. Kennic. 96. Super ras. verba illa habet 533, bini vero 145, 490 omittunt וחמש *et quinque*. Varias hujus loci lectiones et emendationes ex conjectura proponunt Capellus, Grotius, Vitringa, Waltherus, Houbigantius, ac Michaëlis. Conferatur hic *Biblioth. or.* T. XIV pag. 118, et XVIII p. 84, Doederlein *Esaias* in notis p. 26 seqq. editionis Altorf. 1780. Houbigantius legit חמש עשרה שנה *annos quindecim*, in lat. versione *annos tres*. Veteres omnes communem lectionem confirmant.

VII 9 תאמנו *eritis stabiles* — תאמינו *credetis*, cod. Kennic. 96, primo mei 230, 419, 440, defective vero quoad puncta תאמִנו 319, et ut videtur, 380. Conf. Michaëlis *Biblioth. or.* T. XIV p. 120, et XVIII p. 77. Lxx, Syrus, et Arabs legerunt תבינו *intelligetis*.

VII 13 אלהי *Deum meum* — יהוה *Dominum*, cod. Kenn. 93, Lxx, Arabs. Cod. meus 3 primo יהוה אלהי.

VII 14 אדני *Adonai* — יהוה *Jeoàh*, Kenn. cod. 1, 4, 25, 30, 72, 93, 96, 115, 126, 149, 150, 153, 154, 170, 195, 198, 206, 210, 224, 225, 226, 227, 245, 250, 252, mei 20, 174, 226, 341, 380, 545, 667, 789, 815, primo 187, 440, 596, 663, 737, Isaias cum Comm. Veronae 1652.

Ibid. וקראת *et vocabis* foem. vel etiam in 3 pers. foem. forma contracta *et vocabit* — וקראתְ *et vocabis* masc., codices mei 174, 226, 380, primo 210, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno et loco. Conf. Michaëlis *Biblioth. or.* T. XIV p. 122. Alii codices habent *sceva* quiescens sub *tav*, ut mei 1, 2, 20, 26, 211, 341, 545, 596, 715. In 2 persona vertunt Lxx, Aquila, Symmachus, Theodotio, reliqui interpretes in tertia, sed Chaldaeus, qui in Bibliis Polyglottis legit ותוליד בר ותקרי *et pariet filium et vocabit*, in duobus mss. meis codicibus 737, et 784 legit ותילדין בר ותיקרי *et paries filium et vocabis*. Iis qui in tertia persona vocabulum hoc exponunt, accensendus Aben Esra in h. l., et Kimchius in editione Ulyssiponensi

1492, ubi haec leguntur וקראת כמו וקראה וכן וקראת אתכם הרעה וחטאת עמך והדומ׳ לדם. Haec tamen verba in editione Soncinensi 1486, in Pisaurensi 1516, et posterioribus non comparent, nec in ms. meo codice 646. Item post Kimchii observationem matres consuevisse nomen filiis imponere, Ulyssiponensis editio addit ברוב *plerumque*, quod in aliis editionibus omittitur. Contra ubi Ulyssiponensis monet *Aalmà* denotare minorennem, ut *Alem*, plenior hic Soncinensis addit *Aalmà* non esse בתולה כדברי התועים *virginem juxta verba errantium, sed esse sicut* נערה *puellam, sive ea virgo sit, sive desponsata*, producto Proverbiorum loco *via viri in Aalmà*. Fere eadem Pisaurensis, nisi quod verba כדברי התועים christianis injuria omittat, relicto tamen eorumdem spatio, ut benignus lector judaeus ea possit, si velit, supplere. Singula haec in recentioribus editionibus eliminata. In vocabulo העלמה nullus codicum dissensus.

Ibid. עמנואל *Immanuel*. In propriis nominibus compositis perpetuo dissident inter se mss. editique codices, legentibus aliis conjunctim unoque verbo, aliis vero disjunctim ac duobus. Nos pro instituto nostro variationes has minimi momenti omittimus. Placet tamen earum specimen exhibere in celeberrimo hoc nomine, et codices referre, qui legunt עמנו אל *Immanu-el*. Sunt autem ii ex Kennicottianis 30, 82, 89, 96, 113, 114, 141, 149, 158, 176, 230, 242, ex meis 2, 3, 4, 20, 23, 24, 25, 174, 187, 200, 211, 226, 304, 341, 380, 408, 413, 440, 512, 545, 554, 576, 579, 596, 663, 667, 715, 737, 789, 815, 824, ex editis Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Pisaurensia, Veneta duo an. 1518, Veneta 1525-28, Veneta 1533, Munsteri tria 1534, 1536, 1546, Roberti Stephani in 4., Veneta 1551, Veneta 1563, Hutteri 1587, Wittebergensia 1587, Hartmannorum 1595, Veneta 1595, Veneta 1613, Veneta 1615, Veneta 1618, Veneta 1627, Ven. 12. 1635, Ven. Lombr. 1639, Veneta 1647, Nisselii 1662, Veneta 1690, Berolinensia Jablonskii 1699, minora Jablons. 12. 1711, Maii et Burcklini 1716, Halensia 1720, Veneta 1730, Simonis 1752, Reinecii 1756, Prophetae posteriores Soncinenses, Pisaurenses cum Comm. Kimchii, iidem cum Comm. Abarbanel 1520, Isaias Ulyssip. 1492, Isaias Polygl. Basileensis, Isaias Veron. cum Comm. 1652.

VII 16 מלכיה *regum suorum* — מלכים *regum*, Kenn. cod. 361, 540, meus 304, omnes prima manu, LXX, Arabs, Targum cod. mei 737. » Lege מלכים *regum*, notat Houbigantius; ארץ *terra* est terra ipsa Judae, cui timebat rex Achaz. Duo autem reges erant rex Syriae et rex Israel, quorum regna duo erant, non unum, ut certum sit in mendo esse affixum ה singulare ». V. 17 למיום. Kennic. 182, ac meus 226 primo מיום.

VII 20 בתער *in novacula* — כתער *quasi* vel *sicut novacula*, cod. Kennic. 93, ac meus 596, uterque prima manu.

Ibid. השכירה *mercede conducta* — השכיר masc., cod. Kennic. 24, Isaias Polygl. Basileensis sine anno. Melius ob praecedens nomen masc., ut notat Michaëlis *Biblioth. or.* T. XIV p. 125, et XVIII p. 88. Ibid. אדני. Multi codi-

ces יהוה, et pro במלך cod. Kenn. 250, ac meus 226 primo legunt מלך.

VIII 4 אבי ואמי *pater mi et mater mea* — אביו ואמו *patrem suum et matrem suam*, cod. Kenn. 224, et Vulgatus. Reliqui interpretes suffixum pronomen non exprimunt.

VIII 8 שטף *inundabit* — ושטף *et inundabit*, cod. Kennic. 72, 89, 96, 113, 126, 224, 249, primo 115, mei 4, 596, 715, primo 2, 24, 25, 27, 187, 226, 411, nunc 554, Biblia Amstelodamensia 1639, Talmud Babylonicum, ac Syrus. Vers. 9 האזינו *auscultate* sine ו praefixo codex meus 196 hispanus prima manu, Lxx et Arabs.

VIII 11 בחזקת *in fortitudine* — כחזקת *juxta fortitudinem*, Kennic. cod. 24, 114, 141, 155, 158, 210, 225, 227, 228, 246, 254, codices mei 1, 3, 23, 27, 174, 187, 210, 226, 304, 305, 319, 341, 411, 413, 440, 463, 509, 512, 518, 575, 576, 579, 596, 667, 737, 782, 784, 815, 824, nunc 25, 26, 196, 380, 789, Biblia antiqua in fol. sine anno et loco, bina Munsteri hebraeo-latina 1534, 1546, Parisiensia Rob. Stephani in 4., Prophetae posteriores Pisaurenses cum Comm. Kimchii 1516, iidem cum Com. Abarb. 1520, Isaias Ulyssipon. 1492, Syrus, Targum codicum meorum 737, 784. Michaëlis *Biblioth. or.* T. XVIII pag. 81 addit Lxx, qui tamen aliam lectionem sequuntur. Symmachus, et Vulgatus utrumque *sicut in fortitudine*, vel *in manu forti*. Consentientes habes hic plures codices hispanos ac praestantissimos, et antiquas omnes editiones ex hispanis codicibus procuratas, nec dubito quin cum iis consentiant Biblia Pisaurensia in meo exemplari mutila, quae rarissime a textu Pisaurensium Prophetarum discrepant. V. 12 תעריצו *formidetis*. תערצו in Kal Kenn. 72, 154. Conf. Michaëlis *Biblioth. or.* T. XIV p. 129, et XVIII p. 77. V. 13 אתו *ipsum*. Pronomen hoc redundans omittit cod. Kenn. 1, Syrus, et Arabs.

VIII 14 ליושב *habitatori* — ליושבי *habitatoribus*, cod. Kenn. 96, mei 380, 440, primo 2, 226, 596, 663, Lxx, Symmachus, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus, Arabs. Idem, sed cum ו praefixo, Kenn. 187, et 1 primo.

VIII 20 לו *ei* — להם *eis*, cod. Ken. 224 primo, ac Vulgatus, et quidem juxta Lilienthalium melius. Pro לתורה *Ad legem*, Kenn. 128, ac meus 305, ambo prima manu לתודה *Ad celebrationem*. Houbigantius tolli vult אם cum Graecis interpretibus, et pro שחר legit שחד.

IX 1 בארץ *in terra* — ארץ *terram*, Kenn. cod. 72, 91, 171, 182, 198, 420, 431, 490, 531, 541, 613, 632, nunc 89, 336, mei 26, nunc 174, 305, 380, הארץ primo 596, melius ob praecedens ישבי in statu regiminis.

IX 2 לא הגדלת *non magnificasti* — לו *ei magnificasti*, cod. Kenn. 72, 93, 150, 309, 342, 562, 569, 590, 612, 614, primo 421, 541, forte 82, 252, 542, mei 20, 667, 815, primo 411, 554, nunc 226, Syrus, Chaldaeus, Keri. Symmachus et Vulgatus retinent chediv. Lxx, et Arabs legisse videntur אשר. Confer. Houbigantius ac Lilienthalius. Deerat primo in Kenn. 471, in meo 226, et deletum in Kenn. 1.

Ibid. בקציר *in messe* — קציר *messis*, Kenn. cod. 150, primo meus 545, et cum articulo הקציר Kennic. 4, ut plane postulat syntaxis nominis constructi כשמחת *secundum laetitiam*, quod praecedit. V. 4 סאון cod. meus 380.

IX 5 אבי עד *pater aeternitatis*. Codex meus 440 primo אבעזר *pater adjutorii*. Contuli puncta vocalia verbi ויקרא, nullumque reperi ex meis codicibus, qui legeret in Niphal ויקרא *vaikarè*. Nec necessarium est, quum activa verba ex peculiari linguae hebraicae idiotismo passivorum significationem habeant, quod pluribus exemplis Glassius aliique evincunt, habeatque hoc idem verbum in Kal in aliis Scripturarum locis. Conferantur quae diximus *De praecipuis Caussis neglectae hebr. litterarum disciplinae* p. 41. Passiva sane significatione hic contra hodiernos judaeos vertunt LXX, Symmachus, ac Jonathan. Quod si active interpretari mavis, et ellipsim assumere subjecti enunciationis, multa etiam ejus in sacro textu prostant exempla. Vide Weimar *Usus accent. Bibl.* p. 108. Nam quae subjiciuntur nomina, singula ex accentuationis lege appellativa sunt Messiae, ut adversus aliter sentientes Synagogae doctores Jarchium, Kimchium, Lipmannum, Abarbanelem, Aboabum auctores nostri polemici ostendunt.

IX 6 לםרבה *ad multiplicandum*. Nonnulli codices למרבה cum *mem* ordinario, Kennic. 4, 72, 80, 96, 106, 108, 181, 297, 342, primo 50, 130, 139, 245, forte 30, 176, 178, mei 1 in Aphr., 6, 340, 486, 507, 543, 594, 656, 825, 868, primo 262, 596, Isaias Veron. 1652, Talmud Babylonicum, ac Rabbot.. Plurimi codices sistunt ad marg. Kerì למרבה, mei fere omnes, ac hispani ipsi praestantioris notae. Purum librariorum mendum putat Morinus in Praefat. ad *Opuscula hebraeo-samaritica*, et scriptum olim duobus verbis לם רבה. Hoc idem contendit Elias Levita, et Talmudistae in tractatu *Sopherim* cap. VII hanc dictionem inter eas enumerant, quae scribuntur ut duae, leguntur ut una. Ac lectionem hanc antiquam, quam nullus servat Kennicottianorum codicum, aperte habet meus 2, nunc 262. Ext. 91 legebat primo לם רמה. Sed iidem Talmudistae sibi contradicunt. Nam in tractatu *Sanhedrin* (*Excerp.* Cocceii pag. 324) quaerunt quare cum omne *mem* in medio vocis sit apertum, hoc solum clausum sit? Exemplaria ergo interrogantis Bar Kiphrà, et respondentis R. Tanchum junctim legebant, et cum *mem* clauso. Conf. Norzius, Henricus Michaëlis in notis ad Biblia Hallensia, et Cappellus *Crit. sacr.* p. 198 et 199 editionis Halensis.

IX 7 אדני *Adonai* — יהוה *Jeodh*, codices quamplures utriusque collationis, Biblia Soncinensia, Brixiensia, ac Prophetae Soncin. 1486.

IX 8 וידעו *Et cognoscent* — וירעו *Et pravi fient*, vel *facti sunt*, cod. Kennic. 96. Probat Houbigantius, improbant omnes veteres.

IX 10 צרי *inimicos Resin* — שרי *principes Resin*, Kennic. cod. 2, 23, 30, 72, 168, 172, 187, 245, 342, 452, 477, 494, 514, 606, 607, 632, primo 254, 359, 403, 535, 541, forte 178, 250, 357, 539, 571, 576, nunc 2, צ sup. ras., seu iterum primo 1, 67, 82, 89, 141, 425, 434, 540, 546, mei 2, 380,

554, primo 663, 737, 815, nunc 24, 226. 815 habet ad marg. צרי ק׳. » Vaticinatur Propheta contra regnum Israel ... Ergo expectatur ut dicat Propheta *suscitabit Dominus contra eum duces Rasin* שרי רצין, non autem *hostes*. Sententiam talem flagitant haec quae post veniunt, *ab Oriente Syrum*. Num enim Syrus ab Oriente erat regni Rasin, qui Rasin rex Syriae erat? Sed erant ab Oriente regni Israel Syri, ut sole clarius sit legendum שרי *principes*, aut *duces Rasin*, quamquam nemo interpretum veterum sic legebat ». Haec Houbigantius, quem sequitur Doederleinius. » Solvit, subdit hic, orationis nodum, quem vulgaris lectio implicat. Nam, si Rezini hostes Israelitas aggressuri sunt, quomodo Rezinum, idest Syros iisdem inhiare dicat commate sequenti »? Praeclare Targ. ms. cod. mei 737 ית סנאי ישר׳ רצין *inimicos Israel Resin*.

IX 12 עד המכהו *usque ad percutientem illum* — עד המכה *usque ad percutientem*, codex meus 715 priori manu sine suffixo, quod praefixum ה demonstrativum non patitur.

IX 13 יום *die* — ביום *in die*, Kenn. cod. 30, 72, 149, 150, 168, 182, 250, primo 1, 91, mei 4, 187, 715, 789, primo 226.

X 1 החקקי *statuta* — חֹקְקֵי *statuentibus*, Biblia Soncinensia 1488. Confer. Michaëlis *Bibl. or.* T. XIV p. 136. In cod. meo 211 aderat sub ח alia vocalis abrasa. Pro החקקים, cod. meus 226 primo, et ut videtur 295 המחקקים.

X 2 עמי *populi mei*. Multi codices vitiose עמו *populi sui*, et Kennicottus qui citat nunc 258, intelligendus de suo exemplari Prophetarum Soncinensium seriori manu corrupto. Meum aperte עמי.

X 4 בלתי *non*. Legi vult Houbigantius לבלתי *ad non*, vel *ne*, et ita legit cod. meus 596 primo.

X 5 ומטה הוא *et virga ipsa* — ומטהו *et virga ejus*, cod. Kenn. 17, 93, 158, 187, 228, mei 2, 380, 663, primo 20. In 2 notata ad marg. alia lectio.

X 13 שושתי *depraedatus sum*. Quamplures codices שוסתי cum ס, ut verbum hoc scribi solet, multi שוסיתי, inserto *jod*, alii defective שסתי, quibus adstipulantur Biblia Soncinensia. Vers. 14 לחיל *fortitudinem*. Codices nonnulli לכל *omnes*. Ex quinque Kennicottianis 246 ita legit prima manu, iisque accensendus ex meis 715.

X 15 את מרימיו *extollentes ipsam* — ואת *et extollentes ipsam*, Kenn. cod. 2, 17, 23, 24, 25, 67, 82, 91, 93, 94, 99, 100, 101, 102, 112, 128, 130, 139, 144, 145, 154, 155, 158, 168, 172, 178, 195, 198, 225, 226, 228, 230, 242, 245, 249, 601, 687, primo 89, nunc 1, 150, 176, 182, codices mei 1, 2, 3, 23, 24, 25, 27, 174, 210, 295, 305, 413, 463, 509, 512, 545, 576, 579, 663, 667, 715, 737, 782, 789, 824, primo 196, 304, 319, 380, 554, 815, nunc 187, 211, 575, Biblia Brixiensia, Antiqua in fol. sine anno et loco, Complutensia, Veneta utraque 1518, Veneta 1521, Munsteri bina hebraeolatina 1534, 1546, Parisiensia Roberti Stephani in 4., Hamburgensia Hutteri 1587, Veneta 1678, Ven. 1690, Veneta 1730, Veneta 1739, Mantuana cum Norzii notis 1742, Veneta 1766, Liburnensia 1780, Pisana 1781, Prophetae posteriores Soncinenses, Pisaurenses 1516, Pisaur. 1520. Kenni-

cottianis adde ex Bibliis Halensibus Erfurtensem 5. Meus 737 primo מרימיו.

Idem את מרימיו *extollentes ipsam* — על מרימיו *contra extollentes ipsam*, cod. Kenn. 72, 206, 250, meus 4, primo 575, uterque hispanus, Syrus, Vulgatus, nec aliter sine dubio legendum juxta Houbigantium, ut antea על החצב. Sed Syrus, et Vulgatus verbum habent in singulari.

Idem מרימיו *extollentes ipsam* — מרימו *extollentem ipsam*. Ita saltem defective Kenn. cod. 17, 158, 172, 178, 228, mei 2, 380, 663, primo 596, nunc 737, Syrus, Vulg.. Pro praecedenti כהניף *ut agitat*, cod. Kenn. 30, forte 172, meus 20 primo, ac Vulgatus כהרים *ut elevat*.

X 16 האדון *Dominus*. Omittunt Kenn. cod. 1, 126, primo meus 226, Lxx, Arabs. Ibid. אדני *Adonai*. Plurimi codices יהוה *Jeoàh*, et editiones non paucae, ex antiquis Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Veneta utraque 1518, Veneta 1521, Munsteriana omnia, ex recentioribus Veneta 1678, et 1730, Mantuana 1742, et aliae. V. 18 יכלה. Soncinenses Prophetae, si Tychsenio credimus in eorum Descriptione in *Repert. orient.* T. VIII pag. 70, legunt יבלה. In meo exemplari clare legunt יכלה, nec dubito, quin ex litterae forma non sat nitide excusa in suo exemplari, et dubia deceptus sit doctissimus vir. Vers. 22 ubi monet illos legere חם, etiam hic meum exemplar aperte habet הם, ut fert lectio communis.

X 23 כל הארץ *universae terrae* — הארץ *terrae*, Kennic. cod. 1, 4, 30, 72, 89, 96, 102, 115, 150, 154, 158, 160, 168 marg., 175, 178, 180, 182, 187, 205, 210, 228, 246, 249, 250, 251, 252, 253, 295, 301, 309, 321, 330, 332, 337, 342, 355, 399, 408, 418, 420, 423, 428, 453, 461, 471, 474, 490, 494, 505, 526, 530, 533, 549, 560, 562, 575, 576, 590, 596, 597, 598, 612, 613, 616, 632, 639, 648, forte 405, 521, mei 2, 196, 210, 295, 463, 518, 554, 715, primo 1, 20, 23, 226, 440, nunc 25, 304, 305, 663, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Bombergiana utraque 1518 ad marg., Prophetae posteriores Soncinenses, Pisaur. 1516, Pisaurenses 1520. Ita Paullus Ep. ad Roman. IX 28. Quasdam se editiones antiquas prae manibus habuisse notat Norzius, in quibus aberat כל, nonnullaque mss. exempla, in quibus primitus fuerat omissum, ita ut non posset quaestionem hanc dirimere. Prima fronte favere videtur huic lectioni Targum, ut impressum est in Polyglottis Londinensibus, quod legit בגו ארעא *in medio terrae*. Sed praemittit עם כל רישעי *cum omnibus impiis*, et in duobus mss. meis codicibus 737, et 784 melius habet עם כל רישעי ארעא *cum omnibus impiis terrae*, extruso בגו, quod praecedens nomen constructum non patitur. Idem Targum Polyglottorum Antwerpiensium. Paraphrastam itaque agit Jonathan, sed in suo textu legebat proculdubio controversum vocabulum כל, nisi veram ejus lectionem habeas בגו ארעא, ac praecedentia verba עם כל רישעי ut spuria abjicias. In ms. collatione codicum Taurinensium omissa est varietas haec Kennic. codicis 251.

X 25 תבליתם *consumptionem eorum* — תכליתם idem cum כ, cod. Kennic. 112, primo 4, 150, mei 2, 319, 554, Biblia Brixiensia, Veneta 1551, Veneta 1563, Veneta 1613, Veneta Lombrosi 1639, Isaias Polyglottus Basileensis 4. sine anno, Isaias cum Com. Veronae 1652. Dubia Biblia Veneta 1566, nonnullique codices mss.. Nisseliana circulo notata ad indigitandam codicum et editionum discrepantiam. Lectionem hanc sequitur quoque in suis Commentariis in h. l. Abarbanel. Conf. Michaëlis *Biblioth. or.* T. XIV p. 146, et XVIII pag. 84. Pro praecedenti על *super*, cod. Kenn. 96, ac meus 545 primo legunt עד *usque ad consumptionem eorum*.

X 32 Mendosum בית. בת veram lectionem habent omnes veteres, in textu sexcenti codices, hispani ipsi accuratiores ac masorethici, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Prophetae posteriores Soncinenses, Pisaurenses 1516, Pisaurenses 1520, Isaias Ulyssiponensis 1492, Isaias Thessalonicensis 1600, Pentateuchus Pragensis 1518 in Aphr., ac bini Machazorim Soncinenses sec. xv. Nec aliter proculdubio Biblia Pisaurensia, quoad Isaiam in meo exemplari mutila.

X 33 פארה *ramum* — פורה *torcular*, Kenn. cod. 1, 4, 18, 50, 56, 72, 93, 96, 107, 111, 112, 151, 154 marg., 170, 181, 182, 196, 223, 224, 244, 245, 253, 294, 384, 665, primo 177, mei 16, 61, 198, 226, 262, 373, 405, 407, 476, 502, 543, 554, 585, 594, 606, 802, 814, primo 20, 443, 596, 597, 721, Biblia Soncinensia, Prophetae Soncinenses, Machazor Soncin. 1486, Machazor aliud Sonc. sec. xv, Symmachus, Theodotio, Chald.. Codex meus 663, et 715 ad margin. פורה ק' *lege torcular*. Confer. Michaëlis *Biblioth or.* T. XIV p. 143, et XVIII p. 81, et Lilienthal. *Comm. crit.* p. 151, ubi monet in Regiom. 1, seu Kennic. 223 א esse superscriptum.

XI 3 ולא למראה *Nec ad*, vel *juxta visionem* — לא למראה *Non juxta visionem*, Kenn. codices 3, 72, 95, 107, 110, 130, 150, 151, 170, 172, 181, 223, 224, 244, 384, primo 294, mei 4, 16, 20, 26, 198, 200, 378, 406, 411, 443, 476, 502, 518, 543, 585, 597, primo 11, 24, 187, 262, 440, 554, 594, 596, 674, 737, 850, 851, nunc 486, 555, 606, 663, 815, Biblia Soncinensia a Kenn. omissa, Prophetae Soncinenses 1486 omissi et ipsi in Kennic. Bibliis, Pentat. antiquus membran. in 4. sine anno et loco, Lxx, Symmachus, Chaldaeus, Vulg., et Arabs.

XI 11 אדני *Adonai*. Multi codices mei ac Kennicottiani, Biblia Soncinensia, ac Prophetae Sonc. יהוה. Vers. 15 והחרים. Scriptura verior est juxta Houbigantium והחרב *et siccabit*, ut legisse Chaldaeum animadverterat Capellus *Crit. sacr.* pag. 783. Sed eam mss. codices non confirmant.

XII 2 וזמרת יה *et laus Dominus*, vel *Domini* — וזמרתי יה *et laus mea Dominus*, cod. Kenn. 355, Lxx, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus, et Arabs. Codex meus 380 notat ad marg. וזמרתי, hoc est, ut puto, ita debere exponi. Kimchius animadvertit et ipse esse pro וזמרתי, quia resc habet *kametz*, nam si esset nomen conjunctum, seu regiminis, haberet *patach*. Habent tamen

patach mss. codices nonnulli. » Legendum זמרתי, inquit Houbigantius, ut antea עזי, non sine affixo ». Cod. Kenn. 30 המרתיה conjunctim unoque verbo, cui ex Lilienthalio pag. 331 addendus 224, seu Regiomontanus posterior.

Ibid. יה *Dominus*. Duo Kennicottiani codices omittunt, 109, 128, et una tantum vice Domini nomen legunt Lxx, Syrus, Vulgatus, et Arabs. » Supervacaneum יה, prosequitur Houbigantius, neque id unquam ponitur, ut post sequatur יהוה. Natum videtur hoc σφάλμα ex consuetudine scribarum quorumdam, praecipue germanorum, qui linea desinente verbum sequens inchoabant, nec absolvebant ». Quod demonstrat ex codice Oratoriensi 42, qui habet יה sub fin. lineae, יהוה sub initium sequentis, et ex meo 305, aliisque demonstrari potest. » Nullus veterum interpretum, notat hic Doederleinius, vocem יה exprimit, quae in duobus codicibus mss. omittitur, codex Regiomontanus autem voci זמרת conjungit. Itaque emendandum puto textum legendo זמרתי ». Conf. Michaëlis *Biblioth. or.* T. XIV p. 146, et *Colleg. crit.* in Psal. XVI p. 143.

Ibid. יהוה *Dominus*. Desideratur in Kennic. codicibus 19, 30, 80, 96, 107, 244, 384, 665, in meis 378, 405, primo 11, 25, 226, 440, 486, 614, 721, in Machazor Sonc. 1486, in Machazor altero Soncin. sec. xv, in Targ. cod. mei 405, primo 614. Ceteri interpretes una tantum vice, ut diximus, nomen Domini exprimunt, et si una tantum vice, ut videtur, legendum, ego omissionem posterioris, seu יהיה, praetulerim, quae majorem habet in mss. codicibus auctoritatem, legens המרתי יה, vel המרתיה contractum, eodem sensu. Conferantur quae notavimus ad Exod. xv 2, locum huic nostro parallelum, in quo deest posterius יהוה. Codices hexaplares notant in Montfauconii *Hexaplis* Π. ἴα, *omnes Ιά*.

XIII 4 מארץ מרחק *a terra longinqua*. Meus 380 primo, et Syrus מרחק *a longinquo*.

XIII 18 על בנים *super filiis* — ועל *et super filiis*, Kenn. cod. 1, 72, 91, 93, 145, 150, 176, 182, 187, 224, mei 20, 380, 440, 715, primo 579, 596, Biblia Soncin., Prophetae Soncinenses, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs.

XIII 20 יהל *splendebit* — יאהל *tentoria figet*, cod. Kennic. 154 primo, meus 380 ad marg., Symmachus, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus, ac יהל esse hic pro יאהל prima radicali abjecta definiunt lexicographi. Cod. meus 2 יחל cum marg. Keri יהל. Prophetae Soncin. cum paucis codicibus לא יהל sine ו.

XIII 21 אחים. Investigaturus num in vocabulo hoc dubiae significationis ulla esset in meis codicibus varietas lectionis, reperi quinque codices, videlicet 20, 226, 411, 554, 596, plene legere אוחים, ut legunt sex Kennicottiani, et 380 אַחים cum *patach*. Nonnulli vernaculo illud sermone exponunt ad marg., cod. 20 per לוקשן, 60 קאין מין חיה שקורין 637, מירקצין 380, מין חיה מרמוטש. R. Parchon in inedito suo *Lexico* cod. mei 764 בריות הן כמו קופים שהן חיות דומות לבני אדם, seu de animalibus simiis et hominibus similibus interpretatur, qualia reapse sunt מרמוטש *Marmots* cod. 637. Targum impressum retinet אוחין, sed Targum ms. codicis mei 737 addit אושין *strepentibus*.

XIII 22 באלמנותיו *in viduis ejus* — בארמנותיו *in palatiis ejus*, cod. Kenn. 3 nunc, primo meus 737, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus. Lectio sine dubio melior, quam sequuntur Lowthus, Houbigantius, Doederlein, et Michaëlis. V. *Biblioth. or.* T. XVIII p. 92. » Ridicule Arias *in aedibus viduatis ejus*, inquit Houbigantius, cum non videret legendum בארמנתיו *in palatiis ipsorum* ».

XIV 4 מדהבה *aurea*, sive *auri dives*, *auri exactrix* — מרהבה *efferens se*, *elata*. Ita Isaias cum Comm. Thessal. 1600, teste Doederlein, qui reddit *turbatrix* a Syriaco ܡܪܗܒܐ, Michaëlis *urgens*, Chaldaeus, qui ita videtur legisse, *fortitudo*. Conferantur idem Doederlein in notis ad h. l., et Michaëlis *Biblioth. or.* T. XI pag. 153, XIV p. 148, XVIII p. 99, item *Supplem ad Lex. heb.* p. 399, qui lectionem hanc malunt communi praeferre, ejus etiam testibus laudatis Graecis interpretibus, et Syro.

XIV 6 מכת *percussione*. Melius מכה in statu absoluto Ken. 93, 141, 182, forte 150, mei 20, 226, 380, 440, primo 2, 211, 737. Excipio Kennic. 224, seu Regiom. 2, qui legit in participio מכה *percutiens*, teste Lilienthalio p. 331. Nomen non esse conjunctum, seu in statu regiminis, et ת esse hic pro ה notat Kimchius.

XIV 8 שכבת *jacuisti*, vel *dormivisti* — שכנת *habitavisti*. Ita Biblia Soncinensia, et Prophetae Soncinenses, aperte utraque editio, non videtur, aut primo, ut extat in notis Kennicottianis.

XIV 11 ומכסיך *et operientes te* — ומכסך *et operiens te*, Kenn. cod. 4, 17, 23, 24, 30, 72, 93, 94, 102, 126, 130, 150, 154, 155, 158, 160, 172, 175, 176, 224, 225, 226, 227, 228, 245, 246, 253, 601. Kennicottiannis adde ex mea collatione 242, 425, 431, 452, 461, 471, 474, 485, 526, 529, 531, meos 1, 2, 4, 20, 25, 26, 27, 187, 196, 210, 226, 295, 319, 341, 413, 509, 512, 575, 596, 715, 737, 815, primo 211, nunc 663. exteros 1, 18, 34, 55. Sic Biblia Soncinensia, Brixiensia, Complutensia, Veneta 1525-28, Ven. 1533, Veneta 1613, Veneta 1615, Veneta 1627, Veneta 1647, Prophetae Soncinenses, Isaias Ulyssiponensis 1492, Isaias Veronensis 1652, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs, Analogia. Ita correctum in Erfurtensi 5, ut notant Biblia Halensia. Norzius ad h. l.. » Scripsit senex Lonzanus, quod in libris hispanicis deficit *jod*, quod et ego inveni in quibusdam codicibus ». Defectiva sane lectio ac singularis longe praeferenda.

XIV 22 ונין *et filium* — נין *filium*, cod. Kenn. 4, 23, 187, 195, 253, mei 737, primo 23, 211, 440, nunc 210, Biblia Soncinensia, ac Brixiensia, sed in Bibliis Soncinensibus custos lineae est ו.

XIV 23 במטאטא *scopa* — במטאטי *scopis*, Kenn. 4, 17, 23, 30, 93, 115, 126, 141, 158, 178, 195, 224, 252, primo 1, 3, 150, mei 2, 20, 25, 174, 226, 305, 341, 380, 715, primo 211, 440, 575, 596, 663, 824, nunc 737, 825, Biblia Brixiensia, Biblia antiqua in fol. sine anno et loco.

XV 1 ער *Ar* — עד *usque*, Kenn. 17 primo, forte 72, 158, mei 27, 174, 305, videtur 554, et primo 440.

Idem ער *Ar* — עיר *urbs*, Kenn. 93, Aquila, Symmachus, Syrus, Arabs, et nonnulli judaeorum interpretes apud Kimchium. Conf. Capellus *Crit. sacr.* p. 811, et Scharfenb. not. in h. l.

Idem ער *Ar* — על *super*, Biblia Soncinensia, ac Brixiensia.

XV 2 בכל ראשיו *in omnibus capitibus ejus* — בכל ראש *in omni capite*, Kenn. cod. 17, 30, 150, meus 226, primo 663, LXX, Arabs. Cod. meus 789 בכל ראשם *in omni capite eorum*, ut Chaldaeus. Pauci alii cum Bibliis ac Prophetis Soncin. defective ראשו. Idem בכל, codex meus 174, primo 20, et Chaldaeus ובכל.

Ibid. כל *omnis* — וכל *et omnis*, Kennic. cod. 2, 23, 30, 72, 116, 126, 144, 150, 155, 182, 187, 198, 246, primo 141, mei 25, 27, 196, 226, 380, 554, 715, 737, 789, primo 26, 211, 305, 341, 663, 782, nunc 596, Biblia Soncinensia, Veneta 1518 ad marg., Prophetae Soncinenses, Syrus, Vulgatus, Chaldaeus.

Ibid. גדועה *resecta* — גרועה alio synon. cod. Kenn. 1, 101, 102, 112, 128, 158, 176, 249, 251, nunc 150, 198, videtur 139, quibus ex mea collatione addendi 420, 421, 475, ex meis 1, 2, 3, 23, 24, 25, 26, 27, 174, 187, 196, 295, 304, 341, 411, 413, 440, 463, 509, 512, 518, 575, 576, 579, 667, 715, 782, 789, 815, 824, primo 20, 596, nunc 211, 305, 737, exter. 1, 2, Biblia antiqua in fol. sine anno et loco, Veneta 1525-28, Veneta 1533, Veneta 1551, Ven. 1563, Polyglotta Sanctandreana 1586, Veneta 1613, Genevensia 12. 1618, Veneta 1627, Veneta 12. 1635, Veneta Lombrosi 1639, Veneta 1647, Nisselii 1662, Athiae 1667, Clodii 1677, Veneta 1690, Berolinensia Jablonskii 1699, Amstelodamensia sine punctis 1701, Amstelodamensia Torresii 1705, Opitii 1709, Jablonskii 1711, Halensia 1720, Veneta 1730, Mantuana cum Norzii Com. 1742, Simonis 1752, Reineccii 1756, Veneta 1766, Liburnensia 1780, Pisana 1781, Isaias Ulysiponensis 1492, locus parallelus Jeremiae XLVIII 37. Judaeorum interpretes omitto, ex quibus Abarbanelem ita legentem producit Norzius, qui rectissime animadvertit legi גרועה in accuratioribus mss. hispanis, ut ex nostra collatione liquet, et ex meis potissimum codicibus, in quibus hispani octodecim. Hinc vix suspectum haberi potest verbum גרע, ut habet doctissimus Michaëlis in *Supplem. ad Lex. heb.* p. 360, praesertim cum Syri in eadem significatione eo utantur. Biblia Sonciniana cum Kenn. cod. 253 masc. גדוע.

XV 3 שק *sacco* — שקים *saccis*, cod. meus 20 priori manu, LXX, Syrus, Chaldaeus, et Arabs.

XV 5 בריחה *vectis ejus*, vel defective *vectes ejus* — בריחיה plene ac plur. Kenn. cod. 1, 3, 4, 17, 23, 25, 30, 72, 91, 93, 94, 96, 100, 101, 113, 115, 116, 126, 128, 149, 150, 154, 158, 168, 175, 182, 187, 198, 210, 224, 225, 226, 227, 228, 246, 249, 253, 254, forte 82, 130, mei 2, 4, 20, 25, 26, 174, 187, 226, 295, 304, 380, 411, 413, 509, 545, 575, 579, 663, 667, 715, 789, primo 305, 440, 518, 596, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Complutensia, Pro-

phetae Soncinenses, Isaias Polyglottus Basileensis sine anno. Ita etiam cod. Erfurtensis 5 prima manu in Bibliis Halensibus. Vers. 8 ובַאראלים conjunctim et cum *patach* Biblia Soncini, uno vero verbo etiam Brixiensia.

XV 9 מי דימון *aquae Dimon* — מי דיבון *aquae Dibon*. Sic prima manu Kennic. cod. 297, 337, ac Vulg. utrobique in hoc versu. Syrus *Ribbon*, cod. Alex. Lxx, Arabs, et anonymus Graecus in Montfauc. Hexaplis *Remmon*, cod. Vatic. Lxx, Aquila, Symmachus, et Theodotio *Dimon*. » Una Urbs, inquit Hieronymus in h. l., et per *M* et per *B* scribitur, e quibus Dimon silentium interpretatur, Dibon fluens. Indito utroque nomine propter latices qui tacite fluant, usque hodie indifferenter et Dimon, et Dibon hoc oppidulum dicitur ». Confer. Michaëlis *Suppl. ad Lex. heb.* p. 437, qui id non ex duplici etymo, sed ex more Arabum *B* saepe ut *M* efferentium repetit. Is Syri lectionem ܪܒܘܢ; per *resc* editoris Gabrielis Sionitae imputat negligentiae, non varietati hebraicorum codicum, quamquam non neget alicubi et hebraeos librarios in nomine describendo aberrasse, cum videat aliquos codices graecos habere Ρεμμῶν. Quod tamen manifestum potius sphalma, quam variam lectionem judicat, cum Hieronymi aetate utrumque urbis nomen per *D* in lingua vernacula efferreretur. Ad hebraeos illud codices ac librarios referri posse, syriacorum et graecorum archetypos, manifeste ostendit codex meus 305, qui ex prima manu legebat רמון *Rimon*.

XVI 1 שלחו *Mittite* — שלחו *Mittunt*, vel *Mittant* in 3 persona praeteriti legunt Biblia Soncinensia et Targum. Houbigantius ושלחו למשל *Et mittent dominatori*, Talmud Babylonicum et Vulgatus שלח *Mitte*, Lxx et Syrus אשלח *Mittam*.

Ibid. כר *agnum* — בר *filium*. Ex Kennicottianis ita forte 158, ut vertit Syrus, placetque Lowthio ac Doederleinio. Ex meis, praetermissis nonnullis dubiis, quatuor aperte lectionem hanc servant, 174, 305, 663, ac primo 23 hispanus et accuratus. Lxx pro כר משל ארץ legerunt כרמש לארץ.

XVI 3 הביאו *Afferte* — הביאי *Affer*, seu Kerì in textu Kenn. cod. 1, 30, 72, 93, 112, 115, 224, primo 2, mei 226, 380, primo 440, Biblia Complutensia, Lxx, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus, Arabs. Recte quia alloquitur propheta filiam Sion. Aquila et Theodotio sequuntur Chediv.

Ibid. עשו *facite* — עשי *fac*, Kenn. cod. 24, 30, 67, 72, 91, 93, 94, 96, 99, 101, 102, 113, 139, 144, 153, 160, 171, 175, 176, 195, 198, 224, 225, 226, 227, 249, 250, 252, 253, 356, 601, mei 1, 23, 24, 25, 27, 174, 196, 210, 226, 295, 319, 341, 413, 440, 463, 509, 554, 575, 576, 596, 663, 815, 824, primo 211, nunc 26, 305, 380, 411, 512, 782, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua in fol. sine anno et loco, Complutensia, Veneta bina 1518, Ven. 1521, Veneta 1525–28, Veneta 1533, Parisiensia Roberti Stephani in 4., Veneta 1613, Veneta 1627, Ven. 1647, Veneta 1678, Veneta 1690, Veneta 1730, Mantuana cum Norzii not. 1742, Liburnensia 1780, Prophetae Soncinenses 1486, Isaias Ulyssiponensis 1492,

Lxx, Syrus, Chaldaeus, Vulg., Kerì. Ex Bibliis Halensibus adde codicem Erfurtensem 5, sed male eadem Biblia ad hanc lectionem trahunt Biblia Hamburgensia Hutteri, quae habent in textu עשׁ. Ex hisce codicibus sunt qui legunt עשׁי cum *chirech*, etiam hispani, masorethici, accurati, ut meus 341, plerique habent punctum, seu *surek* in *jod*, et Kerì עשׁ ad marg.. Kimchius testatur scribi per *jod*, et legi per ו, superius autem הביאו scribi per ו, legi per *jod*, quod non cohaeret. Postulat namque sensus et contextus utrumque verbum et Chediv alterutro modo esse legendum, nec apta et Kimchio digna quae ab eo redditur ratio.

XVI 9 על קיצך *super aestiva tua messe* — על קיציך *super aestivis tuis fructibus*, cod. meus 411, Biblia Veneta Rabbinica 1525, Veneta 1525–28, Veneta 1533, Basileensia 1536, Veneta 1544, Roberti Stephani in 4., minora ejusdem in 16., Veneta 1551, Veneta 1563, Veneta 1566, Plantiniana 1566, Veneta Rabbinica 1568, Veneta 1570, Polyglotta Antwerpiensia, Antwerpiensia sine punctis 1573, Polyglotta Sanctandreana 1586, Hutteriana 1587, Veneta 1595, Raphelengii sine punctis 1610, Ven. 1613, Veneta 1615, Genevensia 12. 1618, Rabbinica Buxtorfii, Ven. 1627, Amstelodamensia 1630, Veneta 12. 1635, Amstelodamensia 1639, Veneta 1647, Polyglotta Londinensia, Nissel. 1662, Prophetae posteriores Raphelengii cum interl. vers. 1610, Prophetae Sulsbac. 1769. Cod. meus 211 primo נפלו in plur., ut Lxx et Arabs.

XVI 10 ונאסף *Et colligetur* — ונאספה foem. Biblia Soncinensia, ac Prophetae Soncinenses, aperte, non forte, ut notant Biblia Kennicottiana. Ita flagitat foem. שמחה.

Ibid. לא ירעע *non jubilabit* — ולא *nec jubilabit*, Kenn. cod. 1, 2, 17, 23, 72, 93, 94, 96, 99, 102, 116, 126, 145, 149, 150, 158, 160, 182, 210, 224, 225, 228, 246, 249, 253, 601, primo 3, 82, 128, 130, 141, 154, ex Bibl. Hal. primo 375, seu Erfurt. 5, mei 1, 4, 20, 25, 174, 187, 196, 210, 226, 380, 440, 463, 596, 663, 715, 737, 789, 824, primo 2, 23, 24, 211, 305, 341, 667, nunc 319, 545, 579, Biblia Soncinensia, Veneta 1518 ad marg., Prophetae Soncinenses, Lxx, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus, Arabs. Alii pauci ויין *et vinum*.

XVI 12 אל מקדשו *ad sanctuarium suum* — אל מקדש *ad sanctuarium*, cod. meus 596 primo, et Syrus.

XVI 14 בשלש *tribus annis* — כשלש *quasi tribus annis*, vel *circiter tres annos*, Kennic. 150, 180, primo 130, 158, mei 319, 380, primo 226, 440, 545, Bibl. Sonc., Prophetae Soncinenses a Kennicotto omissi. Sed omnes versiones בשלש.

Ibid. כשני *sicut annis* — בשני *annis*, Kennic. 112, primo 99, primo mei 440, 554. Bibl. Brix. שני.

Ibid. בכל *in omni* — ככל *juxta omnem*, vel *ut omnis*, Kennic. cod. 93, 139, 150, primo 130, 158, forte 112, mei 24, 174, 226, sed contra fidem veterum.

XVII 3 כבכוד *sicut gloria* — בכבוד *in gloria*, cod. Kenn. 99, 112, 153, primo 150, nunc 2, mei 380, 554, primo 440, Biblia Brixiensia, Veneta 1566, Veneta 1613, Veneta 1615,

Veneta 1627, Veneta 1766, Pisana 1781, Prophetae Soncinenses aperte, non forte, ut ex dubio exemplari Kennicottus. Non aliter mihi videntur legere Biblia Veneta 1551, atque alia 1563, sed Bombergiana 1525–28, quae in hujus lectionis confirmationem affert Kennicottus, in meo exemplari legunt כבנוד per כ.

XVII 5 כאסף *sicut colligere* — באסף *in colligendo*, cod. meus 440 primo, ac Biblia Sonc. a Kenn. omissa.

XVII 9 כעזובת *sicut derelictio*, vel *derelicta* — כעזובת *sicut derelicta*, cod. meus 554. In plur. Lxx, Vulgatus, Arabs, praeceditque plur. ערי *urbes*. Codex meus 575 primo כל ערי *omnes urbes*.

Ibid. החרש *virgulti* — החרש *fabricantis*. Ita cum *tzere* Bibl. Ven. Rabbinica 1525, aliaeque multae editiones hanc secutae, inter quas et Polyglotta Londinensia, sicque per *tzere* hic scribi, ut singulare, et anomalum, notant Buxtorfius aliique. Sed purum hoc est mendum, ut recte monet Norzius, quod nos illorum Bibliorum editori Jacobo Chaiimo debemus, redarguuntque omnes codices, omnesque editiones antiquae. Nam Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Pisaurenses editiones, Isaias Ulyssiponensis, Biblia Veneta 1518, legunt cum *segol*, sicque praestantissimae ac multae posteriores, ut Biblia Roberti Stephani in 4., Lombrosana 1639, Athiana 1667, Clodiana 1677, Berolin. 1699, Hoogtiana 1705, Torresii ejusdem an., Proopsiana 1725, Mantuana cum Norzii notis 1742.

Idem החרש *virgulti* — החדש *mensis*, cod. Kenn. 245, primo 99, 171, mei 211, primo 737, 789. Mendose iterum et contra fidem omnium interpretum.

Ibid. והאמיר *et rami*. Cod. Kennic. 227 והאסיר, meus 20 primo האמיר sine ו, 211 videtur legere והאמד, ut scribendum suspicatur Michaëlis in *Supplem. ad Lex. heb.* pag. 101. Saltem ad formam ד vergit littera codicis. Veteres tamen omnes legerunt per *resc*. Lxx האמרי *Amorraei*, et praecedens nomen, quod transponunt, חוי *Chivaei*, quod placet Strueensee, Lowthio, Michaëlis et Dathio, sed ob codicum defectum, minoremque illius versionis in Isaia negligentissimae auctoritatem improbat Doederlein in notis ad Isaiam pag. 76.

Ibid. עזבו *dereliquerunt*. Cum *kibbutz* sub *ain* in *Puhal derelictae sunt* codex meus 579 prima manu, ut Vulgatus. Passive etiam Chaldaeus et Syrus, sed in singulari. Praecedens אשר cum ו praefixo primo legebat codex meus 211.

XVII 12 כהמות *sicut strepere* — כהמון *sicut multitudo*, Kenn. cod. 93, 224, primo meus 596, nunc 24, exter. 1, Vulgatus.

Ibid. ימים *marium* — ים *maris*, cod. Kenn. 72, 187, primo meus 2, Lxx, Chaldaeus, Vulgatus, Arabs.

XVII 13 לאמים כשאון מים רבים ישאון *Populi sicut sonitus aquarum multarum sonabunt*. Repetita haec verba desunt in Kenn. cod. 1, 4, 490, 515, 632, item in 145, 249 a Kennicotto translatis ad superiorem versum, primo in meo 20, et Syro. Alii interpretes nonnulla tantum verba omittunt. Incuria scribentis repetita ex priore commate putat Kennicottus apud Lowthium de

Poesi heb. p. 326. » Sed haec ipsa repetitio, subdit Doederlein, tanto me afficit elegantiae sensu, ut non ausim ea verba rescindere ».

Ibid. אינגו *non ipsa est* — ואינגו *nec ipsa est*, Kenn. cod. 30, 72, 93, 96, 145, 150, 180, 182, 249, 253, mei 4, 20, 554, 715, 737, 789, primo 2, 211, 596, 663, Biblia Soncinensia, Prophetae Soncinenses, Lxx, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus, Arabs.

XVII 14 שוסינו *praedantium nos* — שוסנו *praedantis nos*, Kenn. cod. 1, 3, 25, 94, 101, 114, mei 3, 26, 210, 211, 411, 509, 554, 815, primo 596, Biblia Amstelodamensia 1639, et Syrus.

Ibid. לבוזינו *diripientium nos* — לבוזנו *diripientis nos*, cod. Kennic. 1, 100, mei 411, 413, 815, primo 341, et Syrus.

XVIII 2 ובכלי *et in vasis* — ובכלי *et in vasi*, cod. mei 24, 226, 341, Biblia Soncinensia 1488, Pisaurensia 1517, Prophetae posteriores Pisaurenses utrique 1516, 1520.

Ibid. בזאו *diripiunt* — בזו Ken. 89, mei 305, 380, 663, omnes priori manu, forma regulari.

XVIII 4 בחם *in aestu messis* — כחם *sicut aestus*, cod. Kenn. 93, 150, mei 554, 715, primo 782, nunc 579.

Idem בחם *in aestu messis* — ביום *in die messis*, cod. Kennic. 30, 112, 158, 180, 225, 253, nunc 224, mei 196, 440, 596, primo 20, 211, nunc 2, primo exter. 1, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs. Probant Dathe, Lowthius, ac Doederlein.

XIX 10 שׂכר *clausuram*, vel *lacunam* — שׁכר *siceram*. Ita Biblia Rob. Stephani in 4., Veneta 1766, Pisana 1781, Syrus, et Lxx, qui vertunt ζύθον Aegyptiorum potum, vulgo *Birra*. Conf. Capellus *Crit. sacr.* p. 545, Michaëlis *Biblioth. or.* T. XIV p. 89, et Doederlein in not. ad Isai. p. 84, qui antiquis versionibus commotus, contextu orationis ejusque dignitate sensusque facilitate invitante, vertit *qui zythum conficiunt*. Biblia Nisseliana circulum hic exhibent. Brixiensia legunt שׁבר *rupturam*, quod ut variam lectionem sistunt ad marg. Bombergiana utraque anni 1518. Pauci codices pro עשי legunt in sing. עשה *faciens*, sed contra fidem veterum. Meus 226, qui unus ex his est, habet praeterea ואגמי cum ו ex prima manu.

XIX 12 ויגידו *et annuntient* — יבאו ויגידו *veniant et annuntient*, cod. Kenn. 30, 72. Placet Lowthio, favetque nexus verbi ויגידו. Sed vetustae versiones non legunt, ac repetitum videtur Doederleinio ex cap. XLV 20.

XIX 13 והתעו *et errare fecerunt* — התעו *errare fecerunt*, Kenn. cod. 1, 2, 3, 4, 17, 23, 24, 25, 30, 60, 72, 82, 89, 93, 94, 96, 101, 106, 108, 113, 115, 116, 125, 128, 130, 139, 141, 144, 145, 149, 150, 154, 155, 158, 160, 168, 180, 182, 187, 195, 224, 225, 226, 227, 228, 242, 245, 246, 249, 251, 601, 687, quibus ex Bibliis Halensibus adjungendus est 375, seu Erfurtensis 5. Accedunt ex meis 1 bis, in textu et Apht., 2, 3, 4, 6, 20, 23, 24, 25, 26, 27, 187, 197, 210, 211, 226, 291, 304, 305, 319, 341, 376, 380, 411, 412, 413, 440, 463, 486, 507, 509, 518, 543, 545, 547,

575, 576, 579, 596, 606, 662, 663, 667, 700, 715, 737, 782, 789, 815, 824, 825, 868, 883, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua in fol. sine anno et loco, Pisaurensia, Complutensia, Veneta bina 1518, Veneta Rabbinica 1525, Veneta 1525–28, Veneta 1533, Munsteri omnia, Veneta 1544, Roberti Stephani utraque in 4. et 16., Veneta 1551, Veneta 1563, Veneta 1566, Ven. 1595, Veneta 1613, Veneta 1615, Veneta 1627, Veneta 12. 1635, Amstelodamensia 1639, Veneta 1647, Veneta 1678, Veneta 1690, Mantuana 1742, Liburnensia 1780, Prophetae post. Soncin., Pisaurenses, 1516 et 1520, Isaias Ulyssiponensis 1492, Isaias Polyglottus Basileensis sine anno, Isaias Thessalonicensis cum Comm. 1600, Chaldaeus, Vulgatus. Biblia Veneta 1730 notant ad marg. in ms. codice legi התעו. Communem lectionem והתעו purum recentiorum editionum mendum Norzius existimat, nec negari potest plerosque codices, et hispanos accuratiores nexum omittere. Extant tamen mss. codices et antiqui, et hispani, qui illum exhibent, quibus Lxx, Aquila, Symmachus, Theodotio, Syrus et Arabs adstipulantur.

XIX 18 עיר ההרס *civitas haheres*, seu *destructionis* — עיר החרס *civitas hacheres*, seu *solis*, Kenn. cod. 160, 228, 320 marg., 423, 453, 569, primo 99, 180, 571, ח 2 sup. ras. 115, mei 20, primo 187, 211, 305, 579, Biblia Brixiensia, Biblia Munsteri utraque hebraeo–latina 1534, 1546, sed cum alia lectione ad marg., Symmachus, et textus Complutensis Lxx. החרס notant etiam ad marg. Biblia Veneta 1518, et in Append. Basileensia 1536. Nonnullos mss. codices ita legisse sec. xI et xII docet nos Aben Esra, nec aliter legebant codices Talmudistarum ex tractatu *Menachoth* fol. 110, ubi vocabulum hoc legitur cum *cheth*. Testes hos sequitur Vitringa, vertens *civitas solis*, sicque olim lectum notat ab Onia et Judaeis, qui ex hoc loco occasionem captarunt extruendi templi Heliopolitani. Falsum ergo quod notat Ikenius *Dissert. philol.* xvI 4. Lugd. Bat. 1749 in omnibus codicibus constanter legi הרס. Confer. Kennicottus *Diss. gener.* §. 21 pag. 10, et §. 126 pag. 55.

Idem ההרס *haheres* — החרם *anathematis*, codices mei 700, primo 6, 575, 737, et ita alios libros legere monet margo cod. 547. Kennic. 490 habet ad margin. בית שמש *Bethsames*, ut reddit Chaldaeus. Arabs عين شمس *Ain–scemes*. Cum *mem* ההרם legunt bini ex meis codicibus, 815, nunc 6, 554 ההרים *montium*, Kenn. 206 primo ההרוס. Urbs haec est juxta Ikenium, et Doederlein, Leontopolis in nomo Heliopolitano sita, quasi עיר אריה.

XIX 19 מזבח ליהוה *altare Domino*. Addunt צבאות *exercituum*, Kenn. cod. 3, 30, 72, 91, 94, 226, primo meus 20, nunc 663, ac Syrus, qui vertit ܠܡܪܝܐ ܚܝܠܬܢܐ *Domino potenti*, ut vertere solet יהוה צבאות.

XIX 20 והיה *Et erit* — והיתה foem. cod. meus 789 primo, ac Syrus, relato verbo ad מצבה, seu statuae nomen, quod proxime praecedit, non ad מזבח. V. 25 pro צבאות Proph. Soncinenses contra mss. codicum et antiquorum omnium interpretum fidem legunt ביום ההוא *in die illa*.

XX 2 רגלך *pede tuo* — רגליך *pedibus tuis*, Kennic. cod. 1, 23, 30, 82, 89, 91, 93, 99, 112, 115, 150, 172, 175, 178, 187, 224, 252, mei 4, 25, 26, 174, 226, 305, 411, 545, 596, 667, primo 1, 440, 579, 737, 789, nunc 715, exter. 2, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Amstelodamensia 1630, Prophetae Sonc. 1486, Lxx, Syrus, Vulgatus, et Arabs.

XXI 5 משחו *ungite* — ומשחו *et ungite*, nunc cod. Kenn. 102, Biblia Veneta Rabbinica 1525, Ven. 1525-28, Veneta 1533, Veneta 1544, Roberti Stephani in 16., Veneta 1551, Veneta 1563, Veneta 1566, Plantiniana 1566, Sanctandreana 1586, Wittebergensia 1587, vel Hartman. 4. 1595, Veneta 1595, Raphelengii sine punct. 1610, Veneta 1613, Veneta 1615, Genevensia 12. 1618, Veneta 1627, Veneta 12. 1635, Amstelodam. 1639, Veneta 1639, Veneta 1647, Veneta 1690, Veneta 1730, Veneta 1766, Pisana 1781, Isaias cum Comm. Veron. 1652. Sed lectio haec nullam habet auctoritatem in mss. codicibus, neque in vetustissimis editionibus, ac versionibus, uno excepto Targ. ms. cod. mei 737, unde ex solo R. Chajim ejusque Bibliis est repetenda, ex quo fonte plures aliae vitiosae lectiones manarunt. Contra multi codices legunt אכול ושתה *manducando et bibendo*, melius interposita copula. V. 8 nonnulli codices pro אדני habent יהוה, etiam hispani, ut primo meus 23.

XXI 11 שמר מה מלילה *custos quid de nocte*. Verba haec, quae statim repetuntur, desunt in cod. Kenn. 187, et Syro, ac supra praecedens verbum דומה *Duma* codex meus 20 scriptum exhibet אדום *Edom*, quod idem facit ad marg. 380, uterque tamen charactere rabbinico, quo innuitur vocis expositio, non varia lectio. Ita exponunt Lxx, et Arabs.

Ibid. מליל *de nocte* — מלל *loquere*, cod. Kenn. 252, et Jonathan, qui utrumque hoc vocabulum in hoc sensu interpretatur. Congruit codex meus 211, qui primo habebat מילל.

XXI 12 אתא. Cum *he* אתה codices quamplures mei et Kennicottiani, et Biblia Complutensia.

XXI 13 משא בערב *Onus in Arabia*. Cod. meus 226 alterutrum interponebat, vel מי *ejus qui Arabiam incolit*, vel מר *amarum*. Verosimilius posterius ex vestigiis secundae litterae, quae dubia est, et ex *patach* sub מ. 380 notat ad marg. designari *Ismael filios Dedan*.

XXI 16 כשני *sicut anni* — כשנת *sicut annus*, codex meus 380 primo, Lxx, Vulgatus, Arabs. Ibid. אדני. Codices nonnulli יהוה.

XXII 1 גיא *vallis* — גוי *gentis*, cod. meus 554. Punctum tamen est *tzere*, seu lectionis גי.

Ibid. אפוא *nunc* — פה *hic*, primo codex meus 596, et ut videtur 226, et Targum.

XXII 4 שד *vastatione* — שבר *contritione*, cod. Kenn. 225, Lxx, Syrus, Chaldaeus, et Arabs. Cod. meus 319 ad marg. *Alii libri* שבר. Kennic. 245 שבד. V. 5 in septem codicibus Kennicottianis ac prima manu in meo 211 abest vocabulum ומבוכה *et perplexitatis*.

XXII 6 פרשים *equitum* — ופרשים *et equitum*, Kenn. 1, 23, 96, 182, 253, mei 545, 667, 715, primo 20,

663, Biblia Sonc., Brixiensia, Proph. Soncin., Targum. Vers. 12 לחגור *in cincturam*. Cod. meus 596 primo לחגרת.

XXII 14 אדני *Adonai*. Desideratur in cod. Kenn. 1, primo in meis 211, 663, in Bibliis Pisaurensibus 1517, in Prophetis posterioribus Pisaurensibus 1516, in aliis Pisaur. 1520, in Lxx, Syro, et Arabe.

XXII 15. Deest iterum אדני in codicibus meis 463, 663 ex prima manu, in Lxx, Syro et Arabe.

XXII 21 ליושב *habitanti* — לישבי *habitantibus*, cod. Kenn. 23, 150, primo 1, 93, primo mei 20, 440, Lxx, Vulgatus, Syrus, Chaldaeus, Arabs.

XXII 24 כלי הקטן *vasa parvum* — כלִי הקטן *vas parvum*, cod. mei 226, 715, Syrus, Vulg.. Analogia. Ceteri interpretes vel omittunt, vel aliter vertunt.

Ibid. ועד כל כלֵי *et usque ad omnia instrumenta* — ועד כל כלִי *et usque ad omne instrumentum*, codex meus 737, Syrus, Vulgatus. Reliqui non legunt. Cod. meus 782 hispanus omiserat primo כל, quod non exprimit Syrus.

XXIII 12 בת צידון *filia Sidon* — בת ציון *filia Sion*, cod. Kennic. 82, 145, 332, 336, 337, 366, 392, 477, 494, 505, 514, forte 355, 535, primo mei 518, 579, 596, nunc 4, cod. Alex. Lxx, et Arabs. Utrumque ציון צידון meus 305, sed ציון sine punctis. Ita Kenn. 453, primo 475. Attamen cod. Rom. Lxx, Aquila, Symmachus, Theodotio, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus legunt *Sidonis*. In meo 789 deerat primo בת, ut Lxx, et Arabs praetermittunt praecedens בתולת *virgo*.

XXIII 18 ליהוה *Domino* — ליהוה צבאות *Domino exercituum*, Kennic. 1, 17, 130, 145, 149, 150, 158, 187, 246, nunc 224, mei 2, 211, 663, primo 380, nunc 226.

XXIV 2 נשא *foenerans*. Plurimi codices utriusque collationis נשה per ה, ut verbum hoc scribi solet, et ut in hoc eodem versu occurrit. In eorum numero hispani multi optimae notae, ut mei 4, 23, 26, 187, 575, aliique, cum quibus quamplures editiones consentiunt, inter quas Biblia Soncinensia, Brixiensia, Pisaurensia, Complutensia, Veneta 1518, 1525-28, 1533, Basileensia 1536, Amstelodam. 1639, Prophetae posteriores Soncinenses, ac Pisaurenses 1516, 1520.

XXIV 5 תורֹת *leges* — תורה *legem*, cod. meus 737, Prophetae Soncinenses 1486 a Kennicotto omissi, sed recte a Tychsenio prolati, Lxx, Syrus, Chaldaeus, et Arabs. Sequuntur singularia חק, ברית.

XXIV 6 אכלה *devoravit* — אבלה *planxit*, Kenn. cod. 1, 4, 24, 115, 158, 160, 245, 253, mei 2, 4, 20, 25, 187, 196, 211, 226, 304, 346, 380, 463, 518, 576, 579, 596, 715, 815, 824, primo 305, 341, 440, videtur 174, primo 411, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Veneta utraque 1518 ad marg., Prophetae Soncinenses, et Syrus. At vero corrector codicis mei 305 notat ad marg.: *Sic legitur in cod. correcto cum* כ, *quod et Masora definit*. Norzius: *In aliquo codice cum* beth, *sed in plerisque correctioribus cum* caph, *quod et Kimchius confirmat tum in Comm.*, *tum in* libro Radicum. *R. Aben Esra interpretatus est et ipse in sensu* אכילה *comestionis*.

XXIV 8 שאון *tumultus* — גאון *superbia*, vel *fastus*, primo codices mei 2, 211, 663, Lxx, Arabs.

XXIV 11 הארץ *terrae* — כל הארץ *omnis terrae*, Kennic. cod. 30, 114, 149, 182, primo 1, nunc 224, mei 174, 440, primo 211, 512, nunc 319. Lxx et Arabs כל praeponunt, legentes *omne gaudium terrae*.

XXIV 15 בארים. De hoc vocabulo, quod spurium videtur Michaëlis, et in quo exponendo mire inter se docti dissentiunt, mss. collectionis meae codices contuli, nec aliam lectionis varietatem reperi, nisi quod multi codices mei, ut Kennicottiani, Biblia Soncinensia, ac Prophetae Soncinenses plene legant באורים. Laudatus Michaëlis restituendum censet cum Lowthio באיים *in regionibus*, si vero sana est lectio, mavult ad radicem ארר referre, quae Arabibus est *expulit*, ac vertere *in exiliis*. V. *Biblioth. or. Suppl.* T. XIV p. 54 et *Suppl. Lex. heb.* pag. 48. Calmet legit בהרים *in montibus*, vel ביארים *in fluviis*, vel בחורים *electi*, Houbig. suffragante Dathio באמים, vel בעמים *in nationibus* vel *populis*. Forsan ברים *puri*, *sancti* esse posse conjicit Doederlein, qui in versione ex usu arab. reddit *in septentrionibus*. Kimchius exponit בעמקים *in vallibus*, alii *in specubus*, ut מאורה de *caverna* accipitur. R. Parchon in inedito *Lexico* cod. mei 764: ובן אמר באור כשדים וימצאו בקעות *convalles*. בקעה בארץ שנער וישבו שם *Et sic dicit*, vel *dictum est* in Ur Chaldaeorum, *et repererunt convallem in terra Senaar*, *et habitaverunt illic*. Cod. meus 20 notat esse לשון בקעי׳ וסעיפים שהיו בורחים *vocabulum convallium et scopulorum*, *ad quos confugiebant*, 380 לשון מישור *vocem planitiei*, *ut Ur Chaldaeorum*, 60 et 637, seu bina inedita *Lexica biblica* אנפלינודש, hoc est, ut interpretor, *in paludosis locis*; *ut Ur Chaldaeorum*, 319 לשון שקים *terminum saccorum*. Lxx et Arabs omittunt. Chaldaeus ab אור *lucendo* deducit, Syrus ab הודה *celebrando*, Vulgatus ab הורה *docendo*. De recentioribus interpretibus consulatur Poli *Synopsis criticorum*.

XXIV 18 ממרום *ab alto* — משמים *e caelo*, cod. Kenn. 1, et Lxx. Cod. meus 305 primo השמים *cataractae caeli*, sicque alios codices legere monet margo cod. 319. Vocabulum hoc sup. ras. 789, ut videatur alterutram ex duabus hisce lectionibus primo habuisse.

XXIV 20 ארץ *terra*. Non legunt Kenn. 224 primo, Lxx, et Arabs.

XXIV 21 על האדמה *super terram* — האדמה *terrae*, Kenn. cod. 1, 116, 171, 195, primo mei 596, 715. Pauci באדמה *in terra*, ut legit Syrus, notatque margo cod. mei 319. Ita Kenn. 96, 149, forte 1, nunc 145. 182, Lxx et Arabs repetitum hoc vocabulum omittunt.

XXV 2 זרים *alienorum* — זדים *superborum*, cod. Kenn. 1, 96, ut infra v. 5, probantibus Houbigantio ac Lowthio. העיר, quod pro primo מעיר legi volunt Houbigantius ac Doederlein, leguntque omnes veteres, nullus codex servat.

XXV 4 מעוז לאביון *propugnaculum egeno*. Codex meus 187 hisp. primo ומעוז *et propugnaculum*, ut Lxx, Syrus, et Arabs, et pro קיר Houbigant. בקיר, ut Syrus, Chaldaeus, Vulgatus.

XXV 6 משתה שמנים משתה שמרים *convivium pinguium*, *convivium faecium*. Utrobique משתי *convivia* legunt Biblia Roberti Stephani in 4., et Nisseliana 1662, quod ob codicum silentium et veterum interpretum, purum harum

editionum mendum arbitror. V. 7 פני. Cod. Kenn. 490 לפני, et in perpaucis mss. deest secundum הלוט.

XXV 12 חמתיך *murorum tuorum* — חומתךְ cum suff. foem. cod. mei 174, 411, primo 304, 319, Biblia Soncinensia, ac Syrus. Biblia Brix. חומתך.

XXVI 9. Codices multi mss. et editi plene אויתך *desideravi te*, sed versiones omnes antiquae, non excepta Chaldaea, legunt in 3 pers. foem., verbumque referunt ad animam.

XXVI 20 דלתיך *ostia tua* — דלתך *ostium tuum*, Kenn. cod. 1, 4, 30, 82, 89, 93, 116, 126, 226, 252, mei 341, 411, 554, 667, primo 23, 380, 440, 545, 575, 579, 715, 737, 782, Biblia Soncinensia 1488, Brixiensia 1494, Isaias Polygl. Basileensis sine anno, Lxx, et Arabs. Ita masorethae adjectis punctis singul. lectionis, ac nota marg. יתיר י׳ *Redundat* jod. Versu praecedenti in אורת nullam lectionis varietatem occurrere notat Michaëlis *Suppl. ad Lex. heb.* pag. 49. Extat tamen in multis utriusque collationis codicibus, meae ac Kennicottianae, qui habent אורות, vel ארות, ac posterius quidem exhibent etiam Biblia Soncin., ac Proph. Sonc. 1486.

XXVI 21 ישב *habitatoris* — ישבי *habitatorum*, cod. Kennic. 30, primo meus 20, Lxx, Symmachus, Arabs.

XXVII 1 והגדולה *et grandi*. Sine ו praefixo codices bene multi, sed versiones omnes illud legunt, unica excepta Arabica.

XXVII 2 כרם חמד *vinea desiderii*, vel *desiderabilis* — כרם חמר *vinea rubentis vini*, Kenn. cod. 1, 2, 4, 17, 23, 24, 25, 30, 72, 82, 89, 93, 99, 102, 144, 150, 154, 155, 158, 178, 226, 253, 295, 296, 297, forte 3, 91, 94, videtur 130, 139, 245, ר sup. ras. 168, codices mei 1, 3, 4, 20, 23, 24, 25, 26, 187, 210, 226, 295, 304, 305, 341, 380, 411, 413, 440, 463, 509, 512, 518, 545, 560, 575, 576, 579, 663, 667, 715, 782, 789, 815, 824, nunc 2, 196, 211, 596, 737, Biblia Brixiensia 1494, Antiqua in fol. sine anno et loco, Pisaurensia 1517, Complutensia 1517, Ven. bina 1518, Ven. Rabbin. 1525, Ven. 1525-28, Ven. 1533, Munst. tria 1534, 1536, 1546, Roberti Stephani in 4., ejusdem minora in 16., Veneta 1544, Veneta 1551, Ven. 1563, Veneta 1566, Plantin. 8. 1566, Veneta Rabbinica 1568, Veneta 1570, Polyglotta Antwerpiensia, Biblia Antwerpiensia sine punctis 1573, Polyglotta Sanctandreana 1586, Hamburgensia Hutteri 1587, Wittebergensia 1587, sive Hartman. 4. 1595, Veneta 1595, Raphelengii sine punctis 1610, ejusdem cum lat. versione interlineari in 8. 1613, Veneta 1613, Genevensia 12. 1618, Veneta 1627, Amstelodamensia 1630, Veneta 12. 1635, Amstelodamensia 1639, Veneta Lombrosi 1639, Veneta 1647, Polyglotta Parisiensia, Polyglotta Londinensia, Nissceliana 1662, Athiana 1667, Clodiana 1677, Veneta 1690, Berolinensia Jablonskii 1699, Amstelodamensia sine punctis 1701, Amstelodamensia Torresii 1705, Opitii 1709, Jablonskii 1711, Maii 1712, Maii et Burckl. 1716, Halensia 1720, Amstelodamensia Rabbinica 1724, Amstelod. Proopsii 1725, Veneta 1730, Ven. 1739, Mantuana 1742, Oxoniensia sine pun-

ctis 1750, Lipsiensia Reineccii 1756, Veneta 1766, Liburnensia 1780, Pisana 1781, Prophetae posteriores Soncinenses, Pisaurenses 1516, Pisaurenses 1520, Sulsbacenses 1769, Isaias Ulyssiponensis 1492, Polyglottus Basileensis sine anno, Veron. cum Com. 1652. Quotquot contuli editiones ante Hooghtianam omnes legunt חמר, sola excepta Soncinensi 1488, cum qua Brixiensem congruere perperam conjicit Brunsius *De mendis edit. Vander Hooght.* T. XII *Repert. or.* p. 30. Nam Biblia Brixiensia, collatis etiam variis exemplaribus, legunt חמר. Illud autem mirandum Brunsium conjecturam suam confirmare ex Lutheri versione, quae plane contrarium ostendit. Si enim Lutherus vertit *vineam vini optimi, Weinberg des besten weins,* legit certe חמר, ut Brixiensis textus quem sequebatur. Ex mss. meis codicibus solus 174 aperte legit חמד. Binos dubios omitto. Ex Kennicottianis, si accurata cum Hooghtiano textu esset facta collatio, quadraginta duo in integrum inspecti hanc lectionem haberent, videlicet 26, 67, 96, 100, 101, 112, 113, 114, 115, 116, 126, 128, 141, 145, 149, 153, 159, 171, 172, 173, 175, 176, 180, 182, 187, 195, 198, 201, 210, 224, 225, 227, 228, 230, 242, 246, 249, 250, 251, 252, 254, 290. At vero multi ex his demendi sunt. Cod. 224 a Lilienthalio collatus est cum Bibliis Halens., Taurinenses quatuor 246, 249, 250, 251 cum Bibliis Simonis, ut Kennicottus monet ad calcem *Dissert. gener.* Ille ergo ex Lilienthalii silentio legit ut textus Halensis, hi ut Lipsiensis Simonis. Idem de aliis plerisque dicendum. Ac lectio חמד, si per se spectes, vera varia lectio est, et quidem antiqua, quia eam reapse sistunt mss. codices, Biblia Soncinensia, ac LXX, eam Jonathan, qui vertit *vinea plantata* בארעא טבא *in terra bona.* Hinc non accurate eam merum Hooghtianae editionis typographicum mendum definiverat Brunsius, contra quem conferantur quae in *Apologia* sua reposuit Kennicottus. Si vero illam spectas ut in Hooghtiano textu reperitur, incertum est, num ea fortuita sit, an vero aliunde petita. Quamvis enim nullus, qui constet, mss. codicum vel Soncinensium Bibliorum usus sit factus, praeter recensitas tamen editiones ac fontes plurima duobus voluminibus recensuisse Hooghtius ipse tradit ad calcem *Diversitatis lectionis,* nec quae ibid. suppeditatur Hooghtiana nota in hunc locum, vera textus emendatio est, sed potius varia lectio. Catalogus hic recensendis variis lectionibus est destinatus, ut fert titulus et monitum ad lectorem, non recensioni sphalmatum, nec Hooghtius, si verum sphalma habuisset, in indice emendasset, sed in editione ipsa, nova recusa plagula, ut celebriores typographi, et Amstelodamenses potissimum facere consueverunt.

XXVII 3 יפקד *visitabit* — אפקד *visitabo,* Kennic. 1, 17, 23, 93, 94, 96, 145, 150, 158, 160, 182, 224, 225, 226, 253, forte 130, 154, nunc 245, 246, mei 2, 20, 174, 380, 440, 554, 663, primo 1, 25, 211, 667, 789, et ut videtur 24, nunc 226, exter. 84, Biblia Soncinensia, Prophetae Soncin. 1486, ac Syrus. Lectionem hanc servat etiam codex Erfurtensis 5 ex secunda

manu, ad marg. Biblia Veneta 1518, in Appendice Basileensia 1536. Codex meus 596 notat ad marg. alios libros legere אפקד, sed 2 codices hispanos habere יפקד. » Ex Commentario Jarchii, inquit ad h. l. Norzius, videtur scriptum fuisse in ejus exemplari פן אפקד, sicque voluit exponere Targum. At reliqui omnes interpretes illud exposuerunt, ut scriptum est in libris nostris יפקד, et auctor Meir nediv, qui scripsit אפקד, innixus est Jarchio ». Ex tot ergo mss. nullum vidit Norzius, nullumque vidisse perperam opinatur auctorem hebraicarum *Concordantiarum*. Quidquid sit, scriptura haec non modo non est contemnenda, sed et hodierna melior juxta Houbigantium.

XXVII 4 שית *sentem* — ושית *et sentem*, Kennic. cod. 93, 96, 145, 150, 153, 198, 226, 253, primo 1, 3, nunc 224, mei 440, primo 1, 2, 20, 187, 226, 575, 596, 663, Biblia Soncinensia, Aquila, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus. V. 5 repetita verba שלום יעשה deerant primo in meo 211, sed habent antiquae omnes versiones.

XXVIII 2 לאדני. Plurimi codices Kennicottiani ac mei cum utraque Soncinensi editione Bibliorum ac Prophetarum ליהוה.

XXVIII 3 תרמסנה עטרת *conculcabuntur corona*. Veteres omnes in sing. תרמס, Lowthius in plur. עטרת. Confer. Koppius not. ad Lowth et Michaëlis *Biblioth. or.* T. XXII p. 22. Nullus est codex qui anomaliam tollat et alterutrum servet.

XXVIII 12 אבוא. Regular. formam אבו codices innumeri cum Bibliis Soncinensibus.

XXVIII 21 כהר *sicut mons* — בהר *in monte*, cod. Kenn. 4, primo 89, 99, forte 126, videtur 93, mei 20, 24, 211, 305, primo 2, 440, 560, 579, nunc 226, videtur 174, Prophetae Soncinenses, Syrus, Symmachus, Theodotio.

Ibid. כעמק *sicut vallis*, vel *sicut in valle* — בעמק *in valle*, cod. Kenn. 89, 180, forte 126, videtur 93, meus 815, primo 2, Lxx, Arabs.

Ibid. בגבעון *in Gabaon* — גבעון *Gabaon*, cod. meus 20 primo, Lxx, Syrus, Chaldaeus, et Arabs.

XXVIII 22 אדני. Non legunt Kennic. 1, 72, 89, 198, Lxx, Syrus, Arabs.

XXVIII 28 לא ידקנו *non comminuet eum*. Prima manu omissum לא in duobus meis codicibus, 663, 737, ut omittitur ante המם seu subintelligitur. Pro praecedenti ופרשיו *et equis suis*, vel ut alii *dentibus suis*, Walthero, Lowthio, Dathio, Doederleinio arridet ופרשיו cum *sin et ungulis*, praeeuntibus Symmacho, Theodotione, Syro, ac Vulgato. Mss. tamen codices a me collati et antiquae editiones constanter legunt per *scin*.

XXIX 3 מצרת *munitiones*. Cum ד מצדות plene vel defective Kennic. cod. 112, 150, 154, 198, primo 139, forte 245, mei 554, 715, primo 211, 737, videtur primo 596, suffragante Lowthio ac Doederleinio. V. 6 וקול. Codices nonnulli ובקול, etiam hispani, ut meus 26 prima manu.

XXIX 10 את הנביאים *prophetas* — ואת *et prophetas*, Kenn. 1, 17, 30, 72, 91, 149, 150, 154, 158, 172, 198, 210, 224, 225, 226, 228, primo 3, 82, forte 23, 94, mei 2,

20, 174, 305, 341, 554, 596, primo 211, 440, 663, 667, nunc 411, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Prophetae Sonc., Lxx, Syrus, Arabs.

XXIX 13 אדני *Adonai* — יהוה *Jeoàh*, codices quamplures sive Kenn., sive mei, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua in fol. sine an. et loco, ac Proph. Soncin. 1486.

Ibid. נגש *appropinquavit* — נגש per *sin adigitur*, vel *qui tributum exigit*, codices mei 3, 20, 23, 24, 25, 26, 211, 346, 411, 463, 518, 554, 560, 576, 579, 737, 789, primo 187, 305, 782, nunc 196, ad marg. 210, Biblia Munsteri 1534, alia ejusdem 1546, Biblia Veneta Rabbinica 1568, Veneta 1570, Veneta Lombrosi 1639, Amstelodam. Athiae 1667, Berolinensia Jablonskii 1699, Jablonskii 1711, Isaias Ulyssiponensis 1492, Isaias Polygl. Basileensis sine anno, ad marg. Biblia Veneta 1518. Sic vertit Jonathan, sicque exponunt Jarchius et Aben Esra. Kimchius qui codicum suae aetatis dissidium notat, praefert et ipse significationem angustiae. Ex ipsis editionibus quae in textu legunt per *scin*, nonnullae extant quae ad marg. interpretantur per *sin*. Ex his Biblia Veneta 1678, et 1730, quae italice reddunt *fu oppresso*. Nonnulli codices punctum in medio litterae collocant; in aliis incerti librarii, num ad dexteram, vel ad sinistram ponerent, illud omiserunt. Ita mei 2, 4, 174, 824. Hoc idem fecerunt typographi in multis editionibus, nullumque punctum diacriticum exhibent Biblia antiqua, et septem editiones Venetae, videlicet Biblia 1525-28, 1533, 1551, 1563, 1595, 1613, 1690, item Prophetae Pisaurenses 1516. Biblia Soncinensia, Brixiensia, Pisaurensia cum Prophetis Pisaur. 1520 legunt per *scin*, ut habent codices plerique, vertuntque Lxx, Syrus, Vulgatus et Arabs. Ita etiam fuse vocabulum hoc exponit R. Parchon in inedito suo *Mechabberoth*.

XXIX 16 לא הבין *non intellexit* — לא תבין *non intelligis*, cod. meus 663 primo. Sic in 2 persona Lxx, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus, et Arabs. Kenn. 246, primo 3 הכין *aptavit*.

XXIX 23 מעשה *opus* — מעשי *opera*, Prophetae Soncin. 1486, aperte quidem, non primo, ut ex exemplari seriori manu emendato notant Bibl. Kennicottiana, Lxx, Chaldaeus, Vulgatus, Arabs. Pauci codices ידיו *manuum suorum*, inter quos meus 560 hispanus primo, sed contra omnium versionum fidem.

XXX 4 חנס *Chanes* — חנם *Chanem*, vel חנם *frustra*, cod. Kennicott. 494, 607, 612, primo 356, 431, 559, forte 1, 4, 361, 366, 493, 614, mei 174, 663, 667, primo ut videtur, 782, Lxx, Syrus, Arabs, quos sequuntur Lowthius ac Michaëlis. Obstare tamen videtur Doederleinio membrorum parallelismus, qui urbis vel vici nomen postulat. Codex meus 380 notat ad marg. esse תחפנחם Jerem. II 16, ac Forsterus *Epist. ad Michaëlis* p. 35 conjicit innui Thenessum a Cassiano memoratum. Codices nonnulli plene חנים. Pro שריו *principes ejus*, bini mei codices, 305, ac 737 legunt צריו *inimici ejus*, sed prior habet ad marg. שריו ק׳, posterior restitutum ש.

XXX 5 הבאיש *pudore affectus*. Melius sine א הוביש Kenn. cod. 93, 96, 112, 150, 153, 158 marg., 245,

252, mei 20, 226, 554, 667, 815, primo 211, 305, 440, 575, 663. Cod. meus 715 הבֿיש ק׳. Alii monent יתיר א׳, seu redundare *aleph*, ut mei 1, 2, 3, 512, 596, vel non legendum, ut Regius unus Paris., ac duo Oratorienses apud Houbigantium. Alii quiescere, ut Bibl. Ven. 1730. Ibid. כי. Kenn. 1, 154, 180, 253 כי אם *nisi*.

XXX 6 חילהם *substantias eorum* — חילהם *substantiam eorum*, Kennic. cod. 4, 25, 67, 100, 113, 114, 116, 126, 128, 130, 141, 144, 176, 178, 242, 246, 250, mei 3, 27, 196, 210, 304, 341, 463, 512, 545, 576, 824, nunc 1, 24, 211, 305, 440, 518, 782, Biblia antiqua in fol. sine anno et loco. Plures codices habent in textu עירים, etiam editi, ut Biblia Soncinensia, Prophetae Soncinenses, et ex recentioribus editionibus Biblia Veneta 1730, Veneta 1739, Mantuana 1742, Liburnensia 1780. Veneta 1730 notant praeterea ad marg. *Sic legi debet Chediv et Kerì*, seu ita legendum absolute sine ulla lectionis varietate. Hoc idem monet Norzius in hispanis codicibus Kerì et Chediv esse cum *jod*.

XXX 8 עתה *Nunc* — ועתה *Nunc igitur*, cod. Kennic. 96, 253, primo mei 20, 737, 815, Biblia Soncinensia, Lxx, Vulgatus, Arabs.

XXX 9 הוא *ipse* — המה *ipsi*, cod. Kenn. 253, Biblia Soncin.

XXX 12 קדוש *sanctus Israelis* — יהוה קדוש ישראל *Dominus sanctus Israelis*, cod. Kenn. 96, 149, 252, nunc 180, mei 715, primo 24, 211, Syrus, Arabs.

Ib. מאסכם *reprobare vos* — מאסתם *reprobastis*, cod. meus 663 primo, ac forte olim Kennic. 1, qui habet כם sup. ras. Ita antiquae omnes versiones, quae tamen sic infinitivum מאסכם reddere potuerunt.

XXX 18 ירום *exaltat se* — ידום *silet*. Ita videntur legere Kennic. 82, 149, ut legendum conjiciebat Houbigantius. Vetustae omnes versiones ירום. V. 20 אדני *Adonai*. Multi codices tetragram. nomen יהוה, sicque Bibl. Soncinensia, ac Complutensia, et Sonc in. Prophetae.

XXX 23 זרעך *seminis tui* — ארצך *terrae tuae*, Kenn. cod. 30, 150, 245, 250, sup. ras. 126, 173, זרע sup. ras. 141, primo mei 20, 575, 789, 815. Utrumque *semini terrae tuae* Lxx et Arabs.

Ibid. מקניך *armenta tua* — מקנך *armentum tuum*, Kenn. 1, 17, 23, 25, 30, 72, 91, 93, 94, 96, 116, 150, 154, 158, 168, 180, 182, 195, 224, 225, 226, 227, 253, 687, mei 2, 4, 20, 23, 25, 174, 226, 295, 411, 518, 554, 560, 579, 663, 667, 715, 815, 824, primo 26, 211, 305, 440, 596, 782, Biblia Soncin., Brixiensia, Complutensia, Vulgatus. Houbigantius soloecismum ponit in ירעה pro ירעו *pascentur*.

XXX 29 כליל *sicut nocte* — בליל *in nocte*, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Prophetae Soncinenses 1486. Binae posteriores editiones a Kenn. omissae, ac prior etiam in praecedenti varia lectione.

XXX 30 אין *celeri* — אף *furoris*, vel *nasi*. Sic codices Kennicottiani quadraginta duo, mei quadraginta tres, editiones quotquot in h. l. collatae sunt, septuaginta. Nullus codex habet אץ,

nullaque editio ante Hooghtianam, ut dubitandum non sit, quin ex mero operarum errore in eam lectio haec irrepserit. Ex Kennicottianis quidem silent triginta, qui ita legere possent praesumi, si cum Hooghtianis Bibliis fuissent collati. At vero collatio instituta est, ut supra diximus, cum Bibliis Simonis, omnesque Kennicottiani codices hic consentiunt. Sic sane testatur Brunsius *De mendis typogr. editionis Vander Hooghtianae* p. 230, qui tamen nescio cur bonum hic Houbigantium appellet, et criticum tanta arrogantia, ut errata multis ante seculis a scribis librariis admissa se se venari posse putet, qui nostrorum tamen hominum παρoραματα detegere nequeat. Nam si Houbigantius et Kennicottus Hooghtium bona fide secuti sunt, errorem non subodorati, oculatior Brunsius non fuit, qui ad ejus editionem et illustrationem operam suam contulit, sique in nota Kennicott. solo Kennicotto auctore, ut volunt ejus schedae, duo haud levia peccata irrepserunt, utroque sane auctore collatum est, illustratum, editum typographicum mendum, utroque auctore tertium in eadem nota peccatum conspicitur 663 pro 663 T, quod Brunsius non emendat. Nec enim ad marginem, sed in textu אף legunt Veneta Biblia an. 1739 eo numero designata.

XXX 32 בה *in eam* — בם *in eos*, Kenn. cod. 23, 25, 150, 154, 160, 182, 198, 210, 220, 224, 225, 226, 253, 301, 319, 337, 342, 355, 418, 421, 428, 431, 467, 477, 494, 514, 526, 541, 562, 590, 596, 601, 612, 613, 614, 616, 648, primo 91, 96, 128, 158, 251, 309, 408, 542, 636, forte 149, 332, 417, nunc 403, videtur 461, ה sup. ras. 82, ex Bibliis Halens. primo 375, seu Erfurtensis 5, quibus adstipulantur ex meis 4, 20, 380, 411, 575, 663, 789, 815, primo 23, 26, 187, 579, 596, 667, 715, 782, nunc 226, 545, 554, Biblia Soncin., Brixiensia, Complut., Chald., Vulg., Kerì. Lxx, Syrus, et Arabs *in eum*. In aliquibus codicibus deest Kerì, etiam hispanis, ut in meo 518.

XXXI 1 ועל סוסים *et super equis* — על סוסים *super equis*, Kenn. 1, 3, 25, 30, 72, 91, 93, 94, 96, 99, 100, 113, 115, 116, 126, 128, 139, 145, 155, 160, 172, 178, 195, 226, 227, 242, 251, 252, 253, 601, 687, nunc 82, primo 375, seu Erfurt. 5 ex Bibliis Halens., mei 1, 3, 4, 23, 25, 27, 196, 210, 211, 226, 295, 304, 413, 440, 463, 545, 548, 554, 575, 596, 663, 667, 715, 782, 789, primo 26, 512, nunc 20, 187, 579, Biblia Soncin., Veneta 1518 ad marg., Mantuana 1742, Liburn. 1780, Prophetae Soncinenses, Isaias Ulyssiponensis 1492, Lxx, Vulgatus, Arabs. Notat Norzius, qui lectionem hanc restituit, in correctissimis mss. legi על, ut et in *Meir nediv*, seu Concordantiis hebraicis. Ea sane innititur auctoritati hispanorum codicum praestantissimae notae, contextuique sacro aptior est ac commodior, unde non immerito restitutam arbitramur. Cod. meus 211 primo סוס *equo* in singulari.

XXXI 7 ימאסן איש *reprobabunt unusquisque*. Codex meus 211 primo ימאס *reprobabit*.

XXXI 8 לו *sibi a facie gladii* — לא *non a facie gladii*, cod. Ken. 253,

primo meus 380, Biblia Soncinensia, Lxx, Vulgatus, Arabs, quos in sua versione sequitur Doederlein.

XXXII 3 שמעים *audientium* — חרשים *surdorum*. Ita nunc, seu sup. ras. Kenn. 1, ad marg. 224, sicque correctum in binis meis, 1, et 319, sed contra veterum omnium fidem et ex pura librariorum conjectura, quibus cum inverosimilis videretur lectio *et aures audientium auscultabunt*, correxerunt *et aures surdorum audient*. Kenn. 150, ac primo meus 211 לא תשעינה sine ו.

XXXII 5 לא יקרא *Non vocabitur* — ולא *Nec vocabitur*, cod. Kennic. 1, 4, 23, 155, nunc 3, 150, primo 2, mei 4, 26, 737, primo 196, 440, nunc 226, 663, Prophetae Soncin., Isaias Ulyssiponensis 1492, Lxx, Syrus, et Arabs, etsi latinus Syri et Arabis interpres nexum non vertat. Cod. meus 226 primo כי לא.

XXXII 12 על שדי *super agros* — על שדה *super agrum*, Kenn. 23, 150, 154, 182, 198, 224, 225, 226, 227, 253, primo 1, 158, forte 130, ex mea collat. 475, mei 174, 380, 667, primo 20, 211, 440, 596, 663, Biblia Soncinensia, Brixiensia a Schulzio ac Kennic. omissa, Prophetae Soncinenses, Lxx, Aquila, Symmach., Theodotio, Syrus, Vulgatus, Arabs. ועל cod. meus 26 hispanus. Cl. Doederlein, qui in notis ad *Esaiam* pag. 136 animadvertit duodecim cod. Kennicottianos cum binis editionibus legere ספדו, inadvertenter transtulit ad hoc verbum codices qui legunt שדה. Obiter etiam nota Gersonianam, seu Brixiensem editionem non legere in hoc versu שׂדים per *sin*, ut vertit Lutherus. Quae unius punctuli mutatio multo fluentiorem juxta eundem Doederleinium orationem redderet.

XXXII 19 וברד *Et grandinabit* — וירד *Et descendet*, cod. Kennicott. 30, quem sequuntur Seckerus, et Doederlein, sed damnant omnes veteres.

XXXIII 1 ולא בגדו *et non*, vel *annon et praevaricabuntur*? Desideratur ו praefixum in Kenn. 1, 17, 72, 93, 94, 96, 116, 130, 141, 145, 154, 158, 160, 178, 180, 182, 225, 226, 227, 245, 253, 601, in meis 4, 20, 174, 211, 226, 304, 305, 380, 440, 596, 715, 737, primo 2, 575, nunc 319, 554, 667, in Bibliis, ac Prophetis Soncinensibus. Codex meus 20 יבגדו.

Ibid. בגדו בך *praevaricabuntur in te* — בגדו בו *praevaricabuntur in eum*, Kennic. cod. 24, 67, 91, 94, 99, 100, 113, 126, 128, 139, 154, 155, 176, 178, 198, 210, 224, 224, 225, 226, 246, 251, 252, 253, 254, 601, nunc 1, 150, ex collatione Henrici Michaëlis Erfurtensis 5, ex mea 475, nunc 526, codices mei 1, 3, 23, 25, 26, 174, 187, 196, 210, 304, 305, 319, 411, 413, 463, 509, 512, 518, 545, 548, 575, 576, 579, 596, 667, 782, 789, 824, primo 554, 560, nunc 211, 226, 663, exteri meae collat. 1, 2, 55, 84, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Prophetae posteriores Soncin. 1486, Pisaurenses 1516, Isaias Ulyssiponensis 1492, Pentateuchus CPolit. 1505 in Apht. seu Prophetica sectione hujus loci. Sed Biblia Pisaurensia, ac Prophetae Pisaur. 1520 a textu editionis 1516 recedentes retinent בך, varia-

que haec lectio, quae tot hispanorum codicum et praestantiorum antiquarum editionum auctoritate est suffulta, nullum habet in vetustissimis interpretibus praesidium, minusque cum antecedentibus ac consequentibus cohaeret.

XXXIII 2 זרעם *brachium eorum*. Biblia Ven. 1518 servant hic ad marg. variam lectionem זרעתינו *brachia nostra*, Chaldaeus, et Syrus זרענו, Houbigantius זרעינו. ***Recepta lectio*** היה זרעם ***vix sanum admittit sensum, nam deprecatur contra hostes. Commodiorem atque faciliorem monstrant Syrus et Chald. gravissimi testes in*** זרענו, notat ad h. l. Doederlein.

XXXIII 6 עתיך *temporum tuorum* — עתך *temporis tui*, Kennic. cod. 1, 4, 17, 25, 30, 72, 89, 91, 94, 96, 116, 128, 150, 160, 168, 172, 173, 175, 182, 195, 226, 252, 253, ex Bibliis Halensibus 375, seu Erfurt. 5, mei 1, 4, 20, 174, 210, 295, 380, 554, 715, 815, primo 24, 211, 304, 440, 512, 545, 663, 737, 782, 824, nunc 23, ext. 55, Biblia Sonc. 1488, Pisaur. 1517, Bombergiana Ven. bina 1518, Veneta 1521, Veneta 1525–28, Veneta 1533, Munsteri tria 1534, 1536, 1546, Roberti Stephani in 4., Veneta 1544, Ven. 1551, Veneta 1563, Veneta 1566, Plantiniana 1566, Wittebergensia 1587, vel sub novo Hartmannorum titulo Francofurti ad Oderam 4. 1595, Ven. 1595, Raphelengii sine punctis 1610, Veneta 1613, Ven. 1615, Ven. 1627, Ven. 12. 1635, Veneta 1639, Ven. 1647, Ven. 1766, Pisana 1781, Prophetae poster. Soncinenses, Pisaurenses 1516, Pisaurenses 1520, Isaias Polyglottus Basileensis sine anno, Isaias Veronensis 1652, Syrus, Symmachus. Conferatur Houbigantius in h. l.

XXXIII 7 אראלם *Erelam*. Codices nonnulli אראלים, ut Kenn. 96, 145, 150, 182, primo mei 596, 663, 737, et ut videtur, 715, qui habet ם sup. ras. Favet plur. צעקו, ac parallelum מלאכים. Conf. Michaëlis *Bibl. or.* T. XIV *Append.* p. 120, et *Suppl. ad Lex. heb.* p. 121.

XXXIII 9 היה *fuit* — והיה *fuitque*, Kenn. cod. 1, 2, 17, 23, 30, 93, 96, 100, 145, 149, 150, 154, 158, 160, 180, 182, 226, 228, 245, 246, 249, forte 3, 4, 116, nunc 72, 224, mei 1, 4, 20, 24, 174, 211, 226, 304, 380, 440, 663, 715, 815, primo 2, 196, 596, 667, 782, nunc 23, 411, ext. 84, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Vulgatus, Arabs. V. 10 ארוממם. Cod. meus 380 primo ארומם in Kal.

XXXIII 11 תאכלכם *devorabit vos* — תאכלם *devorabit eos*, Kennic. 96, 102, 158, 171, 198, primo 297, primo mei 413, 575, 663, ac Rabboth.

XXXIII 20 מועדנו *solemnitatis nostrae* — מועדינו *solemnitatum nostrarum*, cod. Kennic. 1, 2, 4, 17, 23, 30, 89, 91, 93, 94, 96, 99, 102, 112, 114, 116, 128, 150, 155, 158, 168, 173, 175, 176, 182, 195, 210, 224, 245, 246, 249, 253, 601, primo 82, 139, ex Bibliis Halensibus 375, seu Erfurt. 5, ex mea collatione 475, cod. mei 1, 2, 3, 4, 20, 24, 26, 174, 187, 210, 211, 226, 305, 319, 380, 440, 509, 512, 554, 560, 596,

663, 667, 715, 737, 789, 815, 824, primo 518, exter. 55, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua in fol. sine anno et loco, Complutensia, Veneta 1518 ad marg., Ven. 1613, Prophetae Soncinenses 1486, Syrus, Symmachus, Aquila, sed hic sine suffixo pronomine. Biblia Roberti Stephani in 4., ac Nisseliana circellum exhibent ad indigitandam plenam lectionem. ט sup. ras. cod. meus 575.

XXXIV 7 מדם *a sanguine* — מדמם *a sanguine eorum*, cod. Kenn. 180, primo 224 a Kennicotto omissus, teste Lilienthalio p. 337, Syrus, Chaldaeus.

XXXIV 13 במבצריה *in munitiones ejus* — מבצריה *munitiones ejus*, primo cod. meus 23 hispanus. Omittitur ב in praecedenti ארמנתיה.

XXXIV 14 לילית *strix* — לילות alia forma Kennic. 17, primo 72, meus 380 לילת.

XXXIV 15 רעותה *socium suum*. Kenn. 250, ac primo meus 226 melius אל רעותה *ad socium suum*. Ibidem ודגרה *et colliget*. Cod. meus 596 primo ודברה *et ducet*.

XXXIV 16 פי הוא *os meum ipsum* — פיהו *os ejus*, cod. Kennic. 160, 602, mei 715, primo 20, 663, et Syrus. Chaldaeus במימריה *in verbo ejus*. Favet analogia contextus ob sequens רוחו *spiritus ejus*, sicque necessario legi vult Houbigantius, qui tamen perperam in hujus lectionis praesidium adducit omnes veteres, praeter Vulgatum.

Idem פי הוא *os meum ipsum* — פי יהוה *os Domini*, Kenn. 1, 30, 206, 337, 576, nunc 531. Ita Lxx et Arabs, qui vertunt *Dominus*, quibus subscribit Doederlein in versione ac notis ad h. l.

Ibid. צוה *praecepit* — צום *praecepit eis*, Biblia Soncinensia, Prophetae Soncinenses 1486, Lxx, Arabs.

XXXIV 17 להן. Multi cod. masc. להם, et contra alii pro sequenti לה, retenta generis analogia, legunt להן foem. etiam hispani, ut mei 23, 295, 463.

XXXV 1 ישֻׂשׂוּם. *Gaudebunt in eis*. Notae Kennicottianae ferunt cod. 321 forte legere ישש sine suffixo, quod vix genuinum existimat Doederlein, quum nulla ex antiquis versionibus illud agnoscat. Littera ם juxta Houbigantium facta est ex littera ה sequente, legendumque ישש המדבר וציה *Laetabuntur desertum et aridus locus*. Kimchius alterutrum opinatur, vel *mem* paragogicum esse, vel stare pro בם. Pauci codices habent ישׂשׂם, alii, ut Kenn. 94, 226, ישישם *Gaudebit in eis*. Sic primo meus 26 hisp. cum *kametz* ישׁוּשָׂם.

XXXV 2 לה *ei* — לך *tibi*, Kenn. cod. 30, 93, 96, 330, 403, 531, primo 1, 149, forte 180, 318, nunc 250, mei 24, 380, 715, 815.

XXXV 8. Repetitum ודרך *et via* non legunt Kenn. cod. 1, 4, 30, 89, 93, 160, 172, 309, 319, 351, 366, 383, 392, 490, 526, 613, primo mei 26, 380, Lxx, Syrus, Arabs. Cod. meus 24 primo דרך sine ו praefixo.

XXXV 9 והלכו *et ambulabunt*. Codex meus 380 supplet שם *illic*. Lxx et Arabs *in ea*. 737 post גאולים addit עד עולם *usque in seculum*, et 24 sub in. versus legit ולא יהיה *Et non erit*, ut Kenn. 1, Lxx, Syrus, et Arabs.

XXXVI 5 אמרתי *dixi* — אמרת *dixisti*, Kenn. cod. 17, 30, 150, 154, 158, 175, 206, 309, 531, 540, 562, 576, 613, nunc 227, ad marg.

226, 228, 602, primo mei 4, 24, 211, 380, 579, Syrus. Reliqui interpretes non exprimunt, excepto Jonathane. Ita legendum ex Houbigantii sententia, ut loco parallelo II Regum XVIII 20.

XXXVI 8 המלך אשור *regi Assyriae*. Melius מלך ob regimen cod. Kennicott. 253, meus 715, Biblia Soncin., Brixiensia, Prophetae Sonc. 1486. V. 9 עבדי *servorum*. Cod. meus 596 primo et Vulg. מעבדי *ex servis*, Chaldaeus et Syrus *unius ex nobilioribus* vel *principibus servorum*. V. 10 aliqui codices et Vulg. אל הארץ *ad terram*. Sic primo meus 23 hispanus.

XXXVI 12 שיניהם *urinas suas*. Nonnulli codices praeponunt מימי *aquam urinarum suarum*, ut Kenn. 1, 4, 17, 102, 114, 116, 154, 158, 168, 180, 210, 245, forte 2, 3, 91, 171, 175, mei 2, 3, 26, 411, 440, primo 187, 210, 211, מי 575, 579, Prophetae Soncinenses. Alii spatium et puncta exhibent vocabuli מימי, illud referentes ad dictiones quae non scribuntur, sed leguntur. Inter hos cod. meus 4 hispanus, Pisaurenses omnes editiones, Munsterianae omnes, Rob. Stephani in 4., Wittebergensis, Nisseliana, Venetae novem, Mantuana 1742, Liburnensis, Pisana. In aliorum textum, exiguo tamen numero, et in Bibl. Soncinensia ac Brixiensia receptum est masorethicum Kerì מימי רגליהם *aquas pedum suorum*.

XXXVI 15 לא תנתן *non dabitur* — ולא *nec dabitur*, Kenn. cod. 1, 154, 155, 172, 182, 198, 225, 601, forte 25, nunc 224, mei 174, 380, 440, 596, 789, primo 26, 305, nunc 463, 663, Biblia Soncin., Prophetae Soncinenses, Lxx, Syrus, et Arabs. Redundat nexus in latina versione Chaldaei.

XXXVI 18 יצילנו *liberabit nos*. Emendandae Kennic. notae, quae testantur Biblia Soncinensia ac Brixiensia legere יצלני. Utraque יצלנו defective, quod innuere proculdubio voluit Kennicottus, sed typographico errore immutatum est in יצלני.

XXXVI 19 איה *Ubi Dii Sepharvaim* — ואיה *Et ubi*, praemisso ו, Kennic. 30, 72, 253, primo mei 2, 211, 663, Biblia Soncin., Prophetae Soncinenses, Lxx, Syrus.

Ibid. וכי הצילו *et quia eruerunt*. Melius omittunt nexum praefixum Kenn. cod. 72, 116, 150, primo mei 26, 211, 596. Veteres omnes *Num*, Houbigantius eos secutus הכי.

XXXVI 21 היא לאמר *erat dicendo*. Deest in Kennic. 253, in meo 226, in Bibliis ac Prophetis Soncinensibus, in Lxx et Arabe. Solum לאמר deerat primo in meo 815, solum היא in 579. Cit. cod. 226 אל תענהו.

XXXVII 12 חרן *Charan*. Aliqui codices הרן *Haran*, ex Kennic. 116, 198, 227, primo 150, ex meis 174. Alii בתלסר, Kenn. 225, ac nunc meus 596 בתלאשר, primo meus 440 ביתלכר.

XXXVII 15 אל יהוה *ad Dominum*. Kenn. 210, ac primo meus 596 לפני יהוה *coram Domino*, ut Chaldaeus ac Syrus.

XXXVII 17 עינך *oculum tuum* — עיניך *oculos tuos*, Kenn. cod. 1, 2, 3, 4, 17, 25, 30, 72, 82, 91, 94, 96, 112, 115, 116, 126, 149, 150, 154, 158, 172, 173, 175, 176, 182, 224, 226, 227, 245, 251, 252, 253, 297, 301, primo

113, 114, 128, mei 4, 20, 23, 24, 25, 26, 174, 187, 196, 226, 305, 341, 380, 411, 440, 463, 545, 554, 560, 715, 737, 789, 815, primo 211, 518, 575, 579, 596, 663, 824, Biblia Soncin., Brixiensia, Antiqua in fol. sine an. et loco, Munsteri omnia 1534, 1536, 1546, Veneta 1595, Veneta 12. 1615, Veneta 12. 1635, Nissliana 1662, Veneta 1690, Amstelodam. Torresii 1705, Liburnensia 1780, Pisana 1781, Prophetae posteriores Soncinenses 1486, Sulsbacenses 1769, Isaias Ulyssiponensis 1492, Isaias Polygl. Basileensis sine anno, Lxx, Syrus, Vulgatus, et Arabs. Non accurata hic lat. versio interlinearis in Polyglottis.

XXXVII 18 הארצות *regiones* — הגוים *gentes*, Kennic. cod. 17, 158, 228, 250, 355, 420, 431, 575, 601, 616, ad marg. 155, mei 380, 440, 554, nunc 24, 226. Optima lectio, quia terrae nomen statim sequitur *et terram eorum*, sed quae auctoritatem non habet priscorum interpretum. Lxx et Arabs *orbem terrae*, Chald. *provincias*. Houbigantius omittit sequens ואת ארצם, quod tamen subdit non fore otiosum, si adderetur גוים, ut in loco parallelo.

XXXVII 20 הושיענו *salva nos*. Addunt נא *quaeso*, Kenn. 3, 23, 30, 72, 145, 149, 150, 154, 160, 168, 173, 182, 198, 226, 228, 254, 601, 602, forte 175, mei 2, 20, 174, 380, 554, 715, primo 596, nunc 211, 319, 815, sed antiquae versiones omittunt.

XXXVII 21 אשור *Assur*. Supplent שמעתי *exaudivi*, sine quo hiulca est oratio, Kennic. cod. 180, meus 319, uterque posteriori manu, Lxx, Syrus, Arabs, ac locus parallelus II Reg. XIX 20. V. 24 מרום קצו *altitudinem extremitatis ejus*. Cod. meus 319 notat alios codices legere מלון *diversorium*, sicque Kennic. 96, meus 211 prima manu.

XXXVII 27 ושדמה *et ager uredine tactus* — ושדפה *et uredo segetum*, Ken. 225, 352, 542, primo 154, ם sup. ras. 249, utrumque 519, primo meus 463 hispanus, et locus parall. II Reg. XIX 26. » שדמה vix genuinum agnoscunt, qui e dialectis significatum vocis huic loco aptum frustra quaerunt, locumque parallelum II Reg. XIX 26 evolvunt, ubi שדפה legitur. Haec igitur vox restituenda textui prophetico segetis morbum signat a Niebuhr *Descript. Arab. Praef.* pag. XLVI e Schedis Forskal descriptum ». Doederlein *Not. ad Esai.* p. 155.

XXXVII 30 שחיס *sponte nascens*. Inemendate codices nonnulli שחים, quos sequuntur Soncin. Prophetae 1486. Est pro סחיש, litteris transpositis, quod occurrit II Reg. XIX 29, hicque legunt Kenn. 93, ac meus 305. Kenn. 150, 153, ac meus 380 prima manu שחיש. R. Parchon in inedito Mechabberoth exponit פרח יוצא מעיקר השבולת ועושה שבולת קטנה *germen egrediens de radice spicae et faciens spicam parvam*.

Ibid. ואכול *et comede* — ואכלו *et comedite*, Kenn. cod. 2, 30, 72, 89, 93, 96, 112, 113, 116, 126, 144, 149, 150, 172, 175, 176, 182, 195, 210, 226, 227, 245, 246, 251, 253, forte 82, 158, 180, mei 20, 25, 26, 174, 226, 295, 380, 411, 440, 463, 518, 554, 595, 663, 667, 815, 824, primo 187,

211, 305, 789, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Munsteri hebraeo-lat. 1534, et alia 1546, Keri, analogia, versiones omnes. Cod. meus 512 notat ad margin. esse מוקדם מואחר *praepositum postpositum*, seu pertinere ad ea loca, in quibus aliqua littera praeponitur, vel postponitur. 319 habet ואכול cum suis punctis, et ad marg. ס"א אכלו *alii libri comedite*.

XXXVII 31 בית *domus Judae* — בת *filiae Judae*, Kennic. 1, 91, 93, 116, 139, 145, 154, 155, 158, 160, 172, 246, 601, forte 82, mei 196, 380, 411, 440, 715, 824, primo 579, 663, 667, nunc 211, 596, 815, cum *patach* 319, *jod* non expuncto, atque hanc eandem lectionem בַית cod. 319 servant, quod mireris, Biblia antiqua in fol. sine anno et loco ex hispanis proculdubio mss. et accuratissimis deprompta. Antiquae tamen versiones favent receptae scripturae.

XXXVII 32. Male in nonnullis codicibus deest, in aliis deletum nomen צבאות, quod veteres omnes habent, ac miror iterum codices illos confirmari a Bibliis antiquis in fol. supra laudatis, quae in textu exhibent sola puncta et spatium hujus vocabuli, ac si ad eas voces pertineret, quae non scribuntur, sed leguntur.

XXXVIII 5 יוסף *addens* — אוסיף *addam*, Kennic. 17, 93, 150, 158, quibus ex Lilienthalio p. 338 adstipulatur 224, seu Regiomontanus 2, ex meis primo 380, 663.

XXXVIII 7 אשר דבר *quod locutus est*. Desunt haec verba in cod. meo 196 hisp. prima manu, in Lxx, et Arabe.

XXXVIII 8 ותשב השמש עשר מעלות *et reversus est sol decem gradibus*. Omittunt haec Kennic. codices 226, 246, 297, primo mei 596, 815, et Syrus.

Ibid. השמש *sol*. Punctis destituitur ut abolendum, in cod. Regiomontano 2, seu Kenn. 224, teste Lilienthalio in *Comm. crit.* p. 338. Nec *incommode omittitur*, subdit is, *quum non sol retrocesserit, sed umbra*. Valde etiam suspecta est haec vox Doederleinio, nec legitur II Reg. xx, sed in hoc Isaiae loco legunt omnes versiones.

XXXVIII 11 יה יה *Dominum, Dominum*. יה una tantum vice cod. meus 440 primo et Syrus. Alii יהוה *Jeoàh*, ut Kennic. 175, meus 663, uterque prima manu. » Notat Hieronymus in suo codice ita esse scriptum, nempe id ei insolitum videbatur, et ita in eodem membro iteratum fuisse vix credibile est, praesertim alio quam vocandi casu. Multo credibilius est factum fuisse יה יה ex יהוה, quod olim legeretur ». Houbig. in h. l.

Ibid. חדל *mundi*. Anomalum et hoc solo loco usurpatur. Melius חלד forma consueta cod. Kenn. 1, 176, mei 26, 545, 596, primo 4, 341, 411. V. 14 יהוה. Multi cod. et editiones אדני.

XXXVIII 15 על מר *super amaritudine* — במר *in-amaritudine*, cod. Ken. 1, primo 82, primo meus 211.

XXXVIII 16 בהן *in ipsis*. Codices nonnulli masc. בהם Kenn. 1, 30, 150, 309, 361, 431, 453, 461, 531, primo 535, et ut videtur, 72, nunc 224. Mei omnes בהן.

XXXVIII 18 מות *mors laudabit te* — ולא מות *nec mors laudabit te*; cod. meus 24 primo, expressa negatione,

quam textus subintelligit. Nonnulli ומות *et mors*, alii ולא ישבח.

XXXVIII 19 אל אמתך *super veritate tua*. Rectius את אמתך *veritatem tuam*, cod. Kenn. 30, primo meus 596, ac Biblia Complutensia.

XXXVIII 20 ננגן *pulsabimus*. Cod. meus 663 primo לנגן *ad pulsandum*.

XXXIX 1 מראדך *Merodach* — ברודך *Berodach*, cod. Kenn. 182, nunc meus 440, ac locus parall. II Reg. XX 12, sed hic cum א inserto. Alii codices legunt מדורך *Medorach*, ut mei 463 hispanus, 663, 815, primo 596, 667, et cum א inserto מדאך Kennic. 115, vel מדוראך meus 305.

Ibid וישמע *et audiit* — כי ישמע *quia audiverat*, primo cod. meus 663, Lxx, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus, ac locus parall. II Reg. XX 12.

XXXIX 2 וישמח *Et laetatus est* — וישמע *Et audivit*, ut in loco parallelo libri II Reg. XX 13, cod. meus 187 hisp. et 579, uterque ex prima manu.

Ibid. בית נכתה *domum gazarum suarum*. Praemittunt כל *omnem*, ut in libro Regum, Kennic. 96, 154, 155, 176, nunc meus 319, item Targum cod. mei 737. Nonnulli codices, etiam hispani, ut mei 575, 782, legunt ad marg. נכתו ק׳, nec aliter qui hic afferuntur Kennicottiani ad margin. 154, 178, 242, 249. Nam solet Kennicottus marg. Keri ad marginales codicis lectiones referre.

Ib. את הכסף *argentum* — ואת praefixo nexu Kenn. 93, 116, 154, 159, 172, primo mei 24, 26, 187, 715, nunc 295, Lxx, Vulgatus, et infra pro לא היה legunt ולא *nec fuit* Kenn. 93, 150, 252, primo 154, mei 20, 440, 596, nunc 663.

XXXIX 6 ימים באים *dies veniunt*. Addunt נאם יהוה *dicit Dominus*, cod. meus 20 primo, codex Alex. Lxx, et Arabs.

XXXIX 7 יקחו *sument*. Cod. Kenn. 3, ac meus 4 hisp. יקח *sumetur*, ut habet Chediv loci paralleli libri II Regum. Meus tamen cum Keri marg. יקחו.

XXXIX 8 ויאמר 2° *et dixit*. Orationis seriem turbat secundum hoc ויאמר, nec male abest a cod. meo 2 primo, a Lxx, Syro, et Arabe.

Ibid. כי יהיה *quod erit* — כי יהי *sit quaeso*, Kennic. 253, nunc meus 596. Optative Lxx, Vulg., et Arabs. Cod. meus 20 primo רק יהיה *tantum sit*, vel *fiat*, ut Vulgatus.

XL 6 ואמר *et dixit* — ואומר *et dixi*, cod. Kenn. 56, primo 95, Lxx, Vulg., quos sequitur Doederlein.

XL 7 יבש חציר נבל ציץ כי רוח יהוה נשבה בו אכן חציר העם *Aruit herba, cecidit flos, quia spiritus Domini sufflavit in eum, sane herba est populus*. Deest hic versus in Kenn. cod. 168, 224, 384, sed 224 primo, ut notat Lilienthalius pag. 338, primo in meis 262, 562, 575, 663, 721, in Lxx, in Arabe communi, et in Ep. I Petri I 24, 25. In Arabe tamen suppletus est in Polyglottis Londinensibus ex ms. Oxoniensi. Deest etiam in Kennic. 95 in Kenn. notis seorsim translato, ac si aliam lectionem haberet.

XL 12 וגבעות *et colles*. Cod. ext. meae collationis 109 legit ובקעות *et valles* cum nota marg. *alii libri* וגבעות. Favent Lxx καὶ τὰς νάπας. Ib. תכן. Kenn. 56, 198 תקן *expendit*.

XL 13 יודיענו *ostendet illi*. Codex meus 226 primo הודיענו *ostendit*. Doederlein citat hic cod. Regiomontanum

ut legentem תקן pro תכן, quam tamen lectionem Regiom. codicis non memorant Lilienthalius ac Kennicottus. Vers. 14 ואת מי *Aut cum quo* codex meus 380 primo, Lxx et Arabs.

XL 28 אין חקר *non est investigatio* — ואין *nec est investigatio*, Kenn. cod. 18, 19, 23, 72, 80, 93, 95, 96, 109, 115, 129, 136, 145, 150, 151, 153, 180, 196, 249, 253, 254, 384, primo 144, 158, forte 168, nunc 223, 244, mei 16, 25, 230, 264, 266, 443, 476, 502, 554, 562, 592, 594, 614, primo 11, 24, 187, 211, 226, 262, 305, 384, 419, 543, 656, 663, 789, 850, nunc 486, Biblia Soncin., Prophetae Soncinenses, Lxx, Vulgatus, Arabs. Cod. meus 722 notat ad marg. in libro correcto legi ואין.

XLI 1 אלי *ad me*. Deest in cod. meo 596 primo, et in Syro.

XLI 3 שלום *pacem* vel *pace*. Codex meus 20 primo בשלום *in pace*, ut vertunt Lxx, Vulgatus, et Arabs. Versus 7 et 8 a loco suo amotos et post XL 20 restituendos censent Houbigantius ac Kennicottus.

XLI 8 ואתה *Et tu Israel* — ועתה *Nunc autem Israel*, cod. Kennic. 196, mei 554, primo 11, et Syrus, sed hic omisso nexu.

XLI 10 אל תשתע *ne obstupescas* — ואל *neque obstupescas*, Kennicottiani codices 1, 17, 18, 30, 72, 89, 93, 96, 107, 125, 129, 136, 150, 159, 180, 196, 198, 294, 384, primo 126, nunc 151, mei 1 in Apht., 2, 20, 24, 226, 230, 248, 380, 419, 443, 476, 502, 543, 592, 594, 663, 715, 721, 850, primo 16, 174, 262, 266, 267, 656, 737, 825, nunc 440, 486, 596, Prophetae posteriores Pisaurenses 1516, Pisaurenses alii 1520, Syrus. Nec dubito quin consentiant Biblia Pisaurensia 1517 in meo exemplari mutila. Biblia Soncinensia cum multis codicibus pro עמך habent אתך.

XLI 12 מצתך *jurgii tui* — מצותך vel מצותיך *concertationum tuarum*, vel saltem cum *jod* plur., Kenn. 30, 50, 72, 89, 93, 108, 109, 112, 113, 114, 125, 151, 154, 172, 175, 176, 177, 180, 181, 182, 223, 224, 226, 244, 252, mei 7, 24, 25, 187, 226, 240, 262, 305, 380, 411, 419, 443, 463, 476, 502, 518, 562, 592, 594, 614, 656, 721, 722, 789, 825, primo 440, nunc 230, 341, 486, Biblia Veneta utraque anni 1518, Munsteri omnia 1534, 1536, 1546, Nisseliana 1662, Prophetae posteriores Pisaursenses 1516, Pisaurenses 1520, Isaias Polyglottus Basileensis sine anno. Ita proculdubio Biblia Pisaur. 1517 hic in meo exemplari deficientia.

XLI 16 בקדוש *in sancto* — ובקדוש *et in sancto*, Kenn. 93, 150, 196, 244, 294, primo 136, ex meis 16, 592, 594, 656, primo 20, 265, 305, 419, 721, Syrus.

XLI 19 תדהר *tedam*. Kennic. cod. 145, ac primo meus 545 legunt תִּדְהָר, lectio, judice Michaëlis, minime contemnenda, quam ex arabico زهر *abietem floris* explicat. V. *Suppl. ad Lex. heb.* pag. 405. Potissimum quum Isai. LX 13, ubi iterum hoc nomen occurrit, Kenn. 109 habeat similiter תִּדְהָר. Conf. Cels. *Hierobotan.* P. II pag 271, et Doederl. *Not.* ad h. l. R. Parchon notat esse Targumicum שאגא seu *arbo-*

rem abietis, sicque exponitur תדהר in *Rosc ascanà*, et in *Bavà batrà* apud Buxtorf. *Lexic. talmud.* col. 2325. In cod. meo 737 priori manu omissum est sequens ותאשור, quod in suo exemplari non legebat Syrus.

XLII 10 מקצה *ab extremitate terrae* — בקצה *in extremitate terrae*, codices Kenn. 1, 30, 196, 244, 294, 384, 681, mei 248, 265, 266, 384, 411, 562, 656, 674, primo 20, 211, 262, 419, 456, 575, 596, 663. Ita legere alios cod. notat margo cod. ext. 109.

XLII 19 ועור *et coecus* — וחרש *et surdus*, cod. Kennic. 80, primo meus 267. Favet contextus et Symmachus *καὶ κωφός*, subscribuntque Lowthius ac Doederlein.

XLII 20 ישמע *audiet* — תשמע *audies*, Kennic. cod. 17, 18, 72, 80, 93, 109, 111, 136, 149, 150, 158, 185, 196, 226, 228, 248, 309, 368, 369, 379, 432, 476, 481, 501, 507, 560, 586, 593, 608, 614, 616, 632, primo 177, 178, 254, 297, 420, 471, forte 116, 249, 383, 519, 530, nunc 232, 486, mei 20, 297, 380, 384, 411, 443, 476, 594, 663, 665, primo 6, 11, 211, 265, 463, 548, 614, Symmachus, Vulgatus, Analogia. Ceteri interpretes vertunt et ipsi in 2 persona, sed plurali. In plur. תשמעו hoc solum verbum exhibent Kennic. 351, 490. Kerì ראות in infinitis codicibus et multis editionibus in textu extat.

XLII 22 בזוז *direptus* — בזוי *contemptus*, Kenn. cod. 76, 95, 96, 109, 145, 150, mei 174, 543, 594, 614, 674, 850, primo 20, 266, 419, refragante auctoritate antiquarum omnium versionum.

XLII 25 חמה *excandescentiam*. Melius חמת in statu constructo Kenn. 1, quia sequitur אפו.

XLIII 9 מי בהם *Quis inter illos* — מי בכם *Quis in vobis*, Kenn. 93, 96, 159, 180, 187, 225, primo 130, ex mea collatione primo 475, mei 440, primo 545, 596, nunc 789, Prophetae Soncinenses 1486, Syrus, Vulgatus. Cod. meus 850 primo יגידו in plur. in Apht. hujus loci.

XLIII 14 שִׁלחתי *misi* — שֻׁלחתי *missus sum*, cod. Kenn. 93, 153, quibus accedunt ex meis 1, 440, primo 305, Biblia Veneta 1518 ad marg., sed defective per *kibbutz*. Ita legunt apud Norzium Medras socher tov, Medras Rabbà, Siphri, Mechiltà, Scir ascirim rabbà, Pesichtà, Medras Echà, Talmud Hierosolymitanum, et Aben Esra, » Sicque reperi, subdit Norzius, in editione antiqua, et in ms. exemplari, et sapiens Abarbanel, qui primum interpretatus fuerat per *chirech*, postea scripsit esse qui illud legant per *surek*, sibique videri non aliter legisse sapientes felicis memoriae .... Contra Kimchius miratur super Aben Esra, scribitque ad calcem ejus testimonii: *Ego vero traditione accepi lectionem ejus esse* שִׁלחתי *per* chirech *sub* scin *ex conjug. Pihel sicque inveni in correctis omnibus codicibus, quos vidi, et sic eruitur ex Targum* ... Cor meum vero dicit mihi veram scripturam illorum omnium commentatorum esse שִׁלחתי cum *chirech*, ut libri nostri habent, et ut legitur in libro Zoar, in Bamidbàr rabbà, in Echà rabbadi, et in Jelamnedenu, allegorice autem exposuisse שֻׁלחתי

per *kibbutz*. » Hucusque Norzius. Bini ex meis codicibus, 4, 319 שָׁלְחַת in Kal. Active veteres omnes interpretes, nec dubitandum passivam lectionem ex allegorica illa priscorum judaeorum expositione profluxisse. V. 15 pauci cod. pro בורא *creator* legunt אלהי *Deus* contra omnium veterum fidem.

XLIV 2 וישרון *et Jescurun* — וישראל *et Israel*, cod. Kenn. 196, primo mei 197, 226, 305, Lxx, Syrus, Chaldaeus, et Arabs.

XLIV 4 בבין *in medio graminis* — כבין *sicut in medio graminis*, Kenn. cod. 160, 244, primo 50, 130, 158, 245, mei 384, 614, 700, primo 562, nunc 545, Biblia Veneta utraque 1518, Veneta 1521, Bibl. Munsteri 1534, alia ejusdem 1546, Bibl. Roberti Stephani in 4., Hutteri 1587, Wittebergensia ejusdem anni, Amstelodamensia 1630, Pentateuchus Venetus 1524 in Apht., Pentat. Ripae Tridenti 1561, Prophetae posteriores Pisaurenses 1516, iidem cum Com. Abarb. 1520, a quibus non puto dissidere Biblia Pisaur. 1517 hic in meo exempl. mutila. Ita Lxx, Arabs, et Aben Esra apud Norzium, qui illi suorum codicum auctoritatem, Jarchium, et Kimchium opponit. Hanc etiam lectionem ex Graecis interpretibus Houbigantius restituit. Ex Bibliis Halensibus delendus est hic num. 21, nam Biblia Veneta 4. 1613 eo numero designata legunt כבן.

Idem בבין *in medio graminis* — בבן *in filio graminis*, Kenn. 4, 17, 24, 30, 56, 80, 91, 93, 99, 125, 128, 136, 139, 153, 155, 173, 177, 182, 187, 195, 196, 206, 226, 355, mei 1, 6, 16, 20, 230, 248, 267, 305, 319, 365, 376, 408, 413, 476, 543, 555, 575, 592, 663, 715, 721, primo 2, 3, 11, 200, 211, 226, 262, 380, 419, 547, nunc 187, 674, Biblia Veneta 1544, Roberti Stephani in 16., Veneta 1566, Plantiniana 8. 1566, Veneta 1766, Pisana 1781, Pentateuchus Ferrariensis in Aphr. hujus loci. Margo cod. mei 674 testatur in correcto codice *jod* deficere.

Idem בבין *in medio graminis* — כבן *sicut filius graminis*, Kenn. 96, 150, 224, primo 95, forte 384, mei 443, 596, 883, nunc 562, Biblia Veneta 1613, Chaldaeus, Doederlein.

XLIV 7 ואתיות ואשר *et signa, et quae ventura sunt* — ואתיות אשר *et signa quae ventura sunt*, melius Kennic. cod. 18, 80, 93, 108, 150, 177, 180, 196, 201, 294, nunc 384, mei 443, 596, primo 226, 656, et Syrus. Kennic. 191, ac primo meus 614 omittunt ואתיות *et signa*, ut Lxx et Arabs.

XLIV 10 מי יצר *Quis formavit?* — כי יצר *Quia formavit*, cod. Kenn. 1, cujus antiquissimi codicis Bodlejani auctoritatem sequi se testantur Lowthius ac Doederlein.

XLIV 11 חבריו *socii ejus* — עבדיו *cultores ejus*, primo codex meus 380, et Chaldaeus. Ibid. יבשו 2° *confundantur*. Nexum praemittunt codex meus 440 prima manu, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs.

XLIV 15 עשהו *facit illud*, vel *ex illo* — עשה *facit*, cod. Kennic. 115, primo meus 262, nec suffixum legunt Syrus et Vulgatus.

XLIV 16 על חציו *super medio ejus* — ועל *et super medio ejus*, Kennic.

Tom. III f

cod. 1, 18, 30, 72, 96, 110, 116, 145, 150, 158, 170, 176, 177, 187, 191, 196, 201, 224, 225, 246, 252, 294, 384, nunc 3, 154, 181, mei 4, 211, 226, 248, 262, 380, 440, 443, 502, 554, 562, 592, 656, primo 11, 174, 305, 560, 663, 721, nunc 20, 26, 230, 815, Prophetae Soncin., Lxx, Vulgatus. Margo cod. mei 7 ס״א ועל. Pro במו cod. Kenn. 108, 158, meus 262, omnes prima manu כמו.

XLIV 19 ולא דעת *nec scientia* — לא דעת *non scientia*, cod. Kennic. 18, 30, 115, 116, 130, 136, 150, 168, 253, 294, mei 614, primo 11, nunc 226, 248, 380, 656, 721, Biblia Soncinensia, Proph. Soncinenses 1486.

XLIV 21 ישראל *Israel ne obliviscaris* — וישראל *et Israel ne obliviscaris mei*, Kenn. 72, 89, 93, 101, 110, 112, 115, 129, 136, 150, 168, 172, 187, 196, 210, 244, 601, primo 154, 195, mei 4, 26, 230, 248, 265, 411, 440, 443, 502, 555, 562, 656, 850, primo 23, 187, 341, 575, nunc 815, Biblia Pisaurensia 1517, Prophetae posteriores Pisaurenses 1516, Pisaurenses alii 1520, Pentateuchus in 4. sec. xv in Aphr., ad marg. Biblia Veneta 1518. Ita apud Norzium prima manu antiqua Biblia mss. hispanica.

XLIV 23 ובישראל *et in Israel gloriabitur* — וישראל *et Israel gloriabitur*. Sic primo cod. meus 663, nunc 20, Lxx, Vulgatus. Concinit 548, qui ex priori manu legebat ישראל.

XLIV 24 מיאתי *a me ipso* — מי אתי *quis mecum*. Sensum hunc hancque lectionem sequitur Vulgatus, vertens *et nullus mecum*, et sic seorsim duobus verbis legunt Kennic. cod. 2, 17, 23, 82, 89, 113, 115, 128, 141, 155, 158, 176, 178, 225, mei 2, 3, 27, 174, 210, 211, 226, 305, 319, 380, 413, 463, 548, 560, 663, 715, 824, Biblia Brixiensia, Antiqua in fol. sine anno et loco, Pisaurensia 1517, Biblia Raphelengii hebraeo-latina in 8. 1613, Polyglotta Londinensia, Biblia Veneta 1678, Veneta 1690, Halensia 1720, Veneta 1730, Mantuana 1742, Veneta 1766, Liburnensia 1780, Pisana 1781, Prophetae posteriores Soncinenses male a Kennic. translati ad aliam lectionem מאתי, Pisaurenses 1516, Pisaurenses 1520, Isaias Ulyssiponensis 1492. Codex meus 440 notat Chediv esse מי אתי, et Kerì מאתי, et in libro *Bahir* fol. 2 Chediv exponitur per מי אתי *quis mecum*, ut notat Henricus Michaëlis in Bibliis Halensibus. Ita sane legerunt Lxx, qui vertunt Τίς ἕτερος. Conf. Capellus *Crit. sacr.* T. I p. 201, et Houbigantius, qui contra masoram vult separate legendum מי אתי *quis mecum*, ut continuo sequatur מפר *irrita faciens*, ut legerunt Graeci interpretes. Singularis lectio cod. mei 4 hisp. כאתי.

Alii contra codices, *jod* extruso, habent מאתי. Ex his Kenn. 1, 3, 4, 30, 72, 93, 116, 150, 187, 198, 224, 242, 253, mei 26, 411, 815, primo 23, 187, 579, 596, 782, Biblia Soncinensia, Biblia Munst. 1534, alia ejusdem 1546, Isaias Polyglottus Basileensis, Rabboth, Syrus.

XLIV 28 ולאמר *et dicendo* — לאמר *dicendo*, cod. Kenn. 116, primo meus 440. Vel ל juxta Lxx, Chaldaeum, Vulgatum, vel ו secundum Syrum su-

perfluum esse monent Houbigantius et Doederlein.

XLV 9 ופעלך *et opus tuum* — ופעלו *et opus ejus*, Prophetae Soncinenses a Kenn. omissi.

XLV 14 אליך *ad te orabunt* — ואליך *et ad te orabunt*, Kenn. cod. 1, 23, 72, 93, 150, 154, 160, 182, 187, 224, 245, 253, 601, 602, primo 3, 94, 130, mei 2, 26, 196, 226, 380, 667, 715, 737, primo 211, 596, 663, nunc 440, ext. 94, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Complutensia, Veneta utraque 1518 ad marg., Prophetae Soncinenses, Lxx, Vulgatus, Syrus, Arabs.

XLV 18 כי כה *Quia sic dicit Dominus*. Omittunt כי *Quia* cod. Kennic. 102, 126, primo meus 596, Lxx, Syrus.

XLV 21 יועצו *consultent*. Cod. Kennic. 224 יועדו *conveniant*, sed prima manu, teste Lilienthalio p. 340. Quod melius videtur Doederleinio. Lxx legerunt ידע, vel יודע.

XLV 24 יבוא *veniet* — יבאו *venient*, Ken. 30, 72, 150, 153, 180, 182, 309, 337, 342, 452, 494, 590, 596, 597, 601, primo 3, 251, 571, mei 174, primo 512, 663, nunc 20, codex Alex. Lxx, Vulgatus, Syrus. Sic legendum juxta conjecturam scribarum, et Houbigantium. In Kenn. 423 omissum לי, quod nonnulli prisci interpretes non legunt.

XVI 2 לא יכלו *non potuerunt* — ולא *nec potuerunt*, Kenn. cod. 2, 23, 72, 89, 93, 94, 139, 150, 155, 158, 160, 168, 172, 180, 182, 187, 201, 246, 253, 601, nunc 154, 224, ex Bibliis Halensibus 375, seu Erfurt. 5 nunc, mei 1, 2, 211, 440, 596, 663, 667, 789, primo 24, 226, 305, 380, 782, nunc 20, 554, exter. 94, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua in fol. sine anno et loco, Veneta utraque 1518, Veneta 1521, Munsteri omnia 1534, 1536, 1546, Roberti Stephani in 4., Hamburgensia Hutteri 1587, Prophetae Soncinenses 1486, Isaias Polygl. Basileensis sine anno, Syrus, Chald.. Ibid. pro כרעו cod. meus 23 hispanus primo legebat קרעו. Favent Chaldaeus ac Vulgatus.

XLVI 3 הנשאים *portati*. Copulam praefixam exhibent cod. Kennic. 23, 150, mei 789, 815, primo 782, Biblia Soncinensia, Prophetae Soncinenses, Lxx, Syrus, et Arabs, sed Lxx et Arabs aliter vertunt.

XLVI 4 ואני אסבל *et ego portabo* — אני *ego portabo*, Kenn. 1, 17, 23, 93, 94, 158, 159, 182, 227, 228, 249, 253, nunc 115, mei 2, 4, 174, 512, 663, 667, 737, 824, nunc 1, 3, 20, 25, 305, 554, ext. 94, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Lxx, Vulgatus. Deerat primo ואני in meo 596.

XLVI 8. In והתאששו superstites codices collati in h. l. non variant praeter nonnullos qui plene legunt והתאוששו. Vulgatus והתבששו quod probat Dathius. V. 11 עצתי in textu recte exhibent multi codices, et antiquae nonnullae editiones.

XLVII 3 ולא אפגע *et non occurram*. Praefixum ו omittunt Kenn. cod. 1, 115, 145, 155, 195, 225, 226, 228, 253, nunc mei 196, 663, Biblia Sonc., Prophetae Sonc. 1486.

XLVII 7 עד לא שמת *usque dum non posueris* — על לא שמת *quia non*

posuisti, cod. Kenn. 182, 224, forte 115, primo meus 440. Proph. Soncinenses legunt עד, sed Kennicottus, qui hic eos citat sub num. 258 nunc, correctum in suo exemplari reperit על. Lxx, Syrus, Vulgatus, et Arabs omittunt.

Ibid. אחריתה *exitus illius* — אחריתך *exitus tui*, Kenn. cod. 93, 96, 145, 150, 158, 159, 182, 187, 198, 201, 224, 245, 602, primo 3, forte 30, mei 20, 24, 380, 596, 715, primo 211, Biblia Veneta 1518 ad marg., Munsteri 1536 in Appendice, Vulgatus. Ceteri interpretes suffixum non vertunt. Ita legendum juxta Houbigantium ob verbum זכרת *meministi*. V. 10 pro ודעתך *et scientia tua*, Prophetae Soncinenses hic a Kennicotto omissi mendose legunt ורעתך *et malitia tua*.

XLVII 15 אשר *quae* — באשר *in quo*, vel *quibus*, Kennic. 198, primo meus 596, Syrus, Vulg., Chaldaeus.

XLVIII 1 ומימי *et de aquis* — ומימי *et ex diebus*, Kenn. 1, 93, 96, 149, 150, 187, 206, 220, 226, 246, 253, 301, 309, 332, 336, 396, 403, 418, 421, 423, 431, 467, 530, 531, 541, 562, 575, 576, 590, 596, 597, 601, 616, 632, primo 250, forte 82, nunc 559, ממ sup. ras. 91, ad marg. ומימי ק׳ 3, ex meis 4, 20, 187, 411, 440, 824, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Prophetae Soncinenses 1486, Pisaurenses 1516. In Bibliis Pisaur. 1517, ac Prophetis Pisaurensibus 1520 restitutum וממי.

XLVIII 6 כלה *omne hoc* — כלם *omnia haec*, cod. Kennic. 17, 150, 155, 158, primo 99, forte 201, primo mei 2, 380, 440, 596, nunc 174, Syrus. *Omnia* non expresso suffixo Lxx, et Vulgatus.

Ibid. הלוא *annon*. Cod. Kenn. 126, ac primo meus 26 hispanus לא *non* sine interrogatione, ut Lxx, Syrus, et Arabs.

Ibid. ולא *et non cognovistis*. Kenn. 1, 141, primo meus 305 לא *quae non cognovistis*.

XLVIII 8 פתחה *aperta est auris tua*. In cod. meo 596 correctum פתחת *aperuisti*, et ad marg. *alii libri* פתחה. Lxx et Arabs פתחתי *aperui*. Idem cod. cum nonnullis aliis אזנך in plur., ut Lxx, Syrus, et Arabs.

XLVIII 10 בחרתיך *elegi te* — בחנתיך *probavi te*, cod. Kennic. 245, meus 440, primo sine suffixo, quod posterior manus addidit, non correcta varia lectione. Ita Syrus. Chald. ad utramque significationem trahi potest, et ad secundam probandi transfert latinus ejus interpres. Ibid. בכסף *in argento*. Vulgatus כבסף *quasi argentum*, quod praeferunt Houbigantius ac Doederlein.

XLVIII 12 שמע *Audi* — שמעו *Audite*, forte Kennic. cod. 154, primo, ut videtur, 3, mei 737, primo 174, 512, Chaldaeus.

Ibid. יעקב *Jacob* — יעקב עבדי *Jacob servus meus*, Kenn. cod. 253, primo ut videtur, 154, qui habet hic vocabulum quatuor litterarum abrasum, ex meis aperte 440, primo 463 hispanus optimae notae, Biblia Soncinensia, Prophetae Soncinenses, ac Talmud Hierosolymitanum. Conf. Lowthius ac Doederlein, qui fretus parallelismo et illarum editionum auctoritate controversam dictionem in sua versione addit. In ejus tamen nota p. 203 pro 1494

corrige 1488. Nec enim Brixiensia Biblia, sed Soncinensia hujus anni cum Prophetis 1486 supplent עבדי, quod faciunt hae editiones et laudati codices contra veterum interpretum fidem.

XLVIII 14 מי בהם *quis inter eos* — מי בכם *quis inter vos*, cod. Kenn. 1, 17, 30, 93, 96, 150, 158, 159, 160, 182, 187, 210, 225, 226, 228, 246, 355, 601, primo 72, 154, 176, 297, nunc 114, 198, ex Bibliis Halensibus primo 375, seu Erfurt. 5, ex mea collatione 475, mei 24, 174, 211, 380, 440, 554, 579, 715, primo 1, 2, 512, 596, nunc 20, 663, Biblia Soncinens., Biblia Brixiensia, Syrus. Cod. meus 319 notat alios codices legere בכם, quod sequuntur Houbigantius ac Doederlein.

Ibid. הגיד *nunciavit* — יגיד *nunciabit*, cod. Kenn. 112, primo meus 26 hispanus, Biblia Soncinensia, ac Prophetae Soncinenses 1486. Ibid. codex meus 211 primo התקבצו in Ithpahel.

Ibid. כשדים *Chaldaeos* — בכשדים *in Chaldaeos*, Prophetae Soncin. 1486, Vulgatus, et Targum, quod ob praecedens בבבל Houbigantio placet.

XLVIII 15 אני אני *Ego ego* — אף אני אני *Etiam ego ego*, Kenn. cod. 93, 253, Biblia Soncinensia 1488, Prophetae Soncinenses 1486. Cod. meus 663 primo אף אני *Etiam ego*. Secundum אני omittunt Kennic. 93, 182, Lxx, Syrus, Chaldaeus, et Arabs.

XLVIII 20. Multi codices והשמיעו cum ו praefixo, quod legunt Lxx, Syrus, Chaldaeus, et Arabs.

XLIX 3 ישראל *Israel*. Deest in Kennic. 96, et rejicit Michaëlis. V. *Bibl. or.* T. XIV p. 151, et XXII p. 34, et Conf. Doederl. in h. l., et Koppe *Not. ad Lowth.* Exprimunt omnes versiones.

XLIX 5 אמר *dicit Dominus* — כה אמר *sic dicit Dominus*, Kenn. 3, 23, 30, 72, 150, 159, primo 154, 251, meus 440, exter. 94, Lxx, Syrus, Arabs. Cod. meus 174 ad marg. *Alia exemplaria legunt* כה אמר.

Ibid. לא יאסף *non colligetur* — לו *ei colligetur*, cod. Kenn. 30, 93, 150, 153, 250, nunc 224, mei 20, primo 23, 663, 815. Ita Kerì, quod sequitur Chaldaeus, Aquila, et Houbigantius. Vulgatus, Symmachus, Theodotio sequuntur Chediv, quod explicat Capellus *Crit. sacr.* lib. III Cap. X, et commode retineri potest juxta Lilienthalium *Com. crit.* p. 342. In Hieronymi sane exemplari legebatur לא sine ullo Kerì indicio, nam haec scribit in Comm. in h. l. » De Aquila non miror quod homo eruditissimus linguae hebraicae in hoc loco aut simularit imperitiam, aut Pharisaeorum perversa interpretatione deceptus sit, qui interpretari voluit *et Israel ei congregabitur*, hoc est Deo, quum verbum hebraeum *lo* in hoc loco non scribatur per *lamed* et *vav*, quod si esset, significaret *ei*, vel *illi*, sed per *lamed aleph*, quod proprie sonat *non* ».

XLIX 6 ישועתי *salus mea* — ישועה *salus*. Ita correctum in Regiom. 2 a Kennicotto omisso, teste Lilienthalio pag. 343, ut Lxx, Arabs, et Paullus *Act. apost.* XIII 47. Conf. Starckius *David. Carm.* T. I pag. 13. נקל cum *kametz* forma regul. primo cod. meus 305, cum *patach* 4. Pro מהיותך Kenn. 1 et 128, qui habent מ super ras., legisse videntur להיותך, et pro עבד, Kenn. 1 et ex meis 2 primo לעבד *in servum*.

XLIX 7 קדושו *sanctus ejus*. Defectivum קדשו, quod placet Hufnagelio *Nova Bibl. theol.* T. I p. 108, optatque in mss. conferri, habent duodecim codices Kennicottiani, plures ex meis, inter quos quinque hispani, 25, 295, 411, 575, primo 782 Toletanus anni 1277, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Prophetae Soncinenses, sicque in suis exemplaribus legerunt Lxx, qui vertunt *sanctificate eum*, quos sequitur Arabs. Meo tamen judicio melior lectio communis ac plena. Pro lectione וקדושו cum ו praefixo Kennicottus solum Talmud Babylonicum citat, ego codicem meum 663 prima manu.

Ibid. לבזה *ad contemnendum*. Difficultatem loci, qui, ut recte notat Ludovicus de Dieu, vehementer torquet interpretes, auget infinitivum hoc verbum, quod pro participio vel nomine legunt, vertuntque omnes veteres. Quaerente me num ullus ex meis codicibus ita legeret, tres votis responderunt, qui habent לְבֹזֵה *contemnenti*, vel *contempto*, 554, et 715 aperte, ex prima manu 27, et unus, videlicet 319, qui legit לְבֶזֶה cum *segol*.

XLIX 9 לאשר *iis qui in tenebris* — ולאשר *et iis qui in tenebris*, Ken. cod. 1, 2, 23, 91, 130, 145, 150, 154, 159, 168, 173, 182, 187, 225, 226, primo 3, 82, 116, mei 4, 174, 196, 341, 715, 789, primo 26, 211, 226, nunc 596, ext. 94, Biblia Soncinensia, Prophetae posteriores Soncinenses 1486, Pisaurenses 1516, Pisaur. 1520, a quibus certe non dissentiunt Biblia Pisaur. anni 1517, Lxx, Syrus, Vulg., Chaldaeus, Arabs.

XLIX 13 יפצחו *conclament* — ופצחו *et conclamate*, Kenn. cod. 1, 4, 17, 25, 115, 116, 126, 144, 150, 159, 195, 210, 226, 251, 253, 687, primo 30, 113, 158, 201, 252, forte 3, cod. mei 23, 25, 174, 411, 413, 554, 667, primo 24, 440, 596, 782, 789, 815, nunc 20, 226, 305, 560, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Complutensia, Munsteri 1534, Munsteri 1546, Prophetae Soncinenses 1486, Isaias Polygl. Basileensis, Aquila, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus, Keri. Lxx, Symmachus et Arabs sequuntur Chediv, et cod. meus 4 hispanus habet יִפצחו cum punct. futuri, et sine Keri. Alii פצחו *conclamate*, ut Kenn. 89, 224, primo 154, meus 413, primo 304, 737, primo ext. 94, sed meus 413 habet ad marg. *Keri*, seu *lege* יפצחו *conclament*.

XLIX 14 ואדני. Multi codices, Biblia Soncinensia, Prophetae Soncinenses ויהוה. V. 17 בניך *filii tui*. Veteres omnes interpretes, Syro excepto, legerunt בֹּנַיִךְ *aedificatores tui*. Conf. Schulzius in Opusc. germanice edito super antiqua Bibliorum Brixiensium editione p. 21. Ex selectis antiquioribus, quos contuli, codicibus nullus lectionem hanc ad nos demandavit.

XLIX 21 אלה איפה *isti ubi* — ואלה cum ו praefixo Kenn. cod. 1, 2, 17, 18, 19, 30, 50, 72, 76, 80, 83, 95, 96, 136, 151, 170, 172, 175, 177, 187, 191, 196, 198, 201, 223, 224, 244, 252, 294, 384, primo 3, 82, cod. mei 1, 4, 20, 23, 174, 380, 384, 411, 440, 476, 486, 554, 562, 592, 594, 596, 614, 665, 667, 715, 721, 737, 815, 824, 851, 868, primo 2, 6, 11, 16, 26, 197, 210, 211, 226, 262, 267, 291, 341, 419,

543, 576, 579, 656, 674, 700, 825, 850, 892, nunc 223, 443, 547, 560, 663, ext. 94, Lxx, Vulg., Targum cod. mei 737.

XLIX 22 אדני. Deerat primo in cod. meo 463 hispano et antiquo, nec legit cod. Alex. Lxx et Arabs.

L 1 כה אמר *Sic dicit* — כי כה אמר *Etenim sic dicit*, Kennic. 50, 244, 253, primo 1, primo ut videtur, meus 211, nunc 380, Biblia Soncinensia, Prophetae Soncinenses.

L 2 ואם אין *et an nulla est in me?* — ואין *et nulla est in me?* Cod. Kenn. 76, 109, 111, 145, primo mei 606, 722. Ibid. מדבר *desertum*. Cod. meus 305 primo למדבר *in desertum*, ut Vulgatus.

LI 4 עמי *popule meus* — עמים *populi*, Kennic. cod. 1, 392, primo meus 667, et Syrus.

Ibid. ולאומי *et natio mea* — ולאמים *et nationes*, Kenn. cod. 1, 72, 93, 392, 403, 562, 575, primo 250, primo mei 380, 440, 545, 715, et Syrus. Lxx et Arabs *et Reges*, sed Aquila et Symmachus ad marg. cod. Barberini habent φυλων μοῦ, Theodotio γένος εμοῦ. Ibid. עמים *populorum*. Pauci codices גוים *gentium*, ut Kenn. 30 marg., 295, 461, primo meus 2, Lxx, et Arabs.

LI 11 נסו *fugient* — ונסו *et fugient*, cod. Kenn. 72, 91, 96, 126, 149, 160, 187, 195, 220, 224, 245, 249, 301, 352, 355, 392, 423, 431, 461, 467, 474, 477, 514, 530, 531, 541, 550, 575, 590, 596, 597, 601, 602, 606, 607, 614, primo 1, 4, 116, 154, 250, 357, 404, 475, 476, forte 171, cum ו abraso, seu iterum primo 3, 251, 342, 562, ex meis 20, 174, 380, primo 2, 26, 211, 440, 782, nunc 226, ex secunda manu 667, sed rursus delet. ו, Biblia Soncinensia, Prophetae Soncinenses, ac Syrus. Kennic. 550 seu Parmensis Regius, sic legit in Apht. ראה, quae incipit a vers. 9. Quod et de 597 seu Viennensi, ut opinor, dicendum est, qui idcirco praeter Pentateuchum ac Proverbia praesumitur continere Aphtaroth.

LI 13 כאשר כונן *cum se componit* — אשר כונן *qui se componit*, Kennic. 1, 18, 30, 56, 72, 93, 96, 102, 107, 111, 130, 145, 150, 158, 159, 168, 181, 196, 198, 201, 224, 244, 294, 384, mei 16, 20, 440, 476, 543, 594, 596, 824, primo 2, 24, 25, 211, 248, 262, 721, 722, nunc 663, Biblia Soncinensia, Pisaurensia 1517, Prophetae posteriores Soncinenses 1486, Pisaurenses 1516, Pisaur. 1520, et Syrus. Vulg. *et paraverat*.

LI 19 אנחמך *consolabor te* — ינחמך *consolabitur te*, cod. Kennic. 384, ac versiones omnes, melius, quia praecedit מי *quis*. Targum ita exponit: *quis consoletur te, nisi ego?*

LI 21 ולא מיין *nec a vino* — לא *non a vino*, Kenn. 196, 294, primo meus 20, versiones omnes praeter Chaldaeum. Melius ob praecedens nomen constructum.

LI 22 אדניך *Dominus tuus*. Deest in cod. meo 305 primo, in Lxx, et Arabe.

Ibid. מידך *de manu tua* — מידיך *de manibus tuis*, cod. Kenn. 107, primo meus 380, Syrus.

LII 1 יבא *veniat* — לבא *venire*, melius Kennic. 30, 56, 150, 384,

primo 244, et ut videtur, 93, primo mei 2, 20. Kenn. 249 nunc בוא.

LII 2. Mendosum התפתחו plures codices mss. emendant, legentes in textu התפתחי, sicque editiones aliquot antiquae, ut Biblia Soncinensia, Brixiensia, ac Complutensia.

LII 4 כי כה אמר *Quia sic dicit*. Abest כי a Kennic. 19, primo a meo 440, a Lxx et Arabe.

Ibid. אדני *Dominus*. Non legunt Kenn. 19, 30, 93, 101, 136, 139, 151, 176, 210, 224, 251, 384, primo mei 2, 211, 463, nunc 262, 380, Lxx, et Arabs. In meo 463 inadvertenter repetitum fuerat יהוה. Alii addunt צבאות *exercituum*. Sic Ken. 95, 101, 136, 151, 210, 224, 242, 251, primo mei 2, 211, 341, 663, אדני צבאות Kennic. 23, 195, primo meus 440 יהוה אלהים *Dominus Deus*, Kenn. 244, meus 476, nunc 2. V. 5 משלו in textu habent codices innumeri, et vers. 7 pauci codices contra fidem omnium versionum legunt מצמיח ישועה.

LII 9 עמו *populum suum* — ציון *Sion*, primo cod. meus 850 hispanus, et ut videtur, 2[illegible].

LII 14 עליך *super te* — עליו *super eo*, Kennic. 224, primo 576, et Syrus, consentiente Targum, quod in 3 persona vertit ליה.

LII 15 לא ספר *non fuerat narratum* — לא יספר in futuro, primo codices mei 211, 305, et Isaiae caput LIII in Guidacerii *Grammatica heb.* sub in. sec. XVI excusa.

LIII 3 מכאבות *dolorum*. Cod. meus 737 primo מכאבים forma masc., ut nomen hoc esse solet, quamquam prima ipsa, ut videtur, librarii manu vel saltem antiqua foem. genus sit restitutum.

Ibid. וידוע *et notus* seu *familiaris aegritudini* — וידע *et sciens aegritudinem*. Ita Lxx, Vulgatus, et Syrus, sicque defective legunt Kennicott. cod. 116, 160, 198, 204, 301, 403, 562, 596, nunc 150, 290, primo meus 440, nunc 554, 663. » Lege vel ידע, ut lego in duobus codicibus, inquit Houbigantius, vel יודע plene in benonì ». Cod. meus 319 ורוע *et malus*, *afflictus ob infirmitatem*. Ib. וכמסתר. Multi codices mei cum paucis Kennicottianis, Bibliis Brixiensibus, ac Prophetis Sonc. ובמסתר per ב, mendose.

LIII 4 חלינו cum punctis plur. lectionis *infirmitates nostras* — חליֵנו cum *scevà*, seu punctis sing. *infirmitatem nostram*, cod. mei 4, 20, 304, 380, 545, 548, primo 2, 305, 579, Biblia Soncinensia. Alii pluralem numerum etiam in litteris definientes addito *jod*, legunt חליינו. Sic Kenn. 1, 26, 93, 112, 115, 175, 252, primo 82, ex meis 341, 518, 737, 815, Biblia Veneta 1525-28, Ven. 1533, Veneta 1544, Veneta 1551, Veneta 1563, Plantiniana 1566, Veneta ejusdem anni, Wittebergensia 1587, Veneta 1595, Raphelengii sine punctis 1610, Raphelengii hebraeo-lat. 1613, Veneta 1613, Veneta 1615, Genevensia 12. 1618, Veneta 1627, Veneta 12. 1635, Amstelodam. 1639, Veneta Lombrosi 1639, Veneta 1647. Ib. נשא *tulit*. Primo נֹשֵׂא *fert* habuisse videtur cod. meus 304 hisp., ut Lxx et Arabs,

Ibid. ומכאבינו *et dolores nostros* — ומכאבנו *et dolorem nostrum*, Kenn. cod. 72, 82, 89, 94, 115, 130, 141,

172, 178, 246, 249, mei 24, 174, 211, 295, 341, 380, 411, 463, 579, 789, 815, primo 596, nunc 305, 440, 663, Biblia antiqua in fol. sine anno et loco, Isaias cum Comm. Veronae 1652. Veteres omnes interpretes in plurali.

Ib. סבלם *portavit eos* — הוא סבלם *ipse portavit eos*, Kenn. 30, 72, 149, 246, 252, 254, 295, 297, 330, 351, 576, 587, 606, primo 560, nunc 224, 228, 403, primo mei 1, 20, 187, ext. 91, Bibl. Munst. 1534, alia ejusdem 1546, Isaias Polyglottus Basileae sine anno, Isaias Thessal. cum Comm. 1600, Vulgatus, Syrus. Ad marg. habent הוא Biblia Veneta utraque 1518, et in Appendice Munsteriana 1536 cum circello in textu et exiguo hujus pronominis spatio, aliae circellum, spatium, et marg. notam הוא ק׳ *lege ipse*, vel, ut luculentius, legunt nonnullae cum Kenn. cod. 357, הוא ק׳ ולא כת׳ *ipse legitur, sed non scribitur*. Sic Biblia Veneta 1525-28, Veneta 1533, Veneta 1544, Ven. 1551, Veneta 1563, Plantiniana 1566, Veneta 1566, Wittebergensia 1587, Veneta 1595, Veneta 1613, Ven. 1615, Veneta 1627, Veneta 12. 1635, Amstelodamensia Menassè ben Israel ejusdem anni, Janssoniana 1639, Veneta Lombrosi 1639, Veneta 1647, Nisseliana 1662. Biblia Hooghtiana notant ad marg. *In aliis exemplaribus* ק׳ הוא, Veneta 1690 asteriscum exhibent, spatiolum, ac notam כ״צ׳ל *sic legi debet*, solum circellum et spatium Biblia Roberti Stephani in 4., Hutteriana, et Polyglotta Antwerpiensia. Conf. Lowth *De sacra poesi hebr.* p. 363, qui notat hujus vocis repetitionem vim habere et elegantiam haud mediocrem, Doederlein *Not. ad Esaiam* pag. 220, Lilienthal. *Comm. crit. duorum codicum Regiom.* pag. 344.

Ibid. מכה *percussum*. Cod. Kennic. 249, primo mei 24, 226 ומכה *et percussum*, ut Lxx, Vulgatus, Syrus, et Arabs.

Idem מכה in statu regiminis *percussum Dei*. מֻכֶּה cum *segol* in statu absol. legunt ex meis codicibus 1, 3, 26, 27, 174, 211, 304, 305, 346, 413, 440, 463, 518, 554, 560, 575, 579, 596, 663, 789, 815, primo 24, 25, 187, 341, Bibl. Roberti Stephani in 4., Veneta Rabbinica 1568, Veneta 1570, Polyglotta Antwerpiensia Ariae Montani, Bibl. Hamburgensia Hutteri 1587, Veneta 12. 1635, Biblia Polyglotta Waltoni, Biblia Veneta 1690, Veneta 1730, Veneta 1766, Pisana 1781, Prophetae posteriores Pisaurenses 1516, Pisaurenses 1520, Sulsbacenses 1769, excerp. Isaiae LIII in Guidacerii *Gramm. heb.*, nec dubito, quin cum Pisaurens. Prophetis congruant Biblia Pisaur. 1517. Lectionem hanc urgent adversus Judaeos nonnulli ex nostris polemicis, vertentes *percussum Deum*, pluresque ex Africanis Judaeis ea potissimum persuasos fuisse, ut relicta patria ac fortunis suis Christianam religionem amplectarentur, testatur Payva libro IV *Defens. Trid. fidei*. Conferantur *Critici sacri* et Calmetus in h. l. Antiquae versiones omnes in statu constructo vocabulum hoc sumpserunt, praeter Lxx et Arabem, qui sequens Dei nomen omittunt, sumuntque recentiores interpretes ac critici, rejecto statu absoluto, quem tamen perperam merum esse typographi-

cum Bibliorum Regiorum ac Stephani erratum tradit Buxtorfius in *Vindiciis verit. hebr.* contra Capellum pag. 516. Acriter etiam lectionem hanc redarguit Norzius.

LIII 5 שְׁלֹמֵנוּ *pacis nostrae* — שלומינו *pacificationum nostrarum*, cod. Kenn. 1, 4, 24, 30, 67, 72, 93, 96, 113, 116, 139, 150, 154, 160, 172, 187, 195, 224, 251, 252, 601, mei 20, 26, 174, 187, 295, 305, 319, 413, 575, 596, 663, primo 211, 440, Biblia Complutensia, Veneta Rabbinica 1525, Ven. 1525-28, Veneta 1533, Veneta 1544, Veneta 1551, Veneta 1563, Veneta 1566, Plantiniana in 4. et 8. 1566, Veneta Rabbinica 1568, Veneta 1570, Polyglotta Antwerpiensia, Biblia Antwerp. sine punctis 1573, Hamburg. 1587, Veneta 1595, Raphelengii sine punctis 1610, Raphelengii hebraeo-lat. 1613, Veneta 1613, Veneta 1615, Veneta Rabbin. 1618, Genev. in 12. 1618, Rabbinica Buxtorfii 1619, Ven. 1627, Amstelodamensia 1630, Veneta 12. 1635, Amstelodamensia 1639, Veneta 1647, Polyglotta Londinensia, Biblia Lipsiensia hebraeo-lat. 1657, Veneta 1690, Prophetae posteriores Pisaurenses 1516, Pisaur. 1520, Sulsbacenses 1769, Isaias Veronensis 1652, Isaiae cap. LIII in Guidacerii *Grammatica hebr.*, ad marg. Bibl. utraque Bombergiana 1518. Cod. meus 380 exponit ad marg.: מוסרו היה בשביל שלומינו *Castigatio ejus fuit propter pacificationes nostras*. Defective מפשענו legunt codices nonnulli, alii מדכה cum ה. Pauci, ut Kenn. 351, primo 141 ומדכא cum ו *et attritus*, ut Lxx, Syrus, et Arabs. Tandem bini ex meis codicibus, 20, 440, ex prima manu legebant בחברתו *in livore ejus* sine ו, seu nexu praefixo, ut legunt Lxx et Arabs.

LIII 6 הִפְגִּיעַ *occurrere fecit in eum* — הגיע *conjunxit in eo*, vel *admovit*, cod. meus 413 primo.

LIII 7 נִגַּשׂ per *sin Oppressus est* — נִגַּשׁ *Accessit* cum *scin*, cod. mei 174, 304, 715, 815, primo 319, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Polyglotta Sanctandreana 1586, Veneta 1766, Pisana 1781, Prophetae posteriores Pisaurenses 1520, Sulsbacenses 1769, Isaias cum Comm. Veron. 1652, Isaiae cap. LIII in Guidacerii *Gramm. hebraica*. Ita Syrus, nec aliter legisse videtur Jonathan, qui vertit בעי *Petiit*, *imploravit*, ut sequens נַעֲנֶה *exauditus est*, non in sensu afflictionis. Praeterea ad hanc lectionem meo quidem judicio trahendi sunt mss. quidam codices, qui habent punctum diacriticum in medio litterae, ut meus 27, 380. Solent enim librarii nonnulli punctum, quod ad dexterum litterae latus collocari debet, ad medium transferre, non quod sinistrum occupat.

Ibid. וְלֹא יִפְתַּח 2° *et non aperiet*. Copulam omittunt Kenn. codices 250, 307, primo meus 545. Fluidior sic syntaxis et oratio *et sicut ovis coram tonsoribus suis obmutescens*, *non aperiet os suum*. Nec enim ad Messiam, sed ad ovem spectat primum obtumescendi verbum.

LIII 8 ואת דורו *et generationem ejus* — את דורו *generationem ejus*, Kennic. codex 145, primo mei 440, 596, Lxx, Vulgatus.

Ibid. מִפֶּשַׁע *a praevaricatione*. — ומפשע *et a praevaricatione*, cod. Kenn. 145, 150, 309, mei 24, primo 2,

789, nunc 663, Syrus et Arabs. Pro נגע cod. meus 715 נֶגַע, et pro חיים nonnulli ex meis החיים cum ה demonstrativo, sed nullus pro למו *eis* legit למות *ad mortem*, ut legendum conjiciunt Lowthius, Starckius, et Koppe, leguntque Lxx et Arabs, nullus לו *ei*, ut Vulgatus, et Syrus.

LIII 9 ויתן *Et dabit*. Inspecturus num ullus codex passive legeret hoc verbum, ut vult Kennicottus *Diss. II De rat. T. H.* pag. 360, reperi cod. meum 304 hispanum legere ויתַּן cum pass. terminatione.

Ibid. במתיו *in mortibus suis*, vel *in mortes suas* — בָּמתיו *monumenta*, vel *tumulos ejus*, cod. mei 440, 545, primo 304. Placet haec lectio Helvico in *Elenchis judaicis* pag. 315, Doederleinio in *Vers. Isaiae* ac *notis* ad h. l., et Conr. Ikenio filio in *Exerc.* ad h. l. in *Bibl. Hagana* cl. II fasc. II p. 225. Notat Helvicus ita legendum videri, cum ibi sit descriptio sepulchri Christi, additque masorethas in notis marginalibus posteriorem hanc significationem confirmare, quod unde hauserit, nescio. Doederleinius autem membrorum parallelismum sibi olim suasisse testatur ut במתיו pro synonimo *sepulchri* haberet, sibique magis adhuc hoc arrisisse lecta eleganti Ikenii exercitatione, cujus argumenta hujus versionis facilitatem atque veritatem ita demonstrant, ut jam nihil possit desiderari. Clericus ac Kennicottus קברו et במתיו locum inter se permutasse suspicati sunt, unde omnis commatis difficultas repetenda. V. Kenn. *Diss. II* cit. p. 360.

LIII 10 יצלח *prosperabitur*. Codices mei 715, primo 575, יצליח in hiphil, et pro החלי legunt החליא Kennic. 1, 250, primo mei 1, 815. Vers. 11 prima manu omissum ישבע in cod. meo 23 hispano et accuratissimo.

LIII 12 אחלק לו *dividam ei* — יחלק לו *dividet sibi*, primo cod. meus 20. Lxx et Arabs *possidebit sibi*. Ib. למות. Codex meus 211 primo למית, et pro יחלק meus 23 primo יחלל.

LIV 2 אהלך *tabernaculi tui* — אהליך *tabernaculorum tuorum*, Ken. cod. 129, 136, primo mei 211, 663, Bibl. Veneta 1518, Basileensia 1536, ac Syrus.

LIV 8 רגע *momento*. Deest in Ken. 196, 384, primo in meo 226, in Lxx, Syro, et Arabe. In tribus ex meis codicibus pro גאלך *redemptor tuus* reperi מרחמך *miserator tuus*.

LIV 9 כי מי *Quia aquae Noe* — כימי *Sicut diebus Noe*, cod. Ken. 153, 171, ex meis 850 in Aplit., videtur 233, 548, Symmachus, Theodotio, Syrus, Vulgatus, Chaldaeus, et ex recentioribus interpretibus ac criticis Houbigantius, Lowthius, Dathe, Doederlein aliique. In cod. tamen meo 548 qui punctis eum instruxit, accentum posuit in כי. Sic ferebant aliqui mss. codices Kimchii aetate, ad quos ipse provocat in h. l., et cod. meus 27 hispanus notat ad marg. בספרים מדויקים מלת חדא וכן תרגם יונתן כזמי נח in accuratis libris uno verbo scribi sicque interpretatum esse Jonathanem *Sicut diebus Noe*. Biblia Rabbinica 1525, et 1568, et codex meus 824 monent ad marg. variare hic codices seu librarios, legentes כימי *dictione una*, quod et Norzius confirmat. Luculentius Abarbanel *Com.* in h. l. נמצא בספרים הקדמונים חלוף במלה הזאת כי יש ספרים שהיא כתובה מלה אחת כימי וכן תרגומו יונתן וכן דרשוהו בפרק חלק מלשון ימים ויש ספרים שהם שתי

מלות כי מי מלשון מים ויש לפרש שתי הנסחאות. » Extat in antiquis codicibus lectionis varietas in hoc vocabulo, quia sunt codices, in quibus scribitur ut unum verbum כימי, sicque vertit Jonathan, illudque exposuere (Talmudistae) in capite Chelek in significatione *dierum*, suntque codices, qui duobus verbis legunt כי מי in significatione *aquarum*. Exponi autem possunt binae hae variae lectiones ». Confer. Wagenseil *Sotà* pag. 699, Breithauptus *Not. ad Comm. Jarchì* T. III p. 285, et auctores supra citati. Dolendum ex antiquis variantibus illis codicibus vix unum alterumve ad nos devenisse. Nam ex tot mss. sive integri Isaiae libri, sive Aphtararum, idest propheticarum sectionum in h. l. collatis, ex Kennicottianis solus 171 Hafniensis, ex meis solus 850 hispanus indubius lectionem hanc optimam, qua sententia, ut recte notat Houbigantius, expeditior fit, stylusque usitatior, servant. Reliqui duo ex meis dubii sunt, Kennicottianus autem 153, seu Tychsenianus, commentarium continet. Hinc ego conjicio omnes illos auctores, Chaiimum, Abarbanelem, Norzium, scribas binorum meorum codicum 27 et 824, solum Kimchium secutos fuisse, non auctoritatem codicum. In Prophetis Soncinensibus typographi oscitantia omissa sunt verba intermedia a primo ad secundum נשבעתי, quod idem librariorum incuria accidit in paucis codicibus utriusque collationis.

LV 4 עד *testem* — ער *vigilem*. Ita legebat exemplar celeberrimi grammatici R. Judae Chiug, ut testatur margo Kennicott. cod. 23: *In libro R. Judae Chiug reperitur* ער, *adstipulante* vel *favente Targum quod vertit* הא רב לעממי En principem populis, *ut* ער ועונה Malach. II 12. Apud Bruns. *De var. lect. Kenn.* p. 81.

LV 13 ותחת in textu multi codices, etiam hispani, ut mei 23, 26, 295, 463, 815 aliique, et editi, ut Biblia Soncinensia, Brixiensia, Complutensia, Prophetae Pisaurenses 1516, et 1520, Lxx, Syrus, Vulg. et Arabs.

LVI 2 שמר *custodiens sabbatum* — כל שמר *omnis custodiens sabbatum*, Ken. cod. 72, 93, 95, 111, 136, 170, 191, 384, primo 115, mei 476, 543, primo 2, 20, 262, 419, 440, 486, 596, 663. In 226 primo suppletum כל ad margin., deinde expunctum. Lectio desumpta ex vers. 6. V. 3 עמו. Codex meus 26 hispanus primo ישראל.

LVI 10 הזים *delirantes* — חזים *videntes*, Kenn. 150, 210, primo 126, forte 128, 178, 201, mei 305, 411, 463, primo 782, 789, Biblia Plantiniana 8. 1566, Amstelodamensia 1639, Nisseliana 1662, Isaias Ulyssiponensis 1492, Symmachus, Vulgatus, quibus adstipulari videntur Lxx, qui reddunt ἐνυπνιαζόμενοι *somniantes*. Ita per ח expressus est etiam sacer textus in Montfauconii *Hexaplis*, vitiose proculdubio, nam vertitur *deliria loquentes*. Lectionem hanc sectantur Lowthius ac Doederlein, et ex productis codicibus hispani antiqui et optimae notae. Cod. meus 663 primo חיים *viventes*. Kerì צופיו in textu exhibent codices nonnulli cum Bibliis Soncinensibus ac Brixiensibus.

Ibid. אהבי *diligentes*. Codex meus 226 primo אהבים melius in statu absoluto. Bini alii ex meis, 20, 596, primo אהבו *diligunt*.

Ibid. לנום *dormitare* — לנוס *fugere*, Kenn. cod. 17, 115, 145, 159, primo 158, 245, mei 196, 579, 596, primo 211, 554, 663, nunc 20. Dubii nonnulli omittuntur.

LVI 12 יתר מאד *excellentia valde*, vel *excellens valde*, adject. sumptum. Bini ex meis codicibus, 2, 305, primo יותר *multo amplius*, ut vertit Vulgatus.

LVII 2 ינוחו *requiescent* — ינוח *requiescet*, Kenn. 145, 201, Vulgatus. Sic emendant Durellus et Lowthius, mutato etiam sequenti משכבותם in משכבו תם. Cod. meus 20 primo משכבו omisso תם, quod alia manus supra supplevit.

LVII 3 בני עננה *filii praestigiatricis* — בני עולה *filii iniquitatis*, cod. meus 596 primo, Lxx, Arabs. Ita mavult Houbigantius Graecorum interpretum sequens auctoritatem. V. 4 ועל מי תרחיבו cum ו praefixo codices aliquot, inter quos Kenn. 154 vetustissimus, et meus 26 hispanus prima manu, Lxx, Syrus, Arabs. Codex meus 305 primo utrobique מה.

LVII 7 שמת *posuisti cubile tuum* — שם *illic cubile tuum*, cod. Kennic. 126, primo meus 596, Lxx, Arabs.

LVII 11 לא שמת *non posuisti* — ולא *nec posuisti*, Kennic. cod. 1, 93, 145, 150, 154, 182, 225, primo 115, nunc 72, mei 554, 715, primo 26, 440, nunc 380, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Prophetae Soncinenses 1486, Lxx, Syrus, Vulgatus, Chaldaeus et Arabs.

Ibidem מחשה ומעולם *silens et a seculo*. Sensum hujus commatis valde turbari voce ומעולם notant critici. מעולם omisso ו praefixo legit Kenn. 72, nunc meus 380, et defective מעלם meus 554. Defective ומעלם codices quamplures, inter quos hispani, antiqui, optimi, ut mei 4, 463, 782, aliique, eosque secutae editiones nonnullae, ut Biblia antiqua in fol. sine anno et loco, Complutensia, ac Mantuana cum Norzii notis 1742, probantibus Michaëlis ac Lowthio, qui mutatis punctis legunt in Hiphil *et abscondens me*, et Doederlein, qui in Pihel, vel etiam melius in Puhal, vel Hophal *et occultus*, vel *occultatus*.

LVII 12 ולא יועילך *et non proderunt tibi*. Praefixum ו omittunt multi codices Kennicottiani ac mei, Biblia Soncinensia, ac Prophetae Soncinenses 1486. Sic Vulgatus et Syrus *et opera tua non proderunt tibi*. Lxx, Chald., et Arabs supplent אשר *quae non proderunt tibi*.

LVII 15 רם *excelsus* — יהוה רם *Dominus excelsus*, cod. Kennic. 223, primo meus 265, Pentateuchus Pragensis 1518 in Aphtarà, cod. Alex. Lxx, et Arabs. Kenn. 30 addit יה.

LVII 21 אלהי *Deus meus* — יהוה *Dominus*, cod. Kenn. 4, 17, 19, 30, 50, 72, 76, 93, 96, 107, 115, 116, 136, 149, 153, 154, 178, 195, 223, 294, 384, 677, mei 16, 174, 233, 291, 384, 411, 413, 443, 463, 476, 585, 594, 597, 802, primo 1 in Apht., 2, 11, 20, 26, 262, 265, 267, 419, 543, 575, 579, 654, 674, 721, nunc 825, Pentateuchus antiquus memb. in 4. sine anno et loco, Isaias cum Com. Veronae 1652. In cod. meo 226 primo ad marg. suppletum יהוה, et rursus deletum. Cod. Vatic. Lxx et Chaldaeus legunt *Deus* sine suffixo. Alii

codices utrumque exhibent יהוה אלהי *Dominus Deus meus*. Sic Kennic. 94, 158, 327, 680, primo mei 596, 737, cod. Alex. Lxx, Vulg., Arabs, sed hi interpretes non expresso pronomine *meus*. Cod. meus 440 primo אלהי יהוה. Norzius יהוה ut mendosum damnat, illudque desumptum putat ex loco parallelo Isai. XLVIII 21.

LVIII 3 נפשנו *animam nostram* — נפשׁינו *animas nostras*, Kennic. 4, 30, 56, 72, 80, 94, 96, 102, 107, 111, 136, 150, 154, 158, 168, 181, 187, 196, 225, 226, 227, 245, 294, 384, 678, 680, primo 155, mei 1, 11, 20, 61, 210, 211, 230, 260, 262, 291, 305, 332, 345, 373, 380, 419, 420, 440, 476, 486, 507, 509, 585, 594, 606, 659, 662, 665, 667, 721, 740, 802, 868, primo 265, 663, 722, Biblia Soncinensia, Lxx, Vulgatus, Chaldaeus, Arabs.

LVIII 4 לא תצומו *non jejunabitis* — ולא *nec jejunabitis*, Kennic. cod. 1, 17, 23, 80, 93, 95, 125, 150, 154, 155, 158, 170, 171, 180, 196, 223, 225, 294, 384, 665, 678, 680, forte 130, nunc 72, 168, 224, mei 2, 6, 61, 230, 240, 265, 291, 295, 380, 388, 411, 420, 443, 476, 543, 562, 585, 594, 597, 606, 659, 663, 665, 667, 802, 814, 825, 868, primo 24, 187, 211, 575, 579, 596, 654, 721, nunc 1, 16, 20, 264, 341, 486, ext. meae collationis 94, Biblia Soncinensia, Prophetae Sonc. 1486, Machazor Soncin. 1486, Machazor aliud Soncin. sec. XV.

LVIII 7 לא תתעלם *non abscondes te* — אל תתעלם *ne abscondas te*, cod. Kennic. 95, 96, 136, 150, 168, 180, 181, 187, 196, 224, 245, 246, 250, 251, 384, 665, 680, cod. mei 24, 253, 265, 345, 440, 441, 443, 543, 562, 594, 596, 597, 659, 665, 721, primo 11, 20, 211, 226, 262, 419, 654, 722, nunc 230, 380, 545, Biblia Brixiensia, Prophetae Soncinenses, Pentateuchus antiquus memb. in 4. sec. XV, in Apht., Rabboth, Talmud Babylonicum, Vulgatus.

LVIII 10 נפשך *animam tuam* — לחמך *panem tuum*, cod. Kenn. 72, 95, 96, 180, 225, 251, 294, 678, mei 262, primo 545, 594, Lxx, Syrus, Arabs.

LVIII 13 רגלך *pedem tuum* — רגליך *pedes tuos*, Kenn. 2, 4, 17, 72, 96, 99, 109, 112, 126, 158, 187, 210, 212, 294, 301, 308, 325, 665, 675, forte 141, mei 2, 16, 174, 187, 230, 233, 291, 332, 419, 543, 554, 594, 596, 659, 667, 715, 802, 825, 868, primo 305, 440, Biblia Soncinensia, Machazor Soncin. sec. XV, Machazor Hamburg. 1536. Ibid. עשות *faciendo*. Ken. 384 מעשות *ut non facias*, ut Lxx, Syrus, et Arabs, omissis tamen in codice praec. verbis משבת רגלך.

Ibid. עשות חפצך *faciendo voluntatem tuam*, vel *desiderium tuum*. Ita in sing., si litterarum ratio habeatur. Plene ac plur. חפציך *desideria tua* legunt innumeri codices, ex Kennicottianis 1, 2, 3, 17, 19, 30, 50, 72, 76, 82, 89, 95, 96, 99, 102, 107, 108, 110, 112, 116, 136, 154, 158, 160, 177, 178, 181, 182, 187, 210, 224, 226, 227, 294, 297, 384, 601, 602, 665, 675, 677,

678, 680, primo 173, 252, 253, ex Bibliis Halensibus 375, seu Erfurt. 5, ex meis 1 in Aphtar., 3, 4, 16, 23, 24, 25, 26, 27, 174, 187, 196, 200, 210, 230, 233, 253, 260, 267, 291, 295, 332, 373, 384, 388, 408, 411, 419, 420, 440, 441, 443, 476, 502, 507, 509, 512, 554, 560, 562, 579, 585, 594, 597, 606, 662, 663, 667, 674, 715, 802, 814, 815, 825, 850, 868, primo 11, 211, 305, 341, 518, 545, 575, 782, 789, 824, nunc 1 in textu, 20, 264, 265, 345, 548, 654, 721, 851, exter. 94, Biblia Brixiensia, Complutensia, Veneta 1613, Veneta 1615, Amstelodamensia 1630, Amstel. Menassè ben Israel 1635, Veneta 1647, Veneta 1690, Veneta 1766, Liburnensia 1780, Pisana 1781, Proph. posteriores Pisaurenses 1516, Pisaur. 1520, a quibus proculdubio non diferunt Biblia Pisaurensia 1517, Pentateuchus Neapolitanus 1491 in Aphtar., Pentat. antiquus in 4. sec. xv sine anno et loco, Isaias Veron. 1652, Mach. Sonc. 1486, Mach. Hamburg. 1536, Lxx.

Ibid. לקדוש *Sanctum*. Codices quamplures sive Kennicottiani, sive mei cum Pentateucho antiquo in 4. sine anno et loco, Vulgato, ac Syro ולקדוש *et Sanctum*.

LIX 5 תבקע *erumpet vipera*, codex meus 226 primo יבקע masc.

LIX 6 מעשי *opera* — מעשה *opus*, Kenn. cod. 1, 2, 4, 93, 96, 112, 145, 150, 154 marg., 178, 224, 245, nunc 99, 201, primo ut videtur, 72, mei 20, 25, 174, 226, 554, 667, primo 341, 512, 596, 663, 789, ext. 94, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Prophetae Sonc. 1486. At versiones omnes in plur. vertunt, ut contextus ipse postulat.

LIX 8 בה *in ea* — בם *in eis*, cod. meus 2 ex prima manu, ut legi vult Houbigantius, leguntque omnes veteres. ה sup. ras. Kenn. 99.

LIX 10 באשמנים. In hoc vocabulo quod alii aliter interpretantur, א adtititium esse critici plerique ac lexicographi fatentur. Itaque non male בשמנים ex prima manu legebat cod. meus 380. R. Parchon in inedito suo *Lexico* exponit במחשכים *in tenebris*, vel *tenebrosis locis*.

LIX 12 וחטאותינו *et peccata nostra* — וחטאתנו *et peccatum nostrum*, cod. Kenn. 224, primo meus 548. Lectio contextui magis analoga ob sing. ענתה *respondit* quod sequitur. Suspicor in Kenn. numero erratum, nam Lilienthalius p. 346 de hac Regiomontani codicis lectione profunde silet. Abest etiam *jod* a Bibliis Complutensibus, nec aliter legendum ex Houbigantii sententia. Versiones omnes utrumque in plur. legunt, nomen et verbum.

LIX 19 ויראו. Referri potest ad ירא et ראה, exponique *timebunt* vel *videbunt*, sed dubiam verbi originem ac significationem clare definiunt mss. codices quamplures, qui legunt וייראו *Et timebunt*. In horum numero plerique hispani, ut sunt ex meis 25, 27, 196, 295, 304, 463, 560, 575, 782, 815, primo 518, pluresque optimae editiones, inter quas Biblia antiqua in fol. sine anno et loco, Pisaurenses omnes, omnes Munsterianae, Plantinianae, Venetae multae, Halensis 1720, Mantuana 1742, Isaias Ulyssipon. 1492, ac versiones omnes.

LX 4 על צד תאמנה *super*, vel *ad latus nutrientur* — על כתף תנשאנה *super humero gestabuntur*, cod. Ken. 611, et Lxx. Cod. meus 380 primo תמנה. Nonnulli תאָמנה cum *kametz* sub *mem*, alii תאמֵנה cum *tzere*. Sic mei 4, 594, primo 319, 562. 815 primo omiserat צד.

LX 5 תראי *videbis* — תיראי *timebis*, Kenn. cod. 1, 3, 17, 19, 30, 56, 72, 76, 80, 89, 93, 95, 96, 110, 112, 115, 136, 150, 151, 154, 155, 158, 160, 170, 175, 182, 187, 195, 201, 223, 224, 226, 244, 245, 252, 601, 602, primo 128, 141, forte 82, 172, 178, cod. mei 4, 20, 27, 174, 248, 341, 365, 463, 535, 543, 592, 594, 596, 614, 667, 824, 850, primo 1, 11, 226, 265, 304, 380, 443, 512, 674, nunc 7, 16, Bibl. Soncinensia. Ita R. Aben Esra ac Doederlein. Omitto codices, qui sub ת habent accentum, verbumque ab eadem radice ירא deducunt. Horum plures prae manibus habuit Norzius, damnatque in not. ad h. l.

LX 7 אילי *arietes* — ואילי *et arietes*, Kenn. cod. 4, 17, 72, 76, 89, 93, 95, 96, 107, 109, 144, 150, 151, 168, 196, 198, 201, 253, mei 16, 20, 248, 262, 419, 440, 476, 502, 562, 579, 592, 596, 614, 721, primo 2, 11, 24, 27, 211, 226, 543, 656, 722, nunc 230, Biblia Soncinensia, Lxx, Syrus, Arabs.

Ibidem על רצון מזבחי *super voluntate altare meum* — לרצון על מזבחי *in beneplacito super altare meum*, Kennic. cod. 244, 390, 507, 630, Rabboth, Talmud Babylonicum. Favent Lxx, Syrus, Chaldaeus, Arabs. Alii pro על רצון legunt tantum לרצון, ut Ken. 111, 181, 592. 380 רצון על מזבחי, meus 226 primo על רצון על מזבחי.

LX 9 בראשנה *in principio* — כבראשנה *sicut in principio*, Kenn. 4, 72, 149, 151, 212, 244, 335, 355, 365, 366, 369, 384, 403, 488, 507, 541, 562, 567, 587, 588, 606, 611, forte 383, nunc 18, 244, 632, mei 248, primo 262, 419, et Syrus. Ita exponit ad marg. meus 380 כבראשנה בימי שלמה *sicut in principio in diebus Salomonis*. Concinunt nonnulli codices, qui omisso ב legunt כראשנה. Sic Kennic. 486, 612, ex meis 16, 20.

Ibid. ופחד *et pavebit* — ופחדת *et pavebis*, cod. Kenn. 109, primo meus 248, Lxx, Chaldaeus, et Arabs. In 2 persona etiam Syrus mutato verbo, seu verbi significatione.

Ibid. ורחב *et dilatabitur* — ורהב *et corroborabitur*, vel *elevabitur*, codices Kennicott. 30, 72, 109, 292, primo 150, 158, mei 2, 240, 443, 543, 562, 592, 614, 656, 851, primo 663, Biblia Soncinensia. Margo cit. codicis mei 663 ורהב בספ׳ מוגה *in libro correcto legitur* ורהב. Ita R. Jehudà Chiug, antiquus ac celebris Judaeorum grammaticus, in libro הנקוד eumque secutus R. Nathan in *Meir nediv*, seu *Concordantiis hebraicis*. Conferantur quae adversus hanc lectionem fuse observant Kimchius ac Norzius.

LX 13 תדהר *teda* — ותדהר *et teda*, Kenn. cod. 170, 253, mei 502, primo 440, Biblia Sonc., Lxx, Vulgatus, Arabs. ותזהר cod. Kennic. 109, ד sup. ras. 136, meus 319 תרהר, 850 primo תסדר. Confer. quae diximus ad XLI 19, et Michaëlis *Suppl. ad Lex.*

heb. p. 406, ubi tamen pro יתחדר corrige ותחדר. Nec enim per *jod*, et in futuro Hithpahel legunt cit. cod. Kennicottiani et Biblia Soncinensia, sed per ו praefixum, quod cum in Kennicottianis notis non sat nitide impressum sit, nil mirum si cum *jod* doctissimus vir confuderit.

LX 14 בני *filii affligentium te* — כל *omnes affligentes te*, cod. Kenn. 224 ad margin., primo meus 2. Utrumque כל בני Kenn. 154.

LX 18 לא ישמע *Non audietur* — ולא *Et non audietur*, Kenn. 96, 253, 294, primo meus 663, Biblia Soncinensia, Prophetae Sonc. 1486, Lxx, Syrus, Arabs.

LXI 1 אדני *Domini*. Deest in Kennic. cod. 253, in Bibliis Soncinensibus, in Prophetis Sonc., in Lxx, Vulgato, Arabe. Ita Lucas IV 18, cujus auctoritate utitur Kennicott. *Diss. I de rat. T. H.* p. 501 edit. latinae, sed male subdit textum a Christo lectum fuisse *Spiritus Dei*. Lucae textus habet *Domini*. Extant tamen hebraici codices, qui ex consueta ac frequentissima divinorum nominum permutatione in hoc Isaiae loco legunt יהוה אלהים *Domini Dei*. Inter hos Kenn. 116, 144, 461, 535, ac meus 411 jam a Kennicotto productus sub n. 414.

LXI 10. Multi cod. cum Prophetis Soncinensibus ומעיל, ut omnes versiones, alii ותגל.

LXII 7 ואל תתנו *Et ne detis* — אל תתנו *Ne detis*, Kenn. cod. 30, 56, 72, 93, 95, 116, 136, 150, 151, 159, 168, 196, 223, 245, 253, 294, 384, primo 141, mei 2, 11, 20, 230, 264, 341, 440, 443, 502, 562, 592, 715, 721, primo 25, 211, 262, 265, 291, 419, 543, nunc 16, Biblia Soncin., Pentateuchus Pragensis 1518, et Symmachus. Vers. 10 העם. Contra omnium veterum fidem legunt יהוה codices nonnulli. V. Kenn. *Diss. gen.* §. 25 p. 12. Lxx עמי.

LXII 11 אל קצה *ad fines* — עד קצה *usque ad fines*, Kenn. cod. 96, 224, probante Lilienthalio in notis ad posteriorem codicem, ac suffragantibus Lxx, Syro, et Arabe.

LXIII 1. Codices quamplures ורב להושיע expressa copula, quam non omittunt Lxx, Syrus, Vulg. et Arabs.

LXIII 2 ללבושך *vestimento tuo* — לבשך *vestimentum tuum*, cod. ext. meae collationis 1 prima manu. In nominativo versiones omnes antiquae, pro adjectivo sumpto praecedenti אדם.

Id. ללבושך *vestimento tuo* — ללבושיך *vestimentis tuis*, Ken. cod. 1, 2, 19, 30, 72, 76, 89, 93, 95, 96, 110, 112, 151, 153, 154, 158, 172, 173, 177, 180, 182, 196, 210, 224, 226, 245, 246, 253, 384, cod. mei 1, 2, 11, 16, 174, 187, 210, 230, 233, 248, 262, 305, 345, 380, 419, 443, 543, 592, 596, 614, 663, 665, 667, 721, 815, 850, 851, primo 411, 440, 737, Pentateuchus Prag. 1518. Lxx. et Syrus *rubra vestimenta tua*.

LXIII 5 וחמתי *et furor meus* — וצדקתי *et justitia mea*, Kennic. 4, 56, 96, 111, 150, 151, 158, 170, 177, 191, 198, 201, 223, 224, 244, 245, 252 marg., 253, 384, 602, primo 154, mei 230, 440, 562, primo 16, 211, 226, 663, nunc 543, 614, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua in fol. sine anno

et loco, Prophetae Soncinenses. Kennicottianis adde ex collatione Henr. Michaëlis Erfurtensem 5. Cod. meus 319 ad marg. ס"א וצדקתי *Alii libri et justitia mea*. Doederlein conjicit vocabulum וחמתי huc perperam translatum ex בחמתי vers. sequentis, sed ut veteres omnes legunt וחמתי, facilius conjicitur וצדקתי huc traductum fuisse ex cap. LIX 16, ubi similis locus occurrit. Pro praecedenti זרעי cod. meus 562 habet ימיני *dextera mea*, posita tamen ad marg. alia lect.

LXIII 6 ואשכרם *et inebriavi eos* — ואשברם *et confregi*, vel *conculcavi eos*, Kenn. 89, 99, 113, 227, 249, 253, 336, 338, 355, 365, 380, 432, 435, 485, 489, 514, 548, 590, 604, primo 201, 204, 244, 245, 356, 428, 632, forte 109, 170, 178, 181, 343, 546, videtur 111, ב sup. ras. 107, cod. mei 2, 200, 233, 543, 789, 850, primo 240, 305, 341, 575, 721, nunc 579, Biblia Soncinensia, Veneta 1627, Veneta 1647, Veneta 1766, Pentateuchus antiquus in 4. sine anno et loco, Chaldaeus. Forte etiam ad lectionem hanc referenda sunt Biblia Ven. 1613, in quibus controversae litterae forma vergit ad ב. Egregia quidem lectio, quae patronos ac sectatores nacta est Capellum, Houbigantium, Lowthium, Struensee, ac Michaëlis, quamvis vulgata, ut notat Doederlein, satis idoneum et elegantem sensum offerat, et שכר sit apud Arabes *comprimere*. V. Scheidium *Observ. ad sel. V. T. loca* ad calc. *Diss. in Cant. Hiskiae* p. 23. Eam ex antiquis interpretibus sequuntur Symmachus, Theodotio, Vulgatus. Lxx omittunt, Syrus ܘܙܥܬܗܘܢ *et exagitavi*, vel *perturbavi*.

LXIII 8 ויהי *et factus est* — ואהי *et factus sum*, Kennic. cod. 18, 30, 56, 95, 96, 107, 136, 181, 182, 224, 294, 379, 384, forte 94, mei 440, 592, 721, primo 11, 262, 419, 443, 476, 596. Non male, sed veteres omnes interpretes in 3 persona.

LXIII 9 לא צר *non angustia*, vel *arctatus*, *adversarius* — לו צר *ei angustia*, vel *adversarius*, Kennic. 4, 95, 96, 109, 223, 253, 294, forte 384, mei 419, 476, 554, 592, 596, primo 2, 20, 248, 440, 443, nunc 262, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Talmud Babylonicum, Rabboth, Pirkè R. Eliezer, et masorethicum Kerì. Non placet tamen Houbigantio, et Chediv לא sensus facilitate, ut recte notat Doederlein, et consensu omnium versionum antiquarum ut genuinum confirmatur.

LXIII 10 הוא נלחם *ipse pugnavit* — והוא *et ipse pugnavit*, Kenn. cod. 1, 17, 23, 89, 93, 96, 114, 115, 116, 130, 144, 145, 149, 150, 155, 178, 180, 201, 210, 224, 226, 249, 250, 253, primo 154, 158, forte 82, 141, nunc 72, 227, mei 20, 24, 26, 174, 196, 226, 305, 380, 440, 554, 596, 663, 667, 715, 737, 815, primo 2, 27, 187, 211, 341, 512, 518, 579, Biblia Antiqua in fol. sine anno et loco, Biblia Complutensia, Proph. Soncinenses 1486, cod. Alex. Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs.

LXIII 11 משה עמו *Mosis populi sui* — משה עבדו *Mosis servi sui*, Kennic. 4, 614, forte 126, primo meus 1, et ut videtur, 174, qui habet מו sup. ras., Biblia Soncin., et Syrus. » Bene

actum èst nobiscum, inquit, Houbigantius, quod Syrus legerit עבדו (Mosis) servi sui. Neque enim convenit עמו, nisi addis nexum ו, ut sit ועמו, propterea Hieronymus *et populi sui* ». Ac contextui sane conformior est haec lectio, nisi vel cum Vulgato legas ועמו, vel cum Kimchio לעמו, subintellecto ל servili, vel ut Venetae nonnullae editiones ad marg. monent, עם עמו *cum populo suo*. Kennic. 403 omittit עמו, Lxx et Arabs utrumque משה עבדו. De Kenn. 614 animadvertit Brunsius *De var. lect. Kenn.* pag. 81, hanc addere marg. notam *Alius liber* עמו, *et sic esse debet*. Alia vero nota jubet verbum hoc de Israele interpretari.

Ibid. המעלם *ascendere faciens eos* — המעלה *ascendere faciens*. Ita cod. Kenn. 590 antiquissimus, meus 4 hispanus et accuratissimus, sicque correctum in hispano altero 560, ut plane legunt Lxx, Syrus, et Arabs. Nam posita hac lectione את, quod sequitur, pro nota accus. sumendum est, et pro *cum pastore*, vertendum *pastorem*, ut vertunt citati interpretes. Alii codices pro *tzere* sub ל legunt *kametz* המעלָם. Sic ex meis 211, 380, 737, primo 2, 226, 545. Cod. meus 380 primo אל צאנו, et in Kennic. 101 omissum מים את רעה צאנו.

Ibid. רעה *pastore* — רעי *pastoribus*, cod. Kenn. 1, 3, 23, 24, 25, 67, 91, 93, 94, 99, 100, 112, 126, 128, 130, 144, 155, 158, 173, 175, 178, 182, 195, 225, 226, 228, 290, 297, 601, 602, nunc 252, ex collat. Henr. Michaëlis 375, seu Erfurtensis 5, ex mea 475, cod. mei 4, 23, 25, 26, 27, 196, 210, 225, 295, 304, 319, 341, 380, 413, 509, 518, 545, 548, 560, 575, 576, 667, 789, 824, primo 1, nunc 2, 20, 24, 187, 211, 782, ext. 2, 55, Biblia antiqua in fol. sine anno et loco, Biblia Complutensia, Veneta 1525-28, Veneta 1533, Veneta 1544, Veneta 1551, Ven. 1563, Plantiniana in 4. et 8. 1566, Veneta 1566, Polyglotta Antwerpiensia, Antwerpiensia sine punctis 1573, Wittebergensia 1587, Veneta 1595, Raphelengii sine punctis 1610, Raphelengii hebraeo-latina 1613, Ven. 1613, Veneta 1615, Genevensia 1618, Veneta 1627, Amstelodamensia Menassè ben Israel 1635, Veneta 12. 1635, Amstelodamensia Janssonii 1639, Veneta Lombrosi 1639, Veneta 1647, Polyglotta Londinensia 1657, Ven. 1678, Veneta 1690, Veneta 1730, Mantuana 1742, Veneta 1766, Liburnensia 1780, Pisana 1781, Prophetae posteriores Soncinenses, Isaias Ulyssiponensis 1492, Thessalonicensis cum Com. 1600, Veronensis cum Comm. 1652, ad marg. Biblia Ven. 1518, et Munsteriana 1534, et 1546, Kimchius, Abarbanel, Salomon ben Melech, et ex antiquis interpretibus Vulgat.. Conferatur Norzius.

LXIII 12 מפניהם *a facie eorum* — לפניהם *coram eis*, cod. Kenn. 93, 150, 182, 224, 253, nunc 252, primo 168, mei 24, 440, primo 211, 663, Biblia Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Prophetae Sonc., Symmachus, Vulgatus.

LXIII 15 וגבורתיך *et fortitudines tuae* — וגבורָתך *et fortitudo tua*, codices mei 2, 20, 23, 174, 210, 226, 295, 305, 341, 411, 548, 554, 667, 715, 789, 815, primo 26,

211, ext. 55, 84, primo 1, Biblia Soncinensia, Isaias Thessalon. 1600, ac versiones omnes antiquae, in quarum auctoritate et in optimorum, quos protulimus, etiam hispanorum, codicum fide facillime acquiescendum esse putamus, potissimum quum singulari lectioni contextus faveat, in quo praecedit sing. קנאתך. Favent etiam quotquot codices defective vocabulum istud legunt, ut Kennicottiani 1, 4, 23, 25, 30, 67, 72, 93, 94, 99, 100, 101, 102, 126, 130, 149, 150, 154, 158, 159, 160, 172, 176, 182, 195, 224, 245, 246, 249, 253, 602, 687, in quorum numero sunt proculdubio, qui singul. lectionis puncta praeseferant, ut 224, teste Lilienthalio, aliique. Defective sine *jod* legunt ex meis 4, 24, 27, 196, 304, 380, 509, 576, 579, 596, nunc 26, Biblia Brixiensia, Antiqua, Veneta utraque 1518, Veneta 1525–28, Veneta 1533, Munsteri utraque hebraeo-latina 1534, 1546, Parisiensia Roberti Stephani in 4. et 16., Veneta 1544, Ven. 1551, Ven. 1563, Veneta 1566, Plantiniana 8. 1566, Polyglotta Sanctandreana 1586, Hamburgensia 1587, Wittebergensia ejusd. anni, Veneta anni 1595, Raphelengii sine punctis 1610, Ven. 1613, Veneta 1615, Veneta 1627, Veneta 12. 1635, Veneta Lombrosi 1639, Veneta 1647, Nisselii 1662, Ven. 1678, Veneta 1690, Isaias Polyglottus Basileensis. Multi profecto sunt hispanici codices, qui in singulari et defective legunt, quamobrem perperam notat Norzius בספרים ספרדים מלא יוד *in hispanis codicibus plene quoad* jod *legi*.

LXIV 3 לא האזינו *non perceperunt auribus* — ולא *nec perceperunt auribus*, cod. Kennic. 1, 4, 17, 30, 72, 93, 96, 145, 150, 154, 158, 160, 168, 171, 172, 178, 180, 198 marg., 201, 206, 220, 224, 226, 227, 245, 249, 252, 253, 309, 330, 332, 337, 355, 359, 366, 403, 404, 421, 423, 431, 452, 461, 467, 471, 474, 490, 491, 519, 530, 531, 535, 541, 560, 562, 590, 602, 607, 632, 636, 648, primo 204, 250, 251, 318, 356, 361, 399, 428, 642, forte 82, 91, 130, 168, ex Bibliis Halensibus primo 375, seu Erfurtensis 5, mei 4, 20, 26, 174, 196, 380, 440, 554, 663, 667, 715, 815, 824, primo 2, 211, 411, 579, nunc 346, 560, Biblia Soncinensia, Prophetae Soncinenses, Vulgatus, Syrus.

LXIV 5 ועונו *et iniquitas nostra* — ועונינו *et iniquitates nostrae*, cod. Kenn. 1, 17, 30, 72, 89, 93, 94, 96, 112, 116, 126, 130, 149, 150, 154, 158, 160, 172, 175, 178, 182, 224, 245, 249, 251, 253, 601, 602, primo 141, ex Bibl. Halensibus 375, seu Erfurt. 5, cod. mei 2, 24, 25, 174, 196, 380, 440, 518, 545, 579, 596, 663, 715, 737, 789, 815, 824, primo 211, 575, ext. 1, 55, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Munsteri 1536, ejusd. alia 1546, Amstelodamensia Janssonii 1639, Isaias Basileensis Polyglottus, ad marg. Biblia Veneta 1518, ac versiones omnes antiquae, nec aliter postulat plur. verbum ישאנו, quod plene ישאונו habent multi codices, Biblia Brixiensia, ac Veneta utraque an. 1518. In sing. tamen ישאֵנו legebat primo cod. meus 319.

LXIV 6 ותמוגנו. Melius ותמוגגנו in Pihel *et dissolvisti nos* Kenn. cod. 30, 72, 253, mei 440, primo 20, 737, ad marg. 545, Biblia Soncin., Prophetae Soncinenses, aperte, non forte, ut notat Kennicottus. Multi codices sub in. versus אין קורא omisso ו copulativo.

Ibid. עונינו *iniquitatum nostrarum* — עוננו *iniquitatis nostrae*, Kennic. 2, 3, 23, 24, 25, 67, 89, 99, 102, 115, 130, 139, 144, 155, 159, 172, 176, 195, 210, 252, 254, 601, cod. mei 1, 4, 20, 23, 26, 27, 174, 187, 210, 226, 304, 305, 319, 341, 411, 413, 463, 509, 518, 545, 548, 560, 576, 667, 782, 815, nunc 575, 596, Biblia antiqua in fol. sine anno et loco, Complutensia, Veneta bina 1518, Veneta 1521, Veneta 1525–28, Veneta 1533, Munsteri omnia 1534, 1536, 1546, Roberti Stephani in 16., Veneta 1544, Veneta 1551, Veneta 1563, Veneta 1566, Plantiniana 8. 1566, Sanctandreana 1586, Hamburgensia Hutteri 1587, Wittebergensia ejusdem anni, Veneta 1595, Veneta 1613, Veneta 1615, Veneta 1627, Veneta 12. 1635, Veneta Lombrosi 1639, Veneta 1647, Mantuana 1742, Liburnensia 1780, Prophetae posteriores Pisaurenses 1516, Pisaurenses alii cum Comm. Abarbanelis 1520, a quibus discrepare non puto Biblia Pisaurensia 1517, Isaias Ulyssipon. 1492, Isaias Basileensis Polyglottus, Isaias Veron. cum Comm. 1652, tandem Precationes e sacris Bibliis heb. graece latine 16. Paris. 1544, ac Vulgatus.

LXIV 7 ועתה *Et nunc* — ואתה *Et tu*, Kenn. cod. 17, 96, 158, 180, 253, primo 116, et ut videtur, 3, primo mei 2, 440, 596, 737, nunc 226, 663, Biblia Soncinensia, Prophetae Soncinenses, ac Chaldaeus. Ceteri interpretes omnes *et nunc*, quod et retinendum, quia sequitur pronomen אתה.

Ibid. ידך *manus tuae* — ידיך *manuum tuarum*, Kennic. 1, 145, 253, Lxx, Vulgatus, Syrus, Arabs.

LXIV 10 מחמדינו *desiderabilia nostra* — מחמדנו *desiderabile nostrum*, Kennic. 89, 116, 159, 180, 195, 225, 245, 246, 249, 252, 253, mei 23, 196, 411, 463, 576, 667, 789, 815, primo 560, 737, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Amstelodamensia 1639, Prophetae Soncinenses 1486, Isaias Polyglottus Basileens. sine anno, Chaldaeus, Arabs. Sic postulat sacer contextus, ac sequens singul. verbum היה *fuit*, ac reliqui interpretes, qui plur. vertunt, plur. etiam verbo utuntur. Houbigantius, ut sit numeri concordia cum מחמדינו, verbum emendat in היו, quum potius nomen ipsum emendandum sit in מחמדנו, quod optimi et hispani codices, antiqui, accurati confirmant.

Ibid. לחרבה *in desolationem* — לחרפה *in opprobrium*, cod. Kennic. 224, primo meus 20, ac Biblia Brix. 1494. Clarior sic antithesis juxta Doederleinium, qui in sua Isaiae versione lectionem hanc praetulit.

LXV 4 ופרק *et frustum*. Keri ומרק *et jus* sistunt in textu nonnulli codices, Biblia Soncinensia, Complutensia, Isaias Thessal. 1600, Lxx, Chaldaeus, Vulgatus, Arabs. Alii codices et editiones nullum habent Keri, seu nullam marg. masorethicam emendationem.

LXV 6 et 8 על חיקם. Utrobique אל חיקם codices quamplures cum Bi-

bliis Soncinensibus, Brixiensibus, ac Prophetis Soncin. 1486.

LXV 8 עבדי *servos meos* — עבדי *servum meum*. Ita tres codices Erfurtenses, 1, 3, et ante correctionem 5, seu Kennicottiani 160, 602, 375, teste Henrico Michaëlis in Bibliis Halensibus, et 224, seu Regiomontanus 2 ex *Comm. crit.* Lilienthalii pag. 348, quibus suffragantur ex meis 4, 20, 341, 380, 440, 554, 789, 815, primo 26, 413, 663, Lxx, et Arabs. Melius juxta eundem Lilienthalium relato sic vocabulo ad Messiam. Utramque vocalem codices mei 2, 596, et שמי *propter nomen meum* habet 715.

LXV 15 יקרא *vocabit*. Cod. Kenn. 224 in Niphal יִקָּרֵא *vocabitur*, ut Lxx et Arabs.

LXVI 3 ובשקוציהם *et in contaminationibus suis*. Machazor Sonc. 1486, et Machazor aliud Sonc. sec. xv sine anno et loco legunt ובגילוליהם *et in idolis suis*. Ita cod. Kenn. 228, sed omisso ו copulativo.

LXVI 8 מי ראה *quis vidit?* — ומי *et quis vidit?* Kenn. 23, 56, 72, 93, 95, 96, 125, 150, 151, 158, 181, 196, 201, 223, 246, 251, 253, 294, 384, primo 155, nunc 177, mei 4, 20, 211, 230, 240, 248, 262, 265, 380, 486, 507, 606, 614, 656, 715, primo 2, 11, 174, 305, 373, 419, 545, 596, 700, 737, 825, nunc 6, 547, 555, Biblia Soncini, Brixiensia, Ven. 1518 ad marg., Proph. Sonc., Pent. Prag. 1518, et antiquae omnes versiones.

LXVI 9 יאמר *dicit* — אמר *dixit*, cod. Kennic. 1, 72, 76, 96, 116, 181, 198, 201, 383, mei 240, 305, 440, primo 20, 262, 380, 419, nunc 554, Lxx, Symmachus, R. Joseph Kimchi in inedito *Milchemeth mitzvà*. Contra meus 737, primo 2, pro sequenti אמר habent יאמר. Kenn. 224 אמר יאמר.

LXVI 11 מזיז *a splendore*. Biblia Soncinensia cum nonnullis codicibus מזיו mutato synonimo, quod placet Houbigantio. Sic Kenn. 96, primo 95, 111, 136, mei 3, 535, 547, primo 11, 262, 265, 345, 562, 575. Atque ob codicum et interpretum dissensum suspectum videtur זיז Lowthio ac Doederleinio in h. l. Chaldaeus qui vertit מחמר, legit מיין *ex vino*, Targum cod. mei 737 מכוס *poculo*. Lowthius corrigit מזין *a pinguedine*, vel *abundantia*, ac fere מזין *zain* paullulum dilatato habet meus 545. Aquila ἀπὸ παντοδαπίας. In notis Doederleinianis pro *edit.* 1494 corrige *edit.* 1488, seu Soncin.. Nam Brixiensis 1494 legit מזיז.

Ibid. תנחמיה *consolationum ejus* — תנחומה *consolationis ejus*. Sic cit. *Milchemeth* Jos. Kimchi in cod. meo 155, ut Lxx, Syrus, Vulgatus et Arabs.

LXVI 12 pro כבוד גוים וינקתם *gloriam gentium et sugetis*, Kennic. 224 חיל גוים נשבעתם *opibus gentium satiabimini*. Kennic. notat lectionem hanc habere ad marginem, quod Lilienthalius non monet p. 348, qui perperam subdit ultimam vocem, seu וינקתם a Lxx et Arabe omitti. Lxx quos Arabs sequitur, legerunt וינקים.

LXVI 14 את עבדיו *cum servis ejus*. Cod. meus 2 primo אל עבדיו *servis ejus*.

LXVI 15 באש *in igne veniet* — כאש *sicut ignis veniet*, primo mei 440, 543, Proph. Sonc., Lxx et Arabs.

Ibid. בלהבי *in flammis ignis* — כלהבי *sicut flammae ignis*. Sic mutato nomi-

ne et per *caph* cod. meus 592, nec correctum, sed ad marg. suppl. כלהבי.

LXVI 17 אחר *post* — אחד *unus*, codices mei 211, 614, videtur 592, primo ut videtur, 196, 789.

Ibid. אחד *unum* — אחת *unam*. Kerì in textu exhibent cum Bibliis Sonc. multi mss. codices Kenn. ac mei, etiam hispani, ut sunt ex meis 23, 26, 346, 384, 411, 674, 815, 850, 851. אחר ex prima manu legebat meus 196 hispanus. 562 primo אחת אחר אחת *in uno luco* vel *horto post alium*, vel *una vice post aliam*. Syrus et Chald. אחד אחר אחד *unus post alium*. Ita, teste Hieronymo, Symmachus, et Theodotio. Lxx καὶ ἐν τοῖς προθύροις *et in vestibulis*. Vulgatus qui vertit *post januam*, videtur legisse אחר פתח. Sed in hoc loco variant latini Vulgatae codices, ac septemdecim a Luca Brugensi producti in *Notationibus in sacra Biblia* pag. 292 legunt *post unam*, ut habet hebraicus textus, quibus ms. meus cod. Vulg. 650 addendus est. Antiquissimus Toletanus apud Blanchinium *Vindiciae canonic. script.* p. CLX legit *vanam*, proculdubio mendose pro *unam*, nec invitus assentior Lyrano ac Brugensi, qui hanc esse veram Vulgatae lectionem censent, ab imperitis librariis, quia obscurior, in alteram *post januam* immutatam. Quamquam communis Vulgatae lectionis vestigia cernantur in Lxx, et Arabs legat et ipse *et ante januas et in sepibus*.

Ibidem והשקץ *et abominationem* — השקץ *abominationem*, codices Kennic. 17, 18, 30, 56, 72, 82, 89, 91, 93, 95, 96, 109, 113, 116, 125, 136, 141, 150, 154, 158, 159, 168, 191, 224, 244, 250, 384, nunc 1, 294, cod. mei 1 in Apht., 4, 6, 197, 230, 233, 248, 341, 345, 373, 376, 384, 419, 606, 656, 665, 674, 814, 824, 892, primo 2, 11, 23, 26, 187, 411, 547, 554, 596, 663, 722, 850, 851, nunc 486, 555, 560, Biblia Soncinensia, Complutensia, Prophetae Soncinenses 1486, Pentateuchus antiquus in 4. sec. XV sine anno et loco.

LXVI 18 באה *venio*. Codex meus 440 primo הבא, Kenn. 136 בא.

LXVI 19 הרחקים *longinquas* — והרחוקים *et longinquos*, Kenn. 4, 17, 18, 56, 93, 95, 96, 116, 150, 181, 196, 224, 244, 384, primo 151, mei 248, 440, 443, 667, primo 26, 262, 419, 486, 562, 592, 850, nunc 20. קשת *arcum* omittit Kenn. 384 et Lxx.

LXVI 20 כל אחיכם *omnes fratres vestros*. Omittunt כל Kenn. cod. 384, primo meus 6, Lxx, et Arabs.

LXVI 21 ללוים *in levitas* — וללוים *et in levitas*, Kenn. 1, 17, 56, 93, 95, 96, 108, 136, 149, 150, 206, 212, 246, 248, 249, 309, 335, 342, 355, 366, 367, 368, 369, 379, 390, 421, 446, 467, 468, 486, 487, 526, 531, 536, 541, 544, 560, 567, 575, 588, 590, 593, 597, 601, 603, 607, 608, 611, 618, primo 154, 201, 220, 251, 383, 564, forte 225, 549, 646, mei 1 bis in textu, et in Aphtarà, 2, 3, 197, 248, 305, 384, 440, 545, 594, 606, 715, 825, 892, primo 20, 262, 419, 507, 512, 700, 883, nunc 555, 814, et versiones omnes. Pauci הלוים, inter quos meus 575 ex prima manu.

JEREMIAS

Cap. I 7 נער אנכי *puer ego sum* — כי נער אנכי *quia puer ego sum*, cod. Kenn. 76, primo mei 443, 545, Lxx, Syrus.

I 16 למעשי *operibus* — למעשה *operi*, Kenn. cod. 1, 18, 30, 50, 60, 89, 93, 95, 96, 107, 108, 109, 112, 116, 125, 136, 145, 150, 154 marg., 172, 191, 195, 196, 201, 244, 251, 384, 601, 602, primo 155, 224, forte 3, 82, 139. Ex mea collatione Kennicottianis adde 226, 251, 421, 432, 433, 452, 461, 467, 474, 485, 493, 531, 535, 536, 562, 564, primo 225, 475, 517, 526, 541, ex Bibl. Halens. 375, seu Erfurt. 5. Ita ex meis 1 in Aphtar., 6, 16, 20, 23, 24, 26, 174, 187, 197, 230, 233, 262, 267, 291, 297, 345, 380, 384, 411, 419, 443, 476, 502, 507, 543, 547, 554, 562, 594, 606, 614, 656, 662, 663, 665, 667, 700, 715, 789, 825, 850, 851, 868, 883, 892, primo 11, 226, 265, 305, 341, 409, 440, 721, 722, 737, nunc 555, 592, ex exteris 33, 45, 52, 104, primo 17, 42, 103, Biblia Soncinensia, Parisiensia Roberti Stephani in 4., alia ejusdem in 16., Sanctandreana 1586, Hamburgensia Hutteri 1587, Veneta Lombrosi 1639, Nisseliana 1662, Veneta 1766, Pisana 1781, Pentateuchus Neapolitanus 1491 in Aphtar., Pentat. membr. in 4. sec. xv, Pragensis 1518, Germanicus ant. in fol. sub in. sec. xvI, Syrus, Vulgatus. Cum Syro impresso congruit codex antiquissimus Mediolanensis ex versione simplici. Hexaplaris Lxx secutus habet ܠܥܒ̈ܕܐ. Cum ה alios libros legere notat ad marg. Kenn. 549, quod et de nonnullis suae aetatis codicibus monet, sed ex masora redarguit Kimchius. In hoc versu pro אותם defective אתם triginta novem codices Kennicottiani, ac totidem mei legunt, Biblia Soncinensia, Complutensia, Basileen. 1536, Prophetae Soncinenses, Jeremias Ulyssiponensis 1492, et in Aphtar. Pentateuchus Brixiensis 1492.

I 17 אצוך *praecipiam tibi* — מצוך *praecipio tibi*, Kenn. 107, 136, 158, 191, 196, 201, 246, 250, nunc 30, 60, mei 440, 547, primo 2, 6, 20, 226, 543, 663. מפניהם Kennic. 93, 182.

I 18 ולחמות *et in muros* — ולחומת *et in murum*, codices mei 11, 248, 380, 443, 555, 614, 665, 715, 789, primo 230, 305, 502, 662, 737, nunc 6, 197, exter. 1 primo, ex Nagelio Norimbergensis 1, ex Lilienthalio p. 261 Regiomontanus 2, ex Schellingio p. 203 Stutgardianus, Biblia Soncinensia, Munsteri 1534, alia ejusdem 1546, ad marg. Biblia Vene-

ta 1518, in Apht. Pentateuchus Brixiensis 1492, et Pragensis 1518, Lxx, Chaldaeus, Syrus, Vulgatus, et Arabs. Defective ולחומת Kennicottiani multi, ex meis 1 in Aphtar., 2, 3, 16, 20, 174, 187, 210, 226, 262, 265, 291, 345, 346, 384, 419, 440, 476, 507, 512, 518, 535, 543, 562, 594, 604, 606, 656, 667, 700, 721, 722, 815, 824, 825, 868, 982, primo 24, 597, ext. 28, editiones quamplures, inter quas Biblia antiqua in fol., Veneta 1525-28, Basileensia 1536, Parisiensia Roberti Stephani in 4., Nisseliana 1662, Prophetae Soncinenses 1486, Pisaur. 1516, Jeremias Thessalonicensis 1569, inter recentiores Bibl. Veneta 1730.

Ibid. לשריה *principibus ejus* — ולשריה *et principibus ejus*, Kennic. 18, 115, 178, primo 125, nunc 224, mei 592, 594, primo 226, 555, Lxx, Syrus, Arabs.

Ibid. ולכהניה iterum cum ו copulativo *et sacerdotibus ejus*, Kenn. 1, 95, 196, 226, 384, primo 60, 154, 168, mei 476, 507, 635, 824, primo 6, 11, 226, 267, 440, 545, 825, nunc 594, 656, Syrus, Theodotio, sed hic cum affixo plur. ἀυτῶν.

II 3 תבואתה *proventus ejus* — תבואָתָה cum suff. foem. cod. Regiomontanus 2, meus 815, Biblia Soncinensia. Ita legit Michaëlis *Bibl. or.* T. XVII p. 155. Nonnulli, ut meus 518 hispan., 737, et Erfurtenses tres in notis Halensibus habent ק׳ תבואתו, alii majori numero תבואתו in textu.

II 6 לא עבר *non pertransiit* — אשר לא עבר *in qua non pertransiit*, codices Kenn. 4, 136, nunc meus 543, Talmud Babylonicum, versiones omnes.

II 9 ואת בני בניכם *et cum filiis filiorum vestrorum* — ואת בניכם *et cum filiis vestris*, Kennic. 151, primo mei 614, 635, Vulgatus. » Vidit Hieronymus non convenire filios filiorum, ubi filii non antecesserunt. Itaque recte convertit *et cum vestris filiis*. Non dubium quin olim scriptum fuerit ואת פני *et coram* ». Houbig. in h. l.

II 15 נצתה *exustae sunt* — נתצו *destructae sunt*, cod. Kenn. 30, 150, 384, primo meus 226, Lxx, Syrus, Chaldaeus, et Arabs. Hoc idem verbum servant alii, sed cum ה נתצה, ut Kenn. 102, 145, 177, 187, 224, 244, meus 20, 305, hic vero cum Kerì נצתו. Lectio melior ac verior. Alii multi נצתו in textu, inter quos non desunt hispani, ut mei 575, 850, primo 23, 826, et editi, ut Biblia Soncinensia, ac Pentateuchus memb. in 4. sec. xv.

II 16 ותחפנחס in textu sistunt utriusque collationis codices ingenti numero, non exceptis hispanis et accuratissimis, ut mei 4, 26, 575, 815, primo 23, 187, 782, quibus adstipulantur Biblia Soncinensia, Brixiensia, Complutensia, Prophetae Soncinenses, ac Pentateuchus memb. in 4. sine anno et loco.

Ibid. ירעוך *confringent tibi*, vel *depascent* — ידעוך *cognoscent te*, codices Kenn. 403, primo 145, 211, 337, 490, primo meus 16, et ut videtur, 562, Lxx, Vulgatus, et Arabs. Conf. Capellus *Crit. sacr.* T. I pag. 219, et Michaëlis *Biblioth. orient.* Tom. XV pag. 156.

II 17 תעשה *facies* — תעשי foem. ut postulat syntaxis, Kennic. 18, ac meus 262 prima manu.

II 19 ומשובותיך *et aversiones tuae increpabunt te*. Bini ex meis codicibus, 20, et 715, primo ומשבתך *et aversio tua increpabit te*, ut Lxx, Syrus, Vulgatus et Arabs. Lectio contextui aptior, quia praecedit sing. תיסרך רעתך, et sequitur defectivum תוכחך.

Ibid. ולא פחדתי אליך *nec ullum esse timorem mei apud te*. Syrus, qui vertit ܘܠܐ ܕܚܠܬܝ ܡܢܝ *nec timuisti me*, legit אלי, sicque ex prima manu cod. meus 715.

II 20 אעבוד *serviam* — אעבור *transgrediar*. Sic in textu mss. quamplures, Kennicottiani ac mei, Bibl. Sonc., Complutensia, Ven. 1518, Ven. 1521, Munsteri omnia, Stephaniana in 4., Prophetae Pisaurenses 1516, Jerem. Thessalonicensis 1569, in Aphr. Pentateuchi nonnulli, ut Antiquus membr. in 4. sec. xv, ac Venetus 1527. At prava hic masoretarum emendatio, et Kerì solus Jonathan exprimit, qui et in mss. codicibus variare praesumitur. Reliqui interpretes sequuntur Chediv, ut major ac melior codicum pars. » Huic lectioni, inquit Capellus *Crit. sacr.* T. I p. 216, repugnant quae immediate sequuntur, *quia super omni colle excelso et sub omni arbore viridi scortata es*. Melius igitur legitur לא אעבוד *non serviam*. Exprobrat nempe Deus per prophetam populo illi miram ipsius ingratitudinem, quod cum Deus liberasset eos ab Aegyptiaca servitute et Pharaonis jugo, velletque eos legis suae jugo subjicere, illi repugnarint ». Conf. Houbigantius.

Ibid. על כל גבעה *super omnem collem*. Abest כל a Kennic. 126, 154, nunc 177, a meo 20, primo 24, 419.

II 23 אחרי *post Behalim* — ואחרי *et post Behalim*, cod. Kenn. 18, 23, 30, 89, 93, 95, 109, 110, 116, 160, 170, 175, 191, 210, 223, 253, 384, 601, primo 3, 141, 154, 168, 251, nunc 151, 181, 182, ex Bibliis Halensibus nunc 375, mei 16, 20, 24, 25, 174, 196, 262, 295, 305, 341, 346, 380, 476, 502, 535, 543, 554, 555, 562, 594, 614, 656, 665, 737, 815, primo 4, 26, 211, 226, 545, 604, 850, nunc 230, 248, 419, 560, 663, Biblia Soncinensia, Prophetae Pisaurenses tum anni 1516, tum 1520, Pentateuchus memb. in 4. sec. xv, ad marg. Biblia Bombergiana 1518, Lxx, Syrus, Chaldaeus, et Arabs. Sic cod. unus ms., quem prae manibus habebat Norzius, nec a Prophetis sine dubio dissident Biblia Pisaurensia 1517. Prophetae Soncinenses ואחר.

II 24 מדבר *deserti*. Codex meus 409 primo במדבר *in deserto*. Favet Syrus, Chaldaeus, Vulgatus. פרא cum א, ut nomen hoc scribi et solet, et debet, habent plures codices mss., Biblia Soncinensia, et Halensia 1720.

Ibid. נפשו. Kennicottiana collatio quadraginta quatuor codices suppeditat masorethicum Kerì נפשה, quod justam hic sistit emendationem, in textu legentes. Concinunt ex meis quadraginta quinque, videlicet 16, 20, 23, 25, 26, 226, 230, 248, 262, 295, 341, 380, 411, 419, 443, 476, 502, 543, 548, 554, 555, 562, 592, 594, 614, 656, 663, 665, 667, 715, 721, 815, 826, 850, primo 2, 11, 24, 211, 305, 440, 545, 604, 722, 737, 789, Biblia Soncinensia, Complutensia, Prophetae

Soncinenses, Pentat. antiquus in 4. sine anno et loco.

II 25 וגורנך *et aream tuam* — וגרונך *et guttur tuum*. Ita Kerì, quod sequuntur versiones omnes antiquae, in textu ingens mss. codicum sive Kennicottianorum, sive meorum copia, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Prophetae Soncinenses, Pentateuchus antiquus in 4., Pentat. Pragensis 1518, ac Talmud Babylonicum. In codicum numero hisp., ut mei 25, 26, 341, 411, 815, 850, primo 23, 463. Alii defective וגרנך, ut ex hispanicis mei 295, 826, primo 575.

II 26 שריהם *principes eorum* — ושריהם *et principes eorum*, Kenn. cod. 18, 72, 76, 89, 107, 136, 150, 170, 182, 198, 201, 223, 244, 294, 384, nunc 224, mei 11, 555, 592, 594, 656, primo 16, 20, 211, 262, 409, 419, 502, 715, 721, primo ext. 1, 65, Lxx, Syrus, Arabs.

Ibidem וכהניהם *et sacerdotes eorum* — כהניהם *sacerdotes eorum*, Kenn. 1, 2, 18, 19, 30, 72, 76, 83, 89, 107, 112, 115, 116, 126, 130, 139, 141, 150, 154, 158, 160, 170, 173, 175, 176, 177, 182, 191, 201, 224, 225, 227, 244, 252, 294, 384, 601, 602, primo 128, 172, nunc 181, 223, mei 4, 16, 20, 24, 25, 174, 248, 380, 411, 463, 476, 502, 518, 555, 560, 579, 597, 614, 665, 667, 815, 850, primo 1, 26, 262, 305, 409, 440, 543, 554, 656, 824, nunc 230, 419, 548, 562, 663, exter. 1, primo 65, Biblia Complut., Prophetae Soncin., Targ. cod. mei 737.

II 27 ילדתני *genuisti me* — ילדתנו *genuisti nos*, Kenn. cod. 18, 19, 80, 89, 91, 93, 95, 96, 110, 111, 112, 116, 149, 150, 151, 172, 175, 181, 187, 201, 227, 249, 253, 292, 384, primo 82, 113, 141, 158, 182, nunc 72, forte 244, mei 2, 11, 16, 20, 26, 226, 230, 248, 262, 295, 341, 380, 409, 411, 443, 502, 512, 535, 543, 548, 555, 560, 562, 592, 594, 696, 597, 635, 656, 663, 665, 667, 715, 789, 815, 850, primo 23, 187, 240, 305, 413, 476, exter. 65, 84, Biblia Soncinensia, Complutensia, Munst. bina 1534, 1546, Prophetae Soncinenses, Pisaurenses, Jeremias Thessalonicensis 1569, Pentat. antiquus in 4., Chaldaeus, Kerì. Sed male, quia praecedit אבי, et Lxx, Syrus, Vulg. et Arabs sequuntur Chediv, Targum vero etiam praecedens suffixum in plurali vertit. Codex meus 715 habet ילדתני, unde suspicari licet hoc forte esse Chediv, Kerì vero ילדתני. Conf. Houbigantius, qui putat masorethas pravam hanc lectionem ex Chaldaica paraphrasi desumpsisse. Extant sane codices et editiones, quae legunt ילדתני sine ullo vestigio Kerì ac Chediv, seu marginalis vel textualis lectionis diversitate.

II 37 להם. Cod. meus 174 primo melius בהם *in eis*.

III 1 לאמר *dicendo*. Deest in Kennic. 491, in Lxx, Syro, et Arabe. Conf. Houbigantius, et Michaëlis *Bibl. or.* T. XV p. 159.

Ibid. רעים *cum amatoribus* — רעים *cum pastoribus*. Ita cod. Regiomontanus 2, seu Kenn. 224, teste Lilienthalio pag. 262, Lxx, Syrus, et Arabs. Houbigantius supplet ב, vel אחרי. Ibidem ושוב cum *surek* habent multi co-

dices mei, etiam hispani et accuratissimi, ut 4, 23, 25, 304, 346, 815, et Biblia Nisseliana. Ex Kennicottianis ita legentem citat Lilienthalius Regiomontanum 2.

III 2 שגלת. Pauci codices cum Bibliis Soncinensibus in textu שֻׁכַּבְתְּ, quod Kerì substituit. Codex meus 319 non habet Kerì, sed ס״א *alii libri* שֻׁכַּבְתְּ.

Ibid. כערבי *sicut Arabs*. Cod. meus 20 primo כערבים *sicut Arabes*, ut Targum.

Ib. בזנותיך *in scortationibus tuis* — בזנותך *in scortatione tua*, Ken. 94, 246, primo mei 440, 596, ac Syrus.

Ibid. וברעתך *et in malitia tua* — וברעתיך *et in malitiis tuis*, Kenn. 96, primo mei 211, 409, LXX, Vulg.

III 4 קראתי. *Jod* redundare monet margo Hooghtianus, ac קראת in textu legunt codices quamplures, Bibl. Soncinensia, ac Brixiensia. Hoc idem v. 5 de דברתי aliisque verbis in Jeremia *jod* paragogico instructis.

III 8 וארא *Et vidi* — ותרא *Et vidit*, cod, Kenn. 187, et Syrus, probatque Michaëlis *Biblioth. or.* T. XVII p. 160. Houbigantius: » Persona ista prima non habet in oratione ullam consequentiam, ut non mirum sit omissum fuisse hoc verbum et a Vulgato, et a Syro. Graeci interpretes καὶ εἶδον, quod licet convertere per tertiam personam *viderunt*. Est ut scripserint καὶ εἶδεν *et vidit* ex scriptione ויראה quam revocamus ». Falsum quod notat a Syro omitti, qui illud vertit ܘܚܙܬ, traducitque ad calcem versus praecedentis. V. 9 והיה. Pauci codices cum Prophetis Pisaur. 1516 ויהי.

III 16 יזכרו בו *recordabuntur illius* — יזכרו עוד *recordabuntur amplius*, Ken. 101, 116, 150, 154 marg., 196, 198, 251, sed hic primo ex ms. ejus collatione, mei 604, primo 20, 24, 596, nunc 440, ac Targum, quod tamen in cod. meo 737 communem lectionem exhibet, vertens ידכרון ביה. Utrumque בו׳עוד primo meus 409, neutrum 545.

III 18 על הארץ. Melius אל *ad terram* bini ex meis codic., 211, 596.

III 19 תקראו *vocabitis* — תקראי *vocabis*, Kennic. 1, 30, 72, 93, 96, 112, 113, 116, 126, 154, 172, 173, 182, 191, 225, 226, 227, 253, primo 91, 141, 187, 201, mei 2, 20, 23, 25, 174, 226, 380, 411, 554, 596, 597, 635, 667, 715, 815, 824, primo 211, 463, 604, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Veneta 1525–28, Veneta 1533, Veneta 1544, Plantiniana 1566, Veneta ejusdem anni, Polyglotta Antwerpiensia, Plantiniana sine punctis 1573, Wittebergensia 1587, Ven. 1595, Raphelengii sine punctis 1610, ejusdem hebraeo-latina 1613, Veneta 1613, Veneta 1615, Genevensia 12. 1618, Veneta 1627, Amstelodamensia 1630, Veneta 12. 1635, Amstelod. 1639, Veneta 1647, Polyglotta Londinensia, Veneta 1690, Jeremias Thessalonicensis 1569, Rabboth, Chaldaeus, Vulgatus, Kerì. LXX, Syrus et Arabs sequuntur Chediv.

Ibid. תשובו *retrocedetis* — תשובי *retrocedes*, Kenn. 1, 30, 72, 93, 96, 99, 112, 115, 116, 149, 172, 178, 191, 201, 226, 227, 253, primo 89, 141, 150, forte 154, nunc 4, 126, mei 2, 20, 23, 25, 26, 226, 411, 463, 554, 596, 597, 635, 667, 715, 815, primo

211, 604, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Complutensia, Munsteri bina hebraeo–latina 1534, 1546, Plantiniana sine punctis 1573, Raphelengii sine punctis 1610, Polyglotta Londinensia, Jeremias Thessalonicensis 1569, Rabboth, Targ., Kerì. Vulg. *cessabis*.

III 21 ארפה. Codices sive Kenn., sive mei quamplures una cum Bibliis Soncinensibus ac Brixiens. melius ארפא cum א. Multi אתאנו cum א inserto.

III 24 את בניהם *filios eorum* — ואת בניהם *et filios eorum*, Kenn. cod. 4, 30, 96, 150, 158, 224, 253, forte 141, nunc 198, mei 1, 24, 380, 518, 635, 737, primo 26, 211, 579, 663, Biblia Soncinensia, Prophetae Soncinenses 1486, et versiones omnes antiquae, excepta Vulgata.

IV 3 ולירושלם *et Jerusalem* — ולישבי ירושלם *et habitatoribus Jerusalem*, Ken. 72, 89, 150, 154, primo meus 411, Lxx, Syrus, Chaldaeus et Arabs. Kennicottianis ex ms. Taurinensium codicum collatione adde 251 prima manu.

IV 4 ערלות *praeputia* — ערלת *praeputium*, cod. mei 26, 174, 211, 305, 380, 440, 596, 635, 663, 824, nunc 815, Syrus. In singul. Lxx et Arabs *duritiem*, Chaldaeus *impietatem*. Defective ערלת multi codices utriusque collationis, Biblia Soncinensia, Brixiensia, ac Prophetae Soncinenses 1486.

IV 5 ותקעו *et clangite* — תקעו *clangite*, cod. Kenn. 3, 30, 72, 89, 96, 101, 121, 113, 114, 115, 116, 126, 128, 141, 150, 153, 154, 168, 172, 178, 182, 191, 196, 201, 223, 224, 226, 227, 253, forte 82, mei 2, 3, 4, 20, 23, 24, 26, 174, 196, 226, 295, 305, 341, 346, 380, 440, 512, 548, 575, 596, 604, 635, 667, 715, 789, 815, primo 26, 579, 824, nunc 210, 411, primo ext. 1, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Munst. 1534, Munster. alia 1546, Prophetae Soncinenses, Jeremias Thessalonicensis 1569, Lxx, Syrus, Chaldaeus, Arabs, Kerì, quod perperam Houbigantius confundit cum sing. foem. תקעי.

IV 11 לי *mihi*. » Male *mihi*, inquit Houbigantius, neque enim Deus hic loquitur, sed homines inducuntur loquentes, ut liquet ex יאמר *dicetur*. Itaque legendum לו *in eum* (populum), quomodo Chaldaeus ponit עליהון *contra eos* ». לו legit Kenn. 96. Sed quae subduntur verba, Dei sunt, et optime cohaeret לי. *Ventus* vel *halitus perveniet ad me, itaque et ego loquar judicia cum eis*. Ita reliqui omnes interpretes, Lxx, Syrus, Vulgatus et Arabs. V. 13 multi codices וקלו.

IV 18 דרכך *Via tua* — דרכיך *Viae tuae*, Kenn. 96, 224, meus 715, et antiquae omnes versiones.

Ibid. עשו cum *surek fecerunt* — עשו in infin. *facere*, codices mei 1, 2, 3, 4, 23, 25, 26, 27, 187, 210, 226, 295, 304, 319, 346, 409, 411, 413, 463, 512, 518, 545, 548, 554, 560, 575, 576, 579, 597, 604, 635, 663, 715, 737, 789, 824, 826, nunc 211, 440, ex Henrico Michaëlis quatuor Erfurtenses, 1, 2, 3, 5, ex Lilienthalio Regiomontanus 2, ex editis Biblia Veneta 1518 in fol. et 4., Veneta 1521, Rabbinica Chaiimi 1525, Munst. 1536, Roberti Stephani utraque in 4. et 16., Veneta 1544, Veneta 1551, Veneta 1563, Veneta 1566, Sanctandreana 1586, Wittebergensia 1587, Veneta

1595, Veneta 1613, Veneta 1627, Veneta Lombrosi 1639, Mantuana ex Norzii recensione 1742, Prophetae Pisaurenses 1516, et 1520, Jeremias Ulyssiponensis 1492, Jarchius, Kimchius. Alii in infin. legunt, sed cum עשׂה ה. Sic Kennic. 2, 116, 187, 198, 201, 225, 226, 227, primo 249, ex Lilienthalio 223, seu Regiomontanus 1, mei 20, 667, 815, primo 211, 305, 440, nunc 560. Norzius ad h. l.: » עשׂ אלה. Omnes libri scripti sunt cum *surek* et errant, quia infinitivum est, et debet esse cum *cholem*, hocque est unum ex iis, quae scripta sunt cum ו in fine ex lege masorae, quorum elenchum habes in Jeremia cap. XXII, sicque est in codicibus mss. et in editionibus antiquis, et in Michlol fol. 152. Quod vero innuitur ad marg. Michlol ante versum hunc עשׂ אלה לך Ezech. XXIII typographorum mendum est, et debet legi Jerem. IV. Confer. quae ego, favente Deo, de hac re scripturus sum ad Jerem. XXII ». Ex antiquis editionibus, quas Norzius memorat, excipiendae sunt primae tres integrorum Bibliorum, Soncinensis 1488, Brixiensis 1494, Antiqua sine anno et loco, quae legunt per *surek*, excipiendi codices quamplures, etiam hispani et accuratissimi, hucque trahendi veteres omnes interpretes, Chaldaeo ipso non excepto, qui legunt in praeterito.

Ibid. עד לבך *usque ad cor tuum* — על לבך *super cor tuum*, Kenn. cod. 30, 89, 96, 116, 139, 145, 150, 160, 172, 180, 182, 187, 201, 225, 227, 228, 602, primo 102, 113, 126, 130, forte 72, ex Bibliis Hal. primo 375, seu Erfurt. 5, mei 25, 26, 187, 210, 380, 518, 545, 548, 554, 597, 635, 737, primo 20, 211, 226, 411, 440, 579, Biblia Veneta bina an. 1518, Veneta 1525-28, Veneta 1533, Munst. tria 1534, 1536, 1546, Veneta 1544, Roberti Stephani in 4., Veneta 1544, Veneta 1551, Veneta 1563, Veneta 1566, Plantiniana in 4. et 8. anni 1566, Plantiniana sine punctis 1573, Hutteriana 1587, Wittebergensia 1587, Veneta 1595, Raphelengii sine punct. 1610, ejusdem hebraeo-latina 1613, Veneta 1613, Veneta 1615, Genevensia 12. 1618, Veneta 1627, Amstelodamensia 1630, Ven. 1635, Amstelodamensia 1639, Veneta Lombrosi ejusdem anni, Veneta 1647, Polyglotta Londinensia, Lipsiensia 1657, Nisseliana 1662, Veneta 1678, Veneta 1690, Maii et Burckl. 1716, Veneta 1730, Veneta 1766, Pisana 1781, Prophetae posteriores Pisaurenses 1516, Pisaurenses 1520, Jeremias Ulyssiponensis 1492, Thessalonicensis 1569. Habet quidem haec lectio codices nonnullos hispanos bonae notae, sed melior ac praeferenda communis, pro qua stant plerique et accuratiores codices, antiquissimae editiones, Soncin. utraque, Brixiensis, Antiqua sine anno, et vetustiores omnes versiones. Norzius qui in hoc versu de praecedenti variatione agit, de hac profunde silet.

IV 19 אוחולה *morabor*, vel *sperabo*. Textualem lectionem aperte mendosam corrigunt masorethae in אוחילה, quod in textu exhibent plures mss. codices utriusque collationis, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Prophetae Soncinenses, Rabboth, et utrumque Talmud. Alii אחולה vel אחילה *dolebo*, ut vertunt

omnes veteres. Sic אחולה contra masoretas legendum contendit Gusset. *Comm. ling. heb.* p. 598, legitque Michaëlis *Biblioth. or.* T. XV p. 162, cui utraque communis lectio Hooghtiana, textualis et marginalis, displicet. Capellus hic sibi non constans, in *Crit. sacr.* p. 310 praefert אחלה, p. 317 אחולה. Meliorem ac veriorem lectionem אחולה *dolebo* sistunt ex Kenn. codicibus 23, 24, 30, 94, 99, 101, 102, 114, 128, 130, 144, 154, 168, 175, 180, 182, 191, 195, 210, 225, 227, 242, ex meis 1, 2, 4, 27, 187, 196, 210, 295, 319, 341, 345, 413, 509, 512, 560, 575, 576, 579, 604, 635, 737, 782, 815, 824, 826, nunc 24, 211, 440, 545. Nota in meorum numero esse 413 ex Hilleliano descriptum, unde colligitur non aliter famigeratissimum illum codicem legisse. Accedunt mss. editiones quamplures, Biblia antiqua sine anno et loco, Complutensia, Veneta utraque anni 1518, Veneta 1525–28, Veneta 1533, Munsteri omnia 1534, 1536, 1546, Roberti Stephani utraque, in 4. et 16., Ven. 1544, Veneta 1551, Veneta 1563, Veneta 1566, Plantiniana 1566, Sanctandreana 1586, Hutteri 1587, Wittebergensia ejusdem anni, Veneta 1595, Raphelengii sine punctis 1610, ejusdem hebraeo-latina 1613, Ven. 1613, Veneta 1615, Genevensia 12. 1618, Veneta 1627, Veneta 12. 1635, Veneta 1639, Veneta 1647, Polyglotta Londinensia, Nisseliana 1662, Veneta 1690, Veneta 1730, Mantuana 1742, Veneta 1766, Pisana 1781, Jeremias Ulyssiponensis 1492. Bibl. Athiana addit Michaëlis, prima, ut puto, anni 1661, nam alia 1667, quae sunt ad manus, legunt אוחולה. Citati tamen codices, et editiones, quamquam legant cum ו, habent *chirech* sub *cheth*, verbumque referunt ad conjugationem *Hiphil*. Kerì autem non est in omnibus אחולה, ut in textu Hooghtiano. Extant hispanici et accuratissimi codices, in quibus illud est אחלה, ut mei 187, 346, ac 782 Toletanus an. 1277, maximae apud Norzium auctoritatis et fidei, qui eo vel maxime permotus videtur, ut utrumque, Kerì et Chediv, emendaret. Chediv enim est juxta eum codicem ac Norzium אחלה et Keri אחילה. Nonnullae tamen editiones Mantuanam praecesserunt in hoc statuendo Kerì, ut Venetae 1690, et 1730, nonnullae sequutae sunt, ut Veneta 1766, Liburnensis 1780, Pisana 1781. Pauci codices in textu ipso legunt אחילה, ut Kennicottiani 115, 116, 246, primo 100, mei 411, 554, et Jerem. Thessalonicensis 1569. Defective אחלה Kennic. 3, 158, ac meus 304 hispanus.

Ibid. שמעתי *audivit*, ut vertunt omnes versiones antiquae, non *audisti*, ut Arias Montanus in Polygl. Est enim 3 pers. foem. cum *jod* paragogico. שמעת in textu non pauci Kenn. ac mei, Biblia Soncinensia, Brixiensia, ac Prophetae Soncinenses. Kenn. 196 שומעת in benonì.

IV 26 מפני חרון *a facie irae* — ומפני *et a facie irae*, Kennic. 2, 72, 102, 115, 116, 130, 150, 155, 158, 172, 173, 187, 191, 196, 210, 223, 226, 253, primo 3, 82, 141, mei 2, 3, 4, 20, 23, 24, 174, 187, 196, 295, 305, 380, 411, 463, 512, 518, 548, 635, 737, 789, 815, 824, 826, primo

210, 226, 715, nunc 663, Biblia Soncinensia, Bomberg. utraque 1518, Basileensia Munst. omnia 1534, 1536, 1546, Roberti Stephani in 4., Prophetae Soncinenses, Pisaurenses 1516, Pisaurenses alii 1520, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs. Antiquas editiones confirmant hic codices multi hispani, ex meis tredecim, inter quos antiqui et correctissimi.

IV 28 על כי *propterea*. » Omittimus על, inquit Houbigantius, quod videtur male iteratum. Forte legendum על כן ». Ita על כן *quapropter* Kennic. 30, 150, 173, 187.

IV 29 ורמה *et jaculantis* — ורומי, vel ורמי defect. *et jaculantium*, Kennic. cod. 1, 102, 212, 253, mei 174, 210, 597, 635, 667, primo 20, 518 hispanus, Biblia Soncin., Chaldaeus, et Syrus. Pro ובכפים עלו כל העיר cod. meus 20 primo ובכפים על העיר.

IV 30. Multi codices ואת in textu, ut praescribit Keri, non אתה, ut extat apud Houbigantium. Nullus שדודה, emendata generis enallage. Alii interposita copula legunt וכי תקרעי.

V 2 לכן *ideo* — אכן *profecto*, Ken. 30, 93, 112, 150, 154, 180, 187, 191, 196, 253, primo 82, 130, 168, nunc 201, mei 20, 174, 380, 411, 440, 635, primo 2, 24, 463, nunc 26, 663, Biblia Sonc., Syrus, Chaldaeus.

V 6 מיער *de sylva*. Quidam ביער *in sylva*, ut Kenn. 201, 226, primo 249, meus 440, primo 596.

V 7 ואשבע per *scin et adjuravi* — ואשבע *per sin, et satiavi*, cod. mei 1, 4, 23, 24, 25, 26, 27, 174, 196, 210, 226, 295, 305, 346, 380, 413, 463, 512, 518, 560, 576, 579, 596, 597, 663, 667, 782, 789, 826, Biblia antiqua sine anno et loco, Veneta 1525-28, Ven. 1533, Veneta 1551, Veneta 1563, Hutteri 1587, Veneta 1595, Genevensia 12. 1618, Veneta 1627, Veneta 1635, Nisselii 1662, Maii et Burckl. 1716, Mantuana 1742, Jeremias Ulyssiponensis 1492, Lxx, Syrus, Chald., Vulgatus, Arabs, Jarchius, Kimch., hancque lectionem praefert Michaëlis *Bibl. or.* T. XV p. 163. Norzius testatur in omnibus codicibus mss. legi *sin*, quod de iis intelligendum, quos prae manibus habebat, nam alii legunt *scin*. Inter meos sexdecim hispanici, et 413 testis Hillelianae lectionis, inter editiones vero binae ex optimis hispanis codicibus desumptae. Plene ואשביע multi codices cum utraque editione Soncinensi ac Brixiensi.

Ib. יתגודדו *turmatim conveniunt* — יתגוררו *diversantur*, forte Kenn. 89, mei 518, 576. Ita per *resc* legendum suspicatur Michaëlis *Suppl. Lex. heb.* pag. 265, cui neutra significationum גדד huic loco satis videtur convenire. Dubium nec bonae notae codicem bini nunc hisp. et accuratissimi confirmant.

V 8 משכים *mane*. Codices Kennic. 224, seu Regiomontanus posterior legebat primo משכימים *mane surgentes*. V. Lilienthalium pag. 265. Aquila, Theod., Hieronymus legerunt משכים. » In Hebr., inquit Hieronymus *Comm.* in h. l., scriptum est *mosechim*, quod omnes voce consona ἕλκοντες, idest *trahentes* transtulerunt ». Conf. Capellus *Crit. sacr.* T. II pag. 813, et Michaëlis cit. T. XV *Bibl. or.*

V 9 אפקד *visitabo* — אפקד בם *visitabo eos*, Kenn. cod. 30, 93, 150,

155, 191, 201, 246, 249, forte 154, mei 20, 174, 824, primo 26, 409, 440, 597, Arabs. Targum *visitabo ut adducam super eos mala*. Nonnulli cum Bibliis Sonc. אם בגוי.

V 14 עצים *ligna*. Pauci codices לעצים *in ligna*, ut לאש, quod praecedit. Meus 715 primo בעצים.

V 17 יאכלו *comedent* — יאכל *comedet*, cod. meus 380, Syrus, Vulgatus. Melius, quia jam praecedit, ac sequitur יאכל in sing., sicque legendum juxta Houbigantium. Lxx et Arabs verba omnia in plur. vertunt.

V 29 אפקד *visitabo* — אפקד בם *visitabo eos*, Kennic. 30, 72, 150, 180, 191, 196, 198, 246, mei 635, 737, primo 20, 211, 596, et Arabs. Chaldaeus addit iterum, *ut adducam super eos mala*. Alii cod. cum utraque editione Soncinensi ואם בגוי, ut vers. 9.

VI 10 לא יחפצו *non volent*, vel *oblectabuntur* — ולא cum ו copulativo Kenn. 1, 2, 30, 72, 89, 93, 115, 145, 150, 154, 158, 168, 172, 178, 182, 187, 191, 201, 223, 224, 227, 249, 601, forte 82, 128, 130, 139, mei 3, 20, 24, 174, 226, 305, 380, 440, 554, 596, 604, 635, 715, 737, 824, primo 26, 211, 409, 512, 575, 597, Biblia Soncinensia, Proph. Soncinenses, ad marg. Bibl. Veneta 1518, cod. Alex. Lxx, Syrus, Vulg., Arabs.

VI 14 בת עמי *filiae populi mei* — עמי *populi mei*. Sic omisso בת Kennic. codices 1, 2, 3, 24, 91, 94, 99, 102, 113, 144, 158, 172, 176, 227, 254, nunc 128, 130, 249, 252, mei 1, 3, 4, 23, 25, 27, 187, 226, 304, 411, 413, 463, 509, 512, 518, 560, 575, 576, 604, 782, 789, 815, 826, primo 319, 579, nunc 210, 211, 597, primo exter. 1, Biblia Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Complutensia, Rabbinica Veneta 1525, Veneta alia Rabbinica 1568, Veneta 1570, Polyglotta Antwerpiensia, Raphelengii hebraeo-latina 1613, Amstelod. 1630, Athiana 1667, Clodiana 1677, Berolinensia 1699, Amstelodam. 1701, Jablonskii 1711, Maii 1712, Maii et Burckl. 1716, Halensia 1720, Mantuana 1742, Simonis 1752, Reineccii 1756, Prophetae Pisaur. 1516, Pisaurenses alii 1520, Sulsbacenses 1769, Jeremias Ulyssiponensis 1492, Lxx, Arabs. In codicum meorum num. sexdecim hispani, inter quos accuratiores, et 413 Hillelianus. Montfauconius, qui in *Hexaplis* asserit in Hebraeo non reperiri controversam dictionem, et miratur ex Symmacho τῆς θυγατρός poni cum asterisco quasi ex Hebraeo restitutum, ignorabat tot codices et editiones quae communem servant lectionem. V. 15 in meo 782 hispano primo וגם הכלים, ut Kennic. duo.

VI 17 הקשיבו *auscultate*. Nexum praeponit editio utraque Soncin. cum Kenn. codicibus 89, 145, 150, 178, 191, 224, 253, ac meis 548, primo 20, 211, 663. Versu 19 nonnulli codices ante דברי addunt כל, quod nulla antiqua versio legit.

VI 18 ודעי *et cognosce* — ודעו *et cognoscite*, Kenn. 93, 158, 191, primo 1, 96, 187, meus 20, primo 663. Haec lectio Symmachi apud Hieronymum, ut monet Michaëlis *Bibl. or.* T. XV p. 165. Lxx et Arabs ורעי *et pastores*.

VI 21 ואבדו in textu habent codices multi, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Prophetae Soncinenses. Sed perperam masora ex Houbigantii sententia ita emendat, cum oratio recte procedat sine nexu, quem non exhibent veteres, ne ipse quidem Chaldaeus.

VI 23 הוא *ipse* — המה *ipsi*, Ken. cod. 4, 126, 150, 182, 191, 201, mei 20, 174, 295, 346, 635, primo 597, 826, nunc 663, Biblia Veneta 1518 ad marg., Basileensia 1536 in Appendice. Margo cod. mei 319: *Alii libri* המה.

Ibid. למלחמה *belli* — מלחמה sine ל praefixo Kenn. 72, 116, 178, nunc 182, ex meis 305, primo 20, 24, 226, 597.

VI 25 תצאו et תלכו in textu non pauci codices cum Bibliis Complutensibus et vetustis omnibus interpretibus.

VI 28 סרי *apostatae* — שרי *principes*, Kennic. 1 marg., 4, 23, 60, 72, 93, 96, 112, 154, 158, 173, 180, 191, 225, 226, 228, primo 82, 130, 182, 187, 224, mei 20, 24, 26, 174, 305, 411, 440, 667, 715, 737, 789, primo 187, 211, 226, 548, 597, 604, exter. 33, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus. Nullum viderat Norzius codicem legentem שרי. Nam marginali unius ms. notae, quae testabatur alios libros habere שרי, exemplarium consensum opponit, masoram et Kimchium. Plene משחיתים multi.

VI 29 מאש תם binis vocabulis in textu legunt plures Kennicottiani codices ac mei, et nonnullae antiquae editiones, inter quas Biblia Soncinensia, Brixiensia, ac Prophetae Pisaurenses.

VII 6 לא תעשקו *non opprimetis* — אל תעשקו *ne opprimatis*, Kenn. 72, 93, 145, 150, 155, 158, 178, 191, 195, 201, 224, 246, 249, 250, primo 141, sup. ras. 3, 89, mei 20, 196, 380, 440, 548, 604, 635, 824, primo 2, 211, 226, 597, nunc 24, et Biblia Soncinensia.

VII 9. Omittunt אחרים Ken. 113, 154, primo meus 789, et v. 12 pro בשלו nonnulli cum Bibliis Soncin. ac Brixiensibus habent בשילה, alii pauci בשלה. Sic v. 14.

VII 18 למלכת *reginae caeli* — למלאכת *operi caeli*, Kenn. 1, 4, 30, 72, 93, 96, 116, 149, 150, 154, 158, 187, 196, 225, 226, 246, 252, 253, 296, primo 114, et ut videtur 3, 89, 126, 290, 297, forte 195, mei 3, 24, 26, 174, 196, 211, 409, 411, 440, 518, 545, 554, 597, 604, 635, 715, 737, 789, primo 226, 512, 548, 663, nunc 305, 380, Biblia Soncinensia, Complutensia. Ita Syrus ܠܦܘܠܚܢ. Lxx et Arabs *militiae caeli*, Targum *stellis caelorum*.

VII 20 ולא תכבה *et non extinguetur* — ואין מכבה *et nemo est qui extinguat*, Kenn. 93, primo mei 304, 596, nunc 24, 380, et Arabs. Meus 440 ולא מכבה.

VII 22 הוציאי in textu recte legunt mss. codices quamplures, Kennicottiani ac mei, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Prophetae Sonc., ac versiones omnes.

VII 24 ויהיו *et facti sunt retrorsum* — וילכו *et iverunt retrorsum*, codices Kenn. 129, 158, 177, 253, primo mei 6, 23, 226, forte 174, Biblia Soncinensia.

VII 25 אליכם *ad vos* — אליהם *ad eos*, cod. Kenn. 93 primo, Syrus, Houbigantius.

Ibid. יום *die*. Kennic. 72 יום יום *quotidie*. Conf. Michaëlis *Bibl. or.* T. XV p. 166.

VII 28 מפיהם *ab ore eorum*. Testatur margo Kennic. 290 in cod. Babyl. legi מפיכם *ab ore vestro*. Sic Kenn. 19, sed nullus veterum interpretum.

VII 31 לא צויתי *non praecepi* — לא צויתים *non praecepi eis*, cod. Kenn. 18, 253, Biblia Soncinensia, Lxx, Syrus, Arabs. Cod. meus 265 primo בני הנם *filiorum Hinnom*.

VII 34 וקול שמחה *et vocem laetitiae*. Omittunt nexum Kenn. 4, 249, mei 174, 196, 596, primo 20, 440, 597, 663, et Biblia Soncini.

Ibid. הארץ *terra*. Addunt כל *universa* Kenn. 30, 72, 126, 250, primo meus 463 hispanus et antiquus, Lxx, Syrus, Arabs.

VIII 1. Male textus ויוציאו. Recte יוציאו juxta Keri legunt plures mss. codices Kennicottiani ac mei, hispanicis ipsis non exceptis, Biblia Soncinensia, ac Munsteriana utraque hebraeo-latina 1534, 1546.

VIII 7 מועדיה *tempora sua*. In singul. מועדה *tempus suum* ex prima manu codices mei 596, ac 663, et antiquae omnes versiones. Defective מעדה Kenn. 93, 100, 246, meus 25.

VIII 10 מנביא *a propheta*. Cum ו praef. ומנביא *et a propheta*, Kennic. 2, 30, 72, 116, 150, 175, 182, 191, 196, 201, 224, 237, 253, forte 130, mei 26, 196, primo 663, utraque Soncinensis editio Bibliorum ac Prophetarum, Syrus et Arabs.

VIII 11 וירפו *Et sanabant*. Melius וירפאו, expresso א, Kennic. 93, 112, 154, 253, meus 20, primo 226, ac Biblia Soncinensia.

VIII 13 יעברום *transibunt eos* — יעבדום *servient eis*, Kennic. 80, 89, 112, 181, primo 107, videtur 176, primo mei 24, 596, 737, Bibl. Amstelodamensia 1639, Machazor Soncinense an. 1486, Machazor aliud Soncinense antiquius sec. xv. Cod. meus 305 primo ועבדום *et servient eis*, Ken. 95 ועברום. Ex antiquis interpretibus Lxx et Arabs omittunt, reliqui communem lectionem sequuntur.

VIII 15 מרפה *curationis* — מרפא cum א melius legunt Kenn. codices 1, 18, 19, 23, 50, 72, 76, 80, 89, 93, 95, 107, 109, 111, 112, 116, 125, 126, 150, 151, 154, 158, 160, 170, 172, 180, 181, 182, 187, 191, 196, 198, 201, 210, 224, 225, 226, 228, 237, 244, 253, 355, 384, 601, 602, primo 2, 3, 4, 24, 30, 82, 91, 177, mei 1 in Apht., 2, 4, 6, 11, 20, 23, 24, 26, 61, 174, 197, 230, 248, 253, 260, 262, 291, 304, 341, 346, 365, 373, 380, 408, 411, 419, 443, 486, 502, 507, 535, 547, 554, 592, 597, 606, 635, 662, 663, 667, 700, 715, 721, 815, 825, 826, 850, 851, 858, 883, 892, primo 187, 211, 226, 409, 440, 579, 789, nunc 476, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Pentateuchus Pragensis 1518 in Apht., Fragmentum Apht. sec. xv, Machazor Soncin. 1486, Machazor Soncin. sine anno sec. xv, Pisaurense a Soncinatibus editum sub in. sec. xvI. Sed in verbis quiescentibus ultima א vel ה datur aliquando haec mutatio, et cap. xxxvIII 4 contra occurrit מרפא pro מרפה.

VIII 16 עיר *urbem* — תבל *orbem*, cod. Kennic. 19, et cit. Fragm. Apht.

ex ignota editione sec. xv. V. *Append.* nostram ad Bibliothecam Le-Longio-Maschianam p. 31.

VIII 18 מבליגיתי in benoni Hiphil *confortatrix mea*, vel substant. *confortatio mea*, *laetitia mea*. In obscuro hoc controversaeque significationis ac formae vocabulo haec codicum varietas. מבליגתי melius ad statuendam sive participii, sive nominis inflexionem legunt Kenn. 30, 94, 153, 154, nunc meus 614. Bini mei, 7, ac primo 722 מבלגיתי, 594 primo מבליגיתה. Alii divisim duobusque verbis מבלי גיתי, ut Kenn. 115, 141, 160, 201, ex Bibliis Halensibus 375, seu Erfurtensis 5, mei 197, 211, 262, 265, 409, 419, 517, 554, 585, 597, 635, 663, 715, primo 440, videtur 721, Pentateuchus Brixiensis 1492 in Aphr. hujus loci. Cod. meus 233 מבליתי גיתי. Codicibus qui divisim legunt ac duabus vocibus, favent Lxx, eosque secutus Syrus Hexaplaris, Theodotio et Arabs. Lxx namque vertunt ἀνίατα *insanabiliter*, deducto גיתי a גהה, Syrus Hexapl. Ambrosianus ܕܠܐ ܐܣܝܘܬܐ ܥܡ ܟܐܒܐ *absque medicina* vel *quia non est medicina cum dolore*, Theodotio teste eodem Syro Hexapl. ex Norbergii Specimine ܡܛܠ ܕܠܐ ܐܝܬ ܨܥܪܐ *quia non est contumelia*, Arabs وليس لكم شفا *nec est vobis medela*. Michaëlis *Bibl. or.* T. XVII p. 166 duobus et ipse verbis legendum conjicit מבלי יגיתי *ab attritu* vel *vexatione doleo*. Syrus ܒܠܝܬ, בליתי *consumptus sum in moerore meo*, Aquila ad marg. cit. codicis Syro-hexaplaris ܦܨܝܚܘܬܐ ܕܝܠܝ *laetitia mea*, Symmachus vero ܠܡܒܙܚܘ ܒܝ *illudere mihi*. Chaldaeum, qui vertit על דהוו מלעגין *quia subsannaverunt*, putat Michaëlis legisse מלעיגתי, sed ille significatum *subridendi*, vel *irridendi* בלע τῶ tribuere potuit, quem ei tribuit nostro hoc loco Theodotio, Aquila vero et Hieronymus Amos V 9, habetque apud Arabes. Conf. Michaëlis ipse *Suppl. ad Lex. heb.* pag. 177, et Clod. *Lexic. heb. sel.* p. 79. Codex meus 380 notat ad margin. esse לשון עניין אימוץ חוזק *vocabulum roboris*, 637 idem, et R. Parchon in inedito *Mechabberoth* exponit המחזקת אותי לסבול יגונות *roborans me ut feram moerores*. Pro עלי cod. meus 226 עלי.

VIII 22 כי *quoniam*. Deest in Kennic. cod. 1, 72, 93, 109, 178, 181, 196, 384, in meis 260, 262, 665, 737, primo 11, 815, in Pentateucho antiquo memb. in 4. sec. xv in Aphr. h. l., in cit. Fragmento Aphr. ex ignota edit. sec. xv, in Lxx, Syro et Arabe. V. 23 pauci codices על חללי *super interfectis*.

IX 3 השמרו *cavete* — ישמרו *caveant*, primo meus 596, Vulg., Targum. Kennic. 95 primo תשמרו, meus 715 primo שמרו. Biblia Bombergiana 1518 utraque cum paucis codicibus sub initium versus legunt ואיש, notata tamen ad marg. alia lectione. A vers. 23 cap. VIII incipiunt cap. IX Polyglotta, unde vers. hic est in iisdem vers. 4, et sic deinceps.

IX 7 שוחט *vulnerans* — שחוט *acuta*, Kennic. 1, 4, 19, 50, 60, 72, 89, 93, 95, 96, 107, 108, 110, 111, 112, 116, 125, 149, 150, 151, 170, 172, 178, 187, 191, 223, 224, 244, 252, 384, forte 158, 201, mei 6, 11, 26, 61, 196, 197, 230, 248, 262, 267, 319, 373, 380, 411, 419, 443,

476, 507, 547, 596, 597, 606, 635 bis, in textu et Aphtar., 662, 665, 667, 700, 715, 721, 815, 825, 826, 850, 851, 868, 883, 892, primo 24, 265, 548, 737, nunc 341, Machazor Sonc. 1486, Machazor aliud Soncin. sine anno et loco sec. xv, Pisaurense sub in. sec. xvI, Talmud Babylon., Syrus, Keri. Defective שחט per *kibbutz* in Pahul legunt mei 253, 260, 408, 486, 592, primo 575, Biblia Soncinensia, Brixiensia, et Machazor Bononiense 1541, alii defective, sed in Benonì שׁחט. Defective alterutro modo legentes sex codices in Kenn. Bibliis afferuntur. Lxx, Chaldaeus, Vulgatus et Arabs sequuntur Chediv. דבּר cum *segol*, ut in Hosea, meus 789.

Ibid. ידבר *loquitur* — ידברו *loquuntur*, codices Kennic. 109, 182, 191, 196, 253, mei 419, 502, 715, primo 3, 24, 226, 411, 440, 443, 721, 868, Biblia Soncin., ac Soncin. Prophetae 1486.

IX 8 אם בגוי *an in gente*. Nonnulli codices ואם cum nexu, ut Kenn. 23, 95, 96, 150, 224, 244, 253, 384, primo 130, mei 380, 665, primo 305, 597, et utraque Soncinensis editio. Ibid. תתנקם *ulciscetur*. Pauci ex meis codicibus, inter quos 486, et 850, primo תנקם in Pihel.

IX 9 נצתו *incensa sunt* — נתצו *devastata sunt*, Kenn. cod. 150, 246, 384, mei 545, 892, primo 226, Syrus, Chaldaeus. Lxx et Arabs *defecerunt*.

IX 10 מבלי *absque habitatore* — מאין *sine ullo habitatore*, Ken. 18, 83, 93, 116, 149, 151, 158, 170, 182, 191, 195, 224, 246, 253, 384, בלי super ras. 128, mei 197, 365, 419, 443, 476, primo 1 in Aphr., 2, 11, nunc 850, Biblia Soncinensia, Pentateuchus Pragensis 1518 in sect. h. l.

IX 11 ואשר דבר *et ad quem locutum est*. Bini ex meis codicibus, 596, 721, primo אשר, 262 ואת דבר *et verbum oris Domini*.

IX 13 לבם *cordis sui* — לבם הרע *cordis sui pravi*, cod. Kenn. 249, sed ex ms. codicis collatione primo, nunc 224, primo meus 419, nunc 635, Lxx, Syrus, Arabs. Ibid. אבותם *patres eorum*. Kenn. 109 ad calc. *Diss. gen.* p. 120 מאבותם *a patribus eorum*, ut Vulgatus. V. 14 pro ראש nonnulli codices רוש, ex editis Prophetae Pisaur., et utrumque Machazor Sonc. sec. xv.

IX 15 ידעו *noverunt* — ידעום *noverunt eas*, Kennic. 158, 201, meus 507, primo 547. Alios codices legere ידעום notant Biblia Rabbinica Veneta 1525, alia Ven. 1568, alia 1618, et Buxtorfiana 1619, ad quas editiones respicit Norzius in sua nota: אשר לא ידעו. *Sic scriptum est, nec attendas ad verba ejus qui dicit*, alii libri ידעום.

IX 17. Multi cod. utriusque collationis ותשאנה cum א inserto, pauci cum Bibliis Sonc. ותשינה.

IX 18 מציון *ex Sion* — בציון *in Sion*, cod. Kennic. 76, primo meus 440, Machazor Soncin. 1486, Machazor aliud Sonc. antiquius sine anno et loco, Lxx et Arabs.

Ibid. כי השליכו *quoniam projecerunt* — וכי *et quoniam projecerunt*, Kennic. 1, 4, 23, 50, 93, 107, 150, 154, 182, 201, 224, 246, 253, 384, 602, mei 61, 174, 196, 260, 267, 291, 373, 419, 443, 554, 662,

700, 825, 868, primo 512, 635, 667, nunc 230, 721, Biblia Soncinensia, Veneta 1518 ad marg., Prophetae Soncinenses, Machazor Soncin. 1486, Machazor alt. Soncin sec. xv. Nexum exprimunt Lxx, Syrus et Arabs, sed non repetunt כי.

IX 21 על פני השדה *super faciem agri* — על פני האדמה *super faciem terrae*, Kenn. 19, 111, 154, 158, 160, 181, 249 (primo), 253, 602, nunc 246, mei 1 in Aphtar., 262, 419, 635 in Apht., primo 226, Bibl. Soncinensia. Utrumque Lxx et Arabs *agri terrae vestrae*. Syrus ܕܚܩܠܐ *agri*, unde mendosa hic latina ejus versio, quae habet *terrae*. כפלה sine ו Kennic. 125, primo meus 440.

IX 22 אל יתהלל עשיר *ne glorietur dives* — ואל *neque glorietur dives*, Kennic. codices 1, 2, 18, 23, 30, 60, 72, 76, 93, 94, 95, 96, 106, 107, 109, 115, 116, 125, 136, 145, 150, 151, 154, 172, 175, 177, 178, 182, 187, 191, 196, 198, 201, 223, 224, 226, 228, 244, 249, 250, 253, 384, 601, 602, primo 113, 139, 158, 252, ex Bibliis Halensibus 375, seu Erfurtensis 5, codices mei 1, 2, 4, 7, 20, 25, 26, 61, 174, 186, 196, 197, 230, 248, 253, 260, 262, 264, 265, 267, 291, 295, 305, 341, 345, 346, 373, 380, 384, 411, 419, 440, 443, 476, 486, 507, 509, 535, 543, 545, 548, 554, 560, 562, 579, 592, 594, 597, 606, 635, 656, 662, 663, 688, 700, 715, 721, 722, 789, 815, 825, 850, 851, 868, 883, 892, primo 11, 24, 187, 211, 226, 469, 518, 575, 667, primo ex secunda manu 512, nunc 6, 413, 502, 547. Ex his nonnulli bis ita legunt, in textu et Apht. 1, 635, in duabus Aphtaris 11, 248, 265, 443, 476, 592, 594, 721, 850. Accedunt ex editis Bibl. Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, ad marg. Veneta utraque an. 1518, Jeremias Ulysiponensis 1492, in Aphtaroth Pentateuchus Neapolitanus 1491, CPolitanus 1505, Pragensis 1518, CPolit. 1522, Ferrariensis 1555, Machazor Soncinense 1486, Machazor aliud Soncin. sine anno sec. xv, Pisaurense sub in. sec. xvI, Lxx, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus et Arabs. Chaldaeus impressus hic paraphrastam agit, et quae de sapiente, forti, divite dicuntur, ad Salomonem, Samsonem, Achabum filium Amri transfert; sed Targum ms. mei codicis 737 litteram sectatur, vertitque לא ישתב׳ חכימ׳ בחכמתיה ולא ישתבח גיבר בגבורתיה ולא ישתבח עתיר בעתריה *non glorietur sapiens in sapientia sua, nec glorietur fortis in fortitudine sua, nec glorietur dives in opulentia sua*. Ex tot mss. unum habuit Norzius, unam ex antiquis editionibus, in qua sic legeretur. Pro more tamen ex masora lectionem hanc reprobat, ac Biblia Rabbinica Veneta 1525, et 1568 notant ad marginem in codice correcto legi לא.

X 5 ינשוא. Nonnulli codices ינשאו, multi defective אתם, quibuscum faciunt Bibl. Sonc., Brixiensia, Ven. 1518, Basileensia 1536, Proph. Sonc. 1486. V. 7 pauci cod. pro חכמי legunt מלכי *regibus*, et pro מאין, Kenn. 648 אין. Nullus v. 9 pro מאופז legit מאופיר *ex Ophir*, nec necessarium, quia pro hujus synonimo haberi potest. Conf. Michaëlis *Spicil. geogr. ext. heb.* P. II p. 201.

X 11. Desideratur versus hic Chaldaicus in Kenn. 526. Kennicottus uncinis inclusit, quia de ejus authentia dubitat. In suspicionem etiam νοθείας adducitur nuperrimo Jeremiae interpreti Beniamino Blayney in *Jeremiah and Lamentations* 4. Oxonii 1784 in notis ad h. l. Ibid. pro כדנה nonnulli codices cum Bibliis Soncinensibus et Antiquis sine anno et loco habent כדנא, alii pro תאמרון legunt תימרון, ex meis 545, 597, primo 24, 211, 409, 440, et pro להום Kennic. 93, 150, 154, primo 158, 187, mei 211, 305, 411, 597, primo 24, 226, 409, 440, 635 cum Bibliis Soncinensibus להון.

X 23 לא לאיש *non viri* — ולא *nec viri*, Kennic. 2, 23, 30, 72, 112, 145, 150, 176, 178, 182, 187, 224, 246, 253, mei 174, 440, 545, 548, primo 20, 597, 663, nunc 596, Biblia Soncinensia, Prophetae Soncinenses, versiones omnes, ac R. Joseph Kimchì in inedito *Milchemeth mitzvà*.

Ibid. והכין *et disponere* — הכין *disponere*, codex meus 409 primo, optime *non est viri ambulantis disponere gressum suum*. Praecedens participium הלך, quod pro infinitivo stare putant plerique, ex codicibus, quos in h. l. contuli, nullus in infinitivo legit.

X 25 משפחות *familias* — ממלכות *regna*, Kenn. cod. 1 ad marg., 116, 201, 210, 224, 249, 251, primo 139, mei 186, primo 20, 411, 548, 597, Chaldaeus, et locus parall. Psal. LXXIX 6. Ita etiam legisse ex prima manu videtur cod. meus 782 Toletanus an. 1277, qui priores quatuor hujus vocabuli litteras habet rescriptas. Margo cod. mei 560 hispani ס״א, seu *alii libri* ממלכות. Pauci הממלכות, ut Kenn. 96, 150, 191, 253, Vulgatus *provincias*, Syrus et Arabs *nationes*.

Ib. ואכלהו ויכלהו *et devoraverunt eum et consumpserunt*. Desunt in Ken. 378, et in Psal. parall. LXXIX 7. Kenn. 113 omittit solum ואכלהו, mei 380, 545, primo sequens ויכלהו.

XI 2 ועל ישבי *et contra habitatores* — ואל *et ad habitatores*, Kennic. cod. 1 marg., 93, 160, 191, 201, 223, primo 128, 141, 154, mei 196, 380, 635, 824, primo 305, 409, 597, nunc 663, Biblia Veneta utraque an. 1518 cum alia lect. ad marg., Veneta 1521, Munsteri bina hebraeolatina 1534, 1546, Roberti Stephani in 4.. Biblia Soncinensia ac Brixiensia habent versu sequenti אל דברי, sed eorum lectionem pauci nec bonae notae codices confirmant..

XI 5 להם *eis* — לכם *vobis*, Ken. 96, 224, Syrus.

XI 6 כל *omnia*. Non legunt Kenn. 1, 23, 112, 126, mei 440, 518, primo 20, 295, 463, LXX, Arabs, Targum cod. mei 737.

XI 7 ועד cum ו praefixo codices quamplures Kennicottiani ac mei, Bibl. Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Complutensia, Prophetae Soncin., Jeremias Ulyssip. 1492.

XI 14 בעד רעתם *propter malum ipsorum* — בעת רעתם *in tempore mali ipsorum*, Kenn. cod. 23, 30, 93, 96, 160, 172, 180, 182, 198, 224, 601, 602, primo 150, ex Bibliis Halensibus 375, seu Erfurtensis 5 primo, mei 1, 23, 26, 174, 380, 411, 413, 440, 635, 715, 737, prima manu 226, 409, 548, 554,

560, 597, 667, nunc 663, Biblia Complutensia, Lxx, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus, Arabs. Non aliter Hillelianum codicem, qui hodierni masoretici textus veluti fons habetur, legisse evincit meus 413 ex eo descriptus. Inter hispanos, qui lectionem hanc exhibent, extat 23 antiquus et accuratissimus, unde non immerito alteri anteponitur a Michaëlis in *Biblioth. or.* Tom. XV pag. 171. Ita legitur supra vers. 12, ubi pro רעתם, bini ex meis codicib., 635 et primo 187, legunt צרתם *afflictionis eorum*, ut Vulgatus.

XI 15 מעליך *a te* — עליך *super te*, primo mei 554, 663. Nullus מעליכי uno verbo adnexo sequenti כי, quod sensum turbat, ut conjicit Michaëlis. Nullus omittit כי, quod non legerunt Lxx, Vulgatus et Arabs, nullus לידידתי foem., ut Lxx, Syrus, Arabs, sed defective multi עשתה.

Ibid. רעתכי *malitia tua* — רעתיכי plur. *malitiae tuae*, vel saltem cum *jod* inserto, Kenn. 102, 172, 175, 187, meus 26, 663, primo 440, Proph. Sonc. 1486, Lxx, Vulg., Joseph Kimchì in superius cit. *Milchemeth*. Cod. meus 1 primo רעתך, 154 רעת כי. Vocabulum רבה hic supplet ex prima manu 815 כי רעתכי רבה *quia malitia tua multa*.

Ibid. אז *tunc gesties* — אל *ne gestias*, primo mei 211, 305, 380, פן ex prima manu 440.

XI 21 בידנו *in manu nostra* — בידינו *in manibus nostris*, Kenn. 2, 30, 72, 84, 91, 93, 96, 112, 149, 154, 158, 180, 187, 226, 253, ex mea collatione 549, mei 20, 23, 26, 174, 196, 226, 380, 440, 596, 597, 635, 715, 737, 789, 815, primo 211, 663, ext. 1, Bibl. Soncinensia, Prophetae Pisaur. 1516, Pisaurenses 1520, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs. Chaldaeus de utroque numero potest accipi.

XI 23 אל אנשי. Melius על Kennic. 1, 96, 129, 191, mei 2, 226, 380, 409, 824, primo 20, 196, nunc 463.

XII 4 בהמות *animalia* — בהמה *animal*, Kenn. 153, primo mei 20, 663. Praecedit sing. ספתה, et sequitur ועוף, sicque vertit Chaldaeus et Vulgatus. Ceteri utrumque in plur. vertunt, nomen et verbum.

XII 10 חלקתי *portionem meam* — נחלתי *possessionem meam*, Kennic. cod. 30 marg., 93, 94, 96, 149, 150, 158, 182, 198, 246, 250 (primo), 251, nunc 201, sup. ras. 126, mei 20, 24, 380, 440, 635, primo 2, 211, 409. In 596 ita correctum, sed restituta prima lectio. 305, et 319 notant ad marg. *alii libri* נחלתי.

XII 13 לא יועלו *non profecerunt* — ולא *nec profecerunt*, Kenn. 30, 89, 93, 96, 116, 129, 130, 150, 155, 168, 172, 178, 187, 191, 198, 253, primo 91, 141, 154, nunc 201, mei 1, 3, 174, 196, 226, 305, 380, 440, 548, 635, 663, primo 20, 319, 409, 512, 575, 597, exter. 84, primo 103, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua in fol. sine anno et loco, Syrus, Vulgatus.

XIII 7. Multi codices cum Soncin. Prophetis 1486 ולא יצלח.

XIII 20 שאי עיניכם וראי *Leva oculos vestros et vide* — שאו עיניכם וראו *Levate oculos vestros et videte*. Sic in textu, ut fert marg. Kerì, mss. codices quamplures, Kennicottiani ac mei, etiam hispani, et multae editiones, in-

ter quas Biblia Soncinensia, Complutensia, Veneta 1525–28, et 1533, Basileensia 1536, Plantiniana 1566, Amstelodamensia 1639, Polygl. Londinensia. Brixiensia et Antiqua sine anno habent tantum וראו, retenta anomalia praecedentis שאי. » Sed sequuntur, notat hic Houbigantius, לך et תפארתך cum affixo ך singulari quod masorethae non castigarunt . . . qui melius fecissent, si pro עיניכם statuissent legendum עינך *oculos tuos*. Unum mendum עיניכם potius corrigendum, quam quatuor verba ». V. 25 pro זה Lxx Οὕτως, quod hodiernorum graecorum codicum mendum puto. Nam Aegyptius interpres, qui vertit ⲡⲁⲓ *iste*, in graeco suo exemplari legebat Οὗτος. V. Mingarelli *Aegypt. codicum Reliquiae* Fasc. I pag. LXXI.

XIV 3 לא מצאו *non invenerunt* — ולא *et non invenerunt*, Kennic. 2, 30, 72, 145, 150, 158, 160, 191, 201, 253, mei 4, 25, 174, 518, 815, primo 20, 24, 409, nunc 304, Biblia Sonc., Prophetae Soncin., Lxx, Syrus, Chaldaeus et Arabs.

XIV 4 חפו *operuerunt* — וחפו *et operuerunt*, Kenn. 1, 23, 30, 72, 89, 116, 150, 158, 173, 178, 191, 246, 249, 253, mei 1, 4, 174, 319, 380, 715, 737, 824, primo 20, 26, 226, 440, 597, nunc 2, 663, Biblia Sonc., Prophetae Soncin., Chaldaeus et Syrus.

XIV 8 מושיעו *salvans illum* — יהוה מושיעו *Dominus salvans illum*, Kennic. 91, 115, 149, 150, 158, 180, 191, 246, 251, nunc 182, ex meis 380, primo 24, 187, 409, nunc 663, 20 אדני מושיעו. *Domini* nomen inserunt Lxx et Arabs.

XIV 14 לכם *vobis* — להם *ipsis*, Kennic. cod. 23, 100, 116, 171, 172, 175, 254, 290, nunc 128, mei 319, 575, 815, primo 548, nunc 23, 187, 226, Biblia Veneta Rabbinica 1525, Parisiensia Rob. Stephani in 16., Veneta Rabbin. 1568, Veneta 1570, Polyglotta Sanctandreana 1586, Prophetae posteriores Pisaurenses 1516, Pisaur. alii cum Comm. Abarban. 1520, Jeremias Ulyssiponensis 1492. Sic להם alios libros legere notant ad marg. codex meus 596, et multae editiones, praesertim Venetae sequentium annorum, 1525-28, 1533, 1544, 1551, 1566, 1582, 1595, 1627, 1635, et Biblia ipsa Hooghtiana ex una parte. Ex altera vero monent in libris accuratis reperiri לכם *vobis*, retenta nota editionis Athianae כן נמצא בספרים מדויקים, quam praeter Hooghtianam repetit editio Proopsii et Reineccii. Ita ex codicibus, vel editionibus, quae habent להם, sunt quae testantur in aliis exemplaribus legi לכם, ut codex meus 319, Biblia Ven. Rabbinica 1525, ac Rabbinica alia 1568. Norzius in h. l.: *In nonnullis libris scriptum est* להם, *sed in plerisque editionibus antiquis*, *et mss.*, *qui venerunt in manus meas*, *extat* לכם, *sicque vertit Targum*, *etiam sapiens Lonzano scripsit sic esse debere*. De quo non ambigendum, nam plerique ac melioris notae cod., et antiquae omnes vers. legunt לכם.

XIV 18 ולא ידעו *et non noverunt*. Praefixum ו copulativum omittunt Biblia Soncinensia, ac multi codices, etiam hispani, ut mei 4, 815, primo 26, 187, 411.

XIV 19 ולעת *et ad tempus*. Iterum hic copulam omittunt leguntque לעת

Kennic. codices 1, 4, 23, 89, 96, 116, 145, 150, 158, 160, 172, 180, 191, 195, 201, 226, 227, 228, 252, 253, 601, 602, primo 141, forte 82, nunc 3, 91, ex meis 20, 24, 25, 174, 196, 341, 380, 409, 545, 597, 635, 815, primo 1, 26, 211, 226, 440, 512, 518, 554, 560, 596, 782, nunc 663, 715, Biblia Soncin., Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Lxx.

XIV 21 אל תנבל *ne dejicias* — ואל *et ne dejicias*, Kenn. 1, 23, 72, 89, 93, 96, 116, 145, 150, 154, 158, 191, 198, 201, 224, 253, primo 130, 141, mei 1, 174, 319, 341, 380, 409, 597, 815, 824, primo 20, 211, 226, 440, 548, 635, 737, nunc 2, 663, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Prophetae Soncin., Syrus, Vulgatus. Alii ואל תפר.

XV 4 על אשר *super iis quae fecit*. Nonnulli codices על כל אשר *super iis omnibus quae fecit*. Sic Kenn. 30, 72, 89, nunc 145, Lxx, Syrus, Vulgatus. Targum על דאסגי *super iis, quae multiplicavit facere*.

XV 8 עליה *super ea* — עליהם *super eos*, cod. Kenn. 153, 249, sed hic primo ex ms. ejus collat., Syrus, Chald.

XV 10 ואיש מדון *et virum contentionis*. Kenn. 93, 96, primo mei 211, 226 ומדון *et contentionis*.

Ib. מקללוני *maledicens mihi* — מקללני melius sine ו irregulari Kenn. 89, 178, primo 198, mei 411, primo 26, 226. Ad marg. יתיר ו' habent Kennic. 172, 173, et meus 380 primo legebat קללני. כלהם, quod emendat Houbigantius pro כלה, nullus habet.

XV 11 אמר *Dicit Dominus* — כה אמר *Sic dicit Dominus*, Kenn. 30, primo 154, meus 174, primo 20. שריתך in textu pauci codices cum Bibliis Soncinens. ac Brixiensibus, plures שרותך, quidam cum א inserto. Ita שארותך Kennicott. 102, שארותך 4, שאריתך 112, שאריתך 158.

XV 12 הירע *Nunquid conteret* — הידע *Nunquid cognoscet*, Kenn. 84, 89, 195, forte 115, primo mei 305, 548, 737, et ut videtur 579, nunc 575, 'י sup. ras. 304, Lxx, Theodotio, Arabs. Confer. Hieron. in h. l. Ibid. ברזל בברזל cum ב praef. Kennic. 150, 224, primo mei 20, 815. Posterius ברזל, seu ferri vocabulum omiserat primo meus 409, nec legunt Lxx, Syrus et Arabs.

XV 13 ובכל גבוליך *et in omnibus terminis tuis* — ובכל גבולך *et in omni termino tuo*, cod. Kenn. 23, 30, 72, 89, 93, 99, 115, 116, 128, 153, 154, 158, 168, 182, 191, 226, 250, 251, 253, mei 1, 20, 23, 226, 305, 319, 341, 409, 545, 554, 597, 635, 663, 789, 824, 826, primo 24, 26, 440, 596, 737, 782. Alii ולא במחיר.

Ib. ובכל חטאתיך *et in omnibus peccatis tuis*. Nexum juxta Houbigantium delendum, ut melius decurrat oratio, bini Kennicottiani non habent, 1, et 150, nec antiquae versiones.

XV 14 והעברתי *Et transire faciam* — והעבדתי *Et servire faciam*, Kennic. 102, 160, 182, 601, 602, primo 130, 198, ר sup. ras. 72, mei 174, 187, 341, 346, 411, 715, primo 1, 24, 25, 211, 226, 380, 518, 737, 815, videtur primo 2, et plerique interpretes. » והעברתי cum ר, notat ad h. l. Norzius, sicque reperitur in mss. accuratis, dignis, quibus inni-

tamur . . . Ast videtur Jonathan legisse etiam hoc cum ד, quum utrumque vertit ותשתעבדון. Ita scripsit Kimchius, et ego quoque reperi unum ms., in quo scriptum erat per *daleth*, sed Kerì per *resc* ». Ex meis codicibus, qui Jonathanis lectionem confirmant, septem sunt hispanici.

Alii legunt והעבדתיך cum affixo *Et servire faciam te*, ut Kenn. 150 primo, forte 3, 224, mei 20, 305, primo 440, 597, nunc 380, LXX, Syrus, et loc. parall. XVII 4, hancque lectionem, damnata communi ut inverosimili, praeferunt Houbigantius, ac Michaëlis *Bibl. or.* T. XV p. 179. Confer. et Lilienth. p. 270. Arabs *Qui servitute te prement*, Chaldaeus *Et servietis*.

Ibid. לא ידעת *non nosti* — אשר לא ידעת *quam non nosti*, Kennic. 2, 23, 30, 89, 116, 139, 145, 150, 154, 158, 178, 187, 191, 201, 224, 227, 250, mei 186, 226, 380, 597, 635, 663, primo 20, 24, 409, 440, 815, nunc 548, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Veneta 1518 ad marg., Prophetae posteriores Soncinenses 1486, Pisaurenses 1516, Pisaurenses 1520, sicque expresso, vel suppleto relativo omnes interpretes. Norzius, qui nullum codicem sic legentem inspexerat, ex editionibus solos Prophetas Pisaurenses an. 1520, ab horum editore peccari notat confundique locum hunc cum ejus parall. XVII 4.

Ibid. ידעת *nosti* — ידעתם *nostis*. Ita, ut legitur cap. XVII 4, correctum in cod. meo 440, nec aliter videntur ex priori manu legisse Kennicott. 100, et 126.

Ibid. קדחה *succensus est* — קדחתם *accendistis*, ut in cit. cap. XVII, Kennic. 30, 82, mei 597, primo 2, nunc 440.

Ibid. עליכם *super vos ardebit* — עד עולם *in aeternum ardebit*, Kenn. 1, 96, 158, 201, 246, meus 440, primo 211, sicque in aliis legi notat 319. Kennic. 30 utrumque עליכם עד עולם, 145, 154 עד עליכם.

XV 16 ויהי דבריך *et erit verba tuà*, seu *unumquodque verborum tuorum* — ויהי דברך *et erit verbum tuum*. Ita, ut postulat margin. Kerì, in textu legunt Kenn. 30, 82, 89, 116, 191, 201, 226, 250, 252, 253, primo 178, mei 23, 186, 196, 226, 409, 411, 548, 554, 597, 635, 715, 824, primo 26, 440, 518, 545, 815, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Munsteri utraque hebraeo-lat. 1534, 1546, ac versiones omnes. Cod. meus 2 primo ויהיו דבריך *et erunt verba tua*.

XVI 7 להם *ipsis* — לחם *panem*, forte Kenn. 237, cui in additionibus ad calc. *Diss. gen.* pag. 120 et 125 additur 301, et Rabboth. Sic LXX, Vulgatus et Arabs. Confer. Kennicottus cit. l., et Houbigantius, qui lectionem hanc recipit. Pro יפרסו multi codices יפרשו, ex editis Biblia Soncinensia, ac Prophetae Sonc., aperte, non forte, ut notant Biblia Kennicottiana.

XVI 8 אותם. Stat pro אתם *cum eis*, sicque legunt cod. mei 20, 346, 380, 663, primo 26, 305, nunc 545, ex Kenn. 224, seu Regiom. secundus apud Lilienthalium pag. 271. Kennicottianis codicibus, qui defective vocabulum hoc legunt, adde ex meis viginti duos, ex antiq. editionibus Soncinensem utramque, Brixiensem, Complutensem, ac Venetam ipsam Jacobi Chaiimi 1525.

XVI 9. Vocab. צבאות *exercituum* omittunt Kennic. 224, LXX, Syrus, Arabs.

XVI 10. Extant codices et quidem multi, qui plene ac plur. legunt עונינו, et חטאתינו, quos priori loco sequuntur Biblia Soncinensia ac Brixiensia, sed accuratiores codices, ut recte jam monuerat Norzius, et antiquae omnes versiones legunt sine *jod* et in singulari.

XVI 15 הדיחם *expellere fecit eos* — הדחתים *expellere feci eos*, codices Kennic 150, forte 30, 72, primo mei 409, 596, Syrus, Chald., Vulgatus.

XVI 17 לא נסתרו *non sunt occultatae*. Cum nexu ולא Kenn. 182, 225, 246, 253, mei 319, 380, 440, 554, primo 25, 597, Biblia Soncinensia, Veneta 1518 ad marg., Prophetae Soncin., LXX, Syrus, Arabs, Targum cod. mei 737.

XVI 21 כי שמי יהוה *quia nomen meum Jeoàh*. Pauci codices utriusque collationis, ut Kenn. 109, 136, 158, primo 177, et ut videtur 91, 180, mei 592, primo 11, 575, nunc 419, כי אני *quia ego Jeoàh*, refragante auctoritate veterum.

XVII 1 מזבחותיכם *altarium vestrorum* — מזבחותיהם *altarium eorum*. Sic plene, vel defective codices innumeri, ex Kennicottianis 18, 30, 60, 80, 89, 96, 109, 111, 112, 125, 149, 154, 171, 182, 196, 201, 206, 210, 212, 218, 223, 224, 226, 228, 232, 239, 248, 253, 301, 308, 309, 325, 329, 332, 337, 340, 361, 368, 379, 384, 387, 392, 403, 405, 421, 435, 437, 468, 471, 474, 476, 477, 481, 486, 487, 488, 489, 494, 507, 514, 517, 530, 535, 536, 540, 541, 544, 549, 560, 562, 564, 575, 577, 585, 587, 588, 592, 593, 594, 602, 603, 607, 608, 609, 610, 613, 617, 624, 629, 631, 632, 644, primo 141, 170, 172, 175, 176, 178, 187, 204, 250, 251, 290, 343, 355, 383, 548, 618, forte 150, 158, 168, 191, 195, 399, 648, ex meis 1 in Apht., 3, 4, 16, 29, 197, 200, 230, 262, 267, 291, 295, 384, 411, 419, 440, 443, 476, 502, 562, 592, 596, 606, 656, 662, 674, 715, 815, 825, 883, 892, primo 1 in textu, 6, 11, 20, 24, 26, 186, 211, 226, 345, 380, 543, 554, 575, 579, 597, 721, 737, 824, nunc 248, 305, 319, 341, 413, 463, 547, 560, 594, exter. 38, primo 1, Biblia Soncinensia, Antiqua sine anno et loco, Pentateuchus Ferrar. 1555, Syrus, Vulgatus, Arabs. LXX omittunt, sed in Hexaplis οἱ λοιποὶ hanc lectionem confirmant. Confer. Lilienthalius, qui male addit Chaldaeum, latina ejus versione deceptus hic mendosa, ut mendosa est altera interlinearis Ariae Montani textus Hebraei. Suffixum 3 personae praeferunt cit. Lilienthal., et Houbigantius.

XVII 2 על עץ *super arbore* — כל עץ *omnis arboris*, Kennic. 155, 196, 212, 246, 252, 367, 383, 632, 642, forte 42, nunc 380, 624, ע sup. ras., seu primo 251, 320, 342, 359, 642, mei 16, 267, 341, 594, 737, primo 20, 25, 543, nunc 486, Syrus, Chaldaeus. על sup. ras. Kennic. 50, 154.

Ibid. על גבעות *super montibus* — ועל *et super montibus*, Kennic. 2, 23, 50, 76, 107, 109, 145, 149, 151, 170, 178, 182, 187, 191, 198, 201, 218, 223, 224, 244, 249, 253, 254, 294, 332, 348, 380, 383, 384, 392, 404, 420, 421, 435, 485, 494, 507, 526, 530, 531, 541, 549, 559, 560, 586, 588, 594, 601, 608, 609, 610, 613, 617, 624, 629, 648, primo 141, 250, 517, 642, forte 3, 154, 428, nunc 72, 181, mei 4, 20, 174, 230, 267, 291, 295, 319, 341, 380, 384, 562, 592, 614, 656, 662, 663, 665, 674, 700, 815, 883, 892, primo 11, 187, 196, 262, 463, 545, 597, 721, 825, nunc 265, 486, 579, 606, 851, Biblia Soncinensia, Pentateuchus antiquus in 4. sine anno et loco sec. xv, Chaldaeus, Syrus, et Arabs. Notat Chaiimus ad marg. Bibliorum Ven. 1525 in codice correcto legi על.

XVII 3 כל *omnes thesauros tuos* — וכל *et omnes thesauros tuos*. Ita cum nexu mss. codices pene infiniti, Kenn. 1, 18, 30, 72, 76, 93, 94, 95, 96, 102, 107, 111, 115, 116, 125, 126, 136, 139, 144, 145, 149, 150, 154, 158, 160, 206, 210, 212, 213, 220, 225, 226, 227, 228, 232, 237, 239, 244, 246, 248, 249, 253, 254, 294, 308, 309, 319, 321, 325, 327, 329, 335, 336, 337, 340, 342, 343, 348, 352, 355, 365, 366, 367, 368, 375, 378, 379, 380, 383, 384, 387, 392, 403, 418, 420, 432, 433, 435, 441, 446, 452, 461, 467, 468, 471, 474, 475, 476, 477, 481, 483, 484, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 493, 494, 507, 511, 514, 530, 531, 532, 533, 535, 536, 541, 544, 546, 549, 560, 563, 564, 567, 575, 576, 585, 586, 587, 589, 592, 593, 594, 597, 598, 601, 602, 603, 604, 606, 607, 608, 610, 612, 613, 614, 616, 617, 618, 624, 629, 632, 642, 644, 648, primo 19, 141, 204, 218, 250, 251, 307, 332, 356, 399, 404, 405, 408, 419, 421, 423, 517, 548, 550, 577, 578, 590, 636, 637, 642, forte 100, 151, nunc 60, 223, mei 4, 16, 20, 23, 24, 174, 197, 230, 248, 262, 265, 267, 291, 295, 304, 319, 341, 384, 409, 411, 419, 440, 443, 476, 486, 502, 543, 545, 562, 592, 594, 596, 597, 606, 614, 635, 656, 663, 700, 721, 815, 825, 851, 868, 883, 892, primo 2, 6, 11, 25, 26, 187, 196, 210, 211, 226, 345, 380, 554, 560, 579, 674, 737, 782, nunc 264, 555, 715, 826, Pentateuchus antiquus in 4. sec. xv, Pragensis 1518, Fragm. Aphtar. in fol. sec. xv, Chaldaeus, Syrus, Vulgatus, Arabs, et in Montfauc. Hexap. οἱ λοιποί seu *reliqui* Graeci interpretes. In LXX haec verba desunt.

Ibid. בחטאת *in peccato* — בחטאות *in peccatis*, cod. Kennic. 366, primo meus 554, plur. sed defective בחטאת 737, Syrus, Chald., Vulg., et Arabs. Ken. 1, ac meus 380 בחטאתיך *in peccatis tuis*, vel *ob peccata tua*, ut Syr. et Arabs.

Idem בחטאת *in peccato* — כחטאת *juxta peccatum*, Kenn. 18, 109, 351, 607, primo 95, ex meis 715, primo 24, 262.

Ibid. בכל *in universis finibus tuis* — כל *universos fines tuos*, Kenn. 76, 80, 125, 196, 232, 237, 325, 348, 375, 383, 384, 387, 432, 481, 486, 488, 493, 505, 533, 548, 549, 585, 589, 592, 603, 629, 648, nunc 128, 151, mei 16, 197, 248, 267, 411, 548, primo 196, 211, 419, 543, nunc 24, Syrus. Ex his nonnulli praecedens vocabulum legunt cum *patach* et in statu regiminis *in peccato*, vel *ob peccatum omnium finium tuorum*. Ex Kennicottianis ita ex mea collatione 549, seu Parmensis regius, ex meis 196.

Ibid. גבולך *terminis tuis* — גבולך *termino tuo*, Kenn. 2, 18, 19, 24, 30, 50, 60, 72, 76, 80, 89, 91, 93, 94, 102, 107, 110, 111, 112, 115, 116, 125, 136, 149, 153, 154, 168, 170, 232, 237, 239, 244, 246, 248, 249, 251, 252, 253, 294, 309, 318, 327, 329, 335, 337, 339, 342, 348, 359, 361, 367, 380, 383, 384, 392, 403, 404, 408, 418, 421, 432, 433, 435, 436, 437, 441, 452, 475, 476, 481, 484, 486, 489, 491, 493, 494, 506, 507, 517, 532, 535, 541, 544, 548, 550, 559, 563, 564, 585, 586, 587, 588, 589, 592, 593, 594, 604, 606, 607, 609, 612, 613, 614, 624, 629, 642, 644, item 420, 549 a me collati, mei 1, 3, 6, 11, 16, 20, 23, 26, 174, 210, 226, 230, 248, 267, 291, 305, 408, 409, 411, 413, 419, 443, 502, 509, 547, 562, 592, 614, 662, 663, 674, 700, 715, 825, 850, 851, 883, 892, primo 265, 596, 597, 656, 737, nunc 560, 721, exter. 1, primo 103, Biblia Soncinensia, Prophetae Soncinenses 1486.

XVII 6 ארץ *terra*. Nonnulli codices בארץ *in terra*, Kenn. 76, 93, 96, 150, mei 16, 443, 594, primo 20, 440, 486, ac versiones omnes. Multi חרירים cum *jod*, et לא תשב sine conjunctione.

XVII 8 על מים *super aquas* — על פלגי מים *super divisiones aquarum*, Kennic. 18, 30, 151, 384 (primo ex Schelling. p. 192), mei 380, 543, 665, primo 2, 16, 614, 825. Targum על מבוע דמין *super fontem aquarum*, vel ut melius in plur. legit codex meus 737 על מבועי *super fontes aquarum*. Desumptum ex Psal. I.

Ibid. ירא *videbit*. Masorethae puncta supposuerunt verbi ראה, et marg. Keri יראה, quod in textu sistunt codices quamplures utriusque collat., etiam hispani, et editi, ut Biblia Soncinensia, Brixiensia, Prophetae Soncinenses, Pentateuchus Pragensis 1518. Sed aliter, et quidem melius legerunt Lxx, Syrus, Vulgatus et Arabs יִרָא *timebit*. V. 9 plene עקוב et ואנוש Kennicottiani ac mei multi, nullaque alia varietas.

XVII 10 בחן *probans* — ובחן *et probans*. Ita cum ו praefixo defective, vel plene Kenn. 18, 19, 30, 72, 76, 89, 93, 95, 96, 99, 107, 109, 110, 125, 150, 151, 178, 182, 187, 191, 196, 198, 224, 294, 384, primo 237, forte 154, mei 4, 16, 20, 196, 197, 230, 248, 291, 295, 305, 341, 380, 384, 419, 440, 443, 476, 555, 592, 594, 597, 656, 665, 674, 815, 824, 850, 851, 892, primo 2, 24, 26, 226, 262, 512, 543, 560, nunc 547, Pentateuchus antiquus memb. in

4. sec. xv in Apht., et antiquae omnes versiones.

Ibid. ולתת *et ad dandum* — לתת *ad dandum*, Kennic. 1, 2, 50, 60, 72, 82, 99, 107, 145, 150, 151, 154, 170, 177, 182, 191, 196, 201, 210, 224, 294, 355, 356, mei 16, 174, 226, 230, 248, 346, 476, 518, 535, 562, 594, 614, 635, 815, 851, 883, primo 20, 24, 26, 187, 196, 262, 419, 443, 597, 656, 663, 674, 721, 737, nunc 486, Biblia Soncinensia, Antiqua in fol. sine anno et loco, Pentateuchus antiquus memb. in 4. sec. xv in Aphtar., Lxx et Arabs. Vulg. *qui do*. Lectio communi longe praeferenda, quam in ms. *Milchemeth mitzvà* sequitur etiam Joseph Kimchius.

Ibid. כדרכו. Plene כדרכיו *juxta vias suas*, ut fert Kerì, legunt Kenn. codices 2, 3, 4, 18, 19, 23, 50, 60, 72, 76, 80, 89, 93, 96, 101, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 115, 116, 125, 126, 136, 145, 149, 150, 151, 154, 155, 168, 170, 172, 173, 178, 180, 181, 182, 187, 196, 198, 223, 224, 225, 226, 227, 244, 249, 252, 253, 294, 384, primo 30, 141, 176, 177, 191, forte 67, 82, 139, mei 11, 20, 25, 174, 197, 200, 226, 230, 240, 248, 262, 267, 319, 341, 345, 380, 384, 409, 411, 419, 443, 463, 476, 486, 502, 543, 545, 547, 548, 554, 560, 562, 592, 594, 597, 606, 614, 635, 662, 663, 665, 700, 715, 789, 815, 825, 850, 851, 883, 892, primo 16, 23, 24, 26, 264, 518, 575, 596, 656, 674, 722, nunc 555, 721, Biblia Soncinensia, Prophetae Pisaur. 1516, Pisaurenses 1520, Pentateuchus antiquus memb. in 4. sec. xv, ac versiones omnes, excepto Vulgato, qui sequitur lectionem textualem ac puncta sing. *juxta viam suam*, et quidem recte secundum Houbig. ob parall. sing. פרי.

Ibid. כפרי *juxta fructum* — וכפרי *et juxta fructum*, Kenn. 4, 18, 23, 72, 76, 93, 95, 96, 107, 116, 125, 150, 170, 181, 182, 187, 191, 224, 237, 253, 294, 384, primo 82, 113, 136, 141, 177, forte 91, 94, 126, 154, nunc 252, mei 4, 16, 20, 174, 226, 248, 267, 291, 380, 419, 443, 476, 486, 518, 535, 543, 554, 555, 562, 592, 594, 606, 614, 635, 665, 674, 700, 815, 825, 850, 851, 883, 892, primo 11, 24, 196, 262, 319, 346, 560, 597, 656, 737, nunc 230, 663, 715, Biblia Soncinensia, Prophetae Soncin. 1486, ac versiones omnes praeter Chaldaeum, in cujus latina versione contra textus fidem additur nexus. Ita R. Joseph Kimchì in cit. *Milchemeth*, qui seq. versu pro ימו legit etiam ימים.

XVII 13 יסורי. Masora emendat in וסורי quod mss. codices quamplures Kennicottiani ac mei, non exceptis hispanicis, et Biblia Complutensia habent in textu. In meis nonnullis reperi *chirech* sub *jod*, ut 2, 319, 663, 715, retento praecedenti *patach*, pro quo 319 habet *kametz*. 575 primo *chirech*, deinde *patach*, quod flaviori ac recent. atramento additum videtur, ut forte ex prima manu legerit codex יסוּרי. Nullus וסורים.

XVII 17 רעה *malo*. Quatuor codices Kennicott. צרה *angustiae*, ut vertit

Chaldaeus ac Vulgatus, videlicet 187, 226, 227, 294, ex meis primo 24.

XVII 20 וכל יהודה *et omnis Juda*. Desunt haec verba in Kennicott. 158, 178, et ex prima manu in meis 20, 440, 545, 575, 596, 663, nec legit cod. Alex. Lxx et Arabs. In meo 24 primo omissa verba haec ac praecedentia מלכי יהודה.

XVIII 4 כחמר *veluti lutum* — בחמר *in luto* vel *ex luto*, Kennic. cod. 3, 23, 67, 72, 84, 114, 115, 141, 154, 168, 175, 182, 195, 198, 210, 290, primo 2, 99, 201, forte 130, 150, 191, videtur 89, 139, mei 1, 2, 3, 23, 24, 25, 187, 196, 210, 226, 295, 304, 319, 341, 346, 380, 409, 411, 413, 440, 463, 509, 512, 518, 545, 548, 575, 576, 579, 597, 635, 715, 737, 789, 824, 826, primo 27, 305, nunc 20, 211, 596, 663, 782, videtur 554, Biblia Ven. utraque 1518, Veneta 1525-28, Veneta 1533, Roberti Stephani in 4., Hutteri 1587, Veneta 1595, Genevensia 12. 1618, Veneta 1627, Halensia 1720, Mantuana 1742, Forsteri 1750, Simonis 1752, Parisiensia Houbigantii, Jeremias Ulyssiponensis 1492, Aquila, Theodotio, Chaldaeus, Syrus, Vulgatus. In Lxx et Arabe vacat. Sic etiam Masora ad v. 6, et ad Job x 9. Lectionem hanc esse accuratiorum codicum notant Norzius et Houbigantius, sed perperam hic putat בחמר merum esse mendum Athianae editionis. Nam multi mss. codices pluresque editiones ante Athianam illud legunt, inter quas primaria Soncinensium Proph. an. 1486, unde expungendi ii ex Kenn. Bibl., ubi producuntur ut forte legentes בחמר.

XVIII 7 ולהאביד *et ad perdendum*. Praemittunt ולהרוס *et ad destruendum* Biblia Soncin., Brixiensia, et Syrus.

XVIII 10 אתו *eum* — לו *ei*, Kennic. 182, et Prophetae Soncinenses.

XVIII 13 ישראל *Israel* — ירושלם *Jerusalem*, cod. Kenn. 2, 4, et ut videtur, primo meus 26, codex Alex. Lxx et Arabs. Joseph Kimchius in inedito *Milchemeth* cod. mei 155 ישראל עמי. V. 15 שבילי recte in textu exhibent codices quamplures, sive mss., sive editi, pauciores שריקות v. 16.

XVIII 17 כרוח *Sicut ventus* — ברוח *In vento*, Kenn. 1, 72, 89, 91, 112, 113, 116, 150, 176, 178, 180, 224, 601, forte 84, 158, nunc 201, mei 4, 20, 26, 27, 174, 187, 226, 305, 346, 409, 411, 554, 560, 579, 663, 789, 815, 824, primo 23, 24, 186, 196, 380, 440, 597, 635, 826, et ut videtur, 463, Biblia Soncin., Veneta utraque 1518, Veneta 1521, Veneta 1525-28, Veneta 1533, Munsteri omnia 1534, 1536, 1546, Veneta 1544, Parisiensia Roberti Stephani in 4., Ven. 1551, Veneta 1563, Veneta 1566, Plantiniana 8. 1566, Hutteriana 1587, Wittebergensia 1587, Raphelengii sine punctis 1610, Veneta 1613, Veneta 1615, Genevensia 12. 1618, Veneta 1627, Amstelodamensia 1630, Veneta 1635, Lombrosana 1639, Veneta 1647, Veneta 1678, Veneta 1690, Ven. 1730, Veneta 1766, Pisana 1781, Prophetae Pisaurenses 1516, Pisaurenses alii 1520, Jeremias Ulyssiponensis 1492, Jeremias Thessalonicensis 1569. Versiones tamen omnes, Kimchius, Ephodaeus, Norzius legunt per כ. Vers. 23 ידיו in textu multi codices Kennic. ac

mei, etiam hispani, ut meus 782 ex prima manu.

XIX 1 אמר יהוה *dicit Dominus* — אמר יהוה אלי *dicit Dominus ad me*, cod. Kennic. 89, 150, 195, 224, 250, 375, nunc 180, primo mei 20, 597, 663, 815, nunc 24, utraque Soncinensis editio 1486, 1488, ac versiones omnes praeter Targum.

Ibid. ומזקני העם *et de senioribus populi* — מזקני *de senioribus populi*, Kennic. 112, 150, mei 174, primo 305, 440, Biblia Soncinensia, Prophetae Soncinenses, ac Vulgatus. Ac melius quidem sine *vav* decurrit oratio, ita ut illud olim sine codicum auctoritate rejicere non dubitaret Houbigantius. Habent tamen praeter Vulgatum omnes veteres, suppleto verbo *adduc*, vel *adduces*.

XIX 2 הדברים *verba*. Addunt האלה *haec*, cod. Kennic. 201, 253, primo mei 20, 25, Biblia Sonc., ac Lxx.

XIX 3 אזניו *aures ejus* — שתי אזניו *ambae aures ejus*, Kenn. 1, 201, 250, sed hic primo ex ms. ejus collatione, mei 174, primo 226, 596, nunc 737. Lxx, qui omittunt צבאות, confirmat Kenn. 224, sed ad marg. additum monet Lilienthalius p. 273.

XIX 5 צויתי *praecepi* — צויתם *praecepi eis*, forte Kenn. 72, aperte meus 380, et Arabs.

XIX 8 מכתה *plagas ejus*. Codex meus 596 primo מַכָּתָהּ in sing. *plagam ejus*, ut Lxx, Vulg. et Arabs. Plene et cum *jod* מכתיה legunt Kenn. 1, 3, 4, 23, 30, 89, 91, 96, 114, 150, 154, 155, 168, 172, 173, 178, 182, 191, 195, 210, 225, 227, 228, 237, 242, 249, primo 82, 139, 141, forte 94, 130, mei 1, 2, 3, 4, 20, 23, 24, 25, 26, 174, 186, 196, 211, 226, 295, 304, 319, 341, 346, 380, 409, 411, 413, 512, 518, 554, 560, 579, 635, 663, 715, 815, 824, 826, primo 187, 210, 440, 545, 548, 575, 597, Biblia Soncinensia, Antiqua sine anno et loco, ac Munst. utraque hebraeo-latina 1534, 1546.

XIX 10 אותך. Est pro אִתָּךְ *tecum*, quod habent hic ex meis 26, 305, 411, 715, primo 2, 635. Defective multi, Kennicottiani viginti, mei quindecim, inter quos bini hispanici accuratissimi, 346, et 518, et utraque Soncinensis editio.

XIX 11 להרפה. Kennicottiani ac mei quamplures להרפא, etiam hispanici, et editi, ut Biblia Soncinensia, ac Brixiensia. Pro ישבר Prophetae Soncinenses legunt אשבר *contero*, sed lectionem hanc confirmat solus cod. Kennic. 115, nullaque versio antiqua.

XIX 12 ולתת *et ad dandum*. Idem mendum, notat Houbigantius, quod supra legitur cap. xvII 10. לתת sine ו praefixo habet Kenn. 150, Lxx, et Arabs. V. 13 pro כמקום *sicut locus* vitiose במקום *in loco* habent codices nonnulli mss. et editi.

XX 4 איביהם *inimicorum suorum*. Praemittunt ביד *per manum* Kenn. cod. 253, primo meus 663, et binae editiones Soncinenses 1486, et 1488.

XX 11 אותי. Cod. meus 305 primo אתי *mecum*, sicque apud Lilienthalium p. 273 Kennicottianus 2. Defective plures et editiones nonnullae.

XX 16 בעת צהרים *in tempore meridiei* — בצהרים *in meridie*, Kennic. 150, primo meus 440, Lxx, Syrus, Arabs.

XXI 2 נבוכדראצר *Nebucadretzar* — נבוכד נאצר *Nebucad-netzar*. Ita per *nun* duobus verbis, vel conjunctim legunt codices non pauci Kennicottiani ac mei, Aquila, Theodotio, Syrus, Vulgatus. LXX et Arabs non exprimunt. » Notetur hoc in loco, ubi nomen regis hujus primo imprimitur cum duplici ר, ut in aliis Jeremiae locis 26, imprimi idem nomen cum duplici נ in his 10 Jeremiae locis, XXVII 6, 8, 20, XXVIII 3, 11, 14, XXIX 1, 3, XXXIV 1, XXXIX 5 ». Haec Kennicottus ad h. l. Ita etiam communiter hoc nomen in Isaia et alibi occurrit, ubi tamen perpetua est in eo legendo codicum varietas. Qui Lilienthalio utuntur, notent eum in locorum recensione gravissime hallucinari. Nam loca omnia, in quibus asserit scribi *Nebucadnezar* per נ, nomen hoc habent per ר, et ex paucis locis, in quibus falso subditur tantummodo exprimi per ר, excipiendum cap. XXXIV 1, ubi extat cum נ.

Ibid. אותנו. Codex meus 380 אתנו *nobiscum*, sicque correctum in 663. Defective multi, etiam hispani, ut mei 346, 518, et editi, ut Biblia Soncinensia ac Brixiensia, Prophetae Soncinenses ac Pisaurenses.

XXI 7 ואת העם ואת הנשארים *et populum et eos qui relicti sunt* — ואת העם הנשארים *et populum relictum*, Kennicott. 116, 150, 158, 168, 224, 246, 252, primo mei 24, 596, LXX, Syrus, et Arabs.

Ibid. מן החרב *a gladio* — ומן החרב *et a gladio*, Kennic. 23, 89, 150, 158, 173, 187, 191, 195, 201, 669, primo 130, mei 226, 346, 380, 409, 411, 548, 597, 635, 663, 815, primo 20, 24, 211, 440, 463, nunc 23, primo ext. 103, ac versiones omnes, nisi quod Syrus praeponat, nexumque praefigat nomini sequenti. V. 8 לפניכם. Cod. meus 319 לפנך, et ad marg. ס"א לפניכם.

XXI 9 וברעב *et in fame* — ברעב *in fame*, Ken. 160, 195, 226, 251, 253, 601, nunc 198, mei 2, 3, 346, 409, 518, 545, 548, 663, primo 187, 411, 512, 579, 715, nunc 1, 319, 826, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Prophetae Soncinenses, Talmud in Tract. *Sahedrin* c. IV §. 7 p. 209 edit. Cocceii. וחיה in textu multi codices, et aliquae editiones juxta masoram, quam Houbigantius reprehendit.

XXI 12 מעלליהם *actionum eorum*. Recte Kerì מעלליכם *actionum vestrarum*, quod in textu legunt multi mss. codices utriusque collationis, etiam hispani bonae notae, et versiónes omnes, praeter LXX et Arabem, qui illud omittunt, et Theodotionem qui sequitur Chediv.

XXII 3 יתום *pupillum* — ויתום cum copula Kenn. 93, 96, 150, 198, 253, nunc 191, mei 380, 411, 545, 635, primo 440, 597, Biblia Soncinensia, Veneta 1518 ad marg., Prophetae Soncinenses 1486, ac veteres omnes, excepto Targum. Pro praecedenti עשוק *oppressoris*, Biblia Soncinensia, et Kenn. 253 ex iis, ut videtur, depromptus עושק in benonì.

Ibid. אל תתנו *ne rapiatis*, vel *opprimatis*. *Vav* copul. praefigunt, legentes ואל *neque opprimatis*, Kenn. 1, 2, 3, 4, 23, 72, 93, 94, 96, 116, 141, 150, 155, 158, 160, 175, 182, 187, 191, 198, 201, 210, 224, 225, 226, 227, 246, 252,

253, 601, primo 82, 130, 154, mei 1, 2, 3, 4, 20, 24, 174, 196, 211, 226, 295, 319, 346, 380, 411, 440, 512, 518, 545, 554, 596, 635, 663, 715, 824, primo 560, 579, 597, primo exter. 103, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua in fol. sine anno et loco, Prophetae Soncinenses 1486, et versiones omnes antiquae. Melius proculdubio, nec aliter legendum juxta Houbigant. V. 4 Kerì ועבדיו in textu exhibent codices quamplures, Biblia Soncinensia ac Brixiensia.

XXII 9 אלהיהם *Dei sui* — אלהי אבתם *Dei patrum suorum*, Kenn. 89, 96, 145, 149, 150, 224, 249, nunc 201, mei 20, 635, 815, primo 597, 663.

XXII 12 כי במקום *Nam in loco* — כי אם במקום *Sed in loco*, Kenn. 145, 180, 191, 224 (primo), 249, 253, 601, mei 346, 380, 815, primo 579, Biblia Soncinens., Brixiensia, Veneta 1518 ad marg., Prophetae Soncinenses, ac veteres omnes interpretes.

XXII 14 חלוני *fenestras*. Cod. meus 380 primo חלונם cum *mem* plur. defective, ac חלונים veram esse lectionem opinatur Starckius *Dav. Carm.* T. I p. 241. Schroederus ad eam formae indolem refert, qua rei multitudo sensu collectivo exprimitur. Ita חלוני est *multitudo fenestrarum*, ut גובי *locustarum copia*, שדי *ager magnus*. V. *Institut. ling. heb.* p. 115. Collatis etiam quoad puncta codicibus reperi in nonnullis חלוני cum *patach*, in duobus vero *chirech* sub *jod*, in 319 post *kametz*, in 715 post *patach*.

Idem חלוני. Kenn. 669, seu Fragmentum Gothanum legit חלוניו *fenestras suas*, de qua lectione multa Michaëlis *Bibl. or.* T. IV p. 244. Nullus וספון cum *cholem* forma infinitivi regulari, et meus 380 legit etiam cum *surek* sequens ומשוח.

XXII 20. In primo וצעקי *et clama* pro irregulari *kametz catuph* sub *tzade* nonnulli codices melius habent *scevà*. Sic mei 305, 319, 380, 575, 663, 667, 715, primo 2. Kenn. 201 ac primo meus 380 וזעקי.

XXII 30 לא יצלח בימיו כי *non prosperabitur in diebus suis, quia*. Desunt haec verba in Kennic. 210, primo in meo 174, nec legunt Lxx et Arabs, excepto כי.

XXIII 1 נאם יהוה *dicit Dominus*. Non legunt Lxx et Arabs, et ex prima manu cod. meus 545.

XXIII 2 על הרעים הרעים את עמי *super pastoribus qui pascunt populum meum*. Kennic. 201, ac primo meus 597 על הרעים את עמי *super iis qui pascunt populum meum*, ut Lxx et Arabs.

XXIII 3 נויהן *habitacula sua* — נוהן *habitaculum suum*, Kenn. 4, 23, 24, 30, 67, 84, 89, 91, 93, 94, 96, 182, 224, 225, 228, 230, 249, 253, 290, 601, 602, mei 1, 3, 20, 23, 25, 26, 174, 186, 196, 210, 295, 304, 305, 319, 341, 346, 413, 463, 509, 512, 548, 560, 575, 597, 635, 715, 815, 824, primo 411, 596, nunc 663, Biblia Soncinensia, Veneta Rabbinica 1525, Veneta alia Rabbinica 1568, Veneta 1570, Polyglotta Antwerpiensia, Veneta Rabbinica 1618, Basileensia Rabbinica 1619, Veneta 1678, Veneta 1690, Veneta 1730, Mantuana 1742, Ven. 1766, Pisana 1781, Prophetae Soncinenses 1486, Jeremias

Ulyssiponensis 1492, Syrus et Arabs. Notat Norzius abesse *jod* a correctioribus codicibus, et sunt sane in allatis multi hispani et accuratissimi, et meus 413 Hillelianus.

XXIII 6 יקראו *vocabit eum*, vel *vocabitur is* — יקראו cum *surek vocabunt* codices mei 380, 411, 554, primo 305, 319, Biblia Ven. utraque 1518 cum alia lectione ad marg., Ven. 1521, Basileensia Munst. omnia, 1534, 1536, 1546, Roberti Steph. in 4. Ita Huntlaeus, Bellarminus autem cum suffixo יקראוהו, contra quos receptam lectionem propugnant Glassius et Hottingerus. Nec aliter polemici nonnulli et antijudaici scriptores, qui in hoc vocabulo, ut et in altero ויקרא Isaiae IX, judaeos corruptae scripturae mutatorumque punctorum accusant. V. inter ceteros Galat. *De arcanis cath. veritatis* lib. III c. IX p. 88 edit. Basil. 1561, et Lusitanum auctorem *Sermam do auto da fe* p. 35. Syrus, Chaldaeus, Vulgatus et Arabs *vocabunt eum*, et Hieronymus Commentariis suis testatum reliquit in mss. cod. legisse se per *surek*. Confer. Schulz. in critica *Recens. antiquae editionis Gerson. heb. Bibl.* p. 321. Utramque vocalem incerti scriptores posuerunt in meo 174, et Regiomontano secundo apud Lilienthalium p. 275. Norzius monet lectorem, ne festinet legere verbum hoc cum *surek*, ut in aliqua editione excusum est. Notat etiam ex accentuationis lege יהוה connecti non posse cum יקראו, ut sensus sit Dominum vocaturum Messiam צדקנו *Justitia nostra*, quemadmodum inepte connectit quidam agaon, quem Abenesra confutat, et ex recentioribus R. Menassè ben Israel in *Conciliador* T. III p. 50. Confer. Weimar *Usus accent. bibl.* p. 134. Plerique judaeorum auctores antichristiani, quorum multi sive mss., sive editi apud me extant, in יהוה צדקנו Messiae nomen agnoscere non dubitant, R. Abbà secuti et antiquum auctorem *Echà rabbadì* fol. 58 edit. Ven. 1545. מה שמו של מלך המשיח ר׳ אבא בר כהנא אמר ה׳ שמו שנאמר וזה שמו אשר יקראו יהוה צדקנו *Quod nam est nomen regis Messiae? R. Abbà filius Caanà dixit Jeoàh est nomen ejus, quia dictum est*, et hoc est nomen quo vocabit eum, *vel* vocabitur is Dominus justitia nostra. Nullus codex אדני, omnes יהוה *Jeoàh* singulari consensu ineffabile nomen usurpant.

XXIII 8 צפנה *aquilonari*. Nonnulli codices utriusque collationis צפן *aquilonis*, pauci alii versu sequenti pro דברי habent דבר.

XXIII 16 על דברי. Multi אל דברי, et nonnulli ולא מפי.

XXIII 18. Mendosum דברי in דברו non modo emendat Kerì, sed in textu magno numero codices Kennicottiani ac mei, pluresque editiones, Soncinensis, Brixiensis, Complutensis, Venetae multae, Roberti Stephani in 4., Plantiniana 1566, Sanctandreana, Hutteriana, Wittebergensis, Amstelodamensis 1639, Polyglotta Londinensia, et aliae.

XXIII 20 אף יהוה *ira Domini* — חרון אף יהוה *aestus irae Domini*, Kenn. 149, 246, nunc vel ad marg. meus 20, Syrus, ac locus parall. XXX 24. Ita etiam locum hunc citat cod. meus 155, seu ineditum et antichristianum מלחמת מצוה R. Josephi Kimchì.

XXIII 31 נאם *dicit* — נאם יהוה *dicit Dominus*, cod. Kennic. 1, primo meus 663, primo exter. 1, Syrus, Vulgatus, Targum cod. mei 737. Co-

dex Kennic. 4, Lxx et Arabs omittunt נאם.

XXIII 32 נבאי *prophetantes* — נביאי *prophetas*, Kenn. 1, 4, 30, 96, 115, 149, 150, 158, 180, 182, 187, 195, 253, primo 141, forte 126, 154, mei 4, 20, 174, 305, 715, primo 23, 24, 226, 548, 596, Biblia Soncinensia, Vulgatus et Syrus. Lxx et Arabs utrumque vertunt. Ext. 1 primo הנבאים. V. 33 את מה משא. Meibomius *David. Psalmi* etc. pag. 35 legi jubet אתם המשא, ut Lxx et Vulgatus, illique adstipulatur Houbig.

XXIII 35 על רעהו *super proximo suo* — אל רעהו *ad proximum suum*, melius Kenn. 23, 30, 84, 89, 93, 96, 112, 116, 144, 149, 150, 158, 160, 178, 187, 198, 224, 225, 226, 228, 337, 602, primo 4, 72, 130, forte 154, mei 2, 20, 25, 26, 319, 346, 380, 411, 579, 815, primo 1, 24, 174, 187, 211, 226, 545, 560, 596, nunc 663. Sic alios codices legere testatur 319.

XXIII 39 ונשיתי *et obliviscar* — ונשיתי per *sin*, *et assumam*, codices mei 576, primo 26, 304, 667, 815, in Bibliis Halensibus Erfurtensis 1, Lxx, Vulgatus et Syrus. Utrumque punctum ad sinistram ac dexteram meus 596.

Ibid. נשא *obliviscendo* — נשא *assumendo* iterum cum *sin*, vel *parcendo*, codices mei 174, 226, 411, 554, 596, 815, primo 1, 3, 26, 187, 196, 211, 304, 667, Erfurtensis 1, Biblia Soncinensia, Veneta utraque an. 1518, Veneta 1521, Munsteri bina hebraeo-latina 1534, 1546, Roberti Stephani in 4., Veneta 1595, Veneta Rabbinica 1618, Veneta 12. 1635, Aquila, Symmachus, Syrus, Vulgatus. Praefert Michaëlis *Bibl. or.* Tom. XV pag. 182.

XXIII 40 וכלמות *et ignominiam* — וכלמות *et ignominias*, codices mei 4, 24, 304, 305, 411, 579, 596, 663, 715, primo 187, 346, 548, 815, apud Lilienthalium Regiomontanus 2, et ex collatione Henr. Michaëlis in Bibliis Halensibus Erfurtensis 2, et 3. In plur. quoque, sed defective per solum *cholem* mei 380, 440, 554. Mss. codicibus accedunt Biblia Soncinensia, Brixiensia, Veneta utraque anni 1518, Munst. omnia 1534, 1536, 1546, Roberti Stephani in 4., Veneta 1551, Veneta 1563, Wittebergensia 1587, Veneta 1595, Genevensia 12. 1618, Veneta 12. 1635, Amstelodamensia Menassè ben Israel 1635. Veneta 1730, quamvis in textu sing. lectio habeatur, plur. ad marg. exponunt *e vituperii.* » Extant codices, notat ad h. l. Norzius, qui habent *mem* cum *vav cholem*. Sane in plerisque codicibus est cum *surek*, sicque scribit Kimchius in *Commentario* et *Libro Radicum* ».

XXIV 1 ויבאם בבל *et adduxit eos Babyloniam*. Codices nonnulli בבלה *in Babyloniam*, ut Kennic. 1, 30, 72, 150, 182, forte 154, ex meis 26, primo 226, 440.

XXIV 6 עיני *oculum meum* — עיני *oculos meos*, cod. mei 4, 305, 319, primo 211, ex Lilienthalio pag. 276 Regiomontanus 2, seu Kenn. 224, Lxx, Syrus, Vulgatus et Arabs. Ibidem על הארץ הזאת *super terram hanc*. Cod. Kennic. 116 addit הטובה *bonam*. Lxx εἰς ἀγαθά, quos sequitur Arabs.

XXIV 8 ירושלם *Jerusalem* — ישראל *Israel*, cod. meus 20 et Arabs.

XXIV 9 לשׁנינה *in dicterium* — ולשׁנינה *et in dicterium*, Kenn. 30, 72, 93, 94, 96, 100, 102, 116, 139, 149, 150, 154, 155, 158, 160, 172, 175, 182, 187, 195, 198, 226, 228, 601, primo 82, 126, 130, 141, ex Bibliis Halensibus 375, mei 4, 24, 26, 186, 187, 211, 226, 295, 346, 380, 518, 596, 663, 715, 815, primo 20, 174, 196, 210, 319, 440, 548, 554, 560, 737, 824, nunc 305, 409, 789, Biblia Brixiensia, Biblia antiqua in fol. sine anno et loco. Copulam exhibent etiam vetusti omnes interpretes, quamquam in latina plerorumque versione reticeatur. Multi in textu לנינה, ex editis Biblia Soncinensia ac Complutensia.

XXIV 10 את הרעב *famem*. Iterum cum copula ואת Kenn. 1, 4, 23, 30, 96, 145, 150, 154, 158, 182, 187, 225, 226, 228, 246, primo 130, 141, forte 100, ex meis 3, 20, 26, 174, 226, 305, 319, 346, 380, 411, 512, 554, 715, 789, primo 24, 187, 440, 579, 737, Biblia Complutensia, Vulgatus et Syrus. Lxx et Arabs nomen praeponunt, sed sequens et ipsi connectunt.

XXV 1 על ירמיהו *super Jeremia* — אל *ad Jeremiam*, Kenn. 30, 72, 84, 150, 168, 173, 178, 210, 249, primo 130, mei 20, 25, 174, 560, 663, primo 26, 187, 319, 440, 512, 545, Biblia Soncinensia, Prophetae Soncinenses, Lxx, Vulg. et Arabs. Mendosa latina versio Syri. Meus 25 ad marg. על ק׳.

Ibid. על כל *super omni populo* — אל כל *ad omnem populum*, cod. mei 346, primo 187, 737, Biblia Amstelodamensia sine punctis 1630. Sic etiam correctum in Regiom. 2 apud Lilienthalium p. 276. Cod. meus 174 primo ואל כל *et ad omnem populum*, 226 et ex prima manu 782 Tolet. ועל כל *et super omni*, ut Kennicottiani quatuor, 23, 82, 126, 201. V. 2 ad על כל עם cit. codex meus 782 notat ad marg. למדנה׳ על עם, quod nullus codex habet, nullaque versio.

XXV 3 אשכים *mane surgere* forma chaldaica — השכם melius cum ה Kennic. 4, 30, 112, 116, 150, 201, 253, 309, primo 1, meus 411, primo 20, primo 187, 380, nunc 226, Biblia Soncinensia. Alii השכים cum ה, sed retento *jod*, ut Kenn. 96, mei 2, 26, sed in hoc correctum השכם, ad marg. Biblia Munsteri 1534, et alia 1546. In meis 305 et 715 superpositum ה. Sequens ודבר omittit Kennic. 139, primo meus 789.

XXV 4 אזנכם *aurem vestram* — אזניכם *aures vestras*, Kennic. 1, 246, primo mei 20, 440, 596, Lxx, Aquila, Theodotio, Vulgatus, Arabs.

XXV 7 הכעיסני in textu multi utriusque collationis codices, Biblia Soncin. ac Brixiensia.

XXV 9 ואל *et ad Nabuchodonosor* — ואת *et Nabuchodonosor*, Kenn. 102, 355, primo 72, mei 174, 560, primo 24, nunc 409, Vulgatus. Lxx et Arabs omittunt. » Lege ואת, ut lego in codice orator. 42. Nam ואל manifestum mendum, ubi antecessit את, non אל », notat hic Houbigantius. Nonnulli אל sine ו praefixo, ut Kennic. 150, 214, primo mei 20, 187, ext. 96 ex collatione Schulzii *Recensio* 1 *duorum fragm. heb. Giess.* pag. 7. Lectio ejusdem Schulzii judicio impressae for-

te praeferenda, quamque absolute praefert Michaëlis *Biblioth. or.* T. XV p. 182, producto praeter codicem Regiomontanum et Giessensem etiam Erfurtensi 2 in Kennicottianis et Halensibus Bibliis omisso.

Ibid. סביב *circum*. Multi cod. Kennic. ac mei, et editio utraque Soncinensis מסביב.

XXV 11 לשמה *in stuporem* vel *desolationem* — ולשמה cum praefixo nexu Kenn. cod. 1, 30, 72, 93, 96, 112, 145, 150, 154, 158, 172, 180, 182, 225, 227, 228, 249, mei 4, 174, 305, 518, 579, 815, primo 24, 319, 440, 596, nunc 409, 548, 663, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Prophetae Soncinenses, Vulgatus et Syrus, sicque Houbigantius. Vacat in Lxx et Arabe.

Ibid. הגוים *gentes* — כל הגוים *omnes gentes*, Kennic. 187, primo meus 26 hispanus, Vulgatus.

XXV 13 את כל הכתוב *omne scriptum*. *Vav* praefigunt Kenn. 126, primo mei 2, 196.

XXV 14 בם *in eis*. Omittunt Kennic. 30, 84, 201, 355.

XXV 15 היין *vini* — ין melius sine ה ob regimen Kennic. 153, primo meus 2.

XXV 18 את שריה *principes ejus* — ואת *et principes ejus*, Kenn. 1, 4, 23, 72, 82, 89, 91, 93, 94, 96, 99, 102, 116, 145, 149, 150, 154, 155, 158, 160, 168, 172, 175, 178, 180, 182, 187, 198, 201, 204, 205, 206, 220, 224, 225, 226, 228, 230, 246, 249, 250, 253, 301, 309, 313, 330, 336, 337, 342, 355, 361, 366, 375, 392, 404, 420, 421, 423, 428, 431, 452, 461, 467, 471, 474, 476, 477, 490, 493, 494, 505, 514, 519, 526, 530, 531, 541, 549, 559, 560, 562, 575, 576, 587, 589, 590, 596, 597, 598, 601, 602, 606, 607, 612, 613, 614, 616, 632, 648, primo 176, 242, 251, 254, 297, 307, 475, 491, 636, 642, forte 126, mei 4, 20, 25, 27, 174, 211, 226, 295, 305, 341, 346, 380, 411, 440, 463, 518, 554, 579, 663, 815, 824, primo 1, 24, 26, 196, 413, 596, 782, nunc 186, 789, exter. 96, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Veneta duo 1518, Veneta 1521, Veneta 1525–28, Ven. 1533, Munst. omnia 1534, 1536, 1546, Veneta 1544, Roberti Stephani in 4., Veneta 1551, Veneta 1563, Veneta 1566, Plantiniana in 4. et 8. 1566, Plantiniana sine punctis 1573, Polyglotta Antwerpiensia, Hamburgensia Hutteri 1587, Wittebergensia Cratonis ejusdem anni, Ven. 1595, Raphelengii sine punctis 1610, ejusdem hebraeo-latina 1613, Ven. 1613, Veneta 1615, Genevensia 1618, Veneta 1627, Amstelodamensia Menassè ben Israel 1635, Amstelodamensia 1639, Veneta Lombrosi 1639, Polyglotta Parisiensia, Veneta 1647, Polygl. Londinensia, hebraeo-latina Lipsiensia 1657, Nisseliana 1662, Veneta 1690, Veneta 1730, Oxoniensia 1750, Veneta 1766, Pisana 1781, Prophetae posteriores Pisaurenses 1516, Pisaurenses alii 1520, Jeremias Thessalonicensis 1569, ac versiones omnes antiquae. Iterum cum ו ולשמה et ולשרקה codices nonnulli, ac posterius quidem etiam Soncin. editio 1488 et Brixiensis.

XXV 20 ואת כל הערב *et omnem turbam mixtam* — ואת כל מלכי הערב *et omnes reges mixtae turbae*, Ken. 30, 93, 115, 116, 154, 201, 246, primo 114, mei 380, 815, primo 26, nunc 24, Chaldaeus. In meo 174 primo suppletum, sed rursus deletum מלכי.

XXV 21 ואת אדום *Edom* — ואת אדום *Et Edom*, Kenn. 72, 94, 96, 150, 182, 225, primo 101, mei 305, 341, 380, 596, primo 409, 440, nunc 663, ac versiones omnes, excepto Targum.

XXV 22 מלכי האי *reges insulae* — כל מלכי האי *omnes reges insulae*, Kenn. 1, 23, 30, 72, 82, 84, 91, 93, 94, 96, 99, 116, 145, 149, 150, 153, 154, 155, 158, 160, 168, 182, 195, 198, 201, 224, 225, 226, 228, 252, 253, 601, 602, primo 3, 141, 173, 242, 297, ex Bibliis Halensibus 375, ex mea collatione 421, mei 4, 20, 26, 27, 174, 196, 226, 305, 319, 341, 346, 380, 409, 440, 518, 548, 554, 560, 663, 715, 737, 815, 824, 826, primo 1, 3, 24, 25, 186, 187, 210, 211, 295, 512, 596, 782, exter. 1, 96, Biblia Soncinensia, Biblia Amstelodamensia sine punct. 1630, et Chaldaeus. Ceteri interpretes, ut et Aquila et Theodotio non legunt כל, nec correctus codex quem citat Kimchius ad h. l. Pauci omittunt in hoc versu primum כל, ut Kenn. 1, 182, exter. 96, Lxx et Arabs.

XXV 23 את דדן *Dedan* — ואת *Et Dedan*, Kenn. 1, 2, 23, 72, 91, 93, 94, 96, 99, 100, 102, 116, 126, 139, 144, 145, 150, 154, 155, 158, 160, 172, 180, 182, 187, 195, 198, 201, 210, 224, 225, 226, 227, 228, 249, 250, 252, 253, 601, 602, primo 3, 128, 130, nunc 141, ex Bibliis Halensibus Erfurtensis 5, mei 2, 3, 4, 20, 24, 26, 27, 174, 186, 210, 211, 226, 295, 304, 319, 341, 346, 380, 409, 411, 440, 463, 509, 512, 518, 545, 554, 576, 579, 596, 663, 715, 737, 789, 815, 824, 826, primo 187, 560, 575, nunc 25, 782, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Veneta utraque an. 1518, Ven. 1521, Basileensia omnia Munsteri 1534, 1536, 1546, Biblia Roberti Stephani in 4., Hamburgensia Hutteri 1587, Nisselii 1662, Veneta 1678, Veneta 1690, Veneta 1730, Veneta 1739, Veneta 1766, Pisana 1781, Prophetae Soncinenses 1486, Pisaurenses 1516, Pisaurenses alii 1520, ac versiones omnes antiquae. Nonnullae ex allatis editionibus monent praeterea ad marg. sic necessario legendum esse כצ״ל ואת. Ita Biblia Veneta 1678, 1690, 1730. Norzius magnam hic librorum dissensionem notat, sed ob masoram contrariam, quam citat, ausus non est lectionem hanc recipere.

XXV 26 הממלכות *regna*. Melius ממלכות ob regimen Kennic. 96, 150, 154, 224, mei 226, 548, primo 23, 305, 440, 663, Biblia Amstelodamensia 1639.

XXV 27 וקיו *et vomite* — וקוו per *vav*, Kenn. 23, 155, 182, nunc 172, primo mei 409, 411, videtur primo 579, nunc 305, Biblia Brixiensia, Veneta utraque an. 1518. Testatur Norzius extare libros, qui sic legant cum Keri קו, sed ex ejus sententia male. Ex Kennicottianis Bibliis delendi hic

Prophetae Soncinenses 1486 falso producti, qui aperte legunt וקיו.

XXV 34 ימיכם *dies vestri* — ידיכם *manus vestrae*, Kenn. 1, Biblia Veneta 1518 ad marg., Basileensia 1536 in Appendice.

XXV 38 מפני חרון היונה *a facie furoris opprimentis* — מפני חרב היונה *a facie gladii opprimentis*, Kenn. 23, 30, 115, 150, 182, 198, 253, 601, 602, primo 154, nunc 224, mei 4, 20, 341, 380, primo 2, 26, 174, 226, forte 596, nunc 663, primo exter. 1, Biblia Soncin., Lxx, Chaldaeus et Arabs. Sed Lxx pro היונה legerunt הרבה, Syrus יהוה, et utrumque היונה יהוה habet Kenn. 91. Reliqui interpretes, Vulgatus, Symmachus, Aquila, Theodotio legerunt חרון. Conf. Michaël. *Bibl. or.* T. XV p. 183.

XXVI 3 אל הרעה *super malo* — על הרעה Kenn. 2, 30, 150, 178, 198, 224, 225, 246, 253, 297 marg., primo 128, 141, nunc 99, mei 174, 305, 463, 737, 824, primo 187, 319, 440, et Soncinensis utraque editio Bibliorum ac Prophetarum.

XXVI 5 על דברי. Nonnulli codices אל, et bini ex meis hispani, 4 et 26, legebant ex prima manu את כל דברי *omnia verba*.

Ib. והשכם *et mane surgendo*. Praefixum ו, quod superfluit et tolli vult Houbigantius, non legunt multi codices Kennicottianae collationis ac meae, Biblia Soncinensia, antiqui interpretes, et cap. xxv 4.

XXVI 6 כשלה *Sicut Siloh*. Plene שילה quamplures codices Kenn. ac mei, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Prophetae Soncinenses. Pauci כשלו, ut legitur v. 9, ubi iterum codices dissentiunt, leguntque non pauci per ה et cum *jod* inserto, consentientibus iterum Bibliis Soncinensibus ac Brixiensibus.

Ibid. גוי *gentibus*. Biblia Mantuana 1742 defective גוי ex Norzii correctione, qui notat in correctissimis quibusdam codicibus reperisse cum unico *jod*, sicque ex masora erui. Neglectis hic germanicis et italicis codicibus, hispanicos contuli, quibus Norzius et judaei omnes solent inniti, et reperi plerosque codices hispanicos et accuratiores legere גויי. Ita ex meis 4, 23, 25, 26, 27, 196, 295, 341, 346, 463, 512, 518, 560, 815, primo 187, 575, 782, nunc 304. Ita antiquae omnes editiones ex hispanicis mss. depromptae, ut Biblia antiqua in fol. sine anno et loco, Jeremias Ulyssiponensis, et omnes Pisaurenses. Defectivum גוי primo legebat ex hispanis 304 diligentissime scriptus, sicque correctum in 187, 575, 782. Haec tamen lectio videtur esse celeberrimi cod. Hilleliani, nam meus 413 ex eo descriptus eam ex prima manu exhibebat. En ergo plerosque meliorisque codices hispanos ab Hilleliano recedentes, et quidem merito, quia melius legitur גויי plene ac plur., ut praeter mss. codices legunt veteres omnes interpretes.

XXVI 10 שער יהוה *portae Domini* — שער בית יהוה *portae domus Domini*, Kenn. cod. 1, 4, 23, 30, 93, 96, 115, 116, 145, 153, 154, 158, 160, 168, 178, 182, 228, 251, 601, 602, primo 82, 130, 171, forte 172, mei 23, 26, 341, 380, 440, 789, primo 20, 24, 409, 560, nunc 174, ext. 96, Chaldaeus, Syrus, Vulgatus et Arabs. Schulzius *Recens. Fragm. Giess.* p. 11 ex Ara-

bica versione conjicit ita forte olim etiam lectum fuisse in Graeca, hancque lectionem receptae praeferendam arbitratur. Pauci alii pro שער legunt בית *Domus Domini*. Sic Kennic. 72, 226, ex meis 4 hispanus.

XXVI 13 אל הרעה. Iterum hic על הרעה legit utraque editio Soncinensis 1486, 1488, Kenn. cod. 2, 30, 72, 150, 176, 201, 246, 251, primo 115, mei 3, 20, 305, 596, 737, primo 174, 409. Idem v. 19, et alibi. Frequens enim est, ut jam monuimus, harum particularum mutatio.

XXVI 20 ככל *juxta omnia*. Binae cit. editiones Soncini cum cod. Kennic. 253 את כל *omnia*.

XXVII 1 יהויקים *Jehojachim* — צדקיהו *Zedeciae*, Kenn. 224, 590 marg., primo 154, Syrus et Arabs ex ms. Oxoniensi. Cum Syro edito congruit antiquissimus codex Ambrosianus B 21. » Mirum profecto, inquit Houbigantius, solum Munsterum apud *Criticos sacros* vidisse errorem scribarum qui posuerunt Joachim, cum scribere debuissent צדקיה *Sedeciae* ... Si existimabat Clarius Jeremiam dixisse vaticinando, non narrando, de legatis Edom et Moab et ceterorum regum qui ad Sedeciam veniunt, hoc est praedixisse Joachim regnante eos legatos ad Sedeciam postea regnaturum venturos, contradicit ipsi Jeremiae, qui dicit versu 12 *et ad Sedeciam regem Juda loquutus sum*. Ergo excusari mendum non potest et legendum צדקיה, ut et Syrus, quem Arabs imitatur ». Uberius Lilienthalius *Comm. crit. cod. Regiom.* pag. 277. » Admodum notabilis haec est nostri codicis (Kennic. 224) lectio. Nam secundum communem impressorum, immo mss. adhuc recensitorum lectionem difficulter concipitur, qua ratione jam initio regiminis Jehoiakimi mandatum divinum acceperit Jeremias de conficiendis jugis, quae per aliquot annos in collo portaverit, sub initium demum regni Zedekiae regibus vicinis transmittenda, maxime quum omnia ista reipsa imperante Zedekia facta esse sequentia suadeant v. 3, 12, et cap. XXVIII 1. In mendo igitur jacere hunc locum censuerunt criticorum plurimi. Nimirum Jo. Clericus in *Comm.* ad h. l. e textu excidisse conjicit verba צדקיהו את, adeo ut sensus esset verbum Domini factum esse ad prophetam initio Zedekiae fratris Jehoiakimi. Alii totum versiculum primum, quem jam Hieronymi tempore LXX non habuerunt, librarii cujusdam oscitantia ex cap. XXVI 1 repetitum esse arbitrantur, ad textum non pertinentem, maxime quum sequentia verba v. 2 *sic dicit Jehova ad me*, indicare videantur ex abrupto prophetam novam pericopam incipere ... Alii denique in nostro loco Zedekiae nomen omnino restituendum esse putant, a librario quondam cum Jehoiakimo perperam commutatum. Ita celeb. Benj. Kennicottus *Diss. I* p. 513 (ed. lat. p. 503)... Et sane non solum versio Syriaca hic legit *initio regni Zedekiae*, verum etiam Arabica ms. Oxoniensis ex versione τῶν LXX desumpta, unde simul colligi posset et hanc primitus nomen Zedekiae habuisse, licet deinde ob subortam difficultatem totus v. 1 in illa omissus fuerit. Quamvis vero non desint rationes, ex quibus non obstantibus hisce difficultatibus lectio communis defendi queat, quas exposuimus

T. III *Der gut. Sache d. Gottl. Offenb.* cap. vII §. 303 p. 384 et T. V cap. xI §. 124 p. 472, siquidem nec citra codicum mss. auctoritatem ex mera conjectura aliquid in textu facile mutari debet, tamen quum nunc tandem codex inventus sit, in quo nomen Zedekiae in h. l. expresse exhibetur, idque sine ulla vel punctatoris vel alterius critici correctione, quales alias in nostro codice admodum frequentes sunt, dubitari vix poterit צדקיהו genuinam esse lectionem ». Houbigantium ac Lilienthalium sequitur Conradus Christoph. Jacobi in *Diss. de Fragm. cod. heb. ms.* pag. 6, lectionem hodiernam textus impressi ad absurdas masorethrum lectiones referre non dubitans. Confer. Henr. Michaëlis in *Notis* ad Bibl. Hal., et David Michaëlis *Bibl. or.* T. XV pag. 184, qui quamvis variam hanc lectionem improbet, ms. tamen senescentis patris sui notam profert illi faventem.

XXVII 5 על פני הארץ *super faciem terrae*. Kenn. 149, forte 154, ac bini mei hispani ex prima manu, 187, 575 על פני האדמה. Codex meus 20 עשיתי את השמים ואת הארץ *feci caelum et terram*.

XXVII 8 ואת אשר *et is qui*. Melius ואשר Kennic. 201, 226, 250, ואת ואשר 182.

XXVII 9 חלמתיכם *somnia vestra* — חלמיכם *somniatores vestros*, Kenn. 356, Lxx, Syrus, Vulgatus. Praefert Houbigantius, favetque contextus.

XXVII 13 ברעב *in fame* — וברעב *et in fame*, Kennic. 1, 2, 72, 93, 116, 198, forte 168, mei 1, 226, 305, 346, primo 409, 440, 545, nunc 20, 380, Biblia Veneta 1730, Veneta 1739, Veneta 1766, Pisana 1781, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus, et ex ms. Oxoniensi Arabs. In Lxx vacat.

XXVII 18 לבלתי באו *ut non eant*. Melius לבלתי בא in infin. Kennic. 72, nunc 224, primo meus 24. Michaëlis conjicit *Bibl. or.* T. XV p. 186 antiquitus scriptum יבאו, omissum dein *jod*, seu ex duobus *jodin* continuae scriptionis uno praeterito factum באו.

Ib. ובית מלך *et domo regis* — ובבית *et in domo regis*, Kennic. 101, 150, 178, primo 154, forte 130, nunc 246, primo meus 440, nunc 20, 815. Contra pro ובירושלם *et in Jerusalem*, Kenn. codices 93, 116, 154, 187, 210, primo meus 211, Biblia Soncinensia, Complutensia, Prophetae Soncinenses legunt וירושלם sine ב praefixo, alii בירושלם ut Ken. 150, 228, primo meus 24.

XXVII 19 בעיר *in urbe*. Codex meus 782 Toletanus testatur ad marg. ben Ascer legere בעיר, ben Nephtali בארץ *in terra*. Ita solus Kenn. 225.

Ibidem אל העמודים *super columnis*. Kennic. 154, seu Reuchlin. antiquissimus, ex meis primo 187, 440 על העמודים, ut ter in sequentibus nominibus usurpatur.

XXVII 21 בית *domo Domini* — בבית *in domo Domini*, expresso quod reticetur ב praefixo, Kennic. cod. 72, 89, 91, 93, 96, 145, 150, 158, 173, 182, 201, 253, 601, 602, mei 380, 518, primo 26, 187, 211, 409, 440, 579, nunc 226, 663, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Prophetae Soncinenses 1486.

XXXVIII 1 בשנה in textu codices multi, Biblia Sonc., et Complutensia.

XXVIII 3 ויבאם בבל *et adduxit ea Babel*. Pauci codices בבלה *in Babel*, ut Kenn. 89, 150, 224, nunc meus 545. V. 4 כל omittunt Kennic. 150, 224, Lxx, Arabs.

XXVIII 6 דבריך *verba tua* — דברך *verbum tuum*, Kenn. 3, 30, 89, 102, 226, 253, 254, mei 20, 226, 579, 737, 815, primo 211, 440, 596, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Prophetae Soncinenses, Talmud Babylonicum, Lxx, Arabs.

XXVIII 8 ולרעה *et de malo* — ולרעב *et de fame*, Kennic. codices 99, 150, 173, 210, 226, 297, 309, 320, 337, 360, 375, 477, 494, 514, 589, 601, 613, primo 130, 250, 356, nunc 149, 171, ex meis 560, 715, primo 174, nunc 663, Biblia Complutensia, Vulgat., sed hic postponit. Alii idem verbum exhibent, sed sine ו praefixo, לרעב, ut Kennic. 116, 149, 154, meus 226, primo 663. Vide cap. XXIV 10, XXVII 8, 13, XXIX 17, 18 etc.. Ita Maimonides in *Porta Mosis*, tum in editione Pocockiana, etsi Pocockius vertat *malum*, tum in codice ipso Arabico, ex quo editio facta est, Poc. 238, et in altero Poc. 260. Confer. Kennicottus *Diss. gen.* §. 54 p. 23, qui hanc veram esse hujus loci lectionem contendit. » Assentimur, notat hic Houbigantius, Castalioni sic observanti: considera, num pro רעה sit legendum רעב, hoc est *famem*. Quippe haec tria, bellum, famem, pestilentiam simul memorat Jeremias cap. sequenti v. 17 et aliis in locis, nec recte malum generatim dictum interseritur bellum inter et pestilentiam, mala speciatim dicta. Lego הרעב in cod. Regio 29, et ita scriptum fuerat manu priori in cod. Orator. 53 ».

XXIX 2 ושרי *principes Juda* — ושר *et princeps Juda*, Kenn. 23, 145, 158, 201, nunc 176, 224, mei 4, 815, nunc 186, Biblia Complutensia, Theodotio, Syrus, Vulgatus, Targum ms. mei cod. 737.

XXIX 9 בשקר *in mendacio*. Pauci codices שקר *mendacium*, ut Kennic 1, 173, 224. Alii multi בַּשקר cum ה demonstrativo extruso. Sic Kenn. 421 a me collatus, ex meis 20, 174, 380, 409, 554, 715, 881 aliique.

XXIX 17 את הרעב *famem*. Cum praef. copula ואת Kenn. 1, 2, 30, 72, 84, 89, 116, 145, 150, 154, 158, 160, 178, 182, 187, 198, 201, 225, 227, 253, 601, primo 91, 141, mei 1, 2, 3, 24, 26, 226, 305, 319, 341, 380, 409, 411, 463, 512, 518, 554, 596, 715, 815, 824, primo 20, 187, 211, 413, 440, 560, 737, Prophetae Pisaurenses 1516, Pisaurenses alii 1520, ac veteres omnes praeter Lxx, qui non legunt. V. seq. iterum וברעב codices multi ac Prophetae Sonc. 1486.

XXIX 18 ולשרקה *et in sibilum* — ולקללה *et in maledictionem*, Kennic. 2, 30, 145, 158, 224, 246, mei 2, 20, 411, 815, primo 663, ad marg. Biblia Veneta 1518. Alii לשרקה sine ו, ut Kenn. 130, 198, meus 440. Hodiernam lectionem sup. ras. exhibent Kenn. 116, 173.

XXIX 19 אליהם *ad eos* — אליכם *ad vos*, Kenn. cod. 2, 30, 96, 116, 141, 160, 168, 228, 253, primo 4, 72, mei 26, 174, 411, 560, 579, primo 2, 20, 211, 226, 663, nunc 24, Biblia Soncinensia, Brixien-

sia a Kenn. omissa, Prophetae Soncin. et ipsi omissi, ad marg. Biblia Bombergiana 1518.

XXIX 26 בית *domo* — בבית cum ב expresso *in domo*, Kenn. 1, 30, 72, 82, 93, 96, 112, 145, 150, 158, 178, 225, 226, 228, 246, 249, 250, 251, 253, primo 182, nunc 201, ex mea collatione 421, mei 2, 20, 23, 174, 196, 226, 305, 380, 463, 518, 560, 715, 737, 789, 815, primo 24, 211, 319, 409, 440, 663, Soncinensis utraque editio, et ad marg. Veneta 1518.

XXIX 31 כל *omnem*. Abest a Kennic. 150, 224, 246, a Lxx et Arabe. Nonnulli Kenn. ac mei אל כל.

XXX 2 אל ספר *super libro* — על ספר Kennic. 30, 116, 150, 187, 253, primo 72, meus 20, ad marg. 2, Biblia Soncinensia, Prophetae Soncinenses. Pauci alii post הדברים addunt האלה, ut Kennic. 1, 72, 145, primo meus 579, et לאמר *dicens*, quod omittit Syrus, non legebant ex prima manu bini ex meis codicibus, 26 et 596. Versu 8 nullus pro עלו legit על vel עלך *jugum*, vel *jugum tuum*, nullus v. 9 cum Lxx omittit אשר *quem*.

XXX 18 ישב *sedebit* — ישוב *redibit*, vel *restituetur*, codex meus 737 primo, ut legit Michaëlis in *Bibl. or.* T. XVII p. 165. Syrus, Chaldaeus, Vulgatus *fundabitur*. A textu et reliquis interpretibus hic recedit Arabs, qui vertit والشعب تاكل *et populus*, vel *turba comedet*, legens, ut videtur, והמון יאכל.

XXX 21 ערב *spopondit* — אשר ערב *qui spopondit*, primo cod. meus 226, nunc 341. Relativum interponunt omnes versiones. V. 23 multi וסער.

XXXI 3 לי *mihi*. Nullus לו *ei*, quod legunt Lxx, ac praeferunt Castalio et Houbigantius. Meus 575 hispanus primo אלי.

XXXI 13 ובחרים *et juvenes* — בחורים *juvenes*, Ken. 4, 72, 93, 107, 111, 136, 149, 150, 196, 223, 224, 253, 384, primo 204, 294, primo mei 16, 20, 24, 262, 440, 543, 737, nunc 226, Biblia Soncinensia, Prophetae Soncinenses 1486, Pentat. Pragensis 1518, Vulgat.. Confer. Michaëlis *Bibl. or.* T. XVII p. 167. V. 17 איננו. Nullus איננם.

XXXI 24 ונסעו *et proficiscentur* — ונשא *et elevabitur*, cod. meus 226 prima manu, et Lxx. Concinit Arabs, sed in significatione abripiendi.

XXXI 29 אכלו *comederunt* — יאכלו *comedent*, Kenn. 1, 23, 149, 150, 182, 187, 224, 225, 226, 246, primo 4, 82, 154, 158, 201, 297, mei 4, 174, 304, 411, 440, primo 2, 20, 25, 26, 226, 319, 554, 815, primo ext. 103, et Biblia Soncinensia.

XXXI 32 בעלתי *dominatus sum*. Lxx ἠμέλησα *neglexi*, ut legisse videantur nonnullis בחלתי, vel געלתי, quod Capellus et Houbigantius approbant, nec aliter Syrus, Arabs, et Paullus ad Heb. VIII 9. Nulla tamen in collatis codicibus hic extat lectionis varietas, nec necessaria. Nam fastidiendi significationem ex consensu linguae arabicae verbo בעל vindicant R. Joseph Kimchius pater Davidis apud Davidem ipsum in *Comm.* in h. l., et in *Libro radicum*, R. Ebn Jannahi, vel Jonas, et R. Tanchum Hierosolymitanus apud Pocockium, productis exemplis (erant enim linguae arabicae periti) usus fa-

miliaris arabum verbi بعل expositionem hanc confirmantibus. Conf. Pocockius *Notae miscell. ad portam Mosis* p. 5 ad 10, ubi fuse illam tuetur, Gusset. *Comm. ling. heb.* p. 244, Clod. *Lex. heb. select.* p. 85, Michaëlis *Suppl. ad Lex. heb.* p. 192. R. Parchon utroque Kimchio antiquior explicat per שנאתי *odio habui*, putatque ex permutatione litterarum ע et ח stare pro בחלתי. En ejus verba ex inedito *Mechabberoth*: ואנכי בעלתי בם. פ׳ שנאתים וה העין נתחלפה בחית שנ׳ וגם נפשם בחלה בי פ׳ שנאה אותי *Et ego bahalti bàm. Expone* odio habui illos, *nam* ain *hic permutata est vel stat pro* chet, *ut dictum est* et anima etiam eorum בחלה בי, *expone* odivit me. Paullus secutus est LXX, quorum verbum retinet, quamobrem perperam Surenhusius ut eum cum Jeremia conciliet, opinatur illum ex allegorica veterum hebraeorum allegandi ratione ad sensum alium eliciendum mutata littera legisse בחלתי in libro ΚΑΤΑΛ-ΛΑΓΗΣ p. 64.

XXXI 33 את בית *cum domo* — את בני *cum filiis*, cod. Kenn. 158, primo meus 737, et ut videtur, 579, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Veneta 1518 ad marg., Prophetae Soncinenses, Targum cod. mei 737.

Ibid. נתתי *dedi* — ונתתי *et dabo*, melius Kenn. 150, 155, 158, 201, 206, 210, 307, 309, 313, 392, 452, 560, 575, 589, primo 91, 295, 404, forte 505, nunc 30, 612, 632, ex meis 305, 440, 596, 737, primo 20, 409. In futuro omnes versiones. Confer. *Epist. ad Heb.* VIII 10, Kennic. *Diss. gen.* §. 66 p. 29, Doederlein. *Bibl. theol.* 1782 p. 494. Mirandum est, inquit Kennicotus, superesse adhuc mss. viginti, qui habent ונתתי, certissime futuro tempore, quum res omnibus nota est judaeos in hoc loco tempus praeteritum urgere, christianis contradicentes. Quod etiam luculenter fecit rabbinus quidam, auctor annotatiunculae aspersae hunc in locum margini codicis ms. n. 1, ubi contendit judaeus voce נתתי (*dedi*) contineri *responsionem adversus minim*, idest christianos ». V. 34 נאם יהוה *dicit Dominus*. Omittit cod. Kenn. 253, nec legit Ep. ad Heb. VIII 11. V. 36 pro זרע *semen* cod. meus 226 primo בני *filii*, et 2 primo זרע בני *semen filiorum*.

XXXI 38 הנה ימים *Ecce dies* — הנה ימים באים *Ecce dies veniunt*, seu Keri באים habent in textu Kennic. 1, 27, 30, 72, 89, 93, 96, 112, 126, 149, 150, 172, 178, 187, 226, 249, 250, 252, 297, primo 82, 91, 141, 201, 230, forte 168, mei 26, 174, 186, 226, 295, 305, 319, 380, 409, 411, 440, 554, 560, 596, 663, primo 3, 23, 187, 211, 545, 579, 737, 789, nunc 20, primo exter. 103, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Complutensia, Basileensia Munsteri utraque hebraeo-lat. 1534, 1546, Prophetae Soncinenses, Jeremias Thessalonicensis 1569, Mahamadoth Sabionet. 1556, ac versiones omnes antiquae.

Ibid. עד שער *usque ad portam*. Deest עד in Kenn. cod. 67, 84, 100, 102, 126, 130, 139, 144, 155, 168, 176, 178, 182, 195, 198, 227, 251, 252, 254, 602, nunc 82, 94, 128, in meis 3, 23, 27, 210, 226, 319, 509, 512, 518, 548, 575, 596, 824, 826, primo 25, 304, 554, nunc 1, 2, 295,

nunc 103, in Bibliis antiquis in fol. sine anno et loco, in Bibliis Mantuanis 1742, in Jeremia Ulyssip. 1492. Biblia Veneta 1690 notant ad marginem in libro correcto non legi עד. » In aliquibus libris, inquit Norzius in h. l., antiquis mss. et in vetusta editione sic scriptum est sine dictione עד, quae sane Kimchii lectio non est, qui legit עד שער הפנה . . . sicque extat in Targum et in Comm. Abarbanelis. Mira ergo mihi visa est haec dictio, et digna, vel conveniens propter dissensum quae diligentius attendatur et examinetur. Postea vero reperi etiam in exemplari R. Menachem de Lonzano editionis Bomberg. anni 304 (1544), quod calamum super illam duxerit, ac sufficit senex ipse, ut ei innitamur, quia certe attente rem examinavit reperitque sic scriptum in libris accuratis ». Sane ex allatis codicibus multi sunt hispani et optimae notae, et ex antiquis editionibus binae maximae auctoritatis ac pretii ex hispanis accuratissimis mss. desumptae. Sed legunt omnes veteres, ac reliqui omnes codices, inter quos antiquissimi, ac proinde controversum עד retinendum. Mendose על Biblia Basileensia 1546.

XXXI 39 על גבעת *super collem* — עד גבעת *usque ad collem*, Kennic. 89, 96, 175, 225, 601 marg., primo 30, mei 26, 295, 341, 576, primo 24, nunc 789, Lxx, Chaldaeus et Arabs. Unum ex iis quae scribuntur על, et conjiciuntur עד, notat hic Norzius, et ad marg. mss. codices confirmant.

XXXI 40 הפגרים *cadaverum* — והפגרים *et cadavera*, Kenn. 23, 93, 172, 182, 225, primo 82, 141, 168, nunc 72, mei 4, 341, 789, primo 24, 409, 440, 554, 663, Biblia Soncinensia, Prophetae Soncinenses.

Ibid. השרמות *Asceremoth*. Ita textualis lectio et Lxx. Sed masorethae corrigunt השדמות *arva*, eorumque emendationem confirmant Aquila, anonymus alius graecus interpres in Origenis Hexaplis, et Hieronymus, qui vocabulo in duo diviso שדה מות *regionem mortis* interpretatur. Ac Kerì השדמות in textu exhibent codices quamplures utriusque collationis, etiam hispani, ut sunt ex meis 4, 23, 26, 187, 411, 560, primo 518, 548, 575, 826, item Biblia Soncinensia, Brixiensia, Complutensia, Prophetae Soncinenses 1486, Pisaurenses 1516, Pisaur. alii 1520, Jeremias Thessalonicensis 1569. Lib. II Reg. XXIII 4 nominantur שדמות *arva Cedron*, unde anteponendum Kerì. Confer. Lilienthalius *Comm. crit. codd. Regiom.* p. 281, Capellus *Critica sacra* T. I p. 233, et II p. 893, quaeque ad haec Capelli loca notant Vogelius et Scharfenbergius.

Ibid. עד פנת *usque ad angulum* — על פנת *super angulum*, Kennic. 155 primo, et in cod. meo 155 ineditum Josephi Kimchii opus antichristianum *Milchemeth mitzvà*.

XXXII 5 עד פקדי *usquedum visitem* — עד יום פקדי *usque ad diem quo visitem*, Kenn. cod. 101, 173, 180, 182, 250, mei 305, primo 2, 20, 409, ac Syrus. Ibid. ולא תצליחו *nec prosperabimini*, Kenn. 1, 4, 225, mei 3, 174, primo 512, et Syrus.

XXXII 8 אשר בארץ *quae est in terra Biniamin*. Deest אשר *quae* in Kenn. 96, primo in meo 262, in Syro ac Vulg.

Ibid. ולך *et tibi redemptio* — ומשפט *et jus redemptionis*, Kenn. 93, 177, forte 154, primo meus 24.

XXXII 12 הספר המקנה *librum emptionis*. Melius ספר ob regimen Kenn. 1, 18, 19, 72, 93, 96, 102, 109, 136, 150, 151, 154, 168, 175, 180, 198, 201, 224, 250, 252, 253, 384, primo 177, mei 20, 174, 196, 226, 295, 545, 815, primo 2, 24, 26, 27, 187, 409, 440, 575, 596, nunc 305, 319, ac Biblia Soncinensia.

Ibid. דדי *patrui mei* — בן דדי *filii patrui mei*, Kenn. cod. 30, 76, 96, 107, 136, 181, 196, forte 3, 154, ex meis 174, 518, et antiquae omnes versiones excepto Targ.. Ita vers. 8 et 9, qui evincunt בן necessario legendum esse. Judaeorum commentatores illud subintelligunt monentque דדי esse hic pro בן דדי ex compendiosa vel abbreviata scriptura, cujus alia pauca memorant exempla. Confer. Jarchius, Kimchius, Norzius.

Ib. הכתבים *scribentium* — הכתובים *scriptorum*, Kennic. 93, 102, 109, 111, 112, 136, 150, 170, 196, 224, 253, 384, primo 23, 95, forte 72, 223, mei 4, 11, 16, 20, 186, 233, 262, 295, 304, 319, 408, 411, 443, 463, 476, 512, 543, 554, 562, 592, 815, primo 1, 2, 24, 210, 226, 440, 545, 579, 596, 722, 851, nunc 721, 737, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Prophetae Soncinenses 1486, Chaldaeus, Syrus, Vulgatus. Norzius notat ita legi in *Meir nediv*, seu Concordantiis hebraicis ad utramque radicem כתב et ספר, et in textu ms. codicis quem ob oculos habebat, quamquam aliam lectionem ad marg. sisteret. Ex meis supra allatis nonnulli legunt defective per *kibbutz*, sicque ex editionibus Pentateuchus Brixiensis 1492.

Ibid. לעיני כל היהודים *coram omnibus judaeis* — ולעיני *et coram omnibus judaeis*, Kenn. cod. 1, 4, 23, 83, 136, 150, 191, 384, primo 177, forte 158, nunc 250, mei 11, 24, 230, 233, 319, 365, 443, 518, 545, 562, 722, 737, 824, primo 187, 262, 264, 409, 543, 656, nunc 380, 554, Pentateuchus Brixiensis 1492 in Apht., ac versiones omnes excepto Targum.

XXXII 17 כל *omne*. Deest in nonnullis codicibus utriusque collationis et in Pentat. Pragensi 1518.

XXXII 18 שמו *nomen ejus* — שמך *nomen tuum*, Kenn. 313 ac Vulgatus. Multi והגבור cum ו praefixo, ut legi vult Houbigantius.

XXXII 21. Non pauci cod. Kennicottiani ac mei את עמך ישראל *populum tuum Israel*, omisso את intermedio, alii non minori numero pro ובאזרוע legunt ובזרוע sine א.

XXXII 30 כי בני ישראל אך מכעסים *quia filii Israel profecto irritantes* etc. Nonnulli codices supplent היו *quia fuerunt filii Israel*, ut legitur sub in. versus. Ita Kennic. 1, 96, 158, 250, mei 380, primo 409, nunc 663, ac Prophetae Soncin. 1486.

XXXII 35 הבעל *Baal* — התפת *Topheth*, cod. Kenn. 150, ac Soncin. Prophetae, sed hi defective. Utrumque Syrus *Baal in Topheth*. Ibid. יהודה *Judam*. Kenn. 149, ac Biblia Bombergii utraque 1518 ad marg. ישראל *Israel*.

XXXIII 2 יהוה יוצר *Dominus formans*. Abest nomen יהוה a Kenn. codi-

cibus 230, 246, 332, 452, 514, 515, 562, 642, nunc 249, a meis 3, 815, primo 187, nec legunt Lxx, Syrus, Vulgatus et Arabs. In meo 815 deerat etiam ex prima manu יוצר. Multa Houbig. ad emendationem hujus loci.

XXXIII 3 לא ידעתם *non cognovisti ea* — ולא *nec cognovisti ea*, Kenn. 72, 96, 114, 116, 145, 155, 160, 168, 172, 176, 225, 226, 601, primo 91, 154, 290, mei 2, 3, 26, 196, 319, 341, 518, 545, 554, 715, 815, 824, primo 24, 187, 346, 512, 596, 663, nunc 211, 411, 440, 560, Biblia Soncinensia, Prophetae Soncinenses 1486, Jeremias Ulyssiponensis 1492. Versiones omnes supplent אשר *quae*, ut habet Kennic. 150, ac meus 737.

XXXIII 5 את הכשדים *cum Chaldaeis* — אל הכשדים *contra Chaldaeos*, Kenn. codices 139, 145, 201, 226, 246, 253, mei 295, 305, 380, 554, primo 2, 24, 663, nunc 226, Biblia Soncinensia, Prophetae Soncinenses ac Lxx. Cod. meus 815 על.

XXXIII 6 מעלה לה. Codex meus 20 מביא לכם *adducam vobis* cum nota marg. alios libros receptam lectionem habere. Nullus להם, ut postulat contextus.

XXXIII 9 ששון *gaudium* — לששון *in gaudium*, Kenn. 150, 187, primo 195, primo meus 2. Ita plerique interpretes et Houbigantius. Ibid. אותם. Est pro אתם *cum eis*, ac defective אתם codices quamplures, et editiones nonnullae, ut Soncinensis utraque, Brixiensis, Complutensis, ac Pisaurenses.

Ibid לה *ei* — להם *eis*, cod. Ken. 168, ac versiones omnes. Conf. Houbigantius.

XXXIII 12 ומרבצים cum ו Soncinensis utraque editio 1486, 1488, et Kenn. 253 ex iis, ut videtur, desumptus. V. 13 ובערי השפלה iterum cum ו multi codices Kenn. ac mei.

XXXIII 15 צמח צדקה *germen justitiae*. Nonnulli codices Kennic., videlicet 30, 72, 150, 309, צמח צדיק *germen justum*.

Ibid. ועשה משפט *et faciet judicium* — ומלך מלך והשכיל ועשה משפט *et regnabit rex et intelliget, et faciet judicium*, Kenn. cod. 4, 72, 145, 201, 246, 249, 250 (primo), 253, 313, 330, 375, 404, 506, 526, 531, 559, 607, 616, 632, ad marg. addita controversa verba 89, 182, ex meis 663, primo 579, 815, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Prophetae Soncinenses 1486, Syrus, Arabs ex ms. Oxoniensi, Targum cod. mei 737. Plura de varia hac lectione Schulzius in opusculo critico *Super antiqua edit. heb. Bibl. Gerson.* p. 261. Inter Kennicottianos affertur hic 597, qui cum Jeremiam non contineat, videtur irrepsisse pro 596.

XXXIII 16 וירושלם *et Jerusalem* — וישראל *et Israel*, cod. Kenn. 224 (primo ex Lilienth. p. 283), 313 ad calc. *Diss. gen.*, primo meus 2, ut legitur in loco parallelo. Ita etiam citat cod. meus 155, seu ineditum Josephi Kimchii *Milchemeth*, leguntque apud Lucam Brugensem *Notat.* p. 299 multi latini Vulgatae codices, ac Bibl. Sixtina. Atque ut sequitur foem. תשכן, quod cum Israelis nomine nequit componi, illud in ישכן masc. mutat Kenn. 313, ac meus 155.

Ib. וזה *et hoc est* — וזה שמו *et hoc est nomen ejus*, Kenn. cod. 150, 375, 461, ex addendis 309, primo meus

2, Syrus, Chaldaeus, Vulg. et Arabs ex ms. Oxoniensi. Quod ad Vulgatum tamen spectat, notat Brugensis in praestantissimis mss., Brugensi, Leodiensi, ac Lobiensi vocem *nomen* jugulari, nec illam legit meum Vulgatae 650. In Lxx et Arabe Parisiensi haec desiderantur.

Ibib. יקרא *vocabit*, vel *vocabitur* — יקראו *vocabunt*, cod. meus 27 hispanus, 319, primo 2, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus et Arabs ex ms. Oxoniensi. Iterum hic dissident Vulgatae codices. Leodiensis, Brugensis, Parisienses quinque, et quinque Hentenii apud Brugensem cit. l. habent *vocabit*, quibus meus 650 conformis est.

Ibid. לה *eam* — לו *eum*, relato pronomine ad germen, seu ad Messiam, nunc Kenn. 632, ה sup. ras. 93, nunc meus 2 ad marg., in quo deleto ו verbi יקראו a correctore suppletum est לו. Ita Vulgatus et Targum in Bibliis Regiis Antwerp., in quo mascul. puncta לה et שמה affixa sunt. Quod nescio num ex mss. codicum fide factum sit, ac factum esse valde dubito. Vulgatus autem non ita legit in omnibus codicibus, nam undecim a Brugensi citati habent *eam*, variasque hujus loci Vulgatae lectiones ex cap. XXIII Brugensis ipse repetit cit. l. » Ex eo loco hic in quibusdam Vulgatae editionis codicibus mutatum in primis est *Jerusalem* eum *Israel*, deinde addita est vox *nomen*, praeterea *vocabit* in *vocabunt* est transformatum, denique *eum* pro *eam* substitutum ». Michaëlis legit לה, probans et ipse masc. genus. V. *Bibl. or.* T. XVII p. 174, et *Crit. Colleg. super Psal. XVI* p. 85. Omissum לה in Kenn. 461, in meo 319, primo 2.

XXXIII 26 אמאס *rejiciam* — לא אמאס *non rejiciam*, primo meus 409, et Targum contra fidem reliquorum interpretum. In plur. codicibus, et in Bibliis Soncinensibus, ac Brixiensibus extat in textu אשיב.

XXXIV 3 את פיך *cum ore tuo*. Kennic. 154, seu cel. Reuchlinianus אל פיך *ad os tuum*, et cum eo congruit ex prima manu meus 24. Kennic. 246 ופיך את פיהו תדבר *et ore tuo ad os ejus loqueris*. Syrus *et os tuum cum ore ejus loquetur*.

XXXIV 5 ובמשרפות *et in combustionibus* — וכמשרפות *et juxta combustiones*, Kenn. 2, 24, 30, 67, 72, 96, 112, 155, 171, 175, 224, 297, 356, 602, primo 82, nunc 3, mei 1, 3, 23, 26, 196, 210, 226, 304, 305, 319, 413, 509, 512, 737, primo 27, 715, nunc 27, 295, 440, 463, 560, 575, 826, Biblia Complutensia, Lxx, Vulgatus, Syrus, Arabs, Targum ms. mei cod. 737, sed Lxx et Arabs aliter vertunt. Lilienthalius qui notat ita legere omnes versiones, latina versione Chaldaei in Polyglottis excusi deceptus est, quae male habet *secundum*, quod et animadvertit Michaëlis *Bibl. or.* T. XVII p. 176, ubi cum Houbigantio lectionem hanc communi anteponit. Non immerito sive contextum spectes, cui multo est aptior, sive auctoritatem veterum, sive demum fidem superstitum melioris notae codicum, in quibus multi hispani sunt, accuratissimi, et codices ipsi ex Hilleliano descripti, ut meus 413, ut recte conjicere liceat Hillelianum illum codicem celeberrimum, qui tamquam masorethicorum fons habetur, non alia ratione legisse.

XXXIV 11 שלחו *dimiserant* — שלחום *dimiserant eos*, Kenn. 2, 4, 18, 80, 93, 95, 96, 116, 129, 136, 145, 151, 172, 173, 201, 223, 244, 250, 384, primo 3, 91, 158, nunc שלחם 223. Adstipulantur ex meis 16, 20, 26, 230, 248, 345, 380, 384, 409, 411, 443, 502, 545, 560, 665, 789, 851, primo 11, 24, 187, 211, 440, 656, nunc 304, 543, 663, Pentat. Brix. 1492 in Aphtar.

XXXIV 17 אל הדבר *ad pestem* — ואל הדבר *et ad pestem*, Kenn. cod. 1, 19, 72, 76, 80, 94, 95, 96, 101, 107, 108, 111, 115, 116, 125, 145, 150, 151, 155, 172, 182, 195, 201, 223, 224, 225, 227, 244, 246, 249, 253, 294, primo 91, 141, mei 1 in Aphtar., 2, 3, 16, 24, 174, 186, 196, 226, 230, 248, 262, 266, 267, 291, 295, 305, 341, 345, 384, 409, 440, 443, 476, 486, 502, 507, 509, 512, 518, 535, 543, 554, 562, 592, 596, 606, 614, 663, 715, 737, 789, 815, 824, 868, primo 26, 197, 211, 265, 411, 579, 656, 674, 700, 825, nunc 547, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Prophetae Soncinenses, in Apht. Pentateuchus Brix. 1492, CPolitanus 1505. Exprimunt versiones, Vulgata excepta.

XXXIV 20 והיתה *et erit* — ונתתי *et dabo*, Kenn. 93, 96, 111, 145, mei 2, primo 20, 262, nunc 30, et quidem expresso a nonnullis etiam את accus., ut Kenn. 93, 145, ac meus 2, in quo tamen qui puncta addidit, notavit ad marg. in hispanicis libris aliam lectionem servari.

XXXIV 21 מעליכם *a vobis* — מעליהם *ab eis*, primo meus 262, et Lxx, Syrus ܥܠܝܗܘܢ omisso מ praefixo *contra eos*, Arabs *inter eos*.

XXXV 4 בני חנן *filiorum Chanan* — בן חנן *filii Chanan*, primo meus 211, Chaldaeus et Arabs, sed hic pro *Chanan* legit *Jonadab*. Versu praeced. quidam, inter quos meus 187 hispan. primo, ואת כל אחיו *et omnes fratres ejus*.

XXXV 5 לפני בני בית *coram filiis domus* — לפני בית *coram domo*, Ken. 80, 102, 108, 116, 125, 154, 158, 249, nunc 181, mei 1 in Apht., 20, 267, 305, 737, primo 262, 291, 319, 409, 548, 575, 579, 824, nunc 197, 815. Lxx et Arabs *coram eis*, reliqui communem lectionem sectantur. Alii omittunt בית, ut Ken. 101, 150, 182, 246, mei 226, 440, primo 2.

XXXV 11 בעלות *dum ascendebat* — כעלות *quum ascenderet*, Kennic. 139, 180, primo 72, mei 20, 341, 545, primo 211, 789.

Ibid. אל הארץ *ad terram* — על *contra terram*, Kennic. 1 marg., 89, 93, 102, 172, 224, nunc 99, mei 226, primo 2, 210, 211, 409, 440, 518, 737, 789, nunc 20, Lxx, Syrus, Chaldaeus.

XXXV 15 אל האדמה. Multi על, inter quos ex prima manu meus 23 hispanus et antiquus, Soncinensis utraque editio, ac Brixiensis.

XXXV 17 יען דברתי עליהם *pro eo quod locutus sum ad eos*. Desunt in Kenn. 1, 154, 252, nec cum sequentibus nonnullis legunt Lxx et Arabs. Pauci codices, inter quos meus 782 Toletanus an. 1277 ex prima manu, omittunt primum אלהי, legentes יהוה צבאות *Dominus exercituum*, ut Chaldaeus ac Vulgatus. Lxx et Arabs *Dominus*, Syrus neutrum legit.

XXXVI 9 בירושלם *in Jerusalem*. Kennic. 246 praeponit אשר *qui erat*, ut Syrus.

XXXVI 12 בית המלך *in domum regis* — בית יהוה *in domum Domini*, Biblia Soncinensia, ac Prophetae Soncinenses 1486. Merum harum editionum mendum, quod Kenn. cod. 253 exscripsit, nec confirmant codices et versiones. Nam latinus Arabis interpres, qui ita habet, male suum textum refert, legentem الملك *regis*, non *Domini*.

XXXVI 14 וילך *et abi* — וילך *et abiit*, Kenn. 1, qui Michaëlis conjecturam confirmat *Bibl. or.* T. XVII p. 178.

XXXVI 16. Post primum הדברים codices nonnulli addunt האלה *haec*, ut posteriori loco legitur. Ita Kenn. 30, 72, mei 663, primo 24, 409, 440, ac binae editiones Soncinenses, sed hae האל. Ad marg. suppletum האלה in meo 545, ac rursus expunctum.

XXXVI 20 הדברים *verba* — הדברים האלה *verba haec*, Ken. 23, 30, 72, 84, 89, 93, 94, 96, 101, 112, 116, 145, 150, 168, 173, 178, 180, 182, 187, 201, 224, 225, 253, primo, ut videtur, 82, 158, nunc 249, 251, mei 26, 174, 196, 305, 380, 409, 440, 663, 815, primo 20, 25, 186, 211, 226, 319, 737, nunc 463, 881, nunc ext. 1, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Prophetae Soncinenses 1486, Lxx, Syrus, Arabs. Targ. ms. mei 737.

XXXVI 22 בית *domo* — בבית *in domo*, Kenn. 145, 150, 154, 168, 201, 601, 602, forte 130, 158, ex meis 518, 789, primo 20, 24, 409, ad marg. Biblia Veneta 1518.

Ibid. ואת האח *et cum rogo* vel *rogum* — והאח *et rogus*, melius Kennic. 150, primo meus 24. Michaëlis conjicit legendum ואש האח.

XXXVI 31 כל הרעה *omne malum* — כל הדברים *omnia verba*, Kenn. 253, meus 663, et utraque editio Soncin. Ita olim corr. ad marg. in meo 545.

XXXVII 12 ארץ *terram* — אל ארץ *ad terram*, Kenn. 96, 253, mei 440, primo 24, 663, cum Soncinensibus editionibus 1486, 1488, ac Brixiensi 1494.

XXXVIII 2 יחיה *vivet*. Kerì וחיה *et vivet* habent in textu multi codices, Biblia Soncinensia ac Brixiensia. At nulla correctionis necessitas, ac non modo idem sensus, sed planior ex antiqua scriptura contextus, unde et retinenda. Meus 715 legit יחיה cum suis punctis et sine ullo Kerì.

XXXVIII 4 את האיש *vir iste*. Deest את in Kenn. cod. 1, 4, 23, 145, 150, 158, 253, in meis 25, 211, 226, 579, 663, 815, primo 554, 824, nunc 24, et in Bibliis Soncinensibus ac Brixiensibus.

Ibid. מרפא *remissas reddit*. Melius מרפה forma regul. Kennic. 72, 114, 253, mei 3, 174, 554, primo 575, 579, nunc 1, 211, Biblia Soncinensia ac Brixiensia.

XXXVIII 9 השליכו *projecerunt*. Nonnulli codices addunt אתו *eum* sine necessitate.

XXXVIII 16 את אשר *qui*. Deest את, quod sensum turbat, nec contextus patitur, in Kenn. cod. 1, 2, 30, 72, 84, 89, 94, 115, 126, 150, 172, 178, 224, 252, 253, in meis 3, 25, 26, 319, 411, primo 187, 211, 440, 512, 545, 575, 579, 596, nunc 226, in Bibliis Soncinensibus, Brixiensibus, Complutensibus,

ac Munsterianis utrisque hebraeo-latinis 1534, 1546, illudque scribi, sed non legi monet marg. Kerì. Si non legendum, ergo nec scribendum erat, recte Houbigantius. Ad הזאת cod. meus 782 notat ad marg. orientales legere הזה.

XXXVIII 17 יהוה אלהי צבאות *Dominus Deus exercituum* — יהוה צבאות *Dominus exercituum*, Kenn. 30, 72, 102, 173, 198, 224, mei 737, 815, primo 20, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus. Lxx et Arabs solum Domini nomen habent, ut primo codex meus 545.

XXXVIII 22 רגליך in textu servant mss. codices multi, Kennic. ac mei.

XXXVIII 23 תשרף *combures* — תִּשָּׂרֵף in Niphal *comburetur*, mei 715, primo 186, 380, ex Lilienthalio p. 285 Kenn. 224, seu Regiomont. 2, Lxx, Chaldaeus et Arabs. Melius ex ejusdem Lilienthalii sententia. Nonnulli, inter quos mei 187 et 782 hispani primo, כל בניך.

XXXVIII 27 צוה *praeceperat* — צוהו *praeceperat ei*, Kennic. 23, 93, 96, 102, 158, 246, 249, nunc 154, mei 380, primo 20, 24, 211, 440, 596, nunc 2, Lxx, Syrus, Vulgatus et Arabs.

XXXVIII 28 והיה כאשר נלכדה ירושלם *et fuit ut capta est Jerusalem*. Desiderantur haec verba in Kenn. codicibus 93, 112, 180, primo 96, primo in meo 440, in Lxx, Syro et Arabe. Piskà, seu lacuna quae ante haec verba conspicitur, in multis codicibus deest et in multis editionibus, inter quas Complutensis, Basileensis 1536, Venetae nonnullae, Plantinianae, Polyglottae omnes, ac Mantuana ipsa ad Norzii emendationes curata an. 1742. Inter codices numerantur hispani, ut sunt ex meis 196, 304, 518, 575, 782, 815, et Hillelianus 413. Alii interpositis post primum ירושלם punctis comma absolvunt, novumque ab hisce verbis inchoant. Sic Kenn. 1, 99, mei 26, 226, 411, 596, 663, primo 1, 579, 782, Biblia Soncin., Brixiensia, Antiqua sine anno et loco. Ex his nonnulli, ut bini Kennicottiani, ex meis primo 26, 411, sublatis punctis verba haec cum sequentibus conjungunt, reliqui unum comma constituunt. Multi ea cum praecedentibus connectunt in continuatione lineae ac sententiae, et spatium post ea collocant, alii ante illa, ut Hooghtius, eaque ad initium veluti versus sequentis amandant. Nonnulli, inter quos meus 782 Toletanus, nullum nec ante, nec post spatium exhibent, alii majori numero, incerti veluti librarii num ad finem praecedentis commatis referrent, an ad initium sequentis, ea sola inter duo spatia posuerunt. Sic plures hispani, ut mei 23, 187, 346, 463, 576, 826. Qui ex antiquis interpretibus exprimunt, Chaldaeus ac Vulgatus, ii, ut in Polyglottis Londinensibus excusi sunt, ad calcem referunt versus 28, quamquam melius referri videantur sub in. cap. XXXIX. Conf. Michaëlis *Bibl. or.* T. XVII p. 179, et Eichorn *Introd. V. T.* T. III p. 207. Kenn. 30, 145, 182, primo 126, primo mei 226, 596 pro והיה legunt ויהי.

XXXIX 2 בחדש הרביעי *mense quarto* — בחדש החמישי *mense quinto*, cod. Kenn. 139, 180, primo meus 2, ut videtur, qui habet הרביעי rescriptum sup. ras., et Syrus. Meus 596 primo השביעי *septimo*, qui praeterea pro se-

quenti בתשעה *die nono* primo legebat בשבעה *die septimo*, ut suspicatur Kennicottus legisse collationis suae 96.

XXXIX 4 ויצא *et egressus est via deserti* — ויצאו *et egressi sunt via deserti*, Kenn. cod. 1, 23, 139, 145, 182, 246, 249, primo 130, mei 663, 737, nunc 815, Proph. Soncinenses 1486, Syrus, Theodotio, Vulgatus, Targum cod. mei 737, et Arabs ex ms. Oxoniensi, ex quo conjicitur sic olim lectum in Lxx, in quibus modo hic versus deest.

XXXIX 5 בערבות ירחו *in campestribus Jericho*. Post haec verba addunt כל חלו נפיצו מעלו *et omnis exercitus ejus dispersus est ab eo*, Kennic. 96, mei 380, primo 211, nunc seu ad margin. 663, Syrus et Arabs ex ms. Oxoniensi. Lxx et Arabs Parisiensis omittunt. V. 7 לביא. Kenn. 150 להביא cum ה expresso.

XXXIX 9 בבל. Quidam בבלה *in Babel*, ut Kenn. 93, 198, primo mei 211, 226.

XXXIX 12 כאשר *sicut* — אשר *quod*, Kenn. 150, primo meus 409. Syrus *et omne quod*. In multis, ut et in Bibliis Soncinensibus, deest אם, quod masorethae notant scribi, sed non legi. Pro עשה Prophetae Soncin. עשי, mendum quod ex prima manu habet cod. meus 663.

XL 1 באזקים *in vinculis*. Codices nonnulli Kenn. ac mei בזקים abjecto א, pauci בזקים, alii cum utraque Soncin. editione ac Brixiensi plene באזיקים.

XL 4 על ידך *super manu tua* — על ידיך *super manibus tuis*, Kenn. 3, 4, 23, 94, 96, 112, 115, 116, 150, 154, 158, 160, 168, 172, 178, 187, 224, 251, 253, 602, primo 82, 141, forte 128, ex collatione Henr. Michaëlis 375, seu Erfurt. 5, ex mea 421, mei 2, 20, 24, 26, 174, 226, 341, 380, 409, 411, 413, 463, 509, 560, 663, 737, 789, 815, 824, primo 579, 596, exter. 1. Biblia Soncinensia, Brixiensia, Veneta bina anni 1518, Veneta 1521, Basileensia Munst. omnia 1534, 1536, 1546, Parisiensia Roberti Stephani in 4., Hamburgensia Hutteri 1587, Prophetae Soncinenses 1486, Pisaurenses 1516, Pisaur. alii 1520, Jeremias Ulyssiponensis 1492, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs, Targum cod. ext. 1.

XL 8 ויונתן *et Jonathan*. Deest in Kenn. cod. 145, 154, primo in meis 20, 409, 596, in Lxx et Arabe. Nullus ישמעאל sine ו cum Lxx, Syro et Arabe. Confer. Michaëlis *Bibl. or.* T. XVII p. 179.

Ibid. בני קרח *filii Kareach* — בן *filius Kareach*, cod. Kennic. 23, 89, 96, 145, 149, 154, 155, 160, 201, 224, 250, 601, primo 182, forte 178, ex mea collat. 421, mei 20, 226, 305, 319, 341, 440, 560, 715, 815, 824, primo 2, 24, 25, 174, 295, 409, 596, Prophetae Soncinenses 1486, Lxx, Chaldaeus et Arabs.

XL 13 בשדה *in agro*. Nonnulli codices אתו *cum eo*, ut Kennic. 4, 93, 101, 150, 195, 249, sed hic primo ex ms. collatione, ex meis 380. Utrumque Kenn. 187 et Targum.

XL 14 בעלים *Bahalis* — בעלים *Bahalim*, Kenn. 1, 99, 150, primo 139, videtur 182, mei 3, 20, 174, 226, 411, 413, 548, 554, 596, 715, 737, 789, 815, primo 23,

409, 440, 575, nunc 341, Biblia Brixiensia, Antiqua in fol. sine anno et loco, Veneta 1766, ad marg. Veneta utraque 1518, Targum cod. mei 737, et Josephus lib. x *Antiquit.* IX 3. Confer. Michaëlis *Bibl. or.* T. XVII p. 180. Kennic. 158 primo כעלים. Dubios hic nonnullos ex meis omitto. » Extant codices, qui nomen hoc legunt cum *mem*, sed in accuratioribus legitur cum *samech*, quod et Kimchius tradit », notat ad h. l. Norzius.

XLI 3 את אנשי *viros* — ואת *et viros*, Kenn. 4, 89, 116, 145, 178, 180, 201, 224, 253, primo 130, 139, mei 20, 226, 737, primo 24, 196, 579, 663, 815, nunc 440, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Prophetae Soncinenses, Vulgatus, Syrus, et Origen. nota hexaplaris apud Montfauconium. In Lxx et Arabe vacat hic versus.

XLI 6 ובכה *et flens* — וּבָכֹה in infin. *et flendo*, codices mei 23, 174, 186, 226, 346, 411, 413, 440, 663, 737, 815, primo 26, 187, 548, nunc 554, ex Bibliis Halens. Erfurt. 3, Biblia Veneta 1678, Ven. 1730, Veneta 1766, Pisana 1781. Sic alia exemplaria legere ad margin. monent Biblia Veneta 1690, et 1739. Contra cit. editiones notant in aliis legi in participio, ut fert lectio communis. Sed conferantur quae fuse contra has Venetas editiones ad h. l. in Bibliis Mantuanis 1742 notat Raphaël Basila. Cod. meus 380 ובכו.

XLI 7 כבאם *cum venirent illi*. Nonnulli codices בבואם *dum veniebant illi*, etiam ex Kennicottianis, licet hic nulli in Kenn. Bibliis afferantur. Sic praesertim Erfurtenses tres, 1, 2, primo 5 in Bibliis Halensibus a Kennic. omissi.

XLI 9 ביד *in manu Godoliae* — ביר *puteus* vel *cisterna Godoliae*. Ita cod. meus 226, ut legendum conjecerat Michaëlis *Bibl. or.* T. XVII p. 181.

XLI 10 וישבם *et captivos deduxit eos* — וישכם *et mane surrexit*, Kenn. 150, primo 158, 182, mei 295, 554, primo 380, 440, 545, 548, 737, 789. Origen. nota in Montfauc. *Hexaplis* καὶ ὤρθρισεν. Quidam וישבָּם cum *kametz*, inter quos meus 211 primo. Multi ואת בנות *et filias*.

Ibid. לעבר *ad transeundum* — לעבד *ad serviendum*, Kenn. 112, videtur 93, mei 24, 25, 26, 174, 187, 411, 440, 554, 737, 824, videtur 789, primo 4, 211, 380, videtur primo 305, Prophetae posteriores Pisaurenses 1520, Targum cod. mei 737, Comm. Abarbanelis in Proph. Pisaurens. 1520. Pisaur. editio 1516 legit ר. Lectionem hanc exhibent etiam ad margin. Biblia Bombergiana 1518.

Ibid. אל בני *ad filios* — את בני *cum filiis*, Kenn. 2, 93, 96, 116, 154, 175, 253, mei 186, 187, 211, 305, 341, 346, 440, 463, 548, 575, 576, 596, 715, 737, 824, primo 26, nunc 210, Prophetae Soncinenses 1486, non forte, ut notat Kennicottus, sed aperte, Prophetae Pisaurenses 1516, Pisaurenses alii 1520. Jeremias Ulyssiponensis 1492, ad marg. Biblia Veneta 1518. Notat Norzius ita legi in *Meir nediv*, sicque scriptum se reperisse in vetustis quibusdam mss. hispanicis et in Proph. Pisaur. 1520.

XLI 16 גברים *viros* — גבורים *fortes*, Kenn. 150, 158, primo meus 226, Lxx, Vulgatus et Arabs.

XLI 17 במהם in textu multi utriusque collationis, Biblia Soncinensia, Brixiensia, ac Soncinenses Prophetae 1486. במהום Kenn. 227.

XLII 2 אלהיך *Deum tuum* — אלהינו *Deum nostrum*, Kenn. 154, meus 20, Targum cod. mei 737, ac primo Targum cod. ext. 1.

XLII 3 אלהיך *Deus tuus* — אלהינו *Deus noster*, Kenn. 93, 201, meus 20, primo 380, Prophetae Soncinenses 1486, et Syrus. אלהים Kenn. 89 primo et cod. Alex. Lxx.

XLIII 10 עבדי *servum meum*. Deest in cod. Kenn. 224, Lxx et Arabe. Codex meus 380 לעבדי *in servum meum*.

XLIV 3 המה אתם ואבתיכם *ipsi, vos, et patres vestri* — המה ואבותם *ipsi et patres eorum*, primo meus 211, et Syrus. Alii omittunt אתם, Kennic. 176, et primo meus 596 המה, Lxx vero et Arabs legunt אשר אתם לא ידעתם *quos vos ignoratis*.

XLIV 4 אליכם *ad vos* — אליהם *ad eos*, Kenn. 614, Syrus, et Houbigantius. V. 6 multi ולשממה.

XLIV 7 יהוה אלהי צבאות *Dominus Deus exercituum* — יהוה צבאות *Dominus exercituum*, Kenn. 30, 72, 145, 253, meus 737, nunc 545, Biblia Soncinensia, Prophetae Soncin., Syrus, Vulgatus, Targum cod. mei 737. Concinunt Lxx et Arabs *Dominus omnipotens*. Mei 20, 305 legebant primo solum יהוה.

XLIV 8 במעשי *in operibus* — במעשה *in opere*, Kenn. 1, 30, 84, 89, 93, 96, 115, 116, 150, 154, 172, 195, 198, 201, 226, 227, 253, primo 139, 141, 224, forte 2, 91, ex Bibliis Halensibus 375, seu Erfurtensis 5 primo, ex mea collat. 475, mei 20, 23, 26, 174, 226, 319, 380, 545, 554, primo 24, 187, 409, 440, 518, 579, 596, 663, et ut videtur 824, ext. 84, primo 2, Biblia Soncinensia a Kennicotto omissa, Brixiensia, Prophetae posteriores Soncinenses 1486, Pisaurenses 1516, Pisaur. 1520, ad margin. Biblia Veneta 1518, Syrus.

Ibid. לכם *vobis*. Testantur Biblia rabbinica 1525 *in libro accurato legi* להם *ipsis*, quem tamen mendosum habet Norzius. Ita primo Kennic. 252, ac meus 1, notam autem illam conceptis verbis exhibet etiam ad marg. codex meus 824, unde forte hausit R. Jacob Chaiim.

Ibid. בכל *in omnibus* — לכל *omnibus*, Kenn. 23, 96, 116, 145, mei 305, 341, 737, primo 25, 663, nunc 24, ext. 1, Biblia Complutensia, Prophetae Soncin., Jeremias Ulysiponensis 1492, cod. Alexandr. Lxx, Vulgatus. Ext. 1 notat tamen ad marg. בקצת ספרים בכל. Pauci ולכל, ut Kenn. 201, nunc 224, primo mei 20, 545. Nonnulli defective גי, quos sequuntur Biblia Veneta 1518, Basileensia 1536, Roberti Stephani in 4., Nisselii 1662.

XLIV 12 ארץ *terram* — אל ארץ *ad terram*, cod. meus 579, nunc 341, 554, Biblia Soncinensia a Kenn. omissa, Biblia Brixiensia, Prophetae Soncin.. Deest in Kenn. 201, ac meo 737.

Ibid. ברעב *in fame* — וברעב *et in fame*, Kenn. 1, 2, 23, 73, 84, 93, 96, 101, 102, 139, 144, 145, 150, 154, 155, 158, 168, 180, 182, 198, 201, 224, 226, 227, 228, 249, 252, primo 141, forte 82, mei 4, 20, 27, 174, 186, 187,

196, 226, 319, 380, 545, 548, 554, 663, 815, primo 24, 26, 210, 211, 305, 409, 440, 596, 737, nunc 518, Biblia Complut., ac versiones omnes. Haec eadem codicum discrepantia v. 13.

Ibid. לשמה *in stuporem* — ולשמה *et in stuporem*, Kenn. 1, 2, 23, 30, 72, 84, 94, 96, 102, 116, 126, 145, 150, 154, 158, 160, 175, 176, 178, 182, 187, 198, 201, 210, 226, 227, 228, 602, primo 91, 139, mei 4, 20, 27, 186, 226, 295, 380, 440, 545, 663, 789, 824, primo 24, 187, 210, 211, 319, 409, 554, 596, nunc 579, Biblia Veneta utraque 1518, in textu, non ad marg., ut notat Kennicottus, Biblia Veneta 1521, Basileensia omnia 1534, 1536, 1546, Parisiensia Roberti Stephani in 4., Hamburgensia Hutteri 1587, Ven. 1613, Veneta 1615, Nisselii 1662, Veneta 1678, Veneta 1690, Veneta 1730, Veneta 1739, Veneta 1766, Pisana 1781, Prophetae posteriores Pisaurenses 1516, Pisaurenses alii 1520, Jeremias Ulyssipon. 1492, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus. Lxx et Arabs non legunt. Norzius, qui hic codicum et editionum dissensionem notat, monet innitendum non esse masorae impressae sub fin. cap. XXIV Jeremiae.

XLIV 14 ארץ *terram Juda* — בארץ *in terram Juda*, Kenn. 1, 23, 72, 93, 96, 150, 154, 158, 168, 198, 224, nunc 30, 225, mei 174, 211, 440, ad marg. ס״א בארץ 319. Alii, ut Kenn. 89, 178, mei 737, 824, אל ארץ *ad terram*.

XLIV 17 למלכת *reginae* — למלאכת *operi*, Kennic. 1, 4, 30, 72, 116, 150, 154, 158, 173, 178, 180, 295, primo 2, 82, 89, mei 3, 20, 305, 409, 440, 737, 815, primo 24, 187, 211, 545, 579, 663, 782, 789, et Biblia Complutensia. Puncta etiam vocalia communis lectionis tum hic, tum in sequentibus versibus, sunt nominis מלאכת.

XLIV 18 pro מלכת iterum מלאכת legunt Kennic. 1 marg., 4, 30, 72, 96, 99, 116, 150, 154, 173, 178, 180, 224, 295, forte 2, primo 82, 89, mei 3, 20, 380, 409, 440, 518, 554, 715, 737, primo 211, 545, 596, 663, 782, 789, nunc 226.

XLIV 19 idem Kenn. 1, 4, 30, 72, 96, 115, 116, 150, 154, 178, 180, 201, 252, forte 2, primo 82, 89, 113, mei 3, 20, 226, 380, 409, 440, 518, 554, 715, 737, 815, primo 24, 187, 545, 663, 782, 789.

XLIV 20 הגברים *mares* — הגבורים *fortes*, Kenn. 224 apud Lilienthalium p. 288, Lxx et Arabs. V. 22 לשמה sine ו multi codices, inter quos primo meus 782 hisp. ac Prophetae Soncin.

XLIV 25 ובידיכם *et in manibus vestris* — ובידכם *et in manu vestra*. Ita in sing., etiam quoad puncta, codices mei 4, 174, 196, 211, 226, 305, 346, 548, 554, 737, primo 25, 782, nunc 380, Biblia Veneta 1518, Veneta 1521, Basileensia Munsteri 1534, alia ejusdem 1546, Parisiensia Roberti Stephani in 4., Veneta 1613, Veneta 1615, Prophetae posteriores Pisaurenses 1516, Pisaurenses alii cum Comm. Abarb. 1520. Ita etiam in Bibliis Halensibus tres codices Erfurtenses, 1, 2, primo 5. Defecti-

ve ובידכם Kennicottiani multi, quibus adde ex meis 3, 20, 24, 210, 319, 411, 463, 512, 545, 560, 579, 596, 715, 826, primo 23, 440, 663, nunc 25, Biblia Sonc., Brixiensia, et Jeremias Ulyssiponensis 1492.

Ibid. למלכת. Hic quoque למלאכת cum א inserto legunt codices non pauci, Kenn. 1, 4, 30, 72, 96, 115, 116, 150, 154, 180, 226, 227, primo 2, 82, 89, 178, mei 2, 3, 380, 409, 411, 440, 512, 518, 715, 737, 789, 815, primo 24, 545, 554, 575, 782, nunc 226, et Biblia Soncinensia.

Ibid. נדריכם 2° *vota vestra* — נסכיכם *libamina vestra*, cod. Kennic. 226, 228, 250, forte 4, mei 380, primo 211, 554, nunc 663, et Chaldaeus.

XLV 4 היא *ipsam* — לי היא *mihi ipsa*, Kenn. 102, 145, 150, 253, 301, 309, 342, 404, 431, 519, 526, 612, primo 154, nunc 1, 160, 168, 180, 308, 403, 490, 531, mei 554, 715, 815, primo 579, 596, nunc 319, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Prophetae Soncin. 1486, Chaldaeus. LXX et Arabs omittunt. Codex meus 782 Toletanus notat ad marg. sic legere judaeos orient., quod Kenn. 572, aliique pauci confirmant, *sensu longe commodiori*, inquit Bruns. *De var. lect. Kenn.* p. 48. Hispanicus codex, quem hic citat Norzius, marginali illa nota instructus est commemoratus meus 782, quem habebat prae manibus. Kennic. 89, forte 587, ac mei 20, 226 ההיא. Conf. Houbig.

XLVI 1 על הגוים *super gentes* — על כל הגוים *super omnes gentes*, Kenn. cod. 72, 116, 145, 149, 150, 160, 175, 178, 187, 249 (primo), 253, 601, forte 2, nunc 168, ex Bibliis Halensibus primo 375, seu Erfurtensis 5, ex mea collatione 421, cod. mei 20, 23, 26, 226, 295, 341, 380, 409, 554, 663, primo 24, 545, 579, nunc 174, exter. 1, 2, 18, primo 103, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Munsteri utraque hebraeo-latina 1534, 1546, Prophetae Soncinenses 1486, Targum cod. exter. 1. In cod. meo 815 primo additum כל, deinde deletum. Ad marg. lectionem hanc sistunt Biblia Veneta 1518, in Appendice Basileensia 1536, apposito in textu circello et spatio ad eam indigitandam, vel supplendam, quod faciunt etiam Biblia Roberti Stephani in 4. Nisseliana hic singularia habent circellum et ad marg. Keri כל, quod tamen mendosum existimat Norzius in h. l.

XLVI 4 הסרינות. Per ש השרינות vel plene השריונות multi codices Kenn. ac mei, utraque editio Soncinensis, ac Pisaurensis posteriorum Prophetar. 1516, ac 1520. Idem LI 3.

XLVI 8 מים *aquae* — מימיו *aquae ejus*, Kenn. 145 a secunda manu, in Kenn. Bibliis omissus, sed ab Oberlino notatus *Miscell. litter.* p. 78, Syrus, Vulgatus, et in *Hexaplis* nota hexapl. Orig. κύματα αὐτῆς.

XLVI 13 אשר דבר יהוה *quod locutus est Dominus ad Jeremiam*. Pauci codices, inter quos Kenn. 1, et 154 valde antiquus, et meus 16 אשר היה *quod fuit ad Jeremiam*. Meus 545 primo אשר היה דבר.

XLVI 15 אביריך *fortes tui* — אבירך *fortis tuus*, Kennic. 1, 2, 23, 80, 84, 89, 93, 95, 111, 129, 158, 168, 170, 178, 180, 218, 225,

226, 249, 250, 253, 294, 301, 307, 338, 366, 368, 387, 404, 405, 461, 477, 501, 514, 531, 532, 536, 542, 575, 588, 629, 631, 636, forte 614, mei 4, 20, 174, 210, 240, 319, 409, 562, 579, 815, 851, primo 24, 345, 411, 440, 656, 663, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Lxx, Vulg., sicque postulat singulare verbum quod praecedit. Conf. Houbig., Kenn. *Diss. gen.* §. 45 p. 20, Michaëlis *Bibl. or.* T. XVII p. 183.

XLVI 20 יפה פיה *pulcherrima*. Contract. et uno verbo יפפיה Biblia Soncin., et Prophetae Soncin., hasque editiones secutus Kenn. cod. 253. Multi יפיפיה per *jod*, ut Kennic. 2, 4, 18, 76, 80, 89, 93, 94, 109, 114, 129, 150, 153, 158, 181, 196, 201, 294, 384, primo 95, forte 84, mei 1, 16, 226, 230, 248, 262, 380, 384, 419, 443, 562, 592, 596, 665, 721, 789, 815, primo 24, 264, 265, 409, 440, 663.

Ibid. בא בא *venit venit* — בא בה *venit in eam*, Kenn. 1, 4, 18, 72, 76, 80, 89, 93, 95, 96, 111, 115, 116, 129, 145, 149, 150, 151, 158, 168, 170, 187, 196, 199, 206, 212, 218, 230, 232, 248, 251, 253, 294, 309, 325, 335, 337, 338, 348, 355, 367, 369, 390, 403, 431, 461, 476, 481, 486, 487, 501, 507, 526, 531, 532, 536, 541, 585, 586, 587, 590, 592, 593, 594, 608, 618, 629, 631, 632, nunc 30, 559, א sup. ras., seu primo 91, 139, 223, 249, 332, 383, 404, 515, 646, mei 2, 16, 20, 187, 226, 248, 443, 476, 562, 663, 715, primo 25, 26, 211, 240, 305, 380, 409, 440, 596, 656, 721, nunc 419, Biblia Soncin., Prophetae Soncinenses 1486, et antiquae omnes versiones. Cod. meus 295 hisp. ad marg.: ובספ׳ מוגה מצאתי בה תנינ׳ בהא *et in codice correcto reperi* בה *secundum cum he*. In nonnullis deest repetitum בא, ut in Kenn. 107, 588, 614, primo in meo 419. *Otiosa iteratio*, notat hic Houbigantius, *per mendum invecta*.

XLVI 21 הפנו *verterunt se*. Quidam יפנו in fut., ut Kenn. 294, primo 2, 158, mei 248, primo 262, 419, 721, 850. ונסו primo Kenn. 2, et meus 721.

Ib. לא עמדו *non substiterunt* — ולא *nec substiterunt*, Kennic. cod. 1, 72, 93, 129, 150, 158, 196, 201, 244, 253, 294, 384, mei 248, 443, 656, primo 16, 196, 266, 409, 419, 663, 721, Biblia Soncinensia, Prophetae Soncin. 1486, Syrus, Vulgatus et Arabs.

XLVI 22 לה *ei* — לך *tibi*, Kennic. 19, 23, 83, 89, 95, 96, 158, 172, 175, 177, 191, 196, 210, 223, 244, 294, 384, primo 136, 250, mei 20, 24, 26, 30, 174, 187, 211, 230, 240, 248, 266, 341, 380, 384, 419, 440, 443, 476, 554, 562, 596, 665, 721, 815, primo 16, 295, 409, 411, 560, forte 656, exter. 1, Pentat. Pragensis 1518. Targum *contra vos*. V. Lilienth. p. 133 et Schelling. p. 166.

XLVI 23 כרתו *Exscindent* — כִּרְתוּ in imper. *Exscindite*, cod. mei 248, 663, primo 2, 715, ut vertit Syrus, ac mavult Michaëlis in *Bibl. or.* Tom. XVII p. 184. Nonnulli legunt cum *patach* in imper. conjug. Pihel. Sic mei

596, 815, nunc 715. In imper. tamen Pihel intelligi etiam potest communis lectio, accepta vocali longa pro compensatione *daghesc* ejecti. Ib. יחקר. Cod. meus 345 primo in plur יחקרו.

XLVI 27 עבדי יעקב *servus meus Jacob*. Addunt נאם יהוה *dicit Dominus*, Kenn. 145, 224, 225, primo meus 2, Pentat. Pragensis 1518, et Syrus.

XLVI 28 אתה *Tu* — ואתה *Tu autem*, Kenn. 4, 30, 95, 96, 107, 136, 150, 158, 196, 201, 223, 224, 294, primo 384, mei 16, 419, 476, 815, primo 20, 226, 262, 266, 319, 409, 440, 545, 656, cod. Alex. Lxx, Syrus, Vulg. et Arabs.

XLVII 2 לנחל *in torrentem inundantem* — כנחל *quasi torrens inundans*, primo meus 211, Syrus, Chald., Vulgatus. Ibid. האדם *homo*. Cod. meus 2 primo כל אדם *omnis homo*.

Ibid. והילל *et ejulabit* — והלילו *et ejulabunt*, primo meus 24, ac versiones omnes.

Ibid. כל יושב *omnis habitator* — כל יושבי *omnes habitatores*, Kennic. 2, 4, 23, 30, 72, 89, 93, 116, 150, 158, 160, 180, 187, 201, 253, nunc 224, mei 2, 20, 174, 545, 548, 715, 737, 824, primo 24, 27, 211, 226, 305, 409, 411, 440, 575, 596, 663, nunc 26, Biblia Soncinensia, Complutensia, Prophetae Soncinenses, et omnes versiones. Bini ex meis, 196 et 554, legunt ישב cum punctis lectionis pluralis, et 196 hispanus cum Keri ישבי. Sic defective ישבי habet pars codicum quos protulimus.

XLVII 5 אל *ad*. Kenn. 198, et primo meus 25 hisp. עד *usque ad Azzah*. Pauci pro התגודדי legunt in plur. התגודדו, in meo 440 correctum התגודדי quod placet Michaëlis, nullus pro עמקם servat ענקים; vel עמקים, ut habent Syrus et Lxx.

XLVIII 2. In nonnullis codicibus pro רעה legitur מלחמה, sed contra fidem omnium veterum.

XLVIII 4 השמיעו *audire fecerunt* — השמיעו *audire facite*, vel *annuntiate*, codices mei 20, 23, 24, 174, 295, 440, 545, 548, 575, 715, 782, 789, 815, primo 2, 187, 210, 380, 512, Vulgatus. Lxx et Arabs *audistis*. Sic in uno codice correcto lectum testatur Norzius, quamquam lectionem hanc improbet, ac codicem alterum sic legentem producit margo Kennic. 296. Non accurata in Polyglottis versio interlinearis.

Ibid. צעיריה *parvuli ejus* — צעורה *usque ad Sehor*, vel *in Sehora*, codex Kenn. 154, ac bini mei hispani, 26, 187, ut Lxx, Arabs, ac locus parall. Isaiae XV 5. Conf. Michaëlis *Bibl. or.* T. XVII p. 186. At bini mei habent ad marg. Keri צעירה. צעירה legunt Kennic. 178, meus 409, primo 826, צעירה in textu multi cum Bibliis Soncinensibus ac Brixiensibus. Pro זעקה nonnulli צעקה, inter quos meus 782 Toletanus ex prima manu, qui contra versu praeced. pro צעקה legebat זעקה, quod in Kenn. Bibliis habent soli Prophetae Pisaurenses. Postremo loco צעק primo meus 174.

XLVIII 7 במעשיך in textu plures codices, etiam hisp., ut mei 196, 463, primo 23, Biblia Soncin., Brixiensia, Complutensia. Alii multi יחדו cum Bibliis Complutensibus ac Prophetis Soncinensibus, pauciores יחדיו cum Bibliis Soncinensibus ac Brixiensibus.

XLVIII 13 בית *domus Israel* — בני *filii Israel*, primo meus 24, et Syrus.

XLVIII 15. In שדד et ועריה עלה nulla varietas, nisi quod plene שודד legant nonnulli, et pro ועריה meus 380 habeat ex prima manu ועליה.

XLVIII 18. Kerì ושבי multi habent in textu, inter quos hispani, ut meus 26, primo 23, Biblia Complutensia et Amstelodam. 1639. Schroederus exponit Chediv ut foemininum masc. ישב formae regularis. V. ejus *Instit. hebr.* p. 63. Cod. meus 440 primo שבי.

XLVIII 20. הלילו et וזעקו in textu sistunt plures codices Kennic. ac mei, etiam hispani, et editi, ut Biblia Soncinensia, Brixiensia ac Complutensia.

XLVIII 21 ועל. In pluribus codicibus, utraque Soncinensi editione, et Jeremia Ulyssiponensi 1492, extat ואל, retenta praepositione quae bis in hoc versu praecedit.

XLVIII 27 דבריך *verborum tuorum* — דברך *verbi tui*, Kennic. 96, 182, 253, mei 20, 440, 545, primo 24, Biblia Soncinensia, Brixiensia, ac Prophetae Soncinenses 1486. Hae editiones cum nonnullis utriusque collationis codicibus habent quoque in textu נמצא.

XLVIII 31 יהגה *gemet* — אהגה *gemam*, Kenn. 180. Ita Houbig., qui tamen perperam in hujus lectionis praesidium producit Vulgatum. Nullus חדש cum ד, ut Lxx.

XLVIII 32 על קיצך *super aestiva tua messe* — כי על קיצך *quia super aestiva tua messe*, Kenn. 93, 116, 201, 224, 253, nunc 180, mei 226, 440, 737, primo 2, 20, 663, Soncinensis utraque editio, Syrus et Targum cod. mei 737. In Lxx et Arabe desunt.

XLVIII 34 עגלת *vitulam* — עגלה in statu absoluto melius Kennic. 178, et R. Nathan in *Concordantiis hebraicis*.

XLVIII 36 כחללים 1° *sicut tibiae* — כחלָלים *sicut confossi*, codices mei 4, 295, 411, omnes hispanici, Biblia Veneta 1730, Ven. 1766, Pisana 1781, sed hae editiones notant ad marg. ס״א כחללים *alii libri sicut tibiae*. Ita defective editio 1730, reliquae plene כחלילים. Cum *kametz*, sed retento *jod*, כחלָלים legit meus 554. Conf. Michaëlis cit. l.

Ibid. ולבי אל אנשי קיר חרש כחללים יהמה *et cor meum ad viros Chir cheres tamquam tibiae perstrepet*. Desunt haec in Kennic. 24, 178, 201, 210, in meis 579, primo 226, 596, nunc 715, et in Syro.

Ib. כחללם 2° *sicut tibiae* — כחלָלים *sicut confossi*, cod. meus 411 hispan. Multi plene כחלילים, inter quos hispanici plerique melioris notae, et Biblia Mantuana 1742. Quam refert Norzius marginalem codicis ms. notam de primo defectivo, et secundo pleno, desumpsit ex codice meo 782, quem habebat ad manus, ubi nota illa conceptis verbis reperitur.

XLVIII 37 כל ראש *omne caput*, — על כל ראש *super omne caput*, Kennic. cod. 30, 154, 187, 253, mei 545, 579, nunc 554, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Prophetae Soncin. 1486, ad marg. Biblia Veneta 1518, in Appendice Basileensia 1536. Parisiensia Roberti Stephani circellum hic apponunt, et Kerì על ad marg.. Cod. mei 211, et 440 primo על ראש.

Ibid. נרעה *diminuta* — נדעה *recisa*. Ita per *daleth* defective vel plene Kennic. cod. 4, 158, 246, primo 115, 150, mei 2, 20, 187, 226, 554, 663, primo 24, 211, 380, 545, videtur primo 23.

Ibid. גדדת *incisiones* — גדרות *sepes*, Kenn. 91, 112, 139, 155, 230, nunc 3, mei 560, 824, primo 23, 575, ac Biblia Soncinensia, sed haec cum uno vel altero cod. plene גדורות.

Ibid. מתנים *lumbos* — כל מתנים *omnes lumbos*, Kenn. 23, 72, 145, 154, 158, 201, 249, 253, 669, mei 380, 440, 579, 815, 824, primo 24, nunc 554, 663, Soncinensis utraque edit. 1486, 1488, Brixiensis 1494, et Vulgatus.

XLVIII 44 אליה *super eam*. Pauci codices et Jeremias Ulyssipon. 1492 ex hisp. mss. desumptus legunt עליה.

XLVIII 45 יצא *egressus est* — יצאה foem. Kenn. 30, 72, 93, 96, 126, 150, 158, 201, 224, 249, 253, mei 174, 186, 440, primo 23, 305, 409, 579, 737, nunc 380, 545, Biblia Soncin., Veneta utraque 1518, Veneta 1525-28, Veneta 1533, Munsteri omnia, 1534, 1536, 1546, Paris. Rob. Steph. in 4., Ven. 1582, Veneta 1615, Veneta 1627, Veneta Lombrosi 1639, Amstelodamensia 1639, Veneta 1647, Prophetae Pisaurenses 15:6, Pisaurenses alii 1520. Ita Num. xxI 28. Defective cum punctis foem. lectionis legit cod. meus 554, et 715. In Bibliis Venetis 1544 extat spatiolum deficientis ה, et circellus, in aliis Ven. 1613 typographico mendo videtur omissum in textu ה, nam ad marg. habent Keri יצא. Multi codices notant ad marg. כב׳ יצאה seu scribarum conjecturam de genere foeminino. Sic mei 1, 187, 196, 211, 512, aliique, ad quos refero Kenn. 250. Contra in nonnullis ex allatis edition., videlicet in Ven. 1525-28, 1533, 1582, 1615, 1647, positum est ad marg. Kerì יצא. Plenius Lombrosana כן כתיב וקרי יצא *sic scribitur* (יצאה), *et legitur* יצא. Ex mss. codic. hoc Kerì sistit meus 186.

Ibid. וקדקד *et verticem* — וקרקר *et destruet*, cod. Kennic. 72, primo 89, mei 20, 663. Kenn. 112 וקרקור.

XLVIII 46 אבד *periit* — אבדת *periisti*, Kenn. 150, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus, Arabs ex ms. Oxon., et locus parall. Num. xxI 29.

XLIX 3 ילך *ibit*. Biblia Soncinensia הלך *ivit*, eaque sequitur Kenn. 253, et ex secunda manu 224.

XLIX 4 מי יבא *quis veniet ad me?* — האמרה בלבבה מי יבא *dicens in corde suo, quis veniet ad me?* cod. Kennic. 253, primo meus 579, nunc 463, 554, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Prophetae Soncinenses 1486. Ac verbum quidem dicendi hic inserunt vetustae omnes versiones. Fons hujus lectionis, et illarum editionum typus habendus solus codex meus 579. Reliqui illam ex editionibus ipsis desumpserunt. V. annotata ad eundem codicem et Kenn. ad cod. 570.

XLIX 14 שמעתי *audivi* — שמענו *audivimus*, Kennic. 153, primo meus 20. Sed meus 2 notat hic in Jeremia esse שמיעתי, in Proph. minoribus שמענו.

XLIX 20 נוהם *habitaculum eorum* — נוהם *habitacula eorum*, Kenn. codices 1, 3, 23, 72, 89, 91, 96, 101, 112, 115, 116, 126, 139, 168, 172, 173, 178, 180, 182, 187, 226, 227, 251, 253, 669,

primo 82, 141, ex mea collatione 420, 421, 425, 475, mei 1, 4, 20, 23, 24, 187, 226, 319, 341, 409, 440, 518, 545, 579, 663, 737, 789, 815, primo 211, 305, 575, 596, nunc 186, 196, primo exter. 17, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Veneta utraque 1518, Munsteri omnia, 1534, 1536, 1546, Roberti Stephani utraque in 4. et 16., Polyglotta Sanctandreana, Hutteri 1587, Veneta 1613, Veneta 1615, Veneta 1647, Nisseliana 1662, Jerem. Ulyssiponensis 1492, Chald. et Arabs.

XLIX 21 הארץ *terra*. Jeremias Ulyssiponensis 1492 כל הארץ *omnis terra*.

Ibid. קולה *vox ejus* — קולם *vox eorum*, Kennic. cod. 1, 2, 72, 89, 93, 101, 112, 115, 141, 149, 154, 155, 158, 160, 182, 187, 198, 201, 210, 224, 225, 228, 230, 246, 249, 250, 252, 253, 601, primo 3, 91, 113, forte 139, 176, videtur 102; quibus adde ex mea collatione 225, 228, 242, 420, 421, 425, 431, 467, 471, 474, 493, 530, 531, 541, 562, 576, primo 404, 475, ex Bibliis Halensibus primo 375, seu Erfurt. 5. Accedunt ex meis 2, 3, 4, 20, 25, 26, 174, 186, 196, 210, 226, 305, 319, 346, 380, 409, 411, 440, 518, 554, 560, 576, 663, 715, 737, 789, 815, primo 23, 27, 187, 211, 512, 548, 596, nunc 545, 579, ex exteris meae collationis 1, 2, 18, 19, 23, 37, 38, 39, 41, 47, 52, 57, 84, primo 34, nunc 17, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Veneta utraque an. 1518, Ven. 1521, Munsteri 1534, alia ejusdem 1546, Roberti Stephani in 4., Veneta Johann. de Gara in 4. 1582, Veneta 1595, Veneta 1613, Veneta 1615, Veneta in 4. et 12. 1635, Ven. 1647, Veneta 1678, Veneta 1690, Prophetae posteriores Soncinenses 1486, Pisaurenses 1516, Pisaur. alii cum Comm. Abarb. 1520, Jeremias Ulyssiponensis 1492, et Chaldaeus, cui male Syrum addit Lilienthalius p. 290. Cum Targ. impresso congruit Targ. cod. mei 737, ac Targum Kenn. cod. 228 ac 471, seu Vaticani ac Barberini. Lxx et Arabs omittunt, sed illi singulare suffixum videntur legisse, nam codex Syrus hexaplaris ineditus Ambrosianus ex versione Lxxvirali haustus habet ܩܠܗ ܒܢܦܠܬܗ *vox ejus*. Conf. *Specimen pontif. cod.* pag. 51, ubi fuse de varia hac Jeremiae lectione disseruimus. Mendosa in Polyglottis versio interlinearis. Ita strepitus auditus est strepitus excidii eorum, ac קולם referendum ad praecedens קול נפלם: *Ob strepitum cadere eorum commota est terra, ortus est clamor in mari suph, quum auditus est strepitus eorum*. Nihil de varia hac lectione ut de aliis bene multis, licet magna hinc inde codicum et editionum auctoritate stipatis Norzius.

XLIX 23 בים *in mare* — כים *sicut mare*, Kennic. 96, 149, 227, 246, 250, 301, 313, 404, 418, 423, 461, 614, forte 533, nunc 530, videtur 30, mei 24, 663, 737, 815, primo ut videtur, 226, nunc 20. Conf. Houbig.

XLIX 30 וחשב עליהם *et cogitavit contra eos* — וחשב עליכם *et cogitavit contra vos*, Kenn. 3, 93, 96, 101, 116, 126, 149, 150, 154, 158, 160, 172, 176, 178, 182, 187, 205, 206, 210, 227, 246, 249,

253, 313, 327, 330, 342, 375, 392, 403, 408, 421, 431, 434 marg., 461, 467, 474, 491, 494, 505, 514, 519, 530, 531, 533, 541, 549, 560, 562, 575, 587, 590, 601, 606, 607, 612, 613, 614, 616, 642, 646, 648, primo 2, 30, 82, 91, 141, 145, 173, 175, 224, 250, 295, 297, 309, 319, 405, 428, forte 89, 168, 301, 526, 542, 636, nunc 1, 72, 493, mei 3, 4, 20, 23, 174, 226, 341, 440, 512, 560, 596, 715, 737, 789, primo 24, 187, 579, 824, nunc 2, 380, 411, 554, 663, 815, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Complutensia, Munsteri 1534, alia ejusdem 1546, Prophetae Soncinenses 1486, Jeremias Ulyssiponensis 1492, codex Alex. Lxx, Chaldaeus, Vulg., Arabs. Alii habent ad margin. ק׳ עליכם *lege contra vos*. Sic Kenn. 24, 89, 171, 195, 198, 203, 204, 226, 228, 242, 250, 251, 252, 290, 297, 307, 308, 313, 318, 320, 332, 352, 357, 358, 359, 360, 361, 399, 404, 419, 420, 425, 515, 521, 539, 540, 546, 571, 572, 576, 596, 598, 637, 639, 644, mei 1, 27, 186, 196, 210, 211, 305, 346, 413, 518, 545, 548, 575, 576, 667, 782, 824, 826, nunc 24, 579, Biblia Veneta Rabbinica 1525, Rabbinica alia 1568, Veneta Lombrosi 1639, Veneta 1690, Amstelodamensia Torresii 1705, Veneta 1730, Veneta 1739, Mantuana cum Norzii Com. 1742, Ven. 1766, Pisana 1781. Ad has editiones referenda Veneta 1518, et Basil. 1536. Codex meus 3 posteriori hoc loco habet in textu עליכם, priori vero עליהם et Keri עליכם. Unum ergo cum altero in collatione confudit Brunsius, qui illum retulit ad codices qui habent marg. Keri hujus loci sub num. 574. Priori autem loco legens עליהם, ut vertit Syrus, solus in Kennic. Bibliis 89, et quidem dubius, producitur.

XLIX 36 לא יבוא *non veniat* — לא יבאו *non veniant*, Kenn. 30, 72, 89, 116, 158, 173, 201, 249, primo 2, 154, mei 226, primo 20, 24, 409, 440, 545, 737, nunc 23, Chaldaeus, Syrus, Vulgatus, Arabs, sicque postulat plur. נדחי, quod sequitur. Unde inter ea loca, ut notat Norzius, numeratur, in quibus יבוא conjicitur יבואו. Ibid. עולם. Multi recte in textu עילם, non exceptis hispanicis, et editis, ut Biblia Soncinensia ac Brixiensia.

L 1 אל ארץ *super terra* — ואל *et super terra*, Kenn. cod. 89, 93, 96, 116, 150, 154, 175, 176, 182, 246, 253, mei 196, 295, 440, 579, primo 596, nunc 554, 789, Soncinensis utraque editio, Brixiensis, Chaldaeus, Syrus, Vulgatus. Lxx et Arabs omittunt.

L 8 צאו in textu non pauci utriusque collationis codices cum Bibliis Soncinensibus. Chediv יצאו pro imperativo regul. *jod* retento habet Schroederus in *Instit. heb.* p. 63.

L 9 משׁכיל *orbantis* — מַשְׂכִּיל *prosperantis*, codices mei 20, 226, 295, 305, 341, 411, 715, 737, 815, primo 319, 380, 512, Biblia Soncinensia, Antiqua sine anno et loco, Veneta Rabbinica 1525, Veneta 1525-28, Veneta 1533, Basileensia Munsteri omnia, 1534, 1536, 1546, Parisiensia Roberti Stephani utraque in 4.

et 16., Veneta 1544, Veneta 1551, Veneta 1563, Veneta 1566, Plant. 1566, Polygl. Antwerp., Ven. 1582, Polyglotta Sanctandreana 1586, Hamburgensia Hutteri 1587, Wittebergensia Cratonis ejusdem anni, Ven. 1613, Raphelengii hebraeo-latina 1613, Genevensia 1618, Veneta 1635, Veneta Lombrosi 1639, Athiae 1667, Clodii 1677, Berolinensia Jablonskii 1699, Amstelodamensia Torresii 1705, Opitii 1709, Jablonskii 1711, Maii 1712, Maii et Burcklini 1716, Amstelodamensia Proopsii 1725, Veneta 1730, Mantuana 1742, Simonis 1752, Reineccii 1756, Prophetae Pisaur. 1520, Sulsbacenses 1769, Jeremias Ulyssiponensis 1492, Jeremias Thessalonicensis 1569, LXX, Symmachus, Syrus. Ita etiam videntur legere Biblia Ven. 1595. In Prophetis Pisaurensibus 1516 in meo exemplari omissa est ex typographi incuria diacritica nota.

L 11 כי תעלזי *quoniam exultatis*. וכי praefixo nexu Kenn. 72, 89, 93, 116, 145, 150, 154, 160, 182, 187, 201, 601, mei 20, 187, 411, 545, 560, 737, 824, primo 24, 319, 409, 663, nunc 2, ac Prophetae Soncinenses 1486. תשמחו et תעלזו in textu habent codices nonnulli utriusque collationis, Biblia Soncin., Complutensia, Basileensia 1536. Alii plures sive mss., sive editi דשה cum ה. Inter editiones Polyglotta Antwerpiensia et Anglicana, et Mantuana Biblia 1742, notatque Norzius in accuratis mss., quae ipse habebat ad manus, ita scriptum fuisse, et hanc esse sententiam R. Jonae grammatici, sed in antiquis editionibus illud reperisse cum א, subdens Kimchium et *Meir nediv*, seu *Concordantiarum* auctorem utroque modo verbum hoc recensere, Ephodaeum autem R. Judam grammaticum redarguere, quod locum hunc ad ea retulerit, in quibus ex permutatione habetur א pro ה.

L 14 ידו *jacite* — ירו, quod in Kenn. Bibliis, ac codicibus frustra quaerebat Michaëlis, habent ex meis 20, 319, 463 hisp. et antiquus, primo, ut videtur, 409.

L 16 לארצו *ad terram suam* — אל ארצו Kenn. 2, 23, 91, 93, 96, 101, 116, 126, 145, 149, 150, 155, 158, 160, 173, 178, 180, 182, 198, 201, 224, 250, 601, primo 3, 154, 297, forte 24, 67, mei 2, 20, 23, 26, 174, 196, 211, 226, 305, 319, 346, 380, 409, 440, 518, 545, 554, 663, 737, 784, 789, primo 187, 210, 575, 782, Biblia Complutensia, Basileensia Munsteri omnia, Roberti Stephani in 4., Hutteri 1587, Veneta 1613, Veneta 1690, Veneta 1730, Veneta 1739, Veneta 1766, Pisana 1781, Prophetae Soncinenses 1486, ac Pisaurenses utriusque edit. 1516, 1520. Quem hic citat codicem Norzius, est meus 782 Toletanus.

L 21 על הארץ *super*, vel *contra terram*. Nullus, ut Syrus, עלה ארץ *ascende terram*, sed codex meus 187 habet עלהארץ, nullo omnino interposito verborum spatio ac distinctione, ut veteres solebant, adeo ut alterutrum possis legere. Nullus ארץ sine ה demonstrativo, quod constructus status non patitur.

Ibid. עלה *ascende* — עלו *ascendite*, Kenn. 178, forte 154, Syrus, Chaldaeus. Ita in plurali meus 305, sed

per *kibbutz* sub ה. Meus 380 in foemin. עלי.

Ibid עליה *contra eam*. Deerat in meo 789, nec legit Vulgatus, et ob praecedens על הארץ in textu redundat. Haec prima codicis lectio על הארץ מרתים עלה ועל יושבי פקד. Codex meus 815 primo עלה עלית *ascendendo ascendes*.

Ibid. ואל יושבי. Codex meus 815 ואת ישבי, 196 hispanus, ac primo 789 ועל, retenta praepositione quae jam in hoc versu praecedit. 554 ואל, in 2 correctum אל. Nullus יושביה, vel פקור per *resc*. Meus 24 primo ועשה אשר *et fac quod praecepi tibi*.

L 22 ושבר *et contritio* — שד ושבר *vastatio et contritio*, Kenn. 93, 113, 158, 178, 187, 201, 250 (primo), nunc 182, mei 380, 518, 815, primo 2, 211, 409, nunc 226, 663, ac Prophetae Soncinenses.

L 24 יקשתי *Laqueum tetendi* — יקשת *Laqueum tetendisti*, Kennic. 150, 201, ac meus 226, qui praeterea plene legit יקושת, et primo omiserat sequens לך *tibi*. Syrus in 3 persona *Impinget*.

L 29 לה in textu habent codices quamplures Kennicottiani ac mei, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Complutensia, Prophetae Soncinenses. Inter meos 23 hisp. et antiquus ex prima manu.

L 31 פקדתך *visitavi te* — פקודתך *visitationis tuae*, Kennic. cod. 145, 182, Syrus, Vulg.. Concinunt Chaldaeus, Lxx et Arabs, sed ille cum additamento *malitiae*, hi vero in significatione *ultionis*. Puncta hujus lectionis exhibet meus 226, Prophetae vero Soncinenses cum binis ex meis mss., 545, primo 24, defective פקדתך.

L 34 למען הרגיע *ut quiescere faciat*. Melius הרגיע cum *patach* codices mei 1, 4, 24, 226, 305, 380, 409, 545, 596, 663, 715, 737, 815, primo 2, 789.

Ibid. לישבי בבל *habitatores Babel* — לישבי תבל *habitatores orbis*, Kenn. 93, primo 3, mei 380, primo 789, nunc 663, Prophetae Soncinenses et Syrus. Cod. meus 2 primo ישבי.

L 38 יתהללו *insaniunt* — יתהללו *glorientur*, mei 174, 815, et antiquae omnes versiones. Conf. Michaëlis *Bibl. or.* T. XIV p. 96, et XVIII p. 192. Plene יתהוללו nonnulli et editiones non paucae, inter quas Biblia Soncinensia, Brixiensia, Veneta 1518, Ven. 1525-28, Basileensia 1536, Roberti Stephani in 4., Plantiniana 1566, Amstelodamensia 1639, Prophetae Pisaurenses 1516, et 1520.

L 44 אריצם *currere faciam eos* — אריצנו *currere faciam eum*, forte Kenn. 154, primo meus 226, et Vulgatus. Ita legendum juxta Houbigantium. Alii cum Bibliis Soncinensibus ac Brixiensibus habent in textu Keri אריצם.

L 45 אל ארץ כשדים *contra terram Chaldaeorum* — אל יושבי כשדים *contra habitatores Chaldaeorum*, Kennic. 89, 101, 116, 145, 187, 182 marg., 249, forte 201, nunc 173, ex mea collatione 431, meus 20, primo 663, Lxx, Arabs, Targum codicis Barberini, seu Kenn. 471. Pauci על, inter quos Kenn. 89, 150, exter. 17.

Alii utrumque legunt אל ישבי ארץ כשדים *contra habitatores terrae Chaldaeorum*. Sic Kenn. 253, 421 a me collatus, primo meus 579, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Prophetae Soncinenses 1486, et Targum. In hoc ver-

su pro אל בבל, Kennic. 96, ac primo meus 226 אל מלך בבל *contra regem Babel*.

LI 1 ואל. Codices aliqui cum Prophetis Soncinensibus ועל.

LI 3 אַל ידרך *Quo tendet* — אַל ידרך *Ne tendat*, codices mei 1, 4, 20, 174, 226, 295, 341, 545, 663, 715, 815, primo 27, 187, 305, 463, nunc 196, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus. Ita Talmud in tractatu *Sopherim*, ut notat ad marg. cod. meus 305. Lectio proculdubio praestantior ac rectior, quam receptae anteponunt Houbigant., ac Michaëlis *Bibl. or.* T. XVIII pag. 192. Repetitum ידרך, quod Keri notat redundare, non legunt plurimi codices et editiones quaedam, inter quas Soncinensis integrorum Bibliorum ac Brixiensis. In cod. meo 737 unicum quod extat ידרך, punctis orbatum, ut codicis lectio sit modo אל הדרך. Alii secundum ידרך legunt in participio הדורך *tendens*, vel defective הדרך, sensu satis commodo *ne tendat tendens*, ut notat Lilienthalius ad cod. Regiomont. 2 p. 292.

Ibid. ואל יתעל *et quo attollet se* — ואַל יתעל *et ne attollat se*, cod. mei 1, 3, 4, 174, 226, 295, 305, 341, 663, 715, 815, 826, primo 27, 187, 463, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus, tractatus *Sopherim*.

Ibid. Quidam אל תחמלו sine ו, etiam hispani, ut mei 295, 548, 815, primo 23.

LI 9 נרפתה *sanata est*. Cum א expresso נרפאתה nonnulli codices utriusque collationis.

LI 19 ושבט *et sceptrum* — וישראל שבט *et Israel sceptrum*, Ken. 30, 72, 115, 116, 150, 154, 187, 198, 226, 250 (primo), 309, 313, 404, 421, 474, 477, 494, 514, 542, 590, 614, 616, nunc 431, mei 174, 737, primo 20, 25, 187, nunc 545, Chaldaeus, Vulgatus, ac locus parall. Jerem. x 16. Praeferunt critici nonnulli. V. Less. *De cura text. heb.* p. 92, Kenn. *Diss. II sup. rat. T. H.* p. 423, et *Diss. gen.* §. 47 p. 21, et Michaëlis *Bibl. or.* T. XVIII p. 193.

LI 27 טפסר. Kenn. 93 טפשר favens eorum opinioni, qui vocem hanc compositam volunt ex טף et שר. V. Clodii *Lexicon hebr. selectum*. Pauci cum Prophetis Soncinensibus אשכנז sine ו praefixo.

LI 34. Quintuplex Keri, quod in hoc versu occurrit, in textu exhibent non pauci utriusque collat. codices mss. cum Bibliis Soncin. ac Brixiensibus.

LI 36 ונקמתי in Kal legunt Biblia Soncinensia, ac Veneta utraque anni 1518, quae tamen aliam lectionem ad marg. adnotant, ac. v. 38 כגורי per *vav surek* habent mss. quaedam, ex meis 174, 226, 305, 715.

LI 43 כל איש *omnis vir* — איש *vir*, Kenn. 89, mei 186, 211, 226, 579, 824, primo 20, 409, utraque Soncin. editio, Brixiensis, ac Syrus. Reliqui interpretes ad utramque lectionem trahi possunt, Jonathane excepto, qui communem sectatur.

Ibid. בן אדם *filius hominis* — כל אדם *omnis homo*, Kenn. 150, mei 2, 26, 346, primo 782.

LI 46 משל על משל *dominator super dominatorem* — ומשל *et dominator* cum ו, Kenn. 1, 4, 23, 30, 67, 72, 84, 89, 91, 93, 96, 115, 116, 126, 139, 150, 154, 155, 158,

160, 168, 175, 176, 178, 182, 201, 210, 224, 225, 227, 228, 242, 246, 249, 250, 251, 252, 253, 601, primo 82, 94, 141, 201, ex Bibliis Halensibus 375, seu Erfurtensis 5, mei 2, 4, 20, 24, 25, 27, 174, 186, 196, 211, 226, 295, 305, 319, 341, 380, 409, 440, 554, 663, 789, 815, primo 26, 187, 545, 548, 579, 596, nunc 210, 715, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Complutensia, Veneta utraque 1518, Basil. Munsteri omnia, 1534, 1536, 1546, Roberti Stephani in 4., Hutteri 1587, Mantuana 1742, Prophetae Soncinenses 1486, Pisaurenses 1516, Pisaurenses alii 1520, Symmachus, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus et Arabs. In Lxx desideratur hic versus. Bibl. Nisseliana appos. circello variam hanc codicum et editionum lectionem indigitant. Ita etiam apud Norzium, qui ex mss. et antiquis editionibus eam restituit, Jarchius, Kimchius, Abarbanel, et auctor *Meir nediv*.

LI 47 ימים באים *dies veniunt*. Addit נאם יהוה *dicit Dominus* cod. Kenn. 72, Syrus, Arabs ex ms. Oxoniensi, et antiquus Graecus interpres anonymus in Montf. *Hexaplis*. In Lxx vacat.

LI 48 יבוא *veniet* — יבאו *venient*, Kennic. 96, 150, 182, primo 201, forte 158, nunc meus 380, et versiones omnes, exceptis Lxx, in quibus deest, ut contextus analogia requirit et scribae ipsi ad codicum oras et apud Norzium legendum conjectantur.

LI 55 ואבד *et perdidit* — וְאָבַד in Kal *et periit*, ms. mei cod. 20, 174, 226, 380, 554, 663, 715, primo 211, ad marg. Biblia Ven. 1518.

LI 58 חמות *muri* — חוֹמַת *murus*, cod. meus 174, 305, 815, primo 440, nunc 380, Lxx, Vulg., Arabs. Melius ob singularia verba quae sequuntur. Defective חמת multi sive Kennicottiani, sive mei, ex editis Biblia Soncinensia, Antiqua sine anno et loco, Complutensia, Prophetae Soncinenses, Pisaurenses utriusque editionis 1516, 1520, et Jeremias Ulyssiponensis 1492. V. 59 שריה per *scin* plures, sed nullus מחנה pro מנחה.

LII 3 על אף *super ira Domini fuit* — אף *ira Domini fuit*, melius Kenn. 150, primo meus 545, Syrus, Vulgatus, Arabs ex ms. Oxoniensi. Kenn. 4 אף על *ira super Domino*. Houbigantius emendari vult ex loco parall. II Reg. XXIV 3, ac legi על פי *ex ore Domini*, non animadvertens infra vers. 20 ejusdem capitis XXIV, qui nostro huic Jeremiae vere parallelus est, legi על אף.

Ibid. ויהודה *et Juda* — וביהודה *et in Juda*, Kenn. cod. 1, 23, 30, 72, 89, 91, 93, 96, 101, 116, 126, 150, 154, 158, 168, 182, 187, 224, 226, 227, 228, 253, forte 141, primo 420 a me collatus, mei 4, 26, 174, 211, 305, 380, 440, 545, 715, 789, 815, primo 2, 20, 24, 579, nunc 210, 554, 663, ext. 1, 103, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Munst. omnia, 1534, 1536, 1546, Roberti Stephani in 4., Prophetae Soncinenses, Chaldaeus, Vulgatus, et Syrus, sed hic expresso ב per על *contra*. Sic locus parallelus II Reg. XXIV 20.

LII 15 האמון. Kenn. 150, 158, nunc 224 ההמון, ut vult Houbigantius,

LII 16 ומדלות הארץ השאיר נבוזראדן רב טבחים *Et ex pauperibus terrae reliquit Nebuzardan princeps satellitum*. Desunt in Kenn. 93, primo in meis 20, 380, 409, 411, 782. Lxx et Arabs omittunt praecedentia.

LII 17 לבית *domus* — בבית *in domo*, Kenn. 150, 154, forte 1, meus 596, nunc 380, Prophetae Soncinenses 1486, Lxx, Chaldaeus, Vulgatus et Arabs. V. 27 nonnulli ברבלתה.

LII 28 נבוכדראצר *Nabucodonosor*. Addunt מלך בבל *rex Babylonis*, Kenn. 4, 93, 187, primo mei 545, 596, Syrus, et Arabs ex ms. Oxon.. Nam in cod. Parisiensi et Lxx versus hic desideratur. Iterum v. 30 addit מלך בבל *regis Babylonis* cod. meus 2 ex prima manu, et Arabs ex codice Oxoniensi.

LII 29 מירושלם *ex Jerusalem* — הגלה מירושלם *captivas duxit ex Jerusalem*, Kennic. 93, 96, 149, 154, 158, 228, 249, nunc 84, mei 2, 3, 174, 815, primo 211, nunc 319, 663, Biblia Soncinensia, Veneta utraque anni 1518, Veneta 1525-28, Veneta 1533, Basileensia Munst. omnia, 1534, 1536, 1546, Bibl. utraque Roberti Stephani in 4. et 16., Veneta 1544, Veneta 1551, Ven. 1563, Plantiniana 8. 1566, Veneta 1566, Plant. sine punctis 1573, Ven. 1582, Polyglotta Sanctandr. 1586, Hamburgensia 1587, Wittebergensia ejusdem anni, Veneta 1595, Raphelengii sine punctis 1610, ejusdem cum interlineari versione 1613, Veneta 1613, Veneta 1615, Genevensia 12. 1618, Veneta 1627, Veneta 12. 1635, Amstelodamensia 1639, Veneta Lombrosi ejusdem anni, Veneta 1647, Nisseliana 1662, Veneta 1690, Amstelodamensia Torresii 1705, Prophetae Soncinenses, Sulsbacenses 1769, Jeremias Thessalonicensis 1569, Syrus, Arabs, et Vulgatus in Bibliis Sixtinis, et in mss. quibusdam codicibus, inter quos meus 650. Conf. Bukent. *Lux de luce* p. 434. In meo exemplari Jeremiae Ulyssiponensis 1492 antiqua manu suppletum הגלה. In Bibliis Venetis 1730 adest hic in textu spatium et asteriscus, ad margin. vero haec nota בקצ' ספרי' כתוב הגלה *in quibusdam libris scriptum est* הגלה. Hoc idem monent Biblia Veneta 1739, Veneta 1766, Pisana 1781. Hooghtiana *Alia exemplaria* הגלה. Notat Norzius legi controversum verbum in *Meir nediv*, sed in nullo correcto codice. Habent tamen sat antiqui et emendati, et sine eo hiulca est oratio. In Lxx vacat hic versus.

LII 34 עד יום מותו *usque ad diem mortis suae*. Desunt in Kennic. 1, et ex prima manu in meis 2, 596. Lxx et Arabs omittunt sequentia כל ימי חייו.

E Z E C H I E L

Cap. I 3 עליו *super eum* — עלי *super me*, Kenn. cod. 116, 154, 155, 181, 294, mei 20, 384, 814, primo 25, 380, 575, 674, nunc 413, Lxx, Syrus et Arabs.

I 6 להם *ipsis* — מהם *ex ipsis*, melius Kennic. 95, 181, forte 384, primo 72, 91, qui habent ל sup. ras., primo meus 562, 2 primo, ut videtur, מהן, 384 להמה.

Idem להם *ipsis* — להן foem. Kennic. 154, primo 136, mei 174, primo 11, 667, 721. Alii להנה, ut Kennic. 665, mei 186, 420, 740, 802, primo 502. Praecedit foem. חיות. Sed mascul. genus interdum in Scripturis pro foeminino usurpatur, numquam foemininum pro masculino, unico excepto loco Ruth I 13, ut notat R. Parchon in inedito Opusculo grammatico ad calcem *Mechabberoth*, seu Lexici hebraeo-biblici, cujus verba digna sunt quae hic referantur ex cod. meo 764. ופעמים אומרי׳ דברי זכרים על הנקבות ··· אבל דברי נקבות לא ייאמרו על הזכרים לעולם חוץ מפסוק אחד במקרא הלהן תשברנה עד אשר יגדלו הלהן תעגנה » Aliquando vero adhibentur verba masculina pro foemininis ... Sed verba foeminina pro masculinis nunquam usurpantur, unico excepto Bibliorum versu: *Numquid eos expectabitis, donec grandaevi fiant? Numquid eis clausae eritis?* » Haec autem generis enallage ac permutatio in Ezechiele adeo frequens est, tanta hic in suffixis praesertim pronominibus codicum inconstantia ac varietas, ut taeduerit me laboris mei, ac verius ego quod olim de uno Zachariae versu XI 5 dolens inquiebat Norzius, de toto Ezechielis libro usurpare possim, angustiatam fuisse animam meam ob varietates multas, et avertisse faciem meam ab eis. Multoties enim ea generis enallage et suffixorum mutatio in uno eodemque versu occurrit, pluraque hoc solum primum Ezechielis caput suppeditat exempla, quam multi alii Scripturarum libri simul sumpti. Selectiora nos exhibebimus et mss. codicum auctoritate magis confirmata.

I 8 וידי recte in textu sistunt codices Kennic. quamplures ac mei, inter quos hispani praestantioris notae, Biblia Soncinensia ac Brixiensia.

I 9 בלכתן *dum ibant ipsa* — בלכתם cum suffixo masc. Kenn. 18, 30, 72, 93, 110, 111, 116, 125, 136, 182, primo 95, 107, 109, 158, mei 16, 24, 196, 226, 264, 365, 419, 443, 518, 543, 585, 597, 614, 648, 688, 721, 802, 851, 892, 893, primo 2, 11, 262, 409, 440, 663, 674.

I 10 לארבעתם *quatuor ipsorum* — לארבעתן cum suff. foem. Kenn. 18, 19, 89, 93, 150, 155, 180, primo 50,

95, 141, 154, forte 294, item 468 a me collatus, mei 61, 264, 305, 384, 419, 443, 483, 545, 555, 585, 606, 721, 868, primo 262, 407, 409, 663, nunc 1 in Aphtar., Prophetae posteriores Pisaurenses ex utraque editione, 1516, et 1520. Bis sequitur hoc verbum cum affixo foeminino, ubi tamen iterum codices dissentiunt, ac multi utrobique legunt לארבעתם, non exceptis hispanicis, ut mei 674, 850.

I 12 בלכתן *dum ea ambulabant* — בלכתם masc. Kenn. 18, 72, 93, 96, 107, 111, 136, 151, 223, primo 168, 224, mei 16, 20, 24, 226, 264, 419, 443, 518, 585, 597, 662, 688, 700, primo 3, 11, 262, 265, 407, 409, 596, 825, ac Prophetae Soncinenses 1486.

I 13 מראיהם *aspectus eorum* — מראיהן foem. Kennic. 2, 18, 19, 23, 29, 30, 50, 72, 76, 80, 89, 93, 94, 96, 101, 108, 110, 111, 115, 116, 125, 126, 136, 150, 151, 170, 172, 175, 178, 180, 182, 195, 223, 224, 225, 246, 253, 294, 370, primo 24, 82, 91, 109, 154, 250, nunc 99, mei 1 bis, in textu et in Apht., 16, 20, 23, 24, 26, 61, 196, 197, 226, 230, 260, 264, 267, 291, 295, 305, 332, 341, 346, 365, 373, 384, 405, 419, 420, 440, 443, 483, 507, 509, 535, 543, 547, 548, 555, 562, 576, 585, 597, 606, 614, 648, 662, 663, 667, 688, 700, 715, 721, 737, 740, 789, 802, 814, 825, 850, 851, 868, 883, primo 2, 11, 211, 265, 380, 409, 545, 575, 596, 674, nunc 262, 560, Machazor Soncin. anni 1486, Machazor aliud Soncin. sec. xv sine an., Pisaurense a Soncinatibus tertio editum sub in. sec. xvI, Bononiense 1541. Cod. meus 174 ומראיהן, ac pauci alii cum Proph. Sonc. 1486 והיא.

I 14. In הבזק nulla codicum varietas. R. Parchon in inedito *Mechabberoth* illud exponit pro מין הברק *specie fulguris*, cod. meus 380 pro להב *flamma* 60 ac 637 gallice לאיטנצילא *l'étincelle*, *scintilla*.

I 16 מראה *Aspectus* — ומראה *Aspectus autem*, Kenn. 1, 50, 76, 80, 94, 95, 96, 109, 125, 126, 150, 154, 181, 182, 223, 244, 294, 665, forte 158, mei 1 in Aphtar., 16, 61, 174, 230, 260, 264, 267, 291, 332, 373, 419, 420, 443, 483, 507, 543, 555, 614, 662, 663, 700, 715, 740, 802, 814, 893, primo 2, 11, 20, 262, 380, 409, 596, 597, 825, 892, nunc 486, Prophetae Soncinenses 1486, Machazor Soncinense 1486, Machazor Soncinense sec. xv sine an. et loco, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs, Targum mss. meorum 562, 737.

Ibid. ומעשיהם *et opera earum* — ומעשיהן Kenn. 181, 665, mei 789, primo 24, 545, 597. In Prophetis Soncinensibus ac Lxx deest. Alii majori numero לארבעתם.

Ibid. ומראיהם *et aspectus earum* — ומראיהן Kenn. 150, 181, 294, 665, primo 28, 76, 95, 158, mei 26, 332, 373, 597, 715, 737, 883, primo 545, nunc 825. Alii iterum ומעשיהן 2° loco, ut Ken. 150, 294, 665, primo 158, mei 332, 373, 597, 715, primo 545.

I 17 רבעיהן *quadrilatera sua* — רבעיהם cum masc. suffixo Kennic. 2,

18, 19, 23, 28, 30, 72, 76, 80, 95, 96, 108, 109, 111, 116, 125, 136, 150, 154, 178, 196, 224, 226, forte 126, 294, primo 4, 91, mei 4, 20, 24, 26, 61, 196, 226, 264, 291, 295, 346, 373, 380, 407, 411, 440, 443, 502, 535, 543, 545, 547, 562, 585, 614, 648, 662, 665, 674, 700, 731, 737, 789, 824, 825, 851, 868, 883, primo 11, 262, 384, 575, 597. Pauci ולא יסבו, plures בלכתם.

I 20 ילכו שמה הרוח ללכת *ibant illuc spiritus ad eundum*. Desunt in Kennic. 50, 182, 223, in meis 443, primo 545, 575, 648, 663. Posteriora verba הרוח ללכת omittunt Graeci ac Syrus, et Targ. cod. mei 265 ex prima manu, probante Houbigantio. In meo 543 deerat primo solum ילכו, in 419 solum הרוח.

I 23 ולאיש שתים מכסות להנה *et unicuique duae tegentes se*. Non legunt Kenn. 72, 76, 80, 95, 136, 145, 180, 223, primo mei 11, 24, 408, 486, Lxx et Arabs.

I 24 כנפיהן *alas suas* — כנפיהם masc. Kennic. 1, 18, 19, 23, 28, 30, 50, 72, 76, 80, 89, 93, 96, 109, 110, 111, 114, 115, 116, 125, 136, 154, 172, 173, 178, 180, 182, 223, 225, 230, 244, 253, primo 126, 139, 158, forte 82, mei 1 in Apht., 2, 3, 4, 16, 20, 24, 26, 61, 174, 186, 196, 197, 226, 260, 262, 264, 267, 304, 305, 332, 365, 373, 380, 384, 407, 409, 411, 419, 420, 443, 483, 486, 502, 512, 535, 545, 547, 548, 554, 560, 579, 585, 597, 606, 614, 662, 665, 700, 731, 737, 740, 767, 802, 814, 825, 850, 851, 868, 883, 892, primo 6, 11, 30, 211, 408, 413, 575, 663, 824, nunc 440, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Machazor Soncinense 1486, Soncin. alt. sec. xv, Pisaurense sub in. sec. xvI.

I 25 בעמדם תרפינה כנפיהן *cum stabant, remittebant alas suas*. Desunt in codice meo 230 ex prima manu, in Lxx, Syro et Arabe, eaque male ex superiori versu iterata autumat Houbigantius. In tribus aliis ex meis, 26, 413, 575, primo deerant haec verba, ac priora versus sequentis usque ad כמראה. Alii integrum comma omittunt, ut Kenn. 4, 83, 101, 109, 149, 181, mei 674, primo 20, 24.

Ibid. כנפיהן *alas suas* — כנפיהם Kennic. 1, 2, 3, 18, 19, 23, 30, 50, 72, 76, 80, 89, 93, 96, 110, 111, 115, 125, 126, 136, 150, 155, 178, 182, 225, 230, primo 28, 158, mei 1 in Aphtar., 2, 16, 20, 24, 26, 61, 174, 186, 197, 226, 240, 260, 262, 264, 267, 305, 332, 365, 373, 380, 384, 407, 408, 411, 413, 419, 443, 483, 486, 502, 554, 560, 576, 585, 597, 606, 614, 662, 663, 665, 700, 731, 737, 740, 802, 814, 825, 850, 851, 868, 883, 892, 893, primo 11, 211, 265, 545, 667, nunc 721.

II 2 מדבר *dictum*. Quidam ex meis codicibus מדבר in partic. Pihel *loquentem*, inter quos 4, 411 hispani. V. 3 nullus גוי in sing., ut vult Houbigantius, legitque Syrus, et Targ. cod. mei 737. V. 6 in סרבים Kenn. 1 habet ב super ras., ut forte habuerit סררים.

II 7 מרי *rebellio* — בית מרי *domus rebellionis*, Kennic. 1, 3, 93, 116, 154, 159, 160, 161, 168, 173, 175, 224, 246, 253, 313, 519, 541, 542, forte 648, nunc 201, 423, 425, 614, mei 25, 26, 174, primo 1, 20, 24, 187, 579, 737, Biblia Sonc., Brixiensia, Prophetae Soncinenses 1486, Lxx, Syrus, Arabs. Chald. supplet עם *populus contumax*,

III 1 בית *domum* — בני *filios*, Kennic. 23, 30, 93, 100, 126, 155, 158, 172, 173, 195, 198, 246, 250, 253, nunc 601, primo 99, mei 346, 545, 715, 737, primo 26, 211, 782, Prophetae Soncinenses, Syrus, Vulgatus, Arabs. Ita etiam Targum cod. mei 737, quod pro ואתנבי על בית ישראל *et vaticinare super*, vel *contra domum Israel*, congruentius sacro textui habet ומלל עם בני ישראל *et loquere cum filiis Israel*.

III 15 ואשר המה יושבים שם *et sedi, ubi illi sedebant*. Omittunt Kennic. 93, primo meus 782 Toletanus, ac Syrus.

Ibid. ואשר *et ubi* — ואשב *et sedi*. Kerì in textu exhibent non pauci codices utriusque collationis, etiam hispanici, ut ex prima manu mei 187, 295, 346 aliique, Soncinensis Bibliorum editio, Brixiensis, ac Complutensis. » Masora ואשב *et sedi*, male, ut observat Capellus. Melius Graeci *qui erant*, cum legerent אשר sine ו». Houbigantius in h. l.

III 19 הוא בעונו *ipse in iniquitate sua* — הוא רשע בעונו *ipse impius in iniquitate sua*, Kenn. 4, 150, 176, 182, primo meus 211, Lxx et Arabs, sed hi omisso praecedenti הרשעה, vel pro eo lecto הרשע.

III 20 הוא ימות *ille morietur* — והוא ימות *et ille morietur*, ut vult Houbigantius, Kenn. 150, mei 226, 737, primo 440, nunc 211, Syrus, Arabs.

III אתי. Melius אתי *mecum* codices mei 226, 305, 715, et apud Lilienthalium p. 295 Kenn. 224.

IV 8 מצורך *obsidionis tuae* — מצוריך plur. Kenn. 2, 3, 4, 99, 116, 144, 159, 178, 227, 253, 601, mei 1, 20, 24, 187, 411, 576, 579, 667, 782, 824, nunc 25, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Veneta bina 1518, Veneta 1521, Veneta 1525–28, Veneta 1533, Basileensia Munsteri tria, anni 1534, 1536, 1546, Parisiensia Roberti Stephani in 4., alia ejusdem in 16., Sanctandreana 1586, Hutteriana 1587, Wittebergensia ejusdem anni, Veneta 1613, Veneta 1615, Veneta 1627, Amstelodam. Janssonii 1639, Veneta Lombrosi ejusdem anni, Veneta 1647, Nissel. 1662, Ven. 1690, Mantuana 1742, Prophetae Soncinenses 1486. » Varietates multas, inquit Norzius, reperi in hac voce. In uno codice scriptum est מצודך cum *daleth*, et Kerì מצוריך cum *resc*, in aliis multis Kerì et Chediv est per *resc*, sicque vertit Jonathan צירך, ac legitur in *Libro radicum*, et in *Meir nediv* rad. צור, in *Commentario* vero Kimchii notatur vocabulum hoc per *jod* plur. scribi מצוריך, et ita extat in libris mss. probatissimis, et in vetusta editione, nonnullis exceptis, qui defective legunt». Norzii ergo nota referenda est ad lectionem מצודך, non מצודיך, ut refert Kenn. sigla 300. Sic מצודך per ד legit Kennic. 102, meus 210, primo 575, ac 210 quidem cum Kerì מצורך. Kenn. 150 מצדך, 89 מצודיל.

IV 9 חִטִּין *frumenta*. Codices nonnulli חטים forma hebr., ut Kenn. 72, 96, 150, 153, 154, 355, primo 158, primo mei 2, 24, 305, Prophetae Soncinenses 1486, non forte, ut extat in Bibliis Kennicottianis, sed aperte.

IV 15 ויאמר *Dixitque*. Addunt יהוה *Dominus*, Kenn. 23, primo meus 24, cod. Alex. Lxx et Arabs.

IV 17 ואחיו *et frater ejus* — באחיו *in fratrem suum*, Kennic. 30, 145, meus 545, nunc 413, Prophetae Soncinenses. Ita Targ. codicis mei 737 גבר באחוהי. Vulg. *ad fratrem suum*.

V 7 אשר סביבותיכם לא עשיתם *quae sunt in circuitu vestro, non fecistis* — אשר סביבותיכם עשיתם *quae sunt in circuitu vestro, fecistis*, Kenn. 30, 91, 93, 116, 158, 168, 173, 175, 201, 210, 250, 253, 313, 352, 392, 420, 421, 477, 521, 547, 575, forte 542, nunc 530, 614, mei 20, 579, 663, primo 2, 295, 380, 440, nunc 226, 545, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Syrus, et cap. xI 12. Ita quatuordecim mss. Vulgatae codices apud Lucam Brugensem in *Notationibus* p. 306. Alii vigintiduo *non estis operati*, quos sequitur meus 650. Testatur Brugensis se in nullo ms. hebraico omissam reperisse negationem, in Pagniniana tamen versione ex hebraeo anni 1527 et 1542 eam abesse. Sic sane legi deprehendo in hac postrema ex celebri ac rarissima Serveti editione, cujus bina apud me extant exempla, unde eruitur Pagninum vel ms. codicem habuisse ob oculos sic legentem, vel quod verosimilius est, alterutram ex allatis duabus editionibus sec. xv. Confer. Kenn. *Diss. gen.* p. 49. » Ad textum tamen omnino pertinet (לא), notat hic Lilienthalius p. 295, quum in praecedentibus judaeis exprobret Deus, quod pejores essent ipsis gentilibus ».

V 11 אגרע *imminuam* — אגדע *excindam*, forte Kenn. 158, nunc 176, mei 210, 341, 380, 663, primo 211, 295, 305, 545, 579, Biblia Brixiensia a Kennic. omissa, et Antiqua in fol. sine anno et loco. Neglecta hic proculdubio Kennicottianorum codicum collatio, nam et in eorum numero non est 224, seu Regiomontanus 2, jam a Lilienthalio productus *Comm. crit.* pag. 295, qui lectionem hanc praefert, quum de plenaria excisione sit sermo, faveantque ei antiquae versiones. Per ד scribunt Orientales judaei, leguntque per ר. Norzius ad h. l.: » In plerisque mss. cum ר, ut exponit Kimchius in *Commentario* et *Libro radicum*. Jonathan autem vertens אקטף videtur legisse in suo exemplari אגדע cum ד ... sicque legitur in uno ms.. Cum ד etiam legit ms. aliud, sed notato ad marg. alios libros legere אגרע cum ר ». Ac quod de Jonathanis lectione notat Norzius, hoc idem jam animadverterat Elias Levita in *Meturgheman* ad rad. קטף.

V 15 לגוים *gentibus* — בגוים *in gentibus*, Kenn. 93, 99, 101, 116, 150, 154, 155, 182, 224, primo 126, mei 174, 226, 346, 545, 737, primo 24, 211, 518, primo exter. 1, Biblia Complutensia, Lxx, Vulgatus et Arabs.

VI 3 הנני *ecce ego* — הנה *ecce*, Kenn. 28, 30, 96, 115, 154, 225, ני sup. ras. 72, mei 20, 26, 346, primo 25, 211, 545, et ut videtur

579, nunc 187, 319, primo exter. 2, ad marg. Biblia Veneta 1518. Redundat suffixum, quia sequitur אני.

Ibid. אני *ego*. Deest in cod. meo 174, primo 187, 596, 667, deletum in 380. Deerat etiam ex priori manu in Kenn. 243, seu Angelico a me in h. l. collato, non male, quia praecedit הנני.

VI 5 לפני גלוליהם *ante idola eorum* — לפני גלוליכם *ante idola vestra*, Kenn. 4, 23, 28, 30, 102, 115, 150, 158, 180, 225, nunc 72, 126, mei 346, 440, 554, primo 2, 411, 824, Vulgatus.

VI 8 בהיות. Mavult Houbigantius להיות, sicque primo codex meus 663. V. 9 pro נשברתי Kennic. 126 primo השברתי in Hiphil, ac pro תועבתיהם mendose pauci alii cum Bibliis Brixiensibus ac Plant. 1566 legunt תועבותיכם.

VII 2 קץ בא הקץ *finis venit, finis* — קץ בא בא הקץ *finis venit, venit finis*. Ita, ut legunt omnes veteres, legique debere monet Houbigantius, cod. meus 504, et ex prima manu 575. Kenn. 28 בא הקץ בא.

VII 4 כי דרכיך *quia vias tuas* — כדרכיך *secundum vias tuas*, Kenn. 28, 30, 150, 154, 180, 249, mei 211, 346, 440, 504, primo 20, 380, et ut videtur, 2. כי omissum in Kenn. 149, meo 226, primo 24.

VII 5 אחת *unum* — אחר *post*, Kenn. 23, 30, 96, 150, 153, 158, 168, 182, 224, 226, 253, 297, 355, 431, 471, 587 marg., 601, 616, forte 4, 28, nunc 198, 201, ex Bibliis Halensibus primo 375, seu Erfurtensis 5, mei 20, 211, 226, 380, 440, 554, 737, primo 2, 409, 663, nunc 596, 715, primo exter. 1, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Veneta utraque 1518, Ven. 1521, Basileensia 1536, Roberti Stephani in 4., Basileensia 1546, Hutteriana 1587, Chaldaeus. Syrus ܒܝܫܬܐ *pro malo*.

VII 7 אליך *ad te* mascul. — אלַיִךְ foemin. melius codices mei 20, 295, 305, 380, 440, apud Lilienthalium p. 296 Regiomontanus 2, ac Daventriensis. V. 9 עליך. Codex meus 319 עלי cum nota marg. ס"א עליך.

VII 11 ולא נה *neque lamentum* — ולא נח *neque requies*, Ken. 176, 253, 313, 392, 417, 418, 505, 560, primo 82, 327, 356, 476, forte 366, 490, mei 4, 305, 554, 596, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Vulgatus et Syrus.

VII 13 לא ישוב *non convertetur*. Addit נאם יהוה *dicit Dominus* Kennic. 224, quod et alios libros exhibere notant ad marg. Biblia Bomberg. 1518.

VII 14 תקעו *Clangent* — תִּקְעוּ *Clangite*, Kenn. 224, seu Regiom. 2 teste Lilienthalio p. 296, meus 380, Lxx, Vulgatus, Arabs.

VII 20 שקוציהם *nequitiarum eorum*. Cum ו, seu conjunctione Kenn. 1, 23, 96, 116, 150, 154, 180, 182, 224, 226, nunc 201, mei 2, 174, 196, 305, 341, 380, 663, 715, 737, 824, primo 211, nunc 20, Prophetae Soncinenses, Syrus, Vulgatus, Targum cod. mei 737. Lxx et Arabs omittunt. Pro עדיו forte עדים Kenn. 28, ut vult Houbigantius.

VII 24 עזים *fortium* — עזם *fortitudinis eorum*, primo meus 715, Lxx, Arabs.

VII 27 ובמשפטיהם *et in judiciis eorum* — וכמשפטיהם *et secundum judicia eorum*, Kenn. 112, 115, 150,

154, 155, 210, forte 116, mei 187, 196, 226, 295, 380, 509, 518, 663, 667, 737, 789, primo 26, 210, Vulgatus.

VIII 2 כמראה אש *sicut aspectus ignis*. Lxx et Arabs כמראה איש *sicut aspectus viri*, quod anteponit Houbigantius, sed nullus ex collatis codicibus servat. Solus Kennic. 89 posteriori loco pro אש primo habebat איש.

VIII 3 המקנה. Ita cum ה a קנה *possidentis* legunt Lxx et Arabs. Reliqui omnes a קנא ex consueta litterarum permutatione *ad zelotypiam provocantis*, et המקנא cum א legunt Kenn. 158, 225, meus 26 hispanus. Sic scriptum erat in codicibus Amisrachi, sicque locum hunc citat Kimchius in *Libro radicum*, quamvis mendose hoc fieri in *Libro radicum* notet Norzius, producatque ms. codicem qui legit המקנה. Quinque antiquiores hujus libri editiones, quae apud me extant, Antiqua in fol. sine anno et loco omnium princeps, Neapolitana 1490, Neapolitana altera 1491, CPolitana 1513, Ven. 1547, omnes legunt המקנא. At vero in codice meo 791 legitur per ה, qui forte idem est codex, quem Norzius memorat, nam non modo Mantuae emptus est, ubi ille degebat, et sat antiquus est anni 1364, sed pertinebat ad familiam Norzii et ad calcem dicitur venditus anno 1492 ab Abrahamo filio Mardochaei Finzi R. Danieli fil. R. Jehudae de Norzi. Cum ה legit etiam codex alius meus hujus libri 738 antiquior anni 1316, et Kimchius ipse in *Comm.* in h. l., ac R. Parchon in inedito suo *Lexico*, quod ex antiquioribus lexicis concinnavit, habet et ipse המקנה. Illud autem observatione dignum, quod Kimchius in hoc afferendo textu legit סמל הקנאה הזאת addito הזאת. Ita citati cod. mei 738, 791, editio antiqua sine anno et loco, Neapolitana utraque an. 1490, et 1491, et CPolitana 1513. Bini codices Kennicott., 93, 150, ac totidem mei ex prima manu, 20, 380, המקנה.

VIII 16 משתחויתם *incurvantes se* — משתחוים multo melius Kennic. 1, 30, 96, 145, 182, 198, 224, 253, forte 158, primo mei 20, 24, 409, 545, 548, 575, 782, nunc 305. Emendanda ergo lectio communis, potissimum quum in confirmanda lectione regulari משתחוים bini hispanici mei codices consentiant, 575, et 782 Toletanus an. 1277 magnae apud Norzium auctoritatis ac fidei.

VIII 17 התועבות *abominationes*. Praemittunt כל *omnes*, Kennic. 225, 253, mei 596, primo 2, 663, et primae tres antiquiores editiones, Soncinensis utraque et Brixiensis.

IX 1 כלי *instrumentum* — כלי *instrumenta*, codices mei 3, 4, 20, 23, 174, 186, 187, 211, 226, 295, 319, 341, 380, 413, 504, 548, 554, 575, 579, 663, 715, 824, primo 196, 305, Biblia Soncinensia, Lxx, Syrus, Arabs.

IX 2. Eandem variationem, seu plurale כלי exhibent mei 4, 20, 23, 174, 295, 319, 341, 380, 411, 413, 504, 548, 554, 575, 579, 824, primo 187, 196, 305, Biblia Soncinensia ac Syrus.

IX 5. Pro mendoso על recte אל *ne* in textu legunt mss. codices quamplures, Kenn. ac mei, Biblia Soncin., Brixiensia, Antiqua in fol. sine anno, Complutensia, Munsteri utraque hebr.-

latina 1534, 1546. Sic עינכם, ut fert Kerì et contextus, alii multi legunt, et utraque citata Munsteri editio. V. 7 והכו. Meus 575 hisp. primo ויכו.

IX 8 כהכותם *quum percussissent illi* — בהכותם per ב Kenn. 1, 28, 29, 30, 72, 115, 139, 182, 246, mei 20, 305, 341, 380, 579, 596, 667, 737, 789, primo 26, 409, 545, et ut videtur, 548, et Biblia Brixiensia in Kenn. Bibliis omissa.

Ibid. ונאשאר *et relictos* — ונשאר sine א epenthetico Kenn. 67, 72, 93, 115, 145, 150, 153, 154, 180 marg., 182, 201, 251, mei 20, 26, 380, 409, 554, 667, primo 305, 440, 545, 596, 789. Meus 715 ad marg. ונשאר ק׳. Kennic. 226 א׳ ק׳ לא. Pauci ונאשר, quibus accensendus videtur meus 782 primo, qui habet שאר in angusto spatio rescriptum.

Idem ונאשאר *et relictus* — ואשאר omisso נ *et superstes fui*, vel *remansi*, Kenn. 1, 28, 210 marg., 224, primo mei 24, 226, 737. Conf. Houbigantius.

IX 9 דמים *sanguinibus* — חמס *violentia*, Kenn. 253, Biblia Soncinensia, Brixiensia; Antiqua sine anno et loco, Biblia Munsteri 1534, alia ejusdem 1546, ad marg. Biblia Veneta 1518, in Appendice Basileensia 1536, non in textu, ut ferunt notae Kennicottianae. Ita Targum cod. mei 737. Lxx legerunt עמים, ceteri דמים. Norzius in h. l.: » ותמלא הארץ דמים *Et replebitur terra sanguinibus*. Sic vidi in aliquibus libris, sicque vertit Jonathan חיבי קטול. At vero in uno codice ms. accurato et antiquo, et in una antiqua editione scriptum est ותמלא הארץ חמס *et replebitur terra violentia*. Kimchius primum exposuit *et replebitur terra violentia*, sub finem vero verborum suorum scripsit in accuratis quibusdam libris legi *et replebitur terra sanguinibus*, idest *effundentibus sanguines* ». Haec sane est Kimchii lectio tum in editis, tum in mss. ejus *Commentarii* codicibus. Illud ergo mirandum ex Kennicottianis codicibus in integrum collatis, et ex meis diligenter et quidem bis in h. l. inspectis nullum habere חמס, omnes דמים. Nam Kenn. 253 editionibus ipsis recentior est, et ex iisdem, ut monuimus, haustus. Ex meis solus 579 aperte legit דָמָם cum *kametz*, *sanguine eorum*, quod conjici posset occasionem dedisse lectioni חמס Soncinensi typographo, qui eum codicem certe habebat ob oculos, nisi Kimchii et Norzii auctoritas obstaret, ac fides productorum codicum.

IX 11 כאשר *sicut praecepisti mihi* — ככל אשר *juxta omnia quae praecepisti mihi*, Kennic. 1, 93, 96, 101, 115, 116, 126, 150, 154, 172, 201, 225, 249, 253, primo 158, forte 3, mei 174, 186, 341, 380, 409, 504, 545, 554, 596, 663, 667, 737, primo 2, 211, 560, 575, 782, Biblia Soncinensia, Complutensia, Talmud Babylonicum, Targum cod. mei 737, ac Kerì. Inutilis tamen masoretharum correctio et contra omnium veterum fidem, unde retinendum Chediv, seu lectio textualis, multique codices legunt כאשר cum suis punctis sine ullo Kerì. Sic mei 4, 226, 319, 411, primo 23, 463, aliique. In aliis vera scriptio textus masorethici est כ אשר cum *caph* separato, sicque Biblia antiqua in fol. sine anno, editiones Pisaurenses, ac Nisseliana 1662. Brixiensis

1494 legit ככל, non בכל, ut ferunt notae Kennicottianae, quamvis ב typographico errore hic irrepsisse videatur pro כ. Demum Kenn. 182, 210, ac meus 196 legunt אשר *quod praecepisti mihi*, ac meus quidem, licet hisp. ac masorethicus sit, sine ullo Keri et emendatione.

X 7 לכרובים *Cherubim*. Cod. meus 26 hispanus primo הכרובים, sicque *alii libri* in margine 319. Contra pro הכרבים quod sequitur, legunt לכרובים per ל Kennic. cod. 4, 30, 93, 96, 115, 116, 126, 150, primo 28, 128, mei 26, 305, 440, 504, 737, primo 211, 409, ac Biblia Complutensia. Meus 319 iterum notat ita alios libros legere.

X 11 לא יסבו 1° *non circuibunt* — ולא *nec circuibunt*, Kenn. 1, 4, 228, primo mei 409, 663, nunc 554, Biblia Soncin., Brixiensia, Syrus, Vulgatus et Arabs.

Ibid. Iterum ולא יסבו cum nexu posteriori loco habent Kenn. 1, 72, 150, citati codices mei, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Prophetae Sonc. et omnes versiones.

X 17 אותם. Kenn. 224 seu Regiomontanus 2 apud Lilienthalium p. 297, ac meus 715 אתם *cum illis*. Defective multi, inter quos meus 782 primo.

X 21. Sub initium versus legunt וארבעה codices nonnulli, inter quos iterum meus 782 Toletanus ex prima manu ac Prophetae Soncinenses. Idem codex notat pro לאחד orientales legere לאחת.

XI 6 ומלאתים *et implevi eos* — ומלאתם *et implevistis*. Ita recte masora emendat, ac מלאתם in textu praeseferunt plurimi codices utriusque collationis. Inter hos hispani multi ac praestantissimi, ut mei 4, 23, 26, 187, 295, 341, 346, 463, 518, 576, 782, multae etiam editiones, Soncinensis utraque, Brixiensis, Antiqua sine anno et loco, Complutensis, Munsteriana 1536, Nisseliana, Halensis, Mantuana cum Norzii notis, Lipsiensis 1752. Monet Norzius in uno codice accurato Toleti conscripto legi sine *jod*, ad margin. vero notari juxta orientales legi ומלאתים. Cod. ille Toletanus est meus 782, qui reapse ita legit notatque ad marginem.

XI 7 הוציא *eduxit* — אוציא *educam*, Kenn. 4, 89, 93, 149, 150, 153, 154, 158, 160, 182, 198, 206, 224, 225, 226, 253, 309, 330, 337, 366, 375, 428, 461, 471, 490, 530, 531, 559, 560, 575, 576, 598, 632, forte 96, 249, 542, ה sup. ras. 297, 355, mei 174, 211, 380, 440, 548, 715, 737, primo 2, 20, 187, 226, 409, 596, nunc 663, Biblia Soncinensia, ad marg. Veneta 1518, ac versiones omnes. Kenn. 23, ac meus 319 notant ad marg. *alii libri* אוציא, sicque necessario legendum contendunt Houbigantius ac Kennicottus *Diss. gen.* §. 48 p. 21. Atque infinitivum si retineatur, hic pro finito et futuro poni contextus ipse demonstrat.

XI 13 כהנבאי *quum prophetarem ego* — בהנבאי *dum prophetabam ego*, Kenn. 30, 250, mei 2, 579, primo 440, nunc 663, Biblia Brixiensia, Prophetae Soncinenses, ac Pisaurenses 1520. Pisaurenses alii 1516 legunt per כ. In aliquot codicibus legi per ב jam animadverterat Norzius.

XI 15. Secundum אחיך *fratres tui* omittunt Kenn. 201, 253, primo mei 20, 24, 380, Lxx et Arabs.

XI 16 אמר *dic*. Abest a Kennic. 30, 96, 126, 201, ex prima manu a meis 20, 319, 380, 667, nec legunt Syrus, Chaldaeus, Vulgatus.

XI 17 אמר *dic*. Abest iterum verbum hoc a Kenn. 1, 4, 28, 29, 96, 112, 251, primo a meis 350, 409, 545, a Syro et Arabe. Aberat etiam primo cum praecedenti לכן a meo 667.

XI 19 ונתתי להם *Et dabo eis cor unum* — ונתתי לכם *Et dabo vobis cor unum*, Kennic. 1, 114, 150, 253, primo 91, 155, forte 93, mei 3, 512, 554, primo 211, 409.

Ibid. לב אחד *cor unum* — לב חדש *cor novum*, Kenn. 150, 158, 160, Biblia Veneta 1518 ad marg., et Syrus. Cod. meus 20 *alii libri* חדש. Cum Syro in Polyglottis edito consonat codex Ambrosianus antiquissimus versionis simplicis ܚܕܬܐ.

Ibid. בקרבכם *in interiori vestro* — בקרבם *in interiori eorum*, Kennic. cod. 23, 30, 82, 101, 154, 160, 175, 225, 228, 246, 601, 602, nunc 150, 158, 172, 176, 198, primo ut videtur 72, 139, ex Bibliis Halensibus nunc 375, seu Erfurtensis 5, ex mea collatione 420, mei 4, 26, 196, 295, 341, 346, 440, 518, 576, 663, primo 23, nunc 2, 174, 211, 304, 409, 413, 596, 789, exter. 103, nunc 1, Biblia Soncinensia, Mantuana 1742, contextus analogia, ac versiones omnes antiquae. Chaldaeus ac Vulgatus *in visceribus eorum*, Lxx, Syrus, Arabs *in ipsis*. Ita ad marg. Biblia utraque 1518. Cod. meus 187 בקרבהם. Digna quae hic sistantur, Norzii verba, quibus rationes suppeditat lectionis hujus a se restitutae. » *Et spiritum novum dabo in corde eorum*. In multis exemplaribus scriptum est *in corde* vel *interiori vestro*, et sic primum ego scripsi in meo autographo, etsi viderem in aliis exemplaribus בקרבם *in interiori eorum*. Postea vero spiritus novus fuit mecum, ut scriberem בקרבם *in interiori eorum*, quum viderim alia exemplaria sic scripta ex antiquioribus petita. Sicque scriptum est in *Meir nediv* in rad. נתן et קרב, et sic eruitur ex *Commentario* R. Isaaci Abarbanelis. Contextus etiam sic postulat, qui totus non loquitur in secunda persona, ut et versus praecedens, ac subsequens. Ita quoque transtulit Jonathan במעיהון *in visceribus eorum*. Et sane durum vel grave mihi est valde immutare libros; loquor tamen ut comprobem chirographum secundum cordis mei, et forte erraverunt ex versu alio cap. XXXVI qui totus est in secunda persona, ut et in antecedentibus ac consequentibus. Dominus acceleret et festinet tempus illud, quo amoturus est ab interiori nostro perplexitates, et quo lex una et judicium unum futurum est nobis. Sic fiat ». Houbigantius: » Incoepit oratio in persona tertia superiore versu, atque in eadem continuatur inferiore. Itaque melius Graeci interpretes omnia exsequuntur persona tertia hoc ipso versu 17, et postea v. 19, ubi postquam dictum est *dabo eis cor unum*, sequitur *et spiritum novum dabo in medio vestrum*, quae perturbatio manifesta est hodiernis in codicibus. Omnes veteres exhibent vers. 19 affixa personae tertiae ». Communis lectio בקרבכם, quam

nihil haesitans mendosam habeo, ex Hilleliano codice videtur profluxisse, qui teste cod. Kenn. 82 ad marg., ac cod. meo 413 ita legebat; sed recte secunda manus in eodem codice illam emendavit, et inter productos meos codices novem hispani protographi Hillelianae lectioni opponuntur.

Ibid. מבשרם *de carne eorum* — מבשרכם *de carne vestra*, Ken. 1, 72, 96, 115, 150, 155, 158, 180, 224, 253, 602, primo 28, forte 116, ex Bibliis Halensibus 375, ex mea collatione 475, uterque primo, mei 20, 25, 174, 319, 737, primo 2, 187, 211, 409, 545, 548, 579, 596, exter. 1, 84, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua in fol. sine anno et loco, ad marg. Biblia Veneta 1518.

Ibid. להם 2° *eis* — לכם *vobis*, Kenn. 1, 93, 150, 155, 224, 253, primo 28, 72, nunc 3, primo mei 2, 20, 409. Margo 319 *alii libri* לכם.

XI 21 ואל לב *Et ad cor contaminationum suarum* — ואל כל *et ad omnes contaminationes suas*, primo Kenn. 126. Conf. Houbig.

XII 11 יעשה להם *fiet eis* — יעשה לכם *fiet vobis*, Kenn. cod. 149, 180, 253, forte 28, nunc 145, 224, mei 20, 440, 579, 596, primo 2, 663, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Prophetae Soncinenses, et Syrus. V. 12 את הארץ. Cod. meus 440 primo על הארץ. Mendose פנך Prophetae Pisaurenses, et ad marg. Biblia Veneta 1518.

XII 16 מרעב *a fame* — ומרעב *et a fame*, Kenn. 1, 24, 72, 96, 126, 178, 198, primo 290, mei 23, 226, 305, 380, 413, 575, primo 20, 409, nunc 187, ex secunda manu, sed rursus deletum 1, 782, Prophetae Pisaurenses 1516, Pisaurenses alii 1520, ad marg. Biblia Veneta 1518, ac versiones omnes praeter Chaldaeum. Sic correctum testatur Norzius in antiquo codice ms., qui est cit. meus 782.

XII 19 ארצה *terra ejus* — ארצם *terra eorum*, Kenn. 23, 28, 30, 224, 249, forte 116, meus 174, 715, primo 545, Prophetae Soncin.. Meus 319 ad marg. *alii libri* ארצם.

Idem ארצה *terra ejus* — ארץ *terra* sine suffixo primo meus 596, et antiquae omnes versiones. Pro ממלאה *a plenitudine ejus*, Kenn. 224 ומלאה *et plenitudo ejus*.

Ibid. ומקסם חלק *et divinatio blandientis*, vel *blanda*. Biblia Brixiensia ומקסם חדל *et divinatio cessabit*. Cod. Kenn. 549 Parmensis Regius hic a me collatus ומקסם כזב *et divinatio mendacii*, vel *falsa*.

XII 24 בית *domus* — בני *filiorum*, Kenn. 4, 72, 198 marg., 224, 225, primo 116, 158, ex mea collatione 421, 549, mei 20, 24, 518, 667, 715, primo 23, 25, 440, 737, primo exter. 1, Biblia Amstelodamensia Menassè ben Israel sine punctis 1630, ad margin. Veneta utraque 1518, ac versiones omnes. Ita *alii libri* ad marg. cod. mei 319.

XIII 7 ואמרים. Nexum, quem notat Houbigantius seriem abrumpere, omittunt Kenn. 30, 158, 176, 357, meus 305.

XIII 18 ידי *manuum*. Est pro ידים, ac ידים legunt Kenn. 154, 313 margin., 597. Bini ex meis, 2, 211 יָדַי, 380 ad margin. יתיר י׳ *jod redundat*, 545 primo ידו, Kenn. 96, 158, primo 403 ידו.

XIII 19 ולחיות *et ad vivificandum*. Codices nonnulli utriusque collationis ולהחיות cum ה conj. Hiphil expresso.

Ibid. כזב *mendacium*. Codex meus 380 דברי כזב *verba mendacii*. Favent Lxx et Arabs. Kennic. 313 inserit et ipse דברי, sed pro praecedenti שמעי. In sing. שמע כזב *audienti mendacium* Kenn. 206.

XIII 20 נפשים *animas* — נפשם *animam eorum*, Kennic. 72, 96, mei 305, primo 409, 545, Targum cod. mei 737. Sic etiam cum suffixo *animas eorum* Lxx, ac Syrus Hexaplaris Ambrosianus ܢܦܫܬܗܝܢ ܕܝܠܗܝܢ *animas earum*. Forte אתן מצדדות foemin. Kennic. 30.

XIII 21 מידכן *de manu vestra* — מידכם cum affixo masc. Kennic. 93, 96, 154, 225, 226, 227, mei 174, 226, 667, primo 545, 596.

Ibid. יהיו *erunt* — יהיה *erit*, cod. meus 305, primo 440, sed ille cum Kerì יהיו.

Ibid. בידכן *in manu vestra* — בידכם masc. Kenn. 23, 96, 114, 126, 159, 182, 195, 226, primo 94, mei 3, 26, 174, 186, 512, 518, primo 20, 596. Norzius in h. l.: » Libri dissentiunt, et quis det ut veniant viri synagogae magnae qui rem definiant? In aliquibus codicibus Germanicis antiquis et multorum annorum scriptum est בידכם cum *mem*, sicque reperi in antiquissimo exemplari hispanico ex prima manu, etsi abrasum sit ex secunda manu *mem* et factum *nun*, et sane in exemplari accurato Toletano (meo 782) et in aliis quoque codicibus mss. scribitur per *nun*, ut proximum מידכן hujus versus, sicque extat in *Libro radicum*, et in *Concordantiis hebraicis* ».

Ibid. וידעתן *et cognoscetis* — וידעתם masc. Kenn. 23, 93, 126, 139, 150, 182, primo 99, 115, 128, mei 174, 226, primo 2, 24, 789.

XIV 1 ויבוא *Et venit* — ויבאו *Et venerunt*, Kenn. cod. 3, 150, 158, nunc 224 ex Lilienthalio p. 298, mei 20, 226, 554. Ita analogia, quam veteres omnes sequuntur, et apud Norzium *Scir ascirim rabbà*, seu *Magnus Comm. in Canticum*. Unus ex locis, in quibus judaeorum scribae conjiciunt sing. poni pro plurali.

XIV 4 בה. In textu בא Kenn. 112, 154, 178, 249, 254, primo 4, 158, forte 96, mei 226, 554, 576, 667, primo 2, 24, 211, 737, 789. Lilienthalius cit. l. praefert Chediv. Forte בי, ut vult Houbig., Kenn. 30.

XIV 16 שלשת *Tres* — ושלשת *Tres autem*, Kenn. 1, 23, 28, 30, 72, 94, 96, 116, 150, 158, 160, 180, 224, 246, 355, 601, mei 1, 4, 20, 24, 25, 196, 305, 346, 380, 576, 715, 737, primo 2, 226, 596, 667, nunc 440, Prophetae Soncinenses, ad marg. Biblia Ven. 1518, Lxx, Syrus et Arabs. Ita Houbigantius ac Lilienthalius, qui male consentientibus interpretibus addit Targum, latina versione deceptus. Nonnullos ita legentes codices vidit Norzius, quibus accuratiores alios opponit.

XIV 23 חנם *frustra* — אל חנם, addito אל, Kenn. 1, 4, 23, 72, 93, 102, 126, 150, 154, 158, 168, 175, 176, 182, 225, 226, 602, forte 82, 139, 252, nunc 180, 224, mei 4, 186, 196, 341, 440, 463, 663, 715, 789, primo 1, 2, 20, 210, 409, 518, nunc 3, 319, 380, 504, 737, Biblia Soncinensia,

Prophetae Soncin., Pisaurenses 1520, ad marg. Biblia Veneta 1518. In Bibliis Brixiensibus relictum spatiolum, ut pro lectoris arbitrio suppleatur אל, quod et in duobus mss. codicibus primo extitisse Norzius testatur. Ad בה Biblia Rabbinica 1525 notant in libro correcto legi לה, sed mendose, ut notat cit. Norzius.

XV 6 בעץ *in ligno* — בעצי *in lignis*, Kennic. 23, 180, nunc 224, meus 305, primo 2, 20, ad margin. Biblia Veneta 1518, ac versiones omnes. Kenn. 4, ac meus 440 בתוך *in medio sylvae*.

XVI 20 מתזנותך. Habent in textu plur. מתזנותיך *a fornicationibus tuis*, Kennic. 1, 2, 4, 23, 28, 72, 89, 91, 93, 94, 96, 112, 114, 115, 116, 126, 144, 145, 149, 150, 154, 155, 158, 159, 172, 173, 176, 178, 180, 182, 195, 198, 210, 224, 225, 226, 227, 242, 243, 250, 252, 253, primo 24, 82, 113, 128, 139, forte 141, mei 1, 2, 3, 4, 20, 23, 24, 25, 174, 186, 196, 226, 304, 319, 341, 346, 380, 409, 413, 440, 504, 509, 512, 545, 548, 554, 560, 579, 663, 667, 715, 737, 789, primo 210, 211, 305, 411, 518, 575, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua in folio sine anno et loco, Complutensia, Munsteri bina 1534, et 1546, Veneta 1613, Veneta 1615, Veneta 1647, Prophetae Soncinenses.

XVI 25 תזנתך *fornicationem tuam* — תזנותיך *fornicationes tuas*, Kenn. 1, 4, 28, 30, 89, 91, 93, 94, 112, 115, 116, 126, 145, 150, 158, 173, 175, 178, 182, 198, 210, 224, 249, 252, primo 2, 82, 113, 128, 141, 154, mei 1, 4, 20, 23, 25, 174, 187, 196, 226, 295, 305, 341, 346, 380, 409, 413, 440, 504, 509, 545, 548, 554, 579, 596, 663, 667, 715, 737, 789, 824, primo 2, 518, 575, Biblia Brixiensia, Complutensia, Chald., Vulgatus et Kerì. Lxx, Syrus et Arabs sequuntur lectionem singularem, seu Chediv, quamvis in latina versione Syri habeatur pluralis. Cod. meus 319 pro Kerì habet ad marg. *alii libri* תזנותך.

XVI 26 תזנתך *fornicationem tuam* — תזנותיך *fornicationes tuas*, Kenn. 4, 23, 28, 30, 72, 89, 93, 94, 126, 149, 150, 158, 159, 160, 173, 180, 182, 243, 253, primo 82, ex Bibliis Halensibus 375, mei 20, 305, 346, 380, 504, 509, 545, 824, primo 2, 24, 226, 409, 440, 518, 548, 554, 579, 596, 663, nunc 737, Biblia Soncinensia ac Brixiensia, sed haec cum punctis sing. lectionis. Cod. meus 319 *alii libri* תזנותך.

XVI 36 וכדמי *et secundum sanguines* — ובדמי *et propter sanguines*, Kennic. 72, 93, 158, 159, 168, 172, 175, 180, 182, 246, forte 154, ex mea collatione 243, mei 2, 20, 23, 25, 211, 226, 305, 341, 380, 409, 554, 579, 596, 667, 715, 737, primo 440, 463, 545, 560, 782, exter. 1, Biblia Brixiensia, Biblia antiqua sine anno et loco, Veneta utraque an. 1518, Veneta 1521, Munsteri 1534, Roberti Steph. in 4., alia ejusdem in 16., Munsteri 1546, Sanctandreana 1586, Witteberg. 1587, Hutteri 1587, Amstelodamensia sine punctis 1630, Nisselii 1662, Lxx, Chaldaeus, Vulgatus et Arabs, quos sequitur Houbigantius. Norzius animad-

vertit ita sibi videri legisse Jarchium ac Jonathanem, sed in accuratis codicibus legi cum כ, ut scripserat Kimchius et Ephodaeus. Toletanus tamen meus 782, quem Norzius ob oculos habebat, et non semel accuratum appellat ac magni facit, legebat primo per ב.

Ibid. נתתי *dedisti* — נתת. Ita rectius sine *jod* paragogico mss. codices quamplures, etiam hispani, ut sunt ex meis 23, 295, 304, 341, 346, 411, 518, 548, 782, primo 187, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno, Mantuana 1742, Prophetae Soncinenses 1486. » Profecto in uno libro, inquit Norzius, accurato Toletano (meo 782) scriptum est נתת sine *jod*, nullumque hic discrimen intercedit inter Chediv et Kerì, et juxta sententiam meam innitendum est illi, quia non numeratur hic locus inter ea quae scribuntur per *jod* in fine dictionis, nec leguntur, sub initium libri Regum, et in ms. etiam Masora illum non reperi ».

XVI 43 בראש *in caput* — בראשך *in caput tuum*, Kenn. 224 primo, teste Lilienth. p. 300, primo mei 24, 226, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs.

XVI 47 מהן *prae illis* — מהם Kennic. 93, 182, primo meus 782, Biblia Pisaurensia 1517, et utraque Pisaurens. Prophetarum editio 1516, 1520.

XVI 50 כאשר ראיתי *sicut vidi* — כאשר ראית *sicut vidisti*, Kennic. 226, Vulgatus. Bini Kennic. כאשר עשיתי *sicut feci*.

XVI 51 מהנה *prae illis* — ממנה *prae illa*, Kenn. 356, seu Orat. 53. » Scriptio melior, inquit Houbigantius, quia supra nominata est Samaria una, non caeterae urbes ».

XVI 57 בנות ארם *filiarum Aram*, seu *Syriae* — בנות אדם *filiarum Edom*, Kenn. 1, 30, 126, 149, 155, 160, 168, 171, 180, 220, 228, 246, 249, 301, 313, 337, 355 marg., 366, 404, 417, 418, 423, 471, 477, 505, 506, 514, 526, 531, 535, 539, 540, 546, 575, 596, 597, 598, 601, 606, 616, 636, primo 28, 150, 158, 161, 176, 178, 203, 251, 307, 309, 361, 375, 403, 405, 420, 428, 491, 530, 590, 614, 642, 645, forte 198, 227, 542, videtur 206, mei 20, 24, 187, 211, 305, 319, 380, 411, 440, 554, primo 304, 545, 548, 560, 579, forte 824, forte primo 715, Biblia Brixiensia, Antiqua in fol. sine anno et loco, Amstelodamensia 1630, et Syrus. Confer. Kennicottus *Diss. gen.* p. 99 ad cod. 385.

XVI 58 יהוה *Jeodh*. Praemittunt אדני *Adonai*, Kenn. 4, 23, 89, 96, 102, 113, 126, 149, 150, 154, 155, 158, 173, 178, 182, 253, 601, 602, nunc 249, mei 4, 187, 380, 409, 413, 463, 518, 715, primo 2, 25, 210, 579, nunc 319, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua in fol. sine anno et loco. Vulgat. *Dominus Deus*, Syrus *Dominus dominorum*. זאת זמתך cod. meus 26 hispanus primo, ac Syrus.

XVII 6 פארת. In multis mss. codicibus Kennicottianis ac meis Chediv, seu textualis lectio est פראות. In illorum numero hispani. Sic etiam editiones nonnullae, inter quas Biblia antiqua in fol. sine anno et loco ex hispanicis codicibus et accuratissimis de-

prompta, et Mantuana 1742 sine ullo Kerì. Norzius in notis lectionem hanc confirmat, et pro ea Kimchium producit. Alii sive mss., sive editi defective פ־את, quamquam nullum ex his, quod miror, Kennicottianae notae suppeditent. Ex mss. ita praesertim meus 782 Toletanus ex prima manu, ex editis Biblia Amstelodamensia Proopsii 1725 cum nota marg. י״ס פארת *sunt libri qui legunt* פארת cum א ante *resc*. Si retines Kerì, quod abest a multis mss. editisque codicibus, in textum certe recipiendum פראת, nam Kerì solius plenae lectionis פארות vix genuinum existimo.

XVII 7 כפנה *applicuit* — כנפה *alarum instar produxit*, Kennic. 1, 226 marg., meus 20, qui tamen non deleta textuali exhibet ad margin. aliam lectionem. Hoc tantum loco occurrit verbum istud, quod ex antiquis et recentioribus interpretibus ac lexicographis alii aliter reddunt. R. Parchon metathesim hic vel inversionem litterarum agnoscens statuit כפנה esse pro כנפה, ut כבש, et כשב.

Ibid. מערגות *ab areolis* — מערגת *ab areola*, codex meus 715, primo 211, Lxx, Syrus et Arabs. Defective multi.

XVII 9 תצלח *prosperabitur* — התצלח *num prosperabitur*, Ken. 28, 30, 150, mei 440, primo 2, 409. Ita Houbigantius cum ה, quod tamen potest subintelligi. Veteres vel interrogative vertunt, vel negationem praeponunt.

XVII 10 ערגת *areolis* — ערוגת *areola*, codices mei 380, 663, 715, primo 211, Kenn. 224, seu Regiomontanus 2 apud Lilienthalium p. 302, Lxx, Syrus et Arabs.

XVII 20 מעלו *scelus ejus* — במעלו *propter scelus ejus*, Kenn. 30, 72, 96, 150, 355, primo mei 380, 409, 440, 596, exter. 106. Ita Houbigantius auctoritatem hic secutus cod. Orat. 42. Codex meus 226 על מעלו *super scelere ejus*, ut Syrus.

XVII 21 בכל *in omnibus alis*, vel *agminibus suis* — וכל *et omnes alae*, vel *agmina ejus*, Kenn. 28, 150, 154, 158, 172, 182, 355, mei 737, primo 24, 187, exter. 106, Syrus, Targum cod. mei 737. Codex meus 380 ac primo 20 ואת כל מבחריו. in textu multi codices ac Biblia Soncin.

Ibid. דברת *locutus sum*. Omittunt Kenn. 154, seu antiquissimus Reuchlini, ac bini ex meis 715, 737, sed legunt omnes veteres.

XVIII 10 מאחד *ex uno* — מאחת foem., Kenn. 1, 23, 28, 30, 50, 72, 89, 99, 106, 115, 116, 139, 153, 154, 158, 160, 172, 182, 224, 601, 602, primo 91, 94, 141, 176, 178, mei 1 in Aphtar., 20, 23, 25, 26, 174, 186, 187, 267, 291, 295, 305, 346, 380, 409, 486, 507, 547, 579, 663, 667, 700, 715, 737, 789, 825, 868, 883, 892, primo 1 in textu, 411, 440, 575, 576, 596, 782, nunc 504, Biblia Pisaurensia 1517, Veneta utraque 1518, Proph. posteriores Pisaurenses 1516, Pisaurenses alii 1520. » Plerique codices cum *daleth*, inquit Norzius, eorum vero aliqui notant ad marg. alios libros habere מאחת ». Qui codicem meum 782 correxit, quem hac nota innuit Norzius, notavit ad marg. *alia exemplaria* מאחת מאלה, alia vero nota in eodem fert יפ׳ בספ׳ מג׳ ד׳ *egregie in libro correcto* daleth.

XVIII 14. ויראה secundum Masora emendat in ויראה quod in textu habent plurimi codices, inter meos hispani 4, 295, 346, 411, 518, 548, 576, primo 26, aliique, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno, Veneta 1518, ac Soncinenses Prophetae. Non modo sine necessitate faciunt id masoretae, sed contra plerasque antiquas versiones. Etenim solus Chaldaeus vertit *et viderit*, Lxx, Vulgatus et Arabs *et timuerit* a ירא, Syrus non legit. » Masora mutat in ויראה, notat hic Houbigantius, melius sic mutasset prius ויירא, quod recte Graeci interpretes convertunt καὶ ἴδῃ *et viderit*, quomodo etiam recte posterius καὶ φοβηθῇ *et timuerit*. Sed culpa haec forsan fuerit, non Masorae, sed ejus descriptorum, qui affixerint posteriori ויירא emendationem, quae pertinebat ad prius ».

XVIII 15 את אשת *uxorem* — ואת *et uxorem*, Kenn. 2, 4, 23, 28, 30, 50, 60, 89, 91, 93, 94, 96, 106, 114, 116, 125, 126, 145, 150, 154, 159, 160, 168, 182, 198, 210, 225, 253, 601, 602, mei 1 in Apht., 2, 4, 20, 26, 174, 186, 196, 211, 291, 346, 440, 486, 504, 507, 509, 518, 545, 663, 667, 715, 737, 782, 868, primo 24, 187, 409, 700, 789, nunc 6, 210, 380, 547, 548, 554, Soncinensis utraque editio, Brixiensis, ac versiones omnes antiquae, quamvis in latina nonnullarum interpretatione reticeatur conjunctio. Ex tot codicibus unum tantum se reperisse testatur Norzius legentem cum ו, proculdubio meum 782 quem habebat prae manibus.

XVIII 21 לא ימות *non morietur* — ולא *nec morietur*, Kenn. cod. 4, 116, 150, 158, 168, 210, 249, primo 139, forte 3, 154, mei 20, 341, 440, 663, primo 596, Proph. Soncinenses, ac versiones omnes praeter Chaldaeum, qui tamen cum ceteris interpretibus consentit in cod. meo 737. Idem alii pauci cum Prophetis Soncin. v. 28. V. 22 Kennic. 28, ac primo meus 737 חיה יחיה חיה *vivendo vivet*.

XVIII 23 מות *mortem* — במות cum ב praefixo Kenn. 1, 145, 150, 158, 172, 224, 249, forte 50, 126, mei 4, 291, 507, 547, 663, primo 2, 24, 267, 380, 409, 545, 700, 825, nunc 20. Conf. Houbig.

Ibid. מדרכו *a via sua*, si consonas respicis — מדרכיו *a viis suis*. Ita Keri, quod in textu sistunt plurimi codices utriusque collationis, ex Kennic. 1, 2, 3, 23, 24, 28, 30, 50, 60, 67, 72, 89, 91, 93, 94, 99, 100, 101, 106, 108, 112, 113, 114, 116, 125, 126, 128, 130, 141, 144, 145, 150, 153, 154, 155, 158, 159, 160, 168, 171, 172, 175, 176, 178, 195, 198, 210, 224, 225, 226, 227, 230, 242, 243, 246, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 601, 602, ex meis 1 bis, in textu et Apht., 2, 3, 4, 6, 20, 23, 24, 25, 26, 174, 186, 187, 196, 210, 211, 226, 267, 291, 295, 304, 305, 319, 341, 346, 380, 411, 412, 413, 463, 486, 504, 507, 509, 512, 518, 545, 547, 548, 554, 560, 575, 576, 579, 596, 663, 667, 700, 715, 737, 782, 789, 824, 825, 868, 883, 892, Biblia Soncin., Brixiensia a Kennicotto omissa, Complutensia, Veneta in fol. et 4. 1518, Veneta 1521, Munsteri omnia, 1534,

1536, 1546, Wittebergensia 1587, Veneta 1678, Veneta 1690, Veneta 1730, Mantuana 1742, Prophetae posteriores Soncinenses 1486, Pisaurenses 1516, Pisaurenses 1520, ac Vulgatus. Chediv ac sing. sequuntur Lxx, Syrus, Chaldaeus et Arabs, extantque codices, qui sine Keri legunt מדרכו. Ita meus 440.

XVIII 29 דרכיכם *viae vestrae* — דרככם *via vestra*, Kenn. 28, 50, 96, meus 2, nunc 868, Lxx et Arabs. Sic postulat singul. יתכן *dirigetur* quod sequitur.

Ibidem הלא דרכיכם לא יתכן *nonne viae vestrae non dirigetur*? Rectius יתכנו *dirigentur*, ut jubet contextus, Kennic. 23, 24, 89, 113, 114, 116, 145, 150, 155, 158, 160, 172, 173, 175, 224, 225, 228, 246, 601, 602, primo 1, 91, 154, forte 30, 72, 139, 141, mei 3, 174, 267, 291, 295, 380, 463, 486, 507, 518, 547, 554, 715, 737, 892, primo 6, 24, 196, 211, 409, 512, 700, nunc 20, 226, 440, 663, 789, Biblia antiqua in fol. sine anno et loco, Veneta utraque anni 1518, Munsteri omnia, 1534, 1536, 1546, Roberti Stephani in 4., Prophetae Pisaurenses 1516, alii Pisaurenses 1520, Syrus, Chaldaeus.

XIX 7 אלמנותיו. Nullus ארמנותיו *palatia ejus*, ut legit Chaldaeus, legique volunt Houbigantius ac Starckius *Dav. Carm.* T. I p. 240. Communem lectionem tuetur Lilienth. p. 303. Nullus pro וידע servat וירע, ut vult Bochartus. V. 9 pro מלך בבל meus 782 notat in aliis exempl. legi ארץ בבל *terram Babel*.

XX 3 את זקני *cum senioribus* — אל זקני *ad seniores*, Kenn. 2, 19, 30, 72, 89, 106, 114, 155, mei 1 bis, in textu et Apht., 3, 196, 226, 233, 305, 341, 365, 380, 384, 486, 512, 535, 548, 554, 562, 667, 789, 825, 850, 851, 892, primo 187, 545, nunc 408, 547, Biblia antiqua in fol. sine an. et loco, Lxx. Vulgatus et Chaldaeus *senioribus*. V. 4 in Kenn. 182, et primo in meo 737 deerat התשפוט אתם.

XX 15 נתתי *dedi*. Addunt להם *eis*, quod legunt omnes veteres praeter Chaldaeum, Kenn. 150, primo mei 1 in Apht., 226, 545. Confer. Houbigantius.

XX 23 גם אני *Ego quoque* — וגם אני *Et ego quoque*, Kenn. 23, 93, 126, 150, 154, 158, 182, 224, 228, mei 380, 440, 579, 663, 715, primo 2, 24, Soncinensis utraque editio, ac Brixiensis.

XX 31 בניכם *filios vestros* — בניכם ובנתיכם *filios vestros et filias vestras*, Kennic. 253, nunc meus 554, Biblia Soncin., Brixiensia, Soncinenses Prophetae 1486. Ib. לכל. Kennic. 224, nunc 72 בכל.

XX 36 אשפט אתכם *judicabor vobiscum* — אשפוט אתכם *judicabo vos*, Kennic. 145, 150, mei 226, primo 174, Lxx, Vulgatus, Arabs. Solum אֶתכם *vos* meus 554, ac Biblia Veneta 1518 in fol. et 4. cum alia lect. ad marg. Ita in mss. quibusdam antiquis reperit Norzius, ut notat ad h. l.

XX 38 לא יבוא *non intrabit* — לא יבאו *non intrabunt*, Kenn. 23, 30, 72, 150, 182, 224, 355, 601, 602, mei 174, primo 1, 24, 440, 463, nunc 305, 380, 663, ac versiones omnes. Sic postulat contextus, conjiciuntque scribae ad marg. codicum. Sed

cod. meus 512 monet hic octo conjici יבאו, 187, 196, 211, 304 undecim enumerant י״א סבר׳ לשון רבים. Plur. lectionem merito anteponunt Houbigantius ac Lilienthalius.

XX 39 עבדו *colite*. Houbigantius עברו vel העביח, ut Graecos legisse opinatur. עברו legunt Kennic. 30, 115, 224, nunc 590, mei 226, 554.

XXI 7 אל מקדשים *ad sanctuaria* — אל מקדשם *ad sanctuarium eorum*, Kenn. 96, 112, 145, primo meus 440, et Syrus. Quoad suffixum etiam Lxx et Arabs *ad sancta eorum*. Nota in nonnullis Bibliis cap. xxI incipere a vers. 6.

XXI 8 יהוה. Multi codices mss., et editi nonnulli, ut Biblia Brixiensia, Antiqua in fol., et Prophetae Soncin. praeponunt אדני.

XXI 14 יהוה *Jeoàh*. Iterum praeponunt אדני *Adonai* codices quamplurimi, Kennicottiani ac mei, inter meos hisp. 25, 26, 187, 196, 341, 346, 518, 576 aliique, et utraque editio Soncinensis. Alii pro יהוה legunt אדני. Sic ex meis hispanis 4, 23, 295, 304, 411, 575, Biblia Brixiensia, Antiqua sine anno, Complutensia, Veneta utraque 1518, Basileensia 1536, ex recent. Halensia 1720, Prophetae Pisaurenses 1516 et 1520.

XXI 19 החדרת *penetralia permeans* — החרדת *perterrefaciens*, Kenn. 89, et antiquae omnes vers.. דר sup. ras. 115.

Ibidem להם *ipsis* — לכם *vobis*, Kenn. 23, 30, 72, 168, 173, 175, 178, 225, 228, 669, primo 28, 249, mei 295, 440, 463, 518, 545, primo 20, 226, 504, nunc 24, 789, Prophetae Pisaurenses 1520, ad marg. Biblia Veneta 1518.

XXI 21 התאחדי *uni te* — התאחרי *retro ito, converte te*, vel alia significatione *mora, retarda*, egregia sententia, inquit Michaëlis *Supp. Lex. heb.* p. 55. Ita Kenn. 178, forte 158, 297, videtur 173, mei 2, 509, 789, primo 409. Lxx, Vulg. et Arabs התחדי *exacuere*, ac similiter Syrus Hexaplaris ܐܬܚܪܕ. Syrus simplex, qui vertit ܐܬܥܫܢ, legit התחזקי *confortare*, vel *confirma te*, ac cod. meus 737 supra ד apposito ז fecit התאחזי. Ibid. הימני *ad dexteram verte te*. Multi defective הימני, Kenn. 100, meus 304 hispan., primo 545 המני. Sic in השמילי *ad sinistram statue te*, multi א inserunt plene legentes השמאילי vel defect. השמאלי.

XXI 27 לבנות *ad aedificandum* — ולבנות *et ad aedificandum*, Kenn. 2, 4, 23, 89, 91, 93, 115, 116, 126, 145, 150, 154, 158, 172, 178, 182, 210, 224, 225, 226, 252, 253, mei 1, 2, 20, 23, 25, 26, 174, 346, 380, 413, 440, 463, 504, 548, 579, 663, 715, 737, 789, primo 24, 187, 409, 545, 667, 782, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Prophetae Soncinenses 1486, ad marg. Biblia Veneta 1518, Kimchius, ac versiones omnes praeter Vulgatam. Norzius qui nullum hic ms. codicem profert, sed solum Kimchium ac Targum, non satis animadvertit in meo 782, quem habebat, manifeste abrasum ו.

XXI 29 בכל *in omnibus* — וכל *et omnia*, primo Kenn. 224, primo meus 24, ac Syrus. Secundum הזכרכם in Hiphil, ut primum, legunt Kenn. 224 apud Lilienthalium p. 305, ac meus 545. *Patach* sub primo *caph* habet etiam meus 715.

XXI 32 לו *ei*. Codex meus 782 notat in aliis libris legi לא המשפט, estque codex, quem ad h. l. innuit Norzius. Sic paucissimi codices, sed mendose.

XXII 2. Deest secundum התשפט *nonne judicas?* in Kennic. 136, 243 (primo), 384, primo in meo 3, in Lxx, Syro et Arabe.

XXII 4 עד שנותך *usque ad annos tuos* — עת שנותך *tempus annorum tuorum*, cod. mei 304, ac 789, uterque cum Kerì עד ad marg.. Ita Judaei Orientales et antiqui omnes interpretes, sicque legendum juxta Houbigantium, qui etiam praecedens ותבוא *et venisti* legi vult in Hiphil ותביא *et adduxisti*, ut Lxx, Vulgatus, et Arabs. Ac defective ותבא, quod ad utramque conjugationem trahi potest, Kal et Hiphil, legunt mss. codices quamplures, Kennic. ac mei, binae editiones Soncinenses, ac Brixiensis.

Ibid. לגוים *gentibus* — בגוים *in gentibus*, Kenn. cod. 3, 18, 28, 30, 60, 72, 82, 89, 91, 93, 95, 96, 107, 125, 128, 136, 149, 151, 154, 158, 159, 172, 180, 182, 191, 210, 224, 225, 244, 246, 253, 294, 384, 601, 602, 669, primo 50, 126, ex Bibliis Halensibus 375, seu Erfurtensis 5, mei 2, 3, 6, 7, 20, 26, 174, 196, 211, 226, 230, 240, 264, 265, 267, 345, 346, 380, 409, 411, 419, 440, 443, 463, 476, 486, 518, 545, 547, 548, 554, 555, 579, 592, 596, 614, 656, 663, 700, 715, 721, 789, 850, 868, 883, 892, 893, primo 11, 187, 737, nunc 1 in Apht., 197, 507, 594, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua in fol. sine anno et loco, Prophetae Soncinenses, Pentateuchus Brix. 1492 in Apht., Pentat. antiquus membr. in 4. sec. xv, Pragensis 1518.

XXII 20. Multi codices אקבץ *congregabo* in Pihel. Ex meis 1, 3, 23, 305, 440, 596, 715, 789, primo 210, 380, ad marginem Biblia Veneta 1518.

XXII 25 אלמנותיה *viduas ejus* — אלמנותך *viduas tuas*, primo Ken. 224, Lxx et Arabs. Pauci cum ו praefixo.

XXIII 21 ממצרים *ab Aegypto* — במצרים *in Aegypto*, Kenn. 30, Lxx, Syrus, Vulg.. Alii מצרים *Aegyptum*, ut Kenn. 28, primo meus 737, ac Talmud Babylonicum.

XXIII 24 הצן *currus*, *arma*, *instrumenta bellica*, *clypeus*, *strepitus* pro varia vocabuli hoc uno Ezechielis loco occurrentis ac dubia lexicographorum et interpretum expositione. Nonnulli codices mss. et editi legunt חצן *brachium*, *robur*. Sic Kenn. 112, 115, 130, 139, 160, 172, primo 126, mei 2, 3, primo 23, 187, 196, 575, qui postremi quatuor omnes hispanici, ex editis Biblia Veneta 1551, Veneta 1563, Veneta 1613, Veneta 12. 1615, Genevensia 12. 1618, Veneta 1627, Veneta 12. 1635, Veneta 1739, Veneta 1766, Pisana 1781. Biblia Veneta 1690, et 1730 notant ad marg. ס״א *alios libros legere* חצן, ut Pisana alios habere הצן. R. Joseph Kimchius scribit הצן cum *he* esse sicut חצן cum *chet*. Conferatur ejus filius David Kimchius in *Libro radicum* ad hoc verbum, et Raphaël Basila editor Mantuanorum Bibliorum in notis ad h. l., qui ignorans mss. codices, etiam hispanos, et editiones, quae sic legunt

in textu, lectionem hanc damnat ut marginale mendum Venetarum editionum. Pauci ex meis codicibus legunt חצץ *sagitta*. Ita 305, primo 211, et 380. Alii וכובע per *caph*.

XXIII 31 בידך *in manu tua* — בידיך *in manus tuas*, Kenn. 112, meus 737, primo 440, Lxx, Syrus et Arabs. V. 32 כוס אחותך *calicem sororis tuae*. Codex meus 24 primo כוס חמתך *calicem indignationis tuae*. V. 35 codex meus 305 ותשליכי אותך *et projecisti te*.

XXIII 41 לפניה *ante eam* — לפניך *ante te*, Kenn. 93, 145, primo 91, primo mei 295, 305, ac Vulgatus. Alii לפניהם *coram eis*. Sic Kenn. 198, primo 154, Syrus, Chald. et Arabs. Meus 174 לפניו.

XXIII 42 ידיהן *manibus earum* — ידיהם *manibus eorum*, Kenn. 99, 116, 182, 224, primo 130, mei 174, primo 1, 24, 211, 440. Favet analogia, sicque Lxx, Chaldaeus, Vulgatus. Pro אל multi על, alii in textu סבאים cum utraque Soncin. editione, ac Brixiensi,

Ibid. ראשיהן *capitibus eorum*. Masc. suffixum hic etiam exhibent leguntque ראשיהם codices aliqui, ex Kenn. 139, 182, 224, 253, primo 297, mei 174, 667, primo 1, 24, ac supra cit. interpretes.

XXIII 44 ויבוא *et venit* — ויבאו *et venerunt*, Kennic. 30, ac defective per *kibbutz* sub א et Kerì ויבאו meus 715. Ita omnes veteres et Houbigant.

XXIII 45 אותהם *eas*. Nonnulli codices utriusque collationis in foem. אותהן vel אתהן, alii multi cum Bibliis Soncinensibus, Brixiensibus, Basil. 1536, ac Prophetis Soncinensibus אתהם. Ibidem משפט. Cod. meus 305 primo במשפט.

XXIII 46 עליהם *super eos* — עליהן *super eas*, Kennic. 23, 28, 89, 93, 96, 101, 116, 126, 145, 158, 175, 176, 178, 195, 206, 210, 225, 226, 230, 242, 246, 253, 301, 313, 337, 355, 366, 392, 408, 418, 421, 425, 506, 519, 530, 531, 575, 587, 601, 639, 645, 648, primo 91, 113, 172, forte 297, 332, nunc 228, mei 23, 174, 196, 295, 346, 380, 463, 504, 545, 548, 560, 576, 579, 737, primo 2, 187, 440, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Complutensia, Prophetae Soncinenses.

XXIII 47. Continuatur hoc versu in affixis generis enallage et mutatio. Pauci עליהם, inter quos primo mei 24, 305, alii ובתיהם, ut Kenn. 30, 72, 154, 158, 172, 182, 224, 253, primo 141, forte 101, 126, mei 1, 24, 186, 512, 663, primo 545.

XXIII 49 ונתנו *Et dabunt* — ונתתי *Et dabo*, Kenn. 224, primo meus 24, et Syrus. Quod placet Lilienth.. Idem cod. Kennic. 224, ac primo mei 24, 409, pro וידעתם *et scietis*, legunt in foem. וידעתן

XXIV 9 גם אני *etiam ego*. Primae tres editiones, seu Soncinensis utraque ac Brixiensis וגם cum nexu. Lectio ab editore Prophetarum Soncinens. 1486 desumpta, ut videtur, ex cod. meo 579, qui ita ex prima manu legebat. Nam Kenn. 253, qui hic producitur, ac meus 554, qui habet adjunctum a secunda manu ו, illud ex editionibus ipsis mutuati sunt.

XXIV 10 והרקח *et condi*. Tres cod. Kenn., 23, 153, 224 הרחק *amove*.

Ibid. יחרו *adurantur* — יחדו *adunentur*, Kenn. 150, primo 4, 115, for-

t

te 158, primo mei 2, 305, 545. Kenn. 224 primo ישרו *dissolvantur*.

XXIV 14 שפטוך *judicabunt te* — שפטתיך *judicabo te*, Kenn. 96, 160, 224, sed hic primo ex Lilienthalio, mei 24, primo 380, 409, 440, 596, et antiquae omnes versiones.

XXIV 19 ויאמרו *Et dixerunt* — ויאמר *Et dixit*, Kennic. 23, 93, 96, 145, primo mei 24, 545, ac versiones omnes praeter Targum.

Ibid. כי *quia tu facis* — אשר *quod tu facis*, Kenn. 115, meus 20.

XXIV 21 ומחמל *et indulgentiam* — ומחמד *et desiderium*, Kenn. 145, primo 178, nunc 224, primo meus 226, et Biblia Amstelodamensia 1639, quibus ex Lilienthalio p. 307 addenda Biblia Menassè ben Israel 1635, nisi a Kennicotto erratum sit, et unam pro altera editione annotarit.

XXV 7 לגוים *gentibus* — בגוים *in gentibus*, primo Kenn. 3, meus 548, primo 24, Lxx, Arabs. Kennic. 96 הגוים *gentium*, ut Vulgatus. Sat multi cum Bibliis Complutensibus in textu לבז. Pauci, ut Kenn. 150, 178, primo meus 24, Syrus, Vulg. et Arabs ואשמידך *et perdam te*.

XXV 8 בית יהודה *domus Juda*. Codex meus 782 notat ad marg. למדנח' בית ישראל *Orientalibus domus Israel*. Sic Lxx, Arabs utrumque. Vers. 12 ונקמו. Cod. meus 545 primo וינקמו, ut praecedens ויאשמו.

XXVI 2 אמלאה *replebor* — נמלאה *quae repleta est*, melius cod. meus 545 ex prima manu. Ita Lxx, Chaldaeus et Arabs. Syrus *desolata est*.

XXVI 14 כי אני יהוה דברתי *quia ego Dominus locutus sum*. Deest nomen יהוה in Kennic. cod. 1, 4, 23, 93, 94, 154, 158, 172, 182, 225, 228, 253, nunc 2, in meis 380, 548, 554, 663, primo 1, 20, 211, 346, in Bibliis Soncinensibus, in Prophetis Soncinensibus 1486, Syro, Vulgato et Arabe.

XXVI 18 האין. Nonnulli האיים, ut Kenn. 30, 96, 115, 150, 224, primo 126, 159, primo mei 440, 545, 663, 782 Toletanus. Meus 305 notat ad marg. כן בספר ר' יהודה *Sic in codice R. Jehudae*, videlicet האין.

XXVI 20 את יורדי *cum descendentibus*. Utrobique אל יורדי *ad descendentes* quidam codices, primo loco Kenn. 28, 30, primo 126, posteriori primo Kenn. 126, et meus 545.

XXVII 4 גבוליך *termini tui* — גבולך *terminus tuus*, Kennic. 1, 176, meus 737, primo 548, Targum. Ibid. בלב. Cod. meus 305 כלב *sicut cor maris*.

Ibid. בניך *aedificatores tui* — בָּנַיִךְ *filii tui*, codices mei 174, 305, 554, 715, primo 211, 304, 667, 789, Biblia Brixiensia, Lxx, Arabs. Lxx sequitur Syrus Hexapl. ܒܢ̈ܝܟܝ ܕܡܢܟܝ. Alii plene בוניך, inter quos primo meus 782.

XXVII 5 בנו לך *aedificaverunt tibi* — באו לך *venerunt tibi*, Kennic. 93, primo 91, mei 409, primo 24, 26, 174, videtur primo 3, 187, forte primo 824, nunc 380. Syrus ܐܝܬܝܘ *adduxerunt*. Hexaplaris ܐܬܒܢܝ ܠܟܝ *aedificata est tibi*, ut Lxx.

XXVII 6 קרשך *asserem tuum* — קדשך *sanctuarium tuum*, Kenn. 1, 4, 112, 150, 301, 330, 356, 392, 403, 491, 505, 590, 601, primo 28, 149, 154, 309, 337, 357, 423, 616, forte 242, 297, 342, 526, 614, mei 305, 506, primo

27, 409, 411, 560, Lxx et Arabs, sed in plur. *templa tua*. In Kenn. 562 omissum בת.

XXVII 11 וגמדים *et Pygmaei* — וגמרים *et Cimmerii*, Kenn. 96, 526, 541, 601, forte 28, 82, mei 1, 2, 319, 554, primo 380. Sic ex serie orationis legendum conjecerat an. 1766 Michaëlis, quam conjecturam quum Kenn. codices confirmassent, eam praeferre non dubitavit in *Suppl. ad lex. heb.* p. 325, et 337. Cod. meus 295 ad margin. ננסים אנשי מדה קצרה ובלע' אנאאוש. Lxx ושמרים etiam per *resc et custodes* legisse videntur, Syrus Hexaplaris ܢܛܘܪܐ.

XXVII 12 עזבוניך *nundinas tuas* — בעזבוניך *in nundinis tuis*, Kenn. 115, 154, 251, primo mei 211, 440. Praefixam praepositionem exhibent Chaldaeus et Arabs. Alii עזבונך in singul., ut Kennic. 4, meus 715, primo 20. Lxx *forum tuum*, Arabs *in foro tuo*. Meus tamen 715 ad marg. ניך ק'.

XXVII 13 תובל *Tubal* — ותובל *et Tubal*, Kenn. 1, 28, 96, 115, 150, 158, 178, 198, 224, 251, mei 226, 504, 518, primo 24, 440, 715, nunc 304, Biblia Complutensia, sed haec defective ותבל.

XXVII 14 תוגרמה *Togarmà* — תורגמה *Torgamà*, Ken. 150, ms. Alex. Lxx, et Arabs. Ita etiam Targum cod. mei 737, quod pro גרממיא legit תרגממיא, et Syrus Hexaplaris Ambros., qui habet ܐܬܘܪܓܡܐ, ad marg. ΘΟΡΓΑΜΑ, quod et Gen. x legunt Lxx. Confer. Michaëlis *Spicileg. geogr. ext. hebr.* T. I p. 13, et 68. Haec eadem variatio occurrit cap. xxxviii 6, ubi Kennic. 154, seu antiquissimus Reuchlinianus litteris inversis iterum legit תורגמה.

XXVII 15 ודבנים in textu codices non pauci utriusque collationis, et Soncinensis utraque editio.

XXVII 16 ארם *Syria* — אדם *Edom*, Kenn. 153, 161, 230, 249, 337, 355, 417, 541, 559, primo 28, 89, 203, 206, 356, 614, forte 490, 526, mei 2, 20, 24, 413, primo 305, 409, 596, 782, et Syrus. Sic etiam legerunt Lxx, sed in signif. *hominis*, quos sequuntur Arabs, et Syrus Hexaplaris ineditus ܒܢܝܢܫܐ *Homines*.

XXVII 19 ודן *Et Dan* — דדן *Dedan*, cod. meus 715, primo 226.

Ibid. מאוזל *Meuzal* — מְאוזל cum *tzere*, *ex Uzal*, cod. mei 4, 23, 186, 196, 211, 295, 305, 380, 440, 663, 715, 824, Lxx, Syrus et Arabs, sed hi cum aliqua diversitate nominis. Sic legunt Bochartus, et Michaëlis. V. *Spicil. geogr. heb.* T. II p. 164 et 167. Occurrit *Uzal* Gen. x 27.

XXVII 22. Prophetas Soncinenses, qui legunt ורעמא cum א, ex Kenn. codicibus confirmat solus 226, ex meis 305, primo 24, 663.

XXVII 23 חרן *Charan* — חרה *Charà*, primo meus 545 ac Lxx, ad quos etsi efformatus sit Syrus Hexaplaris, legit nihilominus per *nun* ܚܪܢ.

Ibid. וכנה *et Chanè* — וכלנה *et Chalnè*, primo meus 226. Ita Grotius et Houbigantius, ac כנה esse hic ex diversa scriptione ipsam כלנה Genes. x 10, seu Ctesiphontem, conjicit Bochartus, cujus conjecturae conf. quae opponit Michaëlis *Spicil. geogr. ext. heb.* T. I pag. 229. Codex meus 715 ad marg. וכַנָּה *et Chanà*, lectio ibid. tributa ס"נ, hoc est codici, ut interpretor, R. Gersom. Lxx Χαναὰ, Syrus He-

xapl. ܘܟܢܥܢ *et Chanaan*, ac si scriptum esset כנען. Cum *segol* pro *tzere* legunt nonnulli codices, et inter editiones Biblia antiqua sine anno et loco.

Ib. רכלתך *negotiatrix tua* — רכלתך per *scevà* et *kibbutz*, *negotiatio tua*, cod. meus 715, primo 440.

XXVII 24 וארזים *et cedratis* — וארזים *et cedris*, codices mei 4, 174, 186, 305, 504, primo 26, 782.

XXVII 26 במים *In aquis multis* — כמים *Sicut aquae multae*, primo meus 440, et Targum. Multi השאטים cum א, etiam hispani, ut mei 4, 23. Codex meus 782 primo ותכבדי in Niphal.

XXVII 27 ובכל *et in omni coetu* — וכל *et omnis coetus*, Kennic. cod. 28, 72, 96, 154, 158, 182, 224, 250, nunc 198, mei 3, 25, 305, 409, 413, 512, 737, primo 2, 20, 24, 187, 440, 548, 554, 596, nunc 504, Biblia Veneta utraque in fol. et 4. 1518, Veneta 1521, Veneta 1525-28, Veneta 1533, Munst. utraque hebraeo-latina 1534, 1546, Veneta 1544, Veneta 1551, Veneta 1563, Veneta 1566, Plantiniana 8. 1566, Veneta 1582, Wittebergensia 1587, Veneta 1595, Raphelengii sine punctis 1610, Veneta 1613, Veneta 1615, Veneta 1627, Amstelodamensia 1630, Veneta 1639, Amstelodamensia 1639, Veneta 1647, Veneta 1690, Prophetae posteriores Pisaurenses 1516, Pisaurenses alii 1520, Lxx, Syrus, Chaldaeus et Arabs. Nec dissentit Vulgatus *cum universa multitudine*. Ext. 103 ad marg. ס"א וכל.

XXVII 31 קרחה per ה plures codices cum Bibliis Complut., inter quos hispani mei 23, 26, 187, 295, 341, 463, 575, 782, et 413 Hillelianus.

XXVII 32 בניהם *in lamento suo* — בניהם *filii eorum*, codices mei 1, 4, 20, 174, 295, 305, 319, 341, 554, 667, 715, primo 26, 187, 518, 663, ex Lilienth. p. 310 Regiom. 2, Biblia Brix., Biblia Veneta de Gara 1582, Veneta 4. 1613, Veneta 12. 1615, Veneta 12. 1635, Lxx, Theodotio, Syrus, Arabs. Ms. Alex. Lxx sequitur Syrus Hexapl. Ambros., in quo integer hic versus sub asterisco concluditur, quia ejus pars deest in Vaticano.

XXVII 34 נשברת *contrita* — נשברת *contrita es*, cod. mei 2, 596, 715. In praet. ac 2 persona Lxx, Syrus, Vulgatus et Arabs.

XXVIII 9 הרגך *interficiente te* — הורגך vel defective הרגך *interficientibus te*, Kennic. 1, 91, 93, 101, 126, 149, 158, 180, 253, forte 139, mei 24, 187, 226, 341, 346, 380, 411, 518, 554, 576, 667, 715, 789, primo 409, nunc 596, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Prophetae Soncinenses 1486, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs.

Ibid. מחללך *perfodientis te* — מחלליך *perfodientium te*, Ken. 1, 2, 3, 24, 28, 29, 67, 91, 93, 96, 101, 112, 113, 116, 126, 128, 130, 139, 144, 149, 150, 154, 155, 158, 159, 168, 173, 175, 176, 178, 182, 210, 224, 226, 227, 242, 252, primo 82, forte 99, ex mea collatione 243, mei 1, 2, 3, 4, 20, 23, 24, 25, 26, 161, 174, 186, 187, 196, 210, 211, 226, 295, 304, 305, 346, 380, 409, 440, 463, 504, 512, 518, 545, 548, 554, 560, 576, 596, 667, 689, 715, 789, 824, primo 575, 579,

nunc 782, exter. 1, 29, Biblia antiqua in fol. sine anno et loco, Complutensia, Veneta 1730, Veneta 1766, Pisana 1781, ad marg. Veneta 1518, Lxx, Syrus, Vulgatus et Arabs. Sic etiam Kimchius in *Libro radicum* edit. Neap. 1490, edit. alt. Neap. 1491, et in antiquiore sine anno et loco.

XXVIII 12 חותם *obsignans* — חותָם *sigillum*, cod. mei 211, primo 187, videtur primo 186, Biblia Rabbinica Buxtorfii, Veneta 1678, Veneta 1690, Veneta 1730, Ven. 1766, Pisana 1781, Prophetae posteriores Pisaurenses anni 1516, Pisaurenses alii cum Comm. Abarbanelis 1520, Lxx, Syrus, Vulgatus. Nota marg. Biblior. Venet. 1690 כצ״ל לבן אשר *sic legendum juxta Ben Ascer*, hancque esse lectionem Ben Ascer monent codices, alii notant tantum hic esse פלוגתא, seu lectionis discrepantiam in hoc verbo. Ita ad marg. undecim editiones Venetae. Sic tandem, sed per *patach* חותם in statu constructo cod. meus 305.

Ibid. תכנית *dispositionem* — תבנית *similitudinis*, forte Kennic. 158, mei 3, 4, 20, 24, 186, 305, 409, 411, primo 23, 196, 737, et ut videtur, 560, ac veteres omnes interpretes. Ita etiam videntur legere Biblia minora Jablonskii 1711.

XXVIII 13 בעדן *In Eden* — כעדן *Quasi Eden*. Sic Kenn. 210, ut placet Houbigantio. Jonathan כאלו בעדן *Ac si in Eden* vel *deliciis horti*.

XXVIII 16 מלו. Aliqui cod. מלאו, alii multi ad marg. *deficit* א. V. 17 pro anomalo לראוה Kenn. 112 לראות, 96 לראיה.

XXVIII 18 עונך *iniquitatum tuarum* — עונך *iniquitatis tuae*, Kennic. 1, 2, 4, 23, 29, 30, 72, 89, 94, 96, 101, 114, 115, 116, 126, 150, 154, 158, 159, 173, 178, 180, 182, 224, 225, 226, 249, 253, mei 2, 3, 20, 23, 26, 174, 187, 295, 346, 380, 504, 512, 554, 576, 579, 667, 737, primo 211, 545, 548, nunc 440, Biblia Soncinensia, Brixiensia a Kenn. omissa, Prophetae Soncinenses, et Syrus.

Ib. מקדשיך *sanctuaria tua* — מקדשך *sanctuarium tuum*, Kennic. 2, 3, 23, 28, 30, 72, 96, 115, 116, 126, 139, 144, 145, 149, 150, 153, 154, 155, 182, 225, 249, 253, mei 2, 4, 20, 174, 187, 226, 346, 504, 518, 548, 554, 579, 663, 715, 737, primo 1, 211, 545, 596, 824, Biblia Soncin., Brixiensia iterum omissa a Kennicotto, Prophetae posteriores Pisaurenses 1516, iidem cum Comm. Abarb. 1520, ad marg. Biblia Veneta 1518, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus.

XXVIII 22 בעשותי בה *in faciendo me in ea* — בעשותי בך *in faciendo me in te*, Kenn. 102, 128, 145, nunc 154, quibus ex Lilienthalio addendus 224, seu Regiomontanus 2, primo mei 210, 226, 545, Lxx, Chaldaeus, Arabs. Pauci בם *in eis*. Sic primo Ken. 3, 4, meus 305, ה sup. ras. Ken. 30.

Ibid. ונקדשתי בה *et sanctificabor in ea* — ונקדשתי בך *et sanctificabor in te*, primo Kenn. 224, nunc 154, primo meus 545, nunc 504, Lxx et Arabs. Omittit meus 305.

XXVIII 23 ונפלל *et judicabitur* — ונפל *et cadet*, primo Kenn. 224, primo mei 2, 26, 545, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs. Melius ex sententia Lilienthalii. Meus 26 ונפל החלל.

.XXVIII 24 מכאיב plene Kenn. codices ac mei quamplures una cum Bibliis Soncin., Brixiensibus, ac Prophetis Soncinensibus 1486. Lxx tamen, qui vertunt ὀδύνης, legerunt מכאב. In aliis deest אדני. Meus 892 pro אדני יהוה habet יהוה אלהים.

XXVIII 25 נפצו בם *dispersi sunt inter eos* — נפצו שם *dispersi sunt illic*, Kenn. 4, 30, 76, 89, 95, 96, 102, 111, 115, 116, 129, 136, 158, 384, ב sup. ras., seu primo 23, 28, 50, 72, 91, 297, mei 16, 26, 266, 267, 384, 614, 689, 851, primo 2, 11, 20, 187, 197, 210, 211, 380, 440, 543, 545, 596, 656, 663, 667, 674, 700, 892, nunc 200, 319, primo ext. 1, Prophetae posteriores Pisaur. 1516, iidem Pisaurenses 1520, Pentateuchus antiquus in 4. sine anno et loco in Aphr., Lxx, Chaldaeus, Arabs. Norzius huic lectioni Masoram, Hillelianum codicem, et hispanos opponit, ex quibus tamen non desunt qui illam tueantur. Ex hispanicis etiam codicibus factae proculdubio sunt editiones Pisaurenses.

XXIX 2 כֻּלָּה *omni ea* — כל'ה cum suffixo masc. *omni eo*, codices mei 16, 23, 26, 187, 200, 264, 295, 346, 384, 411, 440, 443, 504, 535, 547, 560, 579, 594, 606, 663, 715, 721, 850, 892, primo 6, 305, 413, nunc 824, Biblia Veneta 1525-28, et 1533, in quibus Prophetae ex praecedenti editione retenti sunt. Has editiones nonnullae aliae Venetae secutae sunt, ut editio an. 1551, 1563, 1627, 1635, 1647. Ita se reperisse in duobus mss. accuratis ad marg. Bibliorum Venetorum Rabbinic. 1525 testatur R. Jacob Chaiim, et sunt sane inter productos codices hispani nonnulli et accuratissimi, et Hillelianus ipse 413. Sed cod. meus 782 Toletanus haec notat ad margin. סימן ישראל כלו מצרים כלה אדום כלא. Conf. Capellus *Crit. sacr.* L. V cap. XII §. 17. Alii legunt כלו, ut Kennic. 18, 109, forte 384, mei 226, 419, 851, 893, primo 24, 230. V. 3 pro התנים multi התנין.

XXIX 7 בכפך *in manu tua*. Mendosam lectionem emendat Keri, et in textu codices quamplures legentes sine suffixo בכף. Ita etiam Biblia Soncinensia, ac Brixiensia.

XXIX 11. Post תשב addunt בה *in ea* bini ex meis codicibus, 226, primo 663.

XXIX 13 כי כה *Quia sic dicit*. Ita praevio כי Ken. 115, 224, Lxx, Arabs.

XXIX 14 ארץ פתרוס *terram Patros*. Praemittunt אל *ad terram Patros*, Kennic. 150, meus 562, et Chaldaeus. Lxx, Syrus, Vulgatus et Arabs praecedens והשבתי deducunt a ישב, vertuntque *et habitare faciam* vel *collocabo in terra Patros*, sicque primo בארץ *in terra* cod. meus 721. מארץ *de terra* Kennic. 72, ac primo meus 443. In Kennic. 1 alterutra praepositio abrasa. Ibid. על ארץ *super terram*. Melius אל ארץ *ad terram* Kenn. 93, 150, 253, primo mei 264, 575, ac primae tres editiones, Soncinensis utraque ac Brixiensis. Item pro והיו *et erunt*, bini mei, 174, primo 545 והיה cum *kibbutz*, 380 primo ויהיו.

XXX 5 וכוב *et Chub* — וכנוב *et Chenub*, cod. meus 409 ex prima manu. Arabs *Nubienses*.

XXX 6 יהוה *Dominus*. Non pauci utriusque collationis codices cum Vul-

gato ac Syro אדני יהוה *Dominus Deus.* Lxx et Arabs omittunt.

XXX 9 כיום *secundum diem* — ביום *in die*, Kenn. 1, 72, 82, 102, 150, 168, 175, 198, 210, 246, primo 99, mei 1, 2, 3, 4, 24, 25, 26, 187, 196, 210, 211, 295, 304, 305, 341, 409, 411, 413, 463, 509, 518, 560, 575, 596, 667, 689, 737, 782, 789, primo 545, 579, videtur primo 23, nunc 319, 440, Biblia Soncinensia, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs, Targum cod. mei 737. Margo cod. mei 440 ביום לפי המסו' *juxta Masoram legendum in die*. Ita sane codices multi hispanici ac masorethici, et Hillelianus 413.

XXX 15 מעזה *robur* — מעון *habitaculum*, Kenn. 145, 150, nunc 158, mei 4, 20, 24, 25, 174, 737, primo 409, 440, 667. Sed versiones omnes *robur*. V. 17 ופי בסת *et Pi-boseth* cod. meus 305. Alii conjunctim ופיבסת, 211 primo ופבסת. Ex amasorethicis meis codicibus in h. l. collatis nullus אוֹן per *cholem*, ut nomen hoc in Genesi occurrit, hicque legit Michaëlis *Suppl. ad lex. heb.* p. 44.

XXXI 5 גבהא. Nonnulli גבהה, ut Kenn. 1, 96, 116, 150, 154, 224, 253, primo 115, primo mei 2, 20, 24, 409, 440, 545. גבה Ken. 126, 355, primo mei 226, 596. In Hilleliano codice legi גבהא monet margo codicis mei 782. Conf. Houbig.

XXXI 6 יָשבו *habitabunt* — יָשבו *habitaverunt*, codices mei 4, 23, 25, 26, 174, 186, 196, 305, 411, 413, 715, primo 596, 663, 737, 782, inter quos hispani septem, et Hillel. 413. » In uno codice, inquit Norzius, scriptum est יָשבו cum *kametz* sub *jod*, sicque postulat contextus, sed in reliquis omnibus codicibus *jod* est cum *tzere*, et in citato codice notatur ad marg. ex Masora legendum יֵשבו.

XXXI 8 כפראתיו *sicut rami ejus.* Melius כפארתיו praeposito א multi mss. codices utriusque collationis. Hispanicos hic meos profero 4, 23, 196, 295, 463, 518, 560, 575, et 413 ex Hilleliano descriptum, ex editis Biblia Complutensia, et Prophetas posteriores Pisaurenses cum Comm. Kimchii 1516, et cum Comm. Abarb. 1520. Plene כפוארותיו Biblia Brixiensia.

Idem כפראתיו *sicut rami ejus* — בפארתיו *in ramis ejus*, Ken. 112, mei 2, 27, 187, 341, 554, 579, primo 409, 782, Biblia Soncinensia, Bibl. antiqua in fol. sine anno et loco, et R. Nathan in *Concordantiis hebraicis* ex primaria Bombergii editione. Codex meus 26 primo כפארות.

XXXI 11 אל גוים *Dei gentium* — איל גוים *potentissimi*, vel *ducis gentium*, Kenn. 3, 28, 30, 67, 82, 93, 101, 102, 113, 114, 128, 139, 144, 155, 172, 175, 176, 178, 180, 195, 210, 251, 601, 602, mei 1, 3, 4, 23, 25, 26, 186, 187, 196, 210, 295, 304, 305, 319, 341, 346, 411, 413, 509, 512, 518, 545, 548, 576, 667, 689, 715, 737, 782, 789, 824, nunc 211, 380, 409, 560, 575, 579, 596, 663, Biblia antiqua in folio sine anno et loco, Complutensia, Veneta utraque Bombergii anni 1518, Mantuana 1742, Prophetae Soncinenses 1486, Pisaurenses 1516 et 1520, et antiquae omnes versiones. In codicum numero multi hispani et optimae notae, et Hillelianus 413. Plures prae-

terea testantur ad margin. vocabulum hoc esse מלא, seu *plenum* et cum *jod*. Norzius, qui lectionem hanc praefert, haec notat ad h. l. » ביד איל גוים *in manu potentissimi gentium*. Juxta filios terrae Israël, seu Palaestinos deficit *jod*, et juxta filios Babel, seu Babylonios plene legitur, sicque scripsit Kimchius tum in *Commentario*, tum in *Libro radicum*. Similiter in vetustissimis editionibus, et accuratissimis mss. plenum est vocabulum, seu cum *jod*, quod mirandum est, nam nos in varietatibus Scripturarum non sequimur Babylonios ».

Ib. ברשעו *in nequitia ejus* — כרשעו *secundum nequitiam ejus*, Kennic. cod. 1, 29, 30, 82, 113, 114, 115, 128, 130, 158, 172, 173, 175, 176, 180, 226, 227, 230, 246, primo 72, mei 1, 3, 23, 25, 174, 186, 187, 196, 210, 211, 226, 295, 304, 305, 319, 341, 346, 409, 411, 440, 463, 504, 509, 512, 518, 545, 548, 554, 560, 575, 576, 596, 663, 667, 715, 737, 782, 789, 824, nunc 579, Biblia antiqua in fol. sine anno et loco, Complutensia, Ven. utraque 1518, Munsteri utraque hebraeo-latina 1534, 1546, Wittebergensia 1587, Genevensia 12. 1618, Ven. Lombrosi 1639, Athiana 1667, Clodii 1677, Berolinensia Jablonskii 1699, Amstelodamensia sine punctis 1701, Amstelodamensia Torresii 1705, Opitii 1709, Jablonskii 12. 1711, Maii Francof. M. 1712, Halensia Henr. Michaëlis 1720, Oxoniensia Forsteri 1750, Lipsiensia Simonis 1752, Prophetae Pisaurenses 1516, Pisaurenses alii 1520, Syrus, Vulgatus. Ita alia exemplaria legere notant ad marg. Biblia Hooghtiana, Norzius vero animadvertit in quibusdam libris mss. accuratis et antiquis editionibus legi per *caph*, sicque ab Abarbanele exponi. In cod. meo 782 Toletano leviuscula hic apparet abrasio, ut forte primo habuerit כ. V. 12 pro ויטשהו utrobique וישטהו cod. meus 305.

XXXI 14 אֱלֵיהֶם *fortes eorum* — אליהם cum *cateph patach* sub א *sibi*, vel *super se*, codices mei 4, 20, 24, 25, 26, 174, 295, 305, 341, 380, 409, 440, 504, 554, 667, 715, 737, primo 2, 196, 210, 226, 413, 782, Biblia Soncinensia, sed defective אלהם, Ven. utraque 1518. Alii עליהם, ut Ken. 224, sed primo apud Lilienthalium, in Bibliis Halensibus Erfurtensis 5, meus 789, primo 596. Priori variae lectioni favent LXX et Targ.. Reliqui non exprimunt.

Ibid. אל יורדי *ad descendentes* — את יורדי *cum descendentibus*, primo meus 782 Toletanus. 409 primo יורדי *descendentium*.

XXXI 15 וכל עצי *et omnes arbores*. Cod. meus 715 וכל חית *et omnis bestia*. Ib. עלפה. Melius in plur עלפו, ut contextus postulat, forte Kenn. 1.

XXXI 17 ירדו, ישבו, *descenderunt, sederunt*. Codex meus 715 in futuro utrumque יֵשבו יֵרדו, *descendent, sedebunt*, et quoad ירדו, concinit 23 hispanus, nunc 663.

XXXII 1 בשתי עשרה *duodecimo anno* — בעשתי עשרה *undecimo anno*, Kenn. 28, 72, 139, 150, 251, mei 174, 380, 663, 789, primo 2, 341, 409, 440. In 226 ע superpositum a secunda manu, sed a tertia rursus deletum. Ita Syrus et Houbigantius. Cum Syro edito congruit cod. Ambros. B 21

tum hic, tum cap. xxxiii 21. Quatuor codices Kennicottiani, ac totidem mei pro בשני legunt בשנים.

XXXII 2 ותרפש. Cum *samech* ותרפס multi codices utriusque collationis, etiam hispani, et accuratissimi, ut mei 4, 26, 295, 304, 341, 346, 560, 576, 782, et editi, ut Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua in folio, Complutensia, Halensia 1720, Mantuana 1742, Simonis 1752. Cod. meus 782 testatur in codice Hilleliano legi בנהרתיך cum suffixo foeminino, ex quo exemplo aliisque multis, quae afferri possent, constat celeberrimum illum codicem, ad quem codices omnes reformatos fuisse tradunt judaei, quemque ut masorethici hodierni textus fontem agnoscunt, fuisse mendosum. Errorem tamen hunc non sequitur meus 413 ex eo descriptus.

XXXII 4 חית כל הארץ *bestiam omnis terrae* — כל חית הארץ *omnem bestiam terrae*, Kennic. 4, 224, 250, meus 1, ext. 1, ac Syrus. In binis meis 20, ac 545, ex prima manu omissum כל.

XXXII 5 רמותך *altitudine tua* — רמותיך *excelsa tua*, cod. mei 4, 174, 305. Per *cholem*, sed defective רמֹתך 715, 737. Plene cum *jod* רמותיך Kennicottiani ac mei multi, Biblia Bombergiana utraque 1518, ac Basil. 1536. Kenn. 30, 159, 224 רמתך *projectionibus tuis*, ut Targum, vel *vermibus tuis*, ut Syrus. Nullus דמך *sanguine tuo*, ut Lxx, Aquila, Symmachus, Theodotio, et Arabs.

XXXII 11 כי כה *Quia sic dicit*. Syrus, qui omittit כי, consentientes habet Kennic. 168, et ex prima manu meum 409.

XXXII 15 ונשמה. Codices nonnulli, inter quos meus hisp. 26, ומשמה in Hophal.

XXXII 16 כל *omnem*. Deest in Kenn. 224, primo in meo 24, et in Vulgato.

XXXII 17 בשתי עשרה *in duodecimo anno* — בעשתי עשרה *in undecimo anno*, Kenn. 30, 154 marg., primo meus 782 Toletanus, et Syrus. Mendosa hic in Polyglottis interlinearis versio textus Hebraei.

XXXII 18 והורדהו *et descendere fac eam* — והורידו *et descendere facient*. Ita ex Lilienthalio p. 312 Kennic. 224, seu Regiomontanus 2 a Kennicotto omissus, maleque translatus ad aliam lectionem, Lxx et Arabs. אתה defective multi.

Ibid. אל ארץ תחתיות *ad terram inferiorum* — אל ארץ תחתית *ad terram inferiorem*, Kenn. 28, 93, 94, 102, 115, 150, primo mei 440, 545.

Ib. את יורדי *cum descendentibus* — אל יורדי *ad descendentes*, Kenn. 30, 72, 158, 160, 178, 198, 602, primo 28, 126, 250, mei 2, 3, 26, 226, 305, 440, 504, 512, 554, 715, primo 24, 409, 545, 789, et Lxx.

XXXII 20 וכל המוניה *et omnes turbas ejus* — וכל המונה *et omnem turbam ejus*, Kennic. 3, 28, 30, 89, 115, 126, 150, 182, primo mei 2, 26, 187, 211, Chaldaeus. V. 21 אלי. Multi אי לי, Kennicottiani ac mei cum utraque Soncinensi editione, ac Brixiensi.

XXXII 24 תחתיות *inferiorum* — תחתית *inferiorem*, Kenn. 28, 30, 154, 158, 175, 182, mei 26, primo 295, 545.

XXXII 27 עונותם *iniquitates eorum* — עונם *iniquitas eorum*, primo meus 211 et Syrus. Praecedit sing. verbum, sed foem. ותהי. Codex meus 548 primo בעונם.

XXXII 29. Multi codices, inter quos meus 782 hispanus ex prima manu, Lxx, et Arabs את יורדי *cum descendentibus* sine conjunctione.

XXXII 30 וכל צדני *et omnis Sidonius* — וכל צדונים *et omnes Sidonii*, Kenn. 30, 72, 158, meus 226, primo 187 hisp., Chaldaeus, ac Syrus. In meo 24 correctum צידני.

Idem צדני *Sidonius* — סרני *Satrapae*, primo meus 24. Lxx στρατηγοί *duces*, *praefecti militiae*, qui praeterea pro sequenti relativo אשר *qui* legerunt אשור *Assur*.

XXXIII 21 בשתי עשרה *duodecimo anno* — בעשתי עשרה *undecimo anno*, Kenn. 150, 246, 309, 587, 597, 616, 632, meus 413 ex Hillel. descriptus, et Syrus. V. Kennic. *Diss. gen.* p. 49.

XXXIII 25 ועינכם. Plene ac plur. ועיניכם *et oculos vestros* Kenn. 1, 4, 23, 24, 28, 30, 72, 89, 91, 93, 96, 112, 115, 126, 150, 154, 155, 158, 160, 173, 176, 178, 182, 252, 253, 602, primo 82, 128, 141, mei 2, 4, 20, 23, 26, 174, 186, 187, 226, 295, 346, 380, 409, 411, 504, 548, 554, 579, 689, 715, primo 1, 24, 211, 305, 440, 518, 545, 575, 596, 737, 789, Biblia Soncin., Brixiensia, Antiqua in folio sine anno et loco, Complutensia, Ven. utraque an. 1518, Veneta 1521, Munsteri omnia, Veneta 1690, Pisana 1781, Prophetae posteriores Soncin., ac Pisaurenses utriusque editionis 1516, 1520, et versiones omnes.

XXXIII 26 עשיתן *fecistis* — עשיתם masc. Kenn. 23, 72, 89, 116, 149, 150, 153, 173, primo 130, 251, mei 26, 463, 504, primo 305, 409, 440, 596, 737, nunc 380, primo ext. 1. Praecedunt in hoc versu ac sequuntur verba masculina.

XXXIV 4 האבדת *perditam* — האבדות *perditas*, Kenn. 145, primo 224, ac Targum.

XXXIV 6 ועל כל פני *et super omnem faciem terrae* — ועל פני כל *et super faciem omnis terrae*, Kennic. 93, 182, meus 409, et Arabs.

XXXIV 16 אשמיד *disperdam* — אשמיר *custodiam*, cod. meus 24, primo 789, ac versiones omnes praeter Chaldaeum.

XXXIV 20 בריה *pingue* — בריאה melius cum א inserto Kenn. 72, 93, 150, mei 20, 380, 545, primo 737, nunc 226, 440. Bini alii mei, 174, 554 בריא, 440 primo ברייה. Alii transpositis vocalibus legunt בְּרִיָּה cum *sceva* sub ב, et *chirech* sub ר. Sic ex meis 196, 305, 411, 715, 824, et ex iis qui א inserunt, 226, 380, 440, 545. » Suspicor, inquit Michaëlis *Suppl. lex. heb.* p. 217, aliis punctis instruendum esse בריה (*jod* post I *daghesc* accipiente et *aleph* more chaldaeorum omisso) aut cum tribus Kennicotti codicibus בריאה legendum. Prius praeplacet ». Non modo puncta hoc modo mutata, sed et *daghesc* in *jod*, ut vult Michaëlis, aperte exhibet codex meus 196 hispanus, masorethicus, et diligentissime scriptus.

XXXIV 23 להן *ipsis* — להם masc. Kenn. 30, 72, 89, 96, 101, 115,

116, 130, 139, 149, 150, 154, 155, 178, primo 128, 250, 251, mei 1, 226, 346, 409, 545, 715, 737, primo 24, 175, 305. V. 25 ביערים in textu multi codices, et ex editionibus antiquis binae Soncinenses ac Brixiensis.

XXXIV 26 וסביבות *et circuitus* — סביבות *in circuitu*, Kenn. 30, 89, 93, mei 226, 715, 737, primo 20, 346, 409, nunc 380, ac versiones omnes. Lectio sane multo planior ac longe anteponenda *et dabo eas in circuitu collis mei*.

XXXIV 30 וידעו *Et cognoscent*. Addunt הגוים *gentes* Kennicott. 145, 182, 253, mei 545, primo 663, nunc 554, Biblia Soncinensia, ac Brixiensia. Quidam omittunt אתם *cum eis*, ut Kenn. 154, 180, primo 224, Lxx, Syrus, Arabs. Sed in Origenis Hexaplis additur cum asterisco ex Aquila et Theodotione.

XXXIV 31 אני אלהיכם *ego Deus vester*. Nonnulli אני יהוה אלהיכם *ego Dominus Deus vester*. Sic Kennic. 1, 3, 82, 96, 116, 150, 154, 252, mei 174, 341, 554, primo 20, 295, 409, 596, nunc 413, 504, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs. Ibidem ואתן. Kennicott. 250, ac primo meus 504 ואתם masc.

XXXV 7 ושממה *et desolationem* — ומשמה *et stuporem*, Kenn. 20, 30, 115, 150, 171, 182, 224, primo 72, 158, mei 4, 380, 409, 554, primo 24, 187, 440, nunc 226, 663, 737. Melius, ut observat Lilienthalius, quia jam praecedit idem nomen לשממה, et sup. v. 3 ita legitur. Pro לשממה codex meus 305 habet לשמה.

XXXV 9 תישבנה *habitabuntur* — תשובנה *revertentur*. Kerì perpauci codices habent in textu, ut Ken. 4, 112, 150, primo mei 23, 737. Sed perperam textualem lectionem hic emendant masorethae, quae melior est, quamque omnes veteres, omnesque melioris notae codices sequuntur. Variat tamen Kerì in mss. editisque codicibus. In aliis enim Kerì verius est תשבנה inter quos cod. meus Toletanus 782, et Biblia Amstelodam. Proopsii 1725. In cod. meo 25 et ipso hispanico Chediv est תשובנה, Kerì תשבנה. Alii multi legunt in textu תשבנה sine ullo Kerì. Ex hispanicis codicibus sic mei 26, 196, 341, 346, primo 295, 518, 575.

XXXV 11 כאפך *juxta iram tuam* — באפך *in ira tua*, Kenn. 253, forte 99, mei 20, 174, 211, 226, 545, 554, 689, 737, primo 305, 409, 440, 596, 782, videtur 789, videtur primo 824, Biblia Brixiensia, Prophetae Soncinenses.

Ibid. וכקנאתך *et juxta zelum tuum* — ובקנאתך *et in zelo tuo*, Kenn. 253, primo 126, forte 99, mei 20, 174, 211, 305, 545, 554, 579, 596, 689, 737, 789, primo 196, 409, 440, 782, 824, forte primo 596, Biblia Brixiensia, Antiqua in fol. sine anno et loco, Amstelodamensia 1630, Proph. Soncin.. Sed antiquae omnes versiones legunt utrobique *secundum*.

XXXV 15 כלה *tota ipsa* — כלה *totus ipse*, cod. mei 26, 305, 319, 560, 715.

XXXVI 3 להיותכם. Nonnulli codices בהיותכם.

XXXVI 5 כלא *totam* — כלה cum ה Kenn. 1, 72, 93, 96, 112, 150,

154, 224, 226 marg., 253, primo 115, 178, mei 346, primo 20, 24, 409, 518, 545, 663, Biblia Soncinensia, ac Brixiensia. כלה cum suff. masc. meus 26 hispanus, כלא 715.

Ibid. נפש *animi* — בנפש *ex animo*, Kenn. 1, 28, 72, 89, 93, 115, 116, 145, 150, 158, 175, 180, 195, 198, 210, 224, forte 154, mei 26, 174, 295, 346, 380, 504, 560, 663, 715, 737, primo 2, 20, 187, 211, 409, 596, nunc 226.

XXXVI 14 תכשלי *impingere facies* — תשכלי *orbabis*. Sic in textu Kenn. 30, 72, 89, 93, 96, 114, 145, 168, 178, 198, 224, 252, forte 126, mei 3, 20, 174, 226, 346, 380, 409, 512, 548, 667, 737, primo 23, 24, 575, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Lxx, Syrus, Chald., Arabs. Vulgatus *necabis*. Meus 737 ad margin. תכשלי ק׳. In multis deest Kerì, etiam hispanis, ut in meo 518 aliisque.

XXXVI 20 ויבוא *Et ingressus est* — ויבאו *Et ingressi sunt*, Kennic. 30, 72, 93, 108, 150, 384, sed hic primo ex Schellingio p. 217, mei 174, 893, primo 409, 440, nunc 230, primo exter 45, et antiquae omnes versiones. Sic fert contextus, et scribarum conjectura. Confer. Norzius et Houbigantius.

XXXVI 22 שם *ibi*. Nonnulli שמה, ut Kenn. 4, 93, 196, mei 295, 597, primo 24, 409, 440, 721, nunc 419.

XXXVI 23 בכם *in vobis* — בהם *in eis*, Kennic. 243, primo 4, 356, nunc 246, ex mea collat. 420, mei 23, 200, primo 782, nunc 187, 246, 413, 575, Prophetae posteriores Pisaurenses cum Comm. Kimchii 1516, iidem cum Comm. Abarbanel. 1520. Ad marg. lectionem hanc sistunt Biblia Bombergiana 1518, in Appendice Munsteriana 1536. Nonnulli codices testantur ad marginem in Hilleliano codice primo lectum בכם, deinde correctum בהם, ut reapse factum reperio in meo 413 ex Hilleliano descripto. Notam hanc exhibent ex Kennic. 204, et 642 היה בהלל׳ בכם ונתקן בהם לעיניכם ובבבלי בכם לעיניהם *Erat in Hilleliano* בכם *et correctum* בהם לעיניכם, *in Babylonico vero* בכם לעיניהם. Alii בהם ut Hillel. codicis lectionem nude adscribunt. Conf. Kenn. *Diss. gen.* p. 23, ac Bruns. *De var. lect. Kenn.* p. 86. Unum ex prioribus illis codicibus antiquum prae manibus habuit Norzius, qui id notat in h. l., recteque subdit fieri contra fidem hodiernorum codicum, nam paucissimi ita legunt protographi, videlicet tres soli Kennicottiani, ac totidem mei, in quorum tamen numero bini hispani eximiae notae.

Ibidem לעיניכם *in oculis vestris* — לעיניהם *in oculis earum*, seu *gentium*. Sic melius codices innumeri, ex Kennicottianis 1, 2, 3, 4, 18, 23, 28, 29, 30, 60, 67, 72, 80, 82, 83, 99, 101, 102, 107, 108, 116, 128, 130, 141, 144, 154, 160, 161, 168, 170, 171, 172, 173, 177, 178, 181, 185, 191, 198, 199, 200, 203, 205, 210, 211, 213, 225, 226, 227, 230, 242, 246, 249, 253, 295, 296, 302, 303, 308, 309, 319, 327, 329, 330, 332, 335, 336, 339, 340, 342, 359, 361, 366, 375, 380, 386, 390, 392, 399, 403, 404, 405, 417, 419, 420, 421, 423,

425, 428, 431, 434, 436, 452, 461, 467, 474, 475, 476, 485, 490, 491, 505, 506, 514 marg., 519, 526, 532, 535, 539, 540, 546, 548, 549, 553, 559, 560, 563, 564, 571, 572, 575, 576, 586, 587, 594, 596, 597, 599, 606, 607, 613, 614, 624, 636, 639, 643, 645, 646, 648, 665, primo 50, 151, 176, 297, 307, 357, forte 294, nunc 136, 149, 150, 155, 158, 175, 182, 195, 228, 244, 250, 251, 252, 356, 379, 383, 387, 432, 517, 542, 577, 598, 601, 617, 618. Ex italicis codicibus Kenn. collat. quamplures et ego in h. l. contuli, ex iisque viginti octo suffixum habentes tertiae personae in schedis meis adnotavi, ex quibus constat binos ex allatis, 431, 564, ad correctos codices, seu ad eorum classem, qui ita legunt manu posteriori, esse amandandos, addendosque quatuor alios a Kennic. omissos, videl. 433, 468, 511, nunc 561. Accedunt ex meis septuaginta tres, 1 in Aphtar., 4, 6, 7, 14, 25, 27, 61, 186, 196, 197, 233, 240, 264, 267, 291, 304, 341, 346, 365, 373, 380, 411, 413, 442, 486, 502, 507, 512, 545, 548, 554, 560, 562, 576, 579, 606, 663, 665, 667, 689, 722, 789, 825, 850, 868, 883, 892, 893, primo 174, 187, 210, 405, 463, 547, 575, nunc 1 in textu, 2, 3, 11, 26, 211, 262, 265, 295, 409, 440, 648, 715, 721, 737, 782, 824, ex exteris a me collatis 2, 16, 18, 19, 20, 23, 28, 38, 41, 42, 43, 47, 57, 84, 103, primo 34, 45, nunc 1, 37, 39, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Complutensia, Veneta 1678, Veneta 1705, Veneta 1730, Veneta 1739, Mantuana 1742, Veneta 1766, Pisana 1781, Prophetae Sonc. 1486, in Apht. Pent. Neapol. 1491, Brixiensis 1492, Antiquus memb. in 4. sine anno et loco, Pragensis 1518, Venetus 1741, Mantuanus 1742, Machazor Soncinense 1486, Machazor aliud Soncinense sec. xv, Pisaur. per Soncinates sub init. sec. xvI, et antiquae omnes versiones, Ad marg. lectionem hanc praeseferunt Biblia Veneta 1518 in fol. et 4., in Appendice Basileensia 1536, multae vero editiones notant hic לעיניהם ס״א *alii libri in oculis earum*. In Pentateucho Mantuano 1742 non modo in textu restitutum est לעיניהם, sed ad marg. apposita nota כצ״ל מכח המסורת רש״ן *Sic legendum ex vi vel auctoritate Masorae. R. Salomon Norzius*. R. Nathan in *Concordantiis biblicis*, ac R. Abarbanel in *Commentariis* legunt et ipsi לעיניהם. Huic lectioni favet sacer contextus, eamque Masora ipsa confirmat apud Norzium, cujus digna sunt quae hic referantur verba. » בכם לעיניהם *In vobis in oculis earum*. In libro uno antiquo ms. extat ad marg. haec nota: היה בהללי בכם ונתקן בהם *erat in Hilleliano* in vobis, *sed correctum* in ipsis. Non ita tamen legitur in libris nostris. In dictione vero לעיניהם dissentiunt inter se editi mss.-que codices, quia in plerisque editionibus legitur לעיניכם, plerique mss. לעיניהם, sicque vertit Jonathan, nec aliter videtur mihi legendum ex rationibus, quas Masorae suppeditant. Una est quod Jeremiae xvI, ubi traditur esse octo לעיניכם, in eorum numero

nostrum hoc non occurrit, unde eruitur hoc scribi לעיניהם, ut plane extat in *Meir nediv*. Praeterea in Masora ad h. l. traditur לעיניהם occurrere viginti quatuor vicibus, quae indigitentur in sectione חקת התורה, quod et Masora magna confirmat, quamquam in ea sectione indigitatio illa non reperiatur. Sed benedictus Dominus qui aperuit oculos meos, et vidi indicium, vel notam illam Masorae in Bibliis mss. ad Ezech. xII. Haec autem est eorum locorum summa hocque notae apographum vel exemplar ». Porro inter haec loca, quae singula Norzius enumerat, noster hic Ezechielis habetur, collatisque mss. meorum codicum Masoris, reperi notam hanc ad Ezech. xII in duobus ex meis codicibus, 440, et 545 servari. Tradit uterque לעיניהם esse כ״ד, seu vigintiquatuor, et in eorum recensione uterque nostrum hoc memorat, 440 sub verbis בהקדשי בכם, 545 sub illis וקדשתי את, quae versum inchoant. Plerique ad hoc Ezech. cap. xII marg. siglam exhibent כ״ד, meus 518 hispanus ter כ״ו *viginti sex*. Eadem codicum dissensio cap. xxxvI, ubi alii כ״ד, alii כ״ו, ut edidit Jacobus Chaiimus. Gravissimum est etiam momentum quod ex Masora ipsa hujus loci deducitur. Quare enim referret hic לעיניהם, quotque in locis legatur, innueret, si in textu legeretur לעיניכם? Ex Masora ergo legendum לעיניהם. Hinc recte Norzius lectionem hanc in textum recepit, non tamen primus, ut falso notat Brunsius *De var. lect. Kenn.* p. 85, nec ex consensu veterum interpretum, sed solius Jonathanis, qui in mss. codicibus et ipse dissidet. Nam in cod. meo 737 legit לעיניהן. Nonnulli codices receptam lectionem לעיניכם, quam tot codices, versiones omnes, Masora ipsa, ut mendosam damnant, Hilleliano codici attribuunt. Inter hos meus 413, qui quamquam ex Hilleliano descriptus sit, hic suum fontem deserit, monens ad marg. בהללי לעיניכם *in Hilleliano legi* in oculis vestris. Ext. 17 ad marg. כונת לעיניהם ובהללי לעיניכם *sensus postulat* לעיניהם, *sed in Hilleliano extat* לעיניכם, ext. 34 מוגה לעיניהם ובהללי לעיניכם *correctus codex* לעיניהם, *sed Hillelianus* לעיניכם, altera vero nota in hoc codice recentior monet in Bibliis sapientis Norzii legi לעיניהם.

XXXVI 24 מן הגוים *de gentibus* — מן העמים *de populis*, Kennic. 4, 106, 115, 125, 145, 182, 336 marg., mei 20, 265, 291, 380, 405, 606, 665, primo 211, 486, nunc 543, 545, 663, Pentateuchus Brixiensis 1492 in Apht., ad marg. Biblia Ven. 1518. Sed eum qui sic scribit vel legit, errare monet Norzius. Cod. meus 893 primo מכל העמים, deinde correctum מן העמים.

Ibid. מכל הארצות *ab omnibus regionibus* — מן הארצות *a regionibus*, Kenn. 30, 96, 115, 145, 250, 253, 384, mei 211, 264, 267, 442, 555, 562, primo 174, 405, 648, 722, nunc 20, 198, Syrus. Kennicottianis adde ex mea collat. 467 cum alia lectione ad marginem.

XXXVI 37 אדרש *requirar* — אֶדרש active *requiram*, Kenn. 224 apud Lilienth. p. 315, Syrus, et Arabs.

XXXVII 7 כאשר צויתי *sicut jussus sum* — כאשר צוני *sicut jusserat mihi*, Kenn. 384, primo meus 198, LXX, Syrus, Vulgatus, Arabs. V. 16 ובל. Cod. meus 892 primo ולכל.

XXXVII 17 בידך *in manu tua* — בידיך *in manibus tuis*, Ken. 112, 178, 196, 253, primo 125, mei 409, primo 579, 737, nunc 6, ac primae tres editiones, utraque Soncinensis, ac Brixiensis a Kenn. omissa.

XXXVII 19 בידי *in manu mea* — בידו *in manu ejus*, cod. Kenn. 30, ac Vulgatus. Lxx et Arabs *in manu Juda*. Kenn. 384 videtur primo legisse בידיו *in manibus ejus*. Erasam enim habet postr. litteram, teste Schellingio in ejus *Descript.* pag. 162. Nonnulli והיו לאחד cum ל praefixo, pauci לאחדים plural., ut Kennic. 80, 384, primo meus 656.

XXXVII 22. Alterutrum עוד redundat, nec nisi una vice legunt veteres interpretes, excepto Targum. Itaque non male primum ex prima manu omissum in cod. meo 443.

XXXVII 23 מושבתיהם *habitationibus eorum* — פשעיהם *praevaricationibus eorum*, primo meus 24, Lxx, et Arabs. Pauci codices pro מכל legunt בכל. Inter hos cit. meus 24, et 892, uterque ex prima manu. Idem 892 v. 25 primo יעקב sine ל.

XXXVII 26 אותם. Quidam melius אתם *cum eis*. Sic Kennic. 224 nunc apud Lilienthalium p. 315, mei 596, 892, primo 737, nunc 226. Defective quamplures et utraque editio Soncinensis. Multi וברית עולם.

XXXVIII 2. Ext. 1 primo על גוג *super Gog*.

XXXVIII 4 מכלול *perfectione*. Cod. meus 715 מַכלול cum *patach* et *surek*, cujus plur. habes cap. XXVII 24. Cum *patach* etiam 596.

XXXVIII 6 תוגרמה *Thogarmà* — תורגמה *Thorgamà*, Kenn. 154, ut Lxx et Arabs. Targum codicis mei 737 גרממין.

XXXVIII 8 לבטח *confidenter*. Cod. meus 409 ex prima manu addit עליה *super eam*, vel *in ea*, ut Vulgatus ac Syrus.

XXXVIII 9 אֹתך, vel juxta alias editiones אותך *tecum*. Legunt אִתך codices mei 174, 291, 380, 411, 663, 715, primo 2, 24, 440, 596, Ken. 436 a me collatus in Apht. h. l.

XXXVIII 16 הגוים *gentes* — כל הגוים *omnes gentes*, Kennic. 30, 70, primo meus 545, Lxx, Arabs. Deerat hoc vocabulum in meo 737, qui et גוג legit ante לעיניהם. Lxx et Arabs גוג ad sequentem versum traducunt, Syrus omittit. אל ארצי *ad terram meam* Kennic. 72, 154, primo mei 440, 789, nunc 20.

XXXVIII 17 בימים *in diebus antiquis* — מימים *a diebus antiquis*, cod. meus 737, cod. Alex. Lxx, Arabs.

XXXIX 2 על הרי *super montes*. Codices nonnulli Kennic. ac mei אל הרי *ad montes*.

XXXIX 4 ועמים *et populi* — ועמים רבים *et populi multi*, Kenn. 19, 23, 93, 102, 111, 130, 145, 149, 150, 154, 158, 160, 182, 191, 196, 223, 225, 226, 228, 249, 250, 294, 384, 602, 665, primo ut videtur, 139, nunc seu ad marg. 1, 181, 224, quibus ex Bibliis Halensibus adde 375, seu Erfurtensem 5 primo, ex mea autem collatione 225, 226, 404, 420, 428, 461, 467, 471, 474, 562, nunc 526, 530, 531, 576, ex meis 20, 186, 210, 380, 409, 440, 443, 543, 554, 597, 665, 715, 737, 824, 893, primo 2, 211, 419, nunc 262, 545,

596, 663, ex exteris meae collationis 1, 57, 63, primo 17, 20, 33, Syrum, et Targum cod. Kennic. 471, seu Barberini, quod inserit סביאן. In cod. meo 7 spatium hujus vocis relictum est, sed qui punctis codicem instruxit, notavit ad marg. in accurato codice non legi רבים.

Ibid. וחית *et bestiae* — וכל חית *et omni bestiae*, Kenn. 224, primo meus 24, LXX, Arabs. Meus 419 primo לחית.

XXXIX 7 קדוש בישראל *sanctus in Israel* — קדוש ישראל *sanctus Israel*, Kenn. 30, 76, 99, 109, mei 186, 543, primo 11, 737, Syrus, Vulgatus, Arabs.

XXXIX 26 ונשו. Codices aliqui utriusque collationis ונשאו cum א.

XXXIX 28. Multi codices ac multae editiones על אדמתם. Inter editiones Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno, Complutensia, Veneta utraque 1518, Veneta 1521, Basileensia 1536, Parisiensia Roberti Stephani in 4., Hutteriana 1587, Prophetae posteriores Soncinenses ac Pisaurenses.

XL 10 ומפו. Crebra in hoc capite hujus adverbii varietas in mss., legentibus aliis cum ו, aliis cum ה. Hic ubi praecedit jam ter cum ה, non accurate legitur cum ו. Hinc ומפה legunt multi codices, inter quos antiquissimus Reuchlinianus Kenn. 154, et ex prima manu meus 782 Toletanus, ex editis Biblia Soncin., Brixiensia, Antiqua sine anno et loco. Idem dicendum de versu 12, ubi iterum מפה legit cum aliis multis cit. cod. meus 782, Biblia Complutensia, Prophetae Soncinenses ac Pisaurenses.

XL 14 ואל איל *et ad limen* — ואל אֵיל melius in statu nominis constructo codices mei 1, 2, 3, 4, 20, 23, 24, 25, 26, 174, 186, 187, 196, 210, 211, 226, 295, 304, 305, 319, 341, 346, 380, 409, 411, 413, 440, 463, 504, 512, 518, 545, 554, 560, 575, 576, 579, 596, 663, 667, 689, 715, 737, 782, 789, 824, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Pisaurensia 1517, Veneta bina anni 1518, Munsteri utraque hebraeo-latina 1534, 1546, Prophetae posteriores Pisaurenses 1516, et 1520.

XL 15 השער האתון *portae introitus*. Melius שער sine ה ob regimen Kenn. 93, 130, 141, 182, mei 26, 196, 226, 560, 575, primo 20, 504, 545, nunc 23, 23. Keri האיתון in textu multi Kenn. ac mei cum Bibliis Brixiensibus, pauci האתון, quidam היאיתון, quos sequuntur editiones Soncinenses. Chediv de verbo, ut monet Michaëlis *Suppl. lex. heb.* p. 79, exponi potest, et ה, ut relativum *portae per quam veniebant*.

Ibid. על לפני *super ad facies*. Rectius על פני *super facie*, vel *coram* Kenn. 93, 145, 249, meus 545, vel tantum לפני, ut primo legebat meus 575 hispanus. Kenn. 210 et ex prima manu meus 782 Toletanus עד לפני *usque ad faciem*, ut Vulgatus.

XL 23 לחצר *atrii*. Bini ex meis codicibus, 545, 737, primo החצר. Quod iterum legit 737 v. 27.

XL 27 השער דרך *portam viae*. Melius שער דרך ob regimen Kennic. 23, 28, 29, 30, 72, 82, 93, 96, 101, 116, 144, 145, 155, 158, 180, 224, 246, 249, 251, 252, primo 176, mei 20, 226, 346, 504, 554, primo 26, 411, 596, 663, 737,

nunc 545. Pro secundo הדרום codex meus 737 primo הקדים, sicque correctum in 545. Ita in primo הדרום Kennic. 149.

XL 28 השער *portam*. Iterum hic שער, extruso ה demonstrativo ob regimen anomalo, Kenn. 1, 30, 82, 145, 158, 168, 210, 251, mei 3, 174, 226, 346, 380, 413, 504, 545, primo 23, 663, 715, 737, nunc 20, 548, ac Biblia Soncinensia.

XL 30. Desideratur in Kenn. 30, 115, primo in meo 596. Singulare ergo quod notat margo Kenn. cod. 296 deesse in plerisque codicibus, in nonnullis legi, in aliis deletum. V. Bruns. *De var. lect. Kenn.* p. 86. V. 41 inter paucos cod. qui legunt וארבעה, eminet Toletanus meus 782 ex priori manu.

XLI 7 רחב לבית *latitudo domus* — רחב הבית constr. Kenn. 1, 4, 23, 89, 96, 101, 116, 145, 150, 154, 158, 175, 180, 182, 224, 225, 226, 228, primo 82, 91, 290, mei 3, 174, 186, 196, 226, 295, 305, 346, 380, 409, 440, 504, 545, 554, 576, 579, 663, 715, 737, primo 187, 211, 512, 789, nunc 2, 20, 23, Biblia Soncinensia a Kennicotto omissa, Brixiensia, Antiqua in fol. sine anno et loco, Prophetae Soncinenses 1486.

XLI 8 מיסדות *a fundamentis*. Masorethicum מוסדות *fundamenta*, quod Houbigantius proscribit, in textu servant codices nonnulli et Biblia Complutensia. Pro מלו multi מלא per א, quibus primae quatuor editiones adstipulantur, binae Soncinenses, Brixiensis, Antiqua sine anno et loco.

XLI 20 ההיכל *templi*. Deest in Kennic. 4, 30, 72, 112, 158, in meis 20, 226, 305, 663, primo in 380, 545, nunc in 186, seu ex duplici ההיכל, quod hic occurrit sub fin. versus 20, et initium 21, unum tantum, sive una vice legunt, ut LXX, Syrus, Vulgatus et Arabs. Nam ex mss. codicibus et interpretibus alii aliter collocant, ac plerique codices sine ulla interpunctione vel distinctione novi versus 21 orationem continuant וקיר ההיכל מזוזה. In meo 346 pro ההיכל legitur המראה כמראה. In aliis puncta priori ההיכל forte ob codicum dissensionem, vel criticorum de ejus vera lectione suspicionem apposita desunt, ut in meo 23 hispano et 554.

XLII 4 ופתחיהם *et aperturae eorum* — ופתחיהן *et aperturae earum*, Kennic. 23, 114, 115, 150, 225, 251, primo 24, mei 3, 226, 305, 512, 789, primo 596, Biblia Veneta 1518 in fol. et 4., Basileensia 1536, Prophetae Pisaurenses.

XLII 14 בהן *in ipsis* — בהם masc. Kenn. 72, 89, 115, 150, primo 1, 130, 251, mei 226, 295, 346, 737, primo 440, 548, 596, nunc 23. Alii plures cum Bibliis Brixiensibus ac Complutensibus servant in textu Kerì ולבשו.

XLII 16 אמות. Necessario restituendum מאות, quod et in textu Kennicottiani codices ac mei magno numero legunt, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Prophetae Soncinenses 1486, ac versiones omnes. Nonnulli codices et editiones אַמות cum *patach*. V. 18 מדה. Kenn. 115, nunc 224, ac Prophetae Soncinenses addunt סביב.

XLIII 10 אתה *Tu, fili hominis* — ואתה *Tu autem, fili hominis*, Kenn. 1, 30, 50, 76, 109, 136, 150, 196,

669, primo 3, 130, mei 174, 197, 248, 443, 504, 543, 545, 562, 594, 715, primo 11, 226, 240, 262, 267, 419, 656, nunc 554, et antiquae omnes versiones, excepto Targum, in cujus latina interpretatione non accurate hic nexus exprimitur. Ita Houbigantius.

Ibidem תכנית *mensuram* — תבנית *structuram*, Kennic. 60, 150, forte 136, 158, videtur 176, mei 186, 200, 230, 345, 463, 562, 689, 825, 893, primo 196, 267, 305, 384, 560, videtur 262, videtur primo 663, forte primo 187, Pentateuchus antiquus memb. in 4. sine anno et loco. Praefert Houbigantius.

XLIII 11 ואת כל חקתיו וכל צורתו *et omnia statuta ejus et omnes figuras ejus*. Desunt in Kenn. cod. 89, 93, 95, ex prima manu in meis 24, 240, 413, 502. Kennicottianis adde 30 seorsim a Kennicotto relatum, et 384, seu Stutgardianum, in quo sine punct. haec verba relicta sunt ut abolenda, teste Schellingio in *Descript.* p. 173. Lxx et Arabs ea non legerunt, vel saltem totidem nomina omiserunt ex iis quae ibi leguntur in Syro autem fere omnia desiderantur. Conf. cit. Schelling., qui ex cod. ipso Stutgardiano demonstrat, quam facile hoc in librario accidere potuerit. Kenn. 1 legit ומואבו וכל תורתו, omissis verbis omnibus intermediis.

In aliis deest solum וכל צורתו, quod magis suspectum ac prorsus supervacaneum est, quum idem nomen jam praecedat. Sic Kennic. 107, 177, 224, 244, primo mei 6, 197, 262, 266, 409, 419, 443, nunc 248, 547. In 656 integra linea rescripta, proculdubio ut suppleretur omissum וכל צורתו, pro quo meus 592 legebat olim וכל עדתיו. Kenn. 76 praetermittit sequens וכל תורתו. Nonnulli ואת כל צורתו, multi, etiam hispani, plene צורתיו et תורתיו.

Ibid. וישמרו את כל צורתו *et custodient omnem formam ejus*. In plur. כל צורותיו *omnes formas ejus* legunt Kenn. 93, 107, 150, 196, ex meis sive plene, sive defective cum punctis plur. lectionis, 233, 248, 502, 543, 592, 850, primo 419. 850 qui defective legit, habet ad marg. תיו ק׳. Male ad hoc verbum Kenn. Biblia notant Keri צורתיו, quod in duobus quidem praecedentibus צורתו extat, non in hoc tertio sing. numeri.

XLIII 15 ומהראל *Et Ariel, mons Dei*. Quidam וההריאל *Et Ariel, montes Dei*. Ita Kenn. 89, 96, 171, primo 173, primo meus 825, Lxx, Vulgatus, Arabs. Syrus *Adiel*.

Ib. ומהאראיל *et de Ariel* — ומהאריאל litteris transpositis, ut fert marg. Keri, legunt multi Kennicottiani ac mei. Inter meos hispanici 4, 25, 26, 196, 295, 411, 518, primo 23, 187, 575, ex editis Pentateuchus Pragensis 1518, et Venetus 1527 in Aphtar.. Per א autem scriptum significat *et de leone Dei*, vel *et de luce*, vel *foco Dei*, vel *altaris*. Nonnulli codices legunt per ה ומהריאל *et de montibus Dei*. Sic Kenn. 1, 111, 150, 181, 196, 210, 227, 384, primo mei 409, 413 Hillelianus, 594, 851, nunc 411, alii ומהראל *et de monte Dei*, ut nomen hoc sub initium versus occurrit. Ita Kenn. 126, primo meus 226, ומההראל retento priori ה Kennic. 109, meus 476, et hic quidem cum *sceva* sub *resc*, ומהראיל Kennic. 102, 159,

226, ומהדראיל primo 101. Tandem nonnulli, omisso *jod*, legunt ומהאראל ut Kenn. 76, 151, 170, 243, mei 16, 486, 892, Biblia Basil. 1536, Prophetae Soncinenses 1486. » Vera si puncta sint, inquit Michaëlis *Suppl. lex. heb.* pag. 122, referrem ad הראל *mons Dei*, quod in variis lectionibus comparet, mutato *he* in *aleph*: displicent enim quae alii habent etyma, *leo Dei*, victimas devorans, et Hillerianum *praesepe Dei*, auditu indignum. Sed suspicor potius אֻרִיאֵל adpellandum esse, *lux*, idest aeternus ignis *Dei*. Confer. Jes. XXXIII 9. Ex Hieronymi Commentario in Jes. XXIX 1 disco, ejus jam tempore aliquos de luce cogitasse. » Scio *inquit*, me legisse *Ariel* interpretari *lux mea Dei*, quod longe aliter est. Hic enim prima syllaba per *aleph* et *resc* scribitur, *lux* autem quae hebraeis *Or* est, inter *aleph* et *resc* mediam litteram habet *vav* ». Objectioni ejus reponerem posse et litteram *vav* omitti, maxime in composito, nomen proprium simulante: solent enim nomina propria rerum notissimarum, ut ירושלם, defective scribi „.

XLIII 16 והאראיל. Eadem codicum varietas. Multi והאריאל, ex meis octo hispanici supra citati, nonnulli והאראל, inter quos bini ex meis hispanis accuratissimi et antiqui, 196, 463, ac Soncin. Prophetae. Alii per *he* והריאל, ut Kenn. 1, 80, 224, והדראיל 171, והדריל 96, והדראל 109, primo meus 226.

XLIII 26 וכפרו *expiabunt*. Rectius יכפרו, ut Masora emendat, legunt quamplurimi codices utriusque collat., etiam hispani, et Hilleliani, qualis est meus 413, et multae editiones, inter quas Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua in fol. sine anno et loco, Complutensia, Ven. 1678, Halensia 1720, Veneta 1739, Mantuana 1742. Ac Veneta quidem 1678 notant כצ״ל יכפרו *Sic legi debet* יכפרו כתיב וקרי *Chediv et Kerì*, seu sine ulla varietate lectionis. „ In omnibus codicibus mss. quos ante oculos habeo, inquit Norzius, scriptum est יכפרו cum *jod*, nec ullum omnino hic extat Kerì et Chediv, sicque legitur in editionibus nonnullis. In aliis vero Chediv est וכפרו cum *vav*, et Kerì יכפרו per *jod*, sicque scribit Kimchius textualem lectionem esse וכפרו, marginalem יכפרו, sed prior lectio videtur mihi vera, quia non numeratur haec dictio inter eas, quae scribuntur per ו in principio dictionis et leguntur per י, quarum indicem habes in Masora magna sub in. cap. XI libri Proverbiorum. Praeterea reperi hanc esse unam ex variationibus occidentalium et orientalium. Orientales scribunt in textu וכפרו, et legunt יכפרו, occidentales scribunt יכפרו. Multoties autem jam notavimus in variis lectionibus Scripturarum nos sequi occidentales „.

XLIV 4 ואפל אל פני. Multi על פני, etiam hispani, ut mei 463, ac 575, et utraque editio Soncinensis.

XLIV 7 אל כל *super omnibus* — את כל *cum omnibus*, Kenn. 3, primo 28, forte 126, mei 3, 575, 737, primo 23, 226. Ita alii codices ad marg. mei 319. LXX, Syrus, Vulgatus, Arabs *in omnibus*, qui pro ויפרו legerunt etiam ותפרו *et irritum fecistis*.

Ibid. תועבתיכם *abominationibus vestris* — תועבתיהם *abominationibus eorum*, Kenn. 2, 89, primo 128, mei 26, 226, 737, primo 23, 305, 663,

nunc 518, 545, relato verbo ad alienigenas et incircumcisos. Praecedit ויפרו *et irritum fecerunt*. V. 10 ישראל. Nonnulli addunt בני, inter quos meus 187 hispanus primo, Vulgatus et Syrus.

XLIV 13 על כל. Cod. meus 463 hispanus primo אל כל, sicque pauci alii.

XLIV 14 בו *in eo*. Meus 23 hispanus et antiquus primo לו *ei*.

XLIV 15 הלוים *levitae*. Vulgatum et Syrum, qui copulam praefigunt, bini ex meis codicibus priori manu confirmant, 419, 543. Multae editiones ante hoc verbum exhibent piskà, seu lacunam.

XLIV 18 לא יחגרו *non accingent se* — ולא *nec accingent se*, Kenn. 1, 4, 23, 28, 72, 80, 89, 93, 96, 102, 106, 108, 125, 145, 149, 150, 151, 153, 154, 158, 180, 181, 182, 196, 223, 224, 227, 244, 246, 249, 294, 384, primo 141, 172, forte 2, nunc 250, mei 1 bis, in textu et Apht., 4, 16, 20, 24, 25, 196, 197, 210, 211, 226, 248, 265, 380, 412, 440, 443, 476, 504, 507, 518, 543, 545, 547, 554, 562, 614, 656, 663, 667, 737, 883, 892, 893, primo 2, 11, 267, 291, 305, 409, 548, 555, 722, 789, 825, nunc 230, 264, 345, 376, 419, 486, 592, 721, Pentat. Pragensis 1518, et versiones omnes.

XLIV 19 אל החצר החיצונה 2° *ad atrium exterius*. Verba, quae perperam, ut videtur, repetuntur, opportune desunt in Kenn. 109, 145, 195, 204, ex prima manu in meis 16, 30, 226, 264, 265, 319, 700, 824, nec legunt Lxx, Syrus, Vulg., Arabs. Chald. praecedentia mutat *de atrio sancto*.

XLIV 24 למשפט in textu codices quamplures, hispani ipsi, ut primo mei 187, 575, aliique, Biblia Brixiensia ac Complutensia.

XLIV 25 לאחות *ad sororem* — ולאחות *et ad sororem*, Kenn. cod. 1, 2, 3, 19, 28, 30, 50, 72, 76, 82, 89, 91, 93, 94, 95, 99, 101, 102, 106, 109, 110, 111, 116, 125, 126, 128, 130, 136, 139, 144, 145, 151, 154, 155, 158, 168, 172, 175, 176, 178, 180, 181, 191, 195, 196, 198, 210, 225, 226, 227, 228, 243, 244, 290, primo 177, mei 1 tum in textu, tum in Apht., 2, 3, 4, 6, 11, 16, 20, 23, 24, 25, 26, 30, 174, 186, 187, 196, 197, 200, 210, 211, 226, 230, 233, 240, 248, 264, 265, 267, 291, 295, 304, 305, 319, 341, 345, 346, 365, 376, 380, 384, 408, 409, 411, 412, 413, 419, 440, 443, 463, 476, 486, 502, 504, 507, 509, 512, 518, 535, 543, 545, 547, 548, 554, 555, 560, 562, 575, 576, 579, 592, 594, 596, 606, 614, 656, 662, 663, 667, 673, 674, 689, 700, 715, 721, 722, 737, 782, 789, 824, 825, 850, 851, 868, 883, 892, 893, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Complutensia, Veneta utraque an. 1518, Veueta 1521, Ven. Rabbinica 1525, Veneta 1525–28, Veneta 1533, Munsteri omnia 1534, 1536, 1546, Roberti Stephani utraque in 4. et 16., Veneta 1544, Veneta 1551, Veneta 1563, Veneta 1566, Plantiniana 8. 1566, Veneta Rabb. 1568, Veneta 1570, Polyglotta Antwerpiensia Ariae Montani, Biblia Antwerpien-

sia sine punctis 1573, Veneta 1582, Sanctandreana 1586, Wittebergensia 1587, Hutteriana ejusdem anni, Veneta 1595, Raphelengii sine punctis 1610, ejusdem hebraeo-latina 1613, Veneta 1613, Veneta 1615, Genevensia 12. 1618, Veneta 1627, Amstelodamensia sine punctis 1630, Veneta 12. 1635, Veneta Lombrosi 1639, Amstelodamensia Janssonii 1639, Veneta 1647, Polyglotta Waltoni 1657, Biblia Nisselii 1662, Athiana 1667, Clodiana 1677, Veneta 1690, Berolinensia Jablonskii 1699, Amstelodamensia sine punctis 1701, Amstelodamensia Torresii 1705, Opitiana 1709, Jablonskii minora 1711, Maii 1712, Maii et Burckl. 1716, Halensia 1720, Amstelodamensia Proopsii 1725, Veneta 1730, Mant. cum Norzii Comm. 1742, Oxon. 1750, Simonis 1752, Reineccii 1756, Veneta 1766, Pisana 1781, Prophetae posteriores Soncinenses 1486, Pisaurenses 1516, Pisaurenses alii 1520, Sulsbacenses 1769, Pentateuchus Brixiensis 1492 in Apht., Pentateuchus membr. in 4. sine anno et loco sec. xv, Pentateuchus Venetus 1527, ac versiones omnes antiquae. Ibid. לאת. Multi codices utriusque collationis ולאת, ex editis Biblia Amstelodamensia 1630.

XLIV 26 יספרו *enumerabunt* — יספר *enumerabit*, primo Kennic. 226, Lxx, Syrus, Arabs.

XLV 7 לעמות *e regione* — לעמת melius in sing., ut scribi solet, codices mei 20, 226, 554, primo 187, 305, 380, 579, Kennic. 224, seu Regiomontanus 2 apud Lilienthalium, ex mea collatione 421, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Amstelodamensia Menassè ben Israel 1635. Defective Kennicottiani complures, ex quibus sunt proculdubio qui legant per *patach* et in sing.. Defective etiam multi mei, inter quos 518 hispanus, et accuratus, et Biblia Amstel. sine punctis 1630.

XLV 12 שקל. Codex meus 187 hispanicus primo שקלים *sicli*. Pauci omittunt חמשה ועשרים שקלים.

XLV 17 העולות *holocausta* — העולה *holocaustum*, melius Kennic. 28, 72, 93, 115, 181, 252, 674, mei 20, 597, 721, primo 187. Reliqua nomina singularia.

Ibidem בכל מועדי *in universis solemnitatibus* — ובכל *et in universis solemnitatibus*, Kenn. 1, 23, 30, 93, 94, 96, 139, 145, 149, 154, 155, 158, 160, 178, 180, 224, 225, 244, 246, 601, primo 126, mei 3, 20, 26, 211, 240, 248, 409, 440, 504, 512, 545, 548, 597, 715, 737, primo 2, 380, 596, 721, nunc 663, Prophetae posteriores Pisaurenses 1516, et ex alia editione 1520 ad marg., Biblia Veneta 1518, ac versiones omnes.

XLV 19 אל מזוזת *super postem* — על מזוזת, altera praepositione, Kenn. 2, 18, 159, 178, 225, 244, 251, primo 94, 107, 125, 128, nunc 170, mei 16, 174, 200, 248, 291, 405, 419, 535, 543, 547, 596, 674, primo 20, 187, 198, 262, 409, 518, 737, 814, nunc 319, Machazor Soncinense 1486, Machazor aliud Soncinense sec. xv, Pisaurense sub in. sec. xvI, ac Pentateuchus CPolitanus in Aphtar. החדש, sed in alia Apht. שקלים legit אל.

Ibidem מזוזת *postem* — מזוזות *postes*, primo meus 543, et defective

plur. מוזות 248, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs. Idem in secundo מזות Kenn. 674.

XLVI 6 פר *vitulus* — תקח פר *accipies vitulum*, Kenn. 28, 126, meus 545, primo 419, et Talmud Babylonicum.

Ibid. תמימם 1° *integri* — תמים *integer*, Kennic. 1, 4, 18, 28, 80, 93, 95, 96, 106, 107, 109, 110, 111, 115, 125, 126, 136, 149, 150, 151, 153, 154, 158, 159, 170, 172, 176, 182, 191, 224, 336, 384, ex mea collat. 436, mei 2, 16, 20, 24, 174, 210, 211, 226, 233, 248, 262, 264, 291, 341, 346, 419, 443, 476, 547, 548, 592, 597, 665, 689, 715, 737, 814, 868, 893, primo 1 in Apht., 187, 197, 198, 405, 409, 486, 562, 700, nunc 230, 305, 319, 380, 408, 545, 663, 721, 883, ad marg. 667, ext. 1, Machaz. Soncin. 1486, Machazor aliud Soncinense sec. xv sine anno et loco, Pisaurense tertio editum sub in. sec. xvI, R. Nathan in *Meir nediv*, seu Concordantiis hebraicis. Ita antiquae omnes versiones, et contextus analogia, in quo praecedit sing. nomen vituli. Nota tamen cod. mei 674 in h. l. pluralem lectionem explicat, eamque Hilleliano codici attribuit. כן בהללי לפי שהוא ואביו תמימים *Sic in Hilleliano, quia ipse et pater ejus perfecti*. Aliam rationem dant Kimchius et R. Jonas, pluralem numerum referentes ad binos vitulos, qui ex lege offerri debebant, si reperiebantur. Confer. Norzius, qui subdit antiquos nationis suae sapientes in *Berescith rabbà* difficilia adeo et obscura in sectione hac Ezechielis reperisse, ut eorum explanationem ac conciliationem ad Eliam amandarint.

XLVI 9 יצאו *egredientur* — יצא *egredietur*, Kennic. 18, 19, 50, 72, 76, 80, 93, 95, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 125, 126, 136, 150, 151, 158, 170, 175, 176, 177, 181, 182, 196, 198 marg., 210, 223, 224, 243, 244, 294, 384, primo 178, 252, forte 172, mei 1 in Apht., 3, 16, 20, 23, 26, 186, 196, 197, 198, 200, 226, 230, 233, 240, 248, 267, 295, 341, 380, 384, 405, 408, 411, 419, 440, 443, 476, 486, 504, 507, 512, 535, 543, 547, 554, 560, 592, 597, 606, 614, 648, 665, 667, 700, 715, 721, 814, 850, 851, 868, 883, 892, primo 187, 265, 305, 518, 548, 575, 674, nunc 262, 463, 545, Pentateuchus antiquus in 4. sine anno et loco in Apht., Machazor Soncin. 1486, Machazor aliud sec. xv sine anno et loco, Pisaurense sub in. sec. xvI, versiones omnes, analogia, Kerì. Biblia antiqua legunt cum *surek* sine Kerì, sicque codices nonnulli, inter quos meus 893.

XLVI 10 יצאו *egredientur* — יצא *egredietur*, Kennic. 109, 126, 136, 150, 170, 196, 210, 223, mei 16, 174, 226, 230, 267, 405, 411, 419, 443, 476, 486, 535, 554, 592, 597, 665, 700, 814, primo 20, 197, 341, 413, 543, 737, 789, 883, nunc 265, 380, 868, Machazor Soncinense 1486, Soncinense alterum sec. xv, Pisaurense tertia editio sub in. sec. xvI, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs, analogia. Mendosa lat. versio Chaldaei. Cod. meus

25 hispanicus notat ad marg. *vav redundat*, 24 habet יצא ק׳ *lege egredietur*, ut versu praecedenti, Biblia vero antiqua in folio sine anno singularem lectionem exhibent et ipsa quoad puncta יֵצְאוּ, huc relato Kerì versus praecedentis, quod omittit. Nota inter productos codices Hillelianum 413.

XLVI 13 תעתה עולה *facies holocaustum* — יעשה *faciet holocaustum*, Kenn. 76, 107, 224, 384 (primo ex Schellingio p. 219), nunc 181, mei 562, 592, 614, primo 597, 850, ac versiones omnes, excepto Targ.. Praefert Houbigantius. Ibid. תעשה אתו *facies illud*. Kennicottus eosdem prorsus codices repetit ut iterum in 3 persona legentes יעשה *faciet illud*. Hoc oscitanter factum esse ex repetitione ipsa codicum, et ex meorum silentio primum conjeceram, deinde vero evolutis trium ex iis, qui citantur, collationibus, videlicet Helmstadiensis, Regiomontani, Stutgardiani, a Vogelio, Lilienthalio, ac Schellingio editis certior factus sum. Nam hi auctores de secundo hoc יעשה profundissime silent.

XLVII 4 מים ברכים *aquas ad genua* — מי ברכים constr. Kenn. 2, 112, 139, 145, 149?, 154, 173, 178, 224, 226, 250, 253, 313, 375, 431, 434, 474, 505, 526, 541, 596, 607, 616, 632, forte 321, nunc 182, mei 341, 411, 413, 545, primo 463, 715, nunc 226, 380, ac Biblia Soncinensia.

Ibidem מי מתנים *aquas lumborum*. Praemittunt במים *in aquis* Kenn. 182, 250, 313, 375, 490, 541, primo 154, forte 321, ad marg. 418, mei 380, primo 409, 463, 545, 715, nunc 663.

XLVII 5 לא אוכל *non potui* — לא יוכל *non potuit*, Kenn. 225, 251, primo meus 663, Lxx, Syrus, Arabs.

XLVII 6 על שפת *super labium*. Deest על in Kenn. 23, 24, 28, 30, 67, 72, 89, 91, 93, 94, 96, 100, 101, 115, 116, 128, 141, 144, 150, 172, 173, 175, 176, 182, 195, 198, 210, 224, 242, 246, 249, 251, 253, 290, 601, 602, in meis 1, 3, 4, 20, 23, 25, 26, 187, 196, 210, 226, 295, 304, 305, 341, 411, 413, 440, 463, 504, 509, 512, 518, 545, 548, 560, 575, 576, 596, 667, 689, 715, 737, 782, 789, 824, primo 24, 319, 554, 663, nunc 211, in Bibliis Soncinensibus, in Complutensibus, in Mantuanis 1742, illudque in aliis libris deesse monent Veneta utraque anni 1518. „ In libris impressis, inquit Norzius, legitur וישבני על שפת הנחל, sicque vertit Jonathan, ac legit Kimchius. Sane in mss. omnibus codicibus, qui ad manus meas pervenerunt, deest dictio על, sicque exponit Jarchius „. Quamquam porro desit in plerisque hispanicis et accuratissimis mss., tamen necessarium est, leguntque omnes veteres. Illud ergo retinendum contra ac sentiat Norzius. Cod. meus 186 ad marginem אל ק׳. Inter codices, qui v. 7 pro אל legunt על, bini mei hispani, 346, primo 463.

XLVII 8 הגלילה *ad terminum* — הַגָּלִילָה *versus Galilaeam*, cod. mei 2, 305, 380, 409, 440, 596, 663, 667, 715, 737, 789, primo 548, apud Lilienthalium p. 324 Kenn. 224, Lxx, Syrus, Chaldaeus, Arabs. Sic in *Hexaplis* Origenes, vel Origeniani codices Oʹ Εβραῖος .. εἰς τὴν Γαλι-

λαίαν. Ibid. ונרפאו. Kennic. 1, 154 marg. ונרפו, meus 715 ונרפו ק׳.

XLVII 10 דוגים *piscatores*. Multi codices melius דיגים. Inter hos hispani, ut mei 196, 295, 346, primo 782, ac Biblia Brixiensia, Alii multi ad marg. דיגים ק׳, ut Jerem. xvI 16. Sic ex meis 20, 23, 24, 186, 187, 210, 341, 663, 715, sicque, ut puto, qui hic afferuntur Kennicottiani ad marg.. Saltem tres Erfurtenses ex Bibliis Halensibus habent Kerì. Pauci in textu עמדו.

XLVII 11 ובבאיו *et fossae ejus* — ובבאיו *et in redditibus suis*, Kenn. 253, primo meus 26 hispanus, Lxx, et Syrus. Sed illi legerunt defective ובבאו. Confer. Michaëlis *Suppl. lex. heb.* pag. 244. Codex meus 23 et ipse hispanus ונבאיו.

Ibidem ולא ירפאו *et non sanabuntur* — לא ירפאו *non sanabuntur*, Kenn. 1, 30, 89, 94, 101, 115, 116, 130, 154, 168, 178, 182, 198, mei 440, 596, 715, primo 20, 23, nunc 545. Irregularis et incommoda hic copula, nec legit ullus veterum. V. 12 והיה recte in textu multi tum Kennicottiani, tum mei, inter meos hispanici 187, 346 463, primo 23, Soncinensis utraque editio, ac Brixiensis.

XLVII 13 גה. Plerique *Hic* — זה per *zain*, *Hic*, Kennic. 30, 337, 531, 590, primo 149, 249, 596, 612, nunc 96, ex meis 689, primo 23, 545, 596. Ad marg. זה ק׳ Ken. 351. Sic vertunt Lxx, Chaldaeus, Vulgatus, Arabs. R. Parchon in inedito *Mechabberoth* גה גבול פ׳ זה בחילוף זין בגימל׳ » גה *Hic est terminus* expone זה ex permutatione *zain* cum *ghimel*, » producto exemplo similis permutationis in בג et בז. Auctorem hunc sequuntur Jarchius *Comm.* in h. l., et Kimchius, tum in *Comm.*, tum in *Libro radicum*, monentes גה esse sicut זה. In hac tuenda expositione consentiunt Abarbanel in h. l., Jehuda Mutinensis in *Ghelud Jehudà*, seu Lex. biblico hebraeo-italico, Lombrosus in *Notis* biblicis, bina inedita Lexica apud me 60, 637, hispani judaei qui hispanicam Bibliorum versionem ediderunt, et quotquot editores marginales notas, seu interpretationes, alterutra lingua, italica vel hispanica apposuerunt. Consentiunt et plerique interpretes christianorum.

Idem גה *Hic* — גיא *Vallis*, Kenn. 375, 474, 587, primo meus 409, גי sine א Kenn. 342, primo 161, גיה Kenn. 28, 93, meus 554, גא Kenn. 602, et meus 255, seu sic in hoc codice legit R. Joseph Karà. Ita vertit Syrus ܠܫܬܐ *Valles*, et Masora parva, vel textualis notat hic ל׳ כתי׳ ה *Non amplius occurrit scriptum cum* he, adeo ut ex masoretharum sententia anomalia sita sit, non in ג pro ז, sed in ה pro א, vel י legaturque גה pro גי, vel גא. Hanc eandem expositionem sequitur Commentarius cit. codicis mei 255. גא גבול ית״י דין תחומא כמו זה הגבול ויש לפתור גה לשון גיא „ *Vallis terminus*. Vertit Jonathan *Hic est terminus*, ut זה הגבול, sed exponendum est, vel exponi potest גה pro גיא, seu in significatione *vallis* „. Codex sistit Commentarium ineditum R. Joseph Karà, in hoc tamen loco videtur afferri Commentarius Jarchii abbreviatus, quod et scriptor codicis ante aliquot folia notat, monens deinceps, seu quoad postrema Ezechielis capita exhiberi *Commentarium R. Salomonis*. Haec ergo ex hoc co-

dice ipsissima Jarchii mens et expositio. Id confirmat R. Elias Levita in notis ad Kimchii שרשים, vel *Librum radicum* ex editione Veneta an. 1547. » Sunt qui dicunt esse sicut גא cum א, sicque in Masora גה *non amplius extat cum* ה, nec aliter interpretatur Rascì יש לפרשו כמו גא *exponendum est ut vallis* ». Contra Rascii verba, ut impressa sunt in Bibliis Ven. 1525, et hodiernis editionibus, et descripta in cod. meo 387, Jonathanis versionem et sententiam, proposito exemplo גב, confirmant. Deinde vero subdunt ויש עוד לפתור *et exponi praeterea potest* גה *pro* גיא. Gussetius, quamvis גה a גהה deducat ac *sanitatem* interpretetur, subdit tamen *Comm. ling. heb.* p. 298. » Nisi hoc tam apte conveniret, facile esset deducere a גא *vallis*, mutato א in ה, ut ex מקשה מקשא *cucumerarium*. Hujus generis litterae facilius permutarentur, quam ג et ז, et in initio permutationes difficilius, quam in fine fiunt ». Sed haec litterarum permutatio displicet Michaëlis in *Suppl. lex. heb.* p. 272, quia vix est, inquit is, ad normam grammaticam, et *vallis limitum* incondita phrasis, et ut verior lectio ipsi videtur זה ,גה mera conjectura sive interpretum, sive librariorum, qui ἅπαξ λεγόμενον vocabulum non intelligebant, mavult consuetae lectionis rationem et interpretationem desumere ab arabico وجه, a quo est femininum جهة, et esse potest masc. גֵה, et de *fronte*, *plaga*, *tractu* interpretari. Clodius in *Lex. heb. sel.* pag. 104 a גאה derivat, et collato غاية per *erectionem*, *summitatem* explicat.

XLVII 15 הדרך. Melius דרך sine ה demonstrativo, quia regit התלן, sicque Kennic. 224, ac mei 20, 226, 715.

XLVII 17 ואת פאת *et angulum aquilonis* — זאת פאת *hic angulus aquilonis*, Kenn. 180, 431, 541, 612, 648, forte 227, 249, nunc 182, mei 411, 545, nunc 305. Margo 319 *alii libri* זאת. Ita Syrus et Houbigantius.

XLVII 18 על הים *super mare* — עד הים *usque ad mare*, Kennic. 126, sicque alios codices legere monet ad marg. meus 319.

Ib. ואת פאת *et angulum orientalem* — זאת פאת *hic angulus orientalis*, Ken. 180, 431, 541, 560, 562, 616, 648, forte 249, meus 4, nunc 305, Lxx, Syrus, Arabs.

XLVII 19 ואת פאת *et angulum austri* — זאת פאת *hic angulus austri*, Kenn. 145, 180, 431, 541, 576, 612, 648, forte 249, mei 411, nunc 305, Lxx, Vulgatus, Arabs.

XLVII 20 זאת פאת *hic angulus maris* — ואת פאת *et angulum maris*, Ken. 113, 155, 601, mei 319, primo 187 hisp., sed 319 notat ad margin. alios libros legere זאת.

XLVIII 11 המקדש *sanctificato*, vel *sanctificatum* — המִקדש per *chirech* et *scevà*, *sanctuarium*, cod. mei 4, 186, 211, 305, 319, 380, 411, 554, ex Lilienthalio p. 325 Regiomontanus 2, seu Kenn. 224, ac Vulgatus.

Ibid. מבני *ex filiis* — בני *filiis*, Kenn. 224, Lxx, Arabs. V. 14 יעביר in textu exhibent nonnulli tum Kenn., tum mei.

XLVIII 16. Secundum חמש, quod marg. Kerì non legi jubet et abesse debet a sacro textu, non legunt multi codices utriusque collationis, ex meis

hispanici 4, 23, 26, 196, 341, 411, primo 187, 575, Biblia Soncinensia ac Brixiensia.

Ibid. ומפאת קדים *et de latere orientali* — ופאת *et latus orientale*, Kenn. 89, 155, 158, 224, meus 26, primo 409. Favet contextus, in quo bis occurrit ופאת. Meus 4 פאת.

Ibid. ופאת ימה *et latus maris* — ומפאת *et de latere maris*, Kenn. 150, meus 174, primo 545. Alii ים pro ימה.

XLVIII 20 בחמשה ועשרים אלף *in vigintiquinque millibus*. Kenn. 96, ac meus 20 וחמשה *et vigintiquinque millia*.

XLVIII 21 עד גבול *usque ad terminum* — על גבול *super terminum*, Kenn. 28, primo meus 187 hisp., ad marg. Biblia Veneta 1518.

XLVIII 28 אל פאת *ad plagam australem* — מפאת *a plaga australi*, primo meus 20, Lxx, Syrus.

Ibid. מי מריבת *aquarum contradictionis* — עד מי *usque ad aquas contradictionis*, Kenn. 153, primo meus 187, Vulgatus, Syrus. In plur. מריבות Kenn. 23, 93, 160, 601, primo 3, 94, meus 174. Lxx et Arabs *Barimoth*.

Ibid. על הים *secus mare magnum* — עד הים *usque ad mare magnum*, Kenn. 150, 224, Lxx, Arabs. Kennic. 182, ac bini mei, 518 hispanus, primo 409, אל הים *ad mare*, et Targum, quod legit לימא, huc referendum est, non ad praecedentem lectionem, ut facit Lilienthalius latina versione deceptus.

XLVIII 29 מנחלה *de haereditate* — בנחלה *in haereditatem*, Ken. 250, meus 174, primo 20, R. Nathan in Concordantiis hebraicis, et versiones omnes antiquae.

XLVIII 32 ושער יוסף *et porta Joseph*. Seriem turbat nexus, ac melius שער יוסף *porta Joseph* legunt Kenn. 30, 89, 139, 180, 224, 227, 253, mei 174, 226, 737, primo 20, nunc 305, 380. Sic veteres omnes interpretes, Chaldaeo ipso non excepto.

XLVIII 34 פאת *Angulum*. Veteres omnes cum nexu ופאת *Et angulum*, sicque Kenn. 1, 30, 89, 96, primo 141, primo mei 20, 409, 545. 187 primo ומפאת.

O S E A S

Cap. I 2 דבר. Pagninus *locutus est*, plerique *sermonis*. Codex Regiomontanus 2 habet דבַר *verbi*, sicque ex meis 596, primo 782 Toletanus, LXX, Syrus, Chaldaeus, Arabs, suffragante Lilienthalio *Comm. crit.* p. 349, ac Michaëlis *Bibl. or.* T. XIX p. 170. Vulgatus *loquendi*.

Ibid. מאחרי יהוה *a post Dominum*, vel *a Domino*. Cod. meus 226 primo מאחרי *a post me*.

I 3 ותלד לו *et peperit ei*. Deest לו in Kenn. cod. 154, 182, 246, primo in meo 24, et in Arabe.

I 6 נשא אשא *tollendo tollam* — נשׂה אשׂא *obliviscendo obliviscar*. Ita Vulgatus, cujus lectionem probant Capellus *Crit. sacr.* pag. 878, ac Michaëlis cit. loco. אשׂא per *scin obliviscar* habebat primo cod. meus 596.

I 7 בסוסים *in equis* — ובסוסים *et in equis* cum praefixa copula, quam exprimunt omnes veteres, Jonathane excepto, Kennic. 72, 96, 226, ac Biblia Brixiensia.

II 5 ושתה *et ponam eam*. Praeferenda lectio plena ושתיה, quam hic exhibent mss. codices quamplures, Kennicottiani ac mei, ac multae editiones, Soncinensis utraque, Brixiensis, Pisaurenses omnes, ex recentioribus Athiana secunda 1667, et aliae. II 8 שך. Multi סך cum Prophetis Pisaurensibus.

II 18 תקראי אישי *vocabis*, *maritus meus* — תקראי לי אישי *vocabis me*, *maritus meus*, Kennic. 30, 109. Pronomen *me* legunt LXX, Aquila, Syrus, Vulgatus, Arabs, sed pro suffixo accepto *jod* verbi תקראי, quod proinde vertunt in 3 persona *vocabit*.

Ibid. ולא תקראי לי *et non vocabis me*. Omittunt לי *me* Kennic. 1, 95, primo mei 6, 16, 20, 262, 663, 700, 883, Biblia Brixiensia, Pisaurensia 1517, Prophetae Pisaurenses ex utraque editione 1516, 1520. Nec legisse videntur superius commemorati interpretes, qui et posteriori hoc loco *jod* pro suffixo acceperunt. In Polygl. versus hic est 16.

II 22 וידעת את יהוה *et scies Dominum* — וידעת כי אני יהוה *et scies quia ego Dominus*, Kenn. 2, 17, 30, 89, 93, 95, 107, 109, 111, 149, 180, 181, 196, 218, 246, 249, 251 (primo), 384, primo 1, 177, forte 72, 244, mei 20, 419, 443, 476, 545, 596, 663, 876, 893, primo 2, 6, 16, 211, 262, 305, 380, 543, 594, 656, nunc 226, 440, Biblia Pisaurensia 1517, Prophetae Pisaurenses 1520, ac Vulgatus. Kennicottus citat hic forte 269. Si priorem Pisaurensium prophetarum editionem intelligit, ea nec Abarbanelis commentarium habet, nec hanc lectionem. Si posteriorem, ut ex locorum collatione

videtur, ea nec anni 1516 est, nec dubia. Mendum in illius numeri descriptione, quod ex *Specimine* meo Pontificii codicis, ubi utraque editio accurate distinguitur et saepe producitur, emendari poterat, in repetita Brunsii editione Kennicottianae *Dissertationis generalis* adhuc comparet.

II 23. Primum אענה *exaudiam* sine punctis relictum, ut abolendum, in Kenn. 224, seu Regiomontano 2, testatur Lilienthalius *Comm. crit.* p. 349, qui nec male omitti subdit, omissumque a Lxx, Syro et Arabe. Illud ex prima manu non legebat meus 545, nec cum sequenti נאם יהוה 596. In 789 deerat primo secundum אענה.

III 4 ואין מצבה *et sine statua* — ואין מנחה *et sine oblatione*, Kenn. 476, ac forte 251, qui habet צב sup. ras.. Omnes veteres *et sine altari*, praeter Jonathanem. Vel ergo legerunt מזבח, ut Houbigantius conjicit, vel מצבה de altari interpretati sunt. V. 5 nonnulli ואחר *Et postea*.

IV 6 ואמאסאך *et reprobabo te*. Rectius ואמאסך, omisso א epenthetico, codices quamplures utriusque collationis. Ex hispanicis, qui illud detrudunt, produco hic meos 4, 26, 196, 341, primo 187, 560, 575, 782, ex editis Biblia Soncinensia, Pisaurensia, Prophetas Pisaurenses 1516, et 1520. Alii codices notant א redundare, etiam hispanici, ut mei 23, 295, pauci ita ad marg. legendum suadent, apposito Kerì. Sic ex Kenn. 475, 602, ex meis 579 a Kennic. notatus sub num. 570.

IV 8 נפשו *animam suam*, vel *ejus* — נפשם *animam suam*, *eorum*, Kenn. 17, 23, 150, 154, 160, 224, 246, 601, primo 30, 96, forte 89, ex Bibliis Halensibus primo 375, seu Erfurtensis 5, mei 174, 440, primo 2, 380, 545, primo ext. 1, Lxx, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus, Arabs, seu versiones omnes. Cod. meus 319 notat ad marg. *alii libri* נפשם. Lectio ex contextu melior, ut observat Lilienthalius.

IV 9 ומעלליו *et opera ejus*. Biblia Veneta 1518 in 4. servant hic ad marg. variam lectionem וכמעלליו *et juxta opera ejus*, ut vertit Targum. Solus codex Kenn. 225 כמעלליו. Ab editione in 4. non putaverim hic diferre editionem in fol. ejusdem anni, ac prohinde mendi suspecta est Kenn. nota, quae illi tribuit lectionem ובמעלליו.

IV 11 ויין *et vinum* — יין *vinum* Ken. 1, 30, 89, 93, 96, 101, 141, 150, 173, 180, 224, 227, 250, 252, primo 178, forte 290, nunc 249, 251, mei 2, 4, 20, 346, 518, 548, 576, 579, 663, primo 1, 3, 187, nunc 211, 304, 305, 463, 545, 667, 824, videtur primo 789, Biblia Complutensia, Pisaurensia, Prophetae Pisaurenses 1520. Ita communem lectionem ויין, quam prior editio Pisaurensis anni 1516 exhibebat, in duabus subsequentibus in יין Pisaurenses editores correxerunt.

IV 12 התעה *errare fecit* — התעם *errare fecit eos*, Kenn. 17, 324, forte 154, 201, nunc meus 226, primo ext. 1, Talmud Babylonicum, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus. Lxx et Arabs התעו.

IV 15 ואל תבאו *et ne ingrediamini*. Multi codices אל תבאו sine ו, quos sequuntur Biblia Pisaurensia 1517, Bombergiana utraque 1518, Munsteriana

1536, Prophetae Pisaur. 1520, Lxx, Chaldaeus, Arabs. Lilienthalius, qui Syrum producit, et Chaldaeum omittit, latinas eorum versiones hic parum accuratas consuluit.

IV 18 סר *Recessit*, vel *declinavit*. Nullus שר *principem*, ut in suis codicibus legebat Aquila, qui, teste codice Syro-Hexaplari Ambrosiano, vertit ܪ̈ܫܢܐ. Symmachus et Theodotio, qui habent ܐܣܛܝ *declinare fecit, divertit, pervertit*, legisse videntur הסר in Hiphil.

Ibid. סבאם *vinum eorum*. Codex meus 226 primo סובאים *ebriosi, potatores*, 545 primo צבאם *exercitus eorum*, Kenn. 93 סבאים *Sabaei*. Lxx, Syrus Hexaplaris et Arabs *Chananaeos*, legentes vel סבאים, quae Capelli conjectura est *Crit. sacr.* pag. 508, vel סובאים. Syrus simplex omittit, reliqui communi scripturae adhaerent. In cod. meo 187 hispano inter סר et סבאם *jod* deletum est, quod ad alterutrum vocabulum potest transferri, ac legi vel סרי, vel יסבאם. Sequens verbum הזנה codices nonnulli legunt cum *chirech* et in praeterito *fornicatus est*. Sic mei 226, 319, 380.

Ibid. הבו *afferte*. Deest in Kennic. 100, 145, 149, in Lxx, Arabe, et utroque Syro, simplici et Hexaplari, maleque geminatum ex praecedenti אהבו Houbigantius autumat. Cod. meus 226 הָבו per *kametz* forma regulari, 413 Hillelianus primo אהבו *dilexerunt*. Symmachus, cum quo in Montfauconii Hexaplis congruit V editio, legit חבו per *chet*, nam in codice Syro Hexaplari Ambrosiano reddit ܐܚܒܘ ܚܘܒܬܐ ܕܝܠܗ *dilexerunt reatum ejus*.

Ibid. מגניה *clypei ejus*. Kenn. 126 מגנה *clypeus ejus*, Symmachus ܕܡܓܢܗ ܨܥܪܘܬܐ ܗܘ *cujus praesidium ignominia est*. Lxx, qui vertunt ἐκ φρυάγματος αὐτῆς *ex superbia ejus*, non *ex fremitu ejus*, ut habent Polyglotta Londinensia, legisse videntur מגנה, non מִגְנִיה a גן, ut vult Capellus, vel מגאונם, ut Scharfenbergius in notis ad Capellum p. 509. Nullus tamen ex collatis codicibus lectionem illam, aut aliam ei respondentem exhibet. Codex Syrus Hexaplaris Ambrosianus Graecum fontem secutus habet ܐܚܒܘ ܨܥܪܘܬܐ ܡܢ ܫܘܒܗܪܬܐ ܕܡܓܢܗ *dilexerunt ignominiam ex arrogantia ejus*. Ita ܥܫܓܘܬܐ, non ܡܫܓܘܬܐ ut mendose habet impressum Norbergii Specimen, in quod non unum hoc, proculdubio typographicum, sed graviora alia parum accurate descripti, vel ad scriptoris arbitrium ac mentem immutati apographi errata irrepsisse ex nuperrimis cl. Bugatti litteris intelligimus, suadentque excerpta Danielis II 28. Nec enim ܒܡܚܫܒܬܐ ܬܗܘܐ *in cogitatione eris*, ut habet Norbergianum Programma, in Ambrosiano codice legit Symm., sed ܒܡܚܫܒܬܐ ܗܘܝܬ *in cogitatione eras*, nec textus Hexapl. ܥܠ ܥܪܣܐ ܕܝܠܟ, sed ܥܠ ܥܪܣܟ ܕܝܠܟ, expresso etiam in nomine ex idiotismo sat syris familiari suffixo. Nec tandem Dan. III 1 ܨܘܪܐ de *Tyro*, sed de appellativo *septo* exponendum est, ut habent Lxx, et ut margo ipse codicis admonet, apposita graeca voce περίβολον ab illis usurpata. Conf. *Daniel juxta LXX* Romae editus, et Hieronymus ad h. l. Naevos hos a Mediolanensi editione, quam ex autographo ipso parat, brevique, facto a Danielis libro initio, susceptururus est commemoratus diligentissimus Ambro-

sianae Bibliothecae doctor, non modo confidimus, sed et pro certo habemus longissime abfuturos.

IV 19 אותה *eam* — אתה *tu*, primo codices mei 226, 380, Lxx. Vera namque Lxx interpretum lectio est hic σὺ εἶ *tu es*, ut habet codex Vaticanus et Alexandrinus, non συριεῖ *sibilabit*, ut Barberinus, Hieronymus, Theodoretus, vel συνιεῖ *intelliget*, ut editio Aldina. V. Nobil. *Schol.* in h. l. et Cappell. *Crit. sacr.* p. 509. Defective אתה multi sive Kennicottiani, sive mei, etiam hispanici, ut mei 26, 187, 346, 411, primo 782 et Hillelianus 413, Biblia Soncinensia, Complutensia, Basileensia 1536, Prophetae Soncinenses ac Pisaurenses. Ita etiam defective legit et pro verbo accepit Arabs, qui vertit أنس *invasit*.

Idem אותה *eam*. Non legunt Kenn. 4, primo meus 579, et Syrus.

Ibid. מזבחתם *ob sacrificia sua* — מזבחותם cum *sceva* sub *zain*, *altaria eorum*, codices mei 4, 20, 24, 174, 295, 319, 341, 380, 440, 554, 596, 663, 715, primo 3, 186, 210, 305, 411, 518, 782, 789, Biblia antiqua sine anno et loco, Biblia Brixiensia. Alii ממזבחותם *ex altaribus suis*, vel *propter altaria sua*. Sic mei 2, 226, Lxx, Syrus, Chaldaeus, et Arabs.

V 1 על תבור *super Tabor* — על הר תבור *super monte Tabor*, primo meus 2, et Arabs. Jonathan *super monte excelso*, Lxx *super Itabyrium*.

V 2 שטים. Margo Hooghtianus notat alios libros habere סטים. Innuit praesertim impressos, non mss., qui sunt paucissimi, ex Kenn. solus 201, nam 253 ex editis haustus videtur, ex meis 596 et quidem ex secunda manu.

V 3 הזנית *fornicatus es*. Nullus הזנה *fornicatus est*, ut legunt omnes veteres. הזנתה Kenn. 139, 224, primo meus 663.

Ibidem נטמא *contaminatus est* — נטמאתה *contaminatus es*, Kenn. 669, ut in 2 persona praecedit הזנית.

V 4 אל אלהיהם *ad Deum suum* — אל יהוה אלהיהם *ad Dominum Deum suum*, Kenn. 210, 250, meus 715.

V 7 חדש *mensis*. Primo omissum in meo 545. Nullus חָדָשׁ, ut Michaëlis. Sequens את non legit Kenn. 30, meus 226. In Vulgato pro *patribus* lege *partibus*.

V 8 חצצרה *tuba*. Kenn. 112, ac primo meus 545 חצצרות *tubis*. A Kenn. 93 abest אחריך *post te*. Vers. 10 במכיבי. Multi כמשיבי, inter quos non desunt hispanici. At versu sequenti nullus pro צו legit שוא.

V 13 יגהה *sanabit* — יהגה *amovebit*, Kenn. 145, primo mei 2, 548, יהגהה primo meus 380. Ita per יהגה explicat Jarchius, melius ob sequens מכם *a vobis*. Alii hanc eandem significationem a cognatis linguis orientis, praesertim vero ex syriaco ܓܗܐ, et arabico جهجه, hebraico גהה tribuunt. V. Clod. *Lex. heb. select.* p. 105, et Michaëlis *Supp. lex. heb.* p. 273.

VI 3 נרדפה *sequemur*. Kennic. 4, 249, primo 178, primo mei 226, 545, ונרדפה cum ו praefixo.

VI 4 וחסדכם *et misericordia vestra*. Melius חסדכם sine nexu Kennicottiani multi ac mei, ut Vulgatus, ac Syrus.

VI 5 ומשפטיך *et judicia tua* — ומשפטך *et judicium tuum*, Kenn. 245, primo meus 211. Melius ob sing. verbum יצא *egredietur*, quod sequitur.

Lxx, Syrus, Arabs, ac Chaldaeus ipse, qui raro a recepto textu discedit, legerunt hic ומשפטי כאור יצא *et judicium meum sicut lux egredietur*, translato ad vocabulum אור *caph* voc. ומשפטך. Ac lectionem hanc quae sane contextui conformior ac verior est, tuentur Kennicottus *Diss. gen.* §. 28 p. 13, et Michaëlis *Bibl. or.* T. XIX pag. 172. Nullus tamen ex collatis codicibus eam servat, communemque adversus Kennicottum defendit Tellerus *De judicio super var. lect.* pag. 58. V. 7 כאדם *sicut homo*. Cod. meus 554 primo באדם *in homine*, vel *contra hominem*. Nullus *sicut Edom*.

VI 9 וכחכי *et juxta expectare*. Quaedam antiquae editiones, ut Prophetae Pisaurenses an. 1520, Biblia Veneta Rabbinica 1525, Basileensia 1536, ובחכי *et in expectando*, quod contra mss. codicum fidem fieri Norzius animadvertit. Silent reapse codices Kennicottiani, sed meus 3 aperte ita legit, nec aliter videtur ex prima manu legisse 575. Kenn. 115, ac meus 20 וכחכה forma regulari, Kennic. 150 ובחכה, 224 וכחט. חבר et דרך primo omiserat meus 545, a 3 primo aberat איש, pro quo Kenn. 224, et meus 575 primo אש. Ib. כי זמה. Cod. meus 211 primo בי זמה *contra me scelus*.

VI 11 לך *tibi* — לה *sibi*, Kenn. 4, mei 211, 440, 579, primo 2, primo ext. 1, Biblia Soncinensia, Biblia Brixiensia a Kenn. omissa, Chaldaeus. VII 1 כרפאי. Dubia est, quae hic a Kennicotto affertur Brixiensium Bibliorum lectio ברפאי, collatis etiam pluribus eorum exemplaribus.

VII 2 ללבבם *ad cor suum* — בלבבם *in corde suo*, Kennic. 17, 30, 93, 115, 150, 178, 224, primo 251, forte 72, ex mea coll. 243, mei 2, 196, 380, primo 20, 211, 411, 440, 663, nunc 23, primo ext. 1, Biblia Complut., sicque vertunt Syrus, Chaldaeus, Vulgatus, Arabs. Margo cod. mei 319 *alii libri* בלבבם. V. 4 nullus בעד masc.

VII 5 מלכנו *regis nostri* — מלכינו *regum nostrorum*, Ken. 2, 30, 72, 93, 139, 150, 154, 159, 178, 224, 225, 245, 249, mei 20, 186, 211, 380, 554, 560, 663, 667, ext. 1, Syrus. In plur. etiam Lxx et Arabs, sed cum alio suffixo.

VII 6 בארבם *in insidiando eos*. Per *caph* כארבם primo Kenn. 72, aperte meus 20. Nullus pro קרבו legit חרבו, vel קרבו.

VII 12 כאשר ילכו *Quum iverint* — באשר ילכו *Quocumque iverint*, Kennic. 139, primo meus 2, Syrus, Chaldaeus, Arabs.

Ibidem איסרם *castigabo eos*. Qui praeferunt conjugationem Pihel, habent hic Soncinenses Prophetas cum nonnullis utriusque collationis codicibus legentes איסרם. Codex meus 411 primo אסירם.

Ibid. לעדתם *coetus eorum*. Codex 226 primo לעדתי *coetus mei*, 211 primo לעדם *testimonii*, vel *contestationis eorum*, ut Syrus. Nullus לצרתם vel לענתם, ut Lxx, vel לעצתם, ut Chaldaeus.

VII 14 זעקו *clamaverunt*. Lectionem יזעקו, quam ad marg. notant Biblia Bombergiana 1518, et in Appendice Basileensia 1536, solus habet Kenn. 30.

Ibid. יתגוררו *congregant se* — יתגודדו *turmatim conveniunt*, Kenn. 150, 182, primo 115, mei 20, 174, 341, pri-

mo 26, 187, 216, 380, 545, 575, forte 504, Biblia Pisaur. 1517, Prophetae Soncinenses 1486. Probat Michaëlis *Bibl. or.* T. xviiI pag. 78, et xix p. 178. Codex meus 295 notat codices discrepare, legentes hoc verbum cum ד, illudque permutantes cum יתגודדו, quod occurrit Jerem. v 7. Alii יתגודרו *sepiunt se*. Sic Kenn. 17, 224, primo meus 23, ad marg. 504. Alii יתגרדו, ut in Jobo, *scabunt*, vel *scalpunt se*. Ita cod. meus 211, et ut videtur, primo 782 Toletanus. V editio in Hexaplis verbum hoc omittit, nec legit Kenn. 93. Ib. יסורו בי. Nullus יסרו *eruditi sunt*, ut Lxx et Arabs, vel יסדו, ut Houbigantius.

VIII 2 ישראל *Israel*. Nomen hoc, quod sensum impedit, non legunt Ken. 96, primo meus 319, Lxx, Syrus, et Arabs. Houbigantius transponit, legitque אלהי ישראל ידענוך *Deus Israel, novimus te*. Pro אלהי meus 211 primo אלי.

VIII 4 השירו *constituerunt principem* — הסירו *amoverunt*, Kenn. 182, primo 116, primo meus 226. Confer. Jarchius, qui notat Masoram locum hunc ad ea amandare, quae scribuntur per ש, et leguntur per ס.

VIII 5 בכם *in eos*. Kennic. 23 בך *in te*, videlicet Samaria, quam Deus alloquitur.

Ibid. יוכלו *poterunt*. Codex meus 211 primo יוכל *poterit*. Kennic. 128 primo, ut videtur, לנקיון.

VIII 6 והוא *et ipse* — הוא *ipse*, primo Kenn. 172, primo meus 554, Syrus, Houbigantius. Pro חרש meus 545 primo חדש. V. 7 בלי. Ken. 30 בל.

VIII 10 יתנו *mercede conducent* a תנה — יתנו cum *daghesc* in ת a נתן *tradent*, codices mei 4, 211, 226, 295, 341, 440, 554, 575, 715, primo 319, 545. Sic Lxx, Syrus, Chaldaeus, Arabs, sed passive *tradentur*.

Ibid. שרים *principum* — ושרים *et principum*, melius Kennic. 96, 115, 145, 150, 180, 224, 253, 355, primo 2, 290, forte 17, 154, mei 2, 4, 20, 24, 174, 346, 380, 440, 663, primo 27, 226, 305, 545, 548, nunc 319, Talmud Babylonicum, Lxx, Aquila, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus, Arabs. Ita Houbigantius et Michaëlis *Bibl. or.* T. xviiI p. 79, et xix p. 180. V. 12 רבי vel רובי multi in textu.

VIII 13 וַיאכלו *et comederunt*. Melius ויאכלו per *sceva* et sine *vav* conversivo, *comedent*, vel *comedunt*, codices mei 4, 174, 196, 304, 440, 579, 715, primo 2, 26, 187, 305, 319. 518, 789. Ac variam hanc codicum lect. notat 782, et Biblia Ven. 1518.

VIII 14 ארמנתיה *palatia ejus* — ארמנתיו cum suffixo masc. primo Kenn. cod. 93. Ita Houbigantius, et praecedens עריו.

IX 1 אל גיל *ad exultationem*. Veteres omnes interpretes אַל *ne exultes*, ex collatis meis codicibus nullus. Deerant haec verba in 575.

Ibid. כעמים *sicut populi* — בעמים *in populis*, Kennic. 17, 112, 160, 253, primo 150, mei 20, 24, 187, 211, 226, 560, 663, 689, 824, primo 305, 440, 575, 596, nunc 545, Biblia Pisaurensia 1517, Prophetae posteriores Soncinenses 1486, Pisaurenses 1516, Pisaurenses cum Com. Abarbanel 1520, ad marg. Biblia Veneta 1518.

IX 2 בהּ *in ea* — בם *in eis*, melius Kenn. cod. 1, 4, 17, 24, 30, 93, 96, 155, 178, 180, 182, 201, 206, 210, 224, 225, 246, primo 72, 116, 251, forte 150, 154, ex Bibliis Halensibus primo 375, seu Erfurtensis 5, ex mea collatione primo 420, mei 26, 174, 226, 346, 380, 440, 663, 715, primo 2, 20, 27, 211, 305, 545, 554, 596, 789, primo ext. 1, Biblia Pisaurensia 1517, Fragmentum ignotae editionis Oseae sec. XV, ad marg. Biblia Veneta 1518, ac versiones omnes. בה hic poni pro בהם notat Kimchius, sicque legendum vel exponendum esse judaeorum critici conjiciunt. Conf. Houbigantius qui plur. lectionem defendit, Norzius, et quae olim notavimus *De ignotis antiq. edit.* p. 9.

IX 6 לכספם *argenti eorum* — לנפשם *animae eorum*, Kenn. 72, 150, 201, meus 715. V. Michaëlis *Biblioth. or.* T. XVIII p. 89, et XIX p. 181.

IX 8 עם אלהי *cum Deo meo* — עם אלהיו *cum Deo suo*, Kennic. 72, 145, 149, 150, 153, primo 1, 116, nunc 182, mei 226, 440, 518, primo 663, nunc 380, 545, Prophetae Soncinenses, Arabs. Notat Abarbanel sibi videri ex verbis Salomonis Jarchi in ejus exemplari scriptum fuisse עם אלהיו, sed veram lectionem esse עם אלהי. Id repetit Norzius, qui perperam testatur in omnibus libris legi אלהי. Ita sane sacrum contextum producit Jarchius, non modo in Bibliis Rabbin., sed in cod. meo 387. Quamobrem Breithauptum, qui in latina versione ejus *Commentarii* hodiernam lectionem sequitur, ad vulgatum textum Raschii verba opinor emendasse. Pauci contra codices in fine versus pro אלהיו legunt אלהי, ex meis 196 hispanus ex prima manu. Pro עַם Grotius ac Michaëlis legunt עִם.

IX 9 יזכור *recordabitur* — עתה יזכור *nunc recordabitur*, Kennic. 253, primo mei 579, 663, nunc 210, Biblia Soncinensia, Brixiensia, ad marg. Veneta 1518, in Append. Basileensia 1536. Plures ויפקוד.

IX 10 כאהבם *secundum amorem suum* — באהבם *in amore suo*, cod. mei 4, 26, 187, 226, 380, 663, primo 211, 305, 440, 545, 575. Kenn. 4 videtur primo legisse כאהבים *sicut dilecti*, ut LXX, 30, et Prophetae Soncinenses באהבים.

IX 12 בשורי *in dominari me* — בסורי *in recedendo me*, Kennic. 150, 224, 297, ש sup. ras. 126, primo ext. 1, Aquila, Vulg., Targum. LXX et Arabs בשרי *caro mea*.

IX 13 ואפרים *et Ephraim*. Codices nonnulli cum fragmento antiquissimae editionis Oseae apud me extante אפרים sine ו praefixo, ut primum quod in hoc versu occurrit.

IX 16 בל in textu mss. codices quamplures, et editiones aliquot, inter quas Soncin. 1486, Brixiensis 1494, Basileensis 1536.

IX 17 אלהי *Deus meus* — אלהים *Deus*, Kenn. 153 ad calc. *Diss. gen.*, et ex collatione Tychsenii *Repert. or.* T. I. pag. 179, LXX, Arabs. X 2 יאשמו. Cod. meus 596 primo לאשמו.

X 4 כראש *sicut caput* — בראש *in capite*, Kenn. 72, 150, 210, primo 128, mei 26, 554, 715, 824, primo 2, 210, 211, 305, 667, et ut videtur, 411, Biblia Pisaurensia, Pisaurensis utraque editio posteriorum Pro-

phetarum, 1516, 1520, ad margin. Biblia Veneta 1518.

Ibid. על תלמי *super sulcos* — על כל תלמי *super omnes sulcos*, Kenn. cod. 17, 72, 228, primo mei 211, 579, nunc 554, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Pisaurensia, ad marg. Ven. 1518. Binae aliae Pisaur. editiones omittunt כל.

X 5 יגילו *exultabunt*. Codex meus 226 primo יגורו *pavebunt*, nullus יחילו, quae Calmeti conjectura est ab Houbigantio approbata. Nullus שכני *habitatores*, et v. 6 pro בשנה *saccus*, nullus mutatis punctis בשָנה *hoc anno*, ut vertit Arabs.

X 7 נדמה in Benonì *Exscindetur*. Nonnulli ex meis codicibus, inter quos 20, 211, 380, primo 226, נדְמָה in praeterito *Excisus est*.

X 8 חטאת *peccatum Israel* — חטאות *peccata Israel*, codices mei 196, 226, 380, 715, plene in pl. חטאות primo 305, 663, Lxx, Chaldaeus, Arabs. Ibidem לגבעות *collibus* sine praefixo ו Fragmentum ignotae Oseae editionis sec. xv.

X 9 עלוה *iniquitatis* litteris transpositis. Melius עולה Kenn. 2, 3, 115, 149, 161, 171, 195, 307, 342, 352, 417 marg., 421, 423, 431, 434, 452, 461, 474, 477, 514, 526, 541, 549, 559, 575, 587, 606, 612, 613, 637, 648, primo 17, 91, 209, 249, 297, 327, 332, 355, 360, 361, 646, forte 173, 252, 254, 336, 404, mei 4, 295, 319, 341, 440, 509, 579, 689, 715, primo 27, 187, 304, 413, 548, 782, forte primo 824, Biblia Brixiensia.

X 10 באותי *In desiderio meo* — כאותי *Juxta desiderium meum*, Kennic. 246, primo 89, et Vulgatus. Lxx et Arabs omittunt. Nullus באתי, quam veram scriptionem esse Houbigantius conjicit. Cod. meus 226 primo ואסורם.

Ibidem עינתם. Kerì עונתם, vel עונתם in textu servant mss. codices quamplures, illudque praefert Capellus *Crit. sacr.* pag. 511. Michaëlis retinet Chediv, quod ab arabico عين deducit. Kenn. 173, ac Complutensis editio עונתם.

X 11 אהבתי *diligens*. Codex meus 211 primo אהבת sine *jod* paragogico, 596 primo אהבי et pro יעקב *Jacob* meus 463 hispanus primo ישראל *Israel*.

X 13 בדרכך *in via tua* — בדרכיך *in viis tuis*, Kennic. 4, 96, 150, 182, primo mei 440, 596, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus. Lxx et Arabs in plur. et ipsi, sed aliter nomen vertunt.

X 14 וקאם *Et exurget*. Cod. meus 440 primo ואקם *Et suscitabo*. Nonnulli וקם sine א, quod alii monent ad marg. redundare.

Ibid. ארבאל *Arbael* — אדבאל *Adbael*, Kenn. 356, 403, 476, primo 245, primo mei 211, 305, 789, et Biblia Soncinensia. Alii ארבל, inter quos meus 187 hispanicus ante correctionem. Grotius et Houbigantius ירבעל *Jerobaal*, ut cod. Alex. Lxx. Multa Michaëlis *Bibl. or.* T. xviiI p. 93, et xix p. 185. Codices multi Kenn. ac mei בעמך defective et in singulari. Inter hos hispanici accuratissimi, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Pisaurensia, Veneta 1518, ac Fragm. Oseae sec. xv.

Ibid. מבצריך *munitiones tuae*. Prophetae posteriores Pisaur. cum Comm. Abarbanelis anni 1520 מבצרך *munitio tua*. Favet contextus, et sequens יושד *vastabitur*, quod defective ישד *vastabit*

legunt Kennicottiani aliquot, et mei, inter quos 554.

X 15 עשה *fecit* — יעשה *faciet*, primo meus 545, et Fragm. antiquae editionis Oseae sec. XV. LXX et Arabs *faciam*.

Ibid. מפני רעת רעתכם *a facie malitiae malitiae vestrae*. Aberat רעת a cod. meo 226.

Ibid. בשחר *in aurora* — כשחר *quasi aurora*, Kenn. 4, 112, 150, 180, 245, 253, 337, 403, 601, 613, primo 130, 198, 476, forte 17, 23, mei 4, 20, 226, 380, 545, primo 27, 211, 824, Proph. Soncinenses 1486, ad marg. Bibl. Veneta 1518, et Vulgatus.

XI 2 מפניהם *a facie eorum* — לפניהם *ante eos*, cod. meus 715, primo 596. LXX, quos sequitur Michaëlis in *Bibliotheca orientali* T. XIX p. 188, מפני הם *a facie mea ipsi*.

XI 3 תרגלתי *ire feci*, vel *assuefeci*. Regularem formam הרגלתי ex tot utriusque collationis codicibus solus sistit meus 27 hispanus ex prima manu. In קחם nulla lectionis varietas, unde et aphaeresis ל primae radicalis hic in Benonì agnoscenda.

Ibid. על זרועתיו *super brachia sua* — על זרועתי *super brachia mea*, primo Kenn. 178, primo mei 27, 575, 663, nunc 226, Prophetae Soncin. 1486, LXX, Syrus, Vulgatus, et Arabs, sed LXX et Arabs in singulari. Chaldaeus *super brachia*. Quotquot ergo ex vetustis interpretibus suffixum exprimunt, illud habent in 1 persona, quae et contextui magis congruit, nec male ab Houbigantio anteponitur. Codex meus 346 hisp. זרעותם *brachia eorum*.

Ibid. ולא ידעו *nec cognoverunt*. Codex meus 24 primo ולא ידע *nec cognovit*.

XI 4 כמרימי *quasi exaltantes* — כמרים *quasi exaltans*, primo Kenn. 3. In sing. omnes versiones.

Ibid. על על. Unum tantum על legunt Kenn. 1, 94, 154, primo mei 20, 26, 295, 380. Ex meis plerique omittebant primum, seu עֹל *jugum*, quod non videntur legisse LXX.

Ibid. אוכיל *cibum* — אוביל *reducam*, cod. Kenn. 112, 160, 601, mei 689, primo 186, 211, 545, 596, 663, videtur primo 187, nunc 413, Biblia Brixiensia, Biblia antiqua sine anno et loco. Praefert Michaëlis *Bibl. or.* T. XIX p. 188. LXX אוכל *praevalebo*.

XI 5 לא ישוב *Non revertetur* — לא ישובו *Non revertentur*, Kennic. 224, Syrus, et Chaldaeus, Nullus לו *ei*, ut LXX. Conf. Dathe et Michaëlis *Bibl. or.* T. XV p. 55. Pro ישוב Kenn. 180, mei 2, 789, אשוב, omnes ex prima manu.

XI 7 תלואים *suspensi*. Cod. meus 663 primo תלוים forma regulari.

Ib. למשובתי *propter aversionem meam*, vel *a me*. LXX, qui vertunt *ex incolatu suo*, defective legerunt et cum suffixo 3 personae. Defective etiamnum legunt למשבתי Kenn. 1, 17, 30, 82, 109, 243, mei 23, 291, 380, 384, Biblia Soncinensia, ac Complutensia.

Ibid. ואל *et ad*. Codex meus 226 וְאֵל *et Deus*, ut LXX, sicque correctum in 267.

Ibid. על *excelsum*. Cod. meus 596 primo אל *Deum*, ut Syrus. Nullus עֹל *jugum*, ut Vulgatus. Cod. meus 174 primo ער *inimicum*.

Ibid. יקראהו *vocabunt eum* — יקראֵהו *vocabit eum*, cod. mei 440, primo 2,

187, ad marg. Biblia Ven. 1518. Alii plene יקראתו. יחד omissum primo in cod. meo 440.

XI 8 כצבאים *ut Tzeboim*. Codices aliqui כצבוים, alii כצביים, inter quos mei 2, primo 20, 440.

XI 9 בעיר *in urbem*. Codex meus 596 בָעיר cum *kametz*, ut legit Michaëlis *Bibl. or.* T. XIX p. 190, qui illud exponit ut arabicum بعير *iratus*. Houbigantius, qui vocabulum hoc mendosum habet, illud emendat in העבר, vel לעבר. ולא omissum primo in codice meo 380, alii vero multi לא אבוא, vel defective אבא.

XI 10 כי הוא ישאג *quia ipse rugiet*. Abest a Kennic. 2, 145, 151, primo a meis 211, 486, 545.

XII 1 ועם קדושים *et cum sanctis*. Cod. meus 2 primo ועם קדושיו *et cum sanctis ejus*. Utrumque עם Syrus legit עַם *populus*, secundum Lxx et Michaëlis.

XII 3 כמעלליו *juxta studia ejus* — וכמעלליו *et juxta studia ejus*, Kennic. 17, 72, 76, 109, 136, 150, 201, 245, mei 196, 715, primo 2, 3, 11, 663, 700, 825, nunc 545, Prophetae Soncinenses, ac versiones omnes.

XII 5 ימצאנו *invenit eum* — ימצאֻנו *invenit nos*, codices mei 304, 305, 518, 545. Ita Michaëlis *Bibl. or.* T. XIX pag. 191. Aquila, Symmachus, Theodotio, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus *eum*. Cod. Kennic. 93 ex prima manu, Lxx et Arabs ימצאוני *invenerunt me*.

XIII 1 כדבר. Prophetas Soncinenses ut legentes בדבר, producit Tychsenius in eorum *Descriptione* excusa in *Rep. or.* T. VIII p. 82. Forte dubia in suo exemplari littera, sed bina mea exempla aperte legunt כדבר.

XIII 2 מכספם *ex argento eorum*. Biblia Soncinensia, Brixiensia, et cod. Kenn. 253 illis recentior addunt ומזהבם *et ex auro eorum*. Ita primo meus 579, unde Soncinates videntur hoc additamentum, quod nullam habet in vetustis interpretibus auctoritatem, desumpsisse.

Ib. כתבונם *in intelligentia sua* — כתבונם *secundum intelligentiam suam*, Kennic. cod. 1, 3, 4, 17, 24, 29, 80, 94, 95, 107, 109, 111, 113, 126, 154, 158, 160, 175, 182, 198, 201, 224, 225, 226, 227, 228, 244, 245, 290, 384, 601, 602, forte 82, 89, ex collat. Henr. Michaëlis in Bibliis Halens. 375, seu Erfurt. 5, ex mea 420, 421, 475, codices mei 1, 2, 3, 4, 7, 11, 16, 20, 23, 24, 26, 27, 30, 174, 186, 187, 196, 200, 210, 211, 226, 230, 240, 248, 262, 264, 265, 266, 295, 304, 305, 319, 341, 345, 346, 380, 384, 411, 413, 419, 440, 443, 463, 476, 504, 509, 512, 518, 535, 543, 545, 548, 554, 560, 562, 575, 576, 579, 592, 594, 596, 656, 663, 665, 667, 674, 689, 715, 721, 722, 782, 824, 850, 851, 893, ext. 1, 33, 103, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Pisaurensia 1517, Veneta 1518 utraque, Veneta 1521, Munsteri bina hebraeo-latina 1534, 1546, bina Parisiensia Roberti Stephani in 4. et 16., Sanctandreana 1586, Nisseliana 1662, Mantuana 1742, Liburnensia 1780, Prophetae Soncinenses 1486, Pisaurenses 1516, Pisaurenses 1520,

v Prophetae minores Paris. 1556, in Aphtaroth Pentateuchus Neapol. 1491, Brixiensis 1492, Antiquus in 4. sine anno et loco, CPolitanus 1505, Pragensis 1518, CPolitanus 1522, Venetus 1524, Venetus 1527, Veneti duo an. 1548, Ferrariensis 1555, Ripae Tridenti 1561, Veneti sequentium annorum 1574, 1588, 1597, bini 1606, Amstelodamenses duo, 1696, 1712, Aphtarae Basil. 1619. Ms. codicem sic legentem producit Pocockius *Comm. in Hoseam* p. 725, et Norzius testatur in omnibus codicibus, quos habebat prae manibus, legi כתבונם per *caph*, nec aliter ab omnibus commentatoribus exponi, unde et lectio haec recte in Mantuanis Bibliis sine ulla haesitatione est restituta. Per *caph* etiam Lxx, Chaldaeus, Vulgatus, et Arabs, sed vertentes *secundum similitudinem*, vel *imaginem*, ii legisse videntur כתמונת vel כתבנית, vel quoad Chaldaeum alterutrum nomen cum suffixo. Confer. quae annotavimus *De Typogr. hebr. Ferr.* p. 60. Illud singulare R. Jechiel Hillel, nuperum auctorem commentarii *Metzudath Tzion* in Bibliis Liburnensibus 1780, legere כתבונם per כ, et exponere, ut citati antiqui interpretes, in significatione imaginis. En ejus verba: כתבונם כמו כתבניתם והוא ענין דמיון Idem כתבונם. Melius כתבונתם forma foeminina hujus nominis propria cod. meus 16 ex prima manu.

Ibid. כלה *totum illud* — כלם *omnium eorum*, Kennic. 80, 150, 155, 180, primo, 3, 224, mei 592, primo 2, 319, 346, 419, 543, 596. Alii כלו, ut Kenn. 18, 23, 29, 112, 136, 160, 181, 601, primo 245, forte 82, mei 11, 23, 248, 476, 504, 667, 674, 721, 851, primo 26, 782. Ibid. זבחי. Nullus זבחו, ut Lxx, Symmachus, ac Vulgatus.

XIII 6 כמרעיתם *juxta pascuum suum* — במרעיתם *in pascuo suo*, forte Kennic. 107, mei 16, 26, 380, 411, 663, 665, 893, primo 23, 305, nunc 262.

XIII 7 אשור *speculabor*, vel *insidiabor* — אַשּׁוּר *Assyriae*, codices mei mss. 4, 26, 174, 186, 210, 248, 319, 411, 413, 512, 596, 689, 893, ad marg. 663, Biblia Brixiensia, Pisaurensia 1517, Ven. 1525-28, Veneta 1533, Veneta 1544, Veneta 1551, Veneta 12. 1552, Ven. 1563, Plantiniana in 4. et 8. 1566, Veneta 1566, Veneta 1582, Veneta 1595, Veneta 1613, Veneta 1615, Veneta 1627, Veneta 12. 1635, Ven. 1647, Prophetae Pisaurenses 1516, Pisaurenses 1520, in Aphtarà hujus loci Pentateuchus Venetus 1524, Venetus 4. 1548, Ripae Tridenti 1561, Mantuanus 1589, Amstelodamensis 1696, Venetus 1777, Aphtarae Basil. 1619, Lxx, Syrus, Vulgatus et Arabs. Conf. Capellus *Crit. sacr.* p. 535. Jarchius tamen, Kimchius, Norzius lect. hanc damnant, monentque legendum per *kametz*. V. 8 codices nonnulli utriusque collationis cum Prophetis Soncinensibus וחית *et bestia*, et v. 9 Kennic. 150 omittit בי, integrum versum meus 440, sed nullus habet כי מי, ut Syrus et Michaëlis.

XIII 10 אהי מלכך *Ero rex tuus* — איה מלכך *Ubi rex tuus*? Kenn. 145, forte 89, ad marg. meus 380, Lxx, Syrus, Chaldaeus, Vulgat., Arabs. Codex meus 665 ad marg איה פי׳ *expositio est* Ubi, quam significationem te-

xtuali lectioni אהי tribuit et Buxtorfius *Lex. heb.* p. 10. Confer. Houbigantius in h. l., Kennicottus *Diss. II sup. rat. T. H.* p. 354, Michaëlis *Biblioth. or.* T. XIX p. 194.

Ibid. ושפטיך *et judices tui* — ושפטך *et judex tuus*, codices mei 248, 262, 476, 665, primo 380, et Syrus. Lxx et Arabs *judicet te*.

XIII 14 אהי *ero*. Iterum hic utrumque אהי legunt ac vertunt ut איה *ubi* Lxx, Aquila, V editio, Syrus, ac Paulus I ad Cor. XV 55. Confer. Kennic. *Diss. I sup. T. H.* p. 504, et II p. 355, et Michaëlis *Bibl. or.* T. XIX p. 195. Sed ex plurimis codicibus in h. l. collatis, qui vel Prophetas continent, vel Aphtaram hujus loci, nullus habet איה. Soli tres Kennicottiani posterius אהי omittunt. Symmachus, Chaldaeus, Vulgatus legerunt אהי, quod Surenhusius in Βίβλος καταλλαγῆς pag. 66 non dubitat ad ea loca referre, in quibus veteres hebraeorum theologi ex litterarum metathesi sensum allegoricum elicere conabantur.

Ibid. דבריך *pestes*, vel *perditiones tuae* — דברך *pestis*, vel *perditio tua*, Kenn. 4, 17, 18, 23, 30, 72, 80, 93, 94, 95, 96, 102, 107, 111, 126, 145, 149, 160, 168, 177, 180, 181, 196, 199, 206, 211, 212, 220, 223, 225, 226, 232, 237, 245, 246, 248, 249, 250, 253, 301, 325, 332, 348, 367, 368, 379, 380, 383, 384, 385, 403, 405, 421, 423, 425, 431, 432, 442, 445, 474, 481, 486, 487, 488, 501, 507, 517, 519, 526, 532, 536, 564, 567, 575, 585, 586, 588, 589, 590, 592, 594, 596, 601, 603, 606, 607, 610, 612, 616, 617, 618, 622, 624, 632, 643, primo 82, mei 2, 16, 20, 30, 210, 211, 226, 240, 248, 266, 345, 380, 419, 443, 476, 509, 554, 579, 592, 596, 656, 663, 665, 824, 893, primo 264, 265, 440, 721, nunc 230, 789, ext. 1, Biblia Soncin., Brixiensia, Prophetae Soncin., Pentat. Prag. 1518. Consentit Paulus I ad Cor. XV 55, et quotquot ex antiquis interpretibus exprimunt, videlicet Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs, quamquam in vertendo dissideant.

XIV 1 עלליהם *parvuli eorum* — ועלליהם *et parvuli eorum*, Kenn. 17, 18, 72, 80, 93, 95, 107, 129, 150, 196, 201, 223, 224, 253, 384, forte 139, mei 3, 24, 174, 226, 230, 248, 341, 380, 419, 440, 443, 476, 512, 554, 562, 592, 665, 715, 893, primo 2, 211, 262, 543, 656, 663, 721, nunc 16, 545, Biblia Soncinensia, Pentateuchus Brixiensis 1492 in Apht., Lxx, Syrus, Chaldaeus, Arabs.

XIV 2 בעונך *in iniquitate tua* — בעוניך *in iniquitatibus tuis*, Kennic. 60, 72, 99, 106, 109, 176, 223, 292, 294, ex mea collatione 243, mei 16, 61, 63, 260, 332, 380, 440, 443, 486, 545, 562, 592, 594, 662, 665, 824, primo 262, 264, 265, 579, nunc 656, ext. 18, Biblia Brixiensia, Veneta 1525-28, Ven. 1533, Veneta 1544, Ven. 1551, Veneta 12. 1552, Ven. 1563, Ven. 1566, Plantiniana 1566, Wittebergensia 1587, Veneta 1595, Raphelengii sine punctis 1610, Veneta 1613, Ven. 1615, Veneta 1627, Veneta 12. 1635, Veneta 1647, Prophetae Soncin., Apht.

Basil. 1619, Lxx, Arabs. Ex meis cod. nonnulli bis in duplici Aphtarà lectionem hanc tuentur, ut 443, et 665.

XIV 3 אמרו *dicite* — ואמרו *et dicite*, Kennic. cod. 17, 18, 30, 72, 93, 95, 96, 107, 108, 115, 125, 129, 136, 145, 150., 159, 170, 178, 180, 182, 196, 201, 223, 224, 225, 226, 253, 292, 294, primo 116, 154, 177, 195, forte 384, primo 420 a me collatus, mei 1 in Apht., 11, 61, 63, 174, 196, 197, 230, 248, 260, 267, 332, 341, 365, 419, 476, 486, 507, 543, 548, 562, 592, 596, 614, 662, 700, 715, 721, 892, 893, primo 2, 16, 20, 210, 262, 266, 295, 440, 443, 543, 579, nunc 319. Ex his bis sic legunt in duabus sectionibus, 230, 419, 443, 476, 893, ter 543. Concinunt ex editis Biblia Soncinensia, Brixiensia, Pisaurensia 1517, Veneta 1518, Munst. omnia, anni 1534, 1536, 1546, Ven. 1582, Hutteri 1587, Nisselii 1662, Prophetae posteriores Pisaurenses 1516, iidem cum Comm. Abarbanelis 1520, in Apht. Pentateuchus Venetus 1524, Venetus 4. 1548, Ripae Trid. 1561, Venetus 1574, Venetus 1588, Mantuanus 1589, Aphtarae Basil. 1619 bis in 2 sectionibus, Syrus, Vulgatus. Ita apud Norzium ms. cod. ab eo collatus, et Kimchii Commentarius.

XIV 4 על סוס *super equo* — ועל סוס *et super equo*, Kenn. 19, 76, 93, 95, 107, 110, 115, 130, 136, 150, 151, 154, 168, 170, 175, 180, 196, 201, 225, 242, 253, 294, primo 3, 139, mei 16, 174, 266, 341, 384, 419, 440, 443, 463, 476, 562, 592, 614, 656, 893, primo 11, 24, 262, 295, 305, 543, 575, 579, 663, 674, 721, 782, nunc 594, bis in altera sectione h. l. mei 16, 419, 443, 476, 893. Ita Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno, Prophetae Soncinenses, Pentateuchus antiquus in 4. sec. xv, et Syrus.

XIV 5 משבתם *aversionem eorum*. Lxx τὰς κατοικίας αὐτῶν. Legerunt מושבתם *habitationes eorum*, vel defective משבתם, quod adhuc legunt Kennicottiani nonnulli codices ac mei. Vulgatus משברתם *contritiones eorum*.

XIV 6 לישראל *Israeli* — ישראל *Israel*, cod. Kenn. 196, primo mei 265, 419. Ita Vulgatus, translato nomine ad sequens יפרח, *Israel germinabit*. V. Capellum *Crit. sacr.* p. 874, et Scharfenbergii annotata ad h. l. Multi Vulgatae codices praeter interpunctionem nexum addunt *et Israel*, ut novem codices mss. in editione Hentenii ac meus 650. Sed ipsa editio Hentenii, ut notat Scharfenbergius, habet *quasi ros Israel, germinabit* juxta lectionem communem textus hebraei, sicque melius Vulgatae contextum interpungendum esse admonet Bukentopius *Lux de luce* p. 87, et 256.

Ibid. כלבנן *sicut Libanus* — בלבנן *in Libano*, primo Kennic. 72, forte 107, videntur Biblia antiqua sine anno et loco. Conf. Michaëlis cit. T. xix *Bibliothecae or.* p. 198.

XIV 9 עניתי *exaudivi* — אענהו *exaudiam eum*, Kenn. 153 ad calc. *Diss. generalis*.

JOEL

Cap. I 1 הזקנים *senes* — הכהנים *sacerdotes*, cod. Kenn. 224 ad marg., mei 174, primo 2, 20. Lilienthalius qui notat ita legi in Syro, secutus est pro more latinam ejus versionem. Syriacum ܩܫܝܫܐ per se *senes* denotat, quamvis ad presbyteros ac sacerdotes designandos in novo praesertim Testamento transferatur.

I 7 הלבינו *albi evaserunt* — הלבין *dealbavit*, melius ex prima manu cod. meus 575 hispanus, ut Lxx, Syrus et Arabs, etsi latina Arabis versio aliam lectionem obtrudat.

I 8 אלי *Ejula* — אבלי *Plange*, Kenn. 149, Lxx, Vulgatus. Houbig. הלילי. V. 11 הביש. In Kal בושו *confundimini* Kennic. 153 ex Tychsenii collatione in *Repert. or.* T. I p. 180.

I 13 חגרו *Accingite vos* — חגרו שקים *Accingite vos saccis*, cod. meus 226, et Syrus. Kennic. 30 חגרו שק *Accingite vos sacco*. Quidam pro אלהי legunt יהוה *Domini*. Inter meos primo 262.

II 1 הריעו. Codices nonnulli הריע, inter quos primo meus 413 Hillelianus.

II 6 פארור *nigredinem ollae*, juxta alios *nitorem*. Kenn. 99 פרור, mei 174, 663 פארוד.

II 7 בדרכיו *in viis suis* — כדרכיו *juxta vias suas*, Kennic. 112, 253, videtur 89, mei 174, 211, primo 545, nunc 2, Biblia Soncin. aperte, non dubia, ut notat Kennicottus. Ibid. יעבטון. Codex meus 545 et Prophetae Soncin. יבעטון, meus 305 primo יעלטון.

II 8 ידחקון *urgebunt* — ירחקון *elongabuntur*, Kenn. 17, 112, mei 226, primo 305, 663, nec aliter videntur legisse Lxx, qui vertunt ἀφέξεται *recedet*. Conf. Capell. *Crit. sacr.* p. 591, et Pocock. *Comm.* ad h. l. pag. 140. Arabs *fugiet*.

Ibid. לא יבצעו *non sauciabuntur* — ולא יבצעו *nec sauciabuntur*, Kenn. 1, 2, 29, 30, 72, 91, 93, 94, 96, 116, 150, 155, 173, 182, 206, 223, 224, 226, 227, 228, 249, 250, 252, 253, primo 139, 141, forte 3, 82, 154, nunc 172, mei 4, 20, 24, 26, 174, 196, 211, 226, 240, 248, 341, 346, 380, 440, 545, 548, 554, 579, 663, 667, 715, primo 2, 187, 305, 596, 782, nunc 411, Biblia Soncin., Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Pisaur. 1517, R. Nathan in *Concordantiis hebraicis*, ac versiones omnes. » Sunt codices, inquit Norzius, in quibus scriptum est ולא cum *vav*, sicque videtur legendum ex Targ. et R. Salomone Jarchi. Varietas autem haec in codicibus vetustissima est, nam in antiquis quibusdam libris hispanicis reperi eos primum scriptos fuisse cum ו, quod deinde abrasum est, et ad unius marginem scriptum est *egregie in libro cor-*

recto לא, ut legitur in Bibliis magnis ». V. seq. Bibl. Sonc. ובחומה cum tribus codd. Kennic. et ex priori manu meo 211.

II 12 ובצום *et in jejunio* — בצום *in jejunio*, Kenn. 30, 76, 93, 151, 154, 178, 253, nunc 201, mei 440, primo 2, 20, 341, 419, 663, 721, nunc 248, 545, Biblia Complutensia, Syrus, Vulgatus, Arabs.

Ibid. ובבכי *et in fletu* — ובכי *et fletu*, Kenn. 30, 72, 96, 136, 158, 182, primo mei 2, 16, 187, 721, Prophetae Soncinenses, Biblia Pisaurensia 1517. Sic ומספד omisso ב *et planctu* Kenn. 30, 93, 96, 226, primo 136, et citati mei codices.

II 19 חרפה *opprobrium* — חרפת רעב *opprobrium famis*, Kennic. 149, 223, 681, mei 230, 419, 592, 721, primo 2, 443, 543, 663, ac Targum. Kenn. 225 חרפה רעב.

II 23 מורה *doctorem*, alii idem cum יורה *pluviam* — יורה *pluviam tempestivam*, Kennic. 23, 93, 95, 111, 136, 145, 150, 151, 154, 180, 196, 223 (primo), 224, 246, 681, primo 126, 172, 191, 245, mei 3, 16, 230, 346, 419, 443, 554, 562, 715, primo 2, 20, 380, 512, 543, 721, nunc 226, 319, 596, Talmud Hierosolymitanum, versiones omnes. Cod. meus 689 ad marg. יורה ק' *Kerì*, seu *lege* יורה, contra 16 יורה כת' ומורה ק', *scribitur* יורה *et legitur* מורה.

Ibid. בראשן *in principio* — כראשן *sicut in principio*, Kennic. 355, forte 602, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs, Houbigantius.

IV 1 אשר *quo*. Abest a Kenn. cod. 17, 30, 93, 141, 145, primo a meo 596. Non male, sed legunt omnes veteres.

IV 5 להיכליכם *in templa vestra* — להיכלכם *in templum vestrum*, cod. mei 24, 545, 596, Biblia Brixiensia, Antiqua sine anno et loco. Ita hi cod. et edit. cum punctis sing. lectionis. Defective להיכלכם Kennic. 1, 30, 93, 102, 115, 225, 227, 251, mei 2, 3, 341, 579, 663, primo 548, ac Biblia Complutensia. בהיכלכם Ken. 150, בהיכליכם 228, ac meus 380.

IV 8 ומכרתי *Et vendam* — ונתתי *Et tradam*, Kennic. 1, 336, Syrus, Chaldaeus, Arabs.

IV 12 ויעלו הגוים *et ascendant gentes* — ויעלו כל הגוים *et ascendant omnes gentes*, Kenn. 150, Lxx, Arabs.

IV 19 לשממה *in desolationem*. Nonnulli codices mutato synon. לשמה. Sic Kenn. 1, 23, 150, nunc 201, primo mei 187, 210, 211, 305, 663, nunc 545, 596.

Ib. נקיא *innocentem*. Non pauci codices נקי sine א, ut Kenn. 29, 72, 96, 126, 128, 150, 154, 178, 245, mei 23, 196, 226, 554, primo 2, 20, 26, 211, 440, 545, 575, 663. Inter meos quatuor hispani, ac praesertim 23, et 196 accuratissimi. Alii notant א redundare.

A M O S

Cap. I 1 בנקדים *inter pecuarios*. Lxx *Accarim* et per *resc* בנקרים adhuc legit Kenn. 72, videtur 89, primo meus 305. Sed nullus pro היה servat היו, ut iidem Lxx transtulerunt.

I 4 הדד *Adad* — הדר *Adar*, Kenn. 29, meus 689, Biblia Pisaur. 1517, Prophetae Pisaur. 1516, Lxx, Arabs. Ibid. חזאל *Chazael*. Pauci cum Prophetis Soncin. חזה אל duobus verbis et ה expresso.

II 2 בקול *in sonitu* — ובקול *et in sonitu*, Kenn. 30, 144, 150, meus 26, primo 187, Lxx, Syrus, Arabs. Auctor *Discrepantiarum graecae versionis ab heb. textu* in *Repert. or.* T. VI p. 217, qui Chaldaeum addit, latinam ejus interpretationem consuluit, non chaldaicum textum, in quo *vav* copulativum desideratur. Alii וקול, ut Kenn. 2, 251, ac Biblia Complutensia.

II 9 מפניהם *a facie eorum* — מפניכם *a facie vestra*, Kennic. cod. 19, 80, 93, 99, 136, 150, 155, 158, 181, 244, primo 50, 91, 107, nunc 294, mei 3, 345, 384, 419, 715, 721, 825, primo 2, 11, 211, 267, 411, 463, 512, 579, 868, nunc 16, 440, 543, 545, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Prophetae Soncinenses, Pentat. Brixiensis 1492, et Rabboth.

II 15. Integrum hoc comma omittunt Kenn. 196, 224 (primo), primo mei 305, 341, 545, et Arabs, ejus partem primo meus 16.

III 1 בני ישראל *filii Israel* — בית *domus Israel*, Kenn. 2, 17, 18, 30, 94, 95, 111, 130, 150, 151, 154, 159, 160 marg., 178, 180, 182, 196, 201, 223, 244, 246, 251, 599, 601, primo 89, 91, 99, 115, 141, 294, nunc 245, item 421 a me collatus, mei 26, 200, 233, 248, 262, 265, 295, 384, 411, 419, 476, 509, 535, 594, 614, 674, 689, 850, 892, 893, primo 11, nunc 20, 443, 512, 545, Biblia Complutensia, Pentateuchus Pragensis 1518, Pent. Ferrariensis 1555, Lxx et Arabs.

III 11 צר *angustia* — צור *Tyrus*, Kenn. 112, Lxx et Arabs.

III 12 ובדמשק *et in angulo* — ובדמשק *et in Damasco*. Sic per *sin* codices mei 24, 26, 174, 226, 319, 380, 413 Hillelianus, 440, 548, 579, 663, 667, 689, 715, 824, primo 1, 27, 211, 305, 782, videtur primo 3, nunc 196, duo Erfurtenses, 2, et 3 in Bibliis Halensibus, Biblia Soncinensia, Pisaurensia 1517, Veneta utraque Bombergii 1518, Ven. 1521, Munsteri tria, 1534, 1536, 1546, Roberti Stephani in 16., Sanctandreana 1586, Hutteriana 1587, Wittebergensia ejusdem anni, Lombrosi 1639, Nisselii 1662, Torresii 1705, Pro-

phetae posteriores Pisaur. 1516, Pisaurenses alii an. 1520, v Prophetae minores Paris. 1556, Lxx, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus, Arabs. Nonnulli codices Vulgatae legunt *et in Damasco grabati* hebraico textui conformius. V. Brugens. *Notat. in sacra Bibl.* p. 328. Nota inter allatos codices extare qui legant etiam cum *patach* sub ד, ut proprium Damasci nomen conscribi solet. Sic mei 715, primo 211, ac Toletanus 782. De Damasco exponit Jarchius, et frustra de angulo exponi ab Aben Esra, sed דמשק esse semper *Damascum* notat ad h. l. Gusset. in *Commentariis linguae hebraicae*. Cod. meus 2 monet ad marg. lectionem *scin* esse hispanicorum codicum, alteram per *sin* germanicorum. Alii multi Aben Esram secuti de *angulo* interpretantur. Inter hos Kimchius, qui tamen subdit in *Libro radicum* haberi posse ut nomen ex duobus verbis compositum די משק, et די, ut expletiva particula, ut in aliis nominibus occurrit. Digna quae hic referantur ac notentur verba R. Parchon in inedito *Mechabberoth*, seu Lexico biblico: משק ובן משק ביתי פ׳ השוקד ובן השוקד על מטתו נאמ׳ ממנו ובדמשק ערס ··· והדלת של ובדמשק ערס היא תרגום משק אשר כלומ׳ וכאשר משק ערס, idest » *Et filius* משק *domus meae*. Expone vigilans, assiduus, sicque vigilans super lecto suo, de eo dicitur ··· ובדמשק ערס *Daleth* autem vocis ובדמשק est targumicum relativum אשר *qui*, perinde ac si dicat *et ubi est custodia*, vel *custos spondae*, vel *lecti* ». Verto *ubi*, quia pro כאשר videtur legendum באשר. Ita respondet דמשק praecedenti פאת, satque apta Amosi contextui datur expositio *qui habitant in Samaria in angulo lecti*, videlicet tamquam in angulo lecti, vel in angulo ipsius Samariae, *et in custodia spondae*, angulus enim lectum ipsum custodit. Nuperrime doctissimus Michaëlis in *Suppl. ad lex. heb.* p. 452 appellative etiam explicat alterum דמשק, quod Gen. xv 2 Eliezeri tribuitur, deductoque ab arabico مشق, vel دمص *properare*, *diligentissimum* vertit. Quod idem meo quidem judicio, si a שקק derivetur, significare optime potest, et בן משק *filius discursitationis* de servo interpretari, qui huc illuc currendo, discursitando, properando, diligenter domestica negotia curat. Unde et דמשק, quasi nomen sibi ab officio proprium Eliezeri manere potuit, chaldaice, seu chaldaica forma et particula exprimens, quod hebraice praecedens בן משק.

Idem ובדמשק *et in angulo* — ובדמש *et in latibulo*, Kenn. 93. » Vellem abesse literam ק, scribebat olim Michaëlis, sic דמש conferrem cum دمس *abdidit*, *occultavit*, verteremque *in latibulo lecti*. Unus ergo codex ejus votis satisfecit, ac conjecturam confirmavit. Conf. cit. *Suppl.* p. 454, et *Bibl. or.* T. xviII p. 77. Ibid. ערש. ערס per *samech*, quod nullus Kennic. codicum exhibet, habent mei 554, nunc 211, ac bis, ut vidimus, textus R. Parchon superius productus.

IV 2 ואחריתכן *et posteritatem vestram* — ואחריתכם cum suffixo masc. Kenn. 93, 145, mei 174, primo 211, 305, nunc 295 ex antiqua ipsius primi scriptoris, ut videtur, correctione. Praecedunt masc. suffixa עליכם et אתכם. Ita, ut notavimus, Kenn. 145 ex ms. Oberlini collatione, non ואחריתיכם ut habet Kennicottus, qui ita legentem

addit 154. V. 5 in nonnullis mss., Lxx, et Syro deest אדני.

IV 9 ותאניכם *et ficus vestras*. Codex meus 211 primo ותנאתכם in sing. Kennicottiani quinque, et septem mei, inter quos bini hispani, 341, primo 23, ותאינכם, alii quinque Kennic. ac totidem mei, 2, 174, 211, 226, 715 defective ותנכם.

IV 10 באש *foetorem* — באש *in igne*, codices mei 319, 341, 554, primo 305, 411, 579, Bibl. Brixiensia, Lxx et Arabs. Plene באוש multi. ושלחתי cum ו praefixo primo legebant mei 23, 346, 663, alii pro בדרך *in via* habent בארץ *in terra*. Sic Kennicott. sex, ac mei nonnulli, inter quos 346 hispanus, sed ex vitiosa scriptura.

V 2 לא תוסף *non addet* — ולא תוסף *nec addet*, Kenn. 2, 89, 161, 180, 224, mei 196, 226, 346, 380, 596, primo 2, 715, nunc 411, Biblia Complutensia, Syrus, Vulgatus, Arabs.

Ibid. אין מקימה *nullus est qui suscitet illam* — ואין *nec ullus est qui suscitet illam*, Kenn. 17, 30, 180, 225, 228, 249, nunc 168, 201, mei 2, 3, 196, 226, 715, primo 211, 380, 512, 663, nunc 20, 545, Syrus, Arabs.

V 3 יהוה *Dominus* — אלהים *Deus*, primo meus 579, et Biblia Brixiensia.

V 6 לבית אל *Bethel*. Kennic. 253 לישראל *Israel*. Lxx, quos sequitur Houbigantius, *domum Israel*.

V 8 לילה *noctem* — ללילה *in noctem*, Kenn. 1, 23, 145, 153, 160, 182, 251, 253, 602, nunc 224, mei 2, 440, 545, 715, primo 211, 596, 663, ext.' 1, Soncinensis utraque editio in textu, ad margin. Bombergiana utraque 1518, et in Append. Munsteriana 1536. Pauci ולילה.

Ibid. הארץ *terrae* — כל הארץ *omnis terrae*, Kenn. 141, 176, et Arabs.

V 11 בושסכם *conculcare vos*. Defective בשסכם Kenn. 2, 17, 30, 116, 126, 172, 178, 224, 226, 243, mei 2, 24, 196, 346, 380. Nullus בוססכם per *samech*, unus, videlicet meus 380, per ש *sin*, favens eorum opinioni, qui litterarum hic permutationem agnoscunt et ש pro ס usurpari putant. In cod. meo 554 correctum בושתכם. In 548 extat בושסכים, in 305 בו שסכם, nec praeter hanc alia in mss. meis codicibus in hac dictione varietas, quamquam diligenter et quidem bis eos contulerim. Singularis est expositio R. Parchon in inedito *Mechabberoth* פ' נתייעצתם ונתחברתם *consultatis simul et vos vos consociatis*. Ita textus per כ utrumque verbum, quod scriptoris mendum videtur. Multa de hoc vocabulo Michaëlis *Suppl. lex. heb.* p. 233.

Ibid. חמד *desiderabiles* — חמר *vini rubentis*, Kenn. 112, 115, mei 27, primo 380, videtur 512, videtur primo 576.

V 12 לקחי *accipientes* — לקחו *acceperunt*, Kenn. 112 et Syrus. V. 16 a nonnullis codicibus abest אדני, nec legunt Lxx, Syrus et Arabs. Alii majori numero יהוה.

V 22 מריאכם *pinguium vestrorum*. Lxx qui vertunt ἐπιφανείας ὑμῶν *conspectus vestri*, legerunt מראכם, vel מראיכם. Postremam lectionem exhibent Kennic. 93, 96, primo meus 596. Conf. Drusius et auctor *Discrep. grecae vers.* in *Repert. or.* T. VI p. 241. Defective מריאכם Kennicottiani multi ac mei, et Biblia Mantuana 1742.

V 26 סכות *siccuth* — סֻכּוֹת per *kibbutz* et *cholem*, *tabernaculum*, primo meus 196 hispanus, Lxx, Symmachus, Aquila, Vulgatus. V. Cappellus *Crit. sacr.* pag. 514, et Scharfenbergii notas. Pro מלככם *regis vestri* Kennic. 575 forte מלכם, sicque primo meus 440, et Syrus ܡܠܟܘܡ. Lxx et Arabs *Moloch*.

VI 10 ומסרפו. Melius ומשרפו per ש legunt codices quamplures Kennicottiani ac mei.

VII 1 אדני *Adonai*. Abest a Kennic. 96, 180, primo a meis 20, 545, a Bibliis Complutensibus, a ms. Alex. Lxx, et Arabe. Prophetae Pisaurenses 1520 יהוה אלהים. Ib. יוצר. Cod. meus 380 primo יוצא.

Ibid. אחר *post* — אחד *unus*, primo Kennic. 115, videtur meus 211, et Lxx.

VII 2 יקום *surget*. Antiquae omnes versiones יקים *suscitabit*, sicque postulat contextus, sed silent collati codices Kennicottiani ac mei.

VII 3 אמר יהוה *dicit Dominus*. Ante יהוה supplent אדני Kenn. 253, mei 579, primo 305, 596, et Soncinensis utraque editio.

VII 14 ובולס *et quaerens*. Alii *colens*, *vellicans*, *colligens*, *maculans*. Varia enim ac dubia verbi hoc uno Amosi loco occurrentis significatio. V. Bochartum *Hierozoic.* T. I p. 383, Simonis *Lex. heb.*, Clod. *Lex. sel.* pag. 82, Michaëlis *Suppl. lex. heb.* p. 184. Kennic. 4, ac meus 305 primo ובולם *et ligans*, *obligans*, verbum et ipsum ἅπαξ λεγόμενον Psalm. xxxII 9. R. Parchon in ms. *Mechabberoth* explicat בלס per סתם *obturare*, et בלס per חבט *excutere*.

VII 16 על ישראל *contra Israel* — על בית ישראל *contra domum Israel*, Kenn. 96, 253, nunc 250, primo meus 305, nunc 20, et Syrus.

VIII 8 כאר *sicut lux* — כיאר, vel plene כיאור *sicut rivus*, Kenn. 4, 23, 30, 116, 145, 180, 206, 474, 606, 616, 632, primo 542, 613, forte 141, 195, 249, mei 24, 174, 346, 408, Biblia antiqua sine anno et loco, ac versiones omnes antiquae. Cod. meus 26 hispan. notat ad marg. Keri כיאור, 319 *alii libri* כיאור. Longe sane planior ac melior lectio, quam alteri praeferunt Capellus *Crit. sacr.* p. 515, 786, 871, Houbigantius *Not.* in h. l., et Michaëlis *Biblioth. or.* T. XIX pag. 203. Alii quamquam communem tueantur, fatentur eam exponendam pro כיאור. Sic Aben Esra et Kimchius, quos fere omnes recentiores interpretes sequuntur. Ex iis qui *lucis* lectionem ac significationem defendunt, nominandi in primis Jarchius *Comment.* in h. l. et Gussetius in *Comm. linguae hebraicae* p. 578.

Ibid. ונשקה. Keri ונשקעה multi in textu sectantur, etiam hispanici, ut mei 26, primo 187, 346. Vers. 9 הבאתי sine ו meus 305 prima manu.

VIII 10 כל מתנים *omnes lumbos* — כל מתניכם *omnes lumbos vestros*, Kenn. 1, 96, primo meus 596, nunc 20, Syrus, Vulgatus.

IX 6 מעלותו cum Keri מעלותיו *ascensiones suas*, quod pro more in textum non pauci codices recipiunt. Nonnulli melius מעלתו defective *ascensionem suam*, ut Lxx, Vulgatus, et Arabs. Nam sequitur sing. ואגדתו. Versu praecedenti pro כיאר Kenn. 150, ac primo meus 211 כאור, ut VIII 8.

Ibid. יהוה שמו *Dominus nomen ejus* — יהוה צבאות שמו *Dominus exercituum nomen ejus*, primo meus 380, Lxx, Syrus et Arabs. V. 7 בני ישראל. Plures בית *domus Israel*.

IX 12 את שארית *reliquias* — שארית *reliquiae*, Kennic. 428, Lxx, Arabs, et Jacobus Act. apostol. cap. xv 17. Praeterea Lxx pro יירשו legerunt ידרשו *exquirent*. Multi ירשו. Ibidem וכל הגוים *et omnes gentes*. Copulativo *vav* carent Kennicottiani 17, 244, prima manu mei 2, 226.

Ibidem אדום *Edom* — אדם *hominis*, vel *hominum*. Ita Lxx, Arabs, et Jacobus in Actis apost. xv 17. At nullus, quod miror, ex collatis codicibus sive Kennicottianis, sive meis lectionem hanc servat, nec eam quidem defective. Conf. Pocockius *Not. miscell.* pag. 46, Medus *Fragmenta sac.* T. x *Opusc. philol.* p. 258, Kenn. *Diss. gen.* §. 67 p. 30, Starck *Dav. Carm.* T. I p. 11, Michaëlis *Biblioth. or.* T. xx p. 157, Eichorn *Introductio V. T.* Tom. III pag. 304.

Ibid. זאת *hoc* — אלה *haec*, primo meus 304, Lxx, Syrus, Vulgatus.

IX 13 בקוצר *ad messorem* — בקציר *ad messem*, Kennic. 30. Favent Lxx et Syrus. בקציר primo Kenn. 173, primo deerat in meo 174.

IX 14 פריהם *fructum eorum* — פריהן cum suff. foem. Kenn. 18, 76, 80, 89, 95, 109, 136, 178, 181, 243, 384, primo 244, 245, nunc 224, mei 16, 545, 614, primo 11, 211, 230, 596, 789, nunc 419. Praecedit foem. גנות.

IX 15 ינתשו *evellentur*. Irrepsit in nonnullos codices ינטשו *diffundentur*, ex Kenn. 1, 4, 224, 253, primo 155, forte 99, ex meis 305, primo 226, primo, ut videtur 440, qui pro יהוה אלהיך legebat priori manu אדני יהוה, Kenn. 4 primo יהוה אלהים, Lxx et Arabs *Dominus omnipotens* יהוה צבאות.

OBADIAS

Vers. 1 שלח *missus est*. In imperativo *mitte* Biblia Soncinensia, in praeterito Lxx, Vulgatus, et Arabs. Pro ציר *legatum* Lxx צור *munitionem*. Syrus hexaplar. ܘܥܘܩܬܐ ܠܥܡ̈ܡܐ ܫܕܪ *et angustiam populis misit*.

Ibid. קומו *surgite* — קומה *surge*, Kennic. 128, meus 715, uterque prima manu.

3 השיאך *decepit te* — השׂיאך per *sin*, *extulit te*, codices mei 4, 16, 319, 824, primo 463, Lxx, Vulgatus, Arabs. Lxx sequitur Syrus ineditus hexaplaris Ambrosianus, qui vertit ܪܘܪܒܘܬܐ ܕܠܒܟ ܐܪܝܡܬܟ ܠܟ ܕܫܪܝܬ ܒܚܘܪ̈ܝܐ ܕܫܘܥܐ *Superbia cordis tui extulit te habitantem in foraminibus petrae*. Ac lectionem hanc probant Capellus *Crit. sacr.* pag. 867, et Köhlerus *Not. in Obad.* in *Repert. or.* T. xv p. 255. Mendosa in Polyglottis versio interlinearis.

5 אם בצרים *si vindemiatores*. Bini ex meis codicibus, 419, 663, primo ואם cum nexu, ut Lxx, Syrus, Chaldaeus, Arabs. Ita Stutgardianus apud Schelling. pag. 159. Regiomont. addit Köhlerus cit. l. p. 259, etsi ad utrumque cod. Regiomont. sileat hic Lilienthalius.

7 השיאוך *deceperunt te* — השׂיאוך per *sin*, *sustinuerunt te*, cod. mei 20, 174, 554, 662, 663, primo 380, 893, Biblia antiqua sine anno et loco, Lxx, Arabs.

Ibid. יכלו *praevaluerunt* — ויכלו *et praevaluerunt*, Kenn. 18, 23, 72, 76, 91, 93, 94, 96, 107, 116, 126, 129, 145, 150, 168, 195, 201, 244, 253, 384, primo 109, 115, 136, 172, mei 4, 200, 291, 341, 443, 476, 507, 535, 656, 893, primo 2, 11, 187, 262, 419, 663, 721, nunc 226, 545, 547, 594, Bibl. Sonc., Compl., Proph. Sonc., Syrus.

11 שעריו in textu multi, etiam hispani. Ex antiquis editionibus Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno, Prophetae Soncinenses, inter recentiores Biblia Amstelod. Menassè ben Isr. 1635 ac Janssoniana 1639.

12 ואל תרא *Et ne intuearis* — אל תרא *Ne intuearis*, Kenn. 17, 19, 30, 50, 80, 89, 107, 150, 172, 224, 245, 253, 384, ex suppl. 153, mei 20, 174, 196, 226, 233, 267, 384, 476, 507, 535, 606, 721, 851, 883, primo 2, 197, 262, 440, 579, 674, 850, nunc 6, 486, 547, 548, 594, 656, ext. 84, Bibl. Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Prophetae Soncin., in Aphr. Pentateuchus Neapolitanus 1491, Brixiensis 1492, Ferrariensis 1555. Lilienthalius qui in hujus lectionis praesidium producit Syrum *Comm. crit.* p. 130, latinam ejus versionem contulit, non syriacum textum, in quo extat conjunctio.

13 ואל תרא *ne aspicias* — ואל *neque aspicias*, Kenn. 1, 19, 60, 93, 107, 115, 116, 129, 136, 150, 170, 178, 195, 196, 224, 245, 251, 253, 294, 384, primo 130, 141, forte 89, nunc 201, mei 1 in Apht., 16, 174, 197, 230, 248, 291, 341, 346, 380, 443, 476, 504, 535, 656, 665, 868, 892, primo 2, 11, 262, 265, 419, 543, nunc 486, 507, 545, 547, 721, 851, Biblia Soncinensia, Antiqua sine anno, Prophetae Soncin. 1486, Pentateuchus CPolitanus 1505, ac versiones omnes.

Ibid. תרא *videas* — תשמח *gestias*, Kennic. 107, ac Syrus qui habet ܠܡܣܪܐ. Bini Kennicottiani 244, 294, תירא *timeas*.

Ibid. תשלחנה *mittant*. Codex meus 547 notat ad marg. alios codices legere תשמחנה *gestiant*. Nullus תשלח, vel ותשלחה, ut veteres plerique, Houbigantius, ac contextus legendum suadent. תשלחנה cum suff. foem. legit Michaëlis *Biblioth. or.* T. xx p. 166.

15 יעשה *fiet* — כן יעשה *sic fiet*, Kenn. 384, mei 24, 579, omnes prima manu, Lxx, Syrus, Arabs.

Ibid. ישוב *convertetur* — ישיב *convertet*, Kennic. 4, 96, 144, 170, 605, primo meus 211, retento ו ישׁוּב 262, et Vulgatus.

16 תמיד *jugiter* — סביב *circum*, vel *in circuitu*, Kennic. 4, 18, 29, 30, 99, 116, 136, 145, 150, 151, 158, 159, 160, 170, 172, 180, 196, 201, 206, 223, 224 marg., 244, 245, 246, 250, 253, 384, 601, primo 76, 115, 294, ex mea collatione 420 ad marg., 421, 431, 471, 474, 511, 530, 531, 535, 549, 561, 562, primo 242, 519, 541, nunc 425, 433, codices mei 11, 16, 24, 226, 230, 233, 240, 265, 345, 380, 419, 440, 443, 504, 535, 562, 579, 592, 596, 614, 663, 665, 721, 868, primo 2, 20, 27, 196, 211, 262, 656, 850, 892, nunc 264, 594, exteri a me collati 13, 18, 29, 33, 38, 40, 84, 104 ad margin., primo 1, 63, Biblia Soncin., Brixiensia, Prophetae Soncinenses, Pentateuchus Neapolitanus 1491 in Apht., Pentateuchus Brixiensis 1492, Pragensis 1518, Venetus 1741, ad marg. Biblia Veneta 1518, in Append. Basileensia 1536. Ita R. Nathan in *Concordantiis hebraicis*, Kimchius, ac Salomon ben Melech in eorum *Commentariis* in hunc locum, aliosque codices habere סביב ad marg. notant codices mei 543, 547. » Licet Targum, Syrus et Vulgatus, inquit Lilienthalius *Comm. crit.* p. 131, lectionem תמיד exprimant, altera tamen lectio praeferenda videtur. Nec enim calamitates, quae hic per calicem ebibendum intelliguntur, indesinenter obtigerunt omnibus populis, nec quod jam plenarie exhaustum est, jugiter bibi potest amplius ». Haec de varia hac lectione, quae sane et contextui quammaxime congruit, et a multis codicibus confirmatur. At communis habet auctoritatem antiquarum omnium versionum. Dico omnium. Quidquid enim adversus Capellum (*Crit. sacr.* p. 590, et 597) dicat Lilienthalius, Lxx potius hanc vocem neglexisse, ex vocabulo οἶνον quod vertunt, eos חמר *vinum* revera legisse puto, cum iisque concinunt Arabs خمرا, et Syrus hexaplaris ܚܡܪܐ. Syrus simplex Am-

brosianus B 21 antiquissimus habet et ipse, ut impressus, ܐܠܡܐ. In antiquis mss. legi תמיד testatur ad marg. codex Erfurtensis 1, ac bini ex meis, 11, 722, item Kenn. 404, seu Taurinensis 108, monent in accuratis ac correctis libris esse תמיד, ut plane accuratiores ac meliores omnes hispani, ac germanici legunt, praesertim in textu. Nam plerique lectionem סביב habent in Aphtaroth. » Reperi et ego, ad h. l. notat Norzius, antiquum librum, in quo primum extabat סביב, postea vero תמיד. Sane in reliquis omnibus libris, quos ob oculos habeo, scriptum est תמיד *jugiter*, sicque sit תמיד *jugiter*, donec veniat Elias. Nec aliter interpretatur Jonathan תדירא, quae vocis ipsius litteralis versio est, non expositio, ut putat Kimchius. Postquam cuncta haec scripseram, visus est mihi Elias, qui dixit, *traditum est super versu hoc* ושתו כל הגוים תמיד, *in eo in errorem inducere codices qui scribunt* כל הגוים סביב in libro *Masoreth amasoreth* ad calcem מאמר, seu sect. VIII ». Ita reapse Elias Levita fol. 65 editionis Venetae anni 1538. Miror ex tot mss. codicibus, qui legunt סביב, unum tantum Norzium vidisse.

18 כי יהוה דבר *quia Dominus locutus est* — כי פי יהוה דבר *quia os Domini locutum est*, Kennic. 129, 150, 223, ad calcem 153, mei 1 in Apht., 893, primo 211, 262, 419, 476, nunc 594, 614, 656. Sed contra fidem veterum omnium interpretum, ut recte animadvertit Köhlerus.

20 אשר כנענים *qui Chananaei* — אשר בכנענים *qui sunt in Chananaeis*, vel *inter Chananaeos*, melius Kennic. 111, primo mei 211, 440. Ita Houbigantius et Targum דבארעא כנענאי *qui sunt in terra Chananaeorum*, sicque per ב ellipticam sententiam supplet Drusius. Nullus לכנענים, ut aliis placet.

JONAS

Cap. I 3 תרשיש *Tarsis* — תרשישה *in Tarsis*, Kennic. 151, primo 99, 172, nunc 180, mei 388, 486, 594, 814, primo 24, 211, 419, 440, 476, 654, 663, 721, 825, Machazor utrumque Soncini editum, alterum sine anno, alterum 1486. Pro וירד. cod. meus 2 primo וילך *et ivit*.

I 6 ויקרב *Et accessit* — ויקרא *Et clamavit*, Kenn. 72, 109, 384, 678, primo 4, 178, primo mei 226, 722.

I 8 באשר למי הרעה הזאת לנו *cujus caussa malum hoc nobis obtingat*. Desunt in Kenn. 195, 384, in Prophetis Soncinensibus, et cod. Vatic. Lxx. Solum למי, quod videtur redundare, omittit Kenn. 154.

Ibid. מה ארצך *quae terra tua* — ומה *et quae terra tua*, Kenn. 18, 76, 80, 89, 115, 116, 130, 136, 150, 196, 384, 680, mei 16, 211, 380, 440, 594, 665, 856, primo 20, 262, 419, 443, 654, 663, 721, nunc 226, primo ext. 124, Biblia Soncin., Proph. Sonc., ad marg. Biblia Veneta 1518, Lxx, Syrus, Arabs.

I 9 עברי *Hebraeus*. Lxx עבד י׳ *servus Domini*, ac forte עבדי Kenn. 173. Conf. Kenn. *Diss. gen.* §. 25 p. 12.

I 10 זאת *hoc*. Abest a Kenn. 30, primo ab ext. 25, et a Syro.

I 14 נקי sine א multi, ac נא omittunt bini Kennic., ac primo ext. 25.

I 16 זבח *sacrificium* — זבחים *sacrificia*, primo ext. 127, Syrus, Arabs.

II 7 הארץ *terra* — והארץ *et terra*, Kenn. 17, 76, 96, 107, 109, 110, 125, 130, 145, 228, 244, 249, 384, primo 290, forte 3, 141, nunc 224, 680, mei 4, 24, 196, 380, 440, 562, primo 2, 226, 295, nunc 411, 543, 545, aliique in Aphr., ext. 123, 127, Proph. Sonc., ac Syrus.

II 8 נפשי *anima mea* — רוחי *spiritus meus*, Kennic. 107, 196, 677, meus 715, nunc 419, ext. 123.

III 7 ואל ירעו cum ו praefixo mss. cod. quamplures, Kennicottiani, ac mei, Lxx, Chaldaeus, Vulgatus.

III 8 מדרכו *a via sua*. Plur. מדרכם primo ext. 127.

IV 2 חנון ורחום *gratiosus et misericors*. Multi ordine inverso רחום וחנון.

IV 4 יהוה *Dominus* — יהוה אליו *Dominus ad eum*, primo ext. 124. Syrus *ei Dominus*, Lxx et Arabs *Dominus ad Jonam*.

IV 7 בעלות *ascendente aurora* — כעלות *cum ascenderet aurora*, Kenn. 30, 50, 95, 109, 111, 150, 172, 176, 245, 253, 294, 384, 677, 678, 680, primo 72, 115, 136, 159, mei 20, 23, 61, 226, 230, 240, 260, 267, 325, 345, 380, 384, 388, 419, 420, 443, 476, 507, 543, 545, 547, 554, 562, 579, 596, 606, 665, 740, 825, 856, 868, 903, primo 11, 26, 211, 262, 440, ext. 25, 123, Prophetae Sonc., Machazor utrumque Sonc. sec. XV.

MICHAEAS

Cap. I 2 הקשיבי *auscultа*. Male הקשיבו vel והקשיבו in plur. codices nonnulli, et Lilienthalius, qui in hujus lectionis praesidium citat Targum, non animadvertit mendum hoc esse latinae ejus versionis. Alii, inter quos hispan. meus 346, והקשיבי *et ausculta*, interposito nexu, quem legunt omnes veteres praeter Chaldaeum.

I 4 והעמקים *et valles*. Cod. meus 319 notat alios codices legere והגבעות *et colles*. Sic solus Kenn. 224.

I 5 ובחטאות *et propter peccata* — ובחטאת *et propter peccatum*, cod. meus 211, Lxx, Chaldaeus, Arabs. Praecedit sing. בפשע *Propter praevaricationem*. Defective ובחטאת multi utriusque collationis, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Prophetae Soncinenses, ad marg. Biblia Veneta 1518.

I 7 קבצה congregavit — קֻבצה per *kibbutz* in Puhal, *congregata est*, codices mei 3, 554, 715, primo 187, 463, 579, videtur primo 305, Biblia Brixiensia, Antiqua sine anno et loco. Ita Syrus, Chaldaeus, Vulgatus, sed in plur. *congregata sunt*. Ad hanc lectionem trahendos puto et legere per *surek* binos Kennicottianos 93, 96, qui hic producuntur, ut legentes קובצה. V. 8 אילכה. Plures אלכה cum *jod* extruso, etiam hispani.

I 9 מכותיה *plagae ejus* — מכתה *plaga ejus*, cod. meus 346 hispanus, melius, quia praecedit verbum singul. אנושה, sicque versiones omnes.

I 10 התפלשתי. Multi in textu התפלשי, inter quos non desunt hispanici. In meo 295 hispan. Chediv est התפלש, Keri התפלשי.

I 11 עברי *Transi* — עברו *Transite*, primo Kenn. 130, primo mei 575, 663, 715, Chaldaeus, Vulgatus. Sequitur לכם *vobis*. Meus 380 videtur primo עברי.

Ibid. לכם *vobis* — לך *tibi*, codex meus 554 aperte, et Syrus. Ita postulat contextus analogia, in quo praecedit עברי *Transi*, et sequitur ישבת *habitatrix*, sicque legendum juxta Houbigantium.

Ibid. צאנן *Tzaanan* — שאנן *Saanan*, vel appellative *tranquilla*, Kenn. 96, forte 115, primo mei 2, 174, 226, 440. Ita per ש videntur legisse graeci interpretes. Symmachus *abundans*, Theodotio *Sanion*, Lxx et Aquila *Senaar*, alius *Sanaon*. Conf. Montfauconii *Hexapla*, Houbig. in h. l., praesertim vero Michaëlis *Biblioth. or.* T. xx pag. 169, ubi fuse et accurate variae hujus nominis lectiones expenduntur.

Ibid. עמדתו *constitutionem suam* — חמדתו *desiderium suum*, vel *quod sibi placuerit*, cod. meus 26 hispan. prima manu. Targum בתי חמדתכון *domos desiderii vestri* praeponit, nostrumque verbum vertit שפר ארעכון *pulchritudo ter-*

rae vestrae, vel *quod pulchrum est in terra vestra*. Videtur ergo legisse חמדתכם. Pro מכם meus 20 primo מהם. Quae interponuntur verba a primo ad secundum ישבת primo omissa sunt in 174. In מספד codices non discrepant.

I 12 לשער *in portam* — לשערי *in portas*, primo mei 295, 380, 789, Biblia Soncinensia, LXX et Chaldaeus. Silent codices Kennic., et Biblia ipsa Soncin. in integrum collata. Pauci בשער.

I 13 פשעי *praevaricationes* — פשעי *praevaricatores*, codices mei 545, 715, Biblia Soncinensia, ad margin. Veneta 1518, et Chaldaeus. Idem plene פושעי primo meus 226.

I 14 תתני *dabis*. Cod. meus 545 primo תני *da*, ac cod. meus 782 notat Hillelianum codicem pro לאכזב legere לאַכזב.

I 15 אבי *adducam*. Multi אביא cum א expresso Kennicottiani ac mei.

I 16 כנשר *sicut aquila*. Bibl. Bombergiana 1518 ad margin. ס״א על בניך *alii libri addunt super filios tuos*, ut Targum, quod et Norzius animadvertit, sed silent codices ac versiones.

II 1 באור *in illucendo* — כאור *quum illucescit*, vel *circa auroram*, Kenn. 30, 150, mei 295, 380, 440, nunc 545. לאור *ad auroram* primo meus 211.

Ibid. לאל *ad* vel *contra Deum*. Codex meus 24 לאיל *contra fortem* vel *potentiam*. Ita Aquila et Symmachus, qui extruso ל vertunt *fortis*, et Jonathan, qui legit אית חילה בידיהון *est facultas*, vel *potentia in manibus eorum*. Sed nullus codex אל, vel איל, nullus ידו. Pro יעשה meus 575 primo יעש omisso suffixo.

Ibid. ידם *manus eorum*. Cod. meus 545 primo ידי *manus mea*. Desumptum proculdubio ex Gen. XXXI 29. Phrasis expositionem vide apud Michaëlis *Suppl. lex. heb.* p. 84.

II 2 ובתים *et domos* — בתים *domos*, Kennic. 1, 72, 89, 96, 150, 172, 201, 224, mei 226, 715, primo 20, 545. In lectione communi refertur hoc vocabulum ad verbum וחמדו *et concupierunt*, omisso ו ad וגזלו *et rapuerunt*, sicque Vulgatus. In meo 174 primo omissum וגזלו, quod Syrus non legit.

Ibid. ואיש *et virum* — איש *virum*, Kenn. 1, 17, 23, 24, 29, 30, 72, 82, 91, 93, 94, 116, 128, 139, 149, 150, 155, 159, 172, 175, 178, 180, 182, 195, 198, 225, 226, 227, 228, 242, 246, 249, 252, 253, nunc 161, 201, mei 3, 23, 174, 186, 196, 211, 226, 295, 305, 380, 440, 512, 554, 560, 579, 663, 689, 715, primo 2, 187, nunc 20, 26, 413, 545, Biblia Soncinensia, Biblia Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Ven. 1521, Veneta 1525-28, Veneta 1533, Munsteri bina hebraeo-latina 1534, 1546, Veneta 1544, Veneta 1551, Veneta 12. 1552, Veneta 1563, Ven. 1566, Plantiniana 8. 1566, Wittebergensia 1587, Veneta 1595, Venetae editiones annorum 1613, 1615, 1627, 1635, 1639, 1647, 1678, 1690, 1730, 1766, Pisana 1781, Proph. Soncin. 1486, ms. Alex. LXX, Chaldaeus, Vulgatus, Arabs. Narrat tamen Norzius se prae manibus habuisse exemplar Venetum 1544, in quo R. Menachem Lonzanus absens ו restituerat, apposita marginali nota כן מצאתי ברוב הספרים בואו *sic reperi in plerisque libris cum vav*.

II 4 נהיה *lamenti* — ונהיה *et lamentum*, primo meus 305.

Ibid. אמר *dixit* — ואמר *et dicet*, Kennic. 91, 178, 180, primo 141, nunc 72, mei 4, 20, 174, 341, 554, nunc 545, et Syrus. Ibid. שדוד *vastando*. Nonnulli codices utriusque collationis defective שדד, quod legi potest in Benonì *vastans*, *praedo*, ut Syrus.

Ib. נשדנו *vastati sumus*. Cod. meus 596 primo שדדנו *devastat nos*. Syrus *diripiet nos*. Plene נשדונו multi.

Ibid. ימיר *commutavit* — ימיד *dimensus est*, primo meus 305, videtur primo 440, et Lxx, quos sequitur Arabs. Favet et Syrus. Ibid. איך *quomodo*. Lxx, Syrus, et Arabs אין *nemo*, quod in nullo collatorum codicum comparet.

Ibid. ימיש *removebit* — ימוש in Kal *recedet*, primo meus 663, et Vulg.

Ibid. לי *mihi* vel *me* — לו *eum*, meus 663 primo, Lxx, Arabs.

Ibid. לשובב *ad restituendum*. Codex meus 596 primo שובב *restituens*, vel *reducens*. Vulg. *cum revertatur*.

Ibid. שדינו *agros nostros* — שדנו *agrum nostrum*, vel *ager noster*, cod. meus 2. שדהו *agrum ejus* meus 26 hispanicus.

Ibid. יחלק *dividet* — יחלק in Niphal *dividetur*, vel *dividitur*, codices mei 295, 319, et Lxx, sed hi in plur. *divisi sunt* ob plur. nomen praecedens, quod legunt cum suffixo secundae personae.

II 6 לא יטיפו *non stillabunt* — לא תטיפו *non stillabitis*, primo meus 295, et primo, ut videtur, Kenn. 154, qui habet primum *jod* supra ras.. Favent ex antiquis interpretibus Syrus et Arabs. Multi ולא יסג cum ו *nec assequetur*, ex editionibus Sonc. utraque ac Brixiensis.

II 11 העם *populus* — לעם *populo*, Kenn. 150, 182, meus 715.

III 1 יעקב *Jacob* — בית יעקב *domus Jacob*, Kennic. 17, 102, 150, 253, 309, primo 141, nunc 245, mei 26, 715, primo 2, 211, 579, nunc 440, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Veneta 1518 ad marg., Basileensia 1536 in Appendice, Lxx, Syrus, Arabs. Sed a meo 715 abest praecedens ראשי. V. 2 multi רע in textu, alii רעה sine ullo Keri hic plane superfluo. Ita meus 715, qui et v. 9 pro ואת כל legit את כל sine *vav* copulativo.

III 12 עיין *acervi* — עיים Kenn. 116, 145, 150, primo 93, 115, 178, mei 20, 226, primo 26, 187, ac Talmud babylonicum, לעיים primo 2.

IV 1 עליו *super eum* — אליו *ad eum*, Kennic. 23, 149, 150, 155, 173, 180, 198, 201, 224, 226, 252, primo 72, 89, 130, 154, mei 26, 226, 305, 380, 440, 560, 663, 789, primo 20, 186, 187, 211, 548, nunc 545, ext. 2, primo 1, ac Biblia Complutensia. Cod. meus 782 notat ad marginem יפה בספ׳ מוג׳ *egregie in codice correcto*, scilicet עליו.

Ibid. עמים *populi* — כל עמים *omnes populi*, Kennic. 72, 224, 251, primo ext. 1, Syrus, Targ. ext. 1. V. *Specim. Pont. cod.* p. 58.

IV 2 מדרכיו *de viis suis*. Codex meus 24 primo בדרכיו *in viis suis*. Quidam אל בית sine ו praefixo, inter quos meus 782 Toletanus prima manu.

IV 3 לא ישאו *non tollent* — ולא ישאו *nec tollent*, Kennic. 1, 17, 23,

30, 91, 93, 116, 126, 145, 150, 154, 160, 173, 178, 180, 201, 224, 226, 228, 249, 251, 253, 601, 602, forte 130, nunc 72, 168, 182, 249, primo Erfurtensis 5 in Bibliis Halensibus, mei 4, 20, 24, 174, 196, 341, 346, 380, 518, 545, 663, 715, primo 2, 186, 211, 305, 440, 782, nunc 226, 579, Biblia Soncinensia, Prophetae posteriores Soncin. 1486, Pisaurenses 1516, ad marg. Biblia Veneta 1518, Lxx, Syrus et Arabs. Falso hic sub n. 269 a Kennicotto producuntur Prophetae Pisaurenses cum Comm. Abarbanelis.

Idem ישאו *tollent* — ישא *tollet*, Kenn. 4, 150, 224, 249, mei 346, primo 24, 211, 226, 518, nunc 440. Praecedit sing. גוי *gens*, nomen tamen collectivum, ut עם, quod cum plur. verbo conjungi potest. גוים in plur. *gentes* Kenn. 226.

IV 11 עינינו *oculi nostri* — עינו *oculus noster*, Kenn. 158, 173, mei 174, 554, Biblia Soncin., Brixiensia, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus. Ita fert analogia syntaxis ob sing. verbum quod praecedit ותחז *et videbit*. Lxx et Arabs utrumque in plur., nomen ac verbum.

IV 14 יכו *percutient* — יכה *percutiet*, primo meus 715, et Theodotio. Praecedit aliud verbum sing. שם *posuit*.

Ibid. שפט *judicem* — שפטי *judices*, primo meus 548, et Targum.

V 1 בית לחם *Bethlehem* — בית לחם יהודה *Bethlehem Judae*, cod. meus 20 ex prima manu, seu relicto יהודה sine punctis. Ita Matthaeus cap. II 6 *Bethlehem terra Juda*, ut legit Graecus, Vulgatus, Arabs, Persa, Aethiops, vel *Bethlehem Judae*, ut propius nostro codici graeci alii codices et Syrus. Matthaeum libere hic prophetam citasse, substituto ex duobus adjunctis Bethlehemi sua aetate notiori, opinantur plerique critici, inter quos Surenhusius *Biblos catal.* p. 95, potissimum, quum Ephratae nomen evangelista omittat. Si quis tamen malit nomen *Judae* eum in ullo codice legisse, habet is adhuc superstitem codicem in eo legendo cum Matthaeo consentientem. Qui hebraicum Matthaei Evangelium a Tylio Parisiis editum concinnavit, Ephratam restituit, ex ipsa proculdubio Michaeae prophetia, non ex ullo dissentienti evangelistae codice, quamvis graviorem, quae mox sequitur, ejus discrepantiam לא צעיר *non parva es*, retinuerit.

Idem בית לחם אפרתה *Bethlehem Ephrata* — בית אפרתה *Beth Ephrata*, seu *domus Ephrata*, Kenn. 161. Utrumque Lxx et Arabs *Bethlehem*, *domus Ephrata*. Conf. Michaëlis *Biblioth. or.* T. xx p. 176.

Ibid. צעיר *parva es*. Nullus codex לא צעיר *nequaquam parva es*, ut Matthaeus, hicque nonnulli graeci codices et Arabs legunt. Nullus הצעיר *an parva es?* praemissa interrogatione, quae tamen aliquando omittitur, et suppleri potest. Pro להיות *ut sis*, Houbigantius et Starckius *David. Carm.* T. I p. 16 legunt לא היית *non fuisti*, vel *es*, ex Matthaei textu emendata sic lectione, quam a judaeis corruptam arbitrantur. Sic olim legisse Lxx ex graecis codicibus, qui habent μὴ ὀλιγοστὸς εἶ, jam conjecerat Capellus *Crit. sacr.* p. 155, contra quem conferantur quae in subjuncta nota observat Vogelius, aliique ante ipsum, potius verba haec cum interrogatione eos extulisse, quam negationis loco habuisse. Alii alias le-

ctiones aliosque conciliandi modos proponunt. Nullus item כאלפי per *kibbutz* in *principibus*, ut Matthaeus. Pro sequenti יהודה *Judae*, Kenn. 392 habet *Israel*, sicque proculdubio priori manu meus 782 Toletanus, qui nomen hoc habet super abrasione restitutum.

Ibid. לי יצא *mihi egredietur*. Deest לי *mihi* in *Concordantiis heb.* R. Nathan, in Syro, et in Matthaeo, in quo tamen graeci codices nonnulli addunt.

Ibid. ומוצאתיו *et egressiones ejus* — ומצאתו *et egressio ejus*, Kennic. 116, meus 186, et Syrus. Sed meus 186 cum Keri ומוצאתיו ad marginem.

Ibid. מימי *a diebus seculi* — כימי *sicut dies*, vel *sicut a diebus seculi*, Kenn. 30, 150, 155, 186, primo, ut videtur, 91, nunc meus 187.

V 3 ורעה *et pascet* — וראה *et videbit*, Kenn. 224, sed primo ex Lilienthalio p. 359, meus 174, Biblia Pisaurensia, Prophetae posteriores Pisaurenses tum 1516, tum 1520, Biblia Veneta 1518 ad marg., Basileensia 1536 in Appendice. Lxx et Arabs utrumque legunt. Houbigantius supplet עדרו *gregem suum*, ut Lxx.

Ibid. וישבו *et sedebunt* — וישובו *et revertentur*, Kenn. 224, mei 380, primo 663, defective per *kibbutz* 560 hispanus, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus. Ita etiam Jarchius et Castalio. Confer. Capellus *Crit. sacr.* p. 778, Lilienthalius *Comm. crit.* pag. 359, Michaëlis *Biblioth. or.* T. xx p. 177.

V 5 בגבולנו *in termino nostro* — בגבולינו *in terminis nostris*, Kennic. 2, 24, 96, 139, 150, 160, 168, 172, 226, 245, 254, 290, 601, 602, in Bibliis Halensibus primo 375, seu Erfurtensis 5, mei 1, 3, 6, 27, 174, 197, 380, 413, 504, 507, 512, 518, 560, 579, 667, 700, 782, 825, 868, 892, primo 440, 575, 663, Biblia Soncin., Brixiensia, Complutensia, Prophetae Soncin., ac versiones omnes.

V 6 כרבבים *tamquam imbres* — וכרביבים *et tamquam imbres*, Kenn. 72, 76, 89, 93, 96, 107, 111, 115, 136, 150, 160, 170, 180, 201, 223, 244, 251, 294, 384, 602, primo 172, forte 4, nunc 125, mei 11, 16, 248, 265, 384, 443, 476, 504, 562, 592, 594, 614, 715, 850, 893, primo 2, 6, 187, 196, 211, 262, 341, 419, 579, 656, 663, 721, nunc 226, 440, 543, 545, Biblia Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Prophetae Soncinenses 1486, Lxx, Aquila, Theodotio, Chaldaeus, Syrus, Vulgatus et Arabs.

V 7 ככפיר *sicut leunculus* — וככפיר *et sicut leunculus*, Kenn. 19, 76, 80, 89, 93, 95, 96, 107, 116, 125, 150, 151, 170, 180, 181, 201, 224, 244, 384, primo 115, 251, forte 126, 141, 290, nunc 3, 72, mei 4, 265, 346, 365, 476, 548, 562, 592, 656, 850, primo 11, 16, 187, 196, 295, 341, 543, 663, 674, 721, 892, nunc 440, 443, 545, Biblia Complutensia, Pentateuchus antiquus in 4. sine anno et loco, ac versiones omnes.

V 11 מידך *de manu tua* — מידיך *de manibus tuis*, Kenn. 72, 95, 109, 111, 112, forte 128, mei 16, 174, 267, 345, 656, 850, 892, primo 230, 721, Lxx, Syrus, Arabs.

Ibid. לך *tibi* — בך *in te*, Kennic. 384, primo meus 663, Lxx, Vulgatus, Arabs.

V 14 את גוים *cum gentibus* — את כל גוים *cum omnibus gentibus*, cod. mei 476, 486, primo 2, 262, 267. Kenn. 196 בכל *in omnibus gentibus*, ut Vulgatus. אל הגוים *super gentes* primo meus 384.

VI 2 והאתנים *et robusta*. Plurimi codices utriusque collat. melius והאיתנים cum *jod*. Ita ex editis Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno, et Prophetae Soncinenses 1486.

VI 8 הגיד *Annuntiavit*. Syri, Vulgati et Arabis lectionem אגיד *Annuntiabo*, vel *Annuntiavi*, ut Arabs, nullus habet.

VI 9 יראה *videbit* — יראי *timentibus*, Kenn. 96, 150, 224 (primo), 230 marg., 309, 403, nunc 2, primo ut videtur 99, mei 20, 26, 384, Lxx, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus, Arabs. In Kenn. 526 a me collato supra ה positum *jod*, ut meus 295 hispanus notat ad marg. בספ׳ מוגה כתי׳ יראי ביוד *In codice correcto scriptum est* יראי cum *jod*. Idem monet margo Kennic. 230. Confer. Lilienthalius p. 360, cui commodior ex hac lectione sensus videtur, et Michaëlis *Biblioth. or.* T. xx p. 179. Bini codices Kennicott. 250, et 474 in h. l. etiam a me inspectus, legunt יהיה *erit*.

VI 10 האש *num ignis* — האיש *num vir*? Kennic. 1, 72, 89, 149, 150, 161, 171, 172, 173, 201, 220, 227, 243, 245, 251, 252, 309, 327, 332, 342, 352, 366, 392, 405, 408, 431, 453, 474, 475 marg., 476, 477, 505, 514, 526, 531, 542, 549, 562, 590, 597, 607, 612, 636, 645, primo 115, 128, 178, 251, 308, 420, 467, forte 577, mei 2, 26, 226, 380, 554, 596, primo 23, 187, 211, 575, 667, 715, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Veneta 1615, Amstelodamensia 1639, Ven. 1690, Veneta 1766, Pisana 1781, R. Nathan in *Concord. hebr.*, R. Parchon in inedito *Mechabberoth*, Jarchius, Aben Esra, Abarbanel in eorum *Commentariis*, ac postremi quidem rabbini non modo plene legunt, sed et de *viro* interpretantur. Alii defectivum האש pro pleno האיש usurpari putant, et ut plenum exponunt.

Idem האש *num ignis* — היש *est ne*? Kenn. 201, et Targum, quod sequuntur Parchon, Jarchius, Kimchius, ac plerique lexicographi contendentes hic האש, vel etiam plenum האיש esse pro היש, ejusque significatum habere. Sed conferantur quae contra monet Gussetius *Comm. ling. heb.* p. 669, ubi non modo nostrum hoc Michaeae, sed et bina alia, II Sam. XIV 19, et Prov. XVIII 24, frustra pro יש exponi demonstrat.

Idem האש cum *chirech*, unde orta duplex expositio *viri* et *est* — האֵש cum *tzere* vere *ignis*, cod. meus 319, primo 411, 715, Lxx, Syrus, Vulgatus et Arabs. Sed אש *ignis* etiam אִש, ut notat Gussetius, construi potest, ut בן aliquando construitur בִן, in Jona ex. gr. sine ulla codicum dissensione.

Idem הַאִש per *patach* interrogativum, ut notant Jarchius, Kimchius, aliique judaeorum interpretes. Quamplures ex meis codicibus habent *kametz* et ה demonstrativum. Sic 20, 23, 26, 174, 226, 319, 341, 346, 411, 463, 554, 560, 579, 663, 667, primo 186, 211, 548, 575, 782, Biblia Soncinensia, Brixiensia,

Antiqua sine anno et loco, Pisaurensia, Veneta 1613, Veneta 1615, Venetae aliae edit. 1627, 1639, 1647, 1690, 1730, 1766, Pisana 1781, Prophetae Pisaurenses 1516, et 1520. Michaëlis ה transfert ad praecedens עד, legitque עדה אש *pertransit ignis*. V. *Bibl. or.* T. xx p. 182 et *Suppl. lex. heb.* p. 133. Defective עד codices nonnulli utriusque collationis, inter meos 196 hispanus, et 715 antiquus. עוד ante יעדה legebat meus 211 ex prima manu ומי עוד יעדה האיש:.

Ibid. בית *domus* — בבית *in domo*, Kenn. 102, primo meus 210, Syrus, Vulgatus. Margo cod. mei 319 ס"א בבית.

Ibid. אצרות *thesauri* — ואצרות *et thesauri*, Kenn. 72, 150, 201, 225, 228, mei 4, 341, primo 211, 305, et Syrus.

VI 13 חטאותך. Multi defective חטאתך, Biblia Complutensia, ac Prophetae Soncinenses.

VI 14 תפליט. Quidam תפלט in Pihel, ut statim legitur, ex meis 380, 715, primo 2, 26, 440, 596.

VI 16 חקות *statuta*. Codex meus 20 חקת *statutum*, Kennic. 224 חוקת. In praecedenti וישתמר nulla varietas, nisi quod Kenn. 115 legat וישמר. Veteres omnes ותשמר in 2 persona.

VII 2 לדמים *sanguinibus* — לדמָם *sanguini eorum*, Kennic. 224 ex Lilienthalio pag. 360, mei 226, 545, primo 2, nunc 663. Defective לדמם Kenn. 4, 23, 30, 93, 116, 150, primo 172, mei 20, 554, primo 319, 789.

VII 3 בשלום *propter retributionem*. Cod. meus 211 primo בשָׁלוֹם *pacifice*, ut Lxx et Arabs.

Ibid. דֹבר *loquens*, vel *loquitur* — דִּבר *locutus est*, meus 715, nunc 226, Lxx, Vulgatus. Plene דובר multi et pleraeque editiones antiquae.

Ibid. הות *aerumnam* — הוות *aerumnas*, Kenn. 30, 89, 96, primo 113, mei 545, primo 210, 663. Plur. defective הֹוֹת meus 20. In plur. sed in significatione *desiderii* Targum.

Idem הות *aerumnam* — אות *desiderium*, primo meus 211, Lxx, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus, et Arabs. הוא deerat in meo 226, deinde ad marg. restitutum היא *ipsa*.

Ib. ויעבתוה *et contorquent eam* — ויבעתוה *et conturbant eam*, Kenn. 1 et Vulgatus. Defective ויעבתה 150. Syrus et Arabs non legunt, Lxx aliter vertunt.

VII 4 מציפך *speculatorum tuorum* — מצפך *speculatoris tui*, Kenn. 116, 224. In sing. subst. Lxx, Chaldaeus, Vulgatus.

VII 5 אל תבטחו *ne confidatis* — ואל *neque confidatis*, Kenn. 1, 72, 89, 96, 115, 130, 150, 201, 224, 225, 251, forte 154, mei 20, 26, 196, 380, 545, 548, 715, primo 2, 24, 211, 440, 579, 663, nunc 554, Soncinensis utraque editio, Brixiensis, ac versiones omnes.

VII 19 חטאתם *peccata eorum* — חטאתינו *peccata nostra*, Kenn. 30, 150, primo mei 2, 440, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs.

NAHUM

Cap. I 1 חמה *irae*. Cod. meus 715 addit הוא *ipse* vel *est*.

I 6 נתצו *destructae sunt* — נצתו *adustae sunt*, Kenn. 225. Confer. Michaëlis *Biblioth. or.* T. XX p. 185.

I 7 חסי בו *sperantes in eum*. Cod. meus 380 primo חסה *sperantem in eum*.

I 10 וכסבאם *et secundum ingurgitare eorum* — ובסבאם *et in ingurgitando eos*, Kenn. 253, mei 2, 24, 26, 174, 186, 211, primo 579, Biblia Brixiensia a Kenn. omissa. Syrus *et in ebrietate sua*. וכסבאים primo meus 596, וכסאים primo 380. Pro praecedenti סירים defective nonnulli סרים cum Bibliis Brixiensibus.

Ibid. סבואים *potores*, *ebrii*. Codex meus 715 primo סְבָאִים *Sabaei*. Alii defective סבאים cum Prophetis Soncinensibus 1486.

I 12 נגוז. Defectivum נגז quod praefert Michaëlis, multi Kennic. ac mei, inter meos hispani 26, 187, 341, 346, Hillelianus 413. ולא אענך cum ו Kennic. 30, primo 139, mei 174, 196, 226, primo 26, 295, 596.

I 13 מטהו *jugum ejus* — מַטֵּהוּ *baculum ejus*, codices mei 211, 295, 319, 380, 554, primo 2, 226, nunc 20, ex Lilienthalio pag. 361 Kennic. 224, seu Regiomontanus 2, LXX, Vulgatus, Arabs, R. Nathan in *Concord. hebraicis*. Houbigant. מוטך *jugum tuum*, sicque forte Kennic. 139, qui habet הו sup. ras.

II 2 מצורה *munitionem* — נצורה *custodiam*, Kenn. 30, 150, 224 (primo), 245, mei 174, 295, 380, 575, primo 2, 211, 411, 663, forte primo 23, et Syrus. Per *daleth* מצודה Kennic. 176, meus 667, primo 226. LXX defective מצרה *ab angustia*.

II 4 גבוריהו *fortium ejus* — גבורהו vel defective גברהו *fortis ejus*, Kennic. 1, 17, 23, 29, 72, 89, 91, 93, 94, 112, 116, 153, 155, 158, 160, 172, 224, 226, 227, 245, 601, 602, mei 2, 3, 20, 24, 26, 186, 187, 226, 440, 504, 512, 518, 548, 554, 579, 715, 789, primo 211, 575, 596, 782, nunc 305, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Amstelodamensia Menassè ben Israel 1635, Prophetae Soncinenses 1486. Melius ob singulare suffixum, quod cum nomine plur. anomalum est, et ut sunt in productorum codicum numero antiqui, hispanici, optimi et accuratissimi, qui singularem lectionem sequuntur, et primae quatuor editiones, inter quas Antiqua sine anno ex hispanicis ac praestantissimis codicibus deprompta, ea receptae anteponenda. In suffixo ipso nulla varietas. LXX et Arabs *potentiae eorum*.

Ibid. באש *in igne* — כאש *sicut ignis*, Kenn. 1, mei 226, 346, 411, 548, 579, 667, primo 23, Prophetae Soncinenses. Ita Houbigantius, qui male hic Graecos interpretes, Chaldaeum ac Vulg. producit. Defective והברשים multi.

II 5 יתהוללו *insaniunt* — יתהולל *insaniet*, Kenn. 102. Sequitur sing. רכב *currus*. Syrus התהללו *gloriantur*, sicque defective multi Kennicottiani ac mei, etiam hispani, Biblia antiqua sine anno, Complutensia, Veneta 1518, Basileensia 1536, ac Prophetae Soncinenses. Quidam מראיהם cum suffixo masc., ut vult Houbigantius.

II 6 אדיריו *magnificorum suorum* — אביריו *fortium suorum*, forte Kenn. 150, primo meus 211, ac Vulgatus.

Ibid. בהליכותם *in gressibus suis*. Chediv sequuntur Syrus ac Vulgatus. Masorethae בהליכתם sing. *in ambulatione sua*, quod multi codices habent in textu, inter quos meus 782 Toletanus, et Biblia Brixiensia. Alii nullum hic exhibent Keri, sed puncta plur. lectionis. Ex editis sic Biblia Soncinensia.

Ibid. חומתה *murum ejus*. Sine mappik et suffixo, et cum ה locali *ad murum*, codices mei 4, 196, 226, 504, 554, 715, 789, primo 20, apud Lilienthalium p. 361 cod. Daventriensis, Biblia Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Chaldaeus, Syrus, Arabs. Lectio quae ad orationis contextum videtur melior, quamvis communis, quam sequuntur Lxx et Vulgatus, magis genuina videatur Buxtorfio in *Anticrit.* pag. 836.

II 8 לבבהן *corda sua*. Plene לבביהן plures mss. codices. Inter hos hispani, ut mei 23, 187, 346. Sic antiquiores omnes editiones, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno, Pisaurensia, Veneta utraque 1518, Basileensia 1536, Prophetae posteriores Soncin., ac Pisaurenses utrique 1516, 1520. Puncta sing. lectionis *cor suum* habet codex meus 26 hispanus. Ad הצב quod in hoc versu praecedit, codex meus 24 notat esse לש׳ מלכה *vocabulum reginae*, ut vertit Targum.

II 9 מימי היא *a diebus ipsa*. Lxx, Vulgatus et Arabs legerunt מימיה *aquae ejus*, ac מֵימֵי *aquae* videtur prima manu legisse cod. meus 305. Kenn. 89 מימהא, tres alii ממי. Houbigantius antiquos illos interpretes secutus legit מימיה יהמוה *aquae ejus conturbant eam*. Conf. Michaëlis *Biblioth. or.* T. xx. p. 193. Pro ונינה codex meus 545 primo legebat ונצבת.

II 10 לתכונה *praeparationis* — לתבונה *intelligentiae*, Kennic. 72, 96, 112, 210, 245, primo 158, mei 341, 440, 554, 579, primo 211, 305, 512, 575, Biblia Brixiensia, Biblia antiqua sine anno et loco.

Ibidem מכל כלי *prae omni vase* — מכל כלי *prae omnibus vasis*, codices mei 20, 226, 305, 554, 596, 663, primo 211, 411, Biblia Soncinensia, ac versiones omnes.

II 14 בעשן *in fumo* — כעשן *quasi fumum*, Kennic. 30, 112, 139, 149, 246, primo 72, mei 4, 226, 440, 545, primo 20, 24, 663, Prophetae Soncinenses 1486.

Ibid. רכבה *currum ejus*. Deest mappik et suffixum *ejus* in mss. meis codicibus 4, 20, 23, 174, 341, 380, 463, 579, 663, nunc 226, in quorum numero hispani quatuor optimae

notae, et in Bibliis antiquis sine anno ex hisp. codicibus editis. Conf. Dathe et Michaëlis.

Ibid. מלאככה *nuntiorum tuorum*. Irregulare *tzere* in suffixo, ac melius מלאככה cum *kametz* legunt codices mei 4, 20, 226, primo 186, 196, 341, videtur primo 579. Alii plures מלאככה per *segol*. Sic ex meis 1, 3, 24, 26, 211, 304, 305, 319, 346, 380, 440, 518, 554, 560, 576, 663, 667, 715, 789, nunc 196, 341, 579, Biblia Soncinensia, Brixiensia et Antiqua sine anno. Pro praecedenti etiam *tzere* multi legunt *segol*.

III 3 יכשלו *impingent*. Marg. lectio וכשלו in textu extat plurium cod., et in Bibliis Sonc., Brixiensibus, ac Complut.

III 6 כראי *ut exemplum* — בראי *in exemplum*, Kenn. 112, primo 245, mei 211, 789, primo 305, Biblia antiqua sine anno et loco, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs. Per ב videntur etiam legere Biblia Brixiensia, sicque visa sunt antiquo possessori unius ex meis exemplaribus eorumdem Bibliorum, in quo calamo superducto factum est כ.

III 7 ינוד לה *condolebit ei* — ינוד לך *condolebit tibi*, Kenn. 1, 23, 30, 72, 93, 96, 102, 139, 144, 150, 154, 155, 158, 161, 182, 224, 225, 226, 249, 601, 602, primo 2, 91, forte 94, 126, 245, ex mea collatione 475, nunc 243, mei 2, 3, 4, 20, 26, 174, 186, 210, 319, 346, 380, 512, 518, 545, 663, 667, 715, primo 187, 211, 554, 579, 596, nunc 305, ext. 1, 2, Bibl. antiqua in fol. sine anno, Prophetae Soncinenses, Chaldaeus, Syrus, Vulgatus, Arabs.

III 8 מים *a mari* — מַיִם *aquae*, primo mei 211, 226, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs. Melius.

III 9 ולובים *et Lubii* — ולודים *et Ludii*, primo meus 211.

III 15 התכבד *aggravare* — התכבדי foem. rectius Kennic. 30, 145, 150, 178, 182, primo 2, mei 715, primo 226, 440, 545, nunc 20. V. 16 הרבית *multiplicasti*. Male Biblia Soncinensia cum aliquot mss. הרביתי.

III 17 מנזריך *Coronati tui*. Daghesc in *nun*, cujus rationem ignorare se fatetur Aben Esra, abest a mss. meis 4, 319, 440, 545, 554, 596, et a tribus antiquioribus editionibus, Soncinensi, Brixiensi, et Antiqua in fol. sine anno.

HABAKUK

Cap. I 3 ישא *aufert* — אשא *auferam*, cod. Kennic. 150. Codex meus 319 ad marg. ס״א seu *alii libri* אשא, ac margo Kenn. 560 בכמה ספרי׳ כתוב אשא והמפ׳ כולם קורין ישא *In nonnullis libris scriptum est* אשא, *sed commentatores omnes legunt* ישא. בכמה verto *in nonnullis*, non *in multis*, ut Brunsius *De var. lect. Kenn.* p. 88, nec multi, sed paucissimi ita legunt, nullusque veterum interpretum.

I 5 ראו בגוים *Aspicite in gentibus* — ראו גוים *Aspicite gentes*, Kennic. 93, 150, 227, 309, nunc 206, R. Nathan in Concordantiis hebraicis. Male *intuemini gentes* latinus Chaldaei interpres, nam textus habet בעממיא *in populis*. LXX quos sequitur Apostolus Act. XIII 41, videntur legisse בזים *contemptores*, Syrus עזים, juxta alios בגדים. Conf. Grotius, Capellus, Surenhusius, Houbigantius, Dathius, et quae pro defendenda conciliandaque hodierna lectione בגוים etiam in illorum interpretum sensu *contemptorum* et *arrogantium*, protulit Pocockius in *Not. miscell.* p. 30. Codex meus 545 primo בנים. Pauci codices ולא תאמינו *et non credetis*, ut Syrus.

I 8 ופרשיו *et equites ejus*. Abest a Kennic. 93, 494, a LXX, Syro, et Arabe. In meo 380 deerat praecedens פרשיו. Ibid. מנמרים *prae pardis*. Kenn. 4 primo et Syrus מנשרים *prae aquilis*.

I 9 פניהם *faciei eorum*. Ken. 180 פניו *faciei ejus*, vel *suae*. Praecedunt ac sequuntur singularia.

I 11 לאלהו *Dei ejus*. Kennic. 72, 91 primo לאלהיו forma plurali. V. 12 quidam ולא נמות, nullus תמות, ut fert Tikon sopherim, seu *correctio scribarum*.

I 17 העל כן *Numquid propterea*. Cod. meus 226 primo על כן, omisso ה interrogativo, ut veteres omnes praeter Targum.

II 3 לא יאחר *non tardabit* — ולא יאחר *nec tardabit*, Kennic. 1, 4, 17, 30, 72, 89, 126, 139, 145, 150, 155, 160, 178, 180, 182, 224, 246, 249, 250, 601, primo 128, 130, forte 154, nunc 2, mei 4, 24, 26, 196, 226, 305, 341, 346, 380, 440, 545, 560, 663, 715, 789, primo 2, 187, 579, nunc 20, 554, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno, Veneta 1518 ad marg., Prophetae Soncinenses, LXX, Aquila, Chaldaeus, Syrus, Vulgatus, Arabs, et Paullus Ep. ad heb. X.

II 4 עפלה *elata est* — עולפה *tecta est* vel *animo deficit*, Kenn. 461, et defective עלפה primo 531. Ita juxta Grotium legerunt LXX, quos sequitur Apostolus *Ep. ad heb.* X 38, sicque videtur legisse Arabs, qui vertit ضجر *angore animi premitur*. Confer. Kennicottus, qui lectionem hanc anteponit *Diss. gen.* §. 72 p. 32, et Po-

cock *Not. miscell.* pag. 42. והנה cum nexu, ut Apost., Kenn. 474 et 494. Kenn. 327 עפלו, et עפל'ה cum suffixo legit Michaëlis *Biblioth. or.* T. XXIII pag. 170.

Ibid. נפשו *anima ejus* — נפשי *anima mea*, primo Kenn. 17, LXX, Aquila, Arabs, Apostolus, eosque secutus Michaëlis cit. loco.

Ibid. באמונתו *in fide sua* — באמונתי *in fide mea*, videtur Kennic. 320, ut LXX. Symmachus, Theodotio, V, VI, VII editio *fide sua*. Kenn. 475 באמונת, omisso suffixo, quod Paullus non exprimit. V. 6 עב טיט binis verbis multi.

II 14 על הים. Codex meus 545 primo את הים *operient mare*. Vers. 15 plures אל מעוריהם *ad nuditates eorum*. V. 17 defect. יחת Kenn. 115, 180.

III 2 חייהו *vivifica illud* — חיינו *vivifica nos*, Kenn. 432. Ita legebant codices Hieronymiani. V. T. III oper. p. 1619, et Kennic. *Diss. gen.* num. 84 p. 42.

Idem חייהו *vivifica illud* — חוידו *indica illud*, forte Kennic. 184, חוהו nunc 95. Ita Vulgatus, Capellus, et Houbigantius, nec aliter legisse videntur LXX, Syrus, Arabs, in Hexaplis Graecus anonymus, qui vertunt *cognosceris*. Aquila, Symmach., Theodotio hodiernam lectionem tuentur. ויראתי *et timui* cum ו praefixo primo ext. 123, ac versiones omnes praeter chaldaicam.

III 4 קרנים *cornua* — וקרנים *et cornua*, Kenn. 17, 18, 30, 60, 93, 95, 96, 110, 111, 116, 136, 148, 196, 198, 201, 224, 226, 227, 249, 294, primo 1, 130, 177, forte 89, 154, 384, mei 1 in Apht., 61, 63, 197, 230, 332, 341, 476, 502, 507, 554, 562, 594, 665, 688, 814, primo 2, 20, 262, 291, 380, 405, 419, 440, 463, 543, 548, 555, 596, 700, 722, 883, nunc 174, 226, 486, ext. 123, Biblia Pisaurensia 1517, Prophetae Pisaurenses utrique 1516, 1520, clare, non forte, ut notant Biblia Kennicottiana, Machazor Soncin. anni 1486, Machazor aliud sec. XV sine anno et loco. Multi עז per ו.

III 5 דבר *pestis* — דָּבָר *verbum*, Machazor Soncinense sec. XV, LXX, Arabs. In alia editione Soncinensi Machazor 1486 restitutum *segol*.

III 8 מרכבתך *quadrigas tuas*. Conjunctionem praeponunt multi codices, tres editiones Pisaurenses, et versiones omnes, excepto Targum.

III 10 ידיהו *manus suas* — ידהו *manum suam*, Kenn. 1, 2, 17, 60, 80, 95, 116, 125, 160, 245, 252, 253, 601, primo 178, mei 11, 26, 61, 63, 197, 260, 305, 346, 420, 463, 502, 562, 814, 883, 893, primo 518, 579, 789, nunc 440, 721, Biblia Brixiensia, Pisaur. 1517, utraque editio Pisaurensium Prophetarum 1516, 1520, Machazor Bononiense 1541.

III 11 זבלה *in habitaculo*. Machazor Soncinense sec. XV sine anno habet ה cum mappik, sive suffixo, quod exprimunt omnes veteres, sed ut praecedunt nomina masculina, vel legendum est זבול'ה, vel ה cum Rascio habendum pro ל. Multi וירח *et luna*.

III 12 תצעד *incedes* — תצער *imminues*, Kenn. 30, meus 305, forte 27, Biblia Pisaurensia, Prophetae Pisaurenses 1516, Pisaurenses alii cum Comm. Abarbanelis 1520, Machazor Soncin. sec. XV, LXX et Arabs.

III 13 משיחך *uncto tuo* — משיחך *unctis tuis*, Kennic. 206, 611, forte 91, 332, meus 380, cod. Alex. Lxx, Graecus anonymus in Hexaplis, et Houbigantius. Confer. apud Montfauconium testimonium Hieronymi. Mei 226, primo 543, 663 לישע משיחך, omisso את, *ad salutem uncti tui*. Ibid. על צואר nonnulli, in quorum numero meus 295 hisp., sed veteres omnes עד *usque ad collum*.

Ibid. ראש מבית רשע *caput de domo impii* — ראש רשע *caput impii*, primo cod. meus 262, ext. 124, Lxx et Arabs.

III 14 עליצתם *exultatio eorum* — עליצותם *exultationes eorum*, Machazor Soncinense sec. xv sine anno. עליצתם per *cholem* in plur. meus 295 hispanicus, alii plures utriusque collationis plene עליצותם per *surek*, inter quos hispanici mei 23, 26, 196. פרזו in textu multi cum Bibliis Soncinensibus, Brixiensibus, Prophetis Soncin. 1486, Pent. Pragensi 1518, et utroque Machazor Soncinensi sec. xv. Pro במטיו Kennic. 223, 489, meus 715 במטו, ac י sup. ras. Kennic. 111. Quidam ישערו, ex Kenn. 112, 225.

III 15 סוסיך *equos tuos*. Pauci codices cum utroque Machazor Soncinensi סוסך *equum tuum*.

III 16 רקב *putredo* — רגז *tremor*, Kenn. 224 nunc, seu ad marg., teste Lilienthalio p. 363, Lxx, Chaldaeus, Syrus, Arabs, et alius, seu Graecus anonymus in Origenis Hexaplis. Ibid. ליום *ad diem*. Pauci ביום *in die*, ut Kenn. 225, 228, primo meus 596, primo ext. 123. יגודנו Kenn. 89, 107.

III 19 ידרכני *deducet me* — יעמידני *constituet me*. Ita octo Kennicottiani, et nonnulli ex meis, ut 407, 614, in Aphtaroth. Favet Chald. et Syrus.

SOPHONIAS

Cap. I 1 בן חזקיה *filii Ezechiae* — בן חלקיה *filii Helciae*, Kennic. 178, 224, 225, primo 155, 201, mei 341, 346 hispani, et Syrus.

Ibid. בן אמון *filii Amon* — בן אמוץ *filii Amos*, Prophetae Soncin. 1486, cod. Alex. Lxx et Arabs.

I 4 שאר *reliquias Baal* — שם *nomen Baal*, Kennic. 96, 150, 224 marg., Lxx et Arabs, sed hi in plur. *nomina*. Nonnulli codices pro הזה *hoc* legunt ההוא *illo*, sed contra fidem veterum interpretum.

Ibid. את שם *nomen* — ואת שם *et nomen*, Kennic. 17, 30, 72, 89, 150, 160, 172, 180, 228, 601, nunc 201, mei 20, 26, 211, 380, 440, 548, 554, 596, primo 23, 187, 663, nunc 226, 319, 545, Biblia Pisaurensia 1517, Prophetae posteriores Soncinenses, et utrique Pisaurenses an. 1516, 1520. Copulam exhibent omnes versiones.

I 5 על הגגות *super tectis* — על הגנות *super hortis*, Kennic. 72, 93, 139, 149, 180, 198, 245, primo 155, mei 24, 196, 341, 554, 560, primo 211, 545. Aliqui ביהוה *in Dominum*.

I 8 השרים *principes* — כל השרים *omnes principes*. Ita primo cod. Erfurtensis 5 ex Bibliis Halensibus, primo meus 20, Biblia Pisaurensia 1517, Prophetae Pisaurenses utriusque editionis 1516, 1520, ad margin. Biblia Veneta 1518. Ex masora rejicit Norzius, nos ex optimorum codicum ac veterum interpretum silentio.

I 12 בעת *in tempore illo* — ביום *in die illa*, Kennic. 30, 139, 150, 158, primo meus 20, Lxx, Arabs. Meus 319 ad marg. ס"א *alii libri* ביום ההוא. Ita ההוא masc. nonnulli.

I 16 הערים *urbes* — ההרים *montes*, Kenn. 161, primo 96, mei 560, primo 211, 226, 545, 715, nunc 187, Biblia Amstelodamensia 1639. הע sup. ras. Kenn. 91.

II 2 בטרם לא יבוא עליכם חרון אף יהוה *antequam veniat super vos ira furoris Domini*. Desunt in Kennic. 30, 93, 154, 178, 195, 252, primo in meis 3, 20, 186, 305, 440, 512, 596, 782, et in Arabe. Huc etiam videntur trahendi Kenn. 1, 126, in Kenn. Bibliis infra relati.

II 9 גוי *gentis meae* — גוים *gentium*, Kennic. 145, mei 411, 554, primo 440, 545, 579, 715, Biblia Soncinensia, et Brixiensia. Qui codicem meum 579 emendavit, apposuit ad margin. Kerì גוים. Multi גוי, ex Kennicottianis 17, 23, 30, 96, 116, 141, 154, 176, 201, 224, 225, 226 marg., 249, 601, 602, mei 2, 26, 341, 667, 689, primo 187, 518, nunc 440, 715, Biblia antiqua sine anno. In meo 295 hisp. ad marg.

נוי ק׳. Tandem cod. nonnulli legunt גוי sine *chirech* et affixo *gentis*. Ex editis sic tres editiones Pisaurenses, 1516, 1517, 1520.

II 12 חרבי *gladio meo* — חרב *gladio*, Kenn. 1, 93, 150, nunc 201, mei 715, primo 20, et Syrus. Kennicottianis ex ms. collatione codicum Argentoratensium Oberlini addatur 145.

III 2 לא לקחה *non suscepit* — ולא לקחה *nec suscepit*, Kenn. 30, 93, 150, 178, 253, forte 89, 130, nunc 201, mei 20, 226, 380, 548, 715, primo 2, 211, 545, Biblia Soncinensia, Prophetae Soncin., Syrus, Chaldaeus, Vulgatus, Arabs.

Ibid. אל אלהיה *ad Deum suum* — ואל *et ad Deum suum*, Kenn. 17, 96, 116, 144, 150, 178, 201, 224, 228, 602, forte 128, mei 346, 380, 715, primo 23, 27, 187, 211, 663, nunc 20, 413, 545, 575, Biblia Complut., Lxx, Syrus, Chaldaeus, Arabs. Vers. 6 pro החרבתי *destruxi* codex meus 545 primo החרבות *desolatae*, et v. 7 pro השכימו primo השכיבו.

III 9 לעבדיו *ad serviendum ei*. *Vav* copulativum praefigunt Kennic. 150, 155, 173, 175, 224, mei 26, 411, 545, 715, primo 187, 295, Prophetae Soncinenses, Syrus, Vulgatus, quibus male Arabem addit Lilienthalius p. 364. Versu praecedenti pro קנאתי cod. meus 715 corrigit עברתי, producta auctoritate ס״כ.

III 15 איבך *inimicum tuum* — איבך *inimicos tuos*, Kenn. 1, 3, 17, 23, 30, 89, 93, 94, 96, 112, 126, 128, 150, 154, 168, 176, 178, 182, primo 139, 172, mei 26, 174, 186, 211, 226, 305, 440, 504, 509, 545, 596, 715, 789, 824, primo 2, 24, 295, 518, nunc 548, 689, Biblia Pisaurensia 1517, Prophetae Pisaurenses 1520, Talmud Babylonicum, Concordantiae hebraicae, ac versiones omnes.

Ibid. לא תראי *non videbis* — לא תיראי *non timebis*, Kenn. 24, 67, 89, 91, 93, 94, 96, 99, 100, 101, 112, 113, 116, 128, 130, 139, 141, 149, 154, 155, 172, 175, 176, 178, 180, 182, 195, 210, 226, 243, 246, 249, 250, 254, 290, mei 1, 3, 4, 20, 24, 27, 174, 186, 196, 226, 295, 304, 319, 341, 411, 413, 463, 504, 509, 512, 548, 554, 560, 575, 576, 667, 689, 715, 782, 789, 824, nunc 23, 211, 440, Biblia antiqua sine anno et loco, Complutensia, Munst. bina 1534, 1546, Mantuana 1742, ad marg. Veneta 1518, Chaldaeus, Vulgatus. In meorum numero hispanici multi et accuratissimi, et Hillelianus 413. Conf. Norzius qui hanc lectionem praetulit. Alii in eadem significatione accentum habent in *chirech* תראי. Sic Biblia Brixiensia, Wittebergensia Cratonis 1587, et Nisseliana.

III 18 עליה *super eam* — עלך *super te*, Kenn. 30, 101, 150, 153, 155, 172, 198 marg., 224, primo 1, 3, mei 174, 226, 380, 545, 554, primo 2, 346, 518, 663, ad marg. Biblia utraque Bomberg. 1518, Chaldaeus et Syrus.

III 20 ובעת קבצי אתכם *et in tempore congregandi me vos*. Desunt in Kenn. 126, et primo in meo 380.

Ibid. לעיניכם *in oculis vestris* — לעיניהם *in oculis eorum*, forte Kennic. 560, Syrus et Houbigantius.

AGGAEUS

Cap. I 2 בא *veniendi* — בָּא *venit*, melius cod. meus 715, Lxx, Chald., Syrus, Vulgatus et Arabs. Melius etiam idem cod. legit praecedens עת cum *tzere*, עֵת. בא עת omittit Kenn. 89. Secundum עת *tempus* aberat a meo 20, et una tantum vice legunt omnes veteres, Chaldaeo ipso non excepto.

I 11 ועל אשר *et super id quod producit* — ועל כל אשר *et super omne quod producit*, Kenn. 1, 23, 89, 94, 150, 158, 161, 173, 182, 201, 224, 225, 226, 251, nunc 180, a me collati 243, 421, mei 174, 186, 380, 504, 518, 715, 789, primo 20, 187, 211, 440, 596, nunc 1, 305, 319, primo ext. 1, ac versiones omnes. Meus 1 primo אשר.

I 12 כאשר שלחו *quemadmodum misit eum* — אשר שלחו *quem misit*, Kenn. 17, 96, 141, 158, 226, 246, mei 663, primo 2, 596, nunc 545, Biblia Soncin., et Syrus. Sed in Bibliis Sonc. custos lineae et verbi est כא.

Ib. שלחו יהוה אלהיהם *misit eum Dominus Deus eorum*. Addunt אליהם *ad eos*, Ken. 150, 154, 158, 159, 201, mei 174, nunc 1, 319, Lxx, Syr., Vulg., Arabs.

II 1 לחדש בששי *mensis in sexto* — לחדש הששי *mensis sexti*, primo meus 596, Lxx et Arabs. V. 5 מארץ מצרים *de terra Aegypti*, ut Vulg., primo meus 226.

II 6 ואני *et ego*. Kenn. 153 והנני *et ecce ego*. את הים *mare* sine nexu, Kenn. 154, 224, 225, mei 174, 545, primo 24.

II 7 חמדת *desiderium*. Nullus חמֻדֹת *desideria*, ut Lxx et Arabs, nec in praecedenti ובאו *et venient* ulla num. varietas.

II 10 ביד *in manu Aggaei* — אל חגי *ad Aggaeum*, Kenn. 1, 2, 4, 17, 23, 72, 82, 89 marg., 100, 102, 113, 126, 130, 139, 145 marg., 149, 150, 154, 158, 160, 161, 168, 172, 175, 176, 178, 180, 182, 201, 210, 224, 225, 226, 227, 228, 245, 246, 250, 252, 253, 601, 602, primo 91, 94, ex Bibliis Hal. 375, ex mea collat. 421, mei 1, 2, 3, 4, 20, 24, 27, 186, 196, 210, 211, 226, 295, 304, 305, 341, 380, 413, 440, 463, 504, 512, 518, 548, 554, 560, 575, 579, 663, 667, 689, 715, 782, 789, primo 187, 596, ext. 1, Biblia Sonc., Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Pisaurensia 1517, Ven. utraque 1518, Veneta 1521, Basileensia Munsteri omnia, Prophetae Soncin. 1486, Pisaurenses 1516, et 1520, Lxx, Vulgatus et Arabs. Margo cod. mei 575 בהללי ביד ובספרים ישנים אל *In Hilleliano* ביד, *sed in antiquis libris* אל.

II 16 מהיותם *ex quo erant ii* — מהיותכם *ex quo eratis vos*, Kenn. 23, primo mei 20, 545. Nullus באיכם.

II 17 מעשה *opus* — מעשי *opera*, videtur primo Kenn. 112, Lxx, Chaldaeus, Vulgatus et Arabs. Expungendus hic Kenn. 224, quem in sing. legere testatur Lilienthalius p. 364.

ZACHARIAS

Cap. I 4 ומעליליכם *et operibus vestris* — וממעלליכם *et ab operibus vestris*, Kenn. 2, 23, 180, 227, 246, 249, 602, mei 2, 3, 174, 186, 196, 226, 380, 440, 504, 548, 554, 579, 663, 715, primo 211, 782, nunc 4, 20, 305, 512, 545, Prophetae Soncinenses, ad marg. Biblia Veneta 1518, in Appendice Basileensia 1536. Margo codicis mei 319 ס״א וממעלליכם.

I 16 יהוה *Dominus*. Kenn. 195 ac Syrus יהוה צבאות *Dominus exercituum*.

II 4 ויאמר *et dixit*. Addunt אלי *ad me*, Kenn. 23, 126, 178, nunc meus 545, cod. Alex. Lxx, Syrus et Arabs. Alii omittunt sequens לאמר *dicendo*. Ita Kenn. 112, 178, primo meus 226, Lxx, Syrus, Arabs.

II 10 כארבע *juxta quatuor* — בארבע *in quatuor*, Kennic. 72, 112, 150, 198, 245, primo 201, ex Bibliis Halensibus primo 375, seu Erfurtensis 5, mei 2, 20, 26, 226, 295, 341, 554, 560, 579, 689, primo 211, 305, 596, 667, 782, videtur primo 27, Biblia antiqua sine anno et loco, Veneta utraque an. 1518, Veneta 1521, Munsteri omnia, 1534, 1536, 1546, Roberti Stephani utraque in 4., et 16., Sanctandreana 1586, Wittebergensia 1587, Prophetae Soncinenses, Sulsbacenses 1769, Syrus, Vulgatus. Praefert cl. Dathe in *Prophetis min.* p. 221. Nota versum hunc in Polyglottis Antwerpiensibus, Parisiensibus, Anglicanis, Sanctandreanis esse v. 6, quum in iis c. 11 incipiat a v. 5.

II 12 נגע *tangit* — כנגע *sicut qui tangit*, Kenn. 126, 145, 168, 253, forte 154, nunc 201, mei 2, 20, 440, primo 226, ext. 1, Rabboth, Lxx, Arabs, et Targum ext. 1. Ibid. אל הגוים *ad gentes*. Codex meus 715, abraso א, notat ad marg. ס״נ seu librum R. Nathan, ut ego conjicio, legere על *adversus gentes*, ut Lxx, Syrus, Chaldaeus et Arabs. Alii sive Kennicottiani, sive mei pro בבבת *pupillam oculi ejus* legunt בבת *filiam oculi ejus*.

II 13 לעבדיהם *servientibus eos* — לעֲבדיהם per *patach*, *servis suis*. Sic ex meis codicibus 1, 2, 3, 4, 20, 23, 26, 186, 187, 196, 210, 226, 295, 304, 305, 319, 341, 346, 380, 411, 413, 440, 463, 504, 512, 518, 554, 560, 575, 579, 596, 663, 667, 689, 715, 782, 789, 824, in Bibliis Halensibus quatuor Erfurtenses, Biblia Soncin., Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Pisaurensia, Veneta utraque anni 1518, Veneta 1521, Ven. Rabbinica 1525, Veneta 1525–28, Veneta 1533, Munsteri omnia, 1534, 1536, 1546, Roberti Stephani in 16., Veneta 1544, Veneta 1551, Veneta 1552, Veneta

1563, Plantiniana 1566, Ven. ejusdem anni, Polyglotta Antwerpiensia, Biblia Veneta 1582, Sanctand. 1586, Hamburgensia 1587, Witteberg. ejusd. anni, Veneta 1595, Raphelengii hebraeo-latina 1610, Veneta 1613, Veneta 1615, Genevensia 12. 1618, Veneta 1627, Veneta 1635, Ven. 1639, Veneta 1647, Lipsiensia 1657, Nisseliana 1662, Veneta 1678, Veneta 1690, Ven. 1730, Mantuana 1742, Veneta 1766, Pisana 1781, Prophetae Pisaurenses 1516, Pisaur. 1520, Sulsbacenses 1769. » In nonnullis Bibliis novis ac recenter impressis, scribit Norzius, extat לְעֹבדיהם cum *ain* puncto *cholem* instructo, et error irrepsit in has editiones, quas propterea manu, vel calamo oportet corrigere, restituto *patach*, ut exponunt omnes commentatores ». Extant tamen codices qui legunt per *cholem*, inter quos bini ex meis hispani 548, 576, et bini germanici, 211, 545, unde non est haec lectio error editionum, ut putat Norzius. Ex editionibus, quas prae manibus habeo, antiquiores quae per *cholem* legant, sunt Venetae 1568, et 1570. Quamquam autem mss. codicum et antiquiorum omnium editionum consensus stet pro varia lectione per *patach*, antiquae omnes versiones favent communi per *cholem*, non excepto Chaldaeo ipso. Conferantur ipsae in Polyglottis cap. II 9.

III 4 עונך *iniquitatem tuam* — עוניך *iniquitates tuas*, Kennic. 106, 151, meus 262, primo 211, 440, Biblia Amstelodam. 1639, Lxx, Arabs.

III 5 ואמר *et dixi* — ויאמר *et dixit*, primo Kennic. 232, nunc 170, Chaldaeus, Syrus, Vulgatus. Sed mutatis punctis legi potest וְאָמַר, sicque forte legerunt interpretes, quamquam ex plerisque et antiquioribus codicibus hic etiam quoad puncta collatis nullus habeat *kametz*.

III 10 אל רעהו *ad socium suum* — לרעהו *socio suo*. Ita plurimi codices utriusque collationis tum in integro Zachariae libro, tum in sectione prophetica hujus loci ex eo deprompta. Ex meis hispanicis sic legunt 4, 23, 26, 187, 295, 341, 346, 411, 463, 548, 560, 575, 576, 782, Hillelianus 413, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno, Pisaurensia, Complutensia, Munsteri omnia, Mantuana 1742, Prophetae Soncinenses, Pisaurenses 1516 et 1520, Pentateuchus Pragensis 1518, et Venetus 1527. Norzius ad h. l. » In recentioribus editionibus impressum est אל רעהו, sed in antiquis, et in codicibus hispanicis ac reliquarum provinciarum scriptum est לרעהו, nec est cur penitius rem hanc investigemus. Invenimus namque codices descriptos ab annis quadringentis, in quibus ita legitur sine ulla discrepantia, et vidimus etiam scriptum in exemplari R. Menachem בכל ספרי ספרד לרעהו *In cunctis libris hispanicis* לרעהו ». Cod. meus 715 רעהו, ad marg. ס"נ לרעהו.

IV 2 ויאמר ראיתי. Apertum mendum ויאמר, quod Keri emendat, in textu etiam corrigunt codices innumeri, Biblia Brixiensia, Antiqua in folio sine anno, ac Soncinenses Prophetae 1486. Perperam Chediv a mendo excusat Gussetius *Comm. ling. heb.* p. 132.

IV 7 מי אתה *quis tu*? Quam Houbigantius proponit ac sequitur lectionem כי אתה *quia tu*, servat Kenn. 536.

IV 10 המרה *ipsi*. Abest a Kenn. 93, 126, 224, primo a meis 211, 440. A meo 226 primo aberat אלה.

IV 11 על ימין *super dexteram*. Kenn. 224 a Kennicotto omissus, sed a Lilienthalio allatus in *Comm. crit.* p. 365, supplet ante אשר *quae sunt super dexteram*, ut Lxx, Syrus, Arabs.

IV 13 מה אלה *quid haec?* — מה המה אלה *quid sunt haec*, Kenn. 30, 93, 126, 155, 180, 253, primo 141, primo mei 2, 187, 226, Biblia Brixiensia, ac Prophetae Soncinenses 1486.

IV 14 ויאמר *Et dixit*. Addunt אלי *ad me*, Kenn. 30, primo mei 2, 187, et Syrus.

V 4 ולנה *et commorabitur*. Melius ולָנָה cum *kametz* cod. meus 305. » *He* habetur pro paragogico. Sed rectius fortasse per *kametz* scribendum לָנָה, ut sit tertia persona foem. generis. Praecedit enim באה, et utrumque ad אלה referendum ». Dathe *Proph. min.* p. 223.

V 6 עינם *oculus eorum* — עונם *iniquitas eorum*, Kenn. 530, Lxx, Syrus, Arabs. Ex versione graeca ita olim in hebraicis codicibus scriptum conjiciebat Hieronymus, qui quidem error, subdit is, frequenter inolevit, ut, quia ו et י litterae eadem forma, sed mensura diversae sunt, altera legatur pro altera. V. Kennic. *Diss. gen.* p. 42 et Houbigantium.

V. 9 ותשנה. Multi ותשאנה melius expresso א. Inter hos mei hispanici 4, 23, 346, primo 187, 782, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno, Prophetae Soncinenses 1486.

V 10 המה *ipsi*. Melius הנה foem. *ipsae*, Kenn. 250, meus 545, et ex secunda manu 20.

VI 5 מהתיצב *a stando* — להתיצב *ad standum*, primo meus 211, 545, Lxx, Vulgatus, Arabs. Syrus *quae stabant*.

VI 10 מאת טוביה *a Tobia* — ומאת *et a Tobia*, Kenn. 1, 23, 29, 30, 72, 82, 91, 93, 94, 96, 99, 102, 126, 128, 139, 145, 154, 158, 160, 172, 176, 182, 195, 198, 201, 210, 225, 226, 227, 249, 250, 253, 601, 602, primo 290, mei 4, 20, 24, 26, 27, 186, 196, 210, 226, 295, 305, 341, 346, 413, 463, 518, 545, 554, 560, 576, 596, 667, 715, 782, 789, 824, primo 187, 440, 579, nunc 411, 512, Biblia Soncin., Brixiensia, Antiqua sine anno, Basileensia Munsteri omnia, Wittebergensia 1587, Hutteriana ejusdem anni, Amstelodamensia 1630, Veneta Lombrosi 1639, Mantuana 1742, Lxx, Aquila, Syrus, Chaldaeus, Arabs. Plurimi codices et editiones legunt etiam טביה sine ו. Ex antiquioribus Soncinensis utraque, Brixiensis, Antiqua sine anno, Pisaurenses, et Munsterianae omnes. Inter mss. codices hispanici multi et Hillel. 413.

Ibid. אשר באו *qui venerunt* — אשר בא *qui venit*, Kenn. 225, 474, Lxx, Chaldaeus, Syrus. Addo Kenn. 474, seu codicem collegii Urbani propag. fidei ex collat. cl. Hwiidii et *Bibliotheca orient.* Michaëlis T. XVIII p. 80. In meo 2 *vav* sine punctis relictum est, reliqui omnes communem lectionem confirmant.

VI 11 עטרות *coronas* — עטרת *coronam*. Ita Syrus, Chaldaeus, Houbigantius, sicque defective legunt Kenn. 24, 94, mei 26, 319, 440, 575, nunc 596, et Biblia Complutensia.

VI 12 ואמרת אליו לאמר *Et dices ad eum dicens*. Abest לאמר *dicens* a Kenn. 30, 96, 150, 155, primo a meo 545, a Lxx, Syro, et Arabe.

VI 14 תהיה *erit* — תהינה *erunt*, Kenn. 30, et ad calc. *Diss. gen.* 153. Favet analogia, quia praecedit plur. והעטרת *Et coronae*. Nullus ועטרת cum punctis sing. lectionis *Et corona*, ut legerunt Lxx, Syrus, Chaldaeus et Arabs, et ut postulat singulare תהיה. Pro תהיה cod. meus 20 primo תתן *dabit*, et in 715 incertus scriba ה omiserat, quod posterior manus supplevit.

VII 3 אשר לבית *qui domus* — אשר בבית *qui in domo*, Kenn. 150, 155, Lxx, Chaldaeus, Syrus, Arabs.

Ibid. כמה שנים *aliquot abhinc annis*. Cod. meus 715 relictis his verbis sine punctis, notat ad margin. ס״א שבעים שׁנה alios libros legere *septuaginta abhinc annis*, ut v. 5. Alius ex meis codicibus, 545 primo זה שנים, omisso כמה.

VII 4 צבאות *exercituum*. Deest in Kenn. 89, 182, primo in meo 211, in Syro, et Targum.

VII 10 גר *peregrinum* — וגר *et peregrinum*, Kenn. 1, 23, 29, 89, 93, 102, 126, 150, 178, 253, primo 82, 128, nunc 154, mei 20, 26, 186, 210, 440, 545, 548, 579, 715, primo 211, nunc 2, 554, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno, Prophetae Soncin. 1486, et versiones omnes.

VIII 1 ויהי דבר יהוה צבאות *Et fuit verbum Domini exercituum*. Addunt אלי *ad me*, Kennic. codices 17, 23, 30, 72, 89, 96, 113, 149, 150, 155, 168, 178, 180, 198, 201, 210, 224, 249, 250, 253, 601, primo 128, 141, 154, forte 82, nunc 173, 182, ex Bibliis Halensibus primo 375, seu Erfurtensis 5, ex mea collatione 421, primo 404, mei 186, 187, 226, 295, 346, 440, 463, 504, 545, 548, 579, primo 2, 20, 210, 596, nunc 411, primo ext. 1, Biblia Soncinensia, Brixiensia a Kenn. omissa, Complutensia, Chaldaeus, et Syrus. Sed codex meus 575 notat ad marg. *Sic legitur* (sine אלי) *in codice Hilleliano, et in libris correctis*. 782 probat et ipse omissionem אלי, monetque a correcto ms. abesse.

VIII 2 לציון *Sion*. Kenn. 30 לירושלם *Jerusalem*. Utrumque Lxx et Arabs. V. 3 nonnulli post יהוה addunt צבאות cum Vulgato.

VIII 16 את רעהו *cum proximo suo* — אל רעהו *ad proximum suum*, Kenn. 155, 160, 201 marg., 601, primo 93, 250, mei 226, primo 211, Lxx. Scriba cod. mei 715 iterum incertus quam nam litteram poneret, solum א scripsit.

VIII 17 אשר *quae*. Abest a Kenn. 128, 149, 168, nunc 201, primo a meis 211, 663, a Lxx, Syro, Arabe. Recte *quia omnia haec odi*, extruso relativo quod orationis seriem turbat. Vulgatus qui illud retinet, supplet *sunt*, quod praecedens את non patitur.

VIII 23 אלהים *Deus vobiscum* — כי אלהים *quod Deus sit vobiscum*, Kenn. 30, primo meus 715, ac versiones omnes. Kenn. 96 כי יהוה. Nullus omittit אשר, ut Syrus.

IX 4 אדני. Inter multos codices, qui legunt יהוה, sunt hispani praestantissimae notae, ut meus 782.

IX 8 מצבה *ab exercitu*. Aliqui codices Kennicottiani ac mei rectius מצבא cum א.

IX 15 המו *tumultuabuntur* — והמו *et tumultuabuntur*, Kenn. 1, 17, 23, 30, 89, 96, 102, 144, 145, 149, 158, 178, 180, 182, 224, 225, 226, 228, 246, 601, nunc 168, 201, mei 4, 174, 186, 210, 211, 226, 380, 440, 463, 548, 663, 715, primo 2, 24, 27, 596, nunc 20, Biblia Pisaurensia 1517, Munsteri bina hebraeo-latina 1534, 1546, Mantuana 1742, Prophetae Soncinenses 1486, Pisaurenses 1516, Pisaurenses alii 1520, ad marg. Biblia Ven. 1518, R. Nathan in *Concordantiis*, Kimchius et Abarbanel in eorum *Commentariis*. Conferatur Norzius, qui quamquam unum tantum codicem haberet legentem והמו, et ex editionibus solos Prophetas Pisaurenses 1520, maluit tamen hanc lectionem praeferre. Lxx המה, et והמה adhuc legit Kenn. 154, Syrus המיה.

X 1 להם *eis* — לכם *vobis*, Kenn. 101, 150, 195, 224, 250, nunc 99, ex mea collatione 421, mei 2, 3, 196, 512, 560, 576, 715, primo 210, nunc 187, Syrus, ac Talmud Hierosolymitanum. Placet Lilienthalio.

X 2 רעה *pastor*. Meus 186 ראה *inspector* cum nota marg. ס"א רעה. Lxx רפאה *sanatio*. V. 3 male in nonnullis mss. et antiquis editionibus ואת בית יהודה interposito ו.

XI 2 הבציר in textu multi, etiam hispani, Biblia Soncin. ac Brixiensia.

XI 5 ורעיהם *et pastores eorum* — ורעהם *et pastor eorum*, cod. mei 545, 596. Melius ob sing. verbum יחמול *parcet*, quod sequitur. Alii tertiam radicalem in *jod* mutatam agnoscunt et pro singulari communem lectionem habent. Idem ורעיהן — ורעיהם cum suff. foem. Kenn. 30, 67, 72, 101, 160, 195, 245, a me collati 243, 421, mei 27, 295, 576, 789, primo 226, 380, 512, ext. 1, 2, Biblia Pisaurensia, Complutensia, Prophetae Pisaurenses utriusque editionis, 1516, 1520, ad marg. Biblia Veneta 1518. Melius, quia sic in foemin. cetera nomina et suffixa hujus versus, quae tamen alii codices in masculina immutant. Sic pauci קוניהם, plures עליהם cum utraque editione Soncinensi, Brixiensi et Pisaurensibus omnibus. Quae codicum et editionum in hoc versu paucisque sibi succedentibus verbis inconstantia Norzii animum valde exagitavit. » קוניהן cum *nun*, inquit is, ומכריהן cum *nun*, ורעיהם cum *mem*, עליהן cum *nun*, sic reperi in plerisque cod. accuratis, sed varietates multas vidi in aliis libris, ita ut angustiata sit anima mea ob illas, et averterim faciem meam ab eis ».

Ib. ואעשר. Kenn. 96, ac primo meus 545 ועשר, Kenn. 153 ועשיר, meus 27 hisp. ועשיר ק׳. Nonnulli notant א redundare, plene alii majori numero ואעשיר.

XI 7 שני *duas*. Foem. שתי Kennicottiani quatuor, ex meis primo 305.

XI 8 בחלה *fastidivit*. Cod. meus 174 videtur primo legisse בהלה *neglexit*, quod Michaëlis de communi lectione dubitanti in mentem venerat. V. *Suppl. lex. heb.* p. 166.

XI 11 אתי *me*. Lectionem אתו *eum*, quam hic ad marg. innuunt Bibl. Bombergiana 1518, et in Appendice Basileensia 1536, pauci codices servant, sed contra fidem omnium veterum.

XI 13 מעליהם *desuper eis* — מעליכם *desuper vobis*, Kennic. 2, 17, 158,

201, primo 89, forte 23, nunc 99, 295, mei 2, 3, 174, 305, 512, primo 187, 226, 518, ad marginem ס״א מעליכם 319.

Ibid. אל היוצר 2° *ad figulum* — אל האוצר *in thesaurum*, Kenn. 530, et Syrus. R. Isaac Karaeus in *Chizuch emunà* p. 416 edit. Wagenselii in *Telis igneis Satanae* notat והיוצר כמו האוצר כי אותיות אה״וי מתחלפות hic vocabulum היוצר *esse sicut* האוצר, *quia litterae* אהוי *permutantur*.

Alii אל בית היוצר *ad domum figuli*. Sic Kenn. 590, seu Viennensis antiquissimus, primo 168, 251, nunc 30, primo meus 2, et Matthaeus XXVII 10. Conf. Kenn. *Diss. gen.* §. 49 p. 21. Lxx *ad conflatorium*.

XI 16 הנער *puerum*. Kennicottiani codices 21 והנער, ex meis quatuordecim, inter quos 4 hispanicus, et Prophetae Soncinenses. Duodecim alii Kennicottiani, ac mei tredecim, in quibus iterum 4, et Prophetae Sonc. והנצבה *et stantem*. Pro והנשברת meus 211 primo והנשבר.

XI 17 רעי *pastor meus* — רעה *pastor*, Kennic. 149, primo 4, 128, 251, quibus ex Lilienthalio *Comm. crit.* pag. 367 addendus est 224, seu Regiom. 2, et ex *Repert. or.* T. I p. 185 cod. 153 Tychsenianus. Concinunt ex meis 174, 226, primo 187, 575, 663, 667, forte primo 341, nunc ext. 1, Chaldaeus, Syrus, Vulg.

Idem רעי *pastor meus* — רעי *pastores*, codices mei 20, 295, 305, 319, 341, 380, 411, 413, 504, 554, primo 186, 512, nunc 196, Biblia Brixiensia, Antiqua sine anno, Veneta 1595, Veneta 1613, Veneta 1615, Veneta 1627, Amstelodamensia Menassè ben Israel 1635, Veneta 1635, Veneta 1647, Lxx et Arabs.

Ibid. עזב *derelictor* — עֹזְבֵי *derelictores*, codices mei 20, 26, 226, 295, 305, 319, 341, 380, 411, 504, 554, 579, primo 186, 413, Kenn. 224 apud Lilienthalium, 243 a me collatus, Biblia Soncin., Brixiensia, Antiqua sine anno, Veneta 1595, Veneta 1613, Veneta 1615, Ven. 1627, Amstelodamensia Menassè 1635, Veneta ejusdem anni, Veneta 1647, Prophetae Sulsbac. 1769, Lxx, Arabs.

XII 2 יהיה *erit* — תהיה foemin. Kenn. 17, 93, 96, 145, 160, 175, 180, 201, 206, 246, 602, primo 251, nunc 72, 150, 182, mei 4, 295, 346, 380, 463, 715, primo 2, 20, 211, 226, 663, nunc 440, 545, ad marg. Biblia Veneta 1518. Sed meus 346 notat ad marg. במוגה יהיה *in correcto codice legi* יהיה.

XII 5 אמצה *confirmabo* vel *robur* — אמצא *inveniam*, primo Kenn. 224, meus 554, Lxx, Chaldaeus, Arabs, sed Lxx et Arabs in plurali, Chaldaeus in 3 pers. pass. *inventa est*, et אָמצה per *kametz* breve legunt nonnulli codices.

Ibidem לי ישבי *mihi habitatores* — לישבי *habitatoribus*, Kennic. 361, forte 203, ac Targum. Conf. Dathe *Proph. min.* pag. 226. Omittunt לי Kennic. 206, 541.

II 7 בראשנה *in principio* — כבראשנה *sicut in principio*, Kennic. 17, 228, primo mei 2, 211, 380, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs. Probat Dathius cit. l. Omittunt לא Kenn. 4, ac primo meus 211.

Ibid. ישב *habitatoris* — ישבי *habitatorum*, Kenn. 91, 149, 155, 160,

182, 601, mei 226, primo 20, 211, 596, ac versiones omnes.

XII 8 יושב *habitatorem* — יושבי *habitatores*, Kenn. 72, 154, 245, mei 226, primo 2, 20, 211, 663, ext. 1, Prophetae Soncinenses, ac versiones omnes. Melius ad contextus analogiam, quia sequitur plur. בהם. Ext. 1 pro בעד legit על.

Ibid. כמלאך *quasi angelus* — ומלאך *et angelus*, Kenn. 601, ad marg. Biblia Veneta 1518, in Appendice Basileensia 1536. V. 9 הבאים *venientes*. Cod. meus 319 ad marg. ס״א *alii libri* הצבאים *militantes*.

XII 10 ועל יושב *et super habitatorem* — ועל יושבי *et super habitatores*, Kenn. 1, 96, 102, 145, 150, 154, 155, 160, 168, 206, 224, 226, 309, 320, 601, primo 82, 297, ex mea collat. 475, mei 226, 440, 715, primo 20, 26, 211, 663, nunc 2, Prophetae Soncinenses, Rabboth, et omnes veteres. Cod. meus 575 hispanus ad marg. יושבי ק׳.

Ibid. והביטו אלי *et respicient ad me* — והביטו אליו *et respicient ad illum*. Sic Kenn. 23, 89, 93, 150, 160, 178, 180, 201, 225, 242 marg., 309, 319, 332, 342, 392, 420, 431, 452, 453, 467, 471, 474, 505, 506, 531, 541, 549, 587, 597, 601, 606, 607, 616, 637, 648, primo 204, 226, 428, forte 4, 168, 318, 342, 461, nunc 145, 158, 182, 243, 575, 613. Ex collatione, quam in h. l. institui italicorum codicum, Kenn. 420 ita legit ex prima manu, 467 ex secunda, 461 indubie, reliqui accurate producuntur. Accedunt ex meis 196, 346, 548, 596, 663, 715, primo 187, 782, nunc 1, 174, 305, 440, 545, ad marg. ס״א אליו 319, ex exteris a me collatis 20, sed cum אליו ק׳ ad marg., 40, primo 38, 41, 63, defective אלו 29. Alii exhibent ad marg. Keri אליו *lege ad illum*. Ita Kenn. 155, 210, 227, 251, 308, 359, 425, 476, 491, 540, 632, ex schedis meis 485, 530, ex meis 186, 210, ex ext. 1. Plures aetate sua, XIII videlicet seculo, codices extitisse qui legerent אליו, testis est gravissimus Raymundus Martini in *Pugione fidei* p. 411 edit. Lipsiensis, qui corruptae ob id Scripturae judaeos accusat. *In multis jam libris*, inquit, *istam corruperunt literam*. Hanc eandem lectionem judaeis eorumque codicibus exprobrat et Petrus Niger in *Stella Messiae*, cujus verba habes apud Wolfium *Biblioth. heb.* T. IV p. 543. Atque haec quidem de codd. mss., quorum miror ne unum quidem Norzium vidisse, qui vix innuit in Gemara ac Raschio legi אליו, contra ac habeatur in Bibliis.

Ex editis lectionem hanc sequitur Soncinensis Prophetarum editio princeps anni 1486, et ex judaicis scriptoribus complures, talmudistae in tractatu *Succà* cap. V fol. 52, Saadias in libro *Emunoth*, R. Parchon in ined. *Mechabbereth* ad rad. דקר, *En Israel* T. I p. 117 pag. versa edit. Venetae 1625, in eorum *Commentariis* R. Joseph Karà in cod. meo 255, R. Isaias in cod. meo 470, R. Aben Esra in Bibl. Ven. rabb. 1525, Jarchius in cod. meo 76, et apud Norz., Kimchius in cod. meo 79, et in edit. Sonc. 1486, ac Pisaurensi 1516, non in recentioribus, in quibus Kimchii textus ad hodiernam lectionem reformatus est. Nec porro solum in Com-

mentario sic legit Kimchius, sed et in *Libro radicum* in codice meo 738, et in primis quatuor editionibus hujus libri, quae apud me extant, Antiqua sine an. et loco omnium principe, Neapolitana 1490, Neapol. altera 1491, CPolitana 1513. Veneta 1547 et codex meus 721 habent אלי. Lipmannum citat etiam Carpzovius et Bohnius, ut legentem אליו in libro *Nizzachon* p. 144 editionis Hackspanii, sed falso. Etenim non modo communem is lectionem in hoc loco confirmat, sed et ea utitur ut christianos urgeat. » Dicendum, inquit, ei fuisset *et plangent super me*, ut dicere incoeperat *et respicient ad me* ». Hanc esse orientalium judaeorum lectionem testis est cod. Kenn. 296, ad marg. apposita nota לבדנחאי אליו.

Gravius est praesidium, quod ex auctoritate Johannis apostoli critici desumunt, qui Zachariae verba afferens cap. XIX 37 habet ὄψονται εἰς ὅν ἐξεκέντησαν *videbunt in quem transfixerunt*, et Apoc. I 7 iterum legit αὐτόν. Cum Johanne concinunt multi patres, graeci ac latini, Ignatius *Ep. ad Trall.*, Justinus *Apolog.*, Irenaeus lib. IV *adv. haereses*, Tertullianus *adv. Marcionem*, Cyprianus *Test.* lib. II, Lactantius *Div. instit.* lib. IV apud Starckium, Cyrillus apud Lambertum Bosium, Barnabas et Hyppolitus apud Menardum et Bohnium. Ex quibus evincit Starckius veram hanc olim fuisse graecorum interpretum lectionem. At patres quidem ex graeco aliquo interprete hic a LXX discrepante, vel ex Johanne ipso testimonium desumpserunt, sed unde Johannes, nisi ex hebraicis codicibus, in quibus legeretur אליו? » Johannes evangelista, inquit Hieronymus in h. l., qui de pectore Domini hausit sapientiam, hebraeus ex hebraeis, quem Salvator amabat plurimum, non magnopere curavit quid Graecae litterae continerent, sed verbum interpretatus e verbo est, ut in Hebraeo legerat ». Et Ep. LVII ad Pammach.: » Veniamus ad aliud ejusdem Zachariae testimonium, quod Johannes evangelista assumit juxta Hebraicam veritatem. *Videbunt in quem compunxerunt*, pro quo in LXX legimus καὶ ἐπιβλέψονται πρὸς μὲ ἀνθ᾽ ὧν ἐνωρχήσαντο, quod interpretati sunt latini *et aspicient ad me pro his quae illuserunt* sive *insultaverunt*. Discrepat evangelistae LXX interpretum nostraque translatio, et tamen sermonum varietas spiritus veritate concordat ». Idem graecus scholiasta codicis Barberini de hac lectionis diversitate sentit: » Notavimus apostolos in quibusdam locis hebraicum, non autem id quod in Vulgata habetur, posuisse ». Tandem huic lectioni favet contextus, in quo subditur וספדו עליו *et plangent super illo*, והמר עליו *et dolebunt super eo*. Tot sane testium ac Johannis potissimum auctoritate moti nonnulli recentiores critici lectionem אליו *ad eum* alteri praetulerunt. Inter hos Wisthonus in *An Essay towards restoring the true text of the old Test.*, Kennicottus *Diss. gen.* §. 65 p. 29, et §. 95 p. 47, Starckius *Dav. Carm.* T. I pag. 135. In hanc sententiam inclinare etiam videtur Bohnius *De restituendo codice hebraeo* p. 21, et Tychsenius in *Tentamine de var. heb. codd. generibus* p. 235. Alii scriptores rejiciunt אליו et hodiernam lectionem tuentur. Conferantur praeter Raymundum Martini et Petrum Nigrum supracitatis locis Carpzovius *Crit. sacr.*

p. 892, Dachs *Not. ad Succd* p. 436, et Dathe *Proph. minores* p. 227.

Si res ex auctoritate dirimitur, praeferendum אלי, quod non modo plerique ac meliores codices habent, sed et veteres omnes interpretes. Ita Lxx *πρὸς μέ* non in Vaticano solum, sed in reliquis omnibus codicibus. Veram Lxx interpretum leetionem eam esse quam exhibet codex Vaticanus, ubi nullum vestigium lecti אליו, testatur Hieronymus in h. l.. Idem graecum scholion ad marg. antiquissimi codicis Barberini, idem Syriaca versio hexaplaris ex Lxx hausta, quae eos ad amussim secuta legit ܘܢܚܘܪܘܢ ܠܘܬܝ ܚܠܦ ܗܢܘܢ ܕܪܩܕܘ. Theodotio habet et ipse *πρὸς μέ*, teste eodem scholio codicis Barberini et eadem versione Syro-hexaplari, in qua haec Theodotioni lectio tribuitur ܠܘܬܝ. ܒܗܘ ܕܒܙܥܘ. Chaldaeus מן קדמי *ante me*, Syrus tum in impresso textu, tum in vetustissimo codice Ambrosiano B 21 ܠܘܬܝ *ad me*. Ita Vulgatus, nec aliter Arabs, qui vertit الي. Non video ergo, quare inter testes alterius lectionis Syrum, Vulgatum et Arabem producat Starckius. Nec utrumque dici possunt legisse Aldinus interpres, Theodotio, et Syrus, qui subdunt *εἰς ὅν*, ܒܗܘ, ܒܡܢ Etenim haec respondent hebraico את אשר quo a prima persona fit transitus ad tertiam, *et aspicient ad me*, *ad eum videlicet quem transfixerunt*. Aquila et Symmachus, non dubito quin legerint et ipsi אלי. Codex Barberinus qui in nota hexaplari eorum discrepantias a Lxx sistit, testatur Aquilam legere *σὺν ᾧ ἐξεκέντησαν*, Theodotionem *ὃν ἐξεκέντησαν*, Symmachum *ἐμπρόσθεν ἐπεξεκέντησαν*. Supponit igitur in praecedenti *πρὸς μέ* eos a Lxx non discrepare. Id de Theodotione manifeste constat, cujus dimidiata in nota hexaplari illius codicis datur lectio, at integra in scholio quod subjicitur, ubi aperte extat *πρὸς μέ*. Ergo idem de Aquila et Symmacho dicendum est. Obiter nota Aquilam in codice Barberino diligenter in h. l. a me collato legere *σὺν ᾧ*, ac perperam Bohnium Lambertum Bosium accusare, quod male *σὺν ὅν* in *σὺν ᾧ* mutarit.

Quare autem Johannem conjiciant defendantque legisse אליו, ego equidem non perspicio. Nam proclivius erat lectioni Johannis conjicere eum neutrum legisse, unde Dathius Kennicotto reposuit in verbis Johannis nullum esse neque אליו, neque אלי indicium. Sed Apostolus, quae et doctissimi Calusii conjectura olim fuit, optime hodiernum אלי אשר legere potuit אֵלַי cum *tzere*, אלי אשר דקרו *ad quem transfixerunt*, quae ipsissima est ejus lectio. Tot enim extant in antiquis interpretibus et scriptoribus mutationis punctorum, sive diversae eorum lectionis exempla, ut nihil sit apud ipsos frequentius ac verosimilius. Multo autem facilius fuit a sacris criticis et librariis contextus analogiam sectantibus אלי mutari in אליו, quod bina sequentia עליו postulare videbantur, quam אליו in אלי, quod si Kennicottum ipsum audimus *Diss. gen.* pag. 29, contextui repugnat. Proniores etiam ad eam lectionem fingi debent judaei, quae sibi magis faveret, qualis est אליו, quam ad eam, ex qua Dei incarnatio ac Messiae divinitas contra eos ostenditur, qualis est communis אלי. Conf. Hackspan. *De usu libror. rabb.* p. 295. Ii ergo potius אלי in אליו mutassent,

ut mutasse accusantur a polemicis et antijudaicis nonnullis scriptoribus, quam אליו in אלי, ut eos accusat Starckius. At vero ego lectionem אליו ex contextus ut dixi analogia, eamque sectantibus scribis introductam opinor, non ex eorum malitia. Nam non modo plerique ac meliores codices ab hac corruptione immunes sunt, sed et ex tot scriptoribus antichristianis, quos legi ac magno numero possideo, ne unus quidem est, quod sciam, qui objicientibus christianis Zachariae prophetiam, respondeat Zachariae textum esse אליו, nullus qui vel solam opponat vel memoret, codicum varietatem. אלי aperte et sine ullo alterius lectionis indicio legunt praesertim acerrimi christianorum hostes Lipmannus in *Nizzachon* cit. l., R. Isaac in *Chizzuch emund* p. 303, 308, 309 edit. Wagenselii in *Telis igneis Satanae*, et Abarbanel in h. l., cum quibus plures alii judaeorum doctores consentiunt. Norzius candide fatetur אליו non esse lectionem sacri textus, ואין כן במקראות. Pro אלי Jalkut אל *ad*, teste Hackspanio cit. loc., qui receptam lectionem contra Socinum corruptae hic Scripturae judaeos accusantem defendit.

Ibid. את אשר *quem transfixerunt* — אל אשר *ad quem transfixerunt*. Ita R. Isaac Karaeus in cit. *Chizzuch emund*, seu *Munimine fidei* p. 303 ed. Wagenselii. At in editione Amstelodam. correctum את, et auctor ipse bis infra legit את. ואת *et quem* Kenn. 494, primo 206.

Ibid. דקרו *transfixerunt* — רקדו *saltaverunt*, vel *insultaverunt*, Kenn. 355, Lxx, Arabs. Ita transpositis litteris legisse Lxx jam notaverat Hieronymus. Vertunt enim κατωρχήσαντο. Cod. Barberinus antiquissimus et hexaplaris mendosam eorum lectionem emendat in ἐξεκέντησαν, quod legunt etiam Vaticanus 347, San Germanensis I, Johannes in Evangelio et in Apocalypsi, Aquila, Theodotio, Symmachus, Justinus, Theodoretus, aliique patres. Nonnulli utramque lectionem connectunt. Confer. Fabricy *Titres primitifs* T. I p. 246, Kennicottus *Diss. gen.* §. 70 p. 31, Nobilius *Schol.* in edit. Lxx, Capellus *Crit. sacr.* T. I pag. 140, et Vogelius *Not.* in h. l., cui Hieronymi conjectura minus arridet. Notat Starkius *Dav. Carm.* T. I p. 134 Vulgatam habere hodie *crucifixerunt*. Nescio, unde hoc hauserit, nam Sixtina ac Clementina utraque, antiquae et recentiores, quotquot prae manibus habeo, editiones, omnes legunt *confixerunt*, sicque codex meus 650. De ea Vulgatae discrepantia silent etiam Brugensis ac Bukentopius.

XII 11 הדדרמון *Adadrimon*. Addunt בן טברימון *filii Tabrimon*, Kenn. 4, 96, ad marg. 30, mei 211, 380, Talmud Babylonicum, ac Targum. Alii in nomine ipso legendo dissident. הדרימון *Adrimon* legunt Kenn. 30, 149, primo 4, mei 380, 440, primo 579, 663, idem defective הדרמון Kenn. 180, primo 176, mei 2, 319, 545, primo 3, 554, 789, nunc 27, הדררמון *Adarrimon* Kenn. 112, mei 26, 596, primo 187, nunc 782, Biblia Brixiensia, ac divisim הדר רמון *Adar-rimon* mei 4, 463 hispanici. Sic lat. versio Targum, sed mendose. הדרדמון *Adradimon* Kenn. 225, ac Vulgatus. Lxx et Arabs הרמון *malogranati*, Syrus המון *Amon*.

Ib. מגדון *Meghiddon*. Quidam מגדו *Meghiddo*, ex Kenn. 1, 4, 93, 145, 150, 201, 224 (primo), 225, 467 a me collatus, ex meis 20, primo 440, 545, 663. Ita Syrus, cui male, latina tantum versione inspecta, Targum addit Lilienthalius.

XIII 4 ולא ילבשו *et non induentur* — ולא ילבשו עוד *et non induentur ultra*, Kennic. 17, 112, 150, 155, 173, 182, 198, 226, 228, 246, 251, 253, nunc 180, 250, ex Lilienthalio nunc 224, mei 226, 380, 440, 663, 715, primo 2, 211, 579, nunc 174, 545, 554, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Prophetae Soncin. 1486, et Targum.

XIII 9 יהוה אלהי *Dominus Deus meus*. In Prophetis Soncinensibus et nonnullis utriusque collationis codicibus deest יהוה, in aliis deletum, sed legunt omnes veteres.

XIV 2. תשכבנה in textu multi, Prophetae Soncinenses, et utrumque Machazor sec. xv.

XIV 5 ונסתם גיא *Et fugietis ad vallem* — ונסתם *Et obturabitur vallis*, codices mei 264, 543, 596, ad marg. Bibl. Bombergiana utraque 1518, Lxx, Chaldaeus, Arabs, in Hexaplis Symmachus, ac *Reliqui* sic dicti graeci interpretes. Ita in Bibliis Halensibus codex Erfurtensis 3, et judaei orientales, variamque hanc lectionem aliorum codicum ac Jonathanis ad marg. referunt codices mei 211, 722, et Kenn. 564. » Jonathan vertens ויסתתים, inquit Norzius, videtur legisse *venistàm*, scripsitque sapiens Aben Esra ita legere omnes orientales, quod R. Elias Levita confirmat in correctione *Radicum*. Haec videtur quoque fuisse lectio R. Salomonis Jarchì, qui solam targumicam expositionem producit, Kimchius vero cum in *Commentario*, tum in *Libro radicum* allata Jonathanis interpretatione concludit sibi videri eum legisse *venistàm* in Niphal a rad. סתם, suntque qui ajunt sic reperiri in quibusdam accuratis codicibus, quorum nullum ego vidi. Hucusque Kimchius. Porro R. Azarias de Rubeis testatur in libro suo (*Meor enaim*) in parte קול אלהים in Graeca versione Lxx senioribus attributa exponi *nistàm* in sensu *absconsionis*, subditque lectionem hanc congruere verbis Jossifon. At nos recedere non possumus a masora, quam tradiderunt nobis patres nostri ». Ab ea recedere nostramque lectionem sequi non dubitat Dathius *Proph. min.* p. 229.

Ibid. כל קדשים *omnes sancti* — וכל *et omnes sancti*, Kenn. 1, 2, 17, 18, 23, 30, 72, 80, 93, 95, 96, 109, 136, 145, 149, 150, 153, 160, 170, 180, 182, 196, 206, 223, 224, 228, 245, 250, 251, 309, 355, 680, primo 82, 130, 141, 154, 172, 308, forte 82, 244, 290, nunc 125, mei 1 in Aphr., 4, 20, 61, 63, 196, 226, 230, 291, 341, 373, 380, 388, 411, 419, 420, 440, 442, 443, 486, 543, 545, 562, 585, 596, 663, 665, 721, 814, 824, 825, 893, 903, primo 1 in textu, 2, 11, 27, 210, 211, 262, 265, 463, 476, 674, 789, nunc 264, Machazor Soncinense 1486, Soncin. aliud sec. xv, Pisaurense sub in. sec. xvi, ac versiones omnes.

Ibid. קדשים *sancti* — קדשיו *sancti ejus*, primo meus 20, Syrus, Chaldaeus, Arabs.

Ibid. עמך *cum te* — עמו *cum eo*, Kenn. 17, 96, 136, 149, 150, 180, 196, 198 marg., 200, 206, 212, 248, 294, 348, 365, 366, 368, 369, 380, 390, 432, 471, 530, 536, 564, 575, 593, 597, 603, 608, 615, 616, primo 1, 224, 245, 250, 335, 588, forte 145, 309, 680, nunc 223, 325, mei 20, 440, 585, 596, 893, primo 211, 443, primo ext. 1, ac versiones omnes antiquae. Margo Kenn. cod. 198 ap. Bruns. *De var. lect. Kenn.* haec habet: ובספרים מדויקים ראיתי קדושיו עמו וכן נר׳ בעיני גם התרגום מורה עליו שהוא כן וכל קדישיה עימיה *In libris autem accuratis vidi* sancti ejus cum eo, *sicque videtur mihi esse legendum*, *quod et Targum evincit vertens* et omnes sancti ejus cum eo. Cum hoc critico ac Dathio cit. l. variam hanc lectionem veterum consensione confirmatam et nos communi anteponimus.

XIV 6. Plurimi וקפאון in textu, ex meis hisp. 26, 411, 535, 548, 560, 674, 850, 851, primo 23, 295, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno, Complutensia, Prophetae Soncinenses, Pentateuchus antiquus in 4., Pragensis 1518, ac quatuor Machazorim, duo Soncin. sec. xv, Pisaur. in. sec. xvi, ac Bonon. 1541.

XIV 10 כערבה *quasi planities* — בערבה *in planitie*, Kenn. 110, 384, 680, primo 72, 76, 89, 95, 99, 128, 130, 150, 244, 245, forte 111, 136, mei 4, 20, 63, 230, 262, 384, 388, 419, 442, 443, 476, 535, 545, 554, 596, 674, 715, 814, 868, 893, 903, primo 11, 187, 440, 721, 850, videtur primo 211, nunc 562, Prophetae Soncinenses, Pentat. antiquus in 4. sine anno et loco, Machazor Sonc. 1486, Mach. alt. sec. xv.

Ibid. ומגדל *et turris*, vel *turrem* — וממגדל *et a turre*, Kenn. 30, 50, 93, 95, 96, 109, 110, 111, 128, 181, 223, 245, 251 marg., 253, 680, primo 384, forte 4, 107, mei 63, 233, 380, 388, 411, 443, 476, 486, 562, 579, 665, 740, 814, 850, 851, primo 211, 440, 674, nunc 226, nunc ext. 1, Biblia Soncinensia, Brixiensia a Kenn. omissa, Complutensia, Prophetae Soncinenses 1486, Pentateuchus antiquus in 4. sec. xv in Aphr., Machazor Soncinense 1486, Machaz. aliud sec. xv sine anno et loco, Hamburg. 1536, Vulgatus ac Syrus. Lectio melior, quam merito adoptat Dathe in *Proph. minor.* Alii ממגדל *a turre*, ut Kennic. 150, meus 20, 802, 903, primo 419, 585, 721.

XIV 11 וחרם *et anathema* — וחרב *et gladius*, Kennic. 109, 111, 150, 294, mei 388, 419, 562, 585, nunc 596. Targum קטלא *occisio*.

XIV 13 איש יד *unusquisque manum*. Multi בִּד, Kenn. 17, 30, 72, 89, 94, 95, 96, 107, 111, 128, 130, 136, 145, 149, 150, 153, 172, 175, 178, 181, 196, 223, 246, 294, 601, 602, 665, 680, primo 176, nunc 180, 201, primo 475 a me collatus, mei 240, 295, 346, 380, 388, 419, 440, 543, 585, 648, 662, 663, 665, 721, 740, 802, 893, 903, primo 211, 267, 486, 722, nunc 545, ext. 1.

XIV 15 יהיה *erit* — תהיה foem. Kennic. 2, 30, 80, 93, 96, 149, 150, 151, 196, 244, 246, 252,

384, 680, nunc 201, mei 211, 226, 260, 388, 440, 476, 554, 562, 789, 893, primo 2, 20, 543, 663, nunc 545, 585. Foem. nomen הבהמה, quod immediate praecedit.

XIV 18 ולא עליהם *nec super eis*. Kennic. 1, 80, 126, 536 omittunt ולא, nec legunt LXX, Syrus et Arabs. Kenn. 601, primo meus 20 לא עליהם sine nexu.

Ibid. הגוים *gentes* — כל הגוים *omnes gentes*, Kenn. 23, 30, 50, 82, 93, 94, 95, 109, 111, 112, 145, 150, 151, 155, 160, 170, 175, 178, 181, 182, 196, 201, 223, 224, 225, 226, 228, 246, 253, 294, 665, nunc 250, primo 375, seu Erfurtensis 5 ex Bibliis Halensibus, ex mea collatione 421, primo 475, mei 1 in Apht., 6, 7, 11, 23, 61, 63, 186, 197, 210, 233, 260, 262, 265, 267, 291, 341, 345, 373, 380, 388, 411, 413, 419, 420, 486, 543, 548, 579, 648, 662, 665, 715, 722, 740, 789, 802, 814, 825, 850, 868, 883, 893, 903, primo 187, 211, 721, nunc 442, 554, 585, 596, 667, ext. 1, 33, 63, primo 23, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno, Prophetae Sonc. 1486, Pentateuchus Brixiensis 1492, Machaz. Soncinense 1486, Soncin. aliud sec. XV, Pisaurense sub in. sec. XVI, Hamburgense 1536, ad marg. Biblia Veneta 1518, LXX, Vulgatus, Arabs. Alii legunt כל העמים *omnes populos*. Sic Kennic. 136, 172, 173, 251, mei 20, 226, 440, 674, primo 2, 545, 663, solum העמים Pent. Prag. 1518.

V. 19. In nonnullis deest hic versus, sed legunt omnes versiones.

XIV 20 והיה *et erit* — והיו *et erunt*, primo meus 721, rectius, quia sequitur plur. הסירות. Defective מצלת multi cum Prophetis Soncin., quod in sing. vertunt omnes veteres. Pro יהיה Kenn. 201 תהיה.

MALACHIAS

Cap. I 9 זאת hoc — זאת לכם *hoc vobis*, Kenn. 150, 253, 384, primo mei 419, 579, 606, nunc 16, 667, Biblia Sonc. ac Brixiensia.

I 10 מי גם *Quis etiam* — כי גם *Quia etiam*, Kenn. 30, Lxx, Arabs. In nonnullis deest גם, quod non legunt Vulgatus ac Syrus. Sic Kennic. 151, 191, 198, primo meus 892. Kenn. 384 יסגור *claudat* sine ו, ut Lxx.

I 11 ומנחה *et oblatio* — מנחה *oblatio*, Kenn. 4, 18, 30, 93, 109, 129, 150, 196, 201, 245, 294, 384, item 475 a me coll., mei 20, 893, primo 2, 16, 262, 419, 547, 892, Vulg., Tanchumà ex ed. Mant. 1563. Alii ומגש, ut Vulg. ac Syrus.

I 12 מחללים אתו *prophanantes illud* — מחללים אתי *prophanantes me*, Kenn. 109, 196, primo 125, videtur 96, mei 197, 233, 262, 384, 419, 721, 825, primo 11, 20, 230, 248, 545, 594, 596, 851, videtur primo 16, אתו 291, 606, 614, sed 291 cum Keri אותי ad marg. Alios libros habere אותי notat 547. Ib. וניבו *et proventus ejus*. Deest in Kenn. 80, 384, forte 644, et in Syro.

I 13 ואת הפסח *et claudum* — את הפסח *claudum*, Kenn. 2, 3, 23, 50, 72, 76, 80, 82, 89, 95, 96, 100, 109, 136, 139, 150, 154, 155, 158, 160, 175, 178, 191, 196, 198, 201, 223, 224, 225, 227, 244, 245, 250, 251, 253, 294, 384, 601, 602, forte 94, nunc 168, mei 1 in textu, et in Aphtar., 2, 4, 6, 7, 11, 174, 186, 196, 197, 211, 226, 230, 233, 240, 248, 262, 264, 265, 266, 267, 291, 295, 304, 305, 341, 345, 384, 419, 440, 443, 476, 507, 512, 518, 543, 545, 548, 554, 562, 579, 592, 594, 596, 614, 656, 662, 715, 721, 722, 825, 868, 892, 893, primo 26, 187, 200, 851, nunc 16, 20, 486, 547, 667, 700, 789, Biblia Soncin., Brixiensia, Complutensia, Prophetae Soncinenses 1486, Pentateuchus Brixiensis 1492, CPolitanus 1505, Pragensis 1518, ac vetusti omnes interpretes praeter Syrum. Mei 380, 665 omittunt ואת. Ib. אתו. *Tikon sopherim*, seu *Correctio scribarum* אותי *me*. Conf. Jarchius in h. l., Norzius, Grabe et Kenn. in ***Addit. ad Diss. gen.*** p. 124. V. 14 לאדני. Multi ליהוה cum quibusdam antiquis editionibus, inter quas Soncinensis utraque, Brixiensis, Venetae 1518.

II 3 אליו *ad se* — אלי *ad me*, Kenn. 112, forte 82, meus 23 hisp. et accuratissimus, Biblia Pisaurensia et binae editiones Pisaur. Prophet. 1516, 1520. Lxx, Syrus et Arabs legerunt ואשא *et assumam*.

II 5 ואתנם *et dedi ea* — ואתן *et dedi*, Kenn. 129, meus 226, ac ver-

siones omnes. Conf. Dathe *Proph. min.* pag. 232.

II 9 לכל העם *omni populo* — לכל העמים *omnibus populis*, Kennic. 23, 30, 96, 180, 182, primo 250, forte 154, ex mea collat. 168, 226, 420, 431, 559, 562, mei 2, 20, 341, 380, 440, 715, primo 26, 545, nunc 186, exteri 19, 20, 23, 29, 38, primo 63, Biblia Pisaurensia, Prophetae posteriores Pisaurenses 1516, iidem ex repet. editione 1520, Lxx, Chaldaeus, Vulgatus, Arabs. Cum Lxx concinit Syrus hexaplaris ܒܟܠܗܘܢ ܥܡܡܐ. Pro לכל meus 545 primo בכל.

II 15 אל יבגד *ne praevaricetur* — אל תבגד *ne praevariceris*, Kennic. 145, 149, 182, 246, 366, 471, 576, 616, forte 175, mei 226, 305, 440, 715, primo 26, 211. Versiones omnes in 2 pers., ut contextus postulat.

III 5 ובנשבעים *et in jurantes* — ובנשבעים בשמי *et in jurantes per nomen meum*, Kenn. 4, 17, 23, 72, 96, 149, 173, 182, 224, 246, 249, 250, 602, nunc 252, ad calc. 201, ex mea collatione nunc 243, mei 226, 380, 440, 554, primo 2, 211, nunc 27, ext. 1, 23, Biblia Pisaur. 1517, Prophetae Pisaur. utrique 1516, 1520, ad marg. Biblia Bombergiana 1518, in Appendice Munsteriana 1536, Talmud Babylonicum, Lxx, eosque secuti Syrus hexaplaris et Arabs. Conf. Norzius, et *Spec. Pont. cod.* p. 59.

Ibid. ומטי *et pervertentes* — ומטה *et pervertentem*, Kenn. 126, 150, 253, primo 251, mei 226, 579, Biblia Sonc., ac Brixiensia a Kennic. omissa.

III 11 ישחת *corrumpet*, vel *perdet* — אשחית *corrumpam*, vel *perdam*, Kenn. 126, mei 26, 211, omnes prima manu, Lxx, et Arabs.

III 16 ספר *liber* — בספר *in libro*, Kenn. 150, 173, 198, 223, 226, forte 201, mei 341, primo 2, 20, 210, 230, 305, 440, 667, Talmud Babylonicum, ac Syrus. Kennic. 425 ad marg. Kerì בספר.

III 19 וכל עשה *et omnis faciens impietatem* — וכל עשי *et omnes facientes impietatem*, Kenn. 1, 2, 4, 17, 23, 29, 30, 89, 91, 93, 94, 96, 100, 101, 141, 154, 155, 158, 168, 172, 178, 180, 182, 201, 223, 224, 225, 228, 243, 245, 252, 253, 296, 297, primo 3, 24, 82, 173, nunc 198, ex mea collatione 243, 421, 549, primo 475, mei 1, 2, 3, 20, 23, 26, 186, 210, 230, 295, 304, 341, 346, 509, 518, 545, 554, 560, 575, 576, 667, 715, 893, primo 211, 305, 440, 824, nunc 187, ext. 1, 17, 18, primo 23, 103, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Veneta 1613, Ven. 1690, Prophetae Soncin. 1486, Pisaurenses 1516, Talmud Babyl., Lxx, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus et Arabs. Ita etiam legit Kimchius in h. l., et R. Joseph Kara. Melius proculdubio, quia praecedit plur. זדים. Quidam לקש *in stipulam*. Versus hic est in Polyglottis ac nonnullis aliis editionibus v. I cap. IV. Ad היום Kenn. 226 a me collatus in h. l. notat ad marg. alios codices habere יהוה. Utrumque Arabs *Dies Domini*.

CANTICUM CANTICORUM

Cap. I 2 מנשיקות *osculis* — מנשיקת *osculo*. Sic defective Kennic. 80, mei 186, 562, 795, quod ad sing. numerum trahi potest, ut vertit Vulgatus, ac Graeca versio anonymi judaei codicis Veneti D. Marci a doctissimo Villoisonio Argentorati nuperrime edita. Ibid. דדיך *amores tui*. Nullus דַדיך *ubera tua* nec hic, nec v. 4, nec deinceps, ut Lxx, Vulgatus et Arabs.

I 4 נרוצה *curremus*. Lxx, Vulgatus et Arabs addunt *in odorem unguentorum tuorum*, sicque forte לריח שמניך olim Kenn. 213, qui habet נרוצה super abrasione dilatate rescriptum.

Ibid. דדיך *amores tuos* — דדך *amorem tuum*, Kenn. 153 et Syrus.

Ibid. מישרים *rectitudines*, vel *rectitudinibus*, *rectissime*. Multi defective משרים, quod legi potest in Hophal *recti*, ut Vulgatus. Syrus מ pro praefixa praepositione accipiens, legit *et prae rectis dilectionem tuam*.

I 5 כאהלי *sicut tabernacula* — באהלי *in tabernaculis*, cod. mei 379, 380, Biblia Brixiensia, ac Graeca versio codicis D. Marci ἐν ταῖς σκηναῖς. Nota tres editiones Brixienses Meghilloth esse distinguendas. Quae subjuncta est vero Pentateucho integr. Bibliorum, ea habet ב. Reliquae duae Pentat. 1492, et 1494, quae saepissime compactae reperiuntur cum integris Bibliis, habent כ.

I 6 תראני *respiciatis me* — תיראני *timeatis me*, Kenn. 1, 80, 152, 211, mei 304, 893, primo 34, 479. Praefert Doederlein *Scholia in libros poeticos V. T.* p. 192.

I 7 איכה תרביץ *ubi recubare facias* — ואיכה *et ubi recubare facias*, Kenn. 76, 77, 80, 93, 107, 129, 166, 177, 196, 198, 201, primo 125, mei 42, 198, 479, 586, 592, 737, 780, 824, primo 262, 265, 266, 379, 407, 440, 443, nunc 16, et Syrus.

Idem תרביץ *recubare facias* — תרבץ *recubes*. Ita defective Kenn. 77, 196, et Agiographa Neapolitana 1487, et in Kal versiones omnes, quotquot exprimunt, videlicet Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs. Ibid. שֶׁלמה per *segol* melius mss. nonnulli codices cum Neapolitanis Agiographis.

I 10 בתורים *inter ordines gemmarum*. Kenn. 178 כתורים *sicut ordines*. Lxx, Vulgatus, et Arabs *sicut turturis*. Praeferenda tamen lect. communis.

I 17 רחיטנו. In textu רהיטנו quamplures, etiam hispani, ut mei 196, 384, 414, 674, 851, item plures editiones, ut Biblia Sonc, Complutensia, Ven. 1563, Ven. 1570, Hutteri 1587, Amstelodamensia 1630, Ven. 12. 1635, Amstelodam. 1639, Veneta 1766, Pisana 1781, Pentateuchus antiquus in 4. sine anno et loco, CPolitanus 1522,

Venetus 4. 1548, Venetus 1551, Ripae Tridenti 1561, Ven. 1574, Mantuanus 1589, Ven. duo 1606, Amstelodam. 1696, Dyrenfurth. 1729, Ven. 1777, v Meghilloth Bonon. 1482 princeps editio, v Meghill. Ven. 1538, Machazor Hamburg. 1536, Bononiense 1541, Cantic. Sabionet. 1556, Cant. cum Comm. Ven. 1587, idem cum Comm. Venet. 1597, idem cum vers. hisp. Ven. 1655, et 1664. Capellus praefert Chediv, quod in binis meis codicibus hispanicis, 346, 535, est רחיטנו. Agiographa Neap. רהיתנו.

Idem רחיטנו *ambulacrum nostrum* — רהיטינו, vel רהטינו *ambulacra nostra*, Kenn. 120, 674, mei 57, 380, 405, 407, 590, 814, Pentateuchus Ferrariensis 1555. In plur. versiones omnes in Polyglottis et nova Graeca codicis D. Marci. Conf. Doederlein *Scholia in V. T.* p. 193, *Notae crit. in Cant.*, quae sub titulo *Auch etwas ubers Hohelied* editae sunt in *Repert. bibl. et or.* T. VII pag. 224, et Paulus *Uber das Hohelied* in *Repert. or.* T. XVII p. 138.

Ibid. ברותים *brutina*, *cypressina* — ברושים *abietum*, vel *abiegena*, Kennic. 442, 471, forte 95, 384, 593, primo meus 405, et idem esse ac ברושים, mutato ש in ת, scribit Aben Esra.

II 3 חמדתי in Kal legunt Agiographa Neapol. et Machazor Soncin. sec. XV sine anno.

II 4 ודגלו *et vexillum ejus* — ודגל *et vexillum erexit*, primo meus 264. Vulgatus et *ordinavit*, Aquila ἔταξεν. LXX, Syrus et Arabs pro verbo legerunt et ipsi, sed in plur. per *surek et disponite*, sicque per *surek*, ut hi interpretes, *et vexillum erigite*, vel *disponite*, aperte legit codex meus 407. Ita Symmachus ἐπισωρεύσατε. Confer. Capellus *Crit. sacr.* p. 531. Cod. meus 780 ורגלו *et vestigium ejus*.

II 11 הסתו *hyems*. Plures הסתיו, ac meus 379 valde antiquus הסתא chaldaici nominis forma chaldaica.

Ibid. הלך *abiit* — והלך *et abiit*, Kenn. 4, 17, 18, 30, 76, 93, 95, 117, 129, 136, 145, 147, 151, 187, 188, 201, 202, 212, 224, 244, 245, 248, 249, 335, 601, 602, 603, primo 107, mei 31, 32, 42, 198, 244, 378, 379, 405, 406, 407, 440, 495, 516, 543, 586, 592, 596, 614, 715, 730, primo 2, 16, 265, 380, 443, 466, 479, 486, 593, 597, 737, 754, ext. 31, Syrus, Vulg., Arabs, Graecus interpres codicis Veneti D. Marci, Targum cod. mei 31. Margo codicis mei 721 ס"א והלך.

II 12 עת *tempus* — ועת *et tempus*, Kennic. 4, 17, 18, 77, 80, 101, 107, 129, 136, 145, 147, 150, 170, 196, 199, 201, 202, 224, 244, 248, 335, 384, primo 125, nunc 151, mei 59, 230, 244, 266, 273, 378, 379, 380, 406, 407, 440, 443, 466, 476, 479, 495, 543, 562, 592, 597, 721, 730, primo 2, 10, 16, 196, 240, 486, 507, nunc 32, 248, 593, ext. 31, Chaldaeus, Arabs.

II 13 סמדר *uvae primae* — סמדד per *daleth* primo Kennic. 386, nunc meus 893, ac Biblia Brixiensia. Binae aliae editiones Brix. Meghilloth Pentat. 1492, 1494, habent סמדר. Cod. meus 893 primo וסמד.

II 14 השמיעני. Plene השמיעיני melius legunt plures, etiam hispan. prae-

stantioris notae, cujusmodi sunt ex meis 4, 196, 414, 518, primo 782, et editi, ut Pentateuchus antiquus sine anno, Mantuanus 1589, Venetus 1777, Machazor utrumque Soncin. sec. xv, Hamburgense 1536, Cantic. Sabion. 1556, Cant. cum Comm. Galiko Ven. 1587. Defective השמעיני Biblia Soncinensia. Vitiose hic השמיעני masc. legunt nonnullae editiones, inter quas Biblia Polyglotta Antwerpiensia, Polygl. Londinensia, Bibl. interlin. Pagnini 1571, Veneta 1613, Pentat. antiquus germanicus in fol., Venetus 1551.

Ibid. ומראך. Keri ומראך *et aspectus tuus* in textu exhibent ex Kennicottianis codicibus in integrum collatis quinquaginta quinque, quibus addendi 550, 553, ex meis septuaginta septem, videlicet 2, 10, 16, 31, 45, 57, 59, 187, 188, 193, 198, 218, 244, 260, 263, 273, 275, 297, 304, 331, 341, 380, 384, 405, 406, 414, 420, 442, 443, 447, 449, 466, 467, 476, 479, 486, 495, 499, 507, 516, 517, 535, 543, 561, 586, 593, 596, 606, 613, 614, 629, 630, 643, 667, 674, 688, 699, 715, 730, 737, 754, 780, 814, 824, 825, 851, 853, 899, 900, primo 518, 579, 585, 597, 633, 721, 782, 789, nunc 562, ext. 31, ex editis Biblia Soncinensia, Brixiensia, Veneta 1518 utraque, Veneta 1521, Veneta 1525-28, Veneta 1533, Munst. omnia, Roberti Stephani in 4., Hutteri 1587, Pentateuchus Brixiensis 1492, Brix. alter 1494, Antiquus in 4. sine anno, CPolitanus 1505, Pragensis 1518, CPol. 1522, Ferrariensis 1555, Mantuanus 1589, Machazor Soncin. 1486, Machazor aliud Sonc. sine anno sec. xv, Bononiense 1541, v Meghilloth Ven. 1538, Cant. Sabion. 1556, Cant. Venet. cum Com. Alscek. Alii ומראך cum punctis plur. lectionis. Sic meus 379, et Neapolit. Agiographa 1487, quae praeterea legunt נאוָה per *kametz*.

II 15 שעלים 2° *vulpes*. Abest a Kennic. 80, 145, 370, 442, primo a meo 379, a Lxx, Vulg. et Arabe.

Ibid. וכרמינו *et vineae nostrae* — וכרמנו *et vinea nostra*, Kenn. 77, 95, 107, 244, mei 31, 57, 186, 188, 262, 263, 332, 378, 384, 554, 562, 585, 606, 699, 715, 721, 893, primo 449, Canticum Sabion. 1556, idem cum Comm. Galiko Ven. 1587, ac Vulgatus. Iterum hic סמדד per ד habent Biblia Brixiensia, seu editio Meghill. cum iisdem curata. Binae aliae per ר. III 4 הורתי *genetricis meae*. Kenn. 129 הורדתי *deducam*.

III 6 כתימרות *sicut columnae*. Lxx Symmachus, Syrus, Vulgatus כתמרת in sing. *sicut columna*, sicque defective כתמרת Kenn. 18, 93, 107, 109, 188, 196, 201, 245, 248, mei 1, 230, 386, 407, 440, 467, 586, 593, 643, 795, primo 31. Aquila כתמונת *sicut similitudo*.

III 9. Plene אפיריון Kenn. 77, 117, 173, 196, mei 57, 405, 444, 586, 730, 893, Agiographa Neap. 1487, Cant. cum Comm. Gerson. Ripae Trid. 1560. Cod. meus 304 hispan. primo אפרון, 187 et ipse hisp. primo אפר יון.

IV 1 מהר גלעד *de monte Galaad* — מן הגלעד *de Galaad*, Kennic. 17, 147, 152, mei 467, 814, 892, primo 188, 265, 586, Lxx et Arabs. הגלעד multi, etiam hispanici accuratissimi, ut mei 518, primo 187, 851,

Pent. antiquus membr. in 4., Cant. Sabion. 1556. V. 2 בהם. Meus 721 בהן.

IV 5 הרעים *pascentium* — הרעה *pascentis*, Kenn. 110, Machazor Soncinense 1486, ac Machazor aliud sec. xv sine anno et loco.

IV 6 ואל גבעת *et ad collem*. *Vav* copul. omittunt Kenn. 2, 4, 14, 18, 82, 107, 117, 136, 146, 147, 151, 152, 158, 172, 180, 188, 196, 198, 201, 202, 212, 214, 248, 384, mei 31, 186, 196, 198, 248, 378, 379, 380, 406, 554, 586, 593, 596, 606, 614, 629, 715, 721, 730, 737, 786, 892, primo 1, 16, 262, 486, 597, 633, 688, 795, 851, ext. 31, Agiographa Neap. 1487.

IV 8 שׂניר per *sin* melius legunt codices quamplures sive mss., sive editi. Ex hispanicis mei 33, 187, 304, 346, 414, 518, 535, 674, 851, inter editos Biblia antiqua sine anno, et Pentat. Neapol. 1491. V. 9 multi באחת in textu, alii cum Neapol. Agiographis מצוארנך cum א inserto.

IV 12 גל *fons* — גן *hortus*, Kenn. 1, 17, 80, 121, 160, 166, 181, 227, 245, 309, 381, 390, 400, 403, 454, 487, 488, 489, 494, 510, 544, 606, 624, 639, primo 59, 152, 157, 158, 178, 181, 213, 218, 226, 248, 251, 369, 425, 431, 528, 617, 644, mei 57, 193, 198, 369, 593, 850, primo 10, 41, 188, 262, 265, 273, 379, 405, 447, 499, 543, 683, 851, nunc 715, videtur primo 554, ext. 118, Cantic. cum Comm. Ripae Trid. 1560, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs, Graecus anonymus cod. D. Marci. Praefert Castellus *Lexicon heptagl.* col. 543. Cod. meus 380 notat גל esse גן.

IV 16 בשמיו *aromata ejus*. Codex meus 198 בשמים *aromata*, nullus בשמי *aromata mea*, ut Lxx, Syrus, Arabs et Coptus.

Ibid. לגנו *in hortum suum* — לגני *in hortum meum*, Kenn. 145, videtur primo meus 4, Machazor Soncinense 1486, Machazor aliud Sonc. sec. xv sine anno, cod. Alex. Lxx, cujus lectionem sequitur latina versio Lxx in Polyglottis edita.

V 2 שראשי. Irregulare *daghesc*, quod in ר conspicitur, quinquaginta tres et amplius ex meis codicibus non habent, inter quos hispanici nonnulli. Omittunt etiam multae editiones, Biblia Brixiensia, Antiqua sine an., Munsteri utraque hebraeo-lat., Ven. 1613, Veneta 1627, Veneta 12. 1635, Amstelodamensia 1635, Agiographa Neapol. 1487, Pentateuchus Brix. 1492, Brixiensis 1494, CPol. 1505, Pragensis 1518, Antiquus german. in folio, Ripae Tridenti 1561, Venetus 1567, Venetus 1597, Machaz. utrumque Soncinense sec. xv, Pisaurense, Hamburgense 1536, Bononiense 1541, v Meghilloth ex primaria editione Bononiensi 1482, v Meghilloth Venet. 1538, Psalt. Prov. Eccl. Cant. Paris. 1632, Canticum cum Comm. Galiko 1587, idem cum Comm. Alscek Ven. 1591, idem cum Comm. Laniado 1597.

V 4 המו עליו *commota sunt super eo* — המו עלי *commota sunt in me*, Kenn. codices 14, 17, 18, 30, 80, 89, 95, 117, 118, 125, 136, 139, 144, 147, 151, 152, 158, 160, 166, 168 (primo), 172, 173, 175, 178, 180, 187, 191, 196, 212,

213, 223, 224, 253, 294, 335, 384, 601, 602, 603, 674, forte 245, nunc 293, 665. Ex italicis codicibus Kennicottianis, quos omnes vel fere omnes hic examinavi, ex mea collatione supplendi triginta et unus, videlicet 188, 228, 240, 404, 428, 431, 432, 433, 437, 441, 468, 471, 474, 485, 488, 497, 511, 528, 531, 532, 535, 536, 540, 542, 552, 559, 561, 564, primo 242, 517, 521, ex meis octoginta novem, nempe 7, 10, 16, 33, 34, 35, 45, 57, 187, 188, 193, 196, 198, 209, 230, 244, 260, 266, 273, 297, 304, 341, 378, 379, 380, 384, 386, 405, 407, 414, 440, 442, 443, 444, 447, 466, 467, 476, 479, 486, 495, 516, 535, 543, 561, 562, 586, 592, 593, 597, 606, 613, 614, 629, 630, 643, 656, 674, 688, 721, 730, 737, 780, 786, 814, 824, 850, 853, 899, 900, primo 2, 3, 31, 240, 265, 343, 554, 579, 722, 754, 795, 851, 892, forte primo 576, nunc 42, 249, 264, 633, 789, ex exteris meae collationis in h. l. collatis 1, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 23, 24, 28, 31, 33, 37, 38, 41, 42, 44, 50, 52, 59, 60, 61, 66, 79, 85, 89, 103, 104, 114, 118, 135, primo 14, 29, nunc 26, ex editis Biblia Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Veneta utraque anni 1518, Veneta 1521, Munsteri bina hebraeo-latina 1534, 1546, Roberti Stephani in 4., Hutteri 1587, Nisselii 1662, Pentateuchus Neapol. 1491, Brixiensis 1492, Brix. alter 1494, Antiquus german. in fol., Cremon. 1567, Agiographa Neapol. 1487, v Meghilloth Ven. 1538, Machazor Soncinense 1486, Machazor sine anno et loco, Pisaurense, Hamburgense 1536, Bononiense 1541, Canticum Basil. 1525, Cant. Sabion. 1556, Cant. Ven. 1655, Cant. Ven. 1664, R. Nathan in Concordantiis hebraicis, Medras Socher tov, et Jalkut apud Norzium, Jarchius tum in mss. meis codicibus et in duobus a Breithaupto memoratis, tum in Bibliis rabbinicis, Nachmanides in cod. meo 7, Gersonides in cod. meo 190, R. Tobias fil. Eliezer in ined. Commentario codicis mei 206, R. Immanuel in codice ext. 8, sed in cod. meo 577, qui ineditum sistit celebris hujus rabbini Comm. in Cant., legit עליו. Denique docti judaei auctores hispanicae Bibliorum versionis, quae Ferrariae excusa est anno 1553, codices prae oculis habuerunt legentes עלי, nam vertunt *entre mi*. Quod novae editiones Amstelodamenses retinuere, non excepta quae ex emendatione Cazeres prodiit anno 1661. At vero antiquae omnes versiones legunt עליו *super eum*. Codex meus 722 notat ad marg. *in libro correcto et hispanico* legi עליו, quod et de hispanicis codicibus testatur codex 7, ostenditque Hillelianus 413. Toletanus 782 anni 1277 probat ad marginem hanc lectionem יפה *egregie* עליו. Hinc non male monet Norzius ita legere mss. codices accuratiores, וכן הוא בספרים כ״י המדוקדקים. Digna quae hic referantur verba R. Salomonis f. Alkabetz in suo Commentario, quod אילת אהבים inscripsit, Venetiis edito 1552 pag. 43.
וחייב אני להודיע צערי לרבים כי מצאתי פי
כופרים ופי ספרים מטעים בפסוק הזה כי
ברוב הספרים כתוב ומעי המו עלי ביוד ובבר
ראה מי שפירשוהו כנוסח זה כי לא אגלה

ערותו בקהל אמרתי לגלו׳ אזן שמעת דברי לכל תטעה גם היא כי הגרס׳ האמתית ומעי המו עליו בויו ר״ל בעבורו : » Debeo autem palam testari dolorem meum, quod repererim scribas et codices aberrantes in hoc versu. In plerisque namque libris scriptum est ***et viscera mea commota sunt*** עלי cum *jod in me*, jamque vides qui illud exposuerit juxta lectionem hanc, quia ego non revelabo turpitudinem ejus publice. Loquor ut hoc revelem auri audienti verba mea, ne et ipsa erret, nam vera lectio est ***et viscera mea commota sunt super eo***, idest propter eum ». In tanto ergo codicum aliter legentium apparatu retinendum עליו.

V 13 כערוגת *ut areola* — כערונת *ut areolae*, cod. mei 304, 384, 597, 715, 900, primo 265, 407, nunc 518, Kenn. 223, seu Regiom. 1 ex Lilienth. p. 119, Lxx, Aquila, Vulgatus. Bini ex allatis 407, 900, plene etiam legunt כערוגות. Multi לחיו.

V 14 בתרשיש *in Tarsis* — כתרשיש *sicut Tarsis*, Kennic. 30, 109, mei 178, 379, 405, 406, 407, 442, 443, 495, 562, 586, 592, 715, 721, 737, 780, primo 16, 262, 265, 440, nunc 188, Machazor Soncinense 1486, Machazor alterum sec. xv sine anno et loco.

VI 2 לערוגות *ad areolas* — לערוגת *ad areolam*, cod. mei 10, 16, 32, 42, 218, 378, 379, 384, 407, 420, 444, 447, 466, 467, 495, 518, 543, 554, 562, 597, 606, 614, 643, 688, 715, 730, 780, 814, 900, primo 304, 479, nunc 593, Agiographa Neapolitana, utrumque Machazor Soncinense sec. xv, et Vulgatus. Utrumque punct. meus 248. Defective לערגת plures sive mss., sive editi.

VI 5 שערך *pilus tuus*. In plur. שעריך *pili*, vel *capilli tui*, Kennic. 77, 244, primo meus 10, Vulgatus et Arabs.

VI 9 ויאשרוה *et beatam dixerunt illam*. Cod. meus 380 primo ואשרוה in praet., qua lectione generis enallage devitatur, quia praecedit foem. בנות.

VI 12 עמי נדיב *populi mei munifici* — עמינדב ***Aminadab***, Kenn. 17, 30, 77, 152, mei 198, 262, 379, 407, 443, 586, 721, 892, 893, primo 10, 31, 32, 230, 683, 737, 872, Machazor Hamburgense 1536, Lxx, Vulgatus, Arabs. Ita, sed duobus verbis, עמי נדב K. 129, 151, Agiographa Neapolitana. Nota quinque ex productis meis codicibus, 379, 407, 443, 893, primo 721, Agiographa Neapolitana, et Machazor Hamburgense legere etiam sub ד ***kametz***, ut scribitur nomen proprium Aminadab. Codex meus 592 עמינדיב utraque lectione conjuncta. Uno verbo עמינדיב multi, inter quos mei hispanici 33, 187, 304, 518, 851, et Hillelianus 413, et editiones nonnullae. Emendandae hic Kenn. notae, quae post relatos codices 17, 30 ad eos qui legunt conjunctim עמינדב, eos iterum producunt inter illos qui separatim habent עמי נדב.

VII 1 השולמית ***Sulamitis*** — השונמית *Sunamitis*, Kenn. 514 ad marg., Lxx, et Arabs. Plures defect. השלמית.

Ibid. כמחלת *sicut chorum* — במחולת *in choro*, Kenn. 30, 129, 144, 150, 160, 224, 244, 384, 601, primo 553 a me collatus, mei 2, 16, 31, 32, 34, 42, 198, 230, 244, 297, 378, 405, 444, 466, 486, 507, 543, 561, 562, 585, 586, 593,

596, 630, 656, 674, 688, 715, 721, 780, 786, 795, 892, primo 265, 499, 592, 683, 737, primo ext. 1, 59, 61, 118, Biblia Brixiensia a Kenn. omissa, Biblia Ven. 1613, Veneta 1615, Pentateuchus Brixiensis 1494, Pragensis 1518, Dyrenfurthensis 1729, Machazor Soncin. sine anno sec. xv, Pisaurense sine anno in. sec. xvI, Hamburgense 1536, v Meghilloth Ven. 1538, Canticum cum Comm. Alscek 1591, Concordantiae hebr. R. Nathan, et Symmachus. Placet Lilienthalio *Comm. crit.* p. 346. Cod. meus 440 primo כמחולות *sicut choros* in plur. ut Lxx ac Vulgatus, 479 primo במחולות *in choris*, sicque 495, sed defective.

VII 6 אסור *ligatus* vel *ligati*. Codex meus 16 primo אשר, ut forsan primitus scriptum fuisse conjicit Doederlein *Schol. in V. T.* p. 199. Cod. meus 7 legit ברהטים cum *cateph kametz* sub ר, notatque ad marg. sic esse *in codice R. Judae Parisiensis*.

VII 10 לדודי *dilecto meo* — דודי *dilectus meus*, Kenn. 109, 191, 501, primo meus 31. Deest in Kenn. 715.

VIII 1 יבוזו לי *despiciant me* — יבוזו לך *despiciant te*, Kennic. 196, 342, mei 57, 297, 449, Bibl. Ven. 1518 utraque, et Agiographa Venet. in 24. לו habent mei 737, primo 795.

VIII 2 רמני *mali granati mei* — רמנים, vel plene רמונים *malorum granatorum*, Kenn. 17, 77, 136, 150, 152, 170, 180, 227, 309, 325, 338, 342, 379, 390, 400, 403, 418, 431, 432, 476, 485, 488, 536, 564, 586, 587, 590, 598, 602, 610, 644, primo 191, 196, 355, 384, 433, 618, forte 2, 99, mei 407, 467, 586, primo 263, 899, ext. 50, ad marg. נים ק', *lege* רמנים, meus 872. Ita Targum, ceteri interpretes רמני *malorum granatorum meorum*.

VIII 3 ראשי *capite meo*. Triginta quinque codices Kennic. לראשי cum ל praefixo, ex meis sexaginta sex, videlicet 3, 10, 16, 45, 59, 230, 244, 260, 273, 297, 332, 369, 378, 380, 406, 407, 444, 447, 449, 467, 476, 486, 495, 507, 516, 518, 547, 562, 586, 590, 630, 643, 715, 730, 780, 786, 814, 853, 892, 900, primo 2, 32, 34, 42, 262, 263, 405, 443, 466, 479, 543, 585, 597, 613, 633, 656, 782, 795, nunc 1, 196, 249, 262, 593, 614, 688, 699, et utrumque Machaz. Sonc. sec. xv.

VIII 4 בנות ירושלם *filiae Jerusalem*. Addunt בצבאות או באילות השדה *per capreas*, vel *cervas agri*, Kennic. 236, 240, 335, 552, ad marg. 77, ms. Alex. Lxx, et Arabs, sed aliam horum verborum significationem secuti. Cod. Vatic. Lxx addit solum באילות השדה *in viribus agri*. Desumpta videntur ex cap. II 7.

Ibid. מה תעירו ומה תעררו *quare suscitabitis*, *et cur evigilare facietis* — אם תעירו ואם תעררו *si suscitabitis*, *et si evigilare facietis*, Kenn. 236, 437, primo meus 782 Toletanus, Lxx, Syrus et Arabs. Vulgatus *ne suscitetis*, *neque evigilare faciatis*.

VIII 5 שמה חבלה *ibi parturiit* — ושמה *ibique parturiit*, Kennic. 2, 17, 18, 50, 77, 80, 93, 95, 100, 101, 108, 109, 110, 117, 118, 120, 121, 125, 144, 145, 147, 172, 175, 180, 196, 198, 199, 201, 218, 224, 226, 227, 228,

244, 245, 248, 384, primo 3, 141, ex mea collatione 552, 553, mei 1, 4, 10, 16, 45, 59, 193, 196, 198, 248, 260, 262, 266, 273, 331, 332, 364, 369, 378, 380, 407, 414, 443, 447, 449, 466, 467, 476, 486, 490, 495, 507, 509, 516, 543, 586, 590, 593, 633, 677, 699, 715, 730, 814, 824, 845, 872, 899, 890, primo 41, 186, 230, 265, 343, 405, 554, 597, 613, 656, 688, 851, nunc 379, 606, 674, 892, ext. 31, 33, 59, 60, 61, 62, 114, 117, 118, 135, princeps editio hujus libri in Megh. Bonon. 1482, Agiogr. Neap. 1487, Machaz. Sonc. sec. xv sine an. Ad marg. ושמה ק׳ cod. meus 319.

VIII 6 שלהבתיה *flamma Domini*, vel *maxima*. Vox unica juxta Ben Ascer ac masorethas. Duobus verbis, ut mavult Aben Esra, שלהבת יה, legunt Ken. codices centum et tredecim, mei centum et unus. Kennicottianis addantur 550, 552, 553 a me collati. Plerique germanici et italici, pauciores hispanici, inter quos mei 4, 193, 209, 275, 346, 384, 414, 535, 576, 674, primo 304, 782, et Hillelianus 413. Ex editionibus sic Bibl. Soncinensia, Brixiensia, Ven. 1518, Munsteri bina, 1534, 1546, Hutteriana 1587, Veneta 1613, Veneta minora 1615, Amstelodamensia 1630, Veneta Lombrosi 1639, Nissel. 1662, Amstelodamensia Torresii 1705, Simonis 1752, Pentateuchus Neapolitan. 1491, Brixiensis 1492, Brix. 1494, Antiquus membr. in 4. sine anno et loco, CPolitanus 1505, Antiquus german. in fol., CPol. 1522, Ferrar. 1555, Amstelodamensis 1696, Amstelod. 1700, Amstel. 1712, Dyrenfurthensis 1729, Amstelod. 1756, Veneti 1776, Agiographa Neapol. 1487, Agiogr. Veneta 1538, v Meghilloth Bonon. 1482, Machazor utrumque Soncin. sec. xv, Machazor Pisaurense in. sec. xvI, Hamburgense 1536, Bonon. 1541, Psal. Prov. Eccle. Cant. Paris. 1632, Cant. Sabion. 1556, Cantic. Ven. cum vers. hisp. 1655, idem Ven. 1664. Codex meus 722 notat ad marg. *In hisp. cod. una dictio*. In multis mss. et editionibus deest *mappik* in ה postremo. Lxx conjunctim legerunt, et יה pro suffixo interpretati sunt. Lexicographi omnes, aut fere omnes illud pro divino nomine habent ad auxesim addito, ut מאפליה. Conf. Aben Melech.

VIII 11 בבעל המון *in Baal Hamon*, vel *multitudinis*, ut appellative alii interpretantur. Codex meus 596 primo בבעל אמון *in Baal Amonis*, quae Michaëlis conjectura est *Suppl. ad lex. heb.* p. 202. » Mihi quidem, si בעל המון Heliopolis ad Libanum, memori numen ea in urbe cultum Aegyptium fuisse, sacra Aegyptia Heliopoli Aegypti tralatitia, המון Jovis hic Ammonis nomen esse videtur, quod non אמון solum Nah. III 8, sed forte et המון scribitur Ezechiel. xxx 15 *exscindam* המון נא *Ammonem Thebarum* ». Plene יביא innumeri codices cum Bibliis Soncinensibus et Antiquis sine anno et loco.

Ibid. בפריו *pro fructu ejus* — פריו *fructum ejus*, Kenn. 370, Biblia Brixiensia, ac Pent. Brix. 1494. Pentat. Brix. 1492 legit ב praefixum.

R U T H

Cap. I 1 בשדי *in agris* — בשדה *in agro*, Kenn. 14, 17, 18, 19, 47, 48, 100, 107, 108, 118, 119, 121, 128, 129, 136, 158, 166, 167, 178, 199, 200, 201, 212, 218, 223, 228, 253, 601, 602, primo 2, 3, 67, 82, 95, 139, 141, 150, 244, 384, 600, forte 117, 152, Kenn. a me collati 431, 433, 474, 519, 550, 559, 561, 564, mei 1, 10, 16, 31, 32, 45, 193, 196, 198, 209, 218, 260, 273, 304, 341, 379, 380, 384, 405, 407, 414, 420, 443, 444, 447, 449, 466, 476, 479, 490, 495, 509, 518, 535, 547, 562, 585, 586, 592, 596, 606, 613, 614, 629, 630, 667, 674, 677, 683, 688, 721, 737, 780, 795, 814, 824, 851, 900, primo 2, 11, 186, 230, 240, 265, 297, 400, 499, 554, 579, 656, 754, 872, nunc 41, ext. 1, 18, 24, 28, 31, 39, 40, 44, 50, 52, 57, 59, 61, 62, 85, 104, 118, 135, primo 42, Biblia Soncinensia, Biblia Brixiensia, seu vera editio Meghilloth integrorum Bibliorum, nam binae aliae 1492, 1494, legunt בשדי, Pentateuchus Neapolitanus 1491, Pentat. antiquus membr. in 4. sine anno et loco, Prag. 1518, Agiographa Neapol. 1487, Machazor Soncinense 1486, Ruth in ordine precum Karraitico Ven. 1529, R. Salom. ben Melech Comm. in h. l. ex edit. CPolitana, et antiquae omnes versiones.

I 2 שדי *in agros* — שדה *in agrum*, Kenn. 14, 18, 19, 107, 136, 180, 199, primo 384, mei 10, 31, 193, 260, 297, 384, 405, 414, 420, 443, 444, 486, 495, 507, 517, 547, 562, 586, 606, 630, 795, 814, primo 198, 265, 499, 554, 754, nunc 41, 379, ext. 61, 62, 135, utrumque Machazor Soncin. sec. xv, et veteres omnes interpretes. Pro more tamen discrepat Chaldaeus in mss. et Targum cod. mei 31 legit in plur. עד חקלי. Pauci pro ויהיו legunt וישבו *et habitaverunt*.

I 6 משדי *ab agris* — משדה *ab agro*, Kenn. 19, 47, 48, 107, 109, 117, 121, 144, 191, 196, 199, 200, primo 180, mei 10, 209, 273, 297, 331, 384, 405, 420, 486, 507, 562, 586, 606, 629, 630, 688, 780, 814, 851, 868, 900, primo 186, 198, 479, 499, 579, 795, nunc 41, ext. 61, 135, Biblia Brixiensia, seu vera eorumdem editio Meghilloth, et omnes versiones. Graecus interpres Venetus D. Marci καὶ ἐκαθέσθη ἐν τοῖς ἀγροῖς, mendose legens ותשב בשדי. Contra nonnulli codices pro sequenti בשדה legunt in plural. בשדי *in agris*. Ita utrumque Machazor Soncin. sec. xv. V. 7 ותלכנה בדרך לשוב אל ארץ יהודה *et abierunt via ad redeundum ad*

terram Juda. Illud singulare abesse haec verba ab omnibus Targumim a judaeis impressis, sive antiquis, sive recentioribus, item a Polyglottis Parisiensibus ac Londinensibus. Supplenda ergo haec lacuna ex duobus meis codicibus, 31, 737, et ex Bibliis Polyglottis Antwerpiens., quae recte addunt ומהלכן בארחא למיתב לארע יהודה.

I 8 עשיתם *fecistis* — עשיתן foem. Kenn. 18, Machazor Soncin. sine anno sec. xv, analogia.

I 9 בית *domo*. Sex codices Kennicott. לבית, et totidem mei, 16, 379, 449, 586, primo 240, 795. בבית melius Kenn. 384, et meus 384 hispanicus. Pauci לכן foem.

I 11 לכם *vobis* — לכן Kenn. 454, primo 538, 643.

I 12 לכן *ite*. Cod. meus 379 primo, ut videtur, לָכֶן *vobis*. Lxx et Syrus, quos sequitur Arabs, qui vocabulum hoc non vertunt, vel illud non legerunt in suis exemplaribus, vel legerunt pro pronomine. V. 14 multi ותשאנה cum א, sed nullus servat additamentum Lxx et Vulgati, de quo Capellus *Crit. sacr.* p. 695.

I 19 שתיהם *ambae illae* — שתיהן cum suff. foem., Kenn. 18, 48, 76, 95, 99, 107, 109, 121, 125, 146, 158, 166, 176, 187, 188, 196, 199, 201, 202, 206, 210, 212, 220, 226, 237, 239, 244, 248, 303, 309, 325, 329, 332, 335, 338, 342, 348, 355, 365, 370, 379, 383, 388, 390, 400, 417, 431, 432, 437, 440, 449, 468, 476, 485, 488, 495, 501, 505, 507, 511, 512, 528, 530, 531, 532, 538, 540, 544, 562, 564, 567, 585, 586, 588, 594, 598, 600, 601, 602, 603, 610, 611, 612, 613, 617, 618, 642, 643, 674, primo 82, 117, 158, 171, 173, 245, 252, 301, 306, 358, 362, 368, 384, forte 152, 404, 606, nunc 198, mei 2, 4, 10, 16, 31, 186, 196, 230, 248, 260, 273, 275, 304, 332, 379, 380, 443, 449, 466, 479, 486, 495, 517, 543, 561, 562, 585, 586, 596, 606, 614, 667, 721, 795, 814, 824, 825, 851, 892, 899, 900, primo 198, 405, 554, 597, 633, 737, 789, 872, nunc 850, ext. 1, 24, 26, 28, 50, 61, 62, 114, 118, 135, Pentateuchus antiquus memb. in 4., Machazor Soncinense 1486, Sonc. alterum sec. xv, Ruth in Comp. Karraitico jud. precum 1529. Kennicottianis adde 296 ex Brunsio *De var. lect. Kenn.* Pauciores alii generis enallagem continuantes in seq. עליהן, legunt עליהם. Sic Kennicottiani tres, et novem mei, videlicet 42, 273, 543, 606, 780, 814, 872, 893, primo 597.

I 20 מרא *amaram*. Melius multi מרה, ex Kennicottianis novemdecim, ex meis triginta et novem, idest 1, 10, 16, 31, 260, 304, 332, 379, 384, 405, 407, 420, 447, 467, 495, 507, 585, 606, 629, 667, 688, 780, 814, 825, 892, 899, 900, primo 198, 262, 265, 380, 414, 440, 443, 479, 596, 633, 737, 795, ext. 1, Agiographa Neap. 1487, Pent. Ferrariensis 1555, utrumque Machazor Soncinense, ac Rabboth.

I 22 משדי *ab agris* — משדה *ab agro*, Kenn. 19, 89, 99, 107, 121, 125, 167, 188, 201, 223, 251, primo 384, mei 10, 16, 35, 260, 297, 405, 486, 495, 518, 562,

586, 606, 737, 780, 814, 868, primo 186, 440, 499, ext. 61, 118, 135, primo 103, Biblia Brix., Veneta 1518 in folio et 4., Pentateuchus Neapol. 1491, Brixiensis 1492, Brix. alter 1494, Antiquus german. in fol., Agiographa Neapolit. 1487, Machazor Soncinense 1486, Ruth Paris. 1520, versiones omnes. Ib. בית. Codex meus 782 hisp. primo בבית.

II 6 משדי *ab agris* — משדה *ab agro*, Kenn. 14, 31, 48, 50, 76, 100, 107, 109, 118, 121, 157, 177, 192, 198, 218, 223, 224, 237, 253, 600, 674, primo 201, 384, mei 16, 198, 297, 379, 380, 405, 443, 486, 518, 535, 562, 586, 596, 597, 667, 721, 780, 814, 900, primo 265, 440, 795, ext. 24, 28, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Veneta 1518 ad marg., Pentateuchus Neapol. 1491, Brix. 1492, Brixiensis 1494, Antiquus membr. in 4., Pragensis 1518, Agiographa Neap. 1487, Machazor Soncinense 1486, Pisaurense in. sec. XVI, Ruth in Machazor Karraitico 1529, ac versiones omnes, etiam Graeca codicis Veneti divi Marci.

II 7 אלקטה נא *colligam*, *obsecro*. Cod. meus 379 ex prima manu, omisso נא, addebat בשבלים *spicas*, ut Vulgatus.

II 8 תעבורי per *cholem* mei 606, 715, Pentateuchus Neapolit. 1491, et utrumque Machazor Soncinense.

II 11 כל אשר *omne quod* — את אשר *id quod*, Kenn. 136, 201, primo meus 543, primo ext. 26, Syrus, Chaldaeus et Arabs. V. 16 pro תגערו quidam תגרעו, transpositis litteris, *diminuetis*.

II 18 ותרא חמותה *et vidit socrus ejus* — ותרא את חמותה *et ostendit socrui suae*, Kennic. 18, 109, Syrus, Vulgatus, Arabs. V. Capell. *Crit. sacr.* p. 869, et Scharfenberg. in h. l. Ibid. אל העיר ext. 50.

II 20 ברוך הוא ליהוה *Benedictus ipse a Domino* — ברוך יהוה *Benedictus Dominus*, primo meus 737, Syrus et Arabs. Plene מגואלינו rectius cod. quamplures utriusque collat., Biblia Soncin., Basileensia 1536, Hutt. 1587, Agiographa Neapolitana, utrumque Machazor Soncinense.

II 21 כל הקציר *omnem messem*. Machazor Soncin. 1486 כל הקצירים *omnes messes*, ut Chald., ac Vulgatus. Machazor aliud sine anno et loco sec. XV כל הקוצרים *omnes metentes*.

II 23 ותשב *et sedit* — ותָשָׁב *et rediit*, cod. meus 379, primo 495, Machazor Soncin. 1486, Machazor aliud Soncinense sine an., et Vulgatus. Melius. V. Capell. *Crit. sacr.* p. 859. Verosimile est ita legere Kenn. 600, qui pro את legit אל.

Ibid. את חמותה *cum socru sua* — אל חמותה *ad socrum suam*, Kenn. 600, primo meus 495, ac Vulgat.. Utrumque את אל primo meus 597.

III 2 את נערותיו. Multi pro את legunt עם, etiam hisp. optimae notae.

III 3 ושמתי *et pones*. Keri ושמת in textu sequuntur infiniti codices, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno, Pisaurensia, Veneta utraque 1518, Munsteriana omnia, Ven. 1678, Mantuana 1742, Pentateuchus Neapol. 1491, Brixiensis 1492, Brix. 1494, Antiquus membr. in 4, Antiq. germ. fol., Ferrariensis 1555, Mant. 1589, Mantuanus alter 1741, Agiogr. Neap.

1487, Machazor utrumque Soncinense, Pisaurense, Bononiense, ac Ruth Paris. 1520. Ex meis codicibus hispanicis ita 33, 304, 384, 518, 535, 674, 782, 851. Conf. Norzius.

Ibid. שמלתך *vestimenta tua*. Defective שמלתך multi sive Kennicottiani, sive mei, inter quos hispani aliquot, et Hillelianus 413, sed in meis plerisque cum Kerì שמלתך ad marginem. Ex editis sic Biblia Brixiensia, Antiqua in fol., Pisaurensia, Veneta Rabb. 1525, Veneta 1525–28, Veneta 1533, Roberti Stephani in 16., Veneta 1566, Veneta 1568, Veneta 1570, Sanctandreana 1586, Veneta 1627, Amstelodamensia 1630, Mantuana 1742, Pentateuchus Neap. 1491, Brixiensis 1492, Brix. 1494, Antiquus membr. in 4., CPolitanus 1522, Venetus 1524, Venetus 1527, Ven. 4. 1548, Mantuanus 1589, Venetus 1597, Mantuanus 1741, Ruth cum Comm. Alscek. Defective et in sing. *vestimentum tuum* legerunt LXX.

Ibid. Plurimi וירדת, inter hispanicos mei 304, et 782 praestantissimi, posterior ex prima manu, inter editos Biblia Veneta 1518 in fol. et 4., Munsteri omnia, Agiographa Neap., Pentateuchus Neapol. 1491, Antiquus in 4. sine anno et loco, Ferrariensis 1555, Machazor utrumque Soncinense, Machazor Bononiense, Ruth Paris. 1520.

III 4. Hic quoque Kerì ושכבת in textu sistunt mss. cod. utriusque collationis non pauci. Inter hos hispanici mei 304, 384, 518, 535, 851, primo 782, Biblia antiqua in folio sine anno, Pisaurensia 1517, Pentateuchus Neapol. 1491, Antiquus membr. in 4., Ferrariensis 1555, Agiographa Neapol., utrumque Machazor Soncinense, ac Bononiense 1541.

III 5 תאמרי *dices* — תאמרי אלי *dices mihi*, Kennic. 4, 14, 48, 76, 93, 95, 99, 100, 108, 117, 121, 125, 152, 157, 170, 199, 206, 211, 212, 213, 240, 248, 253, 384, 600, 665, 674, primo 2, 136, 139, 150, 151, 224, mei 10, 16, 41, 43, 59, 198, 244, 249, 262, 273, 297, 304, 319, 369, 379, 380, 384, 405, 407, 442, 447, 466, 467, 476, 479, 486, 507, 554, 562, 585, 586, 596, 597, 614, 629, 630, 656, 667, 688, 699, 780, 795, 814, 825, 853, 872, 893, 900, 902, primo 31, 265, 266, 440, 443, 683, 737, ext. 1, 31, 33, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Complutensia, Munsteri bina hebraeo-latina 1534, 1546, Agiographa Neapolitana, Pentateuchus Brixiensis 1492, Brix. alter 1494, Pragensis 1518, Ferrariensis 1555, v Meghilloth Bonon. 1482, Machazor Soncinense 1486, Soncinense sine anno, Bononiense 1541, Ruth Paris. 1520, Syrus, Chaldaeus, Arabs, Kerì. Multi omittunt spatium et Kerì.

III 6 ככל *juxta omnia* — כל *omnia*, Kenn. 47, 93, 121, 178, 202, mei 265, 586, 721, primo 380, 486, videtur primo 656, primo ext. 31, Rabboth, Syrus, Vulg., et Targum cod. mei 31 ante corr. Cod. meus 230 primo בכל.

III 9 מי את *quae nam es tu* — מי את בתי *quae nam es tu, filia mea*, Kenn. 224, 384, mei 32, 43, 249, primo 16, 33.

Ibid. כנפך *alam tuam* — כנפיך *alas tuas*, Kenn. 3, 14, 18, 19, 48, 89,

93, 99, 102, 109, 111, 117 118, 121, 125, 152, 153, 158, 166, 167, 170, 172, 173, 175, 176, 181, 187, 191, 196, 212, 218, 223, 224, 244, 245, 249, 253, 384, 601, 602, 603, 674, primo 151, forte 82, a me collati 433, 468, 474, 511, 550, 552, 553, mei 10, 16, 31, 41, 45, 59, 193, 198, 209, 262, 263, 273, 297, 332, 343, 379, 380, 384, 405, 407, 412, 414, 443, 447, 466, 467, 476, 479, 486, 495, 499, 507, 509, 517, 518, 543, 547, 554, 561, 562, 596, 597, 606, 613, 614, 630, 667, 688, 754, 780, 795, 814, 825, 851, 853, 868, 872, 892, primo 187, 230, 265, 633, 656, 721, 737, 824, nunc 674, 683, ad margin. כנפך ק׳ 899, ext. 1, 24, 26, 31, 52, 59, 61, 62, 118, 135, 167, primo 18, Biblia Brixiensia, seu verae eorumdem Meghilloth, Biblia Complutensia, Veneta 1766, Pisana 1781, Pentateuchus Venetus 8. 1548, Ferrariensis 1555, Venetus 1714, Dyrenfurthensis 1729, Pisanus 1781, Agiographa Neapolitana 1487, utrumque Machazor Soncinense, Ruth Paris. 1520, Ruth ex editione Karraeorum in Comp. precum 1529, Lxx, versio Graeca cod. Ven. D. Marci, Targum cod. mei 31, et judaei orientales.

III 11 תאמרי *dixeris* — תאמרי אלי *dixeris mihi*, Kennic. 18, 48, 196, mei 407, 449, 561, 585, 699, primo 262, ad marg. 715, primo ext. 31, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus. Codex meus 332, habet spatium in textu et marg. Keri אלי, 754 notat אלי ק׳ ולא כתי, *legitur* אלי *sed non scribitur*, 699 habet אלי sine punctis cum nota 15 *vocabula scribuntur et non leguntur*.

III 12 אם, quod recte masoretae abesse jubent, non legunt multi codices, Kennic. ac mei, Biblia Complutensia, Pent. Ferrariensis, utrumque Machazor Soncinense. V. 14 non pauci בטרם sine ו, etiam hispani, ut mei 304, 384, 414, 850, Agiographa Neapol., Pentat. Ferrar. 1555, utrumque Machazor Soncinense, Machazor Bononiense, Ruth cum Comm. CPoli 1561.

III 15 ויבא *et introivit ille* seu Boaz — ותבא *et introivit illa*, seu Ruth, Kenn. 1, 47, 76, 93, 100, 118, 152, 166, 167, 196, 199, 226, 227, 236, 384, 600, 601, forte 674, mei 4, 16, 45, 193, 196, 230, 275, 332, 466, 467, 476, 486, 507, 547, 585, 592, 656, 824, 868, 892, 893, primo 240, 297, 304, 405, 440, 442, 443, 597, 721, nunc 495, 715, ext. 50, 61, 62, 88, 118, Pentateuchus antiquus memb. 4., Vulgatus et Syrus. In ואחזי *cateph segol* sub *cheth* legunt nonnulli ex meis codicibus, 31, 379, 440, 721, et princeps editio Bononiensis 1482.

III 17 אמר *dixit*. Quod hic masoretae ad marg. addendum suadent אלי *ad me*, in textu ipso addunt codices quamplures sive Kenn., sive mei, etiam hispani praestantissimi, ut sunt ex meis bini ex prima manu, 518, et 782, item Biblia Brixiensia, Complutensia, Pentateuchus Brixiensis 1492, Brix. 1494, Ferrariensis 1555, Agiographa Neap., Lxx, Targum, Syrus, Arabs, et Graecus interpres codicis Veneti D. Marci.

IV 1 ויסר וישב *et declinavit et sedit*. Codex meus 486 addebat primo שם *illic*. Syrus et Arabs *apud eum*.

IV 2 ויקח *Et tulit* — ויקח בעז *Et tulit Boaz*, Kennic. 167, primo mei 249, 663, ad marg. ex ipsa primi scriptoris manu 43, Lxx, Vulgatus, R. Tobias fil. Eliezer in inedito Commentario cod. mei 206.

IV 3 משדה *ab agro* — משדי *ab agris*, Kennic. 18, 109, 110, 128, 178, 180, 212, 226, 602, primo 4, 199, videtur 82, mei 467, 585, 597, 606, 872, 900, primo 379, 782. Emendandus hic Henr. Michaëlis in notis ad Biblia Halensia, qui reliquas editiones in enumeratione omissas, 17, 18, 19, seu Athianam, Opitianam, Stephanianam minorem per *jod* plur. legere conscribit. Si hic error in mss. codicibus Erfurtensibus comissus non est, in plur. legunt Erfurt. 3, et 5, quare Kennic. addendus 375.

IV 4 אזנך *aurem tuam* — אזניך *aures tuas*, vel *auribus tuis*, primo meus 198, et nova versio Graeci cod. Ven. Marciani *τοῖς ὠσί σȣ*.

Ibid. ואם לא יגאל *et si non redimet* — ואם לא תגאל *et si non redimes*, Kenn. 17, 18, 48, 100, 121, 129, 196, 199, 206, 332, 335, 349, 381, 383, 388, 390, 394, 403, 431, 432, 437, 454, 474, 486, 497, 519, 528, 530, 536, 538, 567, 585, 590, 602, 610, 613, 618, primo 177, 201, 240, 248, 340, 356, 379, 540, 674, forte 173, 226, 235, 348, 494, 578, 598, 642, nunc 249, mei 31, 186, 304, 405, 440, 547, 561, 606, 780, 814, 892, 900, 902, primo 4, 11, 16, 198, 240, 262, 443, 543, 562, 597, 613, 688, 721, 737, 824, nunc 379, 486, 495, ext. 50, 61, 114, 118, v Meghilloth Bonon. 1482, Machazor Soncinense 1486, Machazor alt. sec. xv sine anno et loco, Lxx, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus, Arabs, Graecus Venetus D. Marci. Favet contextus, et codex Erfurtensis 3 non solum habet in textu תגאל, sed monet ad margin. ת ק׳ *lege per* tav, quod ex sebirin, seu scribarum conjectura legendum adnotat 2 in notis Bibliorum Halensium. Id sensit auctor interlin. versionis in Polyglottis, qui textum in 3 persona legentem in 2 vertit. Confer. Kennic. *Diss. I* p. 434, Dathius, ac Brunsius qui lectionem hanc merito anteponunt. Inter codices, qui legunt in textu ואדעה, extat Toletanus meus 782 protographus, inter editos Biblia Brixiensia, v Meghilloth Bonon. 1482, et utrumque Machazor Soncini editum sec. xv.

IV 5 ומאת רות *et a Ruth*. Kenn. 31 ומ sup. ras., ut videatur primo legisse ואת *et Ruth*, quae Vulgatae versionis lectio est: *Quando emeris agrum de manu mulieris, Ruth quoque Moabitidem quae uxor defuncti fuit, debes accipere*. V. Capell. *Crit. sacr.* pag. 872. קנית in textu non pauci, in quorum numero Toletanus meus 782 ex prima manu, Neapolitana Agiographa, Ruth Paris. 1520, Pentateuchus Ferrariensis 1555.

IV 9 וכל העם *et omni populo*. Codex meus 486 primo ולכל, et pro ומחלון *et Machalon*, Kennic. 95, meus 814, et utrumque Machazor Soncinense ולמחלון, utrobique repetita praepositione. Alii למחלון וכליון *Machalon et Chilion* ordine inverso. Sic Kennic. 167,

218, 600, meus 586, primo 2, 517, et Agiographa Neapolitana. Tandem bini Kennicott., 48 et 240, post עדים אתם *testes vos* subdunt ליהוה *Domino*, quod veterum nullus habet. Solus Chaldaeus עלי *super me*.

IV 11 ויאמרו *Et dixerunt omnis populus*. Kennicottiani quatuor, 1, 129, 136, 152, ac primo meus 380, ויאמר *Et dixit*. Sed notissimum cum collectivo nomine plurale verbum in Scripturis saepe adhiberi.

Ibid. שתיהם *ambae ipsae* — שתיהן in foemin., ut syntaxis postulat, Kennic. 17, 18, 48, 76, 107, 109, 111, 129, 173, 188, 192, 201, 206, 212, 224, 231, 239, 259, 335, 355, primo 4, 82, 93, 136, 145, 158, 199, 245, 384, a me collati 468, 511, mei 1, 2, 3, 10, 31, 43, 186, 193, 196, 230, 248, 249, 260, 297, 304, 332, 379, 405, 420, 447, 449, 466, 486, 507, 517, 547, 554, 561, 562, 585, 586, 592, 606, 614, 688, 699, 737, 814, 824, 825, 872, 892, 900, primo 16, 187, 198, 262, 266, 414, 479, 518, 754, ext. 18, 24, 28, 31, 33, 50, 61, 62, 88, 114, 118, 135, primo 1, 50, Agiographa Neapolitana, Pentateuchus memb. in 4. sec. XV, Machazor utrumque Soncinense, et Ruth in Karraitico Compendio precum 1529.

IV 15 ילדתו per *cholem* loco *surek* legunt nonnulli codices, ex meis 16, 592, 715, 814. Idem 715 cum paucis aliis omittit *daghesc* in *tau*. Duo alii ex meis, 198, 264, legebant ex prima manu ילדתי per *jod paragogicum*. Conf. Capellus in Poli *Synopsi*. Kenn. 107 ילדתהו, et pro אשר היא *quae est* legit הלא *annon melior tibi*. Quaedam editiones defective שבתך. Inter hos Plantin. 1566, Amstelodamensia 1639, Polyglotta Londin., Mantuana cum Norzii notis, quarum lectionem mss. codices confirmant, sed non multi, nec melioris notae. Plene cod. 4, 33, 196, 304, 518, 782, aliique mei hispanici praestantiores cum Hillel. 413, Bibliis antiquis, et editione Bonon. 1482 omnium prima. Ad praecedens אהבתך 16 notat extare libros, qui legunt in benoni. In vocalibus magna codicum et editionum discrepantia. Plerique et accuratiores codices pro *patach* legunt *kametz* sub ב. Sic superius laudati codices hispanici ex iisque hausta Biblia antiqua, et editio Bononiensis. Pro *segol* multi *tzere* sub ת, inter quos hispan. mei 4, 33, 196, 518, Hillel. 413, et omnes vel fere omnes editiones antiquae. V. 18 ואלה. Codex meus 597 primo אלה *Hae sunt*, ut Vulg.

IV 21 ושלמון *Et Salmon* — ושלמה *Et Salma*, Kennic. 167, 226, 403, 552, 586, primo 199, 571, et ut videtur, 146, forte 151, primo mei 379, 518, 850. Ita legitur hujus viri nomen versu praecedenti. Ut ergo lectionis constantia servetur, aut illic legendum שלמון *Salmon*, ut legit Kenn. 244 prima manu, forte 600, et primo forte 204, 485, ex meis primo, ut videtur, 262, LXX, ac Vulgatus, vel hic שלמה, quod in *Sella* corrupte legunt Syrus et Arabs.

THRENI

Cap. I 7 היו *fuerunt* — היו לה *fuerunt ei*, utrumque Machazor Soncinense, et Targum. Aliqui mendose שרים pro צרים. משבתיה plene plurimi, et ex antiquioribus editionibus xv seculi Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Agiographa Neapolitana, Pentateuchus Neapol. 1491, v Meghilloth Bononienses 1482, et Machazor utrumque Soncinense.

I 11 מחמדיהם in textu quamplures, Biblia Soncinensia, Antiqua sine anno, Pentateuchus Neapol. 1491, Ferrariensis 1555, Agiogr. Neapol. 1487, utrumque Machazor Soncinense, ac Bononiense 1541.

I 13 נתנני *dedit me* — נתנני יהוה *dedit me Dominus*, primo meus 34, cod. Alex. Lxx, Arabs.

I 14 אדני. Plures יהוה, sicque bis v. 15, ac deinceps, ubicumque occurrit hoc nomen, perpetuus codicum dissensus.

I 16 עיני 2° *oculus meus*. Abest a Kenn. 80, 107, 187, 249, primo a meo 754, et ab antiquis omnibus versionibus, quae una tantum vice vocabulum hoc exprimunt. V. Houbig. et Schleusner *Curae crit. et exeget. in Threnos* T. XII *Repert. or.* p. 10.

II 2. In legendo ולא in textu consentiunt mss. editique codices non exiguo numero utriusque collationis. Ex editis Biblia Soncin., Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Complutensia, Munsteri utraque hebraeo-latina, Pentateuchus Neap. 1491, Ferrar. 1555, Venetus 1574, Ven. cum Com. 1776, Agiographa Neap. 1487, v Meghilloth Bononienses 1482, Machazor Soncinense 1486, Soncin. alterum sine anno, Bononiense 1541, Ruth, et Threni Paris. 1520.

II 3 כאש *quasi ignis* — אש *ignis*, Kenn. 109, primo meus 721, ac Syrus, et pro ביעקב *in Jacob* meus 585 primo בבת יעקב *in filiam Jacob*.

II 7 אדני. Auctor versionis Graecae cod. Veneti D. Marci, qui vertit ὁ ὀντωτής, legebat in suo exemplari יהוה, ut multa adhuc legunt utriusque collationis cum Agiographis 1487.

II 13 מה אדמה *quid assimilabo* — ומה *et quid assimilabo*, Kenn. 17, 18, 19, 30, 76, 93, 95, 99, 108, 109, 117, 121, 147, 151, 158, 160, 170, 177, 180, 187, 188, 196, 200, 202, 206, 213, 225, 227, 228, 244, 253, 600, 601, 602, 603, primo 107, 136, forte 384, mei 1, 10, 31, 230, 244, 248, 260, 369, 379, 380, 405, 414, 443, 447, 449, 466, 476, 507, 543, 546, 562, 585, 592, 593, 596, 597, 606, 614, 814, 825, 845, 853, 882, 892, 900, 923, primo 12, 32, 33, 42, 262, 265, 266, 273, 440, 486, 547, 613, 633,

721, nunc 16, 59, 688, Biblia antiqua in fol. sine anno et loco, Pentateuchus Neapol. 1491, Prag. 1518, Agiogr. Neap. 1487, Mach. utrumque Sonc. sec. xv, Syrus, Vulgatus, Targum cod. mei 31. Lxx et Arabs *aut*. Cod. meus 814 primo בת sine ה.

Ibid. כים *sicut mare* — מים *prae mari*, Kenn. 485, primo meus 262.

Idem כים *sicut mare* — כום *poculum*, meus 331, videtur primo 447, Lxx et Arabs. V. Capell. *Crit. sacr.* pag. 609, et Schleusner *Cur. crit. in Threnos* pag. 20, qui parum accurate subdit ׳ in plerisque mss. hebraicis ut ו scribi.

II 15 שאמרו. Vocabulum hoc Lowthio suspectum omittit Kenn. 211 cum praecedenti העיר, in 180 deest יפי, quod non legit cod. Alex. Lxx. Pro לכל multi כל, non expresso ל servili.

II 16, 17. Contra alphabeticum litterarum ordinem transponuntur hi versus in hodierno textu, ac versus incipiens a פ occurrit ante ע. Recte collocati, seu versus עשה יהוה *Fecit Dominus* ante alterum פצו עליך *Aperuerunt super te*, reperiuntur in Kenn. codicibus 150, 348, 379, 501, in meo 754, et in Syro. Ceteri interpretes transponunt, sed Lxx, retenta versuum transpositione, *Ain* ante *Pe* collocant.

II 18 אל תדם *ne taceat* — ואל *nec taceat*, Kenn. 2, 3, 4, 17, 18, 19, 30, 76, 93, 95, 101, 110, 117, 118, 125, 129, 139, 144, 145, 152, 166, 172, 177, 187, 188, 196, 198, 199, 200, 201, 202, 213, 218, 224, 227, 228, 237, 248, 253, 384, primo 236, nunc 181, 600, ex mea coll. 552, mei 1, 2, 11, 16, 31, 32, 42, 193, 209, 244, 304, 346, 379, 380, 384, 405, 414, 440, 443, 444, 447, 449, 466, 476, 479, 486, 507, 518, 535, 543, 546, 547, 554, 562, 576, 592, 593, 597, 606, 688, 715, 721, 824, 850, 851, 882, 892, 899, primo 34, 187, 196, 263, 331, 486, 585, 722, 754 nunc 10, 230, 789, Biblia antiqua sine anno, Pisaurensia 1517, Agiographa Neap. 1487, Machazor Pisaurense, Chaldaeus, Syrus, ac Vulgatus.

Ib. עינך *oculi tui* — עיניך *oculorum tuorum*, Ken. 3, 80, 82, 107, 108, 109, 121, 166, 213, 218, 223, ex mea collatione 550, 552, mei 16, 34, 193, 244, 369, 380, 384, 405, 449, 466, 476, 517, 546, 554, 606, 614, 688, 699, 853, 882, primo 262, 304, 414, 562, Agiographa Neapolitana, utrumque Machazor Soncinense, et Lxx.

II 19 אדני. Quadraginta qui hic afferuntur, codicibus Kennicottianis legentibus יהוה, addantur ex meis quinquaginta quinque, idest 1, 10, 11, 31, 32, 35, 59, 193, 196, 260, 262, 263, 265, 273, 304, 331, 343, 369, 380, 384, 405, 414, 447, 449, 466, 476, 485, 486, 507, 518, 535, 543, 546, 554, 596, 597, 606, 667, 677, 688, 699, 722, 754, 814, 825, 892, 899, 900, primo 2, 187, 440, 499, 547, 721, 872, Agiographa Neapolitana, Machazor utrumque Soncinense sec. xv, Bononiense 1541, ac versio Graeca codicis D. Marci, quae et seq. versu, ubi in aliis multis codicibus eadem occurrit variatio, iterum legit τοῦ ὄντωτοῦ.

II 21 לא חמלת *non pepercisti* — ולא *et non pepercisti*, Kennic. 2, 4, 14, 17, 18, 48, 76, 93, 95, 99, 110, 117, 129, 141, 145, 147, 151, 155, 157, 158, 160, 166, 177, 187, 188, 196, 198, 199, 201, 202, 211, 212, 213, 224, 226, 244, 384, 601, 602, mei 10, 31, 262, 264, 275, 379, 380, 384, 405, 414, 443, 449, 466, 467, 476, 495, 546, 547, 562, 585, 592, 593, 597, 606, 614, 715, 721, 851, 892, 900, primo 2, 11, 41, 196, 230, 248, 265, 304, 486, 596, 688, 699, 722, 825, 850, nunc 32, 273, 440, Biblia Bombergiana utraque an. 1518, Bombergiana alia 1521, Munsteri utraque hebraeo-latina 1534, 1546, Pentat. antiquus german. fol., Ven. cum Com. 1776, Agiographa Neapol., Machazor Soncinense sec. XV, Chaldaeus, Syrus, Vulgatus, Arabs.

III 1 עני *afflictionem* vel *paupertatem* — עניי *afflictionem meam*, Kennic. 17, mei 193, primo 405, 449, 593, Syrus, Vulgatus.

III 8 שתם *occlusit*. Melius multi סתם cum Neap. Agiographis, et utroque Machazor Soncinensi. Alii non minori numero et cum iisdem editionibus v. 12 pro כמטרא legunt כמטרה.

III 14 לכל עמי *omni populo meo* — לכל עמים *omnibus populis*, Kenn. 17, 80, 95, 109, 117, 118, 121, 129, 157, 166, 196, 200, 224, 226, 248, 348, 369, 379, 384, 431, 474, 536, 544, 562, 586, 643, primo 76, 212, 301, 485, 495, 540, forte 517, 567, 601, nunc 147, 199, 512, mei 16, 443, 486, 547, 614, 814, 882, 892, primo 31, 380, 405, 440, 872, ext. 50, et Syrus. העמים cum ה demonstrativo Kennic. 388, 488, 507, 610. Alii notant ad marg. ג׳ סביר׳ עמים *tria conjiciuntur* עמים. Sic mei 11, 230, 264, 265, 683, 722, 754, 789, aliique cum 2 ex exteris. Hanc cod. varietatem non animadvertit Schleusnerus, qui conjicit Syrum legisse עַמֵּי.

III 20 ותשיח. Keri ותשח in textum multi recipiunt, ex editis Biblia antiqua sine anno, Complutensia, Pentateuchus Neap. 1491, Ferrar. 1555, Venetus cum Comm. 1776, Agiographa Neapolitana, Machazor Soncinense tum 1486, tum sine anno, Pisaurense ac Bononiense. Sed alii longe plures cum LXX ac Symmacho sequuntur Chediv, quod orationi congruentius est, praeferuntque Dathius ac Schleusnerus.

III 22 כי לא תמנו *quia non sumus consumpti* — כי לא תמו *quia finem non habent*, Kenn. 109, Chaldaeus, Syrus, et editio Complut. LXX. V. Schleusnerus *Cur. in Thren.* T. XII *Repert. or.* pag. 33.

III 27 בנעוריו *in pueritia sua* — מנעוריו *a pueritia sua*, Kenn. 76, 80, 107, 245, primo 95, mei 42, 466, 546, 585, 614, primo 10, 16, 34, 240, 262, 380, 486, 633, nunc 379, 495, ext. 50. Sic Theodotio, et Aldina editio LXX, quorum lectio tot hebraicis mss. confirmata pro mero interpretamento haberi nequit, ut habet doctiss. Schleusnerus *Cur. exeg.* in h. l. Mendosa in Polyglottis latina interpretatio Syri et Arabis. V. 31 pro אדני multi יהוה cum Bibliis Soncinensibus et Agiogr. Neapolitanis.

III 32. Multi in textu חסדיו. In horum numero mei 187, 196, 304,

346, 414, 535, 851, primo 782, omnes hispanici, 10, 379, 405, 593, aliique antiquiores german., Bibl. Munsteri 1534, alia ejusdem 1546, Ven. 1613, Amstelodamensia 1630, Veneta 1639, Pentateuchus Venetus cum Comm. 1776, Ven. 1777, utrumque Machazor Soncin., et Bonon. 1541.

III 33 ויגה. Plures ויגא sive mss., sive editi. V. Capell. *Crit. sacr.* p. 922.

III 39 חטאיו in textu mss. codices sive Kennicottiani, sive mei multi exhibent, ex meis hispanicis 196, 346, 414, 535, primo 187, 782, Biblia Complutensia, Agiogr. Neapol., et triplex Machazor supra productum.

III 41 לבבנו *cor nostrum* — לבבינו *corda nostra*, Kenn. 4, 17, 48, 80, 93, 95, 107, 108, 109, 117, 125, 136, 139, 153, 158, 172, 176, 178, 181, 187, 192, 196, 212, 218, 224, 226, 244, 245, 249, 384, mei 1, 3, 16, 193, 230, 249, 260, 263, 273, 319, 331, 369, 379, 405, 420, 443, 466, 467, 476, 485, 486, 495, 507, 517, 546, 547, 554, 585, 592, 593, 613, 614, 633, 667, 677, 688, 699, 715, 754, 780, 789, 845, 868, 872, 882, 892, 899, 900, 923, primo 32, 343, 683, 737, nunc 722, ext. 1, Biblia Soncinensia, Antiqua sine anno, Pentateuchus Neapol. 1491, Pragensis 1518, Agiogr. Neapolitana, Machazor Soncinense sec. xv, et omnes versiones.

III 43 לא חמלת *non pepercisti* — ולא *nec pepercisti*, Kennic. 2, 4, 17, 18, 19, 48, 76, 93, 95, 101, 118, 121, 136, 145, 147, 150, 151, 157, 166, 187, 188, 191, 198, 199, 201, 202, 211, 218, 223, 245, 249, 384, primo 155, 172, mei 7, 10, 11, 16, 31, 32, 42, 193, 230, 244, 265, 273, 346, 379, 380, 384, 405, 414, 443, 444, 447, 449, 466, 467, 476, 485, 495, 507, 535, 546, 547, 561, 592, 593, 597, 606, 614, 715, 722, 737, 780, 814, 825, 845, 882, 892, 900, primo 2, 3, 41, 187, 196, 248, 262, 486, 579, 585, 667, 683, 688, 699, nunc 249, 440, 596, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno, Ven. utraque 1518, Munsteri 1534, alia ejusd. 1546, Hutteri 1587, Nisselii 1662, Pentateuchus Neapol. 1491, Brixiensis 1492, Brixiensis 1494, Antiquus germanicus in fol., Pragensis 1518, Machazor Soncinense 1486, Mach. Sonc. sec. xv, Pisaurense sub in. xvI, cod. Alex. Lxx, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus, Arabs.

III 46, 47, 48. Tres hi versus, qui incipiunt a littera פ, et extra ordinem leguntur ante tres incipientes a littera ע, recto ordine, seu post versus 49, 50, 51, collocantur in Kennic. 4, in meis 10, 11, 384, 467, 688, et in Syro.

III 56 לשועתי *ad clamorem meum* — ולשועתי *et ad clamorem meum*, Kennic. 150, 160, 181, 196, 206, 355, 367, 380, 384, 403, 471, 488, 531, 564, 567, 595, 606, primo 218, mei 1, 248, 332, 721, 780, 853, primo 240, 262, 699, nunc 230, 872, et Vulgatus. Syrus et Arabs *et libera me*.

III 60 מחשבתם לי *cogitationes eorum mihi* — מחשבתם עלי *cogitationes eorum adversum me*, Kenn. 4, 17, 18, 48, 80, 95, 117, 147, 150, 196,

211, 224, 239, 244, primo 121, 151, mei 31, 42, 379, 443, 467, 495, 585, 606, 892, primo 2, 11, 16, 32, 34, 262, 414, 440, 597, 737, 851, nunc 380, 825, Lxx, Chaldaeus, Syrus, Vulgatus, Graecus codicis Ven. D. Marci. Vice versa quidam v. 61 pro עלי legunt לי. Ita decem Kennicottiani ac mei septem. V. 63 מנגינתם. Lxx videntur legisse מנגדם, Syrus מהגינם.

III 64 גמול *retributionem* — גמולם *retributionem eorum*, primo meus 593, et Syrus.

IV 1 ישנא. Multi ישנה per ה melius, sicque utrumque Machazor Sonc.

IV 3 כיענים conjunctim quadraginta quinque Kennicottiani, ex meis septuaginta septem, et quamplures editiones, ex editionibus sec. xv Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno, Pentateuchus Neapol. 1491, bini Brixienses, Agiographa Neapol., v Meghilloth Bonon. 1482, et utrumque Machazor a Soncinatibus editum. Nonnulli plene כיעינים.

IV 10 רחמניות *misericordes*. Vocabulum quod hoc tantum Threnorum loco occurrit. Cod. meus 249 primo רחמיות. Aliqui רחמָניות cum sceva quiescenti sub *cheth*, et *patach* sub *mem*, ut sing. masc. a rabbinis usitatum. Sic mei 593, 899. V. 11 pro ויצת אש בציון *et accendit ignem in Sion*, meus 593 primo ויצא אש מציון *et egressus est ignis de Sion*.

IV 15 נצו *avolarunt* — נאצו *spreverunt*, Kenn. 17. Ita ignotus interpres Graecus, cujus versionem ὅτι παρώξυναν ex Theodoreto et codice Norimbergensi Origenianis Hexaplis restituit Doederlein. Idem, sed pass. videtur legisse Chald., qui vertit אתקוטטו *abominabiles facti sunt*. Reliqui interpretes inter se dissident. Conf. Schleusner cit. l. p. 52.

IV 16 זקנים *senum*. Marginale Kerì וזקנים *et senum* omnino superfluum multi codices non agnoscunt, alii, inter quos meus 782 Toletanus, et nonnullae antiquae editiones, ut Bibl. Complutensia, Agiographa Neapol., v Meghilloth Bononienses 1482, utrumque Machazor Soncinense, in textum recipiunt.

IV 16, 17. Tertia haec quae in Threnis occurrit, versuum transpositio, nam ex alphab. litterarum serie prius collocari debet versus, qui incipit a littera ע, ut est 17, ante versum incipientem a littera פ, ut est 16. Rectum hic ordinem sequuntur, et comma 17 ante 16 constituunt Kennicottiani codices 108, 196, 379, 536, mei 592, 814, Machazor Soncinense 1486, Machazor alterum antiquius sec. xv sine anno et loco, sed Soncini editum, et Syrus, cui male Arabem adjungit Schleusnerus *Curae crit. in Thr.* p. 53. In Lxx correctus quidem est ordo litterarum, sed immutatus ordo versuum.

IV 18 צדו *Venati sunt*. R. Jehudae Levitae in *Cosrì* p. 197 ed. Buxtorfii videtur legendum צרו *obsederunt*, sicque aperte meus 507, sed ut saepe in hoc codice utriusque litterae figura confunditur, non omnino certa habenda est lectio. Aliunde autem omnes codices, et omnes interpretes, ut contra illum auctorem observat Norzius, legunt צדו. Conf. Kenn. *Diss. gen.* §. 42 p. 19.

V 5 על צוארנו *super collum nostrum* — על צוארינו *super colla nostra*, Kenn.

17, 19, 76, 80, 93, 95, 99, 102, 107, 108, 109, 117, 118, 125, 129, 136, 151, 153, 155, 157, 170, 172, 177, 178, 185, 187, 188, 191, 196, 211, 212, 224, 226, 244, 248, 384, 552 a me coll., mei 1, 7, 10, 16, 32, 41, 230, 244, 260, 263, 273, 319, 332, 343, 369, 379, 443, 444, 447, 466, 467, 476, 486, 495, 507, 543, 554, 579, 585, 592, 593, 596, 597, 606, 613, 633, 667, 677, 721, 754, 780, 789, 814, 851, 853, 868, 872, 882, 892, 899, 900, 923, nunc 265, 737, ext. 2, Biblia Soncinensia, Agiographa Neap., v Meghilloth Bononienses 1482, Machazor. Soncinense 1486, Syrus, Vulgatus.

Ibid. לא הונח *non dabatur requies* — ולא *nec dabatur*. Ita Keri, quod in textu exhibent triginta septem codices Kennicottiani, mei quadraginta quinque et amplius, inter quos Toletanus 782 priori manu, Biblia Soncinensia, Agiographa Neapolitana, v Meghilloth Bononienses 1482, Machazor Soncinense 1486, Bononiense 1541, et Rabboth. Idem cod. Tolet. 782 cum aliis multis v. 7 habet in textu ואינם, et ואנחנו, consentiente utrobique primaria editione Bononiensi hujus libri anni 1482, iisdem Machazorim, Pentateucho Ferrariensi, Neapolitanis Agiographis, ac Bibliis Complutensibus.

V 9 בנפשנו *in anima nostra* — בנפשינו *in animabus nostris*, Kennic. 4, 17, 18, 76, 80, 89, 94, 95, 107, 108, 109, 110, 117, 121, 129, 136, 151, 152, 153, 158, 176, 187, 188, 192, 196, 212, 224, 226, 245, 252, 384, mei 4, 16, 186, 244, 260, 263, 332, 369, 379, 380, 405, 420, 467, 476, 485, 486, 495, 507, 509, 517, 518, 543, 561, 585, 593, 596, 597, 613, 614, 667, 699, 715, 721, 737, 780, 851, 853, 872, 882, 893, 899, 900, primo 31, 34, 230, 633, nunc 443, ext. 1, Biblia Soncinensia, Pentateuchus Brixiensis 1494, Lxx, Vulgatus, Arabs. Kennicottus, qui hic citat Biblia Brixiensia, seu potius Schulzius, cujus collat. ille usus est, contulit Pentateuchum Brixiensem 1494 cum integris Bibliis compactum. Meghill. integrorum Bibliorum, et Pentat. 1492 defective legunt בנפשנו.

V 10 עורנו *Pellis nostra* — עורינו *Pelles nostrae*, Kenn 4, 48, 94, 95, 102, 107, 117, 152, 155, 160, 187, 192, 196, 212, 226, 236, 237, 245, 356, 384, 601, 602, 603, mei 10, 11, 16, 31, 32, 196, 230, 248, 260, 369, 380, 420, 443, 444, 476, 485, 486, 495, 499, 509, 518, 554, 562, 592, 593, 613, 614, 633, 667, 721, 737, 780, 853, 892, 900, Biblia Soncinensia, Machazor Soncinense 1486, Syrus, Arabs, Graecus interpres Venetus D. Marci. Sic postulat plur. נכמרו.

ECCLESIASTES

Cap. I 5 זורח *oriens* — וזורח *et oriens*, Kennicottianus 240, primo mei 486, 688.

I 8 לא תשבע *non satiatur* — ולא *nec satiatur*, Kenn. 17, 77, 95, 152, 198, 225, 226, 252, mei 31, 186, 386, 443, 449, 507, 900, primo 262, 380, 699, 737, nunc 486, Machazor Soncinense 1486, Soncinense aliud sine anno, LXX, Syrus, Chaldaeus, Arabs.

I 10 אשר היה *quae fuit* — אשר היו *quae fuerunt*, Kenn. 17, mei 443, primo 187, videtur primo 386, nunc 597, ext. 50. Plur. requirit contextus, et praecedens העולמים *seculis*. » Arias *in seculis quod fuit*, notat Houbig., solecismos, ut solet, devorans. Sed tu, cordate lector, leges היו *fuerunt*, ne regnent per fas et nefas in Salom. compositione, ac veluti in solio ejus ipso tales solecismi ». Singularis hic Saphetana editio Ecclesiastis cum Com. Galante 1578, legens in sing. לעולם אשר היה מלפניו *seculo quod praecessit*. In sing. etiam Symmachus ἐν τῳ αἰῶνι. Pauci לפנינו.

I 11 לאחרונים שיהיו *postremis qui erunt*. Cod. meus 782 Toletanus primo שהיו *qui fuerunt*.

I 13 תחת השמים *sub caelo* — תחת השמש *sub sole*, Kennic. 2, 17, 18, 77, 117, 147, 166, 181, 192, 211, 227, 384, 680, primo 100, 177, nunc 173, a me collati 449, 454, 485, 511, 512, 532, primo 471, 561, mei 230, 260, 262, 273, 443, 449, 466, 476, 597, 729, 814, 892, primo 31, 193, 244, 699, nunc 379, 495, 715, ext. 1, 24, 30, 44, 87, 89, 118, 134, primo 38, 42, 50, Agiographa Neapolitana, Chaldaeus, Syrus, Vulgatus. Concinit codex Graecus hexaplaris Ambrosianus A. 148, qui hic legit ὑπὸ τοῦ Ἡλιου, et Syrus pariter hexaplaris ejusdem bibliothecae, in quo videtur olim lectum [illegible] correctoque [illegible] factum [illegible]. Dissident tamen codices Chald. paraphrasis. Targum cod. mei 31, codicis Barber., seu Kennicottiani 471, codicis Pontificii, seu ext. 1, legit, ut impressum, *sub sole*, sed Targum cod. mei 42 שמיא *sub caelis*. Tandem *sub sole* legit Hieronymus, et ex judaeorum interpretibus Salomon Jarchius tum in impresso textu, tum in mss. meis 390, et 391.

Ibid. נתן *dedit* — אשר נתן *quod dedit*, Kennic. 129, meus 379. Idem 379 pro לבני legit לפני. V. 14 quidam וראיתי *Et vidi*, ut Arabs, et pro השמש meus 782 videtur primo legisse השמים *sub caelo*.

I 15 לתקן *corrigi*. Cod. meus 586 primo לתכן *expendi*.

I 16 הנה *ecce*. Ext. 103 notat ad margin. in alio exemplari deesse hoc

verbum. Deest reapse in nonnullis, sed contra fidem omnium veterum. Pro הגדלתי meus 476 primo גדלתי.

Ibid. כל אשר היה *omnem, qui fuit* — כל אשר היו *omnes qui fuerunt*, primo meus 543, Lxx, Syrus, Chald., Vulgatus, Arabs.

Ibid. על ירושלם *super Jerusalem* — בירושלם *in Jerusalem*, Kennic. 1, 17, 18, 57, 93, 95, 99, 109, 117, 118, 119, 129, 136, 139, 144, 145, 147, 151, 152, 158, 166, 167, 170, 173, 187, 188, 196, 200, 201, 212, 218, 224, 225, 227, 228, 245, 248, 253, 293, 294, 384, 600, 602, 665, 674, 680, forte 82, nunc 128, 141, 157, Kenn. a me collati 228, 231, 425, 433, 474, 485, 495, 497, 511, 512, 561, 564, nunc 475, mei 2, 10, 16, 31, 41, 42, 48, 59, 230, 248, 272, 273, 304, 379, 380, 386, 414, 443, 444, 447, 449, 466, 476, 479, 486, 495, 517, 518, 547, 561, 562, 579, 585, 586, 592, 593, 674, 688, 715, 721, 729, 780, 814, 892, 903, primo 187, 440, 442, nunc 32, 218, 266, 441, 442, 737, 872, ext. 17, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 33, 38, 39, 44, 50, 59, 61, 85, 87, 88, 89, 104, 118, 133, Biblia Soncin., Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Pisaurensia 1517, Veneta duo 1518, Ven. 1521, Munsteri bina heb.-lat. 1534, 1546, Hutteri 1587, Veneta 1613, Veneta 1615, Pentateuchus Neapolit. 1491, Brixiensis 1492, Brixiensis alter 1494, CPolitanus 1505, Antiquus german. in fol., Pragensis 1518, CPolit. 1522, Agiographa Neap. 1487, Ven. 1538, Machazor utrumque Soncinense, Pisaurense, Hamburgense 1536, Bononiense 1541, Ecclesiastes Basil. 1525, et omnes versiones, etiam Graeca codicis Veneti D. Marci. At vero cod. meus 7 notat in hispan. codicibus legi על, et errari hic a scribis aliter scribentibus, et Elias Levita in *Masoreth amasoreth* pag. 65 edit. Ven. 1538 refert nostrum hunc locum ad ea, in quibus codices lectorem in errorem inducunt, scribentes בירושלם. Huc enim referendus textus ab eo productus, non ad cap. II, ut facit margo cit. editionis.

I 17 הוללת *insanias*. Nonnulli per *vav surech* in sing., *insaniam*, ex meis praesertim 193, 384, 420, 441, 606, Bibl. Athiae 1667, Clodii 1677, Jablonskii 1699, minora ejusd. 1711, Proopsii 1725, Pentateuchus Venetus 1597, Amstelodam. 1756, Ven. cum Comm. 1776. Praecedunt ac sequuntur nomina singularia.

Ibid. ושכלות *et prudentiam* — וסכלות *et stultitiam*, Kenn. 4, 17, 18, 30, 76, 77, 89, 93, 99, 107, 117, 118, 121, 147, 155, 160, 170, 172, 173, 196, 212, 214, 224, 225, 226, 231, 237, 240, 244, 294, 355, 384, 674, primo 151, forte 82, a me collati 468, 474, 475, 485, 497, nunc 228, mei 1, 2, 16, 31, 42, 45, 47, 59, 230, 248, 260, 262, 272, 313, 332, 369, 380, 386, 412, 443, 447, 466, 467, 476, 486, 495, 518, 543, 554, 585, 586, 614, 641, 674, 688, 699, 721, 737, 780, 795, 892, 899, 900, 903, primo 3, 11, 41, 265, 331, 440, 613, 633, 782, nunc 273, 379, ext. 1, 18, 25, 26, 30, 61, 62, 88, 89, 114,

118, 133, 134, editio princeps hujus libri Bononiensis in v Meghilloth 1482, Pentateuchus CPolitanus 1505, CPolit. 1522, Venetus 1574, Dyrenfurthensis 1729, Ecclesiastes Saphet. 1578, et Vulgatus. Confer. Capellus *Crit. sacr.* p. 880, et Houbigantius in h. l.. Plerique etiam lexicographi et interpretes statuunt hic ש esse pro ס, et de stultitia vocabulum interpretandum esse. Lxx, Syrus, Chaldaeus, Arabs, Graecus codicis Marciani aliam lectionem sequuntur.

Ibid. זה הוא רעיון רוח *hoc est afflictio spiritus* — זה הבל ורעיון רוח *hoc vanitas et afflictio spiritus*, cod. Kennic. 77, 202, mei 447, primo 688, et Vulgatus, qui vertit *et agnovi quod in his quoque esset labor et afflictio spiritus*. Vocab. הבל inserunt quoque Kenn. 211, 384, primo meus 265. Omissum הוא in meo 297, deletum in 486.

II 1 אנסכה *tentabo*, vel *experiar te*. Quamplures ex meis codicibus omittunt *daghesc*, ut sit a נסך *affluam*, *perfundar*. Sic 16, 193, 248, 249, 332, 420, 447, 467, 495, 547, 554, 561, 614, 688, 715, 780, 872, 892, 899, 900, Pentateuchus Neap. 1491, Agiographa Neap. 1487, Veneta 1538, utrumque Machazor Soncinense, Hamburgense 1536, et Vulgatus. Ita Aben Esra, et Doederlein *Schol. in lib. poet. V. T.* p. 172. Houbigantius legit נסכה *experire te*.

II 2 זה *hoc* — זאת Kennic. 152, 167, 213, 218, mei 34, 449, 737, primo 41, 264, 386, 476, videtur primo 893, nunc 593, primo ext. 25, et Agiographa Neapolitana. Alii זו, ut Kenn. 19, 57, 109, 172, 187, 210, 226, primo 2, forte 128, 384, mei 10, 272, 332, 447, 466, 467, 633, 674, 688, 780, 900, primo 262, 683, Eccle. Saphet. 1578. זֹה meus 379.

II 3 יעשו *faciant* — נעשה *factum est*, cod. meus 729. Kenn. 199, ac meus 562 יעשה *fiet*.

Ibid. תחת השמים *sub caelo* — תחת השמש *sub sole*, cod. meus 729, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs. Ita primo, ut videtur, Kennic. 680, qui habet ים sup. ras.

II 7 קניתי *Comparavi* — קניתי לי *Comparavi mihi*, Kenn. 18, 95, 129, 152, 167, 191, 212, 213, mei 2, 16, 48, 265, 495, 606, 688, 814, 900, 924, primo 313, 466, 586, 737, nunc 547, ext. 30 ad marg. ex ipsa primi scriptoris manu, Ecclesiastes ex Saphetana editione 1578, utrumque Machazor Soncinense, Syrus, R. Peritzol in inedito Comm. codicis mei 48, R. Moses Galante in Comm. Saphetae excuso cum textu an. 1578.

Ibid. ובני בית היה *et domestici fuit*. Kenn. 384 ובני בית היו *et domestici fuerunt* secundum analogiam. Et pro 2° היה *fuit* iterum היו *fuerunt* mei 7, 265, uterque ex prima manu.

Ibid. מכל שהיו *prae omnibus, qui fuerunt* — מכל שהיה *prae omni, qui fuit*, Kenn. 4, 18, 19, 77, 93, 95, 118, 129, 151, 167, 172, 175, 178, 180, 187, 188, 196, 199, 201, 212, 224, 225, 228, 245, 384, 600, primo 128, 158, videtur 136, Kenn. a me collati 474, 475, 511, mei 2, 10, 11, 16, 35, 42, 48, 193, 196, 260, 275, 379, 380, 413, 443, 444, 447, 449, 466, 467, 476, 495, 518, 547, 562, 585, 586, 593, 597, 614,

688, 729, 892, 903, primo 31, 187, 230, 248, 297, 486, 641, 683, 782, 924, nunc 721, ext. 14, 25, 28, 33, 61, 133, 134, Agiographa Neapolitana, Pentat. antiquus membr. in 4., Pragensis 1518, utrumque Machazor Soncinense. Idem, sed mutato relativo אשר היה, Kennic. 17, 101, 117, 147, 152, mei 186, primo 440, et ut videtur, 262, 699, ext. 57. Versiones omnes in plurali.

II 8 וזהב *et aurum* — גם זהב *etiam aurum*, Kenn. 95, et Saphetana editio Ecclesiastis an. 1578.

II 9 וגדלתי *et magnus fui* — הגדלתי *magnus factus sum*, Kenn. 200, 212, primo meus 380.

Ibid. מכל שהיה *prae omni qui fuit* — מכל שהיו *prae omnibus qui fuerunt*, Biblia Complutensia ac versiones omnes. Quidam מכל אשר היה, inter quos meus 782 Toletanus ante correctionem.

II 12 את אשר *qui*. Melius omittunt את Kenn. 1, 201, primo mei 2, 16, 384, et meus 2 primo שכבר.

Ibid. עשוהו *fecerunt illum* — עשהו *fecit illum*, Kenn. 4, 17, 18, 30, 77, 99, 107, 109, 111, 117, 118, 125, 128, 129, 151, 157, 158, 166, 167, 170, 172, 181, 188, 192, 196, 213, 218, 224, 240, 244, 245, 384, 680, mei 10, 31, 42, 59, 230, 244, 248, 249, 304, 384, 386, 420, 444, 466, 467, 495, 547, 585, 592, 593, 596, 683, 721, 892, 903, primo 16, 187, 265, 379, 479, 554, 614, 641, 795, nunc 476, ext. 30, Biblia Soncinensia, Ecclesiastes Saphetae 1578, Rabboth, Syrus, Vulgatus. Multi graeci codices, ut Houbigantius notat, legunt et ipsi in sing. ἐποίησε. Chaldaeus pass. *factum est ei*. Praecedit sing. המלך *regem*, quare lectioni huic favet analogia syntaxis. Plerique ex allatis codicibus defective legunt, sed extant, qui puncta etiam habent sing. lectionis. Sic עָשָׂהוּ meus 585, et primo 304 hispanicus et accuratissimus. In nonnullis, ut meis 248, 592, incertus librarius controversam vocalem omisit, alii cum Neapolitanis Agiographis legunt עשוֹהו per *cholem*.

II 13 וראיתי אני *Et vidi ego*. Abest אני *ego* a Kenn. 30, 109, primo a meo 596, et ab utroque Machazor Soncinensi.

II 15 גם אני *etiam mihi*. Codex meus 596 primo כן אני *sic mihi*, ac *sic* inserunt hic LXX et Arabs. Pro ודברתי בלבי *et locutus sum in corde meo*, cod. meus 729 וראיתי *et vidi*. Utrumque Vulgatus: *locutusque cum mente mea animadverti*.

II 16 בשכבר *in eo quod jam*. Kennic. 200, ac meus 16, uterque primo כשכבר, meus 380 primo שכבר.

II 17 ושנאתי *Et odi* — ושנאתי אני *Et odi ego*, Kenn. 93, 129, 147, 153, 384, primo 95, mei 264, 443, 729, primo 466, 633, nunc 379, 495, 547, Chaldaeus, Syrus. Ibidem שנעשה. Meus 782 Toletanus primo אשר נעשה.

II 20 על כל העמל *super omni labore* — על כל עמלי *super omni labore meo*, primo meus 240, et LXX.

Ib. שעמלתי *quo laboravi* — שעמלתי ושחכמתי *quo laboravi, et quo studui*, Kennic. 2, 4, 18, 93, 95, 118, 147, 152, 188, 196, 199, 201, 210, 212, 223, 224, 245, 252, 384, 600, 674, forte 172, mei 248, 380, 384, 443, 449, 585,

586, 597, 780, 814, 868, 892, primo 262, 304, 495, 613, 721, nunc 16, 297, 479, 688, ext. 26, 28, utraque Biblia Veneta Bombergii 1518, Biblia Munsteri 1536, Pentateuchus antiquus germ. in fol., Agiographa Veneta in 24. a Kenn. citata sub num. 275, et Targum. Notat codex meus 7 errari hic a librariis addentibus ושחכמתי, monetque Norzius in accuratioribus ac plerisque mss. non legi. Desumptum est ex v. 19, ubi occurrit.

II 22 שהוא עמל *quo ipse laborat*. Cod. meus 304 hisp. et accur. שיעמול *quo laborabit*, et pro הוה, quod Houbigantio displicet, cod. meus 11 primo legebat הוא.

II 24 באדם *in homine* — לאדם *homini*, Kenn. 680, mei 379, 892, Lxx, Syrus, Arabs.

Ibid. זה *hoc* — זֶה codices mei 1, 10, 16, 193, 244, 248, 413, 414, 562, 592, 596, 614, 688, 780, 814, 872, 900, primo 7, 593, ext. 30, Biblia Pisaurensia 1517, Pentateuchus Dyrenfurth. 1729, Agiographa Neapolitana 1487, Machazor utrumque Soncinense, Pisaurense, Hamburgense, Ecclesiastes heb. et ital. Ven. 1571. Alii זו, ut Kenn. 57, 99, 680, mei 441, 674, 729, primo 722, et editio Saphetana 1578.

Ibid. מיד האלהים היא *a manu Dei hoc* — מיד האלהים הוא. Sic הוא Kennic. 4, 14, 17, 18, 30, 77, 94, 95, 107, 109, 117, 118, 119, 125, 139, 145, 147, 150, 151, 152, 155, 158, 166, 167, 172, 173, 176, 177, 180, 196, 198, 223, 224, 236, 244, 245, 248, 249, 253, 384, 601, 602, 603, mei 10, 11, 16, 32, 48, 186, 218, 240, 248, 262, 273, 313, 332, 346, 379, 380, 386, 414, 420, 441, 447, 449, 467, 486, 495, 518, 547, 585, 586, 592, 593, 596, 597, 606, 614, 630, 674, 715, 721, 729, 737, 754, 780, 814, 824, 868, 872, 893, 899, 900, 903, 924, primo 1, 7, 264, 265, 476, 562, nunc 196, 275, 440, ext. 25, 30, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno, heneta utraque 1518, Munst. bina Vebraeo-latina 1534, 1546, Ven. 1613, Veneta 1615, Pentateuchus Pragensis 1518, Antiquus germ. in fol., Agiographa Neapolitana 1487, Veneta in 24., Veneta 1538, Machazor utrumque Soncinense, Machazor Hamburgense 1536, Eccle. Basil. 1525, sine punctis Pentat. Venet. 1574. Alii הוּא. Sic mei 2, 230, 266, 304, 343, 466, 543, 554, 633, 795, 892, et ut verosimile est, Kennicottiani aliquot ex supra allatis. Nam mei omnes primo producti legunt per *surek*.

II 25 ממני *praeter me* — ממנו *praeter illum*, Kennic. 147, 294, 488, 588, primo 403, 542, mei 592, primo 266, Lxx, Syrus, Arabs. Praeplacet Doederl. *Schol. V. T.* p. 173.

II 26 ענין *occupationem* — ענין רע *occupationem malam*, Kenn. 166, 680, primo meus 331, et Targum.

Ibidem לתת *ut det* — ולתת *et ut det*, Kenn. 252, mei 449, 729, 900, primo 379, Machazor Soncin. 1486, Machazor aliud Soncin. antiquius sine anno, Syrus, Vulgatus.

Ibid. גם זה *etiam hoc*. Kenn. 93, ac Biblia Complutensia כי גם זה *quia etiam hoc*. Sic forte primo meus 782

Toletanus, qui habet haec verba sup. ras. et parum dilatate rescripta.

III 11 העולם *mundum* — כל העולם *universum mundum*, ext. 50, et cod. Vatic. Lxx.

III 13 בכל עמלו *in omni labore suo* — בעמלו *in labore suo*, Kennic. 121, 125, 152, 213, 218, primo meus 824, 924, nunc 440, Vulg. *de labore suo*.

III 16 הצדק *justitiae* — הצדיק *justi*, Kennic. 30, 244, et cod. Vatic. Lxx. Alex. τῶν δικαίων in plur. V. Capell. *Crit. sacr.* p. 518.

III 18 שהם. Pro irregulare *sceva* sub ש legunt *segol* mss. mei cod. 10, 16, 42, 193, 275, 384, 386, 413 Hillel., 414, 441, 466, 535, 596, 606, 614, 780, 814, 868, 872, 892, 899, 900, 903, primo 715, Biblia Brixiensia, Veneta bina 1518, Veneta 1613, Veneta 1615, Nisseliana 1662, Pentateuchus Brix. 1492, Brixiensis 1494, Antiquus german. in fol., Agiographa Neapolitana 1487, Veneta 1538, Psal. Prov. Eccle. Cant. Paris. 1632, Machazor Soncin. 1486, Soncinense sec. xv, Hamburg. 1536, Bonon. 1541, Eccle. Basil. 1525.

III 19 ומקרה הבהמה *et sors jumenti*. Desunt in Kenn. 14, 136, 224, nunc 1, item primo in 552 a me collato, in meis 34, primo 737, 903. Sic comparatio hominis cum jumento, ac gravissima difficultas, quam urgent increduli ac materialistae, devitatur, sed legunt omnes veteres.

Ib. ומקרה אחד *et sors una* — מקרה אחד *sors una*, Kenn. 2, 18, 82, 95, 107, 109, 118, 125, 152, 173, 180, 198, 212, 218, 253, 384, 600, mei 16, 218, 248, 466, 476, 495, 517, 547, 585, 613, 721, 780, 789, 892, 900, primo 2, 31, 196, 275, nunc 42, 379, 674, 715, Pentateuchus antiquus memb. in 4. sec. xv, Lxx, Chaldaeus, Syrus, Arabs. Houbigantius: » Satis intelligit lector illud alterum ומקרה ex altero ומקרה quod supra est, fuisse cum ו mendose positum, et legendum המקרה אחד *exitus unus eis* ». Nec dubitandum quin haec lectio communi longe sit praeferenda.

Ibidem להם *eis* — לכל *omnibus*, Kennic. 18, 173, meus 868, nunc 486. Syrus et Chaldaeus *omnibus illis*.

Ibid. לכל *omnibus* — לכלם *eis omnibus*, primo meus 486, et Syrus.

III 21 מי ידע *Quis scit* — ומי ידע *Et quis scit*, Kenn. 1, 2, 56, 76, 77, 80, 93, 95, 99, 107, 111, 117, 147, 152, 166, 177, 180, 185, 187, 188, 196, 199, 201, 212, 224, 231, 245, 384, 674, primo 82, 151, 158, nunc 157, mei 10, 11, 31, 32, 379, 380, 384, 443, 447, 466, 476, 585, 586, 592, 596, 597, 614, 721, 754, 780, 892, 903, primo 240, 265, 486, 674, 782, 851, videtur primo 547, nunc 16, 442, 479, 606, 715, 924, Pent. Prag. 1518, Machazor utrumque Sonc., Lxx, Syrus, Arabs.

III 22 וראיתי כי אין טוב *et vidi quod non est bonum*. Saphetana editio Ecclesiastis 1578 וראיתי אני שאין טוב *et vidi ego, quod non sit bonum*. בָּמָה cum *kametz* pro *segol* legunt mei codices 10, 592, 596, 893, 900, 903, primo 42, cum *patach* 379, 380, מַה primo 265, מָה 440.

IV 4 עמל *laborem* — עמלי *laborem meum*, Machazor Soncin. 1486, et Soncin. alterum sine anno sec. xv.

IV 8 עינו *oculus ejus* in textu, ut contextus necessario requirit, habent multi, ex meis hispanicis 187, 304, 384, 518, primo 674, Biblia antiqua in fol. sine anno et loco, Pisaurensia 1517, Munsteri bina hebraeo-latina 1534, 1546, Ven. 1766, Pentateuchus antiquus memb. in 4., Ferrariensis 1555, Agiographa Neapolitana 1487, Machazor Soncin. 1486, Soncinense sine an., Pisaurense, Hamburgense 1536, Bononiense 1541.

IV 10 ואי לו *et vae illi* duobus verbis multi codices sive mss., sive editi. Septem editionibus, quas hic memorat Henr. Michaëlis in Bibliis Halensibus, addantur Biblia Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Pisaur. 1517, Munsteri omnia, Veneta Lombrosi 1639, Pentateuchus Brixiensis 1492, Brixiensis alter 1494, CPolitanus 1505, Antiquus german. in fol., CPolit. 1522, Ferrariensis 1555, Machazor Pisaurense et Hamburgense.

IV 14 הסרים. Nonnulli האסורים cum א, quod hic deficere statuunt critici. Inter hos R. Immanuel in Parte II inediti Even bochen, quod sistit codex meus 809.

IV 16 לכל אשר היה *omni qui fuit*. Abest לכל a Kennic. 77, 95, 102, 212, 384, primo a meis 4, 275, 386, 440. Ext. 6 לכל אשר היו *omnibus qui fuerunt*, ut LXX, Syrus, Vulgatus et Arabs.

Ib. ורעיון *et afflictio*. Quidam ורעות, Kennicottiani sex, ex meis 386, primo 266, 613.

IV 17 רגליך *pedes tuos* — רגלך *pedem tuum*, Kennic. 1, 2, 14, 17, 18, 30, 57, 76, 77, 80, 82, 95, 99, 107, 108, 109, 110, 111, 117, 118, 125, 128, 136, 147, 151, 152, 153, 155, 158, 166, 168, 170, 176, 177, 180, 181, 187, 188, 196, 198, 201, 202, 211, 212, 213, 218, 224, 226, 227, 244, 245, 252, 384, 674, 680, mei 10, 31, 45, 47, 48, 59, 186, 193, 260, 262, 272, 273, 275, 297, 304, 313, 332, 379, 380, 384, 386, 441, 443, 447, 449, 466, 467, 476, 495, 507, 517, 547, 554, 562, 585, 586, 592, 593, 596, 597, 613, 614, 630, 688, 715, 729, 780, 795, 824, 851, 868, 872, 892, 899, 900, 903, primo 3, 11, 16, 187, 230, 265, 440, 442, 579, 633, 721, 722, 737, 782, 924, ext. 1, 6, 28, 102, Biblia Soncinensia, Antiqua sine anno, Pisaurensia, Munsteri bina hebraeo-latina, Pentat. antiquus in 4. sec. XV, Pragensis 1518, Ferrar. 1555, Agiographa Neap., v Meghilloth cum Com. Gerson Ripae Trid. 1560, Machazor Sonc. 1486, Soncin. sine anno, Pisaurense, Hamburgense, Bononiense, Ecclesiastes Saphet. 1578, ac versiones omnes. Puncta etiam singul. lectionis sunt, notantque codices et edit. quamplures hic *jod* redundare.

Ibid. כאשר *quando ibis* — באשר *quo ibis*, Kenn. 30, 99, 180, mei 42, 297, 384, 414, 443, 466, 467, 554, 562, 585, 586, 597, 780, primo 440, 737, videntur primo 11, 386, 441, 593, v Meghill. Ripae Tridenti 1560, utrumque Machaz. Soncinense, et Saphetana editio hujus libri 1578. Ita quoque legit Maimonides in codice meo 660 Morè nevochim, sed bini alii mei cod. hujus libri, 280, 557, legunt per כ, ut editi.

V 5 לחטיא. Pauci להחטיא cum ה expresso, Kenn. 152, 227, 680, primo meus 10.

Ibid. מעשה *opus* — מעשי *opera*, Kenn. 4, 83, 100, 172, 192, mei 789, 903, nunc 782, Chaldaeus, Syrus, Vulgatus, Arabs, Graecus cod. D. Marci, haecque lectio judaeorum orientalium.

V 16 יאכל *comedet*. Abest a Kennic. 94, 151, 180, 601, a Lxx et Arabe.

Idem יאכל *comedet* — ילך *ambulat*, Kenn. 180 marg., 418, 501, 512, 618, forte primo 428, meus 721. Chaldaeus *habitat*. Houbigantius יאבל *lugebit*.

Ibid. וחליו *et in infirmitate sua* — וחלי *et in infirmitate*, Kenn. 384, seu Stutgardianus ex Schellingio pag. 144 male ad aliam lectionem a Kennicotto relatus. Etenim Schellingii verbis de primo ו intellectis notat is hunc cod. legere חליו. Melior lectio, quia suffixo carent reliqua nomina hujus versus, nec illud agnoscunt antiquae versiones.

V 18 ונכסים *et opes* — ונכסים וכבוד *et opes et gloriam*, Kennic. 150, 212, 384, nunc 248, primo meus 262, et Agiogr. Neapol.. Desumptum ex cap. vI 2. Multi ונכם.

Ibid. בעמלו *in labore suo* — בכל עמלו *in omni labore suo*, Kennic. 77, 218, 245, mei 379, primo 486, 547.

VI 1 רעה *malum*. Addunt חולה *dolorificum*, Kenn. 1, 4, 18, 117, 125, 136, 188, 201 marg., 211, 224 marg., 365, 384, 680, primo 237, mei 379, 443, 518, 585, 593 marg., 892, primo 721, ext. 27, 50, Pentateuchus Pragensis 1518, Ecclesiastes Saphet. 1578.

Ibidem אשר ראיתי *quod vidi*. Deest אשר *quod* in Kennic. 2, 4, 17, 56, 101, 117, 118, 125, 128, 145, 152, 166, 187, 191, 199, 201, 202, 212, 218, 224, 237, 248, 384, in meis 16, 248, 272, 379, 476, 518, 535, 562, 585, 592, 593, 633, 677, 900, 903, 924, primo 2, 196, 297, 343, 554, 674, 721, 722, nunc 443, 547, ext. 50, 102, Machazor Soncin. 1486, Machazor altero sec. xv, Ecclesiaste Saphet. 1578.

VI 2 יתן *dabit* — נתן *dedit*, Kennic. 201, ext. 6.

Ibid. זה הבל *hoc vanitas* — גם זה הבל *hoc quoque vanitas*, Kennic. 151, 187, 199, 242, 248, 249, 384, forte 94, mei 10, 42, 230, 265, 442, 443, 507, 518, 585, 586, 729, 789, 923, primo 266, 688, Machazor Soncinense 1486, Soncinense aliud sec. xv, Ecclesiastes Saphet. 1578, versio Graeca codicis Veneti D. Marci.

VI 8 מה לעני יודע *quid pauperi*, vel *afflicto scienti*, vel *docto* — מה לעני יותר *quid pauperi praestantius*. Sic Saphetana editio Ecclesiastis 1578.

Ibid. נגד החיים *coram vivis* — דרך החיים *viam vivorum*, Ken. 152, 218, Ecclesiastes Saphet. 1578. Notat R. Immanuel in ined. Even bochen esse qui exponat עשירים *divites*, כי עני חשוב כמת *quia pauper reputatur tamquam mortuus*.

VI 10 שתקיף in textu multi, et antiquae quaedam editiones, inter quas Biblia Soncinensia, Brixiensia, Agiographa Neap., Ecclesiastes Saphet.

VI 12 ימי חיי הבלו *dierum vitae vanitatis suae*. In nonnullis deest חיי, in aliis deletum, quod et ad marg. mo-

net cod. meus 721 ס"א מחקו חיי, sed legunt omnes veteres.

VII 1 מיום הולדו *prae die nasci eum*, vel *quo natus est*. Saphetana editio Ecclesiastis מיום הולדה *prae die nativitatis*, ut Lxx, Syrus, Vulgatus.

VII 6 גם זה *hoc quoque vanitas* — וגם זה *et hoc quoque vanitas*, Kennic. 14, 18, 31, 50, 93, 99, 100, 101, 107, 109, 117, 118, 119, 121, 130, 144, 145, 150, 152, 155, 157, 166, 168, 175, 181, 185, 187, 191, 192, 196, 200, 201, 210, 211, 213, 218, 225, 226, 227, 235, 236, 242, 249, 384, 665, 680, primo 141, mei 3, 7, 32, 33, 34, 35, 41, 42, 43, 45, 47, 48, 59, 186, 240, 244, 248, 249, 262, 264, 266, 331, 332, 343, 346, 379, 384, 386, 420, 440, 441, 442, 444, 447, 467, 495, 517, 518, 535, 554, 561, 562, 576, 579, 585, 586, 592, 593, 596, 630, 633, 677, 683, 688, 699, 722, 729, 754, 789, 795, 814, 824, 853, 872, 892, 893, 899, 903, 923, 924, primo 187, 230, 414, 674, nunc 2, 11, 265, 275, 297, 319, 486, 613, 782, ext. 6, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno, Pisaurensia 1517, Veneta utraque 1518, Veneta 1521, Munsteri bina hebraeo-latina, 1534, 1546, Hutteri 1587, Veneta 1613, Veneta 1615, Nisseliana 1662, Veneta 1678, Veneta 1690, Halensia 1720, Ven. 1730, Veneta 1739, Mantuana 1742, Veneta 1766, Pisana 1781, Pentateuchus Neapol. 1491, Brixiensis 1492, Brixiensis 1494, Antiquus germ. in fol., Venetus 1714, Venetus cum Comm. 1776, Venetus 1777, Pisanus 1781, Agiographa Neapol. 1487, Agiographa Veneta 24., v Meghilloth Bononienses 1482, Machazor Pisaurense init. sec. xvI, Machazor Hamburg. 1536, Ecclesiastes Basil. 1525, Eccle. cum Com. Alscek Ven. 1591, Lxx, Syrus, Vulgatus. Praeterea multae ex cit. editionibus notant ad marg. sic necessario legendum esse כצ"ל. Sic Biblia Veneta 1678, 1690, 1730, 1766, Pisana 1781, Pentat. Veneti 1714, 1777, Pisan. 1781.

VII 8 ארך רוח. Pauci ארך אפים, inter quos ext. 26.

VII 13 מעשה *opus* — כל מעשה *omne opus*, Kenn. 2, 17, 153, 384 marg., primo meus 187, ext. 6.

VII 18 ידך *manum tuam* — ידיך *manus tuas*, Kenn. 4, 14, 18, 30, 56, 57, 77, 82, 95, 99, 107, 117, 118, 125, 136, 166, 167, 168, 173, 196, 199, 212, 213, 224, 244, 253, 384, 665, 680, mei 193, 244, 248, 297, 304, 379, 384, 386, 441, 443, 447, 466, 476, 495, 507, 543, 554, 562, 585, 606, 614, 688, 795, 824, 868, 872, 899, 900, 903, primo 11, 47, 48, 440, 467, 683, 721, nunc 449, ext. 6, Mach. Soncinense sec. xv sine anno, Ecclesiastes Saphet. 1578, versio Graeca Veneta D. Marci.

VII 22 ידע *novit* — ירע *malignabitur*, Kenn. 1, Lxx, Aquila, Arabs. V. Capell. *Crit. sacr.* p. 593, et 832. In benonì ידע primo meus 486.

VII 23 כל זה *Omne hoc* — כל זֶה mss. mei cod. 196, 379, 441, 495, 562, 593, 614, primo 782, Biblia Veneta utraque 1518, Veneta 1521,

Munsteri bina hebraeo-latina 1534, 1546, Ven. 1613, Ven. 1615, Pent. antiquus germ. in fol., Pent. Dyrenfurth. 1729, Agiogr. Neap., Machaz. utrumque Soncinense sec. xv, Ecclesiastes Basil. 1525.

VII 25 ולבי *et cor meum* — בלבי *in corde meo*, Kenn. 2, 4, 17, 18, 30, 50, 77, 100, 101, 107, 117, 118, 121, 125, 136, 151, 155, 172, 177, 187, 201, 224, 225, 226, 227, 228, 244, 384, Kenn. a me collati 474, 511, 512, primo 428, 517, mei 1, 4, 31, 42, 59, 193, 248, 265, 272, 273, 384, 386, 420, 440, 443, 449, 466, 486, 495, 507, 517, 547, 585, 586, 597, 606, 683, 688, 715, primo 16, 633, nunc 10, 262, 467, 543, ext. 26, 33, 61, 62, 70, 117, 118, primo 1, 25, Saphetana editio Ecclesiastis an. 1578, Vulgatus, Targum, Symmachus apud Hieronymum, Graeca versio codicis Veneti D. Marci. Cod. meus 265 notat ad marg. in accurato codice legi בלבי, in aliis ולבי. Alii את לבי *cum corde meo*. Sic Kennic. 99, 253, meus 900, primo ext. 27. Bini mei, 593, primo 722, לבי *cor meum*, 476, 699 ולבבי, in aliis, ut Kenn. 166, meis 729, primo 721, hoc vocabulum desideratur.

Ibid. הוללות *insaniarum*, vel *insanias* — והוללות *et insanias*, Kennic. 1, 17, 18, 76, 99, 117, 125, 136, 145, 147, 151, 180, 188, 201, 212, 223, 224, 384, 674, mei 48, 449, 592, 606, 892, primo 2, 11, 196, 443, 466, 486, nunc 593. V. 27 pro אמרה קהלת nullus אמר הקהלת, ut Grotius et Houbigantius malunt legendum.

VIII 1 ישנא *odio habebitur* — ישנה *commutabitur*. Sic quindecim Kennicottiani, quibus multi ex meis suffragantur, inter quos hisp., ut 304, 851, ex editis Saphetana editio Eccle. anni 1578, Chaldaeus, Vulgatus, sed hic active. Margo Hoogt. notat hic א esse pro ה, ac prohinde ישנא interpretandum ut ישנה, quod plerique recentiores interpretes faciunt. Sed Lxx, Syrus, Arabs, Graecus interpres cod. Veneti D. Marci aliam lectionem et significationem sequuntur. Conf. Capell. *Crit. sacr.* p. 532. V. 2 nullus את פי, ut Lxx ac Syrus, nullus שמר in benoni, quod tamen necessarium non est.

VIII 3. Plures legunt verbum תבהל in Pihel minus recte, ex meis codicibus sexdecim et amplius, tres editiones Brixienses Meghilloth, et Agiographa Neapolitana.

Ibid. אל תעמד *ne stes* — ואל *et ne stes*, Kenn. 2, 4, 17, 18, 30, 76, 77, 80, 93, 95, 101, 107, 118, 119, 121, 125, 136, 147, 152, 153, 155, 166, 175, 177, 188, 196, 198, 199, 200, 201, 212, 218, 223, 224, 225, 226, 227, 244, 245, 253, 384, 674, 680, primo 82, 151, 158, mei 1, 2, 4, 16, 31, 32, 45, 59, 186, 196, 230, 248, 262, 272, 273, 304, 332, 369, 379, 384, 386, 420, 441, 443, 449, 466, 476, 486, 495, 507, 517, 518, 535, 543, 547, 562, 576, 586, 593, 597, 614, 677, 688, 699, 789, 814, 824, 825, 857, 868, 892, 903, primo 11, 41, 187, 275, 297, 331, 343, 440, 554, 633, 721, 722, 737, 782, 795, 851, 872, nunc 10, 47, 613, 674, ext. 30, Penta-

teuchus antiquus memb. in 4., Pragensis 1518, Agiographa Neapol., v Meghilloth Bononienses 1482, Ecclesiastes Saphet. 1578, Syrus, Vulgatus, Targum cod. mei 31.

VIII 4 באשר *Ubi* — כאשר *Sicut*, Kenn. 80, 111, mei 10, 48, 386, 443, 476, 683, primo 16, 262, 264, 265, 297, 795, forte 868, ext. 61, 118, 133, Bibl. Brix., Pisaur. 1517, Pent. Brixiensis 1494, Machazor Pisaurense sub in. sec. xvI, Lxx, Syrus, Arabs, R. Abrah. Peritzol in inedito Comm. in Ecclesiastem cod. mei 48. V. Capell. p. 584.

VIII 5 ועת ומשפט *et tempus, et judicium* — ועת משפט *et tempus judicii*, Ken. 1, 95, 107, 196, 199, 211, 212, 253, mei 2, primo 486, 683, 699, 903, 923, nunc 196, ext. 30, Machazor Soncinense 1486, Mach. aliud antiquius sec. xv sine anno et loco, Lxx, Arabs. ועת omissum in Kennic. 117, 384, in meis 688, primo 16, 596. Kennic. 180, ac meus 495 כי עת.

Ibid. ידע לב חכם *cognoscet cor sapiens* — יודע in benoni *cognoscit*, Kennic. 4, 80, forte 384, mei 2, primo 16, 379, 386, 466, et utrumque Machazor Soncinense, defective in benoni mei 585, 699, 903.

VIII 6 רעת *malitia* — דעת *scientia*, Kenn. 80, primo 674, primo mei 10, 16, 443, videtur primo 304 hisp., in qua exigua hic in angulo controversae litterae abrasio conspicitur, Lxx, Theodotio teste Hieronymo, et Arabs.

VIII 7 מה שיהיה *id quod futurum est* — מה שהיה *id quod praeteritum est*, Kenn. 4, 100, 150, 176, primo meus 606, ac Vulgatus.

Ibid. שיהיה *quod futurum est*. Addunt מאחריו *post ipsum*, codex meus 265 ex prima manu, editio Saphetana Ecclesiastis 1578, et Syrus.

Ibidem כי כאשר יהיה *quia quomodo futurum est* — כי אשר יהיה *quia quod futurum est*, Saphetana editio Ecclesiastis, Syrus, Vulgatus.

VIII 9 עת *tempore*. Deest in ext. 6, nec legunt Lxx, vel hi pro עת אשר *tempus quo* legerunt את אשר *illud quod*. Postremam hanc lectionem servat Kennic. 244. Confer. Capellus *Crit. sacr.* p. 565. Kenn. 1 עד אשר *donec*. Ibid. ונתון male Houbigantius emendat, quia verbum infinitivum aliquando pro finito ponitur.

Ibid. את לבי *cor meum*. Cod. nonnulli, editio Saphetana hujus libri, ac Biblia Munsteri 1536 אל לבי *super cor meum*. Sic inter meos 923.

VIII 10 וממקום *et de loco* cum *sceva*. Melius וּמִמָּקוֹם cum *kametz* ob statum nominis absolutum mss. mei codices 10, 31, 32, 41, 42, 186, 193, 260, 384, 413 Hillel., 414, 440, 466, 476, 585, 614, 737, 754, 814, 868, 872, primo 2, 187, 386, 593, 782, et utrumque Machazor Soncinense sec. xv. Alii ובמקום *et in locum*. Sic Kenn. 17, 76, 77, mei 272, primo 380, et Symmachus.

Ib. וישתכחו *et oblivioni tradentur* — וישתבחו *et laudabuntur*, vel *laudati sunt*, Kenn. 178, primo 107, Kenn. a me collati 433, 471, 475, 553, mei 16, 249, 272, 331, 613, 699, 729, 780, 892, videntur 33, 380, 579, videtur primo 857, ext. 26, 60, 66, 133, Machazor Soncinense sine anno sec. xv, Lxx, Vulgatus, Arabs, Targum cod. mei 31, quod legit ואתנשיאו.

Sed Kenn. 553, ac meus 331 habent ad marg. Keri וישתבחו. Kennic. 109 וישבחו. » Lxx καὶ ἐπηνέθησαν ἐν τῇ πόλει *laudati sunt in civitate*, leg. וישתבחו per *beth*, quod melius videtur. Sensus enim est, non raro evenire, ut impii videantur omnino oppressi, qui tamen mox redeunt evaduntque superiores, pristinamque recuperant potestatem, atque tum laudantur in civitate, hoc est plerique illis applaudunt atque adulantur ». Capellus *Crit. sacr.* p. 584. » Obsequimur graecis interpretibus, Vulgato, et Arabi, ut commutato כ in ב, legamus ישתבחו *laudantur*. Nam haec illa ipsa vanitas est, quod impii laudentur, cum male fecerint », notat in h. l. Houbigantius. Haec bini isti critici, quin ne unum quidem codicem vidissent eam lectionem praeseferentem, quam anteponebant. Talmudistae etiam in Tractatu *Ghittin* cap. v legi jubent per ב. Confer. Jarchius in h. l. aliique judaeorum interpretes. Sed ea formula *ne legas sic*, *sed sic* utuntur talmudistae, ut allegorias ac mysticas explanationes eliciant, et quod non legendum suadent, vera eorum codicum lectio est, ut monuimus *Proleg.* p. XXXIII, et LVI *can.* XC. Quare variae huic lectioni non favet, sed obest talmudicorum codicum auctoritas, ac verosimile est ex allegorica hac expositione in plerosque codices illam dimanasse. Dico plerosque, nam longe ante talmudistarum aetatem codices extitisse, qui legerent וישתבחו, sat superque ostendit versio Lxx. Codex meus 379 primo וישתחוו *et deprimentur*, 244 primo ישבחו.

VIII 14 אשר מגיע *quibus obtingit*. Agiographa Neapolitana cum mss. nonnullis שמגיע; contra pro שמגיע, quod infra occurrit, meus 721 primo אשר מגיע.

VIII 15 ימי חיו *diebus vitae suae* — מספר ימי חיו *in numero dierum vitae suae*, Kenn. 19, 77, 107, 188, 202, 224, 600, primo 198, nunc 180, mei 380, 585, 893, primo 265, 466, 721, nunc 10. Meus 262 primo מספר כל *in numero omnium dierum*. Cod. meus 924, cum paucis aliis ילוו in Hiphil.

VIII 16 כאשר *Quemadmodum* — באשר *In quo*, Kenn. 118, meus 585, et Lxx. V. Capell. p. 585.

IX 1 אל לבי *super cor meum* — את לבי *cum corde meo*, Kenn. 3, 4, 17, 18, 19, 30, 76, 99, 107, 109, 117, 125, 136, 147, 152, 175, 177, 187, 196, 199, 200, 201, 202, 210, 211, 213, 218, 224, 225, 227, 228, 245, 248, 252, 384, 600, 674, 680, primo 128, 139, 141, 188, mei 1, 2, 3, 16, 31, 42, 43, 186, 193, 196, 244, 249, 260, 262, 266, 272, 273, 275, 304, 319, 331, 332, 343, 346, 369, 379, 380, 384, 386, 414, 443, 444, 447, 449, 466, 476, 486, 490, 507, 509, 517, 518, 543, 562, 576, 585, 586, 593, 606, 613, 614, 667, 674, 688, 699, 729, 754, 789, 795, 825, 857, 868, 872, 892, 893, 899, 900, 903, 923, primo 4, 11, 41, 230, 297, 554, nunc 32, 187, ad marg. 47, ext. 6, Bibl. Ven. 1766, Pisana 1781, Pent. antiquus in 4. sine an. sec. XV, Ven. 1777, Pisanus 1781, Agiogr. Neapol. 1487, primaria editio Bonon. Meghilloth 1482.

IX 4 אשר *qui*. Deest in Kennic. 109, 180, primo in ext. 1.

Ibid. יבחר *eligatur* — יחבר *uniatur*, ut fert Kerì, melius Kennic. 1, 30, 108, 117, 147, 151, 153, 227, 600, 680, mei 249, 272, 380, 476, 517, 596, 613, 667, 715, 729, 780, 893, primo 11, primo ext. 124, Pentateuchus Prag. 1518, Ferrariensis 1555, v Meghilloth Bononienses 1482, Lxx, Syrus, Chaldaeus, Arabs. Vulg. *qui semper vivat*. In multis Kerì transpositis vocalibus est cum *patach* sub ב et *kibbutz* sub ח.

IX 9 אשר נתן לך תחת השמש כל ימי הבלך *quos dedit tibi sub sole omnibus diebus vanitatis tuae*. Desunt in codicibus meis 193, 266, 369, 688, 780, 814, primo 1, 447, 585, 586, et in Syro. Suspicor sex codices, qui hic in Kennic. Bibliis producuntur, ut omittentes הבלך . . . (b) . . . אשר, videl. praecedentia sex verba אשר אהבת כל ימי חיי הבלך, de posteriore hoc commate intelligendos, seu n. 6 pro 8 irrepsisse.

Ibid. כל ימי הבלך *omnibus diebus vanitatis tuae*. In aliis haec sola repetita verba desiderantur, videlicet in Kenn. 18, 80, 147, 180, 384, in meis 729, 737, nec ea legunt Lxx, et Chaldaeus. In meo 721 ad sequentem periodum translata sunt כי הוא חלקך בחיים כל ימי הבלך *quia haec est pars tua in vita omnibus diebus vanitatis tuae*. Pauci cum Machaz. utroque Soncinensi addunt חיי *omnibus diebus vitae vanitatis tuae*, ut priori loco, ubi contra alii omittunt, inter meos 413 Hillelianus ex prima manu, et Aquila.

Ibid. נתן *dedit*. In cod. meo 10 correctum יהיו *erunt*, ex librarii certe conjectura et audacia, qui viderat abesse nomen regens.

Id. נתן *dedit*, vel *dederit* — נתן אלהים *dederit Deus*, Kenn. 95. Chaldaeus supplet et ipse nomen *Domini*. Lxx, Vulgatus et Arabs in Niphal *dati sunt*. Ibid. *sub sole*. Cod. meus 892 et ext. 6 תחת השמים *sub caelo*.

IX 13 זה *hanc* — זֶה *hoc*, codices mei 244, 379, 495, 614, 688, Agiographa Neapolitana, utrumque Machazor Soncinense, Lxx, Chaldaeus et Arabs.

IX 14 מצודים *retia* — מצורים *munitiones*, cod. mei 10, primo 476, Lxx, Symmachus, Syrus, Vulgatus, et Arabs. Sic legendum ex sententia Doederlein *Scholia in libros V. T.* p. 181. Sed ad מצוד referunt etiam lexicogr. et de munitione interpretantur.

IX 15 חכם *sapiens* — וחכם *et sapiens*, Kennic. 2, 4, 14, 17, 18, 30, 56, 77, 80, 83, 93, 95, 117, 118; 119, 125, 136, 147, 151, 152, 158, 167, 173, 175, 180, 188, 192, 196, 199, 201, 202, 210, 212, 214, 218, 224, 226, 228, 235, 242, 244, 245, 384, 674, primo 172, forte 82, 94, 107, 139, mei 1, 2, 10, 16, 41, 196, 244, 248, 260, 265, 272, 273, 313, 332, 346, 369, 379, 380, 384, 414, 420, 440, 449, 466, 467, 476, 486, 495, 507, 517, 518, 535, 543, 547, 562, 585, 586, 592, 593, 596, 597, 606, 674, 688, 699, 715, 721, 780, 789, 814, 825, 851, 853, 899, 900, 903, primo 11, 34, 187, 230, 262, 264, 331, 443, 613, 683, 824, 857, nunc 4, 31, 32, 42, 275, 413, 447, 872, 892, ext. 6, Biblia antiqua sine anno, Pisaurensia 1517, Agiographa Neapol., Machazor

Soncinense 1486, Soncinense sine anno sec. xv, Pisaurense, Hamburgense 1536, Eccle. Saphet. 1578, ms. Alex. Lxx, Chaldaeus, Vulgatus.

X 1 מכבוד *prae gloria* — ומכבוד *et prae gloria*, Kenn. 1, 2, 4, 14, 17, 18, 76, 77, 80, 89, 93, 95, 99, 102, 108, 109, 117, 118, 121, 136, 139, 145, 147, 151, 152, 155, 157, 158, 166, 167, 172, 177, 178, 185, 187, 188, 191, 196, 211, 212, 213, 239, 240, 242, 245, 248, 674, primo 141, forte 82, 107, nunc 168, 180, 665, mei 1, 4, 10, 16, 31, 32, 34, 42, 45, 48, 59, 196, 230, 244, 248, 262, 264, 265, 266, 272, 273, 275, 297, 379, 380, 441, 443, 444, 449, 466, 467, 476, 486, 495, 507, 518, 543, 547, 554, 561, 562, 579, 585, 586, 592, 593, 597, 606, 614, 667, 688, 715, 721, 729, 737, 754, 795, 814, 825, 857, 892, 893, 899, 900, 903, primo 2, 11, 41, 186, 304, 331, 414, 683, 699, 782, 789, nunc 343, 442, 613, 824, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiquâ sine anno, Pisaurensia, Veneta in fol. et 4. an. 1518, Munsteri omnia, Hutteri 1587, Veneta 1613, Nisselii 1662, Hal. 1720, Pentateuchus Brixiensis 1492, Brixiensis 1494, Antiquus in 4. sec. xv, Antiquus germ. in fol., CPolitanus 1505, CPolit. 1522, Agiographa Neapolitana 1487, Veneta in 24., Veneta anni 1538, v Meghilloth Bononienses 1482, Machazor Soncinense 1486, Soncinense sec. xv sine anno, Pisaur., Hamburgense 1536, Eccle. Basil. 1525, Ecclesiastes Saphet. 1578, Vulgatus, Syrus, Graecus anonymus Venetus divi Marci.

X 3 כשהסכל *quum stultus*. Kenn. 95, primo mei 11, 16 שהסכל *in qua stultus*, Kennic. 214 ac primo meus 721 בשהסכל, quod Houbig. anteponit, plures כשסכל. V. 4 תעלה. Nonnulli masc. יעלה.

X 5 יש רעה *Est malum*. Editio Saphetana addit חולה *dolorificum*.

X 7 עבדים *servos*. Kennic. 167, ac meus 379 addunt רכבים *equitantes*.

X 9 בוקע *scindens*. Multi ובוקע *et scindens*, Kennicottiani triginta duo, mei quadraginta tres, in quorum numero 193, 196, 304, primo 187, hispanici, Neapol. Agiographa, utrumque Machazor Soncinense.

X 11 בלא. Saphetana editio Ecclesiastis cum cod. Kenn. 57 בלי, ac v. 12 pro כסיל eadem editio כסילים *stultorum*.

X 14 לא ידע *nescit* — ולא *et nescit*, Kennic. 4, 30, 56, 57, 117, 125, 136, 145, 158, 187, 188, 191, 199, 201, 202, 218, 224, 602, 603, mei 2, 10, 16, 273, 443, 495, 562, 592, 593, 825, 900, primo 379, 380, 924, et Agiographa Neapolitana. In 380 correctum אשר, et in 31 supplet secunda manus כי.

Ibidem שיהיה *quod erit* — שהיה *quod fuit*, Kenn. 77, 196, 680, meus 379, Lxx, Symmachus, Syrus, Vulgatus, Arabs. Rectior lectio, quia sequitur ואשר יהיה *et quod erit*, sicque legit Houbigantius. Ib. מאחריו. Ken. 17, 95, 218, et ex prima manu mei 31, 260 אחריו.

X 15 הכסילים *stultorum* — הכסיל *stulti*. Ita Kenn. 1, 3, mei 900, pri-

mo 630, 850, nunc 688, Ecclesiastes Saphet. 1578, et Targum, faveique analogia contextus, in quo sequitur תיגענו *fatigat eum*.

X 20 ובחדרי *et in penetralibus* — ובחדר *et in penetrali*, Kennic. 117, 147, primo meus 924, nunc 440, 597. In sing. Chaldaeus, Syrus, Vulgatus.

XI 3 יהוא *erit* — הוא *ipsum*, Kennic. 213, 442, 567, primo meus 10, nunc 466. יְהוא per *tzere* mei 379, 715, primo 782, per *segol* 193, יהיא Biblia Athiana 1667, deest in Kenn. 674, nec punctis ornatum in 214.

XI 5 כאשר *Quemadmodum* — באשר *In quo*, Kenn. 167, mei 597, 824, Lxx, et Aquila.

Ibid. כעצמים *sicut ossa* — בעצמים *in ossibus*, Kennic. 76, 150, 187, 211, 226, 244, 309, 325, 369, 432, 435, 437, 485, 532, 567, 589, 598, primo 109, 150, 335, 501, 505, 595, ex mea collatione 552, mei 230, 266, 443, 597, 683, 729, 824, 872, 903, primo 196, 249, 265, 297, 667, 721, 795, videtur 893, videtur primo 48, ext. 30, Pentateuchus antiquus memb. in 4. sec. XV, Targum, et R. Abrah. Peritzol in ined. Comm. cod. mei 48.

XI 6 ולערב *et ad vesperam*. Saphetana editio Eccle. ובערב *et vespere*.

Ib. ידך *manum tuam* — ידיך *manus tuas*, Kenn. 14, 17, 30, 56, 57, 76, 77, 80, 107, 108, 109, 118, 119, 136, 151, 152, 155, 166, 167, 173, 177, 178, 196, 199, 213, 224, 226, 245, 249, 384, item 552 a me collatus, mei 2, 32, 187, 193, 196, 266, 297, 304, 380, 384, 386, 420, 443, 466, 467, 476, 486, 517, 518, 543, 562, 586, 593, 596, 614, 688, 715, 721, 729, 754, 824, 872, 899, 903, primo 47, 440, 683, utrumque Machazor Soncinense, et versio Graeca codicis Veneti D. Marci.

XI 9 ובמראי *et in aspectibus* — ובמראה *et in aspectu* juxta Keri in textu legunt Kenn. 4, 14, 17, 18, 77, 89, 95, 107, 108, 117, 121, 147, 152, 176, 177, 192, 198, 199, 200, 223, 224, 237, 245, 253, 254, 294, 384, 602, 680, primo 82, 200, 355, 674, ex mea collatione 550, mei 3, 31, 35, 41, 45, 47, 48, 187, 193, 260, 272, 273, 275, 297, 332, 380, 384, 420, 441, 444, 447, 449, 466, 467, 476, 486, 517, 547, 561, 562, 576, 585, 586, 593, 595, 597, 606, 613, 630, 715, 729, 780, 814, 853, 868, 899, 900, primo 16, 265, 518, 579, 754, ext. 25, 26, 30, 59, 61, 66, 70, 81, 114, 118, Biblia Soncin., Brixiensia, Pisaurensia, Veneta utraque 1518, Veneta 1521, Veneta 1525-28, Ven. 1533, Munsteri omnia, Veneta annor. 1544, 1551, 1563, 1566, Plantiniana in 4. et 8. 1566, eadem cum vers. interlin. 1571, Polyglotta Antwerpiensia, Biblia Hutteri 1587, Wittebergensia ejusdem anni, Raphelengii sine punctis 1610, ejusdem interlinearia 1613, Veneta 1613, Veneta 1615, Genevensia 1618, Veneta 1627, Ven. 1635, Lombrosi 1639, Polyglotta Londinensia, Lipsiensia 1657, Nisselii 1662, Veneta 1766, Pisana 1781, Pentateuchi Brixienses 1492, 1494, Antiquus germ. fol., Venetus hebraeo-lat. 1551, Ferrariensis 1555, Ven. 1574,

Venetus 1588, Mantuanus 1589, Venetus 1777, Pisanus 1781, Agiographa Neapolitana 1487, Veneta in 24. a Kennicotto citata, Veneta 1538, Veneta 1544, v Meghilloth Ven., quae extant ad calcem exemplaris mei Pent. Ven. 1547 in 4., Psal. Prov. Eccle. Cant. cum interl. vers. 8. Genev. circa an. 1616, iidem Paris. 1632, utrumque Machaz. Sonc., Pisaur., Hamburg., Eccle. Basil. 1525, idem cum ital. vers. Ven. 1571, idem Saphet. 1578, idem cum Comm. Alscek Ven. 1601, Rabboth et omnes versiones. In multis deest Kerì. Plene בילדותיך quamplures utriusque collationis cod., et editi aliquot, ut Biblia Soncinensia, Brixiensia, Neapolitana Agiographa, et Pentateuchus Pragensis.

XII 1 בוראיך *Creatorum tuorum* — בוראך *Creatoris tui*, Kenn. 1, 3, 4, 17, 18, 19, 30, 76, 77, 82, 89, 93, 94, 95, 107, 108, 109, 110, 117, 118, 121, 125, 145, 147, 150, 151, 152, 153, 155, 157, 158, 160, 168, 171, 172, 177, 178, 180, 181, 185, 187, 188, 191, 196, 199, 200, 201, 202, 206, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 215, 218, 219, 220, 223, 224, 226, 227, 228, 231, 235, 237, 239, 244, 245, 246, 248, 249, 253, 294, 303, 309, 311, 318, 319, 325, 326, 329, 335, 342, 348, 349, 355, 360, 365, 367, 368, 370, 379, 380, 383, 384, 386, 394, 398, 400, 403, 404, 405, 418, 423, 428, 431, 435, 437, 440, 442, 445, 446, 471, 475, 485, 486, 487, 488, 494, 495, 496, 497, 501, 507, 510, 511, 512, 513, 516, 517, 519, 528, 530, 531, 532, 536, 540, 544, 546, 553, 559, 562, 564, 571, 575, 576, 585, 586, 587, 588, 590, 595, 598, 600, 601, 602, 603, 604, 606, 607, 610, 611, 612, 613, 617, 642, 543, 646, 665, 674, 680, forte 242, nunc 99, mei 1, 2, 3, 4, 7, 10, 11, 31, 34, 43, 45, 47, 48, 59, 186, 187, 193, 196, 218, 230, 244, 248, 249, 260, 262, 264, 265, 266, 273, 275, 297, 313, 331, 332, 346, 369, 379, 414, 420, 440, 441, 444, 449, 467, 476, 486, 490, 507, 509, 517, 518, 543, 561, 579, 585, 593, 596, 597, 606, 613, 614, 630, 667, 674, 683, 699, 715, 721, 722, 729, 814, 824, 825, 857, 892, 899, 900, 903, primo 16, 633, 782, nunc 41, 304, 443, ext. 1, 25, 26, 27, 28, 59, 61, 62, 66, 70, 114, 118, Biblia Soncin., Brixiensia, Pisaurensia, Veneta duo 1518, Veneta 1521, Munsteri omnia, Roberti Stephani in 4., Wittebergensia 1587, Veneta 1613, Veneta 1615, Veneta 12. 1635, Lombrosi 1639, Veneta 1647, Nisseliana 1662, Berolinensia Jablonskii 1699 cum nota marg. בלא י׳ sine *jod*, Amstelodamensia Torresii 1705, Veneta 1766, Pisana 1781, Pentat. Brixiensis 1492, Brixiensis 1494, Antiquus in 4. sine anno et loco, Antiq. germ. in fol., Pragensis 1518, Amstelodam. 1700, bini Veneti 1776, Ven. 1777, Pisanus 1781, Agiographa Veneta in 24. a Kenn. citata, eadem Ven. 1538, utrumque Machazor Soncinense, Pisaurense, Bononiense, Psal. Prov. Eccle. Cant. Paris. 1632, Ecclesiastes Basil.

1525, idem Saphetae 1578, idem cum Comm. Alscek Venet. 1601, ac versiones omnes. Non accurata hic nota Bibliorum Halensium, ex qua eruitur Biblia Sanctandreana defective legere et sine *jod*, quum plene legant. Itaque numeris plene legentibus addendus 13 Biblia illa denotans. Qui vero Kennic. Bibliis utuntur, notent ex alterutra classe codicum, qui *vav* exprimunt, vel omittunt, quinque esse extrudendos, 199, 201, 202, 235, 602 utrobique male repetitos. Sing. lectionem anteponunt Houbig. et Köhlerus *Observ. crit. ad Eccle. cap. ult.* in *Repert. or.* T. XVI p. 207.

XII 5 ייראו *timebunt*, vel *timent* — יראו *videbunt*, Kenn. 2, 17, 18, 31, 58, 76, 77, 80, 100, 109, 119, 151, 152, 158, 211, 212, 231, 235, 236, 245, 253, 384, 680, item 553 a me collatus, mei 3, 10, 16, 31, 33, 34, 43, 45, 47, 186, 244, 249, 262, 266, 273, 297, 313, 331, 332, 343, 380, 386, 414, 420, 442, 467, 476, 561, 585, 586, 592, 606, 613, 614, 667, 677, 699, 715, 780, 782, 795, 851, 853, 892, 899, primo 230, 265, 547, 579, 721, 850, 872, ext. 62, 81, 114, 133, 134, Biblia Brixiensia, Complutensia, Veneta utraque 1518, Munsteri bina hebraeo-latina 1534, 1546, Hutteri 1587, Veneta 1613, Veneta 1678, Veneta 1690, Pentateuchus Brixiensis 1492, Brixiensis 1494, Antiquus germ. fol., Venet. 1714, Agiographa Ven. 24. a Kenn. citata, eadem Ven. 1538, Psal. Proverb. Eccle. Cant. Paris. 1632, utrumque Machazor Soncinense, Eccle. Basileens. 1525, idem Ven. cum Comm. Alscek 1601, LXX, Symmachus, Arabs, quibus nunc accedit Graecus interpres Ven. codicis D. Marci, qui legit φανήσονται. Aliqui ירא *videbit*, ex Kenn. 136, 192, 674, ייראו *timebit* 57, et ext. 118.

Ibid. וחתחתים *et timores* vel *consternationes* — והתחתים per ה quasi *in imis locis*, oppositis גבה, primo Kenn. 1, 245, mei 1, 193, 218, 262, 272, 369, 443, 606, 853, 893, primo 240, 613, 721, videntur primo 31, 562, Biblia Brixiensia, ac Polyglotta Londinensia. Kennic. 680 התחתים, meus 380 ותחתם.

Ibid. וינאץ *et florebit*. Epentheticum א quod Houbigantius reprobat, omittunt, leguntque וינץ Kennic. 109, ac meus 853 et utrumque Machazor Soncinense 1486, et sine anno. Tres alii ex meis codicibus, qui א habent sup. ras. 263, 486, 722, forte primo legebant וינץ, vel וינרץ. Alii transpositis litteris ויאנץ, ut Ken. 4, 18, 95, 111, 245, mei 476, 507, primo 263, 554, 715, R. Peritzol in ined. Com. cod. mei 48, in aliis extant vocalia verbi נאץ. Ita in Niphal hujus verbi legebat primo meus 543, in Pihel 260, alia puncta Tolet. ipse 782, sicque *quando reprobabitur*, vel *spernetur* legendum censet Lessius in *Verm. Schriften* T. I p. 24, ambigens, num sequens vocabulum legi debeat in benonì השקד *invigilans*, *censor*. V. Köehl. cit. *Observ.* pag. 221. A נאץ deducit etiam doctiss. Michaëlis, monens primam hujus verbi notionem esse *excutere*, vertensque *et* folia vel fructus *excutiat amygdalus*, quod calculo suo confirmat Riedel *Diss. in Eccle. XII* Halae 1768 p. 20. Nullus הַשֹּׁקֵד, ut vult Desvoeux.

Ibid. החגב *locusta*. Lessius qui mavult החגים *solemnitates*, consentientem habet Kenn. 136 ex prima manu.

Ib. ויסתבל *et onerabitur*, vel *onustam se reddet* — ויסתכל *et infatuabitur*, Kenn. 80, videtur 157, ex mea collatione 552, mei 10, 60, 244, 260, 275, 369, 414, 443, 447, 562, 586, 597, 606, 614, 683, 853, 900, primo 230, 264, 297, 795, nunc 613, videtur 667, ext. 81, Biblia Brix., Pisaurensia, Veneta 1566, Veneta 1627, Pentateuchus Brixiensis 1492, Brixiensis 1494, CPol. 1522, Ven. 1527, utrumque Machazor Soncin., Pisaurense, Hamburg. 1536, Eccle. Saphetae 1578. Vividius in hac lectione flaccidus, spiritu et sensu destitutus pingitur senex. Graeci ac plerique veteres interpretes *impinguabitur*, alii aliter. Cod. meus 244 primo וישתכל, Kenn. 147 ויתבל, in meo 547 primo omissum וישתבל החגב.

Ibid. האביונה *appetitus*, vel *concupiscentia* — האֶביונה cum *segol*, *bacca*, vel *capparis*, codices mei 193, 249, 444, 543, 614, 780, primo 42, Pentateuchus Dyrenfurth. 1729, Lxx, Vulgatus, Syrus, Arabs. Conf. Olaus Celsius in *Hierobotanico*, Michaëlis *Suppl. lex. heb.* pag. 4, et Koehlerus citato loco. R. Parchon explicat per התאוה *desiderium*, alii de concubitu, quibus praeiverat Chaldaeus, cujus lectio in Polyglottis Anglicanis ex Regiis Antwerpiensibus et mss. codicibus emendanda in ותתמנע מן משכבא. Targ. cod. mei 31 ותתמנע מן משכבך cum suffixo, alterum cod. mei 42 ותיתמנען מן משכבא. Cod. meus 297 primo ותופר.

XII 6 ירחק *amoveatur* — ירתק *rumpatur*, Kenn. 1, 31, 77, 108, 109, 145, 152, 153, 213, 218, 226, 227, 235, 239, 240, 384, 680, forte 4, 17, 57, 82, 244, mei 10, 16, 31, 262, 272, 384, 441, 443, 476, 486, 535, 543, 547, 630, 729, 814, 872, 893, 899, 900, primo 47, 721, Biblia Complutensia, Neapol. Agiographa, Pentat. Ferrariensis, Saphetana editio hujus libri Keri. Scriptam lectionem defendit Capellus, ac nuper Froriepius *Diss. de util. l. arab. in defend.* כתיב §. II, marginalem plerique critici, cui et veteres omnes versiones favent. In meo 31 textus habet ירתק, Keri ירחק.

XII 7. Multi אל הארץ *ad terram*. In horum numero hispanici mei 384, 518, et Pentateuchus Pragensis. Sic Syrus, Vulgatus, Arabs, Koehlerus.

XII 8 הבל הבל *omnia vanitas*. Quidam הבל הבלים הכל הבל *vanitas vanitatum*, *omnia vanitas*. Ita Kennic. 107, 173, 240, 273, primo meus 16, nunc 10, 614, et Syrus. Cod. meus 380, primo 596 אמרה קהלת.

XII 9 תקן *disposuit*. Melius ותקן, interposita copula, Kennic. 18, 145, 152, 187, 674, mei 16, 596, 715, primo 31, 721, nunc 230, et Saphetana edit. Eccle. an. 1578.

XII 10 וכתוב *et scriptum* — וכתב *et scripsit*, Kenn. 100, mei 495, 562, primo 264, 543, Vulgatus, Syrus. Cod. meus 265 primo דברי יושר *verba rectitudinis*, vel *sermones rectissimos*, ut Vulgatus. V. 11 Multi וכמסמרות.

XII 14 אם רע *sive malum* sine ו Kenn. 4, 56, 76, 95, 109, 152, 153, 196, mei 543, 585, 592, 614, primo 262, 264, 486, 721, 892, 903. מעשה *opus* omisso כל, tres Kenn., bini mei, et edit. Saphetae.

ISAIAS, JEREMIAS,
EZECHIEL,
XII PROPHETAE MINORES,
CANTICUM, RUTH,
THRENI, ECCLESIASTES,
ESTHER.

ESTHER

Cap. I 1 הוא אחשורוש *ipse Assuerus*. Abest a Kenn. 151, primo a meo 899, et a Vulgato.

II 11 לפני החצר *ante atrium*. Cod. meus 2 primo בחצר *in atrio*, vel *per atrium*, ut Lxx. Pro בה nonnulli לה *ei*.

III 5 וימלא המן חמה *repletusque est Aman furore* — וימלא המן על מרדכי חמה *repletusque est Aman contra Mardochaeum furore*, Kenn. 76, 117, 166, 188, 218, 249, Chaldaeus et Syrus. Ita secunda manus correxit in meo 543, sed tertia delevit.

IV 16 ואל תאכלו *et ne manducetis* — אל תאכלו *ne manducetis*, Kennic. 4, 17, 18, 30, 50, 82, 95, 101, 117, 118, 121, 123, 141, 144, 151, 158, 180, 187, 240, 245, 253, nunc 170, mei 1, 31, 59, 249, 273, 369, 384, 386, 405, 414, 495, 499, 535, 593, 638, 641, 667, 825, 868, 872, 900, primo 43, 444, 467, 554, 597, 613, 683, 688, 699, nunc 2, 486, 543, 592, ext. 123, Agiogr. Neap., v Meghill. Bonon. 1482, Chald., Vulg.

Ib. גם אני *ego quoque* — וגם אני *et ego quoque*, Kennic. 1, 17, 18, 93, 118, 121, 147, 166, 178, 180, 187, 188, 191, 198, 212, 213, 223, 225, 226, 227, 244, 245, 249, 253, 384, 601, 602, 603, primo 107, 117, 123, 129, 201, mei 1, 16, 31, 244, 248, 249, 273, 369, 447, 466, 486, 495, 517, 593, 606, 630, 667, 688, 824, 825, 868, 872, 900, primo 10, 32, 43, 250, 262, 266, 331, 343, 379, 380, 405, 443, 499, 597, 699, 737, nunc 543, Lxx, Chaldaeus, Syrus.

IV 17 ויעש ככל *et fecit juxta omnia* — ויעש כל *et fecit omnia*, primo meus 486, Lxx, Vulgatus, Syrus.

V 4 היום *hodie*. Abest a Kennic. 101, 158, 180, primo a meis 562, 593, 667, 850, et a Syro.

V 11 על השרים *super principes* — על כל השרים *super omnes principes*, Kenn. 117, 253, nunc meus 379, primo ext. 1, Chaldaeus, Syrus, Vulg.. V. 14 pro לפני pauci בעיני, ut Syrus.

VI 6 ויאמר לו המלך *dixitque ei rex* — ויאמר המלך להמן *dixitque rex ad Aman*, primo meus 593, et Lxx.

VI 11 וירכבהו *et equitavit eum*. Addunt על סוס *super equum*, Kenn. 118, 202, primo meus 486.

VIII 2 טבעתו *anulum suum*. Addunt מעל ידו *de manu sua*, Kenn. 18, 95, primo mei 42, 405.

VIII 5 ותאמר *Et dixit* — ותאמר אסתר *Et dixit Esther*, Kenn. 117, Lxx.

Ibid. היהודים *judaeos* — כל היהודים *omnes judaeos*, Kenn. 1, 2, 17, 18, 19, 30, 56, 76, 93, 94, 95, 99, 107, 111, 117, 118, 121, 123, 136, 147, 175, 180, 187, 188, 196, 223, 225, 227, 228, 235, 240, 244, 245, 249, 252, 253,

primo 82, 141, forte 129, nunc 170, a me collati 552, nunc 553, mei 1, 3, 10, 31, 59, 186, 193, 209, 230, 244, 273, 316, 332, 343, 369, 379, 380, 384, 434, 447, 466, 467, 495, 499, 507, 543, 596, 606, 630, 638, 642, 667, 688, 715, 825, 848, 868, 872, 892, 899, 900, primo 32, 43, 187, 235, 250, 266, 275, 304, 330, 405, 443, 486, 554, 593, 597, 641, 677, 699, 737, 890, nunc 4, 16, 248, 319, 444, 476, 850, ext. 1, 50, 61, 62, 66, 88, Chaldaeus, Syrus, quamquam latinus Syri interpres lectionem hanc non exprimat. Codex meus 721 notat ad marg. *In libris correctis* כל.

VIII 6 ימצא *accidet*. Kennic. 245 תמצא foem., ut postulat praecedens רעה, sicque ut videtur, primo meus 196 hisp.

VIII 19 שבע *septem*. Kenn. novem אל שבע *ad septem*, ex meis primo 486, 543, 554, 699, nunc 476, ext. 123.

VIII 11 להרג *ad interficiendum*. Plurimi ולהרג *et ad interficiendum*, Kenn. 1, 2, 3, 56, 68, 89, 93, 100, 102, 107, 109, 110, 128, 139, 145, 147, 150, 151, 155, 160, 170, 172, 176, 177, 191, 192, 196, 200, 202, 218, 223, 225, 226, 228, 231, 241, 251, 252, 601, 602, 603, a me collati 550, 553, mei 1, 3, 4, 7, 11, 33, 35, 41, 42, 43, 52, 53, 59, 185, 186, 187, 196, 209, 230, 235, 240, 243, 249, 250, 252, 258, 259, 262, 266, 273, 275, 304, 316, 330, 331, 343, 346, 369, 379, 384, 434, 444, 467, 476, 499, 507, 518, 535, 543, 547, 554, 561, 562, 576, 579, 596, 614, 630, 642, 667, 674, 683, 699, 721, 722, 737, 743, 754, 782, 820, 850, 851, 853, 868, 872, 889, 899, 900, 924, primo 16, 332, 413, 593, 677, nunc 32, 34, 230, 319, 405, 443, 486, 613, 638, 641, ext. 59, 60, 64, 123, 124, Biblia Soncinensia a Kenn. omissa, Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Pisaurensia, Complutensia, Veneta utraque anni 1518, Veneta 1521, Munsteri bina hebraeo-latina, Veneta 1613, Veneta 1615, Veneta 1647, Veneta 1678, Mantuana 1742, Pentateuchus Brixiensis 1492, Brixiensis alter 1494, CPolitanus 1505, Antiquus germ. fol., CPolit. 1522, Mantuanus 1741, Agiographa Neapolitana, v Meghilloth Bononienses 1482, Esther cum Comm. Cremon. 1576. Biblia Ven. 1678 notant ad marg. בצ״ל ולהרג *Sic legi debet* ולהרג, Veneta alia 1690, *In mss. libris hispanicis* ולהרוג, ac posteriorem hanc notam repetunt Biblia Veneta 1730, Veneta 1766, Pisana 1781, Pentateuchi Ven. 1714, 1777, Pisanus 1781. » Sic scriptum est, inquit Norzius, ולהרג cum ו sub in. dictionis in omnibus mss. accuratis, et editionibus antiquis, sicque reperi in volumine R. M. scribae urbis nostrae, et in veteri Machazor „.

IX 2 בפניהם *in conspectu eorum* — לפניהם per ל Kenn. 1, 3, 17, 50, 56, 83, 89, 95, 100, 111, 121, 125, 136, 145, 150, 155, 160, 175, 178, 181, 185, 187, 191, 192, 196, 200, 202, 211, 213, 223, 226, 227, 244, 245, 251, 253, 601, 602, primo 67, 109, 141, 152, 198, nunc 173, a me collati 550, 553, mei 3, 7, 34,

52, 59, 185, 186, 209, 230, 242, 244, 248, 249, 258, 264, 265, 266, 273, 331, 332, 343, 369, 439, 444, 476, 495, 499, 509, 547, 579, 596, 597, 606, 641, 667, 715, 722, 825, 868, 899, 924, primo 2, 16, 32, 41, 543, 677, 699, 721, 782, nunc 2, 43, 187, 230, 379, 440, 593, 613, 674, 737, ext. 59, 88, 123, 124, Biblia Soncinensia, Antiqua sine anno, Pisaurensia, Complutensia, Veneta bina 1518, Veneta 1521, Munst. omnia, Hutteri 1587, Mantuana 1742, Pentateuchus antiquus germ. fol., Mantuanus 1741, v Meghilloth Bononienses 1482. Tres ex meis codicibus, 7, 264, 722, testantur ad marginem in libris correctis legi לפניהם, sicque masoram constituere. 413 notat ita legi in codice Hilleliano, quod et cod. alter ms. antiquus confirmat apud Norzium, qui pro nostra hac lectione a se praelata auctoritatem addit R. Menachem Lonzani et vetusti Machazor.

IX 12 ומה שאלתך *et quae petitio tua*? Nexum plures omittunt, Kennic. 1, 17, 19, 48, 82, 94, 95, 101, 136, 141, 147, 152, 187, 212, 245, et 552 a me collatus, mei 1, 4, 10, 31, 59, 193, 248, 275, 369, 379, 384, 443, 495, 593, 596, 597, 630, 688, 737, 872, 893, primo 11, 41, 196, 230, 262, 304, 343, 486, 535, 641, 674, 899, nunc 2, 850, ext. 61, 66, 114, v Meghilloth Bonon. 1482, Syrus, et Targum cod. mei 31.

IX 14 תלו *suspenderunt*. Addunt על עץ *super ligno*, Kenn. 147, 180, primo meus 443, et Syrus.

IX 16 במדינות *in provinciis* — בכל מדינות *in omnibus provinciis*, Kenn. 48, 117, 180, 187, 188, 248, mei 193, 378, 486, primo 16, 265, 674, 782, nunc 543, 593, et Vulg.

IX 18. Totum comma deest in Kenn. 76, 107, 111, et in Syro.

Ibid. ועשה *et facere* — ועשו *et fecerunt*, Kenn. 176, Syrus, Vulgatus, Targ. cod. ext. 1 ועבדו.

IX 20 הדברים האלה *verba haec*. Praemittunt כל *omnia*, Kenn. 244, primo meus 486, et Vulgatus.

IX 22 כימים *Secundum dies* — בימים *In diebus*, forte Kennic. 158, meus 378, primo 11, Lxx, Vulgatus.

IX 23 וקבל *Et suscepit* — וקבלו *Et susceperunt*, Kenn. 4, 19, 107, 121, 168, 188, 200, 210, 214, 237, 244, primo 202, 356, forte 123, mei 42, 715, primo 31, 193, 240, 248, 262, 332, 495, 721, nunc 754, ext. 64, 66, 88, primo 124, Lxx, Chaldaeus, Syrus, Vulg.. Sic analogia et plur. היהודים *judaei*, quod sequitur. In meo 193 relicto ו sine vocali ad marg. appositum Keri וקבל.

Ibid. אליהם *ad eos* — עליהם *de eis*, Kennic. novemdecim, ex mea coll. 552, mei 31, 42, 196, 230, 240, 250, 379, 562, 596, 597, 641, 715, 824, 892, primo 248, 378, 443, 486, 554, 579, 721, 737, 782, nunc 32, ext. 124. Targ. *pro eis*. Deest in Kenn. 236, in Vulg. et Syro.

IX 24 כל היהודים *omnium judaeorum*. Omittunt כל Kennic. 95, 170, primo mei 266, 547, Lxx, Vulgatus.

IX 27 וקבלו in textu multi, inter quos meus 782 Toletanus ex prima scriptura, Agiogr. Neap., et Pent. Ferr.

OPERIS SUBSCRIPTORES.

ITALIA.

Neapoli Princeps della Torella.
Patavii Bibliotheca Seminarii.
Pistorii Academia Ecclesiastica S. Leopoldi.
Romae Princeps Rospigliosi.
Senis Del Mare Regius Professor in Acad. Ecclesiastica.
Utini Alessi Joseph Parochus Paderni.

GERMANIA.

Augustae Vindelicorum Schneider P. Eulogius O. S. Franc. Recoll. Philos. Lector.
Gurci Carinth. Cels. Salm Gurcensis Episc. S. R. I. Princeps.
Neostrelitii Masch Andr. Ducis a Sacris et Consil. pro alt. exempl.
Roboreti Cobelli Jacobus Sacerdos.
Stutgardiae CAROLUS Würtemberg. Dux pro alt. exempl.

DANIA.

Hafniae Börge Poscholan Kofoed V. D. Minist.

ANGLIA.

Birmingham Hawkes Guillelmus.
Cantabrigiae Coxe Wilhel. A. M. et Reg. Collegii Socius.
—— Biblioth. Collegii Ss. Trinitatis.
Londini Granville Sharp Armiger.
—— Briestley S. Th. D. et Reg. Soc. S.
—— Lindsay Theophilus A. M.
—— Kräuter S. Theol. Doctor.
Oxonii Biblioth. Collegii Orielensis.
—— Principalis Aulae Regiae et Collegii Aenei Nasi.
—— Beeke Henricus A. M. et Coll. Orielens. Soc.
Oxonii Veysic Daniel A. M. et Coll. Oriel. Soc.
—— Twopeny Rich. A. M. et Coll. Oriel. Soc.
—— Goodiroge T. S. T. Doctor.
Vigorniae Honor. et Rev. St. Andreas St. John DD. Decanus.

SCOTIA.

Monte rosarum, vulgo *Montross* Palmer Joh. V. D. M.

LUSITANIA.

Conimbriae Bibiiotheca Canonicorum Regularium S. Crucis.
Ulyssipone Praesul Gaudentius Antonini
—— Praesul Asse.
—— Da Silva Canonicus Immanuel.
—— Da Costa Cabral de Maura Canon. Immanuel.
—— Da Rocha Joseph Ord. Praed.
—— Bibliotheca Patrum Praedic.
—— Bibliot. Patrum Hierosolym. Bethlehemi.

HUNGARIA.

Seminarium Generale Posoniense.
Canonicus Szabo Strigoniensis.

POLONIA.

Princeps Adamus Czartorynsk.
Comes Ossolinski Palat. Poldachiae pro Biblioth. Publ. Sandomiriensi ab ipso fundata.

BELGIUM FOED.

Amstelodami Reytsma V. D. M.
—— Kantelaar Jacobus V. D. M.
Ultrajecti Paddenburg A. V. pro alio exemplari.

